703147

...ALVI G.
...gesis
...Secundi
...dullae
...ulae
...II

I/41

II. 1354

703147

703147

703147

in politia signa ad aliud aliqvid significandum ordinata non adversantur sacramentis. Patet. 1. an ita sit. 1. Ioh. 5. 6. ubi Christus dicitur venisse tantum per aqvam, id est, Baptismum, & per sangvinem, id est Sacram Cœnam, non per confirmationem, pœnitentiam, &c. Ergò nova illa qvinqve sigilla adversantur duobus illis sacramentis. 2. Cur ita sit. 1. qvia duo illa sacramenta Deus instituit: Matth. 28. 19. & 26. 24. 26. At qvinqve illa nova sigilla homines instituerunt: Ergò. 2. qvia de sacramentis illis Apostolis mandata dedit. Matth. 28. 19. 20. 1. Cor. 11. 23. sed de novis illis sigillis nunqvam: Ergò. 3. qvia Christus sacramentorum illorum consors factus est. Matth. 3. 13. & seqq & 26. 24. Sed novorum illorum sigillorum non item: Ergò. 4. qvia sacramẽtum reqvirit 1. Ut immediatè instituatur à Deo. 2. Ut habeat signum divinitùs ordinatum. 3. Ut habeat verbum promissionis, tanqvam rem signatam. 4. Ut habeat ordinariũ, & perpetuũ usũ in Ecclesia omnib⁹ ejꝰ mẽbris communem: At nova illa sigilla Pontificiorũ reqvisita illa non habent: Ergò, &c. Correctio. Ergò damnandi sunt Pontificii, qvod nova sacramenta instituant ad aliqvam Dei gratiam obsignandam, qvia ille potest signa gratiæ Dei instituere, qvi eam conferre potest: At Pontificii non possunt hominibus gratiam Dei conferre ut dictum, l. 1. c. 36 th. 20. Ergò. 2. qvia hoc prohibetur. Deut. 12. 32. 3. qvia sacramenta à Christo instituta sufficiũt, qvia illa repræsentant, obsignant, & exhibent nobis totum fœdus novum, id est, Christum

cum omnibus suis beneficiis, n. justificatione adoptione, sanctificatione, & glorificatione.

XXXIX. Quis cultus voluntarius ab haminibus excogitatus, & Deo ingratus, adversatur precationi?

Relativus imaginum usus ille, qvo ad illas, vel coram illis Deus colitur. Additur, relativus: qvia imaginum in cultu Dei usus est duplex: n. absolutus, qvo imago aliqva pro vero DEO habetur, & colitur, ut olim à gentilibus, dæmonia, homines, & alias creaturas colentibus: & hodiè à pontificiis, imagines Dei, Christi, Angelorum, hominum colentibus: qvi primo præcepto prohibetur: vel relativus, qvo verus Deus colitur, sed per imagines, seu idola colitur, ut olim ab Israëlitis per vitulum Deum colentibus, & hodiè à Pontificiis, Deum per imagines varias colentibus: qvi secundo præcepto prohibetur. Obj. Pontif. præcc. Qvamvis, &c. hoc est, nos non imaginem, sed Deum in imagine colimus, ut habent versus:

Nam Deus est qvod imago docet; sed non Deus ipsa:
Hanc videas; sed mente colas, qvod cernis in ipsa.

Ergò relativus imaginum usus non opponitur precationi. Resp. 1. Revera imagines in Papatu adorantur, siqvidem nulla pars est cultus religiosi, qvem imaginibus suis non exhibeat: cultus idolorum in adoratione, & servitute consistit. Adoratio fit capitis apertione, corporis incurvatione, genu flexione, osculatione, &c. servitus vero religiosa idolis exhibetur

703147

tur, cum ornantur auro, argento, gemmis, cum incensa eis offeruntur, cum loco eminentiori collocantur, cum votâ illis nuncupantur, cum honorantur peregrinationibus, muneribus, cereis, lampadibus, altaribus, templis, festis, & similibus ceremoniis religiosis. 2. non excusantur ii, qvi se Deum in imagine colere prætendunt: qvia Deus istiusmodi cultum prohibuit, & non adorari vult, nisi in Spiritu. Ioh. 4. 23. Alioqvin hac ratione & Israelitæ se excusare potuissent: non enim tàm amentes erant, ut vitulum aureum, Deum esse crederēt; sed Deum in vitulo tanqvam symbolo colere volebant. Observa ergò.

1. Relativus imaginum usus adversatur precationi. Patet. 1. an ita sit ex. 2. mandato: Ne facias tibi, &c. hoc est, precare Deum sine imaginibus. 2. Cur ita sit. 1. qvia precatione adoratur Deus mediante Christo; sed relativo imaginum usu mediante imagine. 2. qvia precatione in veritate adoratur Deus; sed relativo imaginum usu non item. Ioh. 4. 23. 3. qvia immediatam sui invocationem DEUS præcipit. Psal. 50. 15. sed invocationem sui per imagines prohibuit. Refutatio. Ergò errant Pontificii Deum per imagines colentes, & coram imaginibus eum invocantes. Hoc enim est peccatum, & abominatio coram Deo.

2. Deus non est colendus coram imaginibus. Patet. 1. an ita sit ex. 2. mandato. Ne facias, &c. hoc est, ne cole Deum coram imaginibus. 2. cur ita sit. 1. Qvia alium sibi Deum aliqvomodo fingunt præter verum Deum; talem nempe, qvi vult per imaginem repræsen-

tari, & colli 2. Qvia non tantum diminuerunt gloriam illam, qvam debent Deo deferre; sed etiam vel expresse, vel implicitè partem illius, qvi soli Deo debetur, referunt ad imaginē. 3. Qvia simul etiam authores imaginum honore qvodam afficiunt, dum authoritatem ipsis tribuunt instituendi cultum, qvæ authoritas est Dei solius, atqve hac ratione ipsum Diabolum colere dicuntur, qvia Diabolus est primarius Author omnis cultꝰ imaginarii. Hinc est qvod hujus peccati gravitatem specialibus phrasibus soleat scriptura appellare. qvando in sanctione hujus præcepti dicitur odium Dei, & in aliis locis perfidia, scortatio, & violatio fœderis conjugalis. Hinc etiam tàm gravis pœna denunciatur in istud peccatum, sicut in commination, qvâ hoc præceptum sancitur, Deus dicitur visitaturus iniqvitatem hanc in filios, nepotes, & abnepotes in tertiam, & qvartam progeniem. Refutatio. Adversus Pontificiorum idololatriam, qvi sicut idololatriam committunt adversus primum præceptum in invocatione Angelorum & hominum defunctorum, & similibus; sic & adversus istud præceptum secundariam idololatriam exercent. 1. qvod imagines faciant Dei Patris, Filii, & Spiritus S. qvod expresse prohibetur. 2. qvod istas & alias imagines religioso cultu afficiant. 3. qvod cultum, qvem Deo per imaginem deferre volunt, idololatricum efficiunt, dum mediante imagine Deo invito eam obtrudunt. Atqve hæc inter alias justam, & necessariam causam præbet omnibus piis, ab Ecclesia, & cultu Pontificio seperationem faciendi, qvoniam talis

cultus

703147

cultus est Deo abominabilis, atqve debet ab omnibus piis in abominatione, & detestatione haberi. Exhortatio. Tàm ad gratiarum actionem erga Deum, qvod liberavit nos ab hac idololatria, qvam ad curam, & cautelam, ne communicemus ullo modo cum istiusmodi idololatricis institutis.

XL. *Qui vocatur relativus imaginum usus, seu cultus Dei coram imaginibus?*

Vocatur idololatria secundo præcepto repugnans. Patet. 1. an ita fit. Exod. 23. 5. Psal. 106. 20. Act. 7. 41. ubi Israelita coram imagine vituli Deum colentes dicuntur altare extruxisse vitulo, vitulum honorasse, vitulo sacrificasse: Ergò cultus Dei coram imaginibus vocatur idololatria. Ratio consequentiæ, qvia vitulum honorare, ei sacrificium offerre est idololatria, seu religiosus idoli, vel imaginis cultus.

XLI. *Differtne hæc idololatria, quæ secundo præcepto repugnat, ab idololatria, quæ primo præcepto repugnat c. 4. th. 29.?*

Sic: nam idololatria, qvæ primo præcepto c. 4. th. 29. repugnat est, qva imago Dei loco colitur: idololatria relativa, seu hæc secundo præcepto repugnans est, qva coram idolo verus Deus colitur.

XLII. Patet. 2. Cur cultus Dei coram imaginibus vocatur idololatria: qvia colens

Deum coram imaginibus: 1. Deum verum mediante imagine colit, contra DEI interdictum. 2. Novum Deum fingit pro objecto, qui cultu coram imaginibus delectatur. 3. Imagini etiam ipsi cultum religiosum tribuit. Si ergò objicias: Colens Deum coram imagine, non intendit imaginem colere, sed Deum verum in imagine: Ergò cultus Dei coram imagine non est idololatria. Ratio consequentiæ, quia idololatria est alium præter verum Deum colere. Resp. Consequentiam negatur, quia licet colens Deum coram imagine non intendat peccare in objecto primario, & ultimo, id est, velit colere Deum verum; reipsâ tamen 1. peccat semper in cultu Dei formalem, seu proprium, quia colit Deum non immediatè; sed mediante imagine. 2. interpretativè. 1. novum Deum pro objecto fingit, qui cultu coram imaginibus delectatur. 2. imagini etiam ipsi cultum religiosum tribuit. qui enim Deum per Christum colit, colit etiam Christum: Ergò etiam qui Deum per imaginem colit, colit etiam imaginem. Ratio consequentiæ, non procedit: quia idololatria est etiam verum Deum per imagines, seu idola colere, ut dictum th. 41. Instantia. Non eo consilio tribuitur imagini cultus religiosus, ut in imagine cultus ille ultimò terminetur; sed ut per illam etiam ad Deum dirigatur: Ergò imagini non tribuitur cultus religiosus. Resp. Consequentiam negatur: quia nec Deus in Christo eo consilio colitur, ut in Christo cultus ille ultimò terminetur; verum ut per eum etiam ad Deum dirigatur; sed tamen non sequitur

propter

703147

propterea Christum religiosè non coli.

XLIII. Quid sentis de hâc idololatria, secundo præcepto prohibita, de idolis, de idilothytis, de idolorum propriè dictis monumentis?

1. Idololatria relativa, qvæ est contra secundum præceptum, æqvè fugienda est, ac idololatria absoluta, qvæ est contra primum præceptum. Patet. 1. an ita sit, Psal. 106. 20. ubi Israelitæ æqvè damnatur ob idololatriâ contra secundum præceptum commissam, ac gentes ob idololatriam contra primum præceptum commissam. 2. Cur ita sit: 1. Qvia, ut idololatria, qvæ est contra primum præceptum, pro DEO habet & colit, qvod non est verus Deus; sic interpretativè idololatria, qvæ est contra secundum præceptum pro Deo habet, & colit, qvod non est verus Deus; 1. Qvia verum Deum, qvi cultum coram imaginibus odit, mutat in Deum, qvi talem cultum amat: 2. Qvia colit etiam imaginem, qvia Deum verum colit per eã, ut dictum. th. 42. 2. Qvia, ut idololatria pior, sic posterior adversatur præcepto Dei. 3. Qvia proprietates utriusqve idololatriæ hoc svadent: qvas vide in Ravanel. de idolis. Numero. 6. 4. Qvia utraqve idololatria opponitur orationi & precationi. Dehortatio. Fugiamus ergò idololatriam non absolutam tantum, sed & relativã, ob proprietates fugiendas idololatriæ & idololatrarum, qvas notat Ravanellus numero. 5.

2. Idda, seu imagines. 1. Ioh. 5. 21. Idolothyta, seu idolis mactata. 1. Cor. 8. 10. & conſequenter qvælibet alia bona idolis dicata, & idolorum omnia propriè dicta monumenta, qvæ ſcilicet idololatriam in memoriam hominibus revocant (n. altaria in honorem idolorum erecta, loca in qvibus coluntur idola (ut Luci, templa) feſta idolis conſecrata, candelabra, lucernæ, cereæ, reliqviæ ſanctorum, qvas vocant, thus, thuribula, organa, lampades, mōſtrantiæ, cruces, vexilla, ſtatuæ, aſperſorium, cineres, qvi die cinerum aſperguntur, aſinus ligneus, qvi in die Palmarum circumducitur, varii ordines, variæ veſtitus, cāpanæ, qvibus templa reſonant in miſſarum celebratione, &c.) fugienda ſunt. Additur propriè dicta: qvia Reformatis ab initio placuit, qvædam idolorum monimenta retinere, n. campanas, templa (& in illis picturas, loca auriculari confeſsioni, reliqviis ſanctorū, & aliis rebus deſtinata, gallos, cruces,) veſtes, Clericos à laicis diſtinguentes, & ad ſacra adminiſtranda pertinentes, vaſa aurea, & argentea Baptiſmi, & Euchariſtiæ, varios Clericorum proventus, &c. qvod ſcilhæc non ſint idololatriæ monimenta propriè dicta, ſine his enim (inqviunt) nec cultus veri Dei eſſe poteſt. Sed meo judicio placere Reformatis id, qvod Deo ab initio placuit, debuiſſet. Templa, campanæ, vaſa, &c. Deo olim à nobis dicata, ſed lapſu temporis ab idololatris adempta, & cultu idololatrico polluta, ſi recuperari qveant, iterum vero Dei cultui reſtitui poſſunt, & debent; ſed templa & alia multa, olim ab idololatris idolis ſuis conſecra-

ta, ſunt

703147

ta, si adimi eis qveant, non possunt & debent vero Dei cultui dicari, verum perdi prorsùs & pollui, juxta DEI mandatum & sanctorum exempla. Tàm inconveniens est, si ista gratificeris Deo, qvæ idolo, qvàm si uxor ista gratificetur marito, qvæ suo scortatori amasio! Patet assertio. 1. an ita sit, ex subiectis locis. 2. Cur ita sit: 1. Qvia harum rerum observatione cultus religiosus imagini, & idolo tribuitur. Volleb. Theol. l. 2. c. 5. can. 9. At cultus religiosus non debet imagini tribui, qvia est idololatria, qvia ideò vocatur cultus Dei coram imaginibus idololatria, secundo præcepto prohibita, qvia cultus ille Dei coram imaginibus interpretativè cultum religiosum imagini tribuit, ut dictum. th. 42. Ergò illa sunt fugienda. 2. Qvia hæc vel perdenda sunt, vel polluenda. Deut. 7. 5. Esai. 30. 22. 1. Cor. 6. 10. 3. Qvia hæc Deus prohibet 2. mandato. 4. Qvia hæc non ornant, sed polluunt verum Dei cultum. 5. Qvia horum observatio (tristi hodierna experientia teste) truculentissimæ persecutionis occasionem idololatris suppeditat. Correctio. Arguendi sunt Pontifici, nec non Lutherani, & Reformati, qvi his valedicere non possunt. Observa porrò distinctè sequentia.

1. Imagines, sive Dei, sive hominum, sanctorum, & Angelorum in templis non sunt ferendæ. Patet. 1. an ita sit ex secundo mandato, & ex. 1. Ioh. 5. 21. 2. Cur ita sit. 1. qvia cultu idololatrico à Pontificiis profanantur, & idololatriæ exercendæ occasionem præbent. 2. qvia mandat Deus. Exod. 23 v.

34. ut-

34. ut idola tollantur, & destruantur, qvæ gentes coluerunt: pari igitur ratione abolendæ sunt imagines à Pontificiis olim cultæ. 3. qvia idololatriæ vitandæ causa etiam æneum serpentem, Dei jussu olim factum, Ezechias sustulit. 2. Reg. 18. v. 4. 4. qvia Turcas, & Judæos offendunt imagines religiosæ in templis collocatæ, & à sacris christianorum eos arcent. 5. qvia, ut Epiphanius, qvi anno 370. vixit, scribit in Epistola ad Iohannem Patriarcham Hierosolymitanum, imagines sive Christi, sive sanctorum in Ecclesia Christi, sunt contra authoritatem scripturarum, contra religionem christianam, scrupulositatem Ecclesiæ, & populis Christi indignæ. Refutatio. Errant Pontificii imagines in templis retinentes, & adorantes, & Lutherani etiam imagines in suis templis ferentes, ut imperitæ plebi res divinas in memoriam revocent. Obj. 1. Olim qvoq; in templo Dei fuerunt imagines. Ergò & jam in templis haberi possunt imagines Dei, Christi & sanctorum. Resp. Nego conseq. ratio est, 1. Qvia non omnia in templis Christianorum sunt retinenda, qvæ olim in tabernaculo & templo Hierosolymitano fuerunt: alias totus Leviticus cultus esset in N. T. revocand⁹. 2. Qvia imagines, qvæ in templo Dei olim omnibus expositæ fuerunt, brutorum erant, Dei jussu factæ, qvæ nec idololatriæ fuerunt inqvinatæ, nec exercendæ idololatriæ occasionem Judæis præbuerunt. Atqvi imagines, qvas in templis suis Lutherani habent, ex mandato Dei non sunt factæ, nec sunt imagines brutorum, sed Dei, & sanctorum, qvæ cultu idololatrico

703147

tico à Pontificiis sunt pollutæ, & occasionem idololatriæ etiamnum præbent. Volcb. pag. 338.

2. Imagines imperitæ multitudini sunt librorum loco: siquidem in memoriam revocât Passionem Christi, redemptionem humani generis, & alias utiles historias. Ergò in templis Christianorum sunt tolerandæ. Resp. Nego conseq. ratio est: qvia Deus Ecclesiam suam de salutis misteriis vult erudiri non per mutas imagines & idola, qvæ idololatriæ exercendæ occasionem præbent, & in fideles merito offendunt; sed per vivam verbi prædicationem, Unde nusquam nos jubet oculos ad imagines convertere, sed aures ad verbi præconium. Et, si commodè per imagines, & sculpturas institui posset plebs Ecclesiastica, Iudaico populo Deus hæc adminicula non subtraxisset, præsertim cum populo alioqvin crasso, & carnali plerásqve res spirituales sub typis corporalibus, & sensibilibus proposuerit, & promiserit.

3. In templis Lutheranorum non adorantur imagines religiosæ. Ergò tolerari in iis possunt. Resp. 1. Antecedens simpliciter verum non est: Ab imperita enim plebecula Lutherana, cum capitum apertione, tùm genuum flexione solent honorari: imò à vulgo Pontificio transeunte sæpius adorari testatur experientia 2. Conseq. qvoqve nego: ratio est: qvia voluit olim Deus aboleri idola gentium, etiam si à Iudæis non adorabantur. Ita nec hodiè in templis tolerandæ essent imagines religiosæ, ut vulgo appellantur, etiam si à Lutheranis non adorarentur; qvia cultu idololatri-

co à

co à Pontificiis sunt inqvinatæ, idololatriæ exercendæ occasionem Pontificiis præbent, imò superéqve infideles non sine causa offenduntur. Hic verò excipiunt Lutherani imaginum Patroni. Si ideò abolendæ essent imagines, qvia cultu idololatrico à Pontificiis sunt inqvinatæ, sequeretur, Solem, & Lunam qvoqve abolendos debere qvia à gentibus religiosè sunt culti. Sequeretur etiam templa esse destruenda, qvia & ipsa olim multiplici idololatria sunt polluta. Resp. Consequentiam ab imaginibus & idolis ad Solem, & Lunam nego. ratio est: 1. qvia imaginibus & idolis carere facilè possumus. Sole autem, & Luna carere non possumus. 2. qvia imagines, & idola sunt opera hominum manibus facta, & qvidem contra Dei mandatum: Sol autem, & Luna sunt Dei opera per se bona, qvæ sapientiam, potentiam, & bonitatem Dei prædicant. 3. qvia ob gentium idololatriam Deus olim jussit aboleri idola: Solem autem & Lunam non sustulit. 4. qvia idola primitus ad cultum religiosum sunt facta, proinde ad veri Dei ignominiam: Sol autem, & Luna ad Dei gloriam. Deinde consequentiam ab imaginibus, & idolis ad templa, similiter nego: ratio est: 1. Qvia imagines, & idola per se fuerunt idololatriæ instrumenta: templa verò peraccidens, respectu imaginum, & idolorum aliarumqve ceremoniarum idololatricarum: nec enim religiosè culta sunt templa, sed idola in templis. 2. Qvia bonus, & licitus est templorum usus: idolorum verò usus bonus nullus est. 3. Qvia templum ipse qvoqve Deus jussit extrui: idolum, & imagines religiosas

703147

giosas non item. 4. Quia jusit olim Deus idola, & altaria idololatrica destrui: templum autem, in quod illata ab impiis idola, & altaria, everti non jusit. Ita temporibus Maccabæorum templum per Antiochum profanatum à sacerdotibus non fuit destructum, sed ab instrumentis idololatricis purgatum. 1. Maccab. 4. v. 43.

4. Deus olim in V. T. humana specie videndum se præbuit. Dan. 7. v. 9 Et Spiritus sanctus apparuit in specie columbæ. Matth. 3, 16. Ergò in ejusmodi speciebus licet Deum fingere, fingere, & sculpere. Resp. Conseq. ergo: rationes negationis sunt. 1. Qvia licet duo hominibus se patefacere, qvomodocunq; vult: hominibus verò eundem depingere, aut sculpere, sub qvacunqve figura non licet: qvia expressè hoc Deus prohibuit. Deut. 4. v. 15. Cavete diligenter animabus vestris, non enim vidistis ullam imaginem in die, qvo locutus est Iehova ad vos in Horeb è medio ignis, ne forte corrumpamini, & faciatis vobis sculptile, aut imaginem ullius simulachri, effigiem masculi, aut fœminæ, effigiem cujuscunq; animantis. Iesa. 40. v. 18. Cui assimilabitis Deum, aut qvam similitudinem disponetis ei? Eadē secundi præcepti est sententia. 2. Qvia per species visibiles Deus olim apparuit non eo fine, ut depingeretur, aut divinæ imaginis exemplar hominibus ad imitationem proponeret; non enim hoc prohibuit: sed ut specialis suæ præsentiæ indicium faceret, & certa qvædam mysteria adumbraret: eoqve iis potissimum, qvi ad idololatriam & sensibilis speciei cultum

tum proclives non erant: apparuit enim in humana specie Danieli Prophetæ, & columbæ species dubio procul paucis, præter Iohannem, visa est: insuperque ex hominum conspectu cito sunt remotæ species istæ.

5. In secundo Decalogi præcepto prohibetur tantum imagines, & sculptilia Deorum gentilium, quæ sunt idola. Ergò religiosæ imagines veri Dei ex isto præcepto impugnari nè possunt vel debent. Resp. Antecedens falsum esse patet ex Deut. 4. v. 15. ubi secundum Decalogi præceptum interpretatur Moises, & imagines ad verum, & æternum Deum experimendū fieri prohibet. Verba iam ante allegavimus. Agnoscit idem celebris Doctor Pontificius Gabriel Vasqvez. lib. 2. de adorat. disput. 4. c. 2. & eandem sententiam multis, iisque non infimæ notæ Authoribus tribuit.

6. Præceptum de imaginibus, & sculptilibus non faciendis, & colendis, etiam si decalogo est insertum, tamen non est morale; sed ceremoniale, qvod solos obligat Iudæos. Ergò imagines religiosæ in Ecclesiis Christianis usitatæ non possunt, aut debent inde oppugnari. Antecedens expresse docet Lutherus, & docent Pontificii. Resp. Antecedens falsissimum est, & tùm demum à nobis admittitur, ubi demonstraverint Lutherani, & Pontificii reliqva qvoqve Decalogi præcepta de fugienda idololatria, de nomine Dei temerè non usurpando, de homicidio, de furto, de adulterio, de perjurio, esse tantum ceremonialia, iisqve solos obligari Iudæos; licere autem Christianis esse idololatris, temerè Dei nomen usurpare, occide-

703147

occidere, furari, adulteria committere, pejerare, &c. sic Scarph. curs. Theol Tom. 2. pag. 68.

2. Imagines Christi, Angelorum, Mariæ, & sanctorum à Papanis fabricatæ revera sunt idola. Patet. 1. an ita sit ex mandato secundo, ubi per imaginem idolum intelligitur, qvia ibi prohibetur imago, cultus religiosi causâ factâ. Ne facias imaginem, neqve colas eam: At imago cultus religiosi causâ factâ dicitur idolū. Refutatio. Ergò errant Pontificii imagines Christi, & aliorum negantes esse idola. Obj. 1. Non omnis imago est idolum: Ergò: Resp. Verū: nā sola imago cultûs causâ factâ est idolum. Omne idolum est imago cultus causâ factâ: & contra. Additur cultus causâ factâ: qvia simulachrū seu imago ob aliumve finem facta non est idolum: alias & homo, qvi simulachrum Dei dicitur, idolum esset. 2. Imago est simulachrum rerum existentium, idolum est simulachrum rerum non-existentium: Ergò imagines illorum non sunt idola. Resp. Antecedens falsum: Gentiles idola habuerunt rerum non tantum factarum, sed & vetarum. Inst. 1. Cor. 8. 4. Scimus idola nō esse in mundo: Ergò idolum est simulachrum rerum non exstientiam. Resp. Conseq. negatur, qvia dicitur id non respectu objecti, qvod idolo repræsentatur; sed respectu virtutis, qvæ in idolis nulla est. Scarph. curs. Theol. Tom. 2. pag. 51.

3. Trinitatis imaginem fabricare non licet. Patet. 1. an ita sit ex secundo mandato, ubi imaginem eorum, qvi sunt in cœlis, id est, Patris, Filii, & Spiritus Sancti effingere prohibe-

mur. Sic. Deut. 4. 15. 2. Cur ita sit. 1. quia imagines hujusmodi sunt mendaces: tribuunt enim Deo figuram, & membra corporea, qui tamen est spiritus, figuræ, & membrorum expers. Esai. 40. 18. 2. quia similitudine hominis ex ligno, aut lapide facta, Deum velle effingere, majestati divinæ summè contumeliosum est. Esai. 40. 19. 20 & 46. 6. Rom. 6. 23. 3. quia S. S. Trinitas effingi, seu similitudine repræsentari, neqvit. Esai. 40. 18. & 46. 5. 4. Deniqve qvia est idolum, & idololatria, ut ex secundo mandato vides. Refutatio. Ergò errant Pontificii putantes licitum esse S. S. Trinitatis imaginem fabricare. Obj. 1. Imagines qvibus S. S. Trinitas repræsentatur, non exprimere Dei essentiam, sed tantum proprietates, aut actiones: Ergò non esse idola. 2. Imagines istas in visionibus oblatas esse. Non igitur esse idola. Resp. In primo argumento antecedens laborat falsa separatione proprietatum Dei ab essentia, cum revera sint ipsa essentia: Consequentia verò falsa est, qvia nec se, nec actiones aut proprietates suas imagine vult exprimi. Deut. 4. 15. &c. In secundo falsum est antecedens, non enim imagines manu factæ, & mutæ; sed vivæ oblatæ sunt sanctis Dei viris, qvas tamen nec pingi, nec fingi curarunt.

4. Ut fabrica idolorum, sic eorum retentio damnatur à DEO, ut vides in Scharp. curs. Theol. tom. 2. pag. 55. Patet. 1. an ita sit ex secundo mandato: Ne facias tibi simulachrum & consequenter factum ne toleres. Huc faciunt exempla Iosophati, Ezechiæ, Iosiæ, &c.

2. Cur

703147

2. Cur ita sit. 1. qvia Deus prohibet idola retinere. Deut. 7. 5. 2. qvia Deus polluere jubet idola. Esai. 30. 22. 3. qvia nulla est consensio templi DEI cum idolis. 1. Cor. 6. 16. Refutatio. Ergò errant Pontificii, qvi imaginē & facere, & factam ab aliis retinere licitum esse credunt. Obj. 1. Qvi imagines in templis retinent, non cultus, sed ornatus causa non sunt idololatræ: Atqvi nos, &c. Resp. Falsa est major. 1. Qvia licet imagines non colantur, cultus tamen periculum subest. 2. Qvia id ad ornatum templi nihil facit, qvod in Dei cōtumeliam facit: meretricius hic ornatus est, & pristinæ scortationis nota. Obj. 2. Serpentem æneum non priùs fuisse confractum, qvàm coleretur. Resp. Imparem esse rationem serpentis ænei, & idolorum; qvia serpens æneus cultus religiosi causâ non est erectus, sed ut Christi typus esset; tum verò demum in idolum conversus est, cum religiosè coli cepit. Qvod si serpentis ænei retentio periculo non caruit, qvantò minùs citra periculum retinentur, qvæ reverà idola sunt, & fuerunt. Dehortatio. Ergò. 1. idola, seu imagines religionis causâ factas ne colamus, qvia eorum cultus prohibetur hoc secundo mandato. Ne incurvato te eis, neqve cole ea. Sic. 2. Reg. 18. 2. Scarph. curs. Theol. Tom. 2. pag. 59. 2. idola ne retineamus, sed auferamus, comminuamus, exuramus. Moveant nos seqventia: 1. Qvia, ut dictum supra. c. 1. th. 37. zelare debemus in obedientia nostra erga Deum: zelare enim est vehementer. 1. amare legem Dei facere. 2. legem Dei faci-

entes, eos pro virili protegendo, præmiando, ut fecit David. Psal. 101. 2. odisse: 1. violationem legis Dei, ut idolplatriam, &c. 2. violatores legis Dei, ut idololatras, blasphemos, adulteros, &c. iis irascendo, eos pro virili prohibendo, puniendo, ob eos flendo, ab eis procul abesse cupiēdo, ut fecit David. Psal. 101. & 119. v. 136. Loth. 2. Petr. 2. S. Moses Exod. 32. 9. Pinehas Num. 25. 9. Elias. 1 Reg. 19. 10. Christus Ioh. 2. 14. Ieremias. c. 9. 2. & 23. 9—11. Paulus Act. 17. 16. 17. 2. Qvia imagines seu statuæ à D E O sunt prohibitæ in cultu Dei, ut ex secundo præcepto Decalogi patet. item. Deut. 4. 15. 3. Qvia illas Deus auferri, & aboleri jubet. Exod. 23. v. 24. &c. 34. 14. Deut. 8. 25. 26. Ezech. 20 v. 7. 4. Qvia fuerunt erectæ ad adorationē præterito Creatore, qvi est benedictus in secula. Rom. 1. 25. 5. Qvia fuerunt instrumenta, & objecta scortationis spiritualis, seu idololatriæ, ut passim Deus in scriptura qveritur. 6. Qvia sunt periculosæ, sunt scandalum, & occasio idololatriæ cum jam viventibus hominibus, tùm maximè posteris: sunt Doctores mendacii: flectunt, & incurvant miseras animas ad superstitionem. Ezech. 14. 3. 4. 5. 7. Qvia etiam olim à piis, & Deo probatis viris è medio sublatæ sunt, approbante factum ipsorum Deo, ut à Iacobo. Gen. 35. v. 14. à Mose. Deut. 9. v. 21. à Gedeone Iudic. 6. v. 27. à Samuele. 1. Sam. 7. v. 8. à Chizkija. 2. Chron. 29. 5. 2. Reg. 18. v. 4. à Iona 2. Paralip. 34. v. 4. Epiphanio Cyprio, ut testis est epistola ejus, quam Hieronymus è græca latinam fecit. 8.

Qvia

703147

Qvia illæ à nullo Patriarcharum, Prophetarum, & Apostolorum sunt factæ vel intrauctæ in Ecclesiam Dei: sed ab hominibus falsa religione, & superstitione imbutis. Iesai. 40. v. 19. 20. 9. Qvia illas olim Orthodoxa Ecclesia Christiana prima per 400. annos non habuit. 10. Qvia illas improbârunt, & amovere jussetunt Christiani Imperatores & Reges, & Principes: ut Historia Ecclesiastica testatur. 11. Qvia sunt abominationes coram Deo. Ezech. 14. v. 6. 12. Qvia sunt idola zelotypiæ, qvæ ad zelotypiam provocant Iehovam, qvi solus coli vult, qvi gloriam suam in alium transferri indignatur. Deut. 32. v. 16. 17. Ezech. 8. v. 3. 13. Qvia attrahunt certas pœnas habentibus illas. Nã nõ tantum singuli eas habentes à Deo puniuntur, juxta comminationem divinam. Ezech. 14. v. 7. 8. sed propter illas evertuntur totæ Respublicæ, & Regna, ut testatur exemplum regni Israelitici, & Iudaici: exẽplũ itẽ imperii orientalis, qvod restitutis in tẽpla imaginibus perditum est. Certè imagines religionis causâ ab hominib⁹ factæ abalienant à Deo cui soli conjuncti sacro conjugio esse debemus. 14. Qvia illis homines impurant se ipsos. Ezech. 20. v. 30. 31. 15. Qvia nequeunt cum verò cultu Dei consistere, Ezech. 20. v. 31. Iosu. 24. v. 14. & seqq. 16. Qvia illis profanatur nomen Dei. Ezech. 20. v. 39. 17. Qvia ab Orthodoxis Patribus sunt damnatæ.

5. Templa idololatrarum cum veniunt in potestatem illorum, qvi verè Deum colunt, diruenda sunt. Patet an ita sit ex exẽplo. Iosiæ.

2. Reg. 23. 8. & seqq. 2. cur ita sit: 1. quia Deus jussit. Num. 33. 52. 2. quia à piis Regibus hoc bene futurum prædictum fuit, & postea factum. 1. Reg. 13. 2. Reg. 23. 2. Chro. 31. 3. quia multi Reges improbantur, quod nō sustulerint excelsa. 1. Reg. 22. 44. Refutatio. Errant qui aliter sentiunt, putantque satis esse si omnia superstitionis instrumenta, quæ pietati obesse possunt, è templis tollantur: idque. 1. Quia jam licet in omni loco Deum orare. Ioh. 4. 23. 1. Tim. 2. 8. 2. Quia licet ceb' omnibus per precationem sanctificatis uti. 1. Tim. 4. 5. 3. Quia mandato Dei quæ pretiosa erant in Iericho in thesaurum DEI illata sunt. Iosu. 6. & ex AEgyptiorum spoliis tabernaculum constitutum est. Scharp. pag. 661. Sed respondeo. 1. Licet Deū orare in omni loco scil. cōvenienti cultui Dei, & idololatria, non polluto. 2. Licet rebus omnibus scil. quæ sunt cibi & idolis non sunt dicatæ, per precem sanctificatis uti. 3. Non poteris probare, quod inter illa fuerint bona idolis consecrata. Deut. 7. 25.

6. Bona idolis consecrata fugienda sunt. Patet. 1. an ita sit. 1. Cor. 8. 7. Sic 10. 21. 2. cur ita sit: 1. quia idola sunt fugienda: Ergò & bona idolorum. 2. quia cum periculo defectionis conjuncta sunt. Deut. 7. 25. 3. quia alia omnia idolis dicata fugienda sunt: Ergò & bona. Correctio. Peccant Reformati Ministri quod bona Clericorum, cum in suorum potestatem veniunt, ambiant, & ad se pertinere dicant. Obj. CL. Maresius aliter sentit loc. 7. th. 66. & loc. 15. th. 80. Ergò. Resp. Consequentiam negatur.

XLIV.

703147

XLIV. *Qui cultus voluntarii ab hominibus excogitati adversantur combinationi fidelium parochiali, ministrorum à Deo institutorum electioni, ordinationi, functioni, Ecclesiasticæ disciplinæ?*

1. Combinationi fidelium in certos cœtus, seu parochiali adversatur combinatio fidelium, visibiliter, integraliter, organicè œcumenica, id est, universalis, provincialis, id est, diœcesana. Additur, visibiliter, integraliter, organicè, qvia combinatio fidelium non visibiliter, non integraliter, non organicè, universalis, provincialis, qvalis est Ecclesia mystica, non adversatur combinationi fidelium, parochiali. Ecclesia visibilis habet statum essentialem per fidem, integralem per combinationem, organicum, per Ministerium: Ecclesia verò invisibilis propriè habet tantum statum essentialem. Med. l. 1. c. 33. th. 18. Patet. 1. an ita sit ex secundo mandato: ubi Deus parochialem fidelium cõbinationem præcipit: visibiliter, integraliter, organicè universalem, & provincialem verò prohibet. 2. Cur ita sit: 1. Qvia illam Deus instituit: hanc verò homines. Med. l. 1. c. 39. th. 22. adcóqve illa est licita: hæc verò illicita. 2. Qvia illa fieri potest: hæc verò fieri nequvit. 3. Qvia illa est utilis: hæc verò inutilis. Correctio. Ergò Ecclesia visibiliter universalis provincialis est damnanda. Patet. 1. an ita sit. Act. 2. 46. & 5. 12. & 14. 27. 1. Cor. 5. 4. & 14. 23. 26. ubi Ecclesia N. T. debet, & potest

est convenire in uno loco: At Ecclesia visibilis universalis non debet, nec potest convenire in uno loco. Sic, 1. Thess. 2. 14. Act. 14. 23. & 15. 41. ubi Ecclesiæ unius Regionis vocantur Ecclesiæ, non una Ecclesia, etiam in Judæa, quæ tota fuit antea una Ecclesia nationalis. Med. l. 1. c. 39. th. 24. 25. 2. Cur ita sit. 1. Quia repugnat Ecclesiæ à Christo institutæ, quæ est parochialis. 2. Quia est superstitio, id est, medium Deum colendi ab hominibus excogitatum: adeóque indebitum Deo. Matth. 15. 9.

2. Ministerio à Deo instituto adversatur. 1. Hierarchia, seu sanctus principatus: quod patet. 1. tùm an ita sit ex præcepto secundo, ubi ministerium Deus instituit: dominatum destruit. 2. Cur ita sit. 1. quia servitus opponitur dominatui. 2. quia ministerium Ecclesiasticum est cultus Deo debitus; sed hierarchia est cultus Deo indebitus. Correctio. Ergò hierarchia Pontificiorum est damnanda. Patet. 1. an ita sit. Luc. 22. 26. Reges gentium dominabuntur: vos autem non sic. Sic. 1. Petr. 5. 3. nō dominantes Cleris. 2. cur ita sit. 1. quia repugnat ministerio à Christo instituto. Med. l. 1. c. 33. th. 6. 2. Quia solus Christus est Hierarcha Princeps, & Dominus Ecclesiæ. Act. 2. 36. vide alias rationes. Med. l. 1. pag. 795. 2. ordo Pontificiorum Ecclesiasticorum quos recensuimus in Exeg. l. 1. Med. pag. 1049. quod patet. 1. an ita sit ex secundo mandato, ubi ministrorū ordines à Deo institutorum relinquuntur in loco: alii verò rejiciuntur. 2. Cur ita sit. 1. quia ministerium horum non placet Deo. 2. quia non vocantur à Deo. 3.

quia

703147

qvis illi benedictionē Dei, & ejus singularem assistentiam non habent conjunctam. Correctio. Ergò damnandi sunt Ministri, seu Clerici Pontificiorum.. : qvod patet. 1. an ita sit, Matth. 15. 9. Frustra colunt me docentes doctrinas hominum: adeóqve illi, qvi à Deo vocati non sunt, sic. Colos. 2. 23. 2. Cur ita sit, qvia, 1. repugnant ordinibus ministrorum à Christo Ecclesiæ suæ datorum, Eph. 4. 2. illi sunt homines Deo indebiti.

3. Ministrorum à Deo institutorum vocationi, ordinationi, functioni adversatur vocatio, ordinatio, functio, Ministrorum Pontificiorum: qvod patet. 1. an ita sit ex 2. mandato, qvod hoc postulat, ut ministri ita vocentur, ordinentur, & fungantur, ut Deus vult, non ut homines. 2. Cur ita sit. 1. qvia ministrorum vocatio, ordinatio, functio secundum voluntatem Dei est cultus Deo debitus: sed ministrorum vocatio, ordinatio, functio, secundum voluntatem hominum est cultus Deo indebitus, 2. qvia Ministri Dei vocantur ab Ecclesia. & ordinantur per Presbyterium.., & legem, & Evangelium prædicant; sed Ministri Pontificiorum, vocantur ab Episcopis, ordinantur ab iisdem, prædicant ungas, fabulas, id est, traditiones Pontificum, & conciliorum eorum.. Correctio. Damnanda est ergo Clericorum.. Pontificiorum electio, seu vocatio, ordinatio, ministratio.

4. Disciplinæ à Christo institutæ adversatur censura Pontificiorum. Patet. 1. an ita sit ex secundo mandato qvod vult peccatores disciplinari juxta voluntatem Dei, non juxta placitum

tum hominum, ut dictum. Med. l. 1. c. 37. 2. Curta sit: qvia illa est medium legitimum Deum colendi: hæc verò illegitimum. Correctio. Ergò damnanda est censura Pontificiorum, tùm ob dictam rationem, tùm ob rationes dictas. Med. l. 1. c. 37. th. 28. 29.

XLV. Quî explicant Pontificii, & Lutherani secundum præceptum?

Illi secundum præceptum vel penitus omittunt, putantes illud explicationem tantum primi præcepti esse, vel mutilant, qvia secundum præceptum non sic legunt, non facies tibi simulachrum, &c. sed sic, non adorabis, neqve coles ullam similitudinem. Qvid de illis sentis? Intolerabilis est illorum audacia: audent enim vel penitùs relinqvere, vel mutilare secundum præceptum, contra Dei interdictum. Deut. 12. 32. Cur hoc faciunt? Ut suis imaginibus consulant, hoc est, ut suas imagines in templis retinere qveant. Matef. loc. 7. th. 36. Qværes ergò: qvomodo per duas tabulas decem præcepta sint distributa, & qvot primæ, qvot secundæ tabulæ præcepta sint?

1. Nos primæ tabulæ adscribimus qvatuor præcepta, qvorum primum est de uno, & solo Deo colendo: secundum de idolis, & imaginibus nec faciendis, nec colendis: tertium de cavendo abusu divini nominis: qvartum de sanctificando Sabbatho. Secundæ tabulæ adscribimus sex præcepta, qvorum primum (respectu præcedentium qvintum) de honorandis parentibus: secundum (alias sextum) de non occidendo: tertium, (alias septimum) de adulte-

703147

adulterio non committendo : qvartum, (alias octavum) de furto non faciendo : qvintum, (alias nonum) de testimonio falso non dicēdo : sextum (alias decimum) de non concupiscendis iis, qvæ proximi sunt.

2. Lutherani, & Pontificii omittentes primæ tabulæ præceptum secundum, de idolis, & imaginibus non colendis, non nisi tria præcepta referunt ad tabulam primam. Ut verò numerum decem præceptorum compleant, præceptum ultimum seu decimum de concupiscētia, in duo distincta præcepta discerpunt : qvorum unum de non concupiscenda domo proximi : alterum de non concupiscendâ uxore, servo, ancilla, asino, &c. Unde ad tabulam secundam referunt septem præcepta, estq; ipsis in ordine qvartum (qvod nobis qvintum) de honorandis parentibus. Sic & deinceps præceptorū mutatur ordo. Thom. 2. 2. q. 122.

3. Hanc decalogi distributionem Lutheranis, & Pontificiis usitatam, cur non approbemus, hæ sunt rationes. 1. Qvia usu minimè excusabili, ex prima divinæ legis tabula secundum præceptum, de imaginibus, & idolis non colendis, qvasi surripitur, & eraditur, adeoqve Dei lex mutilatur. Adversus hanc rationem excipiunt : prohibitio de imaginibus non faciendis, & adorandis non est peculiare præceptum, nec distinctum à primo præcepto, sed tantum appendix ejus, & declaratio. Namsi solus Deus est colendus, seqvitur imagines nō esse colendas. Ergò qvi prohibitionem istam omittunt, non peccant enormiter, nec decalogum mutilant. Resp. 1. Antecedens nego.

Nam in lege sua Deus pravis hominum, de vero veri Dei cultu, opinionibus voluit occurrere. Homines enim ad idololatriam proclives negant se peccare contra primum præceptum, quando verum Deum in imagine quadã, vel per imaginem colunt: quomodo etiamnum idololatriam suam pontificii excusant. Ut igitur huic errori occurreret Deus, & imaginum quoque cultu, vel sui per imagines veneratione se offendi ostenderet, secundum in lege sua præceptum esse voluit, de imaginibus non colendis, vel de Deo per imagines non colendo, idque in sacro textu à primo ita distinxit Moses, uti & alia diversa præcepta sunt distincta. 2. Conseq. quoque nego. Namsi maximè prohibitio de cultu imaginum, non esset peculiare, & distinctum à primo præceptum, sed tantum appendix, & declaratio ejus: tamen citra inexcusabilem mutilationem ex decalogo in libris symbolicis, qui ut reliqua pietatis capita, sic & Dei legem integrè uti à Deo est dictata, continere debent, excludi non posset. Cumque aliorum præceptorum appendices, ut tertii, & quinti, retinendas sibi judicent adversarii, cur non eadem religione, & primam illam retinent? Addo, si ideò ex decalogo eradendum est præceptum secundum, quia est declaratio primi, eodem jure & decimum expungi potuit totum: quia totius decalogi, in primis autem secundæ tabulæ declaratio est: ut constat è declaratione Christi Matth. 5. v. 28. Quicunque aspicit mulierem ut eam concupiscat, jam adulteravit eam in corde suo. Excipiunt hic iterum: Si nefas esset verba Decalogi

703147

logi compendiosè contrahere aut in recitatione tot literas, & syllabas, qvot in Exodo repetiuntur, non retinere, vel ab ordine Mosaico aliqvantulum discedere: utiqve à Mose, aut Christo id factum non fuisset. Atqvi factum hoc à Christo. Matth 19. ubi qvædam præcepta omittit, qvædam transponit. Et cap. 22. ubi totus Decalogus in duo præcepta contrahitur. Factum à Mose. Deut 5. ubi verbis Exodi non inhæret, seu qvædam contrahit, & omittit, qvædam inserit, qvædam transponit. Resp. Exceptio hæc ad rem nihil facit: non enim hoc qværitur, An ubiqve omnia Decalogi præcepta, & qvidem totidem literis, ac syllabis, eodemqve ordine, qvo in Exodo repetiuntur, recitari debeant? hoc enim nunqvam à nobis est affirmatum; sed, an de integritate Decalogi verè glorientur, qvi in scholis, & Ecclesiis suis, libriqve symbolicis, qvibus integra doctrinæ Christianæ capita contineri solent, & debent, perpetuò præceptum de imaginibus eliminant, eiqve in Decalogo locum non relinqvunt, nec necessarium esse agnoscunt? Hoc est qvod contra adversarios negamus. De literis syllabis, & ordine præceptorum, extra circumstantias istas, non adeò laboramus; etsi longè tutius esse arbitramur, Deum hic seqvi, qvam homines, qvibus non est permissum divinæ legi aliqvid addere, vel demere. Interim summam Decalogi paucis complecti cuivis licere arbitramur; ita suam Decalogo integritatem, absqve præcepto de imaginibus, minimè constare asserimus. Hactenus prima nostra ratio vindicata.

2. Qvia decimum præceptum, qvo concupiscentia prohibetur, sine ulla causa Lutherani discerpunt in duo præcepta: est enim revera non nisi unicum, qvod prohibet concupiscentiam omnium, qvæ proximi sunt. Sic veteres qvoqve Iudæi, & Christiani pro unico tantum præcepto habuerunt, qvod nobis est decimum de concupiscentia. Et, si prohibitio concupiscentiæ domus peculiare præceptum constitueret, cur non etiam peculiare constitueret prohibitio concupiscentiæ uxoris, & rursus peculiare prohibitio concupiscentiæ servi, & iterum peculiare prohibitio concupiscentiæ ancillæ, & sic deinceps. Ita verò non decem tantum præcepta erunt, sed longè plura.

CAPUT XIV.

De modo cultus divini.

ANALYSIS.

Modus cultus divini explicatur. I. Ab exordio: ubi conjunctim agitur de cultus Dei modo & tempore: qvorum indicatur affectio, qvam habent ad cultum DEI: dicuntur enim. 1. cultus Dei adjuncta: qvorum notatur qvalitas & qvantitas: dicuntur enim præcipua, duo. th. 1, 2. cultûs Dei species etiam th. 2. II. A definitione generali. th. 3. qvæ explicatur. th. 4. qvæ explicatio. 1. confirmatur. th. 5—6. 2. porrò explicatur. th. 7. ubi ratio redditur, cur congruens modus Deo colendi, definiatur per circumstantias. th. 8. qvæ

703147

qvæ circumstantiæ dicuntur esse. 1. internæ. th. 9. qvarum aliæ sunt. 1. antecedentes. th. 10. qvæ enumerantur, sunt enim desiderium & præparatio. th. 11. ubi præparatio. 1. describitur. Ibidem. 2. illustratur à proprio subjecto, n. cultu publico solenni. th. 12. unde cōsectarium colligitur. th. 13. 2. concomitantes. th. 14. qvarum prima est reverentia, qvæ 1. ab objectione liberatur. th. 15. 2. describitur. th. 16. Secunda devotio, qvæ describitur. th. 17. unde consectarium infertur. th. 18. 3. consequentes, qvæ sunt duæ. th. 19. 2. Externæ, qvæ explicantur. 1. à descriptione. th. 20. 2. à modo, qvo ordinari debeant. th. 21. 3. à specierum enumeratione. th. 22. 4. iterum à descriptione. Ibidem. ex qva descriptione infertur: 1. circumstantias externas cultus DEI non esse ceremonias religiosas. th. 23. qvod ab objectione liberatur. Ibidem. 2. circumstantias externas cultus DEI particulariter non esse in scripturis præceptas. th. 24. qvod ab objectione vindicatur. Ibidem. ex qva vindicatione consectarium infertur. th. 25. cujus ratio redditur. th. 26. 5. à Theologorum judicio de constitutionibus, qvibus circumstantiæ externæ cultus Dei, determinari solent. th. 27. III. A definitione speciali. th. 28. qvæ exemplis illustratur. th. 29. IV. A ratione, cur aliqvi juramentum ad tertium præceptum referant. th. 30. V. Ab oppositis, qvæ sunt. 1. acedia: cujus notatur definitio & oppositū. th. 31. 2. pigritia: cujus notatur definitio & oppositum. th. 32. 3. contemptus & ab usus sacrorum: qvorum notatur oppositum.

th. 33. 4. torpor: cujus notatur oppositum th. 34. 5. temeritas: cujus notatur oppositum th. 35. 6. oblivio: cujus notatur oppositum th. 36. 7. confusio: cujus notatur oppositum th. 37.

EXPLICATIO.

I. Quot sunt cultus Dei præcipuè attendenda adjuncta?

Cultûs DEI præcipuè attendenda adjuncta duo sunt, modus tertio præcepto mandatus & tempus quarto præcepto imperatum. 1. Modus tertio præcepto mandatus, & tempus quarto præcepto mandatum dicuntur cultus DEI, adjuncta: qvia non ad esse, sed ad benè esse cultus Dei pertinent. 2. præcipua adjuncta: 1. Qvia in Decalogo tertio, & qvarto præcepto singulariter imperantur. 2. Qvia cultus Dei modus, & tempus alibi mandata, non sunt præcipua cultus Dei adjuncta, qvia singularibus in Decalogo præceptis non imperantur, sed unà cum cultu Dei, ut dicit Author infra. th. 8. & cap. seq. th. 4. 2. Cultus adjuncta præcipuè attendenda duo esse dicuntur: qvia adjuncta cultus DEI communiter considerandi plura sunt, ut vides in Authore supra c. 1. & 2. & in Ravanello de cultu Dei Num. 3.

II. Cultûs Dei modus, & tempus sunt ne etiam secundarius Dei cultus?

Sic. Patet. 1. ex 3. & 4. mandatis: ubi sanctificare nomen Dei & Sabbathum signifi-

703147

cat Deum religiose colere. 2. Cur ita fit. 1. qvia observatio modi & temporis cultus DEI, seu sanctificatio nominis Dei, & Sabbathi, honorem, seu cultum Dei naturalem, & institutũ promovet: cultus enim institutus ideò dicitur supra c. 13. th. 7. cultus Dei secundarius, qvia cultum Dei primarum, seu naturalem promovet. 2. qvia observatio modi, & temporis cultus Dei, seu sanctificatio nominis Dei, & Sabbathi, singularem qvendam honorem defert Deo: qvia observatio modi, & temporis cultûs Dei, seu sanctificatio nominis Dei, & Sabbathi cultui naturali, & instituto, ob Dei, & imperium, & respectum directum, & immediatũ adjungitur: Correctio. Ergò damnandi sunt, qvi modum, & tempus cultus Dei flocci pendunt. Tales sunt qvi verbum Dei audiunt sine desiderio, præparatione, reverentia, devotione, &c. qvique die Dominico laborant, vel qviescunt, sed Deum non colunt.

III. *Quid est modus cultûs Dei tertio præcepto mandatus?*

Modus cultûs DEI in genere est legitimus usus omnium eorum qvæ ad Deum spectant, hoc est, in genere ille colit Deum juxta modũ tertio præcepto imperatum, qvi Dei nomine, id est, titulis, qvi sunt Deus, Iehova, Dominus, &c. proprietatibus, qvæ sunt misericordia, justitia, &c. actibus religionis, qvæ sunt auditio verbi, oratio, juramentum, sors, media, cultus Dei, qvæ sunt publica verbi prædicatio, &c. legitimè utitur. Additur, in genere: qvia modus cultus DEI in specie traditur infra, th. 18.

29. In V. T. res sacræ, qvibus DEUS colebatur erant sacrificia, suffitus sacer, oleum sacrum, aqva expiationis, lucernæ sacræ, tubæ sacræ, cibi sacri, novalia, primitiæ, decimæ, vota, de qvibus vide Essenium de Fœd. Evang th. 49. & seqq. res vero sacræ, qvibus Deus in N. T. colitur illa sunt, qvæ recensuimus.

IV. *Quid est legitimus usus eorum, quæ ad Deum spectant?*

Est, omnia qvæ ad cultum Dei pertinent, ita tractare, prout congruit majestati divinæ, hoc est, ille utitur legitimè Dei titulis, proprietatibus, actibus, & mediis religionis, qvi iis utitur majestati divinæ congruenter.

V. Patet ex tertio præcepto modum omnes res sacras tractandi, imperari: nam cum prohibetur ne assumas Dei nomen invanum, nomen Dei notat omnes res sacras, qvibus Deum colimus: sic enim debet illa prohibitio intelligi. Ne assumas nomen Dei in vanum, id est, ne usurpes res sacras (n. Dei titulos, proprietates, actus religionis, media cultus naturalis) frustra. Patet nomen Dei notare in tertio præcepto omnes res sacras, qvibus Deus colitur ex locis subjectis: 1. ex. Act. 9. 15. ut portet nomen, id est, illa, qvibus coli volo, in conspectum gentium. 2. ex. Deut. 12. 5. locus qvē elegerit Iehova, ad collocandum ibi nomen suum, id est, illa, qvibus colitur. 3. ex. Mich. 4. 5. nos ambulabimus in Iehovæ Dei nostri nomine, id est, in illis, qvibus ille colitur. 4. ex. Malach. 1. 11. 12. Magnum erit in gentibus nomen meum, id est, magna erunt in gentibus illis, qvibus coli volo.

703147

V. I. Patet ex tertio præcepto res omnes sacras, qvibus Deus colitur majestati divinæ congruenter usurpandas esse: tertium enim præceptum sic debet explicari: Ne assumes nomen Dei in vanum, hoc est, ne profanes nomẽ Dei, hoc est, res sacras, qvibus Deum colis, ne usurpes sine justo fine, majestati Dei, & earum sanctitati incongruenter; sed sanctifices nomẽ Dei, hoc est, usurpes res sacras propter justũ finem, n. glorificationem Dei, propiam salutẽ, & eo modo, qvi Dei majestati, & earum dignitati convenit. Patet res sacras majestati Dei convenienter usurpandas esse. Esai. 1. 13. ubi Iudæis Deus valdè irascitur, qvod res sacras, qvibus eum colebant, earum dignitati convenienter non tractaverint. Observa ergo 1. Modus Deum colendi, seu res sacras, qvibus Deus colitur, tractandi, religiosè curandus est. Patet. 1. an ita sit ex tertio præcepto: Ne assumas nomen Dei in vanum. 2. Cur ita sit. 1. Qvia modus iste pertinet aliqvomodo ad formam actionis, & officii nostri: magis autem intimè pertinet ad officium nostrũ, ut rectè distigamus actiones nostras qvoad formam, qvàm qvoad materiam, & objectum, qvamvis utriusqve cura sit necessaria & eadem religione adhibenda. 2. Qvia nomen Iehovæ in istis rebus nostræ fidei qvasi committitur, & commendatur, ut appareat qva religione volumus illud tractare. 3. Qvia nomen illud Iehovæ tantam dignitatem in se habet, ut non minori scelere contemptim, & perfunctoriè usurpetur, qvam omninò negligatur. Modus autem religiosus nominis Dei usurpandi consistit præcipuè

in istis,

in istis. 1. in sinceritate intentionis, qva illũ ipsum finẽ in usu nominis & cultus divini spectamus, ad qvem ex sua natura & institutione Dei ordinatum est. 2. in reverentia, qva honorem nominis, & cultus sartum tectum, & inviolatum conservare studemus. 3. in zelo, qvo omni intentione animi conamur in istarum rerum usu Deum glorificare, & propriam nostram salutem promovere. Hi, & similes modi indicantur in ipsa prohibitione vanitatis. Nam. 1. qvia vanè, & temerè usurpatur illud qvod non in finem suum dirigitur, idcircò ad vanitatem excludendam sinceritas intentionis debet adesse. 2. qvia vanum, & vacuum habetur qvod leviter tractatur tanqvam res non magni momenti; idcircò negatio vanitatis in istis negotiis ponit reverentiam, & gravitatem. 3. qvia in vanum aliqvid usurpatur, qvando ad finem, usum, & fructum suum non pertingit: Idcircò ad vanitatem etiam abolendam requiritur sedulus conatus fructum justum existis rebus percipiendi. Refutatio. 1. Adversus Pontificios, qvi in multis rebus opus tantum operatum respiciunt, modo operandi, & dispositione operantis insuper habita. 2. Adversus carnales & irreligiosos mores hominum in cultu DEI, & rebus sacris tractandis, dum vel ex more, vel ex consvetudine in istis rebus versantur magis qvam ex conscientia, & alios fines habent sibi propositos prater illos, qvos solos debent intendere; vel leviter in istis rebus occupantur & afficiuntur, qvasi res ludicræ, aut triviales essent: vel deniqve tam frigidè agunt in illis officiis bonis, qvæ exercent qvasi nihil magni

703147

magni fructus inde expectarent aut percipere curarent. 3. Exhortatio ut religiosam hanc curam in animis & conscientiis nostris magis magisqve excitemus.

2. Modum Deum colendi, seu res sacras tractandi, non curare est gravissimum peccatū, qvod Deus singulariter vindicabit. Patet. 1. an ita sit. Exod 20. 7. Non relinqvet impunem Iehova. 2. Cur ita sit. 1. qvia inter homines hoc peccatum habetur pro veniali, & qvotidiè committitur impune. 2. qvia naturalis est nostra corruptio parum, aut nihil curare dispositiones animorum in Deo colendo, qvos tamē Deus præcipuè intuetur Gravitas autem peccati ex eo apparet. 1. qvod Deus hac ratione qvasi ridetur. 2. qvod cultus ejus reddatur histrionicus. 3. qvod occasio præbeatur nominis divini contemnendi, & blasphemandi. Inter pœnas autem qvibus Deus hoc genus peccati prosequitur, spiritualis illa vindicta est maximè horrenda, qva ita tales homines deserit, ut illa qvæ sua natura sunt odor vitæ ad vitam, fiant ipsis odor mortis ad mortem; qvod etiam ex ordine naturæ sequitur, ex hoc genere peccati. Admonitio. Caveamus nobis ab hujus generis peccatis, qvalia sunt ludere, & jocari cum Sacræ Scripturæ sententiis, & easdem adhibere ad magicas incantationes sine ulla reverentia, aut gravitate talia jactare qvasi pilas; denique in aliqva parte cultus divini dicis causa aut pro forma versari.

VII. *Quid est modus cultus Dei divinæ majestati congruens?*

Cum il-

Cum illæ circumstantiæ adhibentur, quas religiosarum rerum natura postulat, hoc est, ille utitur DEI titulis, proprietatibus, &c. divinæ majestati congruenter, qvi iis utitur cum desiderio, præparatione, reverentiâ, devotione, &c. V. g. ille colit Deum juxta modum tertio præcepto imperatum, qvi sacramentis legitimè utitur: ille utitur sacramentis legitimè, qvi iis utitur majestati divinæ congruenter: ille sacramentis utitur majestati divinæ congruenter, qvi iis utitur cum desiderio, præparatione, reverentia, devotione.

VIII. Cur istum modum circumstantiis definimus, hoc est, cur dicimus modum Deum colendi, tertio præcepto mandatum, tunc congruere majestati divinæ, cum illæ circumstantiæ adhibentur, quas religiosarum rerum natura postulat, seu cum rebus religiosis, n. auditione verbi, oratione, &c. adhibitis his circumstantiis, n. desiderio, præparatione utimur?

Qvia ille modus cultus Dei præcipitur tertio præcepto, qvi hoc requirit, ut res sacras cum his circumstantiis, n. desiderio, præparatione, &c. exerceamus. Qvia virtutum, n. fidei, spei, charitatis, & earum actuum, n. auditionis verbi, orationis, juramenti, sortis, publicæ verbi prædicationis, Sacramentorum celebrationis, publicarum precum, qvibus Deus colitur, duplex est modus: n. 1. essentialis, qvi in ipsis virtuti-

703147

virtutibus, & earū actibus continetur, non in illo, qvi his utitur. Talis modus est. 1. in fide, per Christum credere in Deum l. 1. c. 3. th. 5. 2. in spe, bonâ promissa à Deo propter Christi meritum expectare l. 2. c. 6. th. 5. 3. in charitate diligere Deum ut bonum in se c. 7. th. 18. 4. in auditione verbi, & oratione, religiosè verbum Dei audire, & eum invocare, c. 8. th. 13. & 9. th. 17. 5. in juramento, & sorte, necessitate magna postulante jurare, & sortem ducere, c. 10. th. 2. 6. in publica verbi prædicatione, sacramentorum celebratione, &c. omnia media cultus religiosè, & prout à Deo constituta sunt, observare c. 13. th. 16. & 19. Hic modus non in aliis; sed in illis præceptis mādatur, in qvibus virtutes, & earū actus mandantur, qvia separari à virtutibus, & earum actibus non potest. 2. accidentalis, qvi est in circumstantiis, qvæ non sunt in virtutibus, & earum actibus, sed in illo, qvi his utitur. Talis modus est desiderium, præparatio, reverentia, devotio, &c. qvo actus religionis, n. auditio verbi, oratio, juramentum, sors, publica verbi prædicatio, sacramentorum celebratio, publicæ preces, &c. à Deum colente exercentur. Hic modus non in illis præceptis mandatur, in qvibus actus religionis mandantur, nam actus religionis partim in primo, partim in secundo præcepto mandantur, sed modus hic in tertio præcepto imperatur, qvia ab actibus religionis separari potest, & tamen ad ipsos ut D E O grati fiant necessario requiritur.

IX. Quotuplices sunt circumstantiæ in quibus modus cultus divini, divinæ majestati congruens consistit?

Duplices: vel internæ, quæ sunt in eo, qui Deum colit, ut desiderium, præparatio, reverentia, devotio, retentio saporis cultûs, & conatus finem eius obtinendi; vel externæ, quæ sunt extra illum qui Deum colit, ut ordo, & decorum. Etenim ut oratione Deus modo tertio præcepto imperato, colatur, debemus orationē desiderare, ad eam nos præparare, eam reverenti, in ea devoti esse, saporem ejus in animis nostris retinere, finem ejus obtinere conari, ordine, & decenter eam peragere.

X. Quotuplices sunt internæ circumstantiæ, in quibus modus cultûs divini divinæ majestati congruens consistit?

Triplices: 1. antecedentes, ut desiderium, cultus, ut auditionis verbi, & animi præparatio ad cultum, n. ad auditionem verbi, th. 10. 11. 2. concomitantes, ut reverentia ejus, qvo Deum colimus, ut auditionis verbi, & devotio, qvâ rem, n. auditionem verbi, qva Deum colimus, facimus. th. 14. 10. 17. 3. consequentes, n. retentio saporis cultus, n. auditionis verbi in animis nostris, & conatus finem cultus illius, ut auditionis verbi, obtinendi. th. 19.

XI. Qua

703147

XI. Quæ sunt circumstantiæ antecedentes, in quibus modus cultûs divini, ut auditionis verbi, divinæ majestati congruens consistit?

Desiderium, & animi excitatio, seu præparatio, Deum enim colere, ut verbum ejus audire, resté volens, juxta tertii præcepti postulatum, verbi Dei auditionem desiderare, & ad eam animum suum præparare debet. Quæres. 1. Quid est cultum Dei, ut verbi auditionem, desiderare? Est vehementer amare, velle, capere cultum Dei, ut verbum Dei audire, Deum invocare, &c. 2. Quid est animi præparatio ad cultum Dei, ut ad auditionem verbi? Est justa meditatio eorum, quæ pertinent ad rem illam sacram, quæ est tractanda, hoc est, præparans se ad cultum Dei, ut ad auditionem verbi, 1. consideratè, coram Deo comparare, loqui, seqve gerere debet. Eccl. 5. 1. 2. ne accelores ore tuo, & animus tuus ne festinet, hoc est, ne agas inconsiderate. 2. habere debet rectam intentionem illud quærendi ad quod speciali is ille cultus, in quo versaturus est, tendit. V. g. accedens ad concionem ideò ad eam accedere debet, ut verbum Dei discat, observet & juxta illud vitam suam instituat. 3. pugnantes cogitationes affectusq; non tantum illiciti, sed & alias liciti, qui tum possint esse impedimento, quantum fieri possit, deponatur, Exod. 3. 5. 1. Petr. 2. 1. Matth. 13. 22. 1. Petr. 1. 13. 4. debet habere cor honestum, ac bonum. Luc. 8. 15. cas. l. 4. 30. q. 2. Obser-

va ergo. 1. volens Deum rectè colere, cultum Dei, ut auditionem verbi, sacramentorum participationem, precationem, &c. desiderare debet, vel volens rebus sacris majestati divinæ congruenter uti, eas desiderare debet. Patet, 1. an ita sit. Ne assumas, &c. hoc est, nomen Dei sanctifices, seu rebus sacris ita utere, prout earum sanctitati, & DEI majestati convenit, quod ita fit, si res sacras desideraveris, nō fastidieris. Sic. 1. Petr. 2. 2. Psal 42. 2. 3. & 63. 2. & 119. v. 40. & 122. 1. 2. cur ita sit. 1. Quia res sacræ sunt bona domus DEI. Psal. 65. 5. 2. Quia desiderium aliquid faciendi acceptatur sæpè coram Deo pro ipso facto. 2. Cor. 8. 12. 3. Quia desiderium rerum sactarum promissionem habet satisfactionis. Esai. 55. 1. Ioh. 7. 37. Apoc. 22. 17. vid. plura in Rav. de cultu Dei. Num. 4. Dehortatio. Ergò desideremus, ne fastidiamus res sacras, quibus DEUS colitur. 2. Desiderium nostrum ad cultum Dei obeundum debet esse ardentissimum, instar sitis, ac famis maximæ. Patet. 1. an ita sit. Psal. 63. 2. 2. cur ita sit. 1. Quia hoc est officium primarium à Deo nobis præscriptū. 2. Quia maximum nostrum bonum ex eo pendet vers. 4. in principio. 3. Quia gloria quam nos Deo deferre debemus in eo præcipuè consistit. Correctio. Adversus torporem, & tepiditatem hominum circa Dei cultum.

XII. *Adquem cultum DEI pertinet præparatio?*

Præparatio maximè propriè pertinet ad cultum Dei solennem, seu publicum, ut publicam verbi.

703147

verbi auditionem, precationem, &c. qvod patet: qvia actus illi, qvi suâ naturâ sunt minus perfecti, qvales sunt in cultu Dei desiderium & præparatio, viam facere debent ad actus magis perfectos, solennes, seu publicos, qvales sunt publica verbi auditio, precatio, &c. In omni enim genere perfectum finis est imperfecti. Additur, 1. maximè propriè: qvia cultus Dei minus solennis etiam, qvalis est oratio privata solennior, ut dicetur. th. seqvente, requirit ante se aliqvam præparationem. 2. Solennem, seu publicum: qvia præparatio ipsa ad cultum Dei solennem est cultus Dei, sed ante se non requirit aliam præparationem: 1. qvia præparatio est cultus Dei privatus. 2. qvia si præparatio ad cultum Dei publicum requireret aliam ante se præparationem, progressus fieret in infinitum, qvem natura non amat. Observa ergo. Volens Deum rectè, seu majestati divinæ congruenter colere, se ad cultum DEI publicum, n. publicam verbi auditionem, precationem, &c. præparare debet. Vel, volens rebus sacris majestati divinæ congruenter uti, ad earum usurpationem se præparare debet. Patet. 1. an ita fit. Ne assumas, &c. hoc est, nomen Dei sanctifices, hoc est, ita cole Deum, prout ejus majestati convenit, qvod ita fit, si ad cultum DEI te diligenter præparaveris. Sic. Prov. 24. 27. Sic. Exod. 19. 10. 11. & 30. 20. Eccl. 5. 1. 2. 2. cur ita fit. 1. Qvia dispositio apta requiritur in subjecto, ut capax sit boni ipsi communicandi. Qvicqvid enim recipitur, recipitur secundum modum recipientis. 2. Qvia nos ex infirmitate, & corruptione naturæ,

inepti sumus ad omne bonum. Ier. 4. 3. 3. Qvia præcellens dignitas eorum, qvæ ad Deum spectant, curam postulat plusqvam vulgarem. Eccl. 5. 1. 2. 4. Qaia Diabolus omni modo studet avertere animos nostros vel à cultu Dei, vel à debito, & frugifero ejus modo. Luc. 8. 12. Correctio. Male ergò faciunt, qvi ad publicũ Dei cultum (ut publicam verbi prædicationem, precationem, sacramentorum participationem) sine ulla præparatione accedũt. Tales sunt, qvi coram Deo inconsiderate comparent, loqvuntur & agunt, &c. Qværes, qvibus in rebus consistit hæc præparatio? Respondetur. l. 4. cas. c. 30. q. 2.

XIII. *Ante auditionem ergo verbi, & precationem publicam, seu solennem requiriturne precatio privata?*

Sic: qvia ad cultum Dei publicum requiritur præparatio, ut dictum. th. 12. At precatio privata est præparatio ad cultum Dei publicum. Ergò ante precationem privatam requiriturne præparatio aliqva? Sic, si sit solennis: oratio enim privata duplex est, brevis ejaculatio desiderii, vel continua series orandi, seu solennior, supra c. 9. th. 33. 34. Illa non requirit præparationem aliqvam ante se, qvia sic in infinitum fieret progressus; sed hæc requirit: Requirit enim meditationem, seu considerationem aliqvam eorum, qvæ pertinent ad preces nostras, sive respectu Dei, qvè precamur, sive respectu nostri, qvi precs habituri sumus, &c.

703147

ſive reſpectu rerum ipſarum, qvæ ſunt petendæ. ut etiam dictum ſupra c. 9. th. 15.

XLV. Quæ ſunt circumſtantiæ concomitantes in quibus modus Deum colēdi divinæ majeſtati congruens conſiſtit?

Reverentia, & devotio: Deum enim rectè colens, juxta tertium præceptum, antecedenter deſiderat cultum Dei, & auditionem verbi, & ad illum ſe præparat: concomitanter verò res ſacras qvibus Deum colit, reverenter tractat, iiſqve devote utitur.

XV. Obj. præcc: Reverentia propriè eſt totius obedientiæ erga Deum, ut vid. ſupr. c. 2. th. 11. Ergò non eſt circumſtantia concomitans modum cultus Dei tertio præcepto mādatum conſtituens. Reſp. Conſeq. negatur, qvia duplex eſt reverentia: n. generalis, qvæ propriè eſt totius obedientiæ erga Deum, nim. pietatis, & juſtitiæ, qvâ reveremur Deum mandantem, propter ſuam authoritatem, qvam habet in nos, ut dictum ſupra c. 1. th. 17. 19. 26. vel ſpecialis, qvæ propriè eſt actuum pietatis, ſeu religionis, n. auditionis verbi Dei, orationis, juramenti, ſortis, publicæ verbi prædicationis, ſacramentorum celebrationis, publicæ precationis, &c. qvâ honoramus res ad cultum Dei pertinentes, n. verbum Dei, codicem ſacrum, aqvam baptiſmi, panem, & vinum in Cœna Dominica, &c. propter eatum ſanctitatem. caſ. l. 4. c. 31. q. 1.

XVI. Quibus in rebus consistit reverentia ista, quæ scilicet propria est actuum religionis?

Consistit. 1. in justa æstimatione excellentiæ talium rerum. 2. in timore nimiæ familiaritatis, qvâ scil. res tales indignè possint à nobis tractari, hoc est, reverentiâ rerum sacrarum consistit. 1. in eo, ut res sacras, n. auditionem verbi, adeóqve verbum Dei, templum, sacramentorum celebrationem, adeóqve aqvam, & vasa baptismi, panem, vinum, & vasa Cœnæ Dominicæ, &c. magni æstimemus. 2. in eo, ut timeamus rebus sacris familiariter, adeoq; indignè uti. Dignè utimur rebus sacris, cum iis in re honesta seu licita, seria, & necessaria, seu gravi utimur: iis verò indigne utimur, cum iis in re turpi, seu illicita, ludicra, levi utimur, ut infra dicetur. th. 13. Observa ergò. Volens Deum rectè colere, cultum Dei, ut publicam verbi auditionem, precationem, &c. & res illas, qvæ ad cultum Dei pertinent, ut verbum Dei, codicem sacrum, aqvam baptismi, panem, & vinum in Cœna Dominica revereri debet, id est, magni æstimare, iisqve digne uti. Vel, volens rebus sacris divinæ majestati convenienter uti, iis uti debet reverenter. Patet. 1. an ita sit. Exod. 20. 7. Ne assumas nomen Dei in vanum, id est, nomen Dei sanctifices, hoc est, rebus sacris ita utere, prout earum sanctitati, & Dei majestati convenit, qvòd ita sit, & rebus sacris reverenter usus fueris. 2. cur ita sit. 1. Qvia Iudæi cultum Dei, seu res sacras, qvarum usu Deus colitur, non reverentes damnantur Esai.

703147

Isai. 1. 13. Luc. 19. 46. 2. Qvia cultus DEI, & res sacræ qvibus Deus colitur, preciosiores sunt omnibus rebus preciosis. Psal 19. 11. 3. Qvia Deus, ex lege contrariorum, sanctificātibûs nomen suum, seu rebus sacris reverenter utentibus, magnum præmium promisit in tertio mandato. Exhortatio. Ergò Deum colamus reverenter, hoc est, 1. res sacras magni æstimemus. 2. eas digne tractemus, utentes iis in re honesta, seria, gravi, ut infra dicetur. th. 33. Qværes, an & qvatenus religiosa reverentia deferenda sit rebus, qvæ pertinent ad cultum, ut scripturæ verbis, aqvæ baptismi, pani & vino in Cœna Dominica. Respondetur cas. l. 4. c. 31. q. 1.

XVII. Quibus in rebus consistit devotio?

Consistit devotio cultus Dei. 1. in promptitudine singulari, ad omnia illa præstanda, qvæ pertinent ad Dei cultum, hoc est, in eo. 1. ut sine torpore, promptè Deum colamus, hoc est, verbum ejus audiamus, sacramentis utamur, precemur, canamus. Sic colebat David Deum: qvia dicit. Psal. 108. 2. 3. Erecto, id est, prompto animo meo canam, ô Deus. Expergiscar inde ab aurora, id est, promptus sum ad Deum colendum. 2. ut cum gaudio sine tristitia Deum colamus, hoc est, verbum Dei audiamus, sacramentis utamur, canamus, precemur, Sabbathum sanctificemus. Esai. 58. 13. si vocaveris Sabbathum delicias, id est, si Sabbathum cum gaudio sine tristitia, & molestia sanctificaveris, & consequenter verbum Dei audiveris,

diveris, &c. Vide reliqva, in qvibus devotio in cultu Dei consistit. cas. l. 4. c. 32. q. 2. Obj. Aliqvi ex devotione prorumpunt in lachrymas: Ergò lætitia non est effectus devotionis: qvia ut risus ex gaudio, sic fletus, ex tristitia oritur. Resp. Conseq. negatur: probatio non est universalis: sæpè etiam ex gaudio oritur fletus. Thom. 2. 2. q. 82. art. 4. Observa ergo. Volens Deum rectè, seu majestati divinæ congruenter colere, debet Deum colere, ut verbum Dei audire, sacramentis uti, canere, precari devotè, id est, prompta, & parata voluntate, & magno cum gaudio. Vel, volens rebus sacris divinæ majestati congruenter uti, iis devotè uti debet. Patet. 1. sam ita fit. Exod. 20. 7. Ne assumas nomen Dei in vanum, id est, nomen Dei sanctifices, hoc est, ita cole Deum, prout ejus majestati convenit, qvod ita fit, si devotè res sacras tractaveris. Sic. Psal. 40. 9. & 105. 3. & 110. 5. & 119. 14. Esa. 64. 5. Colos. 3. 23. 1. Petr. 1. 15. 1. Thess. 5. 16. 2. cur ita fit. 1. Qvia hilarem datorem diligit Deus, id est, devotum cultorem sui amat Deus. 2. Cor. 9. 7. 2. Qvia damnatur Israel, qvod sine lætitia, id est, devotione coluerit Deum. Deut. 28. 47. 3. Qvia promptos, & paratos cultores laudat scriptura. Psal. 119. 164. Luc. 2. 37. Act. 10. 3. Correctio. Damnandi ergo sunt qvi Deum colunt sine ulla devotione, hoc est. 1. cum torpore, seu segnitie. Hebr. 5. 11. 2. cum evagatione mentis, adeóqve sine ulla delectatione, lætitia, & gaudio. Ezech. 33 31. Exhortatio. Ergò devotè Deum colamus. Qværes, qvib' mediis possit ista devotio

703147

tio per gratiam DEI à nobis comparari? Respondetur cap. l. 4. c. 32. q. 2.

XVIII. *Eo modo audiendus & invocandus est ne Deus, quo principes, & alii homines?*

Non: qvia Deus audiendos, & invocandus est devotè: Principes, & alii homines audiēdi, & invocandi sunt non devotè; sed civiliter, & sine ulla devotione, qvia devotio est actus religionis: qvia constituit modum Deum colēdi: & dicitur à devovendo: At votū est actus religionis: Ergò & devotio est actus religionis. Obj. Devoti sumus & hominibus: dicimus enim devotissimi T. C. clientes. Et, servi dicuntur devoti suis Dominis. Et Romani devoti Romanis legibus dicebant, non habemus Regem; sed Cæsarem: Ergò devotio non est actus religionis, Resp. Consequ. negatur, qvia sic abusivè loqvimur. Thom. 2. 2. q. 82. art. 1.

XIX. *Quæ sunt circumstantiæ consequentes, in quibus modus cultus divini majestati divinæ congruens consistit?*

1. Cultus Dei, n. auditionis verbi, sacramētorum usurpationes, publicæ precationis, &c. non oblivisci, sed recordari. 2. cultus divini, n. auditionis verbi, &c. finem, & usum omni conatu obtinere. Finis communis cultus Dei est glorificatio Dei, & nostræ salutis promotio: finis enim specialis auditionis verbi Dei est fidei gene-

generatio, & obedientia erga Deum: finis usurpationis sacramentorum est confirmatio fidei verbo genitæ: finis publicæ precationis est impetratio eorum, qvæ à Deo petimus. Obsetva ergo. Volens Deum majestati divinæ congruenter colere, ut verbum Dei audire, &c. cultûs Dei, ut auditi verbi recordari, & finem ejus omni conatu obtinere debet. Vel, volens sacris rebus divinæ majestati congruenter uti, earum non oblivisci, sed recordari, & earum finem omni conatu obtinere debet. Patet. Ita ita sit ex. 3. mandato: Ne assumes, &c. id est, nomen Dei sanctifices, hoc est, eo modo Deum colas, qvi ejus majestati convenit, qvod ita fit, si cultum Dei, ut auditum verbum retineris, & fructum ejus omni conatu assequi volueris. Sic. Deut 6. 9. & 26. 13. Psal. 119. vs. 93. 141. 33. 139. 176. 2. Cur ita sit 1. qvia volentes Deum sine retentione cultûs, & conatu fructum ejus obtinendi colere, fallunt se ipsos. Iac. 1. 22. Sic. Matth. 7. 21. Rom. 2. 13. 2. qvia sic in cultu DEI versans est beatus. Iac. 1. 25. 3. qvia falsi Prophetæ facientes, ut populus Dei obliviscatur nominis, seu cultus Dei, damnantur. Ier. 23. 27. Exhortatio. Ergò cultum Dei, ut verbum auditum in animo retineamus, ut ibi altas agat radices, & fructum ad Dei gloriam proferat, qvales fructus sunt fides in Deum, & obedientia erga eum, seu observatio præceptorum ejus. Oblivioſi enim Dei cultores, id est, qvi de cultu Dei, ut de auditione verbi Dei nocte diéqve non cogitant, & finem, seu usum, & fructum cultûs Dei non conantur obtinere, damnantur. Iac. 1. 23. 24.

XX. Qvid

703147

XX. *Quid sunt circumstantiæ externæ, quæ modum cultus Dei, divinæ majestati congruentem efficiunt?*

Sunt circumstantiæ, qvæ ad ordinem & decorum pertinent. 1. Cor. 14. 40. omnia decenter, & ordine fiant, id est, si velitis Deum majestati suæ convenienter colere, ut verbum ejus audire, colite eum convenienti loco, tempore, &c. Decorum opponitur vanitati, sordibus, luxui: ordo confusioni, & perturbationi. Est enim ordo parium dispariúmqve rerum sua cuíqve tribuens loca dispositio. Est autē allusio ad œconomiam, in qva hæc duo requiūtur: Domus tunc dicitur decenter disposita, qvando sordes absunt, omnia conveniente habitu, & ornatu absqve luxu sunt comparata, ordinéqve dispositæ, qvando familia in superiores, & inferiores distincta, tota facit conveniēter officium: statæ sunt vices prandendi, cœnandi, laborandi, cubandi, surgendi, precandi: servatur deniqve pax, & tranqvillitas domestica. Et aliud qvidem decorum est aulæ, aliud curiæ, aliud Ecclesiæ, qvæ est domus Dei. 1. Decorum Ecclesiæ non est in auro, argento, statuis, casulis, cappis, aut ceremoniarum larvis: sed ut locus sit commodus, vasa & instrumenta omnia sint munda, habitus Pastorum decorus, actiones omnes publicæ & privatæ absqve levitate, superstitione, & sordibus, divina gravitate, modestia, & pietate tam à docentibus, qvam à discentibus peragantur omnia,

quasi in DEI, & sanctorum Angelorum conspectu. 2. Ordo Ecclesiæ est, ut singula conveniente tempore disposita sint in Ecclesia: sit discretus ordo docentium, & discentium: sint statæ vices concionandi, precandi, psallendi, catechizandi, communicandi, baptizandi, & quæ hujus generis sunt alia: quibus & ataxia cavetur, & ædificatio Ecclesiæ ac singulorum quam maximè promovetur. Observa ergo. Volens Deum divinæ majestati congruenter colere, debet Deum colere, ut verbum DEI audire, decenter, & ordine. Vel, volens rebus divinæ majestati convenienter uti, iis uti debet decenter & ordine. Patet. 1. an ita sit ex. 3. mandato: Ne assumes, &c. id est, nomen Dei sanctifices, hoc est, Deum ita colas, prout ejus majestati convenit, quod ita fit, si res sacras decenter & ordine tractaveris. Sic 1. Cor. 14. 40. Rom. 13. 13. 1. Thess. 4. 11. 2. Cur ita sit. 1. quia cultus Dei, ut prædicatio verbi publica sine ordine, & decoro non ædificat. 1. Cor. 14. 26. ubi cultus Dei ita dicitur fieri ad ædificationem, si fiat juxta canones ab Apostolo requisitos, versibus 27. 40. quorum ultimus est, ut omnis cultus Dei decenter, & ordine peragatur. 2. quia Deus indecori, & confusionis Author non est. 1. Cor. 14. 33. 3. quia actiones civiles decenter, & ordine debent fieri: Ergò magis religiosæ, quales sunt publica prædicatio, & auditio verbi, sacramentorum celebratio, & usurpatio, publica precatio, &c. Exhortatio. Ergò in cultu Dei servemus. 1. Decorum. Sit igitur in cultu Dei locus, munus, &c. Dehortatio. Indecorum ergo &

703147

go & confusionem in cultu Dei vitemus, ut infra habebis.

XXI. *Quomodo debent ordinari circumstantiæ externæ, quæ modum cultus Dei majestati divinæ congruentem reddunt, & ad decorum, & ordinem cultûs divini pertinent?*

Eo modo, qvi maximè ad ædificationem facit, 1. Cor. 14. 26. omnia ad ædificationem fiant, id est, circumstantias externas, qvæ modum cultus Dei, ejus majestati congruentem reddunt, & ad decorum, & ordinem cultus Dei pertinent, eo modo ordinetis, qvi vos ædificat, id est, magis credentes, & pios reddit, qvam fuistis, ut meliores abeatis, qvam accesseratis. Sic ordinaverat Paulus circumstantias has. 1. Cor. 14. 26. 40. Sic ordinant & Ecclesiæ reformatæ has circumstantias. Ordinât enim. 1. ut templa sint munda. 2. ut omnia vasa cultus sint pura. 3. ut habitus Pastorum sit decorus. 4. ut actiones omnes religiosæ, tûm à docentibus, tùm à discentibus absqve tumultu, murmure, idololatriæ signo, divina gravitate, pietate, modestia peragantur. 5. ut discretus sit ordo docentium, & discentium. 6. ut sint statæ vices concionandi precandi, psallendi, catechizandi, communicandi, baptizandi. 7. ut cum Cantore canente tota Ecclesia canat: Pastore verò concionante tota Ecclesia taceat. 8. ut singuli in templo propria sedilia habeant, 9. ut tota Ecclesia ante cantum cô-

cionem antecedentem in templum ingrediatur, & finito cantu concionem consequente templo egrediatur. 10. ut Pastor in eminentiori loco oret, concionetur, gratias agat, & cantu finito, Ecclesiæ benedicat. 11. ut primò Pastores, secundò Patroni, tertiò cives, quartò scholares, quintò mendici, sextò Pastrices & Matronæ, septimò uxores civium, octavò mendicæ discumbendo communicent. 12. ut eleemosinæ pro foribus templi non clamoso, & tumultuoso pauperum gregi, sed Diaconis præstetur. 13. ut omnia sacramenta in publico cœtu administrentur. 14. ut copulandi & eorum cõvivæ stante concione in templum ne ingrediantur, &c.

XXII. 1. Quæ sunt circũstãtiæ externæ, quæ modum cultus Dei, ejus majestati convenientem reddit, & quæ ad ordinem, & decorum cultus Dei pertinent?

Locus, adeoq; templũ, tẽp⁹, vestes, vasa, &c.

Qværes. 1. Qvid differt tempus tertio præcepto mandatum à tempore, qvod qvartum præceptum imperat? 1. Illud non est proprium religiosorum actuum, adeoqve non est pars religionis; sed hoc est proprium actuum religiosorum, adeóqve est pars cultus Dei. th. 28. cum c. 15. th. 45. 2. Illud tempus pertinet ad omnẽ Dei cultũ; sed hoc ad cultũ Dei tantum maximè solennem. c. 15. th. 1. 3. Illud tempus non est sanctum; sed hoc est sanctum. 4. Illud tempus est certa aliqvâ horâ, qvâ Ecclesia

703147

clesia ad cultum Dei publicum convenire possit, adeóque etiam in die Dominica locâ habet; sed hoc est tota dies Dominica. 2. Qvid judicas de templis? 1. Dedicanda sunt templa non ex necessitate præcepti, sed exlibertate Christiana. 2. Templa soli Deo dicanda sunt. 3. Papistica templorũ dedicatio est damnanda: qvia dedicant. 1. creaturis. 2. ceremoniis partim Iudaicis, partim Ethnicis. Obj. At Solomon dedicavit templum papistice. Ergò. Resp. Antec. falsum. 3. in templis privatim precari non est melius, qvam Domi. Matth. 6. 6. Ioh. 4. 21. Obj. Pont. Marc. 11. 17. Domus mea Domus precationis: Ergò. Resp. Scilicet publicæ. 4. peregrinationes religiosæ ad hæc vel illa templa sunt illicitæ. Matth. 15. 9. Obj. Pont. Deus promittit se populo suo benedicturum certis locis. Exod. 20. 24. Resp. Discrimen locorum in N. T. est sublatum. Ioh. 4. 21. Matth. 18. 20. Arnold. Lux in ten. 3. Qvid sentis de vestibus Ecclesiasticorum? Vestes in V. T. mutabant Sacerdotes, cum sacra administrabant; sed in N. T. nec Christus, nec ejus Discipuli usurparunt alias vestes in sacrorum administratione, ut hodiè Pontificii & Lutherani faciunt. 4. Qvid sentis de vasis sacris? 1. Vasa sacra Iudæi multa habuerunt; sed reformati hodiè pauca habent, n. vasa baptismi, & Cœnæ Dominicæ. 2. Vasa sacra olim erant lignea, vitrea, modo verò habentur aurea & argentea, ut Bonifacius Episcopus testatur, qvod recitatur in Iure Canonico: Qvondam Sacerdotes aurei ligneis calicibus utebantur: nunc è contrario

lignei Sacerdotes aureis utuntur calicibus. 50. In V. T. qvæ fuerunt loca sacra, vestes sacræ, vasa sacra, & qvo fine vide Polanum l. 9. c. 34. & seqq. Voleb. l. 1. Theol. c. 14. And. Esse-zium de Fœdere Evangelico. 2. Qvid sunt circumstantiæ externæ cultus Dei? Sunt communia adjuncta actuum religiosorum, qvæ sunt audire verbum, celebrare sacramenta, &c. & civilium, qvi sunt emere, vendere, iter facere, causas tractare, &c.

XXIII. *Circumstantiæ externæ cultus suntne ceremoniæ religiosæ, Ecclesiasticæ, seu ritus & modi Deum colendi?*

Non sunt: qvia ut dictum. th. 22. sunt communia adjuncta actuum religiosorum, & civilium. 1. Obj. præcc: Nonnulli circumstantias externas cultus Dei vocare solent ceremonias religiosas: Ergò sunt ceremoniæ religiosæ. Resp. Conseq. negatur, qvia nihil habent in sua natura, qvod proprium est religionis, adeóqve in iis non propriè consistit cultus religiosus, qvia qvvè adjunguntur actionibus civilibus atqve religiosis. Additur, propriè: qvia cultus religiosi modus, cujus pars est circumstantia loci & temporis, secundaria ratione est cultus DEI, ut dictum. th. 2. 2. Obj. Præcc: Si circumstantiæ externæ cultus Dei non sint ceremoniæ religiosæ: possunt omitti sine ulla majestatis cultûs religiosi læsione: At hoc falsum: Ergò & illud. Resp. Conseq. negatur, hoc est, licet circumstantiæ

externæ

703147

externæ cultus Dei non sint ceremoniæ religiosæ, tamen omissis illis aliqvomodo majestas cultûs religiosi læditur: qvia hæ circúſtãtiæ efficiunt cultûs religiosi ordinẽ, & decorũ, qvibus omissis aliqvomodo majestas cultûs religiosi læditur: qvia, ut ordo, & decorum à civilibus actionibus sine aliqva earum læsione separari neqveunt: sic ordo, & decorum ab actionibus religiosis sine aliqva earum læsione separari non possunt.

XXIV. Circumstantiæ externæ cultus Dei suntne particulariter, seu in specie in scripturis præceptæ?

Non sunt: 1. Qvia (ut dictum. th. 22.) communes sunt actibus religiosis, & civilibus. 2. Qvia eas omnes homines vident, & intelligunt observandas esse, ut in actionibus civilibus, sic in actionibus religiosis. 3. Qvia infra dignitatem legis divinæ esset, si tales circumstantiæ in lege divina præscriberentur, sic enim multa ridicula deberent in lege Dei prohiberi, nimirum. 1. ne in Ecclesiastico cœtu unus in alterius sinu se se collocaret. 2. nemo in alterius faciem conspueret. 3. nemo in sacris actionibus papysmos faceret, seu collisis inter se manibus plausum ederet, &c. Obj. præcc: Si circúſtãtiæ externæ cultus Dei nõ sint à Deo in scripturis particulariter præceptæ, non sunt habendæ tanqvam ex voluntate Dei præceptæ: At falsum hoc: Ergò & illud. Resp. Conseq. negatur: id est, & si circumstantiæ externæ cultus Dei non sint particulariter in scripturis præ-

ceptæ tamen habendæ sunt tanqvam ex voluntate Dei præceptæ. 1. qvia in scripturis in genere circumstantiæ externæ cultus Dei, sub lege ordinis, decori, & ædificationis sunt præceptæ. 1. Cor. 14. 26. omnia ad ædificationem fiant, hoc est, in cultu Dei talibus circumstantiis externis utimini, qvæ ædificant; id est, augent fidem, & obedientiam erga Deum, non minuunt. Et v. 40. omnia decenter, & ordine fiant id est, in cultu Dei tales circumstantias externas usurpetis, qvæ cultum Dei decorum, & ordinatum efficiunt. 2. qvia circumstantiæ externæ cultus D E I, necessariò sequuntur ex iis, qvæ Deus expressè præcepit, hoc modo: 1. Deus præcepit, ut fideles omnes ad Deum colendum conveniant. Hebr. 3. 4. & 10. 25. Ergò hoc etiam tacite præcepit, ut fideles habeant idoneum aliqvem locum, templum, nempe, in qvo possint convenire, & etiam tempus assignatum, qvo simul possint adesse. Ratio consequentiæ, qvia fideles omnes non possunt ad Deum colendum convenire, sine idoneo loco, & tempore assignato. 2. Deus expressè præcepit, ut sit Minister, qvi alios publicè doceat. Eph. 4. 11 12. Ergò tacitè hoc etiam præcepit, ut habeat cathedram, in qva alios docere possit.

XXV. Circumstantiæ externæ, quæ cultum Dei decorum, & ordinatum efficiunt, sunt ne arbitrariæ, seu, quales debent, & possunt esse?

Non

703147

Non tales, qvales homines volunt, sed tales qvales partim. 1. Deus in genere, sub lege decori, ordinis, & ædificationis, dictat. 1. Cor. 26. 40. 2. ipsa rerum sacrarum natura, desiderat: ut publica verbi prædicationis natura desiderat, ut fideles habeant locum publicũ, in qvo, & certam horam, qvà conveniant: ut unus loqvatur, alii taceant: docens eminentem sedem habeat, discentes humilem. 3. circumstantiæ illæ; qvæ ex occasione Ecclesiæ se se offerunt svadent. Tales circumstantiæ svadent, ut fideles ad Deum colendum tempore pacato in templo, mane, & vesperi, turbato verò tempore in plateis, domibus, &c. vel nocturna aliqva hora conveniant. Errant ergò Põtificii, & alii, qvi circumstantias externas cultus Dei arbitrarias putant esse, adeóqve tales excogitarunt, & finxerunt, qvales voluerunt, qvo cultum Dei non decorum, & ordinatum, sed indecorum, & inordinatum reddunt, qvæq; non ædificant, seu augent fidem, & pietatem eorum, qvi Deum colunt, sed minuunt. Pontificii enim ordinis, & decori causâ tales circũstantias externas cultûs ordinant, ut cultores Dei nocte conveniant, ingressuri in templum ter illud circumeant, pectora percutiant, mussitent, indesinenter procumbant, & surgant, oculos aperiant, & claudant, coram imaginibus se incurvent, sacrificulo peccata sua confiteantur, &c. 2. ut sacrificuli sacras vel potiùs histrionicas vestes induant, & auditores suos aquâ lustrent, edant, bibant, altaria circumeant, se se auditoribus nunc obvertant, nunc ab iis se se avertant, nunc missitent, nunc loqvantur. 3.

ut tem-

ut tẽpore cultûs, campanæ, tympana, cytharæ, fistulæ, organa, tibicines sonent. 4. ut templa auro, argento, statuis, imaginibus, &c. ornentur. 5. ut baptizandi exorcizentur, aqvæ baptismi, oleum, sal, sputum misceantur, sit eucharistiæ vinum dilutum, panis azymus, &c.

XXVI. Circumstantiæ externæ qvæ cultum Dei, decorum & ordinatum reddunt nõ ab arbitraria hominum institutione pendent; sed partim à generalibus Dei præceptis, ut dictum. th. 25. ratione. 1. partim ab ipsa rerũ sacratum natura, ut dictum. th. 25 ratione 2. partim à circumstantiis, qvæ ex occasione se se offerunt: 1. qvia si circumstantiæ externæ ad decorum, & ordinem cultus Dei pertinentes ab arbitraria, & libera hominum institutione penderent, tùm illas externas circumstantias cultus Dei, qvas homines non instituerunt, non deberemus observare: At multas circumstãtias externas, qvas homines non instituerunt debemus observare, (has enim circumstantias externas cultus Dei, n. in templo, ne unus in alteri' sinu sedeat, in alterius faciem spuat: nemo collisis manib' plausũ faciat: nemo Pastorẽ alloqvatur: ne unus cum alio colloqvatur: qvivis ab sternutatu, vomitu, crepitu ventris, &c. abstineat: qvivis mundus, & honestè indutus compareat, &c. homines non instituerunt; sed tamen observare debemus) Ergò circumstantiæ externæ, qvæ cultum Dei decorum, & ordinatum reddunt non ab arbitraria hominum institutione pendent; sed partim à generalibus Dei præceptis, partim ab ipsa rerum sacratum natura, partim à circumstantiis, qvæ ex occasione

703147

one se se offerunt. 2. qvia si circumstantiæ externæ, qvæ ad cultus Dei ordinem, & decorum pertinent, à libera hominum institutione penderent, homines sine peccato prohibere eas possent: At multæ sunt circumstantiæ externæ, ad decorum, & ordinem cultus DEI pertinentes, qvas homines sine peccato prohibere non possunt, magnum enim peccatum esset, si homines prohiberent, ne in templo homines in suis locis sederent, tacerent, honestè vestiti comparerent, &c. Ergò circumstantiæ externæ ad ordinem, & decorum cultus DEI pertinentes, non à libera hominum institutione pendent; sed partim à generalibus DEI præceptis, partim, &c.

XXVII. Constitutiones, seu canones Ecclesiarum, quibus multæ externæ circumstantiæ ad decorum, & ordinem cultus Dei pertinentes, (ut locus, tempus, &c) determinari solent, rectè vocanturne ab optimis Theologis partim divinæ, partim humanæ?

Rectè: qvia nituntur partim voluntate Dei, qvoad summam, & primariam earum rationem, & partim ex humana prudentia pendent, qvoad particularem observationem earum, qvæ Dei voluntati conveniunt. V. g. hæc nostræ Ecclesiæ constitutio, ut unus qvisqve fidelium ad Deum qvotidie colendum in majori templo, hora 6. matutina, & 2. meridiana compa-

comparere teneatur, est partim divina, partim humana: qvia Deus jussit in genere. 1. Cor. 14. 26. 40. ut fideles ad eum colendum in idoneo loco, & conveniente hora compareant, sed in specie homines jubent, ut fideles ad Deum qvotidie colendum in hoc loco, n. in majori templo, his horis, n. 6. matutina, & meridiana. 2. conveniant. Rectè (inqvam) constitutiones tales obdictam rationem vocant optimi Theologi partim divinas, partim humanas; sed non simpliciter: nam si nullus sit error in tali constitutione, constitutio talis vocanda est qvasi simpliciter divina. Ut enim illa hora diei conveniat Ecclesia ad Dei cultum, qvæ omnibus circumstantiis consideratis est maximè conveniens, est Dei voluntas. Si igitur nullus sit error in circumstantiarum observatione, hora illa qvæ ex earum consideratione justa conventui assignatur, agnosci debet, qvasi à Deo constituta. Dicitur, multæ: qvia non omnes circumstantiæ ad decorum & ordinem cultus Dei pertinentes, solent aliqva constitutione, seu lege, & canone ab hominibus determinari, ut dictum. th. 26.

XXVIII. *Quid est specialis modus Deum colendi?*

Cum una qvæqve actio religiosa (ut auditio verbi, precatio,) &c. ita peragitur, prout specialis ejus natura postulat. Vidimus supra modum Deum colendi omnibus actionibus religiosis, (ut auditioni verbi, precationi &c.) communem: nunc videre debemus modum uniciqve actioni religiosæ proprium.

XXIX.

703147

XXIX. Quî ergo specialiter audiendum, & prædicandum verbum Dei, Deus invocandus, sacramenta participanda, disciplina Ecclesiastica exercenda jurandum, sors ducenda?

Specialiter. 1. verbum Dei auribus percipere, & facere debemus. Esai. 66. 5. Ezech. 33. 31. seu ita audiendum est verbum DEI, prout vidimus supra c. 8. 2. verbum Dei prædicandum est, ita, prout diximus. Med. l. 1. c. 35. 2. Deus invocandus & orandus est ita, prout supra c. 9 docuimus. 3. Sacramenta. 1. participanda sunt dignè. 1. Cor. 11. v. 27. seu ita prout Med. l. 1. c. 36. ad th. 27. 2. administranda ita, prout ibidem, & præcipuè ad th. 30. explicuimus. 3. Disciplina Ecclesiastica exercenda est ita, prout. Med. l. 1. c. 37. diximus. 4. Iurandum, & sors, mittenda est ita, prout supra capite. 10. & 11. & præcipuè c. 10. th. 2. explicuimus. Huc pertinet formula baptizandi, Cœnam Domicam administrandi, pœnitentes absolvendi, personas conjugium ineuntes copulandi, qvam inter alios, Eximius Theologiæ Doctor, Cl. D. G. C. C. Zelosissimus Ecclesiæ Debrecinæ Pastor, scripsit.

XXX. Quare juramentum multi, ut Vollebius, Maresius, &c. ad tertium præceptum, quod modum cultus divini præscribit referre solent?

Qvia in tertio præcepto reverentia nominis Dei præcipuè nobis commendatur, & nomen Dei singulari qvadam ratione assumitur in juramentis. Ames. Sciagr. dom. 36. 37. doc. 2. Qvare ergò Amesius juramentum ad primum præceptum retulit, Vendelinus verò ad nonum? Qvia juramentum, 1. ratione modi jurandi, qvatenus frustra jurandum non est, ad tertium præceptum pertinet. Lev. 19. 12. ubi profanatio nominis Dei prohibetur. Sic. Matth. 5. 34. ubi etiam juramenti vanitas prohibetur. 2. qvatenus est actus religionis, & Deum respicit, ad primum præceptum pertinet. 2. Chro. 36. 13. 3 qvatenus est adjunctum testimonii humani, & proximum respicit, ad nonum præceptum pertinere potest. infra. c. 21 th. 34. Observa ergo. Præcipuè juramentum debemus ita usurpare, prout Dei majestati convenit. Patet. 1. an ita sit ex tertio præcepto, ubi prohibetur præcipuè abusus nominis DEI, qvod in juramento invocamus. 2. cur ita sit. 1 Qvia in juramento est invocatio qvædam nominis Dei. 2. Qvia Deus hic invocator non simpliciter; sed tanqvam testis, Iudex, & vindex. 3. qvia in juramento obligamus nos ipsos DEO, & subjicimus animas nostras ipsius iræ, & vindictæ, si fallamus. 4. Qvia Dei nomen facimus hic nostrum vadimonium, qvæ omnia, & singula ex sua natura postulant singularem & religiosam curã. Condemnatio adversus illos, qvi dediti sunt jutamentis temerariis, superstitiosis, aut blasphemis, & profanis.

XXXI.

703147

XXXI. *Ille colit Deum rectè, id est, majestati divinæ convenienter, qui rebus sacris cum desiderio, præparatione, reverentia devotione, recordatione, conatu, earum finem obtinendi, ordine, & decenter utitur: contra verò ille non rectè, seu majestati divinæ inconvenienter colit Deum, qui res sacras cum acedia, pigritia, contemptu, torpore, temeritate, oblivione, confusione tractat. Quæ ergo adversantur rectò jam dicto modo Deum colendi?*

1. Acedia, 1. Qvid est acedia? Est peccatum, cum qvis res divinas, aut spirituales, ut verbum Dei, Sacramenta, preces, &c. non desiderat, sed fastidit. Acedia hæc damnatur. 2. Tim. 4. 3. Thomas 2. 2. q. 35. art. 1. negat acediã esse peccatum: Ergò non est peccatum. Resp. Conseq. negatur. 2. cui virtuti adversatur acedia? Desiderio illi, qvo res sacras appetere debemus, de qvo supra. th. 11. desiderium hoc commendatur. 1. Petr. 2. 2. Observa ergò. Acedia, seu tetum sacrarum fastidium est fugiendum. Patet 1. an ita sit ex. 3. mandato: Ne assumas, &c. id est, ne nomẽ Dei profanes, id est, ne modo inconveniente utere rebus sacris, qvod ita sit si cum fastidio iis usus fueris. 2. cur ita sit. 1. Qvia acedia repugnat rectò modo Deum colendi, qvia repugnat

desidetio rerum sactarum, qvo Deum rectè colimus. 2. Qvia acedia est peccatum, qvia damnatur. 2. Tim. 4. 3. 3. Qvia acedia apostasiam efficit. Ibidem. 4. Qvia non dimittet Deus impunitum, qvi nomen ejus in vanum assumpserit, seu qvi res sacras fastidiverit. 5. Qvia Israelitæ damnantur ob fastidium mannæ. Num. 11. 6. & 21. 5. 6. Qvia res sacræ non sunt res malæ. Dehortatio. Fugiamus ergò acediam. 2. Tim. 4. 3. Exhortatio. Desideramus ergo res sactas. 1. Petr. 2. 2.

XXXII. 2. Pigritia. 1. Qvid est pigritia hæc? Est peccatum cum qvis alacritatem, & laborem ad res sacras reqvisitum refugit, seu cùm qvis pigratur se ad cultum Dei, ut auditionem verbi, præparare. Pigritia hæc damnatur. Rom. 12. 11. 2. cui virtuti adversatur hæc pigritia? Animi excitationi, seu diligentiæ, cum qvis diligenter, alacriter, fervidè se ad cultum Dei præparat, de qva supra th. 11. Hæc excitatio, vel diligentia animi nostri commendatur. Rom. 12. 11. & Psal. 57. 8. 9. Observa ergo. Pigritia, seu pigratio præparationis ad cultum Dei, seu ad res sacras tractandas reqvisitæ, est fugienda. Patet. 1. an ita sit. 1. ex tertio mãdato: Ne assumas, &c. hoc est, ne profanes nomen Dei, hoc est, ne colas Deum ita, prout non convenit Dei majestati, qvod ita fit, si præparationem ad res sacras tractandas pigratus fueris. 2. ex Davidis exemplo. Psal. 57. 89. 2. cur ita sit. 1. Qvia pigritia hæc repugnat recto modo Deum colendi, qvia repugnat animi excitationi, seu præparationi, qvâ rectè Deum colimus. 2. Qvia pigritia hæc est peccatum.

703147

catum, qvia ab ea Apostolus nos dehortatur, Rom. 12. 11. 3. Qvia etiam pigratio præparationis ad actionem profanam necessario fugiēda est, qvia est damnosa. 4. Qvia non dimittet Deus impunitum, qvi nomen ejus in vanum assumpserit, id est, ad cultum se se non præparaverit. Dehortatio. Ergò ne pigreris te ad cultum Dei præparare. Exhortatio. Ergò ad cultum Dei diligenter nos præparemus.

XXXIII. 3. Contemptus rerum sacrarū, & earum abusus. Qvid contemptus? Cum qvis contemnit, seu res sactas parvi in animo æstimat, ut Gadareni Christum, Iudæi templū. Qvid abusus? Cum qvis rebus sacris ad res turpes, ludicras, leves abutitur. Abutitur qvis rebus sacris. 1. ad res turpes, cum per nomē Dei pejerat, mentitur, imprecatur, verbo, & oratione incantat, &c. 2. Ad res ludicras, cum qvis Sacræ Scripturæ sententiis, ladit, dicens: durus est hic sermo, &c. & cum baptismo jocatur, &c. 3. Ad res leves, cum qvis in communibus colloqviis Dei titulos proprietates, usurpat. Irreverentia hæc damnatur in Iudæis domum precationis convertentibus in spelunca latronum. Luc. 19. 46. 2. cui virtuti opponitur irreverentia hæc? Reverentiæ, qvâ. 1. res sacras magni facimus. 2. iis abuti timemus: de qva supra. th. 16. reverentia hæc præcipitur. Luc. 19. 46. ubi, prohibitâ irreverentiâ, præcipitur reverentia rerum sacrarum. Observa ergo. Contemptus rerum sacrarum, & earum abusus ad res turpes; ludicras, & leves, est damnandus. Patet. 1, an ita sit. Ne assumas; id est, nomen Dei ne profanes, hoc

est, ne colas Deum ita, prout ejus majestati nō convenit, qvod ita fit, si res sacras contempseris, iísqve abusus fueris. 2. Cur ita fit. 1. qvia repugnat rectò modo Deum colendi, qvia repugnat reverentiæ rerum sacrarum, qvâ Deum rectè colimus. 2. qvia damnatur in Gadarenis Christum porcis postponentibus, & in Iudæis templum, emptionis, & venditionis locū facientibus. Luc. 19. 46. in Davide spernente verbum Iehovæ. 2. Sam. 12. 9. 3. qvia contemnentes res sacras, & iis abutentes dicuntur porci, & canes. Matth. 7. 6. 4. qvia licet privatio rerum sacrarum non damnet, contemptus tamen damnat. Non dimittet Deus impunitum, qvi nomen ejus in vanum assumpserit, id est, cōtēpserit. Sic. Hebr 10. 28. 29. 5. qvia sacræ res sunt media vitæ æternæ. 6. qvia contemnere congregationem fidelium, & bona congregationis, seu domus Dei, proprium est apostatarum. Hebr. 10. 25. Correctio. Damnandi ergo sunt. 1. qvi res sacras contemnunt, qvi rebus sacris ad res turpes, ludicras, & leves abutuntur. Tales sunt. 1. qvi rebus sacris utuntur: 1. in re turpi: ut qvi per nomē Dei pejerant, mentiuntur, imprecantur, verbo Dei, & oratione incantant. 2. in re ludicra, ut qvi phrases qvasdam scripturæ (ut bonum est nos hic esse: opus est Domino: durus est hic sermo: habetis potestatem solvendi, & ligandi, &c.) in ludo usurpant, & cum sacramētis, præsertim baptismo jocantur, ut cum veteres opifices, qvæstores, novitios baptizare solēt. 3. in re levi, ut qui in communibus colloqviis titulos, & proprietates Dei usurpant, inter-

jecto

703147

jecto nomine Dei asserunt, negant, promittit exclamant, rident, &c. 2. qvi templa lotio & stercore conspurcant. 3. qvi panem, & vinum post communionem relictum alicui contumeliæ exponunt. 4. qvi res sacras ad nauseam dispensant. 5. qvi verbum Dei proponunt, & audiunt, ut exiles fabulas. 6. qvi rebus sacris, ex vilipendio non utuntur. Exhortatio. Ergò res sacras reverenter tractemus, ut supra dictum.

XXXIV. 4. Torpor, & evagatio mentis. 1. Qvid est hic torpor? Est peccatum cum qvis segniter, adeóqve animo invito, non prompto, tristante, non gaudente rebus sacris utitur. Evagatio mentis qvid? Est peccatum cum qvis animo absente, corpore, præsente, rebus sacris utitur, adeóqve sine ulla promptitudine, & delectatione. Torpor hic damnatur. Heb. 5. 11. & evagatio mentis. Ezech. 33. 31. 2. cui virtuti opponitur hic torpor, & mentis evagatio? Devotioni, qvæ est virtus, qva rebus sacris prompta voluntate, & cum delectatione utimur. Hæc devotio laudatur in Cornelio. Act. 10. 2. Observa ergo. Torpor, & evagatio mentis, in cultu Dei, ut in auditione verbi, oratione, &c. est damnanda. Patet. 1. an ita sit. Ne assumas, hoc est, nomen Dei ne profanes, hoc est, ne eo modo colas; qvi Dei majestati non convenit, qvod ita fit, si Deum cum torpore, seu segnitie, & evagatione mentis colas. 2. Cur ita sit. 1. qvia repugnat recto modo Deum colendi, qvia repugnat devotioni, qva Deum rectè colimus. 2. qvia segnities seu torpor damnatur in Judæis. Heb. 5. 11. & evagatio

mentis in Israele. Ezech 33. 31. 3. quia ignavia etiam extra cultum Dei damnatur. Eccl. 11. 4. Exemplis in Israelitis. Ios. 18. 3. in servo malo. Matth. 25. 26. in Cretensibus Tit. 1. 12. 4. quia torpor, & evagatio mentis in cultu Dei graviter punitur: Non dimittet impunitum, qui nomen ejus in vanum usurpaverit, seu ipsum cum torpore, & evagatione mentis colucrit. Dehortatio. Fugiamus ergo in cultu Dei segnitiem, dormitationem, & mentis evagationem. Exhortatio. Ergò Deum colamus devotè, adeóque promptè, diligenter, zelosè, fervidè, violenter: 1. Qvia violenti, Dei cultores rapiunt regnum cœlorum. Matth. 11. 12. Luc. 16. 16. tales enim vielentos amat Christus, & tales fuerunt ii, qvi perfosso tabulato ad Christum demiserunt grabbatum paralytici, Chananæa, offerentes Christo puerulos, Bartimæus cæcus, 2. Qvia rapere bonum semen ex corde illius, qvi sermonem Dei auribus audit, sed mente non attendit, diicitur Diabolus. Matth 13. 19. qvatenus, scil. Diabolus efficit, ut auditor ex sermone Dei, qvi annunciatur, nullum gustum percipiat, estqve metaphora ab avibus famelicis, qvæ sationis tempore præsto sunt, ut semen, qvod projectum fuerit in terram statim rapiant, & devorent.

XXXV. 5. Temeritas, seu vanitas. 1. Qvid? Temeritas, seu vanitas illa est peccatum, cum qvis rebus sactis, ut verbo Dei, &c. utitur: 1. non ad justum finem, 2. gloriam Dei, & propriam suam salutem; sed ad fines injustos, ut cum qvis verbo, vel nomine DEI circa collum suspenso, morbos, curat, Diabo-

lum

703147

lum fugat, pane eucharistiæ febrim pellit, sacro ministerio, simoniam exercet: quales sunt qvi missam celebrant, concionantur, sacramenta administrant, pro pecunia. 2. leviter, tanqvam re non magni momenti, seu non eo modo, qvi requiritur ad finem earum justum, n. gloriam Dei, & propriam suam salutem. 3. sine serio conatu fructum ex illis percipiendi, ut vidimus, supra th. 6. & vides Sciagr. dom. 36. 37. doc. 1. rati. 3. Hæc temeritas damnatur. Ier. 32. 34. ubi populus Iudaicus damnatur, qvod prophetiam Dei leviter tractaverit, tanqvam rem non magni momenti, vocando eam onerosam. Damnatur & Pilatus qvod sacrificium DEO oblatum leviter tractaverit tanqvam rem parvi momenti, Galilæorum sanguinem cum ipsorum sacrificiis miscendo. Luc. 13. 1. 2. Cui virtuti adversatur hæc vanitas, seu temeritas, & levitas? Qvoad primum membrum adversatur sinceræ intentioni, in qva primò præparatio consistit, ut dictum, qvoad secundum reverentiæ, qvoad tertium serio conatui finem rerum sacrarum obtinendi, ut vides in Sciagr. citato loco. Serius conatus finē, usum, & fructum rerum sactarum obtinendi, laudatur. 1. Cor. 11. 17. ubi Apostolus Corinthios damnat, qvod sine ullo emolumento Deum colant. & contra laudat eos, qvi cum emolumento conveniunt ad Deum colendum. Observa ergo. Temeritas, seu temeratia, & vana sacratū rerū usurpatio est damnanda. Patet 1. an ita sit: Ne assumas, &c. hoc est nomen Dei ne profanes, hoc est, rebus sacris ne utere eo modo, qvi non convenit majestati divinæ,

qvod

qvod sit si iis usus fueris temerè, in vanum, frustra. 2. Cur ita sit. 1. Qvia temeritas hæc repugnat recto modo Deum colendi, qvia repugnat rectæ intentioni, reverentiæ, serio conatui finem rerum sacratum obtinendi, qvibus Deum rectè colimus. 2. Qvia hæc temeritas damnatur in Iudæis, Iet. 13. 34. & in Pilato, Luc. 18. 1. 3. Qvia Deus non dimittet impunitum, qvi nomen ejus in vanum assumpserit, seu temerè usurpaverit. 4. Qvia nec actio profana debet suscipi temerè, id est, sine justo fine, conveniente modo tractandi, serio conatu finem ejus assequendi. Dehortatio. Ergò res sacras (ut titulos, proprietates, verba Dei, orationem, sacramenta, &c.) ne usurpemus temerè, id est, 1. sine intentione justi finis. 2. leviter. 3. sine conatu serio fructum, seu finem earum assequendi. Exhortatio. Ergò res sacras usurpemus, propter justum finem, reverenter, & cum serio conatu earum finem obtinendi, ut dictum supra.

XXXVI. 6. Oblivio. 1. Qvid? Est peccatum, cum qvis cultûs Dei, n. auditionis verbi, &c. obliviscitur, adeóqve fructum ejus, n. fidem, obedientiam, non percipit, & in fructu percepto, n. fide, & obedientia, non permanet. Oblivio hæc damnatur. Iac. 1. 24. 25. 2. Cui virtuti adversatur hæc oblivio? Recordationi, seu retentioni cultûs Dei in animis nostris, & conseqventer perceptioni fructûs, n. fidei, & obedientiæ, qvæ religionis actus, n. auditionem verbi, sacramentorum participationé, &c. seqvi debent, de qvibus supra. th. 19. Recordatio cultûs Dei, n. auditionis verbi, &c. cõmenda-

703147

mendatur ibidem. Observa ergò, Oblivio cultûs usurpati, n. auditionis verbi, orationis, &c. est fugienda. Patet. 1. an ita sit: Ne assumas, id est, ne profanes nomen Dei, hoc est, rebus sacris ne utere eo modo, qui majestati divinæ non convenit, quod ita fit si usurpatarũ rerum sacratum, ut auditionis verbi, orationis, obliviscaris, adeóque fructum earum non percipias, eúmque retineas. 2. Cur ita fit. 1. quia oblivio hæc repugnat recto modo Deum colẽdi, quia repugnat retentioni cultûs Dei in mẽte nostra, qua Deum rectè colimus. 2. quia oblivio hæc damnatur. Iac. 1. 24. 25. 3. quia Deus punit, qui nomen ejus in vanum assumit, seu qui cultum Dei non retinet, ejusque fructum non fert. 4. quia etiam oblivio ceremoniarum, quibus homines colunter, est damnanda. Dehortatio. Ergò cultus D E I, ut auditionis verbi, perceptionis sacramentorum ne obliviscamur; sed eum in animo retineamus, fructum ejus feramus, eúmque perpetuò retineamus.

XXXVII. 7. Confusio. 1. Quid? Est peccatum, cum quis confusè in cultu Dei, ut in auditione verbi versatur, quod ita fit, si quis non colat Deum conveniente loco, tempore, &c. Confusio hæc damnatur. 1. Cor. 14. 40. 2. Cui virtuti oponitur? Decoro, & ordini, de quibus supra. th. 20. ordo, & decorum commendantur ibidem. Observa ergò. Confusio in cultu Dei, ut in auditione verbi, orationc, est vitanda. Patet. 1. an ita sit: Ne assumas, id est, ne profanes nomen Dei, id est, ne eo modo colas Deum, qui ejus majestati non convenit,

venit, quod ita fit, si Deum colas confusè, id est, sine decoro, & ordine. 2. Cur ita sit: 1. quia confusio hæc repugnat recto modo Deum colendi, quia repugnat decoro, & ordini, quo Deus rectè colitur. 2. quia confusio hæc damnatur. 1. Cor. 14. 40. Comendatur hic decorum, & ordo cultus Dei: Ergò ejus indecorum, & confusio damnatur: omne enim præceptum Dei explicandum est, (ut & alias dixi) per arsin, & thesin, seu negativè, & affirmativè. 3. quia punit Deus eum, qui nomen ejus frustra assumit, seu in rebus, quibus Deus colitur, confusè versatur. 4. quia confusio in omnibus nostris actionibus damnatur: quia impedit ædificationem. 1. Cor. 14. 26. cum seqq. Dehortatio. Ergò Deum colamus, ut verbum ejus audiamus, cum invocemus, non confusè, id est, relictis, vel inversis illis, in quibus supra decorum, & ordinem Ecclesiæ consistere diximus. Ergò. 1. ne prædicemus verbum Dei: 1. in loco inconvenienti, ut nuper in emporio, Sutorum, Græcorum. 2. horâ inconveniente, ut nuper in festo Nativitatis Christi hora nocturna. 3. in vestitu inconveniente, ut in brevi, lacero, rubro, &c. 2. sacramenta ne celebremus in loco inconveniente, ut in domibus privatis propriis, vel alienis. Exhortatio. Colamus ergò Deum decenter, & ordine, ut supra monuimus.

CAPUT. XV.

De Tempore cultus.

ANA-

703147

ANALYSIS.

TEmpus cultus explicatur. I. A designatione temporis cultus maximè solennis. th. 1. II. A nomine ibidem, cujus nominis ratio redditur. th. 2. III. A moralitate temporis alicujus cultui divino tribuendi. th. 3. cujus temporis præceptum notatur. th. 4. IV. A moralitate certi alicujus diei solenniori Dei cultui destinandi. th. 5. V. A moralitate institutionis unius diei è septem ad solenniorem Dei cultum. th. 6. qvæ. 1. confirmatur tùm per atsin. th. 7—8. qvæ. 8. thesis ab objectionibus vindicatur. th. 9—10. tùm per thesin. th. 11. 2. ab objectionibus liberatur. th. 12—25. VI. Ab Authore observationis diei septimi hebdomadæ. th. 26. VII. Ab Authore mutationis diei ultimi hebdomadæ in primum, qvi est Christus. th. 27. qvi. 1. ab objectionibus defenditur. th. 28. 29 30. ibiqve asseritur immediatum Authorem fuisse illius mutationis: qvod ab objectionibus vindicatur. th. 31—35. VIII. A tempore, qvo diei Dominicæ initium incipit. th. 36. IX. A partibus rectæ observationis diei Dominicæ. th. 37. qvarū prima est qvies, qvæ. 1. explicatur à definitione: est enim cessatio 1 ab operibus servilibus th. 38. qvæ non notant. 1. peccata. 2. bona opera mercenaria. th. 39. sed 3. notant illa opera, ad qvæ peragenda servi solent adhiberi. th. 40. 2. ab operibus nostris, ubi. 1. probatur. 1. an cessandum sit ab operibus nostris: ibid. & th. 41. 2. opera nostra qvæ sint indicatur. th. 42. & confirmatur.

th. 43. 2. cur cessandum sit ab operibus nostris ibid. 3. non ab operibus. 1. communis honestatis. 2. veræ necessitatis. 3. religionis, seu pietatis. th. 44. 2. ab objectione liberatur. th. 45. Secunda est sanctificatio quietis, qvæ definitur esse cultus Dei. th. 46. isq; inprimis publicus, & bis in uno die celebrandus. th. 47. qvod ab objectione liberatur. th. 48—49. X. Ab oppositis, qvæ sunt. 1. omnes dies festi, ab hominibus instituti, ita ut habeantur pro diebus sanctis, sicut dies D. debet haberi. th. 50. qvod. 1. confirmatur. th. 51. 2. ab objectionibus liberatur. th. 52—54. 2. omnes negotiationes, exercitia, convivia, &c. th. 55.

EXPLICATIO.

Qvotum præceptum imperat tempus cultus maximè solennis? Qvartum, ut dictum. c. 14. th. 1. Qvartum præceptum tantum tempus cultui Dei solennis præcipitne? Sic. Obj. Qvartum præceptum præcipit etiam ipsum cultum Dei externum, ut Valæus dicit de Sabb. c. 6. Ergò non tantum tempus cultus præcipit. Resp. Antecedens negatur: nam ut dictum cultum Dei externum secundum præceptum imperat. Qvæ est differentia inter observationem DIEI Dominicæ, & eorum temporum qvæ in aliis diebus, cultui publico destinantur? Resp. 1. Alia tempora sunt ab hominibus designata: sed dies Dominica ab ipso Domino. 2. Alia tempora non tàm sunt instituta, qvam prudenti consilio electa secundum singulatem Ecclesiarum commoditatem: sed dies Dominica instituti-

703147

institutionis rationem habet accuratam. 3. Alia tempora personalis tantum sunt obligationis juxta cujusque opportunitatem: sed dies Dominica est obligationis generalis, ita ut cæteræ occupationes cedere debeant ejus observationi: de qva qvæst. dictum c. præced. th. 22. etiam. Qvarum præceptum cujus cultus tempus imperat? Publicæ verbi prædicationis, & auscultationis, &c, de qvibus supra c. 13.

I. *Quodnam est in N. 7, tempus cultus Dei maximè solennis?*

Tempus cultus Dei maximè solennis, jam est cujusque septimanæ dies primus. Additur, 1. maximè solennis: qvia tempus cultus minùs solennis potest esse cujusque septimanæ, & aliis qvivis dies, ut apud nos, cujusque septimanæ etiam alii sex dies. & præsertim dies Mercurii, & Veneris. 2. jam: qvia in V. T. usque ad Christi resurrectionem, non primus dies, sed septimus fuit tempus cultus maximè solennis. Patet. 1, an ita sit. 1. Cor. 16. 2. ubi Corinthii primò die cujusque septimanæ tenebātur in Ecclesiæ gazophylacium peccuniam suam conjicere: Ergò primò die cujusque septimanæ tenebantur ad maxime solennem Dei cultum convenire. Sic. Act. 2. v. 7. ubidiscipuli die primo cujusque septimanæ solebant convenire ad frangendum panem: Ergò primò cujusque septimanæ die solebant ad cultum Dei maximè solennem, seu publicum convenire. 2. Cur ita sit: qvia Christus cujusque septimanæ septimum diem, qvi in V. T. erat tempus cultus maximè solennis, mutavit in primum, ut infra di-

cetur. th. 27. & seqq. Refutatio. Ergò. 1. Non septimus cujusqve septimanæ dies est in N. T. tempus cultus Dei maximè solennis, ut Iudæi, & judaizantes volunt. 2. Non cujusqve septimanæ Festum huic, vel illi sancto dicatū est cultus Dei maximè solennis tempus, ut Pontificii volunt.

II. *Qui vocatur dies primus cujusque septimanæ?*

Dies Dominica. Patet. 1. an ita sit. Apoc. 1. 10. 2. Cur ita sit: 1. qvia dies primus à Domino nostro Iesu Christo fuit institutus ad cultum Dei maximè solennem. 2. qvia dies primus propter gloriam Domini nostri IESU Christi est institutus ad cultum Dei maximè solennem. Ratio conseqventiæ, qvia sacra eucharistiæ Cœna ob has rationes vocatur Cœna Dominica. Exhortatio. Ergò diem primum cujusqve septimanæ sanctificemus obdictas rationes, & hanc, qvia dies ab hominibus ad cultum Dei publicū institutus observamus, ut multa festa.

III. *Estne morale tempus aliqvod cultui divino destinare?*

Ut tempus aliqvod divino cultui tribuatur est juris naturalis, moralis, seu perpetui. Patet 1. an ita sit. 1. Ex secundo præcepto, ubi enim Deus res sacras instituit, ibi etiam tempus eas exercendi præcipit. 2. Ex præcepto qvarto. 3. Ex. Eccl. 3. 1. 4. Ex. 1. Cor. 14. 40. omnia decenter, & ordine fiant, id est, conveniente loco, & tempore. 2. Cur ita sit. 1. qvia.

703147

qvia tempore indiget homo ad omnes suas actiones, præsertim externas, neqve potest convenienter vacare divino cultui, nisi ab aliis operibus pro illo tempore vacet. 2. qvia ab initio omnes gentes tempus aliqvod divino cultui destinarunt. Exhortatio. Ergò tempus aliqvod divino cultui libenter destinemus: destinatum retineamus: retentum sanctificemus.

IV. *Ubi præcipitur tempus aliqvod divino cultui destinandum esse?*

Ibi, ubi cultus Dei præcipitur, sicut enim qvùm Deus mundum universum creavit, tempus etiam dicitur simul concreasse; sic etiam, qvum actiones religiosas præcepit, & instituit, earum etiam tempus aliqvod, aut circumstantiam necessariam simul præcepit, & instituit. At cultus Dei partim primo præcepto, partim secundo præcipitur: Ergò etiam tempus aliqvod divino cultui destinandum esse præcipitur partim primo partim secundo præcepto.

V. *Esne morale, certum aliquem diem solenniori Dei cultui destinare?*

Qvod certus aliqvis dies solennioti Dei cultui sit destinandus, hoc etiam est juris naturalis, moralis, seu perpetui. An ita sit patet, Exod. 20. 8. Sabbathum, id est, certum aliqvem diem sanctifices: præceptum autem illud est morale, seu perpetuum. Sic. Eccl. 3. 1. omnia tempus scil. certum habent, 1. Cor. 14. 40. omnia decenter, & ordine, id est, certo loco, & tempore fiant. Cur certum tempus

destinandum sit cultui solenni divino. Patet. 1. Quia illa cuta nobis incumbit, ut Deum ordine, & decenter colamus, quod fieri non potest sine temporis istiusmodi designatione. 2. Quia vanitas, vagatio, & oblivio nostra circa officia spiritualia exigit à nobis auxilium hujusmodi ordinationis. 3. Quia tempora ista constituta avocant nos à multis peccatis, dum in cogitationibus nostris vel ad hæc exercitia nos præparamus, vel eorum recentem memoriam, & efficaciam conservamus. Cur id perpetui juris sit patet: quia id Ethnicis non est ignotum, qui dies festos, statos, & solennes in omnibus seculis habuerunt: At si id non esset perpetui juris, ignotum Ethnicis esset, & fuisset. Redargutio, adversus negligentiam eorum, qui quamvis profiteantur se Dei cultores esse, vix tamen ullum tempus possunt invenire ad cultum debitum Deo deferendum.

VI. Estne morale unum tantum diem in septimana cultui Dei solennio-ri destinare?

Est morale quidem; sed est morale disciplinæ, non naturæ. Morale disciplinæ est, quod Deus arbitrariè quidem instituit; sed ita ut necessario à nobis observetur: seu quod ex revelatione Dei cognoscimus esse faciendum, vel fugiendum. Morale verò naturæ est, quod & Deus necessariò instituit, & à nobis necessariò observatur: seu quod ex ratione naturali, seu lumine rationis intelligimus faciendum, vel fugiendum esse. Amesius hic & de origine Sabbathi pag. 58. Valgus de Sabbatho c. 4. th. 3.

703147

4. th. 5. Vendel. l. 2. c. 4. th. 6. expli. 4. Dicit Author institutionem unius diei in septimana ad solennem Dei cultum positivi seu arbitrarii juris esse hic, & Med. l. 1. c. 10. th. 28. l. 5. cas. c. 1. q. 8. resp. 1. Ergò ne dicas juris moralis seu necessarii esse. Resp. Consequentia negatur: quia positivi juris est quatenus Deus liberè hoc instituit, & poterat aut non aut aliter instituere; sed est juris moralis, quatenus ita hoc Deus instituit, ut mutari nequeat, seu ut à nobis necessariò observetur: Differentiam juris positivi, seu arbitrarii, & moralis, seu naturalis, & necessarii vides fusius in Maresii systema, loc. 7. th. 23. & in Authore nostro l. 5. cas. c. 1. th. 4. 5. Nota: Aliqui docent præceptum 4. de Sabbatho fuisse mere ceremoniale, seu typicum, adeóque mutabile, & abrogatum, ut Anabaptistæ, Sociniani, & reformati, p. m. Gomarus, & ex ipso Coccejus: alii verò ferè omnes docent præceptum de Sabbatho, seu Sabbathum, vel institutionem Sabbathi, seu unius diei in septimana ad solenniorem DEI cultum fuisse partim ceremonialem, partim moralem, ut Perkins. Valæus, Vendelinus, Volebius, Maresius, &c. Author autem noster (hic, & de origine Sabb. pag. 63.) asserit præceptū 4. vel Sabbathum, seu institutionem unius diei ad solenniorem Dei cultum fuisse merè moralē, seu immutabilem, & nunqvam abrogandam, non partim ceremonialem, seu typicum, id est, Christum in aliqvo præfigurantem.

VII. Observa ergò. 1. Institutionem diei unius in septimana ad cultum Dei solenniorem non est ceremonialis, seu typica, seu Christum

adumbrans, adeóqve mutabilis, & usqve ad Christi adventum durans. Petet. 1. an ita sit. Exod. 20. 8. ubi institutio hæc non numeratur inter institutiones ceremoniales. Sic. Colos. 2. 17. Exod. 31. 16. 2. Cur ita sit. 1. Qvia institutio ceremonialis, seu typica Christum venturum adumbrans propria fuit Iudæorum. Rom. 3. 2. Psal. 147. 19. 20. & temporis legis ceremonialis, qvod fuit tempus, qvo Israelitæ ex Aegypto educti fuerunt: At institutio unius diei in septimana ad solenniorem Dei cultum non fuit propria Iudæorum, & illius temporis, qvo ceremoniales leges datæ sunt, qvia qvod ratio naturalis dictavit, id fuit omnium hominum, & omnium temporum, institutionem autem unius diei in septimana ad solenniorem DEI cultum ratio naturalis saltem dictare potuit, qvia licet nostra ratio naturalis non dictet institutionem unius diei in septimana ad cultum Dei soleniorem, ut necessariam, dictat tamen ut convenientem, qvia ratio nostra naturalis convenienę esse judicat, & dictat, ut frequenter colamus Deum solenniter, ergò etiam conveniens esse judicat, & dictat, ut uno die in septimana eum colamus, secùs enim frequenter Deum solenniter colere non possumus: Ergò institutio unius diei in septimana ad solenniorem Dei cultum non fuit ceremonialis, seu typica Christum venturum prfigurans. Additur, saltem: qvia institutio illa actu ab arbitrio Dei pependit, ut dictum ad. th. 6.

VIII. 3. Qvia qvod ante lapsum ab initio creationis, in ipso paradiso institutum est, id ceremoniale, ac typicum esse non potuit, ty-

pi-

703147

enim omnes Christum redemptorem respexerunt, ante lapsum autem (ut inter reformatos constat) Christo Redemptore nondum opus fuit: At ante lapsum ab initio creationis in ipso Paradiso unus dies è septem ad solennem Dei cultum fuit institutus. Gen. 2. 2. ubi Deus dicitur ab initio creationis sanctificasse, id est, ordinasse diem septimum, seu unum è septem ad solennem suum cultum, & jussisse Adamo, & ejus posteris, ut eum sanctificarent: Ergò institutio diei septimi, seu unius diei è septem ad solennem Dei cultum non fuit ceremonialis, seu typica, adeóque mutabilis.

IX. *Quia multi assumptionem illam negant, & ad ejus probationem excipiunt, ut res clarior evadat, Quærimus: An septimus dies, vel unus è septem cultui Dei ab initio creationis fuerit consecratus, & observatus?*

Sic: quod patet. 1. ex, Gen. 2. 2. Quum autem perfeciſſet Deus die septimo opus suum quod fecerat; quievit ipso die septimo ab omni opere suo quod fecerat. Ubi Deus dicitur septimum diem benedixisse, sanctificasse, id est, consecrasse, ab initio creationis ad solẽnem suum cultum, & mandasse hominibus, ut eum sancte servarent. Excipit D. Gomarus in Inveſt. orig. Sabb. c. 4. th. 5. In hoc loco (inquit) dicitur Deus sanctificasse, seu ordinasse diem septimum ad cultum suum solennẽ

pas-

per prolepsin, seu anticipationem : Nempe quia 1. absoluta creatione cogitavit quidem Deus se septimum diem ordinaturum ad cultū suum solennem, sed actu eum ordinavit non tunc, quando creationem absolvit, & ab ea cessavit ; sed quando Israelitis manna dedit. Exod. 16. & per Mosen legem tulit : Exod. 20. nempe, ut citati loci sensus sit, Deus quievit die septimo ab operibus suis, sed bis mille postea annis demum ei benedixit per donationem mannæ ; quia (inquit) latio legis, & donatio mannæ antecessit scriptionem libri Geneseos. 2. Deus quando à creatione cessavit, non jussit Adamo, & ejus posteris, ut Sabbatizent, seu septimum diem sanctificent, & observent ; sed tantum rationem dixit ob quam olim Israelitæ Sabbathizent, seu septimum diem solenni Dei cultui consecrent, quia scilicet ipse quando sex diebus mundum creavit, septimo die quievit à creationis labore : Ergo ab initio creationis Sabbathum non fuit institutum, seu unus dies è septem cultui Dei solenni non fuit destinatus, & observatus. Resp. Antecedens negatur. 1. Quia anticipationem illam tantum illi finxerunt, qui unum diem è septem cultui Dei destinare, adeóque diem Dominicum observare, morale, seu necessarium esse negant, ex quibus fuit C. Gomarus, & post ipsum C. Coccejus. Ratio. 1. quia Iudæi veteres de illa D. Gomari anticipatione nunquam somniarunt, illi enim Sabbathum omnium gentium & ab initio mundi fuisse crediderunt, & scripserunt : Phil: de mundo. 2. quia in N. T. nihil habetur de illa anticipatione. 3. quia anticipationis illius

Autho-

703147

Authores probabile esse concedunt, aliqvam observationem diei septimi ab initio creationis incepisse : Svarez. de dieb. fest. 4. qvia interpretes optimi (nim. Lutherus, Calvinus, &c.) ut vides in Valæo pag. 282. diem septimũ ab initio mundi fuisse sanctificatum, simpliciter, & candide agnoscunt. Obj. præcc: Lutherus, Calvinus ideo hoc faciunt, quia diei Dominicæ nimio plus tribuerunt : Ergò eorum testimonium contra anticipationem illam recipiendum nõ est. Resp. Antecedens negatur : illi enim unius diei ad cultum Dei publicum destinationem non dicunt esse moralẽ, seu necessariam, sed arbitrariam, ut vides Inst. l. 2. c. 8. pa agr. 32. II. Qvia, hujusmodi anticipationis, seu prolepseos nullum exemplũ dari potest in tota Sacra Scriptura. Instantia præcc : In scriptura loca qvædam prolepticè sic appellantur, ut. Gen. 12. 8. ubi Abrahamus Luz vocat Bethelem, qvia post multos annos ita vocaturus erat Iacob. Sic. Gen. 4, 16. & alibi; ut vides in Ravanello dictione anticipatio : Ergò anticipationis exemplum invenitur in scriptura. Resp. Conseq. negatur : qvia licet locorum aliqvorum appellatio prolepticа in scriptura reperiatur ; tamen institutio talis, qvalis observationis Sabbathi institutio dicitur esse, nulla in scriptura reperitur. Instantia, D. Gomari in invest. orig. Sabbat. parag. 7. 8. Iosephus utitur tali prolepsi, seu anticipatione ; & scriptura. Exod. 16. 33. Ergò non est verum qvod talis prolepsis non reperiatur in scriptura, qvalis est in Sabbathi institutione. Resp. Antecedens negatur : Iosephum qvod

attinet,

attinet, ille nihil tale dicit; sed tantum dicit Deum sex diebus universum mundum condidisse, septima autem qvievisse, & ab operibus cessasse. Qvamobrem etiam nos vacationem à laboribus per hunc diem celebramus, appellantes eum Sabbathum, &c. Sed nihil hoc est simile verbis Mosis, qvia non narrativè hæc ponit Iosephus, sed applicativè, seu per modum conclusionis. Qvemadmodum si qvis dicat, Christus die Dominica resurrexit à mortuis, atqve ideò nos Christiani diem Dominicum celebramus: per hoc non indicatur, jam demum Christianos nostro tempore celebrare; sed potius contra semper propter eam causam celebrasse. Alterum exemplum, qvod profertur ex. Exod. 16. v. 33. etiam huic simile non est. Nam ibi Deus præcipit, ut urnam mannæ asservandam, deponant ante conspectum Iehovæ, in memoriam accepti beneficii; qvod ab Aharone factum esse legitur. Sed non video ullã similitudinem: nam hoc mandatum dabatur à Deo, qvando manna primum data est, & erat implendum simul ac Tabernaculum constructum fuit; nam mandat, ut illam urnam deponant ante conspectum suum: & potuit hoc impleri etiam statim, ut datum est illud mandatum; qvia semper fuit locus aliqvis in qvo ante conspectum Domini comparebant, in qvo sacrificabant, &c. Sed esto, paulò post extructo Tabernaculo hoc fuit demum implet-um, qvod non longè post factum est: qvæ similitudo inter mandatum implendum post paucos annos, & post 2000 annos? De inde aliqvid simile haberet hoc exemplum, si in verbis

703147

bis Mosis. Gen. 2. diceretur, Deus præcepit, ut sanctificaretur Sabbathum, & Israelitæ illud postea impleverunt: Qvemadmodum de mãna dicitur; sed nihil tale est in textu, verum continua serie narratur, qvid Deus de die illo fecerit. III. Qvia ita sanctificavit, seu ordinavit Deus ad publicum suum cultum septimũ diem, sicut benedixit homini, & aliis animalibus: At Deus homini, & aliis animalibus sine anticipatione benedixit, id est, benedixit iis statim atqve creavit, non longè post. Gen. 1. 22. 27. 28. Ergò etiam benedixit, sanctificavit, seu ordinavit diem septimum ad cultum suum publicum, sine anticipatione, id est, tunc, qvando qvievit, non tunc qvando Israelitis mãna dedit. IV. Qvia, si Deus absoluta creatione diem septimum sanctificavit, seu ordinavit ad cultum suum publicum per anticipationem, nempe qvod voluerit olim ad cultum suum publicum sanctificare, seu ordinare, & qvod fundamentalem rationem posuerit, ob qvam olim Israelitæ eum sanctificent, tùm dici potuisset Deus, qvando promissionem dedit de conterendo capite serpentis per semen mulieris. Gen. 3. 15. aqvam, panem, vînum sanctificasse, seu ordinasse in Sacramenta novi fœderis, tunc enim Deus proposuit, voluit, intẽdit fœdus illud gratiæ aqvâ, pane, vino obsignare, cujus obsignationis tunc etiam fundamentum aliqvod posuit, tunc enim & novum fœdus promisit, & aqvam, panem, vinum creavit: At falsum consequens: Ergò & antecedens. V. Qvia si hoc fundamentum, in creatione positum, n. maritus, & uxor erunt in car-

nem unam (Gen. 2. 24.) ut lex semper obligavit maritum ad uxorem fine justa causa nō deserendam, tùm etiam hoc fundamentum in creatione positum, n. Deus die septimo requievit ab omni opere suo, (Gen. 2. 2.) ut lex semper obligavit ad unum diem in septimana sanctificandum: At verum priùs, ut Malachias testatur c. 2. 15. Nonne unum effecit? hoc est, Deus in prima creatione ita instituit, ut Maritus, & Uxor sint una caro; ergò, ut nulli unqvam, sic vobis Iudæi non licet uxorem vestram repudiare, fine justa scil. causa: Ergò & posterius. VI. Qvia Apostolus etiam. Hebr. 4. 3. & seqq. sic argumentatur: Deus qvievit die septima à creatione: Ergò qvies septimi diei incepit à creatione mundi: adeóqve Deus credentibus per Davidem. Psal. 95. non promisit qvietem septimi diei, qvia illa fuit ab initio mundi, neqve qvietem terræ Chanaan, qvia illam jam Israelitæ habebant; sed qvietem vitæ æternæ in cœlo, qvam Israelitæ tunc nondum habebant. Et sic, ex his rationibus clarissimè patet institutionem Sabbathi non esse prolepticam, & locum. Gen. 2. 3. nō esse prolepticè intelligendum, ut D. Gomarus vult. D. Gomarus suam prolepsin (ut supra dixi) sic probat: latio legis, & donatio manna antecessit scriptionem libri Geneseos: Ergò die septimum sanctificavit Deus, non qvando cessavit ab operibus suis, sed qvando manna dedit. Sed D. Valæus respondet. 1. Hoc non constat, & ut constet hoc, illud nihil ad rem facit; qvia Moses. Gen. 2. non narrat qvid Deus fecerit qvum Moses librum Geneseos scriberet, sed

703147

sed qvid fecerit qvum à mundi creatione qvievit, nempe die septimo, qvum absolvisset opera sua. Moses enim non dicit, Deus requievit die septimo qvando creavit mundum, ab omnibus operibus suis, & benedixit ei, ac sanctificavit jam eum nostro tempore. Nullum vestigium, aut signum ejusmodi exceptionis est in illis verbis; sed hæc continua serie, tanqvàm facta, qvemadmodum & omnia seqventia, referuntur, de creatione, lapsu, propagatione hominis, &c. Nisi qvis dicat, hæc omnia, vel aliqva ex iis, etiam ad posteriora tempora posse referri. 2. Qvod ergo dicunt Deum benedixisse ei diei, & sanctificasse, qvia post duas Chiliadas annorum eum erat ad sanctos usus consecraturus; perinde est, ac si dicant, Deum benedixisse, & sanctificasse montem Moriah, qvum eum crearet, qvia eum aliqvando ad templi sui ædificationem erat consecraturus; aut Deum in ipsa dierum creatione benedixisse diei Paschæ, aut Pentecostes, aut jejuniorum, &c. qvia eos aliqvando ad eos usus erat adhibiturus. Scriptura de rerum tàm longè futurarum benedictione, ac sanctificatione tali, tanqvam de repræsenti loqvi non solet. Patet 2. unum diem ab initio creationis cultui DEI destinatum esse ex. Exod. 16. 24. ubi Sabbathum non ut res nova instituitur, sed ut res diù instituta, sed neglecta, restituitur: qvod patet 1. qvia dicitur: cras Sabbathum est Iehovæ. 2. qvia dicitur versu 30. Dedit Iehovæ vobis Sabbathum. 3. qvia versu 6. mentio fit sex dierum ante institutionem Sabbathi, illud enim adversatii versu 24. dicunt institutum esse.

3. ex. Gen. 8. 10. & seqq. ubi Noah septimo die emisit columbam ex Arca: Ergò ab initio creationis observatum fuit Sabbathum, ut dicunt Valæus de Sabb. p. 280. & Amesius de orig. Sab. p. 14. 4. ex consensu Ecclesiæ reformatæ, qvem vides in Valæo. p. 282. 283. Patet hoc etiam ex rationibus. 1. qvia Patriarchæ habuerunt stata tempora Deum colendi: Ergò ab initio creationis Sabbathum institutum & observatum fuit. Ratio consequentiæ, qvia stata illa tempora fuerunt Sabbatha hebdomadaria, qvia Sabbathi hujus ante legem mentio fit. Gen. 2. &. Exod. 16. Sed ante legem nullius alterius diei fit mentio. 2. qvia sine observatione septimi diei, vulgus hominum commodè creati mundi recordari neqviviſſet, ut Valæus dicit p. 281. Refutatio. Ergò errant D. Gom. Coec. docentes, Sabbathum institum fuisse non à creatione mundi, sed à donatione mannæ.

X. Obj. præcc. Non testatur historia Geneseos ante legem, & donationem mannæ primos Patriarchas, n. Adamum, Schetum, Enoschum, Chanocum, Noachum, Abrahamum, Isachum, Iacobum septimum diem observasse; sed historia Exodi post legem, & donationem mannæ testatur posteriores Patriarchas, n. Filios Iacobi, septimum diem observasse: Ergò institutio Sabbathi, seu unius diei è septem ad publicum Dei cultum, non fuit ante legem, & ab initio creationis; sed à latione legis, & donatione mannæ. Gomarus de invest. Sabbathi. c. 4. parag. 11. Resp. Conseq. negatur. 1. Qvia non sequitur historia Geneseos non notat homi-

703147

homines ante legem servasse Sabbathum: Ergò nec institutum ante legem fuit, nec observatum, qvia brevis illa historia omnia in particulari, qvæ ab hominibus ante legem per bis mille, & qvingentos annos gesta sunt, nec potuit, nec debuit notasse. Nec liber judicum, & alii qvidam libri historici notant post legem Israelitas Sabbathum servasse, non seqvitur tamen post legem Sabbathum nec institutũ nec servatum fuisse. Non testatur historia Geneseos sanctos homines ante legem habuisse stata tempora Deum publicè colendi, credere debemus tamen eos habuisse stata tempora publice Deum colendi (non fuerunt enim sine publico cultu, Gen. 4. 26. Ergò nec sine stato tempore, qvo ad Deum publicè colendũ convenirent) qvæ distincta fuisse à septimo die, conjicere nemo potest, qvia homines illi benè sciverunt, qvod Deus septimum diem sanctificaverit, & ad se publicè colendum ordinaverit. Gomarus oppugnat hoc argumentum citato loco pag. 11. sed Amesius defendit citato loco pag. 12. & seq. 2. Qvia sicut non seqvitur: Homines ante legem plures uxores habuerunt: Ergò Deus ante legem ab initio creationis non instituit, conjugium ex uno Viro, & Fœmina constare debere; Sic etiam non seqvitur: neglecta fuit ante legem observatio septimi diei: Ergò ab initio creationis institutio diei septimi ad publicum DEI cultum non fuit. 3. Qvia, observatio Sabbathi imperata fuit Iudæis non ut res nova, & ignota, sed ut res antiqva, & benè nota (Exod. 16. 24. Sabbathum est Dei Iehovæ: & vers. 29. Iehova dedit vobis

Sabbathum) & qvidem imperata fuit ante promulgationem legis in monte Sinai : Ergò institutio Sabbathi fuit ante legem, & ab initio creationis, non à Latione legis, & donatione manna. 1. Exod. 20. Sabbathum sanctum est Iehovæ cras. Est : Ergò fuit Sabbathū institum ante legem à creatione mundi. Excipit D. Gomarus in investig. Sabb. c. 4. parag. 17. In textu debet esse supplementum erit, nō est ; crastinum enim ac futurum non est, sed erit : Ergò Israelitis imperatur observatio Sabbathi, ut res nova, non olim instituta. Resp. 1. Omnes probatæ versiones habent supplementum est, ut Iunii, vulgata, Græca, &c. ut Valæus de Sabbatho dicit pag. 280. 2. Scriptura sæpè de futuris loqvitur in præterito : ergò multo magis in præsenti, ut Matth 26. 2. Amesius de orig. Sabb. th. 5. 2. Exod. 16. 30. Iehova dedit vobis ipsum Sabbathum. Dedit, non dabit : Ergò Sabbathum fuit ante legem ab initio mundi institutum. 3. Observatio Sabbathi imperata fuit Iudæis ante promulgationem legis, observatio enim Sabbathi imperata fuit. Exod. 16. 24. Legis autem promulgatio facta est demum. Exod. 20. Ergò non fuit demum instituta, qvando lex data fuit. Obj. præcc. Sicut non seqvitur : Moses imperavit Iudæis multas ceremonias, non ut res novas, & ignotas ; sed ut antiquas, & antea benè notas : Ergò ceremoniæ multæ institutæ fuerunt ab initio creationis ; Sic etiam non seqvitur : Deus imperavit Iudæis Sabbathum non ut rem novam, & ignotam, sed ut antiquam, & antea diu benè notam : Ergò fuit in-

stitutum

703147

stitutum ab initio creationis. Resp. Et illud, & hoc sequitur; sed tamen magis sequitur hoc, ut indicat verbum præteritum Deus vobis Sabbathum dedit, scil. septimo creationis die, quando quievit. 4. Apud Ethnicos fuit semper aliqua Sabbathi observatio: Ergò Patriarchæ primi observarunt Sabbathum. Ratio consequentiæ, quia Ethnici acceperant observationem Sabbathi à Patriarchis, quia illi horum posteri fuerunt. Patet apud Ethnicos semper fuisse aliquam Sabbathi observationem. 1. ex Iosepho, qui lib. postr. contra Appionem, negat urbem ullam aut Græcorum, aut barbarorũ posse repetiri, quæ cessationem diei septimi ab opere in suos mores non recepisset. 2. ex Clemente Alexandrino, qui, stromat. lib. 5. dicit septimum diem sacrum, non solum sciverũt Hebræi; verum etiam Græci. 3. ex Eusebio, qui de præparatione Evangelica libr. 13. affirmat septimum diem, non Hebræos tantum, sed omnes ferè tàm Philosophos, quàm Poëtas, sanctiorem esse, cognovisse. 4. ex Lampridio, qui in Alexandro Severo, narrat eum septimo die, quum in urbe esset, ascendisse capitolium, & templa frequentasse. 5. ex Luciano, qui septimo die, pueris, ferias concedi solitas affirmat. 6. ex Svetonio, qui lib. 3. scribit Doctores Ethnicos in Sabbathis tantum disputasse. 7. ex Hesiodo, qui dicit septimum esse sacrum diem. 8. ex Lino, qui sic scribit:

Septima, quâ fuit omnis res perfecta creata.
Lux bona, natalisq; fuit, lux septima cũctis.

D. Gomarus negat ex his testimoniis sequi institutionem Sabbathi ab initio mundi fuisse, &

Patriarchas Sabbathizasse. De invest. orig. Sab. c. 4. paragr 23. & seqq. Resp. verũ, sed defensionẽ horũ vides in Riveti dissertatione de orig. Sabbathi c. 5. pag. mihi 63. & seqq. & in Amesii nostri sententia de Sabbatho pag. 6. & seqq. 5. Non sequitur: homines ante legem neglexerunt observationem Sabbathi. Ergò Sabbathum ab initio creationis non fuit institutum: qvia Deus voce hortatoria qvarti præcepti, recordare, homines, qvi fuerunt ante legem descriptam, tacitè culpat propter oblivionem Sabbathi. Recordare Sabbathi, id est, Israel ne obliviscere observare Sabbathum, ut homines qvi vixerunt ante te; sed illud sanctificare memento. Objicit porro D. Gomarus in orig. Sabb. 1. Deus Israelitis dedit Sabbathum. Exod. 16. 29. Ergò ab initio creationis non fuit. Resp. Antecedens negatur. Israelitis Deus Sabbathum dedit, id est, restituit. 2. Deut. 5 2. Deus pepigit fœdus in Choreb non cum Patribus nostris, scil. Adamo, Abrahamo, &c. Ergò Sabbathum ab initio creationis institutum & observatum non fuit. Resp. Conseq. negatur: qvia Deus pepigit fœdus in Choreb non cum Patribus nostris scilicet tantum, ut Calvinus explicat. Deinde DEUS pepigit fœdus cum Israelitis in Choreb non cum Patribus nostris scil. tàm clare, qvam nobiscum, ut Amesius dicit de orig. Sabb. pag. 34. & seqq. Vide reliqvas D. Gomari objectiones citato loco, & earum refutationes in Valæo p. 282. & seq. & in Amesii orig. Sabb.

XII. 3. Qvia institutio unius diei in sep-

703147

mana ad publicum DEI cultum in Decalogo continetur. Iam, qvod in Decalogo continetur est morale, id est, perpetuò durans. 1. Qvia Decalogus, propter suam moralem, seu perpetuam, & immutabilem durationem, fuit coram toto Israele, voce ipsius Dei, ex monte Sinai, proclamatus, postea qvasi digito Dei scriptus, & fractâ tabulâ rescriptus, idqve in lapidæis tabulis, sicut leges ceremoniales, & forenses propter suam temporalem, & mutabilem durationem, Deus per Mosen dedit Israeli, Moses scripsit, idqve in pergameno. 2. Qvia Christus etiam propter perpetuam durationem dicit Decalogi nullum jota, aut apicem peritutum. Matth. 5. 18. At unius diei in septimana ad publicum Dei cultum institutio in Decalogo continetur: Ergò institutio unius diei è septiê ad publicum Dei cultū non fuit ceremonialis, seu ad tempus durans, sed moralis, perpetuò durans. Institutionem Sabbathi non ceremonialem, seu temporalem, sed moralem, seu perpetuum esse probant etiam aliæ rationes, qvas vides in Praxi Pietatis pag. mihi 454. & seqq. in Ames. Sciagr. Dom. 38. Doc. 2. Has Authoris rationes refutat C. Valæus de Sabb. c. 4. Ergò ex his rationibus non seqvitur præceptum qvartum mere morale esse. Resp. Conseq. negatur: qvia noster defendit se in orig. Sabb. p. 40. & seqq. Refutatio. Ergò errant qvi institutionem unius diei in septimana ad publicum Dei cultum dicunt, vel mere, vel partim ceremonialem fuisse.

XII. Obj. præcc. Si institutio unius diei in septimana ad publicum Dei cultum sit

mora-

moralis, seu immutabilis, & perpetuò durans tùm tàm morale erit, quod in 4. præcepto imperatur, quam alia in aliis Decalogi præceptis imperata. Resp. Conseq. negatur: quia moralitas eorum, quæ in Decalogo imperantur admittit gradus, quædã enim magis, quædã minus moralia sunt. Sic cessare à laboribus una die in septimana, & in illo die res sacras quibus Deus colitur, tractare minus est morale, quam alia officia in aliis Decalogi præceptis mandata; quia illud ratione qvidem nostri est morale, seu necessarium, & prorsus immutabile; sed ratione Dei positivum, seu arbitrarii, & mutabile, ut dictum etiam ad th. 6. Monet nonnulli Theologi præcepta Decalogi moralia esse duplicis generis: Alia enim pendere absolutè à Dei natura, & talia præcipere, qvæ libertimè qvidem, attamen necessario Deus vult, adeò, ut eorum contraria eum velle, aut præcipere, fit impossibile: qvia contrarium mandando, aut dispensando à natura sua discederet: cujus generis sunt. 1. 2. 3. 7. 9. Alia verò non sic fluere à Dei natura, sed à libertima voluntate, ita ut, qvæ iis præcipiuntur, ideò sint justa, & recta: contraria verò à creaturis admissa sint suo genere peccata: ita tamen ut præcipiendo Deus, peccati rationem possit auferre; adeóqve, jubente Deo, fieri possit, & fiant etiam, sine peccato: cujus generis sunt 4. 5. 6. 8. 10. unde locum in iis habet exceptio: Nisi Deus diversum jusserit. Vide Maccov. in Volum. th. part. 1. disp. 10. th. 8. Qværes. 1. Qvare ptiora tria præcepta fuerunt negativè tãtum proposita, n. Non habebis Deos alienos,

me soli-

703147

ne sculpas simulachrum, ne assumas nomen Dei invanum, qvantum autem primò affirmativè, n. sanctifices Sabbathum, postea negativè, n. ne facito ullum opus die Sabbathi? Qvia qvantum præceptum est positivi juris, adeóqve faciliùs oblivioni tradi potest; sed tria illa priora præcepta sunt moralis, seu naturalis juris, adeóqve difficiliùs oblivioni tradi possunt. 2. Qvare prafigitur qvarto præcepto admonitio, Recordare diei Sabbathi, seu memento observare diem Sabbathi, ut explicatur. Deut. 5. 18. reliqvis verò præceptis non item? Ex parte propter eandem rationem, qvia scil. officium qvarto præcepto imperatum magis in oblivionem abire posset, qvam officia in aliis præceptis imperata, qvia illud est positivi juris, & minus naturalis, hæc verò juris moralis, & magis naturalis. Naturalium non tàm facilè oblivisc imur, qvam non naturalium. Additur ex parte: qvia admonitio illa Recordare, seu memento etiam aliam ob rationem prafigitur præcepto qvarto, ut dictum ad. th. 10.

XIII. Obj. præocc: Præceptum qvarti non est literaliter intelligendum de cessatione ab operibus, n. aratione, messe, &c. sed allegoricè seu spiritualiter de cessatione à peccatis, n. furto, adulterio, &c. Ergò cessare uno die in septimana à laboribus, adeóqve qvartum præceptum, non est morale, seu perpetuò durans. Resp. Antecedens negatur: Qvi præceptum qvartum allegoricè intelligunt de cessatione à peccatis, à molestiis hujus vitæ, à mercenariis, bonis operibus, & inde Sabbathum qvadruplex vel etiam qvintuplex fingunt, n. unam (fortè) litera-

literale de cessatione ab operibus, alterum spirituale, idque primum de cessatione à peccatis, secundum de cessatione à molestiis hujus vitæ, tertium de cessatione à bonis operibus meritoriis; ii tribuunt quarto præcepto significationem cessationis à peccato, quæ magis convenit multis ceremonis Iudaicis, quæ jam protsùs sunt abrogatæ, quam Sabbatho; oblationes enim dona, & observationes munditiem præ se ferentes (ut vid. Med. l. 1. c. 38. th. 34.) magis significabant cessationem à peccatis, quam Sabbathum: At non id debet tribui quarto præcepto, quod ceremoniis Iudaicis, quia quartum præceptum est morale, morale autem præceptum non significat cessandum, & abstinendum esse à peccatis, ut ceremoniæ dictæ Iudaicæ ad tempus significabant, sed perpetuò imperat cessandum esse à peccatis. Allegoria est cum aliud verbis, aliud sensu ostenditur. Nascitur autem ex continuata perpetuáque metaphora. Ejusmodi est illa apud Verg. Eccl. 3. Claudite jam rivos pueri, sat prata biberunt, id est, desinite jam plura canere, quia sat audivimus.

XIV. Obj. Pontif. Luth. præcc: Præceptum quartum fuit ceremoniale, quale fuit etiam secundum (ut refert Vendelinus Theol. lib. 2. c. 4. th. 11. expl. 7. objectione 6.) Ergò institutio unius diei in septimana ad publicum Dei cultum non est moralis. Thom. 1. 2æ q. 100. art. 3. Luth. in Catech. major: in 4. præc. Resp. Antecedens falsum: quia scriptura testatur decem esse in Decalogo moralia præcepta. Exod. 34. 28. At si quartum, & secundum præceptum ceremonialia essent, tantò octo

703147

octo fierent Decalogi moralia præcepta. Probavimus supra aliis etiã rationibus qvartũ præceptũ esse morale. Obj. Anab. Socin. Abrogatum est Sabbathum. Rom. 14. 5. Gal. 4. 10. Colos. 2. 16. Ergò fuit merè ceremoniale. Resp. Antecedens falsum: ad loca illa respondebimus infra ad th. 32. Et respondit Praxis Pietatis pag. 494. & seqq.

XV. Obj. Cl. Gomari, Cocceji, &c. præcc: In qvarto præcepto tantum, hoc est, morale, seu perpetuò durans, ut certi qvidam dies cultui divino assignentur: Ergò institutio unius diei in septimana ad publicum Dei cultum non est moralis, seu perpetuò durans. Resp. Anteced. negatur. 1. Qvia si tantũ hoc esset morale in qvarto præcepto, ut certa liqvi dies cultui DEI assignarentur, tùm non magis sequeretur ex qvarto præcepto tempus publico Dei cultui assignandum esse, qvam ex exstructione tabernaculi, & templi Iudaici sequitur locum aliqvem publico Dei cultui destinandum esse, qvia etiam tabernaculum, & templum Iudaicum docent nos commodum aliqvem locum cultui Dei conserendum esse; adeóqve non magis daretur morale præceptum de aliqvo tempore cultûs divini, qvam de loco; adeóqve ne illud qvidem, n. observabis dies festos, id est, certos dies ex libertate Christiana cultui divino destinatos (qvod solũ nominati Authores in qvarto præcepto morale esse dicunt) magis debuit in Decalogo poni, qvam templa, seu locum cultui divino destinatum, freqventabis: At hæc sunt absurda: Ergò & illud.

XVI. 2. Qvia si tantum hoc esset morale in qvarto præcepto, ut certi aliqvi dies, cultui divino destinentur, tùm qvartum præceptum non plus traderet, de tempore cultus divini, qvam V. T. festi dies anniversarii mere ceremoniales, qvia isti etiam docent nos, ut cultui divino certos aliqvos dies assignemus: At hoc falsum: Ergò & illud. 3. Qvia, si qvartum præceptum tantum hoc immediatè mandat, ut certos aliqvos dies ad cultum divinum instituamus; tùm qvartum præceptum nihil mandaret. 1. privatis hominibus; sed tantum publicis, n. Magistratibus, & Ministris, qvia tantum hi habent potestatem hos aut illos dies ad publicum Dei cultum instituendi. 2. Magistratibus in specie de certò aliqvo die, n. septimo, vel primò in septimana; sed tantum in genere, ut pro sua prudentia tot dies instituant ad cultum Dei, qvot volunt, ita ut non violent præceptum qvartum, sive duos dies ex septem, sive unam diem ex viginti, vel triginta, instituant ad publicum Dei cultum: At hæc sunt absurda: Ergò & illud.

XVII. Obj. Perkinsii, Polani, Volebii, & cæterorū. præcc: In Sabbatho septimi diei qvædam fuerunt moralia, seu perpetua: n. 1. ut dies aliqvis requiei sacer esset. 2. ut dies hic cultui divino sanctificaretur. 3. ut dies septimus, id est, unus in septimana cultui divino consecretur: qvædam vero fuerunt ceremonialia, seu temporalia: ut in Sabbatho) ut vides in Perkinso) 1. qvies præcisè septimi diei fuit typus Christi septimo die in sepulchro qviescentis. 2. rigida qvies à laboribus typus fuit

703147

fuit rigidissimæ qvietis ab omni peccato. 3. Sabbathum signum fuit. 1. sanctificationis & qvietis cœlestis filiorum Dei 2. Christi venturi, ut Cl. Iac. Alting. vult. 3. qvietis à peccato per Christum in N. T. partæ, ut Cl. Coccejus vult. Ergò Sabbathum septimi diei non est merè morale, sed partim morale, partim ceremoniale. Resp. 1. Conseq. negatur: hoc est, si aliqva ceremonia aliqvando fuerit in septimi diei Sabbatho, illa Sabbathum illud non reddidit ceremoniale, qvia ad Sabbathum illud longè post præter ejus essentiam, & primam institutionem accessit. Sic in qvinto præcepto, ceremonia fuit authoritas primogenitorum, adumbrabat enim Christi primogenituram; sed tamen qvintum præceptum non reddidit ceremoniale, qvia ad qvintum præceptum longè post præter ejus essentiam accessit. Sic conjugium in Paradiso sanctum, & longè post ceremoniale factum, adumbrat enim unionem, qvæ est inter fideles, & Christum; sed tamen conjugium est morale, seu perpetuum, non ceremoniale, seu temporarium, & mutabile, qvia longè post accessit ad conjugium ista ceremonia præter conjugii naturam, & primam ejus institutionem. Vide qvæso hanc responsionem fusius in Praxi piet. pag. mihi 490. & seqq.

XVIII. 2. Anteced. negatur, hoc est, certò non apparet ex scripturis ullam unqvam fuisse ceremoniam propriè dictam in Sabbatho septimi diei. Instantia præcc: Sabbathum septimi diei ceremonia, & typus fuit Sabbathismi spiritualis & cœlestis: Heb. 4. 3. & seqq.

Ergò in Sabbatho septimi diei fuit aliqva propriè dicta ceremonia. Resp. Anteced. neg: nam citato loco Sabbathismi, seu qvietis spiritualis, & cœlestis, qvies terræ Chanaan dicitur typus; sed qvies septimi diei dicitur tantum similis, qvia, ut septimo die Deus à suis laboribus qvievit, & homines à suis operibus qviescunt, sic fideles in Regno Dei reqviescunt ab omnibus suis laboribus. Apoc. 14. 13. non typus, qvia qvies septimi diei nunqvam fuit libra qvietis æternæ, qvia qvies septimi diei instituta est ante lapsum, qvando nemo qvietem cœlestem, per Iesum, & fidem exspectabat. Amesius de orig. Sabb. pag. 47. Obj. Illa etiam propriæ ceremoniæ fuerunt in Sabbatho, qvæ ad th. 17. recensuisti: Ergò in Sabbatho fuerunt aliqvæ propriè dictæ ceremoniæ. Resp. Antecedens negatur: illa enim gratis dicuntur ceremoniæ fuisse in Sabbatho septimi diei, ut Author dicit.

XIX. Obj. Valæi, Perkinsii, & aliorum, præoccupatur. Sabbathum dicitur signum, qvod Deus sanctificaturus sit populum Iudaicum. Exod. 31. 13. 17. Ezech. 20. 12. Ergò Sabbathum septimi diei est partim ceremoniale, seu typicum, seu futuræ alicujus Dei gratiæ repræsentatio. Resp. Conseq. negatur. 1. Qvia hoc loco signum notat argumentum, seu documentum, testimonium, & indicium: qvod patet. 1. ex consensu doctissimorum interpretum, qvi locum, Exod. 31. 13. sic explicant: Observatio Sabbathorum est signum, hoc est, documentum, seu testimonium, & indicium, qvod ego sanctifico vos, 2. ex enstasi, nam charitas,

703147

charitas nostra mutua. Ioh. 13. 35. dicitur esse signum, id est, documentum, seu testimonium, & indicium, quod simus discipuli Christi; sed non typus. Omnis quidem typus est signum; sed non omne signum est typus. 2. Quia typus est signum rei futuræ; sed Sabbathum in istis locis non dicitur signum rei futuræ, sed præsentis, sicut adjunctum omne visibile concomitans, ut fumus, est signum subjecti præsentis, ut ignis. Patet Sabbathi observationem signum esse rei præsentis, quia in observatione Sabbathi est communis, & publica professio communionis illius quæ est inter Deum, & nos, in Sabbatho enim publicus Dei cultus exercetur, ut dicetur thesi sequenti, in qua publica professio communionis nostræ cum Deo continetur, ut dictum supra. c. 8. th. 1. & seqq. professio autem illa est signum rei præsentis, n. communionis illius, non rei futuræ. Exceptio. Valæus de Sabb. pag. 285. & seqq. dicit Sabbathum sumi citatis locis etiam, non tantum pro simplici documento, seu signo indicativo gratiæ præsentis; sed etiam pro typo, seu Sacramento, & signo obsignativo gratiæ futuræ: Ergò, Resp. Author noster se defendit in orig. Sabbathi. pag. 41. & seqq.

XX. *Cur in V. T. Sabbathi observatio tantopere urgetur & ejus violatio tàm severè punitur?*

Maximè propriè ideò, quia in Sabbatho (ut dictum) fuit publica professio communionis inter Deum, & homines: quia in Sabbatho fuit publica professio totius religionis, seu cul-

tus Dei, n. fidei, spei, charitatis, auditionis verbi, orationis, &c. Qvia mandatum de observando Sabbatho totum cultum Dei complectitur: 1. Qvia ad omnia ejus exercitia tempus imperat. 2. Qvia est clausula primæ tabulæ Decalogi. Sicut ultimum Decalogi mandatum omnia officia secundæ tabulæ in se continet: Sic ultimum præceptū primæ tabulæ. Esai. 56. 2. Beatus dicitur observans Sabbathum: Ergò observatio Sabbathi totum cultum DEI in se complectitur. Ratio consequentiæ, qvia ille verè beatus est, qvi totum cultum Dei observat. Summa Summarum, ideò urget Deus tantopere observationem Sabbathi, qvia Sabbathum rectè observans totum cultum Dei observat, id est, in Deum credit, sperat, Deum diligit, verbum Dei audit, Deum adorat, invocat, per Deum jurat, & sortem ducit, res sacras usurpat, & qvidem legitimè: contra, violatores Sabbathi ideò Deus tàm severè punit, qvia Sabbathum violans totum Dei cultum violat, id est, in Deum non credit, non sperat, Deum non diligit, verbum Dei non audit, Deum non invocat, &c. Qvam severè puniantur Sabbathi violatores vides in praxi pietatis. page 484.

XXI. Obj. Eorundem præoccup: Circa Sabbathi observationem multæ ceremoniæ erant institutæ, ut patet ex. Num. 28. v. 9 & 10. Ergò observatio Sabbathi fuit partim ceremonialis. Resp. Conseq. negatur: qvia observatio Sabbathi non reddebatur partim civilis, seu Politica propter Politicas illas leges, qvibus cautū fuit, ut cum omni religione celebrare-

703147

bratetur. Exod. 31, 14. Ergò nec multæ ceremoniæ circa observationem Sabbathi institutæ, reddebant observationem Sabbathi partim ceremonialem.

XXII. Obj. Eorundem præcc: Observare Sabbathum septimo die à creatione fuit Iudæis proprium, hoc enim iam abrogatum est, ut dicetur. th. 30. Ergò observatio Sabbathi fuit partim ceremonialis. Resp. Conseq. negat: qvia sicut promissio hæc Iudæis propria, ut longævus sis in terra, qvam Dominus Deus tuus daturus est, non reddit officium honoris ceremoniale; & præfatio illa Iudæis propria, Ego sum Dominus Deus tuus, qvi eduxi te ex terra Aegypti, officia omnium præceptorum non reddit ceremonialia: Sic nec observatio septimi diei à creatione, Iudæis propria, reddit Sabbathi observationem ceremonialem.

XXIII. Obj. eorum præcc. Arctior Sabbathi observatio Iudæis imperata (qvæ cõstituitur in interdictis, præparandorum ciborum, accendendi ignis, operandi sub pœna mortis, proficiscendi aliqvo, onera portandi) hodie non obtinet: Ergò observatio Sabbathi fuit partim ceremonialis. Resp. 1. Conseq. negatur: qvia arctior Sabbathi observatio Iudæis mandata, qvæ Pædagogiæ, & servitutis temporis fuit accomodata, & qvæ hodie non obtinet, non impedit, qvin observatio Sabbathi sit merè moralis, seu perpetua.

XXIV. 2. Anteced. negatur, qvia omne illud, qvod unqvam circa arctam observationem Sabbathi Iudæis imperatum fuit, pertinet

etiam hodie ad omnes Christianos. Instantia. Interdicta præparandorum ciborum, accendendi ignis, &c. non pertinent hodie ad Christianos: Ergò fuit Iudæis circa rigidam Sabbathi observationem aliqvid mandatum, qvod hodie ad Christianos non pertinet.

Resp. 1. Iudæis licuit cibos præparare die septimo, ut etiam hodie Christianis: qvod patet. 1. ex. Exod. 12. 16. In primo azymorũ nempe die, convocatio Sancta vobis esto, & similiter die septimo convocatio sancta esto vobis; nullum opus fiat in eis; verũtamen qvod comedendum erit unicuiqve animæ, illud solum parabitur vobis. 2. ex Paschate, qvotiescunqve enim incidebat in diem Sabbathi, Agnus Paschalis die Sabbathi fuit assandus, qvæ coctionis species est. Nam Paschа pellebat Sabbathum, & Paschalia munia, certò diei anni affixa, ipso qvoqve Sabbatho facerunt exercenda. 3. ex exemplo Salomonis, & Nehemiæ. De illo narratur. 1. Reg. 4. v. 22. 23. Cibarium Salomonis in diem unum erat, triceni Cori similæ, & sexageni Cori farinæ, Deni boves pingves; & viceni boves Pascuales, & centenæ pecudes, præter cervos, & capreas, & damas, deniqve lectissima qvæqve alilla. De hoc verò. Nehem. 5. v. 18. Qvod parabatur uno qvoqve die fuit bos unus; pecudes sena selecta cum avibus. Quis verò credat omnem illum apparatum pridiè peractum fuisse? 4. ex. Luc. 14. 1. ubi Christus invitatus à Iudæis ad convivia qvæ habebant die Sabbathi, non detractavit adesse. 5. ex. Matth. 12. v. 2. &. Luc. 6. v. 1. ubi discipu-

li Ie-

703147

li Iesu esurientes cum die Sabbathi per Sata transirent vulserunt spicas, & comederunt, cō fricantes manibus. 1. Obj. Prohibetur, ne Iudæi cibos die Sabbathi præparent. Exod. 16. 23. Ergò non licuit Iudæis die Sabbathi cibos præparare. Resp. Anteced. negatur : qvia textus sic habet : Sabbathismus, Sabbathum sanctitatis est cras, qvod coctur estis coqvite, & qvod elixaturi estis, elixate & omne qvod redundat, relinqvite vobis in custodiam, usqve in crastinum. Cum die septimo nulla manna daretur, sexto autē dupla mensura, in usum etiam septimi, redūdans sexti fuit asservādū in usum septimi. Asservandum autem non coctū; nihil hujus mandatum est, nec mandari conveniebat, ne crederent nonnisi coctionis beneficio in crastinum servari posse ; sed etudum : & qvod eousqve asservabatur non magis crudū tunc fuit comedendum, qvam diebus aliis, sed illo qvoq; die æqvè ac aliis operā culinariā gratius sapidiusqve reddere fas fuit. 2. Obj. Amesius etiam dicit non licuisse Iudæis cibos die septimo præparare : Ergò tu verum non dicis. Resp. Conseq. negatur : nam licet durante mannæ pluitione illicitam dicat ciborum præparationem, tamen cessante pluitione mannæ licitam fuisse dicit, nam subjicit, Christum approbasse præparationem cibi accensio. ne ignis factam, die ipsa Sabbathi ; invitatus enim à Iudæis ad convivia, qvæ habebant die Sabbathi nō retractavit adesse. Luc. 14. 1.

2. Iudæis licuit die Sabbathi ignem accendere, ut etiam hodie nobis : qvod evincit. 1. Coctura ciborum ordinaria, qvæ citra ignem

fieri

fieri neqvit, qvam tamen permissam fuisse mo-
dò ostensum est. 2. ignis sanctuarii, in altari
jugiter servandus, atqve ad repetenda diversis
temporibus sacrificia appositis lignis fovendus;
qva de causâ Servator ait, Sabbathis Sacerdo-
tes in templo Sabbathum profanare, & inculpa-
biles esse. Matth. 12. v. 5. 3. Agnus Pascha-
lis, qvem non licuit mage coctum aqvâ, qvam
crudum comedere, igne fuit assandus, post-
qvam inter duas vesperas mactatus erat, & as-
satus illa nocte comedendus. Debuit ergò
ignis accendi, & nutriri in privatis Israëlitarū
ædibus, ubicunq; sodalitium convenerat, (cum
domo efferre agnum non liceret,) eopse tem-
pore, qvo assari oportuit, adeóqve ipso qvoqve
Sabbatho, siqvidem Paschalis solennitas, qvæ
mobilis erat qvod ad hebdomadis diem, in Sab-
bathum incidisset. 1. Object. Prohibetur, ne
Iudæi die Sabbathi ignē accēdant. Exod. 35.
3. Ergò Iudæis die Sabbathi nō licuit ignē accē-
dere. Resp. Cōseq. neg: qvia etsi Iudæis ex-
struendi tabernaculi causâ die Sabbathi ne ignē
qvidem ullibi accendere licuit; tamen cibo-
rum coqvendorum, & aliorum agendorum
gratiâ licuit illis ignem accendere. Sic etiam
hodie templi ædificandi causâ fabris die Do-
minico ne ignem qvidem accendere licet,
ut eum paratum die seqventi inveniant ad me-
talla colliqvanda; sed tamen licet aliorum a-
gendorum gratiâ. Vide Cl. Altingii disputa-
tionem de Sabbatho p. p. th. 17. 18.

3. Sicut Iudæi morte plectebantur ob super-
bam Sabbathi violationem. Exod. 31. 14. 15.
& 35. 2. &c. Num. 15. 30. 31. 32. ubi in die
Sabba-

703147

Sabbathi tabernaculi exstruendi causâ ligna ex superbia contra interdictum DEI colligens lapidatur: Sic hodie etiam Christiani Sabbathum superbè aratione, messione, vel alio aliqvo servili opere, etiam ædificandi templi causâ suscepto, lapidandi sunt. 2. Obj. Nec Prophetæ unqvam violatoribus Sabbathi supplicium capitale infligendum monuerunt, nec religiosissimi Magistratus illud statuerunt, licet nec illorum de profanatoribus Sabbathi querelæ, ac contra eos minæ gravissimæ, nec istorum severa edicta desint, nec Iudæi Christum propter violationem Sabbathi ad necem postularunt: Ergò violatio Sabbathi qvoqvo modo facta non est morte punienda, Resp. Conseq. negatur.

4. Sicut non licuit die Sabbathi aliqvo proficisci negotii privati expediendi causâ. Exod. 15. 19. 30. sic hodie Christianis non licet. 5. Ut Iudæis nō licuit in die Sabbathi onera portare. Ier. 17. 21. Neh. 13. 15. 17. sic hodie nec Christianis licet.

XXV. Obj. eorundem præoce: Iudæis Sabbathum observandum fuit in memoriam liberationis suæ ex AEgypto: Ergò observatio Sabbathi fuit partim ceremonialis. Resp. 1. Conseq. negatur: qvia aliqvo modo omnia præcepta observare debuerunt Iudæi in memoriam liberationis suæ ex AEgypto, ut apparet ex præfatione Decalogi, Ego sum Dominus Deus tuus, qvi eduxi te ex AEgypto; sed tamen nemo dixerit omnia præcepta esse ceremonialia. 2. Anteced. negatur: qvia Deus in qvarto præcepto non idcò facit liberationis ex AEgy-

ex AEgypto mentionem, ut Iudæi Sabbathum observent in memoriam liberationis suæ ex AEgypto; sed idcò, ut meminerint se servos fuisse in AEgypto, & servis suis libenter tempus cessationis à laboribus servilibus concedant. Institutio unius diei è septem non fuit ceremonialis seu temporaria, sed moralis seu perpetua, ut probavimus à th. 6. ad 11. & defendimus à th. 12. ad 25. Ergò hodie etiam unum diem è septem necessariò observare tenemur. 1. qvia Christus in numero septenario dierum remansit. 2. qvia 4. præceptum, qvod morale, seu perpetuò obligans est, hoc exigit, alias observatio unius diei in septimana non esset religiosa, ut Valæus dicit p. 299. At Cl. Coccejus negat Christianis incumbere præceptum directum, cessandi die aliqvo ex septem: Ergò 4. mandatum non postulat hoc, ut unum diem è septem cultui divino consecremus. Resp. Conseq. negatur. Ita qvidem Cl. Coccejus de Sabb. p. 96. & seqq. qvia qvartum præceptum, ut ceremoniam, abrogatum esse docet; sed eum unus è septem, seu primus dies sine præcepto Dei ex Christianorū arbitrio observandus esse docetur, traditio, & superstitio, inter reformatos erigitur. Nihil placet Deo in cultu, qvod ipse non præcepit. 3. qvia si unum diem è septem non servaremus, juxta qvarti mandati postulatum, nō possemus sex diebus operari; sed vel 5. vel 10. vel 100, sicqve tota ratio præcepti inverteretur, & aboleretur. 3. qvia si ex vi 4. mandati non rectè colligatur unum diem è septem cultui divino destinandum esse, tùm nullus certus dierum

703147

numerus ex ullo præcepto divino limitari potuit, quia nullius alterius numeri ullibi in ullo alio præcepto fit mentio; ac proinde vel vicesimum, vel quinquagesimum, vel centesimum, vel etiam millesimum licebit eligere sine ulla præcepti divini violatione: At hoc esse absurdum primo statim intuitu omnes Christiani agnoscunt: Ergò evidenter concluditur, 4. mandatum nos ad hunc dierum numerum astringit. Dices. 1. In una septimana divino cultui consecretur non unus dies; sed plures, n. duo, vel tres. Resp. Non licet à præcepto Dei discedere. 2. In omnibus vitæ nostræ diebus serviamus Domino. Resp. 1. Dum hic sumus semper DEO vacare non possumus, quia vocationi, & societati serviendum est. 2. Semper serviendum est Domino privatim, & publicè minus solenniter, & sine cessatione à laboribus, quibus victum, & amictum quærimus; sed semel in septimana maximè solenniter, & cum cessatione à laboribus nostris. 4. Quia Apostoli, & Ecclesiæ Apostolicæ unum diem in septimana observarunt: Ergò nobis etiam hodiè unus dies è septem observandus est. 5. Quia sic veteres, & recentiores sentiunt, ut vides in Valæo p. 295. & seqq. Cl. Gomarus de orig. Sab. c. 5. & Cl. Coccejus citato loco allegant contrarias authoritates, & rationes; sed ad illas respondet Cl. Valæus de Sabb. p. 297. & seqq.

XXVI. *Quis destinaverat diem septimum, seu ultimum septimanæ ad publicum Dei cultum?*

Deus. Patet. 1. an ita fit. Gen. 2, 3. sanctificavit Deus diem septimum, id est, ad cultum suum ordinavit. 2. Cur ita fit: qvia Deus septimo die qvieverat ab opere creationis. Qvando destinavit Deus septimum diem ad publicum cultum suum? Tempore creationis primæ, ut dictum th. 8, contra Gomarum. Informatio. Ergò homines ab Adamo usqve ad lationem legis etiam observarunt, & observare debuerunt Sabbathum, vel si non fecerunt, peccarunt.

XXVII. *Quis mutavit ergo septimum, seu ultimum diem septimanæ in primum, seu quis fecit, ut jam non die septimo, sed die primo septimanæ Deus publicè colatur?*

Non homo, sed Deus, id est, Christus. Patet. 1. an ita fit. Act. 1, 3. ad qvem locum vide praxin pietatis, p. 122. & seqq. 2. cur ita fit. 1. Qvia ille solus potuit mutare diem Sabbathi, qvi est Dominus Sabbathi: At solus Christus est Dominus Sabbathi (licet Cl. Coccejo aliud placeat) Ergò. 2. Qvia dies prima, qvæ Sabbatho septimi diei successit vocatur propriè Dominica, qvia à Domino nostro Iesu Christo fuit instituta, ut dictum supra ad th. 2. Additur propriè: qvia secundariò vocatur etiam Dominica, qvia scil. propter Dominum est instituta, ut dictum ibidem. Gomarus, Valæus, Coccejus negant qvidem diem primũ vocari Dominicũ idcò, qvod à Domino instituta sit, ut Gomarus de Sabbath. p. 200. Valæus de Sabbath.

703147

bath. pag. 313. Coccejus de Sabb. pag. 32. 33. sed Amesius defendit hoc de orig. Sabb. p. 77. & 88. & seqq. Reliqvæ rationes habentur sequenti. th. 30. Refutatio. Ergò errat qvi dicit diem septimum translatum esse in primũ. 1. Ab Apostolis, ut Valæus de Sabb. pag. 314. 2. Nec à Christo, nec ab Apostolis; sed ab hominibus meris, ut Ecclesia primitiva, & Imperatoribus Christianis, ut Thomas. 2. 2. q. 122. Gomarus de Sabb. p. 175. & seqq. Coccejus de Sabb. p. 32. & seqq. qvam sententiã refutat Valæus de Sabb. p. 113. & Amesius de orig. Sabb. p. 71. & seqq. & 93. 3. Errant etiam Iudæi, & Sabbatharii, qvi hodie etiam diem septimum, seu ultimum septimanæ observandum esse credunt, & docent, qvia (ut videt) Christus ultimum diem septimanæ ob certas causas mutavit in primum, ut vides in praxi pietatis pag. 430. cum pag. 437. & seqq. Nonne ob illas rationes non servandus est dies septimus, seu ultimus septimanæ hodie à nobis, ob qvas Cl. Coccejus, non observandũ, de Sabb. pag. 39. & seqq. dicit? Minimè: qvia illæ omnes rationes, qvantum præceptum Decalogi oppugnant, & annihilant. 4. Errabãt etiam Ebionitæ, qvi diem Sabbathi & diem Dominicam, id est, septimum & primum diem septimanæ observabãt. Institutio. Ergò hodie primus dies septimanæ necessariò est cultui divino destinandus, contra illos qvi hodie tantũ, certum aliqvem diem putant cultui Dei conserandum esse, sive ille sit qvintus, sive decimus, & sic deinceps.

XXVIII. Obj. Apostoli mũtarunt diem

septimum in primum septimanæ diem, ut docet Valæus pag. 314. Ergò non Christus. Respon: 1. Antec. negatur, ut probavimus. 2. Consteq. negatur, qvia, si Apostoli hoc fecerũt, Christus ipse fecit, qvia illi Christi Spiritu dirigebãtur, ut in ipsa doctrina Evangelii, vel verbo, vel scriptis proponenda; sic in sancta hac institutione: qvi enim aliqvid per alios facit, per se facere intelligitur.

XXIX. Obj. Gomaristarum præcc. Si concedatur Apostolos mutasse septimum diem in primum, seqvitur observationem diei primi posse esse mutabilem, & variabilem. Resp. Consteq. negatur: qvia ordinationes Apostolicæ, qvæ dogmata fidei, aut præcepta morum per se non spectant; sed solos ritus, aut circumstantias divini cultûs, & qvæ proinde suo modo qvoqve liberæ censentur, tàm in ortu, qvam in usu ipsarum, reperiuntur duorum generum in Scripturis Sanctis, variabiles nempe, & ad tempus tantum institutæ; ut Actorum. 15. de non edendo sangvine, & suffocato, item. 1. Cor. 11. de capite fœminarum tegendo, virorum contra apetiendo, qvando prophetant; vel invariabiles, & ad ordinem perpetuum in tota Ecclesia constanter retinendum; qvalis est manuum impositio in electione Ministrorum, item distinctio muneris Diaconatus à munere pastorali. Actorum. 6. Iam autem diei Dominicæ institutio ad posterius genus ordinationum Apostolicarum referenda est: qvia nulla causa, aut occasio singularis, qvæ eam mutabilem reddat, hic cogitari potest; cõtra qvam de sangvine, & suffocato non edendo, lex.

703147

do, lex ad tempus lata est, propter scandulum infirmorum Iudæorum; lex item de opertione capitis fœminei, & apertione capitis virilis; propterea qvod apertio capitis tùm signum erat libertatis, & Dominii; opertio verò subjectionis, & servitutis; contra qvam hodierno die in plerisqve locis obtinet: atqve ideò pro consvetudinum varietate hæ leges vel ubiqve, vel saltem in nonnullis locis, ubi causa mutata est, etiam mutatæ sunt. Confirmat hanc primam qvoqve rationem ipsa omnium seculorũ experientia, qvam Ecclesia Christiana in nullis conciliis aut synodis hoc unqvam tentaverit, aut unqvam futurum sit, ut mutationem hujus diei sine maximo Christianorum scandalo tẽtet. Gomarus negat diem Dominicum ab Apostolis in locum Sabbathi, ad cultum Dei institutum esse, de invest. orig. Sabb. p. 164. & seqq. Ergò non potest concedi diem Dominicam Apostolicæ institutionis fuisse. Resp. Cõseq. negat: Amesius enim refutat de orig. Sabb. p. 78. & seqq. & Valæus de Sabb. pag. 814. & seqq.

XXX. Obj. præcc: Si concedatur septimum diem in primum mutasse Apostolos per Spiritum Christi, ut dictum th. 28. seqvitur Christum ipsum non in sua propria persona hoc feciſſe: At falsum hoc: Ergò & illud. Resp. Potuit Christus hoc feciſſe per Apostolos, ut & alia multa fecit; sed tamen vix similias est Christum ipsum non mediantibus Apostolis, sed immediatè per semetipsum mutasse septimum cultus Dei diem in primum: Qvod patet. 1. Moses omnia necessaria instituit

stituit in Ecclesia Dei: Ergò & Christus diem primum, ut Ecclesiis necessarium instituit. Ratio consequentiæ, quia secùs Moses fidelior fuisset Christo in domo DEI. Hebr. 3. 2. 6. 2. Christus post resurrectionem discipulis suis in unum locum congregatis die primo septimanæ sæpiùs apparuit: Ioh. 20. 19. 26. Ergò Christus instituit primũ septimanæ diem ad cultum Dei. Ratio consequentiæ, alias enim die hoc non fecisset; nec Apostoli illo die congregati fuissent. 3. Christus Spiritum Sanctum super Apostolos effudit die primo septimanæ. Act. 2. Ergò hunc diem ipse ordinavit ad cultum Dei. Ratio consequentiæ, alias diem illum sic non honorasset. 4. Tempore Apostolorum observatus fuit dies primus non ut nuper ab Apostolis institutus; sed ut diù à Christo institutus, & diù ab omnibus Christi discipulis receptus. Actor. 20. 7. 1. Cor. 16. 2. Ergò dies primus ab ipso Christo diù scil. à momẽto resurrectionis, non nuper scil. longè post Christi resurrectionem, & ascensionem in cœlum institutus fuit. 5. Apostoli in omnibus rebus illa tradiderunt Ecclesiis quæ acceperãt à Christo. 1. Cor. 11. 23. Ergò diem primum Christus instituit. Ratio consequentiæ, quia diem primum Apostoli commendarunt Ecclesiis, tanquam Christi mandatarii. 6. In Christi morte abrogatum fuit Sabbathum Iudaicũ, seu septimi diei observatio: Ergò Christus post mortem suam statim surrogare debuit diem primum. Ratio consequentiæ, quia lex de uno die in septimana sanctificando perpetui juris est, ut dictum supra. th. 9. & seqq. In-

Ratio-

703147

stantia præcc: Apostoli post Christi mortem sanctificarunt Sabbathum, seu septimum diem, qvia interfuerunt cœtibus Iudæorum. Act. 13. 14. & 17. 2. & 18. 4. Ergò Sabbathum Iudæorum non fuit abrogatum in morte Christi. Resp. Conseq. negatur: qvia fecerunt hoc Apostoli, non septimi diei sanctificandi, sed captandi occasionem Iudæos docendi causâ, ut apparet ex Act. 20. 16. ubi etiam die Pentecostes Apostolus ob hanc causam maximè cupiebat adesse. 7. Si primum diem Apostoli instituissent ferè per qvadriennium unus dies in septimana non fuisset observatus: Ratio, qvia in morte Christi dies septimus fuit abrogatus: Apostoli autem non potuerunt primũ diem surrogare septimo diei donec se separarent à Iudæis, septimum diem servare asseveris: separarunt autem Apostoli se à Iudæis ferè post qvadriennium à morte Christi, ut qvidam volunt. 8. Ille instituit primum diem ad cultum Dei, qvi in illo die resurrexit; qvia sicut Deus ideò ordinavit septimum diem ad cultũ suum, qvia in illo die qvievit à laboribus creationis; sic Christus ideò instituit primum diẽ ad cultum Dei, qvia in illo die qvievit à laboribus recreationis, seu redemptionis, juxta Psal. 118. 24. ubi postulat Christus, ut Christiani diẽ illum, in qvo à mortuis ipse resurgeret, & opus redẽptionis perficeret, celebrare vellent: ibi enim agitur de resurrectione Christi, ut ipsemet Christus interpretatur. Matth. 21. 42. 9. In N. T. Christus instituit cultum, & ab ipso debet exspectari in omni cultu benedictio & gratia: Ergò diem Sabbathi Chri-

stus Dominus transtulit in diem primum, seu Dominicum, ut Athanasius dixit. Obj. Septimus dies mutatus fuit in primum: Ergò fuit vel merè, vel partim ceremonialis. Resp. Cóseq. negatur: Nam licet omne ceremoniale fit mutabile, non tamen omne mutabile est ceremoniale, multa enim sunt positiva mutabilia, qvæ non sunt ceremoniæ, hujus generis sunt leges judiciales. Exod. 21. qvæ cum fuerunt mutabiles, à ceremoniis tamen (qvæ decreta & instituta appellantur) in sacris literis sunt distinctæ. Deut. 4. 5. & 45. & c. 5. 1. & c. 12. 1. Sic etiam totus Decalogus mutabilis fuit, ut diserte Apostolus exprimit. Gal. 3. 13. & 4. 30. qvoad execrationem, sed tamen totam legem ceremonialem esse, nemo potest dicere. Has rationes refutat Cl. Valæus de Sabb. pag. 112 & 113. Ergò non probant probandum. Resp. Conseq. negatur: qvia Author noster defendit se in origine Sabb. p. 74. & seqq.

XXXI. Obj. præoce: Thomæ, Gomari, Cocceji, &c. Observatio diei primi in Ecclesia perdurat ex Ecclesiæ traditione, & conservatione, ut supra diximus, non ex scriptura, qvia de institutione diei primi nec Christus, nec Apostoli ex instituto Christi mandatum ullum reliqverunt: Ergò non possumus dicere Christum diem primum instituisse. Resp. 1. Antecedens falsum: 1. Qvia res tanti momenti, qvanti est dies Dominica, consensu omnium Christianorum pendere debet non ex traditione, sed ex scriptura. 2. Qvia, si institutio diei primi pendet ex traditione, non ex scriptura, tum traditiones introductæ statuminantur, introductæ

703147

ducendis verò janua aperitur. 3. Qvia, multi pontificii fatentur institutionem diei Dominicæ pendere ex scriptura. Alexander, 3. Pōtifex Rom. in jure ipso canonico, de feriis affirmat, tùm veteris tùm novi testamenti paginas septimam diem ad humanam qvietem specialiter deputasse, id est, (interprete Suarez: de diebb. fest. cap. 1.) utrumqve testamentum approbavit morem deputandi ad qvietem humanam septimum qvemqve diem hebdomadæ: qvod est formaliter deputare septimum diem, licet materialiter non idem dies fuerit semper deputatus: & hoc modo verum est septimum illum diem in lege veteri esse Sabbathum, in nova verò esse Dominicam diem. 4. Qvia omnes nostri Doctores institutionem primi diei, pædobaptismum, & institutiones aliæ, qvæ sunt ejusdem utilitatis & necessitatis, ex scriptura pendere probaverunt olim contra Pontificios, traditionum non-scriptarum fautores. Probatio etiam antecedentis falsa, ut ostendit Amesius de orig. Sabb. p. 71. & seqq. Addi, potest. 5. Qvia, si olim Ecclesia mutasset diē septimum in primum, & primum posset in aliū qvemvis diem mutare: At non est liberum Ecclesiæ diem primum mutare, ut Perkinsus de Sabb. q. 1. probat: Ergò olim non Ecclesia mutavit diem septimum in primum.

XXXII. Obj. Gomari, Cocceji, præcc: Discrimen dierum Apostolus damnat. Rom. 14. 5. Alius æstimat diem præ die. Gal. 4. 10. Dies observatis. Coloss 2. 16. Ne qvis vos damnet, respectu Sabbathorum: Ergò nō Christus instituit diem Dominicum, seu unum è septem.

è septem ad cultum Dei. Ratio consequentiæ, quia Apostolus Christi institutum non damnaret. Resp. Consequentiam negatur: 1. Quia in illis locis non damnat Apostolus discrimen dierum respectu cultus, seu religionis; sed respectu ciborum & ceremoniarū, seu typorū, qui umbræ erant rerum futurarum, ut vides in Valæo de Sabb. p. 299. Si in istis locis damnet Apostolus discrimen dierum quoad usum cultus, seu religionis; tùm damnaret etiam discrimen ciborum quoad usum religionis, quia in istis locis etiam discrimen ciborum damnat Apostolus: At falsum hoc, alias non liceret panem & vinum in Cœna Dominica ad usum religionis, seu cultus Dei eligere: Ergò & illud. 2. Quia, Apostolus, Rom. 14. 5. damnat illam æstimationem dierum, quæ tunc Christianos offendebat, qualis fuit æstimatio dierum typicorum & certis cibis edendis destinatorum: At observatio diei Dominicæ tunc Christianos non offendebat, quia illa tùm obtinuit in omnibus Ecclesiis, ut docet ipsemet Apostolus. 1. Cor. 16. 1. 2. 3. Quia Apostolus. Rom. 14. 5. damnat selectionem dierum non ad Deum colendum; sed ad certos cibos comedendos, aut rejiciendos, gentiles enim habebant dies albos, & atros, mundos, & immundos, ut hodie etiam Pontificii, ut Valæus loquitur de Sabb. 298. Patet Apostolam selectionem dierum ad certos cibos comedendos, vel rejiciendos damnare, quæstio enim illius disputationis proponitur v. 2. de cibis tantum: vers. autem 5. & 6. adjungitur æstimatio diei, tanquam eodem spectans, &

703147

postea per totum caput reliqvum, de cibis tantum agitur, dierum nulla mentione facta. 4. Qvia Apostolus. Gal. 4. 10. non damnat observationem diei Dominicæ, sed observationē, dierum, mensium, annorum ceremonialium, seu typicorum, ut patet ex vers. 9. 5. Qvia Apostolus. Colos. 2, 16. damnat non Sabbathum in Decalogo imperatum, & nostrum diem Dominicum; sed Sabbatha ceremonialia, & typica, qvalia fuerunt. 1. Festa Iudæorum. Lev. 23. 32. 2. Primus & ultimus dies festorum. Lev. 25. 39. 3. Annus septimus. Lev. 25. 2. & seqq. 4. Annus Iubilæus. Lev. 25. 8. & seqq. ut vides in Valæo de Sabb. c. 1. Addo, si in his locis Paulus Apostolus omnem dierum discrimen damnet, nec ab Apostolis potuit dies primus institui, nec certos dies ad cultum Dei Christiani eligere possunt: At hoc non placet Cl. Gomaro, Coccejo: Ergò nec illud placere debet: vide Ames. de orig. Sabbath. pag. 71. & seqq. & istius præfationem.

XXXIV. Obj. Gom. Val. Cocc. præcc. Si diem primum Christus instituit, non ex libertate eum observare debemus; sed ex necessitate, qvod enim Christus ipse determinavit, sub libertatem Christianam amplius non cadit; adeòqve observatio primi diei libertatem Christianam tollit. Val. de Sabb. pag. 312. Resp. Consec. negatur: 1. Qvia non est libertas, sed licentia non Christiana, si qvi liberari se putent ab observatione diei primi, qvam qvartum præceptum Decalogi imperat. 2. Qvia experientia teste licentia, & non curantia rerum sacrarum, ut auditionis verbi, orationis,

nis, &c. magis, magisqve invalescit, ubi dies primus, seu Dominicus diligenter, & strictè non observatur. Et ut praxis pietatis habet, sublata observatione diei Dominicæ, brevi tolleretur totus Dei cultus, adeóqve relapsus fieret ad Ethnicismum, qvia ut Catechesis habet observatio diei primi instituta est, ut ministerium, Scholæ, cultus Dei media conserventur.

XXXV. 3. Qvia Adamum non privavit libertate observatio septimi diei : Ergò nec Christianos privabit sua libertate observatio diei primi. Deinde, Christiana libertas non in eo consistit, ut illa, qvæ sine mandato Dei nobis commendantur libere faciamus, qvia sic superstitionibus variis fenestra aperiretur, ficqz frustra laboraremus, qvia non placet Deo, qvod ex fide non sit, at non fit ex fide illud, de qvo nullum verbum Dei exstat, qvia fides est ex auditu verbi ; verum in hoc Christiana nostra libertas consistit, ut illud qvod Deus nobis mandat libenter faciamus.

XXXVI. *Quando incipit dies Dominica, & quando definit?*

Incipit illius mane, & definit altero mane. Patet. 1. an ita fit, 1. ex exemplo Pauli, qvi primi diei mane incepit docere Ecclesiam, & finivit mane seqventis diei. Act. 20. 6. 7. 11. 2. ex testimonio Davidis, qvi. Psal. 92. 2. noctem seqventem Sabbathi partem constituit. 2. Cur ita fit: qvia, Christus primi diei mane resurrexit. Marc. 16. 9. Ioh. 20. 1. Ergò dies Dominica incipit à primi diei mane : Ratio conseqventiæ, qvia dies Dominica in memoriam

703147

tiam resurrectionis Christi observatur: adeóque cessat sequentis diei mane: quia ut vespera vesperæ, sic diluculum diluculo respondet. Refutatio. Ergò errant, qui diem Dominicum à vespere ad vesperam porrigunt. Obj. At Sabbathum V. T. porrigebatur à vespera ad vesperam: Ergò & dies Dominica: quia hæc surrogata est illi. Resp. Conseq. negatur: Diversos enim ob fines observatur Sabbathum V. T. & Sabbathum N. T. illud enim observatur in memoriam creationis, & cessationis à creatione, hoc verò (ut dictum) in memoriam resurrectionis Christi: At à vespera incipit & creatio (quia Deus massam communem creavit ante lucem, ut vid. Med. l. 1. c. 8. th. 50.) & cessatio à creatione, resurrectio verò à mane: Ergò Sabbathum V. T. merito à vespere, ad vesperam porrigitur, dies verò Dominica à mane, ad alterum mane, Perkins. de Sabb. q. 3. Correctio. Ergò peccant, qui nocte diem Dominicum sequente laborant, ut nostri homines.

XXXVII. *Quæ sunt partes rectæ observationis diei Dominicæ?*

Quies, & quietis illius sanctificatio. Observa ergò. Dies Dominicus necessario observandus est, id est, die Dominico necessario cessandum est ab operibus, & Deus colendus est. Patet. 1. an ita sit, ex. 4. præcepto. 2. cur ita sit. 1. ut nos admoneat hunc primum diem esse quo Deus lucem è tenebris splendescere jussit, non tantum, ut illa mundum illustraret, & dies efficeret, sed ut signum esset lucis notitiæ glo-

tiæ gloriæ Dei in facie Iesu Christi. 2 Cor. 4. 6. Col. 1. 12. 2. ut perpetuo revocet nobis in memoriam Dominicæ resurrectionis beneficium. 3. ut credentes intelligerent se à servitute legis, peccati & mundi liberatos esse, 4. ut discrimen sit inter nos Christianos, & Iudæos maledictioni legis etiam num addictos, ideò, quod in Christum à mortuis primo die resurgentem, non credant. 5 quia morale est unũ diem in septimana cultui Dei tribuere. 6. quia ratio observationis diei Dominicæ, nimirum memoria resurrectionis Christi est perpetua. Refutatio. Ergò errant: 1. qui diem Dominicum observandum esse credunt non ex necessitate, sed ex libertate, ut Cl. Gom: Coccejus. Obj. 1. Nullum præceptum dedit Christus de die D. observando: Ergò dies D. non ex necessitate observandus est. Resp. Antecedens negatur: Nam 4. præceptum dedit de eo observando. Inst. præceptum 4. typicum fuit, adeóque abrogatum. Resp. Si hoc abrogatum fuit, etiam reliqua Decalogi mandata abrogata sunt: At hoc falsum: Ergò & illud. Matth. 5. 17. 19. Obj. 2. Discrimen dierum est sublatum: Ergò dies D. necessario semper observandus non est. Resp. Antecedens simpliciter verum non est, ut dictum ad th. 32. Exhortatio. Nos ergo Christiani diem primũ, seu Dominicum celebrate ne ægrè feramus. Moveat nos pœna non observantiæ Sabbathum. Num. 15. 32. Et illæ plagæ quas Praxis pietatis recenset. pag. 484. & seqq. Quæres, qui observandus dies Dominicus? Quoad primam partem ita prout Praxis piet. docet pag. 497. 506.

703147

306. qvoad secundum vero partem ita, ut eadem docet pag. 507—552.

XXXVIII. *Quid est quies diei Dominicæ?*

Est cessatio ab omnibus operibus, qvæ cultum Dei, n. auditionem verbi, precationem, sacramentorum celebrationem, &c. impedifit. Tenentur autem cessare ab illis operibus die Dominico non tantum homines superiores & liberi; sed etiam inferiores & servi, ut patet clarè ex 4. mandato. Additur impediunt, qvia opera, qvæ cultum Dei non impediunt, licet die Dominica facere: licet ergo ignem accendere, cibos præparare, domum purgare, &c. Aqvibus ergo operibus cessandum, & abstinendum die Dominica? Qvæ aliis diebus sunt licita. Ergò: 1. Abstinendum est die Dominico ab operibus servilibus: qvod patet. 1. an ita sit. Exod. 20. 10. 2. Cur ita sit. 1. qvia in V. T. non licebat opus servile in aliis festis solennibus facere: Levi. 23. 7. 8. 25. 23. 26. Num. 28. 25. Ergò die Dominico multò minus licet. 2. qvia opera servilia impediunt cultum Dei publicum. Correctio. Peccant ergò, qvi die Dominico à servilibus, operibus n. aratione, messione, &c. non qviescunt, vel alios qviescere non permittunt: qvales sunt avari Domini.

XXXIX. *Quid intelligis per opera servilia?*

Non intelligo. 1. peccata: qvod patet: 1. Qvia peccata non tantum die Dominico sunt

illicita ; sed omnibus vitæ nostræ diebus. 2. Qvia qvartum præceptum non prohibet omnia peccata (aliàs præcepta alia frustranea essent) sed tantum profanationem Sabbathi. Obj. præcc : Graviora fiunt omnia peccata, si die Dominico fiant, qvia sanctus ille dies sanctis operibus efficiendis destinatus est. sicut etiam graviora sunt peccata facta die jejunii, qvia dies ille relinqvendis, & deflendis peccatis destinatus est. Esai. 58. 4. Ergò qvartum præceptum per opera servilia intelligit peccata. Resp. Conseq. negatur, ob dictas rationes. Obj. Cl. Coccejus, & alii cessationem ab operibus nostris dicunt significare cessationem à peccatis: Ergò qvartum præceptum per cessationem à laboribus nostris intelligit cessationem à peccatis. Resp. Conseq. negatur : qvia tales Theologi allegoriâ novam, & monstrosam Theologiam parturiente, ludunt, ut ait. Vent. Theol. prolog. c. 3. th. 6. expl. 6. 2. opera bona mercenaria, seu propter mercedem facta, qvalis est eleemosyna propter meritum præstita, & evitatio papismi, propter solum mortis æternæ metum facta : qvod patet : qvia opera bona mercenaria respectu illius modi, id est, qvatenus mercenaria, qvatenus fiunt vel propter metum, vel propter mercedem, similia sunt aliis peccatis, qvæ alibi, non hic prohibentur. Additur, respectu illius modi, seu qvatenus, qvia opera illa mercenaria per se non sunt similia aliis peccatis, per se enim bona est eleemosynæ præstatio, licet per accidens mala fiat, qvatenus propter meritum fit.

XL. Sed. 3. per servilia opera intelligo illa

703147

illa opera, ad qvæ peragenda servi, vel serviles homines adhiberi solent: qvalia sunt artificia mechanica, qvibus victum & amictum qværimus, qvalia sunt opera opificum, n. fabrorū, sartorum, &c. & opera rusticorum, n. aratorū, messorum, &c, ad qvæ præstanda magnus corporis labor requiritur.

2. Abstinendum est die Dominico ab operibus nostris. Patet. 1. an ita sit. 1. Ex illis præcepti verbis: sex diebus facies omne opus tuum: Ergò & opus servile, qvod facis per servum, & tuum, qvod facis per temetipsum.

XLI. 2. Ex illis præcepti verbis: die Sabbathi ne facias ullum opus: Ergò nec servile, nec liberale, seu tuum, aut nostrum.

XLII. *Quæ sunt opera liberalia, seu tua, aut nostra?*

Quæ non sunt mechanicorum, seu opificum, & rusticorum, & qvæ possumus sine servis, & sine magno corporis labore facere, qvæ pertinent ad hujus scil. corporalis vitæ usus, id est, qvæ in rebus naturalibus, & civilibus versantur, & propriè ad lucrum, & commodum nostrum spectant: qvalia sunt artes liberales, n, Grammaticam Rhetoricam repetere, profani aliqvid scribere, legere, emere, vendere, pecuniam numerare, debitum exigere, regestum lustrare, itinera facere, ad negotia vulgaria confidenda, vel ad oblectationem, operosè convivari, nundinas frequentare, causas civiles tractare, rebus judicris recteari, &c.

XLIII. Patet illa esse opera nostra, qvæ ad nostrum lucrum & commodum spectant ex,

Esa. 58. 3. 13. ubi Esaias per labores vestros, & vias tuas intelligit opera nostra, qvæ ad nostrũ lucrum, & commodum pertinent: ibi enim damnat Esaias Iudæos, qvod in die jejunii, vel Sabbathi, non illa egerint, qvæ ad gloriam Dei, & proximi ædificationem pertinuerint; sed qvæ ad suum lucrum & commodum. Potestne colligi ex citato loco qvodlibet verbum, aut cogitationem res humanas spectantem die Dominico usurpatam, esse pro peccato habendum? Sic volunt qvidam Theologi; sed errare videntur: 1. Qvia Esaias citato capite agit præcipuè de operibus omnibus diebus illicitis, ut patet ex versu 9. at qvodlibet verbum, vel cogitatio humanas res spectans non est omnibus diebus illicita: Ergò hoc colligi ex Esaia non potest. 2. Qvia non omnia dicta, facta, & cogitata humana die Dominica, seu jejunii, citato loco aliena judicantur, & ideò qvia humana sunt, simpliciter damnantur; sed illa tantum, qvæ spectant lucrum, & commodum nostrum, vel simpliciter illicitum, vel cultui Dei repugnans, ut apparet ex versibus 3. 9. 2. cur cessandum est ab operibus nostris patet: qvia, si qvartum præceptem die septimo prohibet opera servilia, & in aratione, & messe, id est, in temporibus, qvæ humanæ vitæ sunt maximè opportuna, & qvasi necessaria, ita ut non liceat die Dominico metere, trituare, etsi maximum periculũ ex dilatione metuamus. Exod. 44. 21. Amesi l. 4. cas. c. 33. q. 3 r. 2. & in iis, qvæ mediatè, & remotè spectant res sacras, qvalis fuit extructio tabernaculi, ita ut non liceret die septimo pro ea ignem accendere, afferes dolare

703147

dolare, ligna fabricare, metalla colliqvare, &c. licet hæc opera servilia mediante tabernaculo ad cultum Dei pertinuerint. Exod. 31. 13. Ergò qvantum præceptum die Dominico multò magis prohibet opera nostra, qvæ ad lucrum, & commodum nostrum spectant, ex qvibus est, ut dictum, vulgaris itineris ingressio. Exod. 16. mercatuum, & nundinatum frequentatio. Additur, vulgaris: qvia religiosa itineris ingressio, qvæ fit cultûs Dei causâ, non prohibetur die Dominico, ita ut die illo concionis audiendæ causâ liceat de pago in pagum transire.

XLIV. Obj. præcc: Lex Dei strictè requirit, ut die Dominico ab omnibus operibus servilibus, & liberalibus abstineamus: Ergò nulla servilia, vel liberalia opera possumus die Dominico facere: At hoc falsum: Ergò & illud. Resp. Conseq. negatur, lex enim Dei excipit qvædam opera. Non est ergo die Dominico abstinendum. 1. Ab operibus communis honestatis, qvibus ordinaria, & moderata vitæ lætitia fovetur, & pietatis exercitia non impediuntur: qvalia sunt domum purgare, lectum sternere, caput pexere, vestes purgare, cibos coqvere, &c. Ratio cur hæc officia liceat die Sabbathi facere, qvia ut semper, sic die Dominico honestè, & decore debemus nos gerere: Et institutæ diei (ex qvibus est observatio diei Dominicæ) qvæ faciunt ad vitam spiritualem promovendam, non adversantur vitæ corporali. Non licet tamen cibos die Dominico ita coqvere, ut operosa convivia instituantur, & servi, & coqvi Sabbathum violent.

l. 4. cas. c. 33. q. 3. r. 7. Perkins. tom. 1. p. 1565. 2. Ab operibus necessariis, qvalia sunt 1. opera charitatis (Ames. l. 4. cas. c. 33. q. 3. r. 8.) qvæ sine magno, præsenti, & evidenti periculo differri neqveunt: qvalia sunt defendere urbem, & castra contra hostes oppugnantes, incendia extingvere, lethales morbos curare, parturientes juvare, famelicos, qvi aliqvin defecturi essent cibare molito costóqve frumento, & mactatis pecoribus. Matth. 12. 1. & seqq. periclitantem in aqva, & igne liberare, bovem ex puteo extrahere. Luc. 14. 5. obstruere aggerem contra inundationem aqvarū, & earum ex piscinis effluxū, publici boni causâ cursorem agere, navigationem continuare, &c. Ratio cur die Sabbathi liceat hæc opera facere, qvia in hoc casu Deus misericordiam vult non sacrificium. Matth. 12. 7. Et Sabbathum propter hominem factum est, non homo propter Sabbathum. Marc. 2. 27. Obj. præcc: sæpè aratio, & messio sine præsenti, & evidenti periculo non potest differri: Ergò licet die Dominico arare, metere. Resp. Anteced. negatur, in dilatione arationis, messis, periculum nec præsens, nec evidens est, sed futurum, & ex incerta conjectura concertum, Ames. l. 4. cas. c. 32. q. 3. r. 2. 2. opera charitatis, qvæ aliqvandiu differre sine præsenti, & evidenti periculo possent: qvalia sunt ægrotos curare: sic Christus sæpè sanavit Sabbatho, qvos postridie potuisset sanasse. Luc. 6, v. 6. & seq. & 13. 10. & seq. & 14. 12. & seq. Joh. 5. 8. 9. & 9. 14. ægrotorum curandorum causâ licet facere, ægrotos, ingentes, qvi ad con-

vomen-

703147

ventus publicos nequeunt venire, visitare, & solari, ægroti grabbatum portare. Ioh. 5. 9. seq. Lactare, & curare infantes, pecudes aquare. Luc. 13. 15. militaria opera in obeundis vigiliis, & oppugnandis hostibus. Ios. 6. in defendendis magistratibus. 2. Reg. 11. v. 4. seq. imò etiam ad dignitatem illorum & gloriam. 1. Reg. 10. v. 10. c. 14. v. 26. in custodia sacra ad prohibendam Sabbathi profanationem. Neh. 13. v. 19. 22. Itinerum longiorum, quæ ante Sabbathum absolvere non licuit, continuatio, tùm maritimorum. Act. 20. v. 6. 8. c. 27. v. 7. seqq. (& nautica tunc quoque licent ministeria v. 31.) tùm terrestrium. Ios. 6. Num. 11. v. 25. 1. Reg. 19. v. 8. Hospitum peregre venientium receptio: & quæ ejusdem sunt ordinis. Ratio cur die Dominico liceat hæc opera facere, quia hæc, officia Sabbathica non impediunt, sed simul præstari possunt, ut dictum supra. c. 4. th. 15. 3. Ab operibus illis omnibus, quæ directè spectant cultum, & gloriam Dei: sic licuit olim Sacerdotibus pecudes sacrificandas mactare, lavare. Matth. 12. 5. & sanato grabbatum tollere. Ioh. 5. 8. 9. licet hodie Pastoribus concionem scribere, & studare: Diaconis eleemosynam colligere. 1. Cor. 16. 2. Deum colendi causa huc vel illuc proficisci. Act. 1. 12. & 16. 13. 2. Reg. 4. 23. clangere, vel pulsare, ut populus ad Deum colendum conveniat. Ratio cur die Sabbathi liceat hæc opera facere, quia in hoc casu, quæ sua natura sunt servilia, transeunt in naturam operum sacrorum, neque propriè sunt opera nostra, sed Dei.

Obser-

Observa ergò. Die Dominica cessare debemus ab omnibus operibus nostris. Patet, 1. an ita sit. Exod. 20. 9. Sex diebus facies omne opus tuum, septimo non facies ullum opus, id est, ullum qvod tuum est. Illud autem opus dicitur nostrum, qvod nec honestatis, nec necessitatis opus est, nec est opus ad cultum Dei pertinens; sed eligitur à nobis ad finem aliqvem humanum & mundanum: qvalia sunt. 1. omnia (ut dictum) opera servilia. 2. opera omnia liberalia, qvæ avocant animum ab intentione illa, qvæ reqviritur ad cultum Dei. 2. patet cur cessandum sit, ut scil. commodè possimus vocare cultui Dei: negotia enim illa mundana, n. servilia, & liberalia varia ratione solenniori huic cultui repugnant. 1. Qvia opera illa externa non possunt simul consistere cum cultu DEI solenni. 2. Qvia animus à mundanis illis negotiis distractus non poterit se statim tàm facile componere ad cultum DEI, ut oportet. 3. Qvia negotia ista mundana minuunt cultus Dei efficaciam, gustum & saporem. Refutatio. Die Dominico cessandum est ab operibus nostris: Ergò non est cessandum ab operibus. 1. communis honestatis, 2. necessitatis, 3. ad cultum DEI pertinentibus, ob rationes datas. Institutio. Ergò die Dominico cessandum est ab operibus nostris. Cessandum ergò est à dictis operibus. 1. servilibus: cessare debent ergò opifices, & rustici ab aratione, messione, portatione onerum, &c. 2. liberalibus: cessare debent ergò homines à mercatuum & nundinarum frequentatione, librorum profanorum lectione, &c. ut vides

703147

ut vides in Praxi pietatis pag. 497. & seqq.

XLV. Obj. præcc: Observatio diei Dominicæ est pars cultus Dei: At qvies non est pars cultus Dei, alias ociosi optimi Dei cultores essent; Ergò qvies non est pars observationis Sabbathi contra th. 37. Resp. assump. negatur, qvamvis enim qvies in se absolutè considerata non sit pars cultus Dei; prout tamen à Deo imperatur, tanqvam necessarium qvid ad cultum Dei, & ad cultum etiam DEI referrtur, est pars cultus Dei. Valæus de Sabb. c. 1. parag. 1.

XLVI. *Quid est sanctificare qvietem, & diem Dominicum?*

Est applicare, &c. hoc est, sanctificare qvietem, & diem Dominicum est die Dominico non otiari; sed Deum colere. Ut enim die Dominico omnes homines tùm liberi, tùm servi tenentur qviescere à laboribus servilibus, & liberalibus; Sic omnes homines tùm liberi, tùm servi in illo die tenentur Deum colere publicè primario, secundario autem privatim. Observa ergò. 1. Diem Dominicum cultu DEI, nimirum prædicatione verbi, sacramentorum celebratione, precatione, &c. sanctificare tenemur. Patet. 1. an ita fit. Ex. Gen. 2. 3. ubi Deus qvievit ab operibus sex dierum, & illam qvietem sanctificavit, qvia non est otiatus, qvia illum diem cultui suo destinavit: primos parentes erudivit de creatione mundi, de creationis fine, de vera sui agnitione, & cultu exercendo publicè, & ad posteros transmittendo. Obj. Deus diem septimum

ptimum sanctificavit, id est, illum diem typum Christi venturi fecit, & illo die Christum redimendo mundo destinavit, ut dicit Cl. Iac. Alting. disp. 2. de Sabb. th. 14, 15. Ergò non benè explicas illum locum. Resp. Consequens negatur. Nova est illa sententia. Et subordinata non pugnant. 2. Ex. Exod. 16. 24. ubi Sabbathum, seu qvies dicitur Iehovæ, qvia in illo die Iehova est colendus. 3. Ex. Exod. 20. 8. Sabbathum sanctifices, id est, die septimo media cultus Dei, n. publicam verbi prædicationem, &c. exerceas. 2. Cur ita fit. 1. Qvia in istis officiis professionem facimus religionis, & honoris D E O debiti, qvod est Deo honorificum, & acceptum. 2. Qvia hac ratione ædificamus nos ipsos, & promovemus communionem illam qvam habemus cū Deo: cum enim occupationibus mundanis per sex dies animus noster aliqvo modo deprimitur versus terram, sapientissimo Dei consilio fuit institutum, ut die septimo saltem elevetur denuò versus cœlum, & omnibus istis mediis erigatur & in gradum suum restituatur. Cū etiam sordes qvasdam contrahimus ex illis occupationibus mundanis, deterguntur illa & nos mundamur illis exercitiis sanctificationis. Cum multæ occasiones incidunt aliis diebus, qvæ suas difficultates, & tentationes secum ferunt, hoc die adversus illas omnes instruimur, & munimur, ita ut sit qvasi dies lustrationis nostræ qvoad arma nostra spiritualia: dies purgationis qvoad sordes deponendas: & dies ascensionis nostræ in cœlum, qvatenùs fides, & charitas cum cæteris donis cœlestibus in cor-

dibus

703147

dibus nostris accenduntur. 3. Qvia hac ratione ædificamus etiam alii alios in praxi religionis, ita ut qvi audit prædicationem verbi, qvamvis nihil discat, aliqvid tamen doceat dũ audit, docet enim alios, Deum esse colendum, & verbum ejus cum reverentia audiendum. Admonitio. Caveamus nobis à neglectu horum officiorum, qvi non potest consistere cum vigore aliqvo, vel religionis erga Deum, vel studii & curæ nostræ propriæ salutis: vel deniq; affectus Christiani erga Ecclesiam, & proximos nostros. Directio. Ut secundum hanc regulam judicemus de officiis illis, qvæ hoc die præstamus circa Dei cultum. In commune enim debent assurgere ad sanctificationem hujus diei: & hæc sanctificatio hujus diei pendet ex sanctificatione nominis divini & ex promotione nostræ propriæ sanctificationis. Nisi igitur sentiamus istiusmodi fructus in conscientiis nostris, habemus in eo justam causam singularis humiliationis: Si verò sentiamus in aliqvo gradu, habemus pro qvo Deo magnas gratias agamus. 2. Superiores, ut Parentes, Magistratus, Domini, Mariti tenentur efficere, ut eorum inferiores, ut filii, subditi, servi, uxores diem Dominicum sanctificent, seu die Dominico Deum colant. Patet. 1. an ita sit, ex Exod. 20. Ne facito ullum opus tu, aut filius tuus, &c. 2. cur ita sit. 1. Qvia opera illa servilia, qvæ isto die prohibentur, maxima ex parte à parentibus per suos filios, & à Dominis per suos servos procurantur; ita ut qvamvis per alios præstentur, opera tamen ipsa sunt ipsorum à qvibus procurantur. 2. Qvia sanctificatio

huius diei fuit institutio in gratiam, & usum filiorum, & servorum, æqvè ac parentum, & dominorum. 3. Qvia superiorum omnium officium est, salutem eorum qvos habent sibi subditos, qvantum possunt, promovere; & honorem illum, qvi Deo ab ipsis, & per ipsos debetur procurare. Correctio. Adversus ineuriam illam indignissimam hominum, qvi sicut ipsimet non satis diligentes sunt in suo officio procurando & præstando hac in parte, sic etiam circa suos liberos, & famulos putant se ab omni cura esse immunes. Directio. Ergo inferiores, qvi sunt in aliorum potestate, 1. Ut hoc in parte libenter obsequantur suis superioribus, qvando vocant ipsos ad Deum colendum. 2. Ut grati sint etiam erga ipsos hoc nomine. 3. Ut qvi libertatem illam habent, eligant se talibus superioribus subjicere, à qvibus possunt hoc auxilium sperare. 3. Diem Dominicum sanctificare, seu in illo die media Deum colendi, n. prædicationem verbi, &c. usurpare cum singulari recordatione tenemur. Patet. 1. an ita sit ex. Exod. 20. 8. Recordare diei Sabbathi, ut sanctifices illum. 2. Cur ita sit. 1. Qvia hoc præceptum non adeò est insitum cordibus nostris à natura atqve cætera ferè omnia; sed fuit singulare Dei institutum. 2. Qvia non est omnium dierum, & horarum, sed singularis cujusdam temporis, cujus facilius possumus oblivisci. 3. Qvia multitudo occupationum huius vitæ facilè avertit animos nostros ab hoc officio, nisi cura, & studio in contrarium nitamur. 4. Qvia ut rectè, & commodè sanctificemus istum diè,

necesse

703147

necesse est, ut de eodem antea cogitemus, & disponamus nostra negotia vulgaria, ne illo die sint nobis impedimento, atqve etiam ita versemur in ipsis aliis diebus, ut possimus esse parati ad solennem Dei cultum libero, & alacri animo obeundum. Increpatio. Adversus oscitantiam multorum, qvi tantum absunt à pia recordatione hujus diei, ut recordentur ejus potius in illum finem, ut possint eundem impendere suis voluptatibus, aut aliis negotiis, qvibus per occupationes non possint eundem suis negotiis, aut voluptatibus impendere. Si enim excurrendum sit illis, & iter aliqvod levius faciendum, vel convivium aliqvod operosum celebrandum, præ exteris omnibus eligunt istum diem, qvasi alias ipsis periret supervacanee, & otiosè in cultu Dei collocatus: alii etiam sunt qvi non recordantur diei Dominicæ, nisi sonitu campanæ admoneantur.

XLVII. 1. *Qvali cultu sanctificandus est dies Dominicus, seu qvali cultu debemus Deum die Dominico colere?*

Inprimis publico, qvalis est publica verbi prædicatio, & auscultatio, Sacramentorum celebratio, precatio, &c. qvod patet. 1. an ita fit. Lev. 23. 3. ubi Sabbathum vocatur convocatio sancta, qvia sanctificatio Sabbathi in publico Dei cultu consistit. Sic. Act. 13. 14. ubi Apostoli die Sabbathi ideò ingressi sunt in Synagogam. Lev. 19. 30. ideò conjungitur Sabbathum cum Sanctuario. Additur inprimis:

qvia sanctificatio Sabbathi consistit etiam in privato Dei cultu, de qvo. th. 49. 2. Cur ita fit: qvia dies Dominica est tempus cultui Dei maximè solennis. Correctio. Ergò peccant, qvi sufficere putant, si diem Sabbathi domi privatim sanctificaverint. 2. Die Dominico qvoties debet populus convocari ad Deum publicè colendum? Bis: mane, & vesperi: qvod patet. 1. an ita fit. Num. 28. 9. ubi holocaustum, qvod fuit Sabbatho proprium, offerebatur Deo die Sabbathi bis, n. mane, & vesperi. 2. Cur ita fit. 1. Qvia diei Dominicæ pars matutina non est sanctior, & melior vespertina. 2. Qvia observatio Sabbathi ad mane sequentis diei porrigitur. 3. Qvia dies Dominicus totus qvies Iehovæ dicitur esse. Correctio. Peccant ergo, qvi diei Dominici cultum vespertinum minoris faciunt.

XLVIII. Obj. præocc: Si in die Dominico tantum mane, & vesperi convocandus est populus ad Deum publicè colendum, tùm reliqva istius diei pars potest aliis negotiis impendi, vel in otio transigi. Resp. Consequatur. 1. Qvia in aliis diei istius partibus procedat cultus qvotidianus: Ut enim in V. Te holocaustum, qvod fuit Sabbatho proprium mane, & vesperi maximè solenniter offerebatur, sed sacrificium juge seu qvotidianum in aliis istius diei partibus minùs solenniter. Num. 28. 10. sic in N. T. cult. qvi est diei Dominico proprius mane, & vesperi, debet maximè solenniter celebrari, sed in aliis istius diei partibus minùs solenniter cultus qvotidianus. Qværes, qvis est cultus diei Dominico proprius, qvis qvoti-

703147

qvotidianus? Cultus diei Dominico proprius est. 1. Conventus sacri, & horum frequentatio. Lev. 23. v. 3. Die septimo Sabbathum cessationis religiosæ, convocatio sancta est; cap. 19. v. 30. Sabbatha mea observatote, & sanctuarium meum reveremini. 2. Prædicatio verbi, seu concio sacra. Luc. 4. v. 16. seq. Iesus die Sabbathi in Synagogâ Nazarethanâ legit publicè ex Esaia periocham, eámqve interpretatus est: & Paulus post lectionem legis, & Prophetarum concionem habuit Antiochiæ in Sabbatho. Act. 13. v. 15. & Troade die Dominico disseruit. cap. 20. v. 7. 3. Sacramentorum administratio, & perceptio. Ioh. 7. 22. 23. Circumcisio fiebat Sabbatho, non solutâ lege: Pascha item pellebat Sabbathum, cum illud à decimo qvarto Nisan removeri non posset. Act. 16. v. 13. seq. Sabbatho baptizata Lydia cum suis, & cap. 20. v. 7. 11. die Dominico Sacra Cœna administrata fuit. 4. Publica fidei professio. Esa. 58. v. 13. Vocabis Sabbathum oblectationem propter sanctum Domini glorificatum, & honorabis illud, loqvêdo verbum. Vocare hic non est simpliciter loqvi, sed publicare, proclamare, ut qvo loco Sabbathum tibi sit, & cujus gratiâ tanti fiat, etiam aliis qveat innotescere. 4. Invocatio Dei, gratiarum actio, & celebratio. Psal. 92. v. 1. seq. Psalmus canticum, propter diem Sabbathi. Bonum est laudare Dominum, &c. Act. 16. v. 13. Sabbatho habebatur precatio. 6. Eleemosynarum collectio. 1. Cor. 16. v. 1. 2. Primo die septimanæ collecta in usum Ecclesiarum egenarum fieri jubentur. Cultus

verò qvotidianus est. 1. Lectio Bibliorum, Deut. 31. 11. Neh. 8. 2. & seqq. cum. Act. 13. 17. & 15. 21. & 17. 2. 2. Catechizatio. Debet autē qvotidie fieri lectio Bibliorū, Catechizatio, qvia sciendis Bibliis, locis communibus, non sufficit dies Dominicus. Obj. Cultus, qvos dici Dominico proprios dicis, aliis etiam diebus celebrari leguntur, ut conventus, & frequentatio ejus. 1. Cor. 14. 26. Circumcisio, qvando octavus dies circumcisionis non incidebat in Sabbathum, Cœna Dominica, Act. 2. 46. Aliis etiam diebus concionabantur Christus, Matth. 25. 55. Et qvotidie orabant, & canebant Levitæ. 1. Chron. 23. 30. Ergò isti cultus non sunt diei Dominico proprii. Resp. Conseq. negatur, qvia isti cultus aliis diebus celebrabantur olim extra ordinem, & minùs solenniter, qvomodo hodie etiam possunt, modo dies Dominicus proprio suo cultu ne privetur, & aliis diebus æqvetur, Meo judicio in Ecclesia jam benè constituta, & libertate sua fruente, majus esset cultus divini æstimium, si cultus diei Dominico proprii tantum in illo die celebrarentur: &, maior esset Ecclesiarum profectus, si aliis diebus tantum Bibliorum lectio, & catechizatio procederent. Interim, hic litem aliqvam serere, non est mihi animus.

XLIX. 2. Qvia die Dominico, qvando publicus cultus cessat, privatus incipit: privatus autem cultus die Dominico exercendus est. 1. Præparatio ad Sabbathum; ut dum opera alia qvotidianæ vocationis seponuntur è manibus, simul etiam emoveantur ex animo, & co-

gita-

703147

gitationibus, contra qvam factum. Ezech. 33. v. 30. 31. Amos. 8. v. 5. anxiâ, & avarâ sollicitudine sub pectore etiam tunc fixa. Etenim pes custodiendus ingressuro domum Dei, & aures parandæ ad auditum. Eccl. 5. v. 1. & similis custodia circa Sabbathum requiritur, Deut. 5. v. 12. 2. Exercitium resipiscentiæ & fidei. Esai. 56. v. 2. Beatus ille vir, qvi Sabbathum observat ne illud profanet, & qvi observat manum suam, ne qvicqvam mali faciat. v. 4. qvi observaverint Sabbatha mea, & elegerint in qvo delector, & apprehenderint fœdus meum. Sic qvoqve v. 6. item cap. 58. v. 13. Fœderis apprehensio, nec non professio de oblectamento Sabbathico ob sanctum Domini glorificatum, & dei actiones sunt, cæteræ ad resipiscentiam pertinent. 3. Domestica exercitia precum, cantus, lectionis, ac meditationis scripturæ, ac repetitionis eorum qvæ audita sunt: Qvum enim singulæ domus fidelium sint Ecclesiæ, Rom. 16. 5. Philem. v. 2. utique Ecclesiasticarum actionum simulachra istic vigere debêt. 1. Cor. 16. v. 2. 4. Meditatio de operibus Dei, creationis, providentiæ, redemptionis, gubernationis Ecclesiæ, piorum impiorúmqve dispari conditione hîc & deinceps; qvod argumentum Psalmi Sabbathici, nonagesimi secundi. Colloqvia item ad pietatem religiosam, civilémqve honestatem excitantia, qvales fuerunt sermones Christi. Luc. 14. v. 3. seqq similiáqve alia.

L. *Quæ repugnant institutioni diei Dominicæ?*

Omnes dies festi ab hominibus instituti, &c, Observa ergo. In N. T. omnes dies festi ab hominibus instituti, ita ut habeantur pro diebus sanctis, sicut dies Dominica debet haberi, damnandi sunt. Additur, ita ut habeantur pro diebus sanctis, sicut dies Dominica debet haberi: qvia Ecclesia potest instituere qvosdam alios dies præter primum hebdomadis diem, seu Dominicum, qvi cultui divino, & insignis alicujus beneficii Dei celebrationi, ac commemorationi sacri sint, modò hæ cautiones observentur (qvæ apud Pontificios minimè observantur) 1. ne dies festi Angelis, & sanctis defunctis consecrentur, sed soli Deo, qvippe cui soli omnia V. T. festa consecrata fuerunt, cui soli etiam diem Dominicum consecrarunt Apostoli, qvos non legimus festum consecrasse, aut Stephano Protomartyri, aut Iacobo Iohannis fratri, qvem Herodes ultimo supplicio affecerat, Act. c. 7. 12. 2. ne supramodum multiplicentur dies festi, qvod repugnaret libertati Christianæ, præsertim, cum pauca festa Deus instituerit sub V. T. qvo tamen tempore Ecclesia multiplicium ceremoniarum jugo premebatur, à qvo liberata est sub Evangelio. 3. ne dies festi naturâ, & per se diebus aliis sanctiores censeantur, qvasi opera qvæ in illis fiunt meliora sint, & acceptiora DEO, qvam si aliis diebus fiant, aut gratia Dei tunc copiosior sit, & magis obvia, qvam alio tempore, hoc enim existimare superstitiosum esset. 4. ne dies festi ita instituantur, ut obligent conscientiam: nam etsi observationi rei ejusmodi, qvæ neqve sacri, neqve bonis moribus contraria est, non

debeant

703147

debeant pii præfractè & pertinaciter repugnare, sed illi potius se libenter subjicere (Esth. 9. v. 23. 27. 31.) manet tamen semper libera festorum observatio, adeò ut fas sit in illis etiam operari, postulante necessitate, secundum mandatum quartum, sex diebus operaberis, & liceat Ecclesiæ eos mutare, cum adsunt justæ causæ, aut eos transferre in alios aptiores dies. Dixi damnandos esse omnes dies festos ab hominibus institutos, ita ut habeantur pro diebus sanctis, sicut dies Dominica debet haberi: quod patet. 1. an ita sit. Exod. 20. 8. ubi in septimana unus dies tantum destinatur cultui divino, omnes verò alii laboribus nostris. 2. cur ita sit. 1. Quia in N. T. omnibus festis, ita ab hominibus institutis, ut æquè sancta sint, ac dies Dominica sancta est, repugnat institutio diei Dominicæ. Ratio:

L I. Quia sic Christus primitus instituit (ut dictum supra) ut in septimana unus tantū dies sanctificetur: Et, etiam Apostolorum scripta, & praxis hoc testantur, ut etiam supra vidimus. 2. Quia festa Iudaica erant pars legis ceremonialis, ac proinde abrogata fuerunt in N. T. adeò ut non liceat nobis ea celebrare. Gal. 4. 8. 9. 10. Colos. 1. 16. 17. 3. Quia festa Iudaica à Deo instituta, non abrogata sunt, ut homines iis similia instituant, & Ecclesiis obtrudant. Gal. 5. v. 1. Refutatio. 1. Pōtificiorū qui festa Iudaica, & iis homogenea infinita instituunt, & quidem ita, ut magis sancta fiat, quam dies Dominica. 2. Reformatorum, qui festa anniversaria tàm sancta putant esse, quam diem Dominicum, vel eo sanctiora multò.

LII. Obj. Pontif. præocc: Iudæi præter septimum diem ritè observarunt nonnulla festa: Ergò in N. T. etiam nonnulla festa præter diem primum observanda sunt. Resp. Conseq. negatur, qvia Iudæis Deus imperaverat, ut præter diem septimum observent etiam alia aliqva festa; sed Deus nobis non jussit, ut præter diem primum alia aliqva festa observemus, Iudæi autem qvæ festa præter Sabbathum septimi diei observarunt, hodiè ut tempora ceremonialia, & typica abrogata sunt, ut vides in Pol. Syn. Theol. l. 9 c. 3. 5. & in Ravanello de festis.

LIII. Obj. Pontif. præocc: In N. T. festa ab hominibus instituta, ita ut tàm sancta sint, qvam dies Dominica, repugnant institutioni diei Dominicæ: Ergò in N. T. non possunt homines qvotannis diem Christi Nativitatis, mortis, resurrectionis, ascensionis, missionis Spiritus Sancti; vel hebdomadatim, diē vel Mercuri, vel Veneris, &c. cultui divino destinare. Resp. Conseq. negatur, hoc est, 1. Qvia licet homines dies sanctos, qvalis est dies Dominica, non possint instituere; possunt tamen qvalescunqve dies cultui divino destinare, idq; nō ex sua libertate, qvia. Matth. 15. 9. Frustra me colunt docentes doctrinas qvæ sunt mandata hominum; sed ex vi tàm præcepti qvatti, ut Catechesis explicat, tùm illius. Num. 28. 3.

LIV. 2. Qvia homines in N. T. non tantum possunt aliqvos dies cultui divino destinare, sed aliqvando etiam hoc facere tenentur: tenentur enim Magistratus tempore famis, pestis, &c. aliqvos dies jejunio, adcóqve cultui divino

703147

divino destinare, qui dies habendæ videntur quasi pro Sabbathis extraordinariis. In N. T. Sabbatha ordinaria sunt dies primi cujusque septimanæ: quasi Sabbatha extraordinaria verò sunt dies jejunii: qui ideò quasi Sabbatha extraordinaria vocantur, quia ita ferè observare illos dies tenemur, sicut ordinaria nostra Sabbatha, quia ut observationem ordinariorum Sabbathorum, sic observationem Sabbathorum extraordinariorum, seu dierum jejunii. Deus imperat nobis tùm facto, cum judiciis suis extraordinariis ad observationem eorum vocat; tùm verbis. Esai. 22. 12—14. Obj. Scarpius Cursu. Theol. t. 1. p. 661. negat simpliciter ullos dies festos Ecclesiæ Christianæ observandos esse: Ergò dies festi simpliciter ab Ecclesiis Christianis observandi non sunt. Resp. Conseq. negatur.

LV. *Quæ repugnāt observationi diei Dominicæ?*

Omnia opera servilia, & liberalia: nominātim autem negotiationes, seu mercatuum frequentationes, exercitia artium, & armorum, convivia nuptiarum, & aliarum rerum, venationes, ludi, piscationes, aucupia, comediæ, tripudia, compotationes &c. ut habet Synod. nationalis Dordrechtana, Observa ergò. Die Dominico non licet nūdinas frequētare, artes, & arma exercere, cōvivia nuptialia instituere, pilâ, & globis ludere, &c. Patet. 1. an ita sit. Esai. 58. 13. Non præstando id, quo delectaris. 2. Cur ita sit. 1. Qvia illa impediunt cultum Dei. 2. Qvia die Dominico opera qvotidiana exer-

na exercere non licet: Ergò multò minùs illa. Ratio consequentiæ, quia illo die potiùs esset seria agere, quam ludicra tractare. 3. Quia in diebus jejunii qui sunt Sabbatha hominum, non licet illa facere: Ergò multò minùs in Sabbathis Dei. Correctio. Peccant ergò qui die Dominico talia faciunt. Obj. 1. Servis recreatio est concedenda: Ergò licet illa facere die Dominico. Resp. Aliis diebus qui tui sunt concedenda est illis recreatio. 2. Dies Dominicus est festus dies: Ergò lætitiam, & gaudium in illo debemus habere. Resp. Verùm, sed spirituale, ut Judæi. Nehem. 8. 12. 3. Amesius dicit hæc repugnare observationi diei Dominicæ non simpliciter; sed quatenus cultum Dei illo die impediunt, ut patet ex l. 4. cas. 9. 33. q. 2. Ergò non sunt simpliciter hæc damnanda die Dominico. Resp. Anteced. negatur: Author enim citato loco non loqvitur de istis rebus, de qvibus hîc loqvitur. 4. Valzus de Sabb. pag 307. Praxis pietatis p. 500. & seqq. Iac. Alting de Sabbb. part. post. th. 33. contradicunt tibi: Ergò hæc simpliciter non sunt damnanda. Resp. Anteced. negatur: qvia illi non tales recreationes dicunt die Dominico esse licitas, sed deambulationes aliqvas, colloqvia sancta, convivia honesta, hilaria, & sobria.

CAPUT. XVI.

De justitia & charitate erga proximum.

ANA-

703147

ANALYSIS.

JUstitia erga proximum explicatur. I. A definitione, th. 1. II. Ab homonymia, th. 2. III. Ab objecto, qvod est. 1. homo, & Angelus, th. 3. unde consectarium infertur, th. 4. 2. nosmetipsi, th. 5. IV. A synonymo, 2. charitate erga proximum, th. 6. quæ explicatur. 1. A partibus, th. 7. 2. Ab efficiente, 2. religione erga Deum. th. 8. unde qvatuor consectaria colliguntur, th. 9—12. 3. Ab ordine: ubi indicatur Deum diligendum esse primò, postea nosmetipsos, deinde alios: adeóqve indicatur: 1. Deum magis diligendum esse, qvàm nos. 2. nos ipsos magis esse diligendos, qvàm alios homines, qvoad vitam æternam. th. 13. unde duo consectaria fluunt, th. 14—15. 3. omnes alios homines esse diligendos. th. 16. 4. inter alios homines unũ magis diligendum esse, qvàm alium. th. 17. unde consectarium colligitur, th. 18. qvod ab objectione liberatur. th. 19. 5. causa alios homines æqvaliter diligendi, qvæ est æqvalis conjunctio ad Deum, & ad nos. th. 20. 6. causa alios homines inæqvaliter diligẽdi, qvæ est inæqvalis conjunctio ad Deum, vel ad nos, th. 21. qvæ. 1. ab objectione liberatur. th. 22. 2. aliqvot consectariis, & exemplis illustratur. th. 23—29. 4. Ab actibus. th. 30. qvi sunt. 1. precatio pro bono proximi: cujus indicatur. 1. homonymia. th. 31. 2. objectum. th. 32. 3. partes. th. 33. 4. oppositũ. th. 34. 2. operatio boni proximi: cujus notatur. 1. definitio. th. 35. 2. Synonymum. Ibidem. 3. distinctio

à precatione, th. 36. qvæ distinctio ab objectione vindicatur. Ibidem, qvæ vindicatio ab instantia liberatur. th. 37. 4. modi. th. 38. ubi. 1. de svasione, qvæ explicatur. 1. à descriptione, th. 39. 2. à modis th. 40. qui sunt. 1. admonitio, cujus indicatur. 1. acceptio, th. 41. 2. contentum inde illatum. th. 42. ubi occurrentis correctionis requisita notantur, vel tempus. th. 43. 3. oppositum, n. consensus, seu communio cum aliis in eorum peccatis. th. 44. cujus in dicticho novem modi enumerantur, & explicantur, th. 45. 2. exemplum bonum: cujus notatur. 1. definitio. th. 46. 2. oppositum, n. scandalum. th. 47. cujus notatur. 1. descriptio. th. 48. 2. subjecta, qvæ. 1. enumerantur: sunt enim. 1. malum opus aliis innotescens. th. 49. 2. opus per se licitum, seu res adiaphora, qvæ aliis non expedit. th. 50. qvæ, qvando non expediat indicatur. th. 51. 2. natura eorum notatur. th. 52. 3. distinctio qvæ. 1. indicatur. Scandalum enim distingvitur. 1. in datum. th. 53. 2. in acceptum. th. 54. & illius evitabilitas, hujus verò inevitabilitas indicatur. th. 55. 2. ab objectione vindicatur. th. 56. 2. de reali effectione, qvæ definitur. th. 57. A distinctione actuum justitiæ in eos, in qvibus justitia magis, vel in eos, in qvibus charitas magis elucet. th. 58. ubi: 1. distinctio hæc notatur causa esse distinctionis officiorum in officia justitiæ stricte sumptæ, vel in officia charitatis. th. 59. 2. justitiæ actus describuntur. th. 60. 3. charitatis actus describuntur. th. 61. 4. justitiæ officia impatia dicuntur esse officiis

703147

ciis charitatis in obligatione~. th. 62. cujus imparitatis consectarium exemplum ejus continens notatur. th. 63. VI. A distinctione justitiæ in justitiam strictè sumptam ; vel in æquitatem. th. 64. VII. A partibus, qvarum prima est justitia distributa, qvæ explicatur. 1. à descriptione. th. 65. 2. à requisitis eam rectè exercendi. th. 66. 3. ab opposito, n. personarum acceptione. th. 67. qvæ definitur. Ibidem. Secunda justitia emendativa, qvæ explicatur. 1. à definitione. th. 65. 2. à distinctione in commutativam, vel correctivam. th. 68. qvarum~, illa describitur. th. 69. hæc verò describitur, & distingvitur in civilem~, vel criminalem. th. 70. qvarum illa describitur. th. 71. hæc verò explicatur. 1. à descriptione. th. 72. 2. ab actibus, n. vindicta & restitutione. th. 73. qvorum ille explicatur. 1. à descriptione. th. 74. 2. à finibus. th. 75. hic verò describitur. th. 76. unde consectarium infertur de actione obligante ad restitutionem, ex injustâ acceptione~, justitiæ strictè sumptæ, & charitati contraria. th. 77. VIII. Ab oppositio tùm justitiæ, n. injuriâ. th. 78. tùm charitatis synonymi justitiæ, n. malevolentiâ. th. 79. ejusqve adjuncto, n. discordiâ injustâ. th. 80. cujus synonymū est schisma. Ibidem.

EXPLICATIO.

Qvæ est transitio hujus capitis. Hactenus, &c. hoc est, à c. 4. ad hoc caput egimus de~ officiis in prima Tabula Decalogi præceptis, qvæ generali nomine religio vocabantur : jam agemus ab hoc cap. ad finem~, de officiis in

secunda tabula Decalogi imperatis, qvæ generali nomine justitia vocantur.

I. *Quid est justitia?*

Est virtus, &c. ubi. 1. definitum, n. justitia, qvæ continet in se omnia officia secundæ tabulæ Decalogi, n. honorem, humanitatem, castitatem justitiam commutativam, veracitatē, contentationem, adeoq; : 1. Sicut ille est religiosus qvi in Deum credit, spetat, Deum diligit, &c. sic ille est justus, qvi est alios honorans, humanus, castus, justè bona acqvirens, & iis utens, verax, sua sorte contentus. 2. Qvicqvid prædicas de justitia, id prædices etiam, de honore proximi, humanitate, &c. 2. definitio: ubi est. 1. genus, n. virtus. 1. Obj. Supra. cap. 4. Observantia distributa est in religionem, & justitiam : Ergò genus justitiæ est observantia, non virtus. Resp. Consequ. negatur, qvia subordinata non pugnant. 2. Obj. Virtus est voluntaria: At justitia est necessaria, necesse debemus enim suum cuiqve tribuere. Ergò justitia non est virtus. Resp. Voluntarium excludit necessitatem coactionis, sed non item necessitatem præcepti, qvo modo justitia est necessaria. Thom. 2. 2. q. 57. art. 3. 2. differentia: qva inclinamur, &c. hoc est, justitia consistit in præstatione officiorum proximo debitorum, qvæ sunt honor, humanitas, castitas, justitia commutativa, veracitas, contentatio. Patet. 1. an ita sit. Epho 6. 1. ubi officium liberorum erga suos Parentes dicitur justum esse, id est, justitia. Sic Coloss. 4. 1. ubi Dominorum officium erga suos servos

703147

os servos vocatur jus, & æqvum, id est, justitia. Tit. 2. 12. ubi omnia illa, qvæ proximis debemus justè vivendo præstantur. 2. cur ita sit. 1. Qvia religio consistit in præstatione officiorum directè Deo debitorum : Ergò justitia consistit in officiorum proximo debitorum præstatione. Ratio consequentiæ, qvia religio, & justitia sunt species observantiæ contrariæ : Ergò contrarias habent definitiones, seu naturas. 2. Qvia injustitia consistit in non præstatione officiorum proximo debitorum : Ergò justitia contra. Refutatio. Ergò errant, qvi justitiam definiunt perpetuam constantémqve voluntatem jus suum unicúique tribuentem. Thom. 2. 2. q 58. art. 1. Exhortatio. Ergò qvæ proximis debemus, reddamus, si qvia sic erimus justi. 2. qvia secùs injusti erimus. 3. qvia hoc Deus præcipit : Dilige proximum tuum, sicut teipsum, id est, qvod proximo debes, redde.

II. *Justitia est ne homonyma, & qui accipitur hîc justitia ?*

Justitia est homonyma, & non accipitur hic 1. maximè generaliter, qva omne officium ad alterum designat, ut supra c. 2. th. 26. Sic enim justitia complectitur in se, & religionem ipsam, qvia justitia generalis est virt' in genere, cujus species sunt, religio, & justitia. 2. maximè particulariter, qvâ æqvalitatem redditi & accepti respicit, ut infra th. 69. & c. 20. Sic enim pauca tantum secundæ tabulæ officia cõtinet, illa scilicet, qvibus par pari refertur, seu pro tanto, tantum datur, ut fit in contractibus :

Sed. 3. accipitur hic justitia media qvadam ratione, id est, partim specialiter, qvatenus est species justitiæ in genere, vel generaliter, qvatenus continet in se omnia officia secundæ tabulæ, qvæ proximi mutuò sibi invicem debent præstare.

III. Quod est objectum justitiæ, seu erga qvem debemus exercere justitiæ officia, n. honorem, humanitatem, castitatem, justitiam commutativam, veracitatem, contentationem?

Erga proximum, id est, omnem hominem, & Angelum, qvi nobiscum particeps est, vel esse potest, vitæ æternæ. Patet. 1. an ita sit. Matth. 22. 37. dilige, id est, justitiæ officia exerce erga proximum, id est, hominem, & Angelum capacem nobiscum vitæ æternæ. Sic. Luc. 10. 36. 37. Sic ex exemplo Abrahami, & aliorum Sanctorum, qvi Angelos bonos honorarunt, domo suâ receperunt, cibo, potúqve invitarunt. 2. cur ita sit. 1. Qvia in proximis reperitur fundamentum justitiæ, qvia proximus habet 1. excellentiam, ob qvam honorari debet. 2 vitam corporalem, & spiritualem, qvam conservare debemus. 3. conjugium, qvod polluendum non est. 4. bona, qvæ eo invito accipi non debent. 5. causam, de qva testimonium ferre tenemur. 6. bona, qvæ concupiscere non debemus. 2. Qvia Deus jubet, ut erga proximum benefici simus. Gal. 6. 10. 3. Qvia Deus proximum honorat. 1. Same-

2. Reg.

703147

2. 30. 4. Qvia proximus est, vel esse potest Ecclesiæ membrum. Refutatio. Ergò objecta justitiæ non sunt. 1. peccantes in Spiritum Sanctum. 2. homines jam damnati. 3. Diaboli: qvia non sunt, nec esse possunt participes vitæ æternæ nobiscum. Dixi damnati: nam damnandi, seu reprobati sunt objecta justitiæ, qvia ex charitate judicamus eos esse, vel esse posse nobiscum participes vitæ æternæ.

IV. 2. Sancti defuncti, & Angeli boni non sunt objecta cultûs religiosi, seu adorationis, qvæ prima tabula Decalogi imperat: qvod patet tùm an ita sit ex. Act. 10. 26. & Apoc. 22. 9. tùm cur ita sit, qvia sancti defuncti, & Angeli boni sunt tantum objecta justitiæ, seu officiorum, qvæ secunda tabula Decalogi præcipit.

V. An justitia semper sit ad alterũ, id est, an justitiam, ut honorem, humanitatem, &c, tantum erga alios, vel etiam erga nosmetipsos exercere debemus?

Etiam erga nosmetipsos. Patet. 1. an ita sit, ex. Matth. 22. 39. Diliges proximum tuum, sicut te ipsum, id est, exerce justitiæ officia & erga te ipsum, & erga proximum. 2. Cur ita sit. 1. Qvia justitiæ officia exercenda sunt erga proximum, ut dictum ad th. 3. At qvilibet sibimet ipsi primum est proximus, deinde aliis. 2. Qvia omnis virtus ordinatur ad perfectionem habentis: At justitia est virtus: Ergò justitiam ita exercere debemus erga alios, ut exerceamus etiam erga nosmet ipsos. &c.

Qvia justus tribuit alteri suum : Ergò sibimet etiam ipsi suum jus conservat. 4. Qvia, qvod tibi non vis, nec alteri id velis : Ergò id velis, & tibi, qvod alteri velis. Refutatio. Ergò errant, qvi justitiam dicunt semper ad alterum esse. 1. Obj. Thom. 2. 2. q. 57. art. 2. Justitia importat æqvalitatem : Ergò est semper ad alterum. Ratio consequentiæ, qvia nihil est æqvale sibi, sed alteri. Resp. Ut propriè alter est proximus, analogicè verò unus qvisqs sibi est proximus : sic propriè justitia semper est ad alterum ; sed analogicè etiam ad nosmetipsos. 2. Obj. Nullum præceptum datur in Decalogo, qvo homo disponatur erga semetipsum, omnia enim Decalogi præcepta indicant qvid faciamus aliis, non qvid faciamus nobis : Ergò justitia est semper ad alterum. Resp. Conseq. negatur, qvia præceptum disponens nos ad DEUM, & ad alios, seu indicans qvid faciamus DEO, & aliis, disponit etiam erga nosmetipsos, id est, indicat, qvid nobis faciamus ; sed cum hac differentia, qvod. 1. dispositio illa, qvâ qvis aptus redditur ad officia Deo, & proximo præstanda, perficit non Deum, & proximum ; sed ipsum, qvi illam dispositionem habet. 2. dispositus ad Deum, & proximum eadem officia præstare debet proximo, & sibi, non autem Deo, & sibi, qvia Deus est objectum religionis, non justitiæ. 3. Obj. Iustitia per bonum alterius definitur, ut vides in data definitione : Ergò justitia est semper ad alterum. Resp. Conseq. negatur, qvia hoc ideò fit, qvod difficultas reperitur in bono alterius, non

in ejus

703147

in proprio nostro bono qvarendo. l. 5. cas. c. 2. q. 2. r. 3. Exhortatio. Ergò non tantum alios honoremus, conservemus, &c. sed etiam nosmetipsos.

VI. *Quî vocatur justitia?*

Justitia vocatur charitas erga proximũ. Additur erga proximum : qvia religio vocatur charitas erga Deum, ut supra c. 7. Patet. 1. an ita sit. Matth. 22. 39. Diliges, id est, justitiã exercebas erga proximũ tuũ. Sic. Marc. 12. 31. 2. Cur ita sit. 1. Qvia officia justitiæ exercere debemus erga proximos, cum respectu, & affectu ad eorum bonum : Ergò justitia vocatur charitas erga proximum. Ratio consequentiæ, qvia charitas erga proximum respicit, & desiderat bonum ejus : Diligere enim proximum est precari pro ejus bono, & illud ipsum operari, ut vides, infra. th. 30. 2. Qvia observantia sinonymicè dicitur religio, vel justitia; charitas erga Deum, vel charitas erga proximum, ut vides supra. c. 4. th. 1. 2. 3. 3. Qvia religio vocatur charitas erga Deum, supra. c. 4. Ergò etiam justitia vocatur charitas erga proximum. Dehortatio, & Exhortatio. Ergò officia justitiæ, n. honorem, humanitatem, &c. ne exerceas erga proximos ex odio, qvia sic justitia erit odium ; sed ex dilectione, qvia sic erit justitia charitas. Vos igitur superiores inferiores vestros ne afficiatis malo, vel bono ex odio, sed ex charitate erga ipsos.

VII. *Quot sunt partes charitatis erga proximum?*

Qvatuor.

Qvatuor: n. amor unionis, (qvo cupimus cum proximo simul esse) complacentiæ (qvo omnia qvæ sunt in proximo (excepto malo) probamus) benevolentiæ (qvo proximo omnia bona optamus, & procutamus) miseticordiæ (qvo proximi miseremur, seu miseriam ejus sublevamus, vel tollimus) Obj. In charitate erga Deum non est amor misericordiæ: Ergò nec in charitate erga proximum debet esse. Resp. Conseq. negatur: qvia in Deo non est miseria; sed est in proximo. Patet. 1. qvatuor esse partes charitatis erga proximum. Mat. 22. 39. Diliges proximum, id est, cupias simul esse cum tuo proximo, omnia probes, qvæ vides in proximo tuo, omnia bona optes, & procures proximo tuo, proximi tui misereæ, seu miseriam ejus subleves, vel tollas. 2. Cur ita sit: qvia charitatis erga Deum partes sunt, amor unionis, complacentiæ, benevolentiæ: Ergò & charitatis erga proximum: qvia charitas nostra erga Deum, & erga proximum eadē est qvoad essentiam, qvæ in partibus illis consistit. Dehortatio. Ergò si ames proximum tuum. 1. ne fugias conversationem ejus. 2. ne damnes ejus corpus, animam, & dona, qvæ vides in ejus corpore, & anima. 3. ne optes, & procures ipsi malum. 4. ne augeas ejus miseriam.

VIII. *Quid producit justitiam erga proximum?*

Iustitiam, n. honorem, humanitatem, &c. erga proximum producit religio. Patet. 1. an ita sit, 1. Ioh. 4. 21. ubi dilectio Dei, qvæ est religio,

703147

religio, efficere dicitur dilectionem fratris, qvæ est justitia erga proximum. 2. Cur ita sit. 1. Qvia, religio summum honorem tribuit Deo: Ergò religio efficit justitiam erga proximum. 2. Ratio consequentiæ, qvia summus amor DEI requirit, ut faciamus præcepta Dei, qvæ nobis justitiam erga proximum svadent: qvod patet, qvia Eli (1. Sam. 2. 30.) qvi justitiam erga filios suos sacrificiis abstentes neglexit, ideò dicitur Deum contemsisse, qvia honor Dei requirebat, ut faceret mandatum Dei, qvod justitiam, n pœnam erga filios suos svadebat. 2. Qvia, charitas erga Deum suâ naturâ producit charitatem erga proximum, (qvod patet tùm an ita sit ex illa phrasi, dilecti in Domino, ubi ideò dicimur Deum in hominibus, & homines in Deo amare, qvia charitas erga Deum efficit charitatem erga proximum; tùm cur ita sit, qvia omnis proximus habet aliqvam Dei imaginem) Ergò justitiam erga proximum religio efficit. Ratio consequentiæ, qvia charitas erga Deum est pars religionis, ut vides supra c. 5. th. 1. cum 9. & charitas erga proximum est justitia erga eum, ut dictum ad th. 6. Justitiam erga proximum pendere à religione, patuit etiam ex c. 4. th. 7. Refutatio habetur. th. 9. 10. Informatio verò habetur. th. 11. 12.

IX. *Debemusne homini id quod religioni, id est, fidei, spei, charitati, auditioni verbi, orationi, juramento, sorti repugnat, V. g. debemusne hominibus peccatum imperantibus obedire, sanctos*

adora-

adorare, per creaturas jurare, &c ?

Minimè: qvod patet tùm an ita sit. Act. 4. 19. & 5. 29. tùm cur ita sit, qvia justitia, ut obedientia erga proximum oritur ex religione, (ut dictum ad th. 8.) At id qvod adversatur religioni, ut peccatum auditioni verbi, qvi est actus religionis, non fluit ex religione: Ergò hominibus non debemus id qvod religioni repugnat. Correctio. Culpantur ergò, qvi contra Deum in gratiam proximi peccant: qvi, in creaturis acqviescunt, eas invocant, per eas jurant, &c.

X. Estne ibi vera religio, ubi non est justitia, & charitas erga proximum ?

Minimè. Patet tùm an ita sit. Iac. 1. 27. Sic. 1. Ioh. 4. 21. tùm cur ita sit: qvia justitia, seu charitas erga proximum fluit (ut dictum ad th. 8.) ex vera religione, & qvidem inseparabiliter; sicut calor fluit ex vero igne, fructus ex bona arbore. Additur, vera: qvia religio simulata nō producit charitatē erga proximū, ut religio hypocritarū. Refutatio. Nō est ergò inter illos homines vera religio, inter qvos non est justitia, id est, honor, humanitas, castitas, justa bona qværendi, & iis utendi ratio, veracitas, contentatio, ut inter Pontificios, Pharisæos, hypocritas.

XI. Scriptura Sacra optimè probatne existentiam, & veritatem religionis per existen-

703147

existentiam, & veritatem justitiæ erga proximum?

Sic. Patet. 1. an ita sit. 2. Chron. 15. 3. 5. ubi Propheta ex absentia justitiæ erga proximum, infert absentiam religionis erga Deum. Sic alibi passim. 2. Cur ita sit: qvia, justitia erga proximum (ut dictum ad. th. 8.) fluit ex religione: Ergò benè probatur religionis existentia, & veritas per justitiæ existentiam, & veritatem. Ratio consequentiæ, qvia arboris existentia, & bonitas rectè probatur per fructū existentiam, & bonitatem. Obj. præcc: Si religionis existentia, & veritas probatur per justitiæ existentiā, & veritatem, tùm æqvè certò probatur affirmativè, ac negativè: At hoc falsum: Ergò & illud. Resp. Conseq. negatur, hoc est, religio minùs probatur per justitiā affirmativè, hoc scil. modo, In hac religione est justitia, ut honor, humanitas, castitas, &c. Ergò hæc religio est vera, qvia potest externa justitia adesse, ubi vera religio deest, ut in hypocritis. Dixi, externa, qvia justitia interna à vera religione separari neqvit: Sed magis negativè, hoc scil. modo, In hac religione non est justitia, ut honor, humanitas, &c. Ergò hæc religio non est vera, qvia ubi vera religio adest, ibi justitia non potest prorsus, ita est, & internè, & externè abesse.

XII. Opera injusta magis arguunt-ne, impium, seu irreligiosum, quàm opera justa pium, seu religiosum?

Sic. Nam certiùs argumentaris sic: Hic homo est superbus, homicida, adulter, fur, mēdax, concupitor alienorum: Ergò est impius, seu irreligiosus, partim qvod religio, seu pietas certiùs probetur per justitiam negativè, ut statim dictum, partim qvod opera carnis, seu injustitiæ sint manifesta. Gal. c. 19. sic autem incertiùs: Hic homo est justus, id est, honorans alios, humanus, castus, &c. Ergò est pius, seu religiosus, partim qvod religio, seu pietas incertiùs probetur per justitiam affirmativè, partim qvod fructus Spiritus, seu opera justitiæ non dicantur esse manifesta. Gal. 5. 22.

XIII. *Quis est ordo charitatis?*

Deus primò est diligendus, postea nosipsi, deinde proximi, qvia causa diligibilitatis, n. bonitas, primò est in Deo, postea in nobis, deinde in proximis, Deus enim diligitur, ut causa boni, nos ut participes illius boni, proximi nostri, ut socii nostri in illo bono. Deinde formalis qvasi ratio charitatis erga proximum est Deus, hoc est, diligimus proximum propter Deum: Ergò primò Deum, postea proximum, id est, primò nosipsos, postea alios diligere debemus. Qværes:

1. An Deus sit magis diligendus, qvàm proximus? Sic. Patet 1. an ita sit. Matth. 10. 37. Sic. Act. 4. 19. & 5. 29. 2. cur ita sit. 1. Qvia officia religionis magis intentis viribus præstanda sunt, qvàm officia justitiæ Matth. 22. 37. supra c. 4. th. 13. 2. Qvia proximi odio habendi sunt propter Deum, si scil. à Deo abducunt. Luc. 24. 26. Ergò Deus magis est dili-

703147

diligendus, qvàm proximus. 3. Qvia proximus diligendus est propter Deum: Ergò Deus est magis diligendus. 4. Qvia Deus diligendus est, qvia dat beatitudinem, proximus, qvia accipit beatitudinem: Ergò Deus magis diligendus est, qvàm proximus: beatificans enim magis diligendus est, qvàm beatificatus. Refutatio. Ergò errant, qvi proximum magis diligendum esse docent, qvàm Deum. Obj. Visibilis magis diligibilis est, qvàm invisibilis: 1. Ioh. 4. At proximus est visibilis, Deus invisibilis: Ergò proximus est magis diligendus, qvàm Deus. Resp. Propositio negatur: probatio non valet: qvia citato loco visibilitas dicitur non causa diligibilitatis, diligibilitatis enim causa est bonitas; Sed via, qvâ deducimur ad dilectionem proximi. Thom. 2. 2. q. 26. art. 2. Correctio. Peccant ergò qvi proximum magis diligunt, qvàm Deum. Tales sunt. 1. qvi peccata svadentibus favẽt. 2. qvi peccatores non puniunt. 3. qvi pro utilitate proximi mentiuntur. 4. qvi propter uxorem, liberos, à Deo deficiunt. 5. qvi potentes magis metuunt, qvàm Deum.

2. An homo magis Deum diligere debeat qvàm seipsum? Sic. Patet. 1. an ita sit. Matth. 10. 39. ubi perdere debet homo vitam suam propter Deum: Ergò Deum magis debet diligere, qvàm seipsum. Sic. Matth. 22. 37. 2. Cur ita sit. 1. qvia Deus diligitur, qvia est causa boni, homo verò seipsum diligit, qvia particeps est boni: At causa boni magis debet diligi, qvàm particeps boni: Ergò homo Deum magis debet diligere, qvàm seipsum.

2. Homo diligit se propter Deum, (ut Augustinus inquit) Ergò homo magis debet diligere Deum, qvàm seipsum. 3. Qvia Deum magis debemus diligere, qvàm proximum, ut dictum: At homo proximus est sibi: Ergò magis debet Deum diligere, qvàm seipsum. Refutatio. Ergò errant, qvi putant hominem magis debere seipsum diligere, qvàm Deum. Thom. 2. 2. q. 26. art. 3. Correctio. Peccant qvi magis amant seipsos qvàm Deum. Tales sunt. 1. qvi pro sua utilitate mentiuntur. 2. qvi pro sua recreatione otiosa tractat. 3. qvi pro mundanis suis commodis cultum Dei negligit.

5. An homo magis debeat seipsum diligere, qvàm proximum? Sic qvoad animæ salutē, id est, homo magis debet velle, & qværere sibi vitam æternam, qvàm proximis. Additur qvoad animæ salutem: qvia qvoad multa alia, homo magis debet proximum diligere, qvàm seipsum, l. 5. cas. c. 7. q. 5. Patet. 1. an ita sit. Matth 22. 39. ubi, homo primò diligere debet seipsum, qvoad animæ salutem, ita enim diligere debet alium, ut seipsum: Ergò etiam magis debet se diligere qvoad animæ salutem. 2. Cur ita sit. 1. qvia (ut dictū) Deus diligitur, ut causa boni, nos ut participes boni divini, alii, ut socii nostri in isto bono: At qvod homo ipse participet bonum divinum, est potior ratio diligendi, qvàm qvod alius associetur sibi in hac participatione: Ergò homo qvoad animæ salutem magis debet seipsum diligere, qvàm proximum. 2. qvia homo per amorem unionis magis vult seipsum conjungi cum Deo

qvàm

703147

qvàm proximum : Ergò homo qvoad animæ salutem magis amat se, qvam proximum. Ratio consequentiæ, qvia vera beatitudo in unione cum Deo consistit, ut vides, in Sciagr. Dom: 1. 3. qvia animæ salute possunt alii privati sine nostra culpa ; sed nosipsi non possumus : Ergò homo magis debet seipsum diligere qvoad animæ salutem, qvàm proximos, seu homo magis debet sibi velle, & qværere vitam æternam, qvàm aliis. Institutio. Ergò charitas erga seipsum legitima unicuíqve est licita , & exercenda. Patet, 1. an ita fit. Lev. 19. 18. Sic. Matth. 22. 39. & 7. 12. 15. Act. 20. 28. 1. Tim. 4. 16. Phil. 2. 12. 1. Cor. 11. 28. 29. & v. 31. 2. Cor. 13. 5. 2. Cur ita ita fit. 1. qvia est præcepta. Iac. 4. 9. 2. qvia in Davide, & comitibus ejus, & in Apostolis à Christo approbata fuit : qvia cum esurientes die Sabbathi spicas vellerent, & ederent , & à Pharisæis eo nomine reprehenderentur , defendit eos Christus adversus Pharisæos, & dixit : Matth. 12. 34. & v. 7. 3. qvia & in Christo ipso fuit : nam evitavit insidias, & pericula cum nondum venisset hora ipsius. 4. qvia magno constamus : qvia pro nobis redimendis Christus est mortuus. 5. qvia sumus templa Spiritus Sancti. Correctio. Ergò 1. damnandum est odium suipsius perversum , qvum qvis obstinatè Deo rebellat, & ultro in exitium ruit. Additur, perversum : qvia non est damnandum odium suipsius salutare, de qvo. Ioh. 12. 25. Apoc. 12. 11. 2. damnandus est inordinatus amor suipsius, qvum qvis se, & sua magis amat, qvàm Deum, & Christum Dominum,

Ioh. 12. 25. Refutatio. Ergò errant, qvi docent hominem absolute magis debere alium amare, qvam seipsum. Thom. 2. 2. q. 26. art. 4. Reliqvi usus habentur. th. 14. 15.

XIV. Informatio. Hinc, id est, si homo qvoad animæ salutem se magis amare debet, qvàm alios, tùm dilectio nostra, qvasi regula, & mensuræ vim habet ad dilectionem aliorum. Matth. 22. 39. Diliges proximum tuum, sicut teipsum. Ratio consequentiæ, qvia, ut regula, & mensura prior, & potior est regulato, & mensurato; sic dilectio nostra prior, & potior est dilectione aliorum. Thom. 2. 2. q. 26. art. 4. Qværes: Qvo sensu proximus est diligendus sicut nosmetipsi? Sicut non est nota paritatis; sed similitudinis, qvæ in his tribus consistit. Diligis ergò proximum tuum sicut teipsum. 1. Si, ut tibi ipsi nihil mali optas, vel facis; sic proximo tuo nihil mali optas, vel facis. 2. Si, ut tibi ipsi omnia bona optas, & procuras; sic etiam proximo tuo omnia bona optas, & procuras. 3. Si, ut tibi ipsi ræc sincerè velis; sic & proximo tuo. Amesi. l. 5. c. 7. q. 2. Vend. l. 2. c. 4. th. 15. expli. 4.

XV. Correctio. Hinc, id est, si homo magis debet se amare qvoad æternam vitam, qvàm alios, tùm in alterius gratiam nullum peccatum committere debet. V. g. non debet pro commodo alicujus mentiri, fures recipere, & cum illis partiri, blasphemiam auditam celare, &c. Ratio consequentiæ, qvia, qvi sciens, volens peccat, se qvoad beatitudinem æternam non amat, qvia peccatum privat eum beatitudine æterna. Prov. 8. 36. & 29. 24. qvique in gra-

703147

ingratiam alterius peccat, magis amat alium quoad commodum aliquod mundanum, quàm se quoad beatitudinem æternam, peccato enim tali alteri boni aliqvid acqvirit, sc verò summo bono ptivat, ut dictum.

XVI. *An homo debeat omnem alium hominem diligere?*

Homo debet diligere omnem alium hominem, qvi, seu qva particeps est, vel esse potest beatitudinis æternæ, Patet. 1. an ita sit Matt. 22. 39. Diliges proximum, id est, omnem hominem, qvi scil. particeps est, vel esse potest vitæ æternæ, ut dictũ ad. th. 3, Sic, 1. Ioh. 4. 21. 2. Cur ita sit. 1. qvia inimicus, capáxqve beatitudinis æternæ est diligendus: qvod Patet tùm an ita sit. Matth. 5. 44. Rom. 12. 17. 1. Thess. 5. 15. 1. Petr. 3. 9. tùm cur ita sit, qvia qvi Deum multum diligit, etiam inimicos sibi diligit propter Deum, sicut si aliqvis multum diligeret aliqvem hominem, amore ipsius, filios ejus amaret etiam inimicos sibi: Ergò homo diligere debet omnem alium hominem salutis æternæ capacem. 2. qvia capacitas beatitudinis æternæ est causa diligibilitatis hominis, qvia (ut dictum) Deum diligimus qvia est causa boni, nosmetipsos, qvia participes sumus boni divini, alios, qvia socii sunt nobis in bono divino: At omnis homo vivens capax beatitudinis æternæ debet haberi, sine differentia generis affectus, aut motũ, nisi contrariũ extra ordinẽ certò nobis constare posset. Ergò omnis homo beatitudinis capax est diligendus. Porrò omnem hominem absolutè diligendum

esse patet. 1. qvia omnis vivens habet imaginem Dei. 2. qvia Deus aliqvo modo omnem hominem viventem diligit. Matth 5. 45. 3. qvia omnis homo vivens in naturalibus similis est nobis. 4. qvia omnis homo eundem Patrem tùm terrestrem, tùm cœlestem habet nobiscum. Refutatio. Diaboli, damnati, & peccantes in Spiritum Sanctum non sunt participes vitæ æternæ: Ergò non sunt diligendi qvoad spiritualia, etsi diligi qvoad naturalia possint, ut dicit. Thom. 2. 2. q. 25. art. 8. Institutio. Ordinatè omnes homines viventes participes vitæ æternæ posse fieri, & mortuos omnes jam participes una cum Angelis vitæ æternæ esse debemus judicare: Ergò. 1. Omnes homines viventes sunt diligendi. Patet. 2. an ita sit. Lev. 19. 18 2. cur ita sit: Qvia charitas erga alios homines. 1. est mandata à Deo. Ioh. 13. 34. Sic. Colos. 3. 14. 1. Ioh. 2. 7. 8. & 3. 11. & 4. 7. 2. præservat à damno, qvod ex odio in proximum concepto emanat. 1. Ioh. 2. 11. 3. debetur à nobis Deo ad declarandam gratitudinem nostram in ipsum. 1. Ioh. 2. 12. 4. est signum justificationis adeptæ coram DEO. 1 Ioh. 3. 14. 5. Christus nos dilexit. Ioh. 15. 12. 6. Deus Pater nos diligit. 1. Ioh. 4. 8—16. 7. ex eo scimus nos vere esse filios Dei. 1. Ioh. 3. 19. 8. hoc præstat, ut Deum cum libertate loqvèdi invocare possimus. 1. Ioh. 3. 21. 9. est ex Deo. 1. Ioh. 4. 7. 10. est signum nostræ regenerationis. ibid. 11. testatur Deũ in nobis habitare. 1. Ioh. 4. 12. nos in Deo habitare, & Spiritum Sanctum nobis datum esse, v. 13. 12.

est fun-

703147

est signum veræ fidei in Christum. Gal. 5. 6. 13. est nota verorum Christi discipulorum, Ioh. 13. 35. 14. est signum nostræ charitatis erga Deum. 1. Ioh. 4. 21. 15. testatur Deum nos diligere. 1. Ioh. 4. 12. 16. sancti nos diligunt. 2. Ioh. v. 1. Correctio. Ergò. 1. damnanda est charitas erga alios. 1. simulata, quæ in verbis tantum, non in reipsa posita est. Ita simulavit Saul charitatem in Davidem promissa ei filia. 1. Sam. 18. 2. momentanea, quæ vel levi occasione abrumpitur: qualis erat Saulis in Davidem. 1. Sam. 16. 22. 2. damnandus est inordinatus amor erga homines, cum quis homines plus diligit, quam par est. Veluti si quis amore alicujus hominis faciat, quod Deo displicere novit. Matth. 5. 29. 30. 3. damnandum est odium iniquum in proximum, cum quis aliis vel ex persuasione injuriæ illatæ, vel ex mera animi elatione, mala cupit & operatur. Additur, iniquum: quia non est damnandum odium justum in proximum, quo. 1. ex constanti amore Dei & probitatis peccatores incorrigibiles amoveri à nobis cupimus. Tali odio prosequendi sunt osores Dei exemplo Davidis. Psal. 139. 21. 22. & qui dediti sunt fallacibus vanitatibus, id est, idolis, divitiis, fiduciæ in hominibus. Psal. 31. 17. Exemplo item Christi. Prov. 8. 13. 2. quo vitia & scelera odimus: quia præcipitur, Psal. 97. 10. Amos. 5. 15. Odium iniquum est sedulò fugiendum. 1. quia à Deo prohibetur. Lev. 19. 17. 2. quia facit homines Cajino fratricidæ similes. 1. Ioh. 3. 12. 3. quia in morte æterna hominem detinet. 1. Ioh. 3. 14. 4. quia homicidio par censetur.

scitur coram Deo. 1. Ioh. 3. 5. qvia arguit vacuitatem veræ notitiæ DEI. 1. Ioh. 4. 8. 6. qvia cum charitate neqvit simul esse. 1. Ioh. 4. 20. 7. qvia excitat discordiam, qvæ est animorum, sententiarum, verborum, & actionum in re, in qva homines consentire debebant, dissensio. Excitat contentiones, Prov. 10. 12. id est, convitia, & exprobrationes peccatorum. 8. qvia est vitium vere diabolicum. Diabolus enim ut odit Deum, ita etiam odit humanum genus, & in eo maximè electos ad vitam æternam. 9. qvia perniciosum est humano generi. Gal. 5. 14. 10. qvia est vitium infidelium proprium. Rom. 1. 31.

2. Inimici sunt diligendi. Patet. 1. amita sit. Matth. 5. 44. Sic. Rom. 12. 14. Et. 20. Exod. 23. 4. 5. 2. cur ita sit. 1. qvia hoc inimicum ita afficit, ut reddat amicum. Prov. 25. 21. 22. Rom. 12. 20. 2. qvia diligit inimicos, 1. Deus Patet. Matth. 5. 48. Rom. 5. 10. 2. Christus. Rom. 5. 6. Idem inimicis Evangelium prædicavit, eos sanavit, Malcho auriculam sanavit, pro interfectoribus oravit 3. Iosephus dilexit fratres à qvibus odio habitus fuit. 4. Moses dilexit Israelitas, à qvibus sæpè injuriosè tractabatur. 5. Paulus dilexit Israelitas, à qvibus multa passus erat. Rom. c. 9. & c. 11. 6. Stephanus protomartyr oravit pro suis lapidatoribus. 3. qvia est signum filiorum Dei. Matth. 5. 44. 45. 4. qvia per id sunt meliores filii DEI filiis hujus mundi, Matth. 5. 46. 47. 5. qvia hoc reddit nos similes Deo. Matth. 5. 84.

3. Omnes omnes sunt diligendi, bonum cordis

703147

cordis affectum in illos retinendo, & in rebus in qvibus decet declarando, propter viventes, qvi ipsi conjuncti fuerunt. Patet. 1. an ita sit. Matth. 22. 39. 2. cur ita sit. 1. qvia à Deo est mandatum. Hebr. 12. 1. 2. qvia hoc commendant exempla Abrahami, Isaci, Iosephi, Davidis. 1. Sam. 1. Correctio adversus eos, qvi peccant contra partes charitatis erga mortuos. Charitatis erga mortuos partes sunt luctus, cura pro mortuis, charitas erga posteros mortuorum, & honor mortuorum. 1. Luctus pro mortuis est charitas, per qvam discessum eorum è vivis, qvi nobis chari in hac vita fuerunt, lugemus, ad testandum amorem nostrũ erga illos etiam defunctos. Luctus moderatus pro mortuis non est illicitus per se: 1. qvia mandatur. Rom. 12. 25. 2. qvia Abrahamus luxit obitum uxoris suæ. Gen. 27. 2. Isachus deploravit obitum matris suæ. Gen. 27. 67. Iosephus deflevit obitum Patris Iacobi. Gen. 50. 1. Israelitæ planxerunt Samuelem mortuum. 1. Sam. 28. 3. David & ejus comitatus luxit Saulis & Ionathanis mortem. 2. Sam. 1. 12. 17. & seqq. David & totus populus Abnerum. 1. Sam. 3. 31. & seqq. Totus populus & Ieremias luxerunt propter Iosiam Regẽ defunctum. 2. Chron. 35. 24. 25. Correctio adversus eos. 1. qvi nec lugent nec deflent suos defunctos, ut trunci vel bestiæ. 2. qvi immoderate eos lugent vel deflent, contra. 1. Thess. 4. 14. Lev. 21. 4. 5. Deut. 14. 1.

2. Cura pro mortuis est charitas erga illos, per qvam illis præstamus qvæ veræ fidei non repugnant. Ejus partes sunt honesta sepultu-

ra, &

ra, & votum pro beata corporum resurrectione. Sepultura honesta est cum corpora mortua prout decet, terræ mandamus. Observa ergo. Sepultura inter Christianos est honesta, & esse debet. Patet. 1. an ita sit ex exemplo. 1. Abrahami, qvi sepellivit Saram. Gen. 23. Ioseph. A. & Nicodem. Christū 2. cur ita sit. 1. qvia mortui cum viverent templa Spiritus Sancti fuerunt: Ergò eorum corpora non debent ludibrio exponi, sed honestè sepelliri. 2. Ut corpora defunctorum quiescât in sepulchris, ut in tabernaculis. Correctio. Peccant, qvi corpora mortuorum vel non sepelliunt, vel ut decet non sepelliunt. Tales sunt, qvi sepelliunt suos mortuos ibi, ubi infideles sepelliuntur, vel scelerati, contra exempla Abrahami, Isaci, Iacobi, &c. Obj. Christus damnat sepulturam. Matth. 8. 22. Ergò sepultura non est honesta. Resp. Consequ. negatur: qvia Christus docet ibi magis obediendum esse Deo, qvam hominibus. Votū pro beata corporum resurrectione est charitas erga mortuos, qvâ petimus à Deo, ut in fine seculi corpora ad vitam æternam resurgant. Votum illud non pugnat cum fide. Patet, an ita sit ex illo: Adveniat tuum regnum, id est, fuscites corpora nostra, & glorifices. 2. cur ita sit. 1. qvia promissa est nobis resurrectio carnis. 2. qvia probatis exemplis nititur. Apoc. 22. 17. Et. v. 20. Refutatio. Ergò errant, qvi charitatem erga defunctos collocât in precatione pro illis, ut Deus peccata iis remittat, & à purgatorio liberet.

3. Charitas erga posteros mortuorum est, qva

703147

qva posteris eorum bona omnia volumus & operamur. Sic David charitatem declaravit erga filium Ionathanis. Sic fideles cibos mittebant posteris defuncti. Ier. 16.7. Ezech. 24.17.

4. Honor mortuorum, est charitas, qva illos honoramus. Cujus charitatis partes sunt. 1. Gratiarum actio pro mortuis, cum Deo gratias agimus pro bonis illis, & per eos nobis collatis, Hæc gratiarū actio est pietati cōsentanea. 1. qvia gratitudo, hoc requirit. 2. qvia Ecclesia Christiana gratias agit pro beneficiis fidelibus olim collatis. 2. Memoria cum laude conjuncta, & imitatione mortuorum debita, cum mortuorum virtutes celebramus, eos imitamur, eos à calumniis defendimus. Sic celebravit David virtutes Ionathanis. 2. Sam. 1. Sic laudat Paulus fidem multorum. Hebr. 11. Iacobus patientiam Iobi. Iob. 5. 11.

3. Exsecutio justa voluntatis defunctorum, cum fideliter præstamus ea, qvæ mortui à nobis juste requisiverunt. Exemplo Iosephi. Gen. 47. 29. 30. & 50. 4. Rachabitarum. Ier. 35. 6. Huc pertinet, cū testamēta mortuorū religiose servātur Gal. 3. 15. Sic David exsecutus est fideliter, qvod Ionathani promiserat. 4. Desiderium conjunctionis cum sanctis mortuis apud Christum Dominum, cum animo expetimus & verbis declaramus nos desiderare simul esse in cœlo cum illis, ut & nos Christi gloriam videamus, & una cum illis Christum in cœlo celebremus. Correctio. Ergò peccant Pontificii, qvia mortuos honore debito privant. 1. qvia illis honorem Dei, n. adorationem tribu-

unt. 2. qvia eos beatos esse negant, qvia pro iis orant, Ave Maria, id est, salutem precor tibi Maria. 3. qvia non permittunt populo eorum res gestas legere in Bibliis. 4. qvia dicunt Prophetas & Apostolos obscuram Scripturam Sacram tradidisse. 5. qvia sanctorum ossa exhumant. 6. qvia pro veris mortuorum sanctorum reliqviis falsas reliqvias videndas & osculandas præbent offerentibus pecuniam. 7. qvia tribuunt uni, qvod est omnium. 8. qvia talia tribuunt illis, qvæ eis non possint sine ludibrio tribui. Dicunt enim alios porcis, alios aliis rebus præesse.

4. Christiani Christianos diligere debent, se mutuo pro fratribus agnoscendo, docendo, monendo, juvando consilio, & re. pro se mutuo moriendo. Patet. 1. an ita sit ex exemplo Iohannis. 2. Ioh. 1. 2. & Pauli. 1. Thess. 2. 8. 2. cur ita sit. 1. qvia veritas in æternum manet in illis. Ibid. 2. qvia mandatur à Deo. Rom. 12. 10. Phil. 2. 2—5. 2. Petr. 1. 7. 1. Ioh. 3. 16. Debemus pro fratribus animas deponere. 1. Thess. 4. 9. Hebr. 3. 13. 1. Petr. 2. 17. Fraternitatem diligite, &c. 2. 8. 3. qvia pro illis Christus mortuus est. Correctio. Ergò peccant, qvi consortes Christi odio habent.

5. Angeli sunt diligendi civiliter eos honorando, reverendo Patet. 1. an ita sit. Matth. 22. 39. Dilige proximum, id est, homines & Angelos beatitudinis capaces, ut dictum ad. th. 3. 2. cur ita sit. 1. qvia sunt proximi nostri. 2. qvia illi diligunt nos. Luc. 15. 10. 3. qvia eorum imitatores esse debemus: Fiat

volun-

703147

voluntas tua sicut in cœlis. 4. qvia illis in altera vita similes erimus. Luc. 20. 36. Refutatio. Ergò errant Pontificii, qvi Angelos diligunt religiosè invocandos: sunt enim concives nostri, habent enim commune nobiscum politeuma in cœlis.

XVII. *An unus homo magis diligendus sit, qvam alius?*

Non æqvaliter proximi sunt à nobis diligẽdi: sed magis, vel minùs, secundum qvod illos contingit Deo, & nobis propinqviores esse. Observa ergo. Illos qvi Deo, & nobis in Deo magis conjuncti sunt, magis diligere debemus, qvàm alios. Patet. 1. an ita sit. Gal. 6. 10. ubi jubet Apostolus, ut bona nostra magis communicemus cum domesticis fidei, id est, fidelibus, seu Christianis, qvi in eadem nobiscum domo, seu familia, n. domo Dei (qvæ est Ecclesia) versantur, qvàm cum extraneis, seu infidelibus. Sic Abrahamus magis amavit Isachũ, qvã Ismaelẽ. Iacob Iosephũ, qvã alios filios, David Salomonẽ, qvã alios filios, fratres suos, qvã alios in Ierusalẽ Psal. 122. 8. Christus discipulos, qvàm fratres suos, item Christus discipulos, qvàm alios fideles, fideles, qvàm infideles. 2. cur ita sit. 1. qvia omnes homines diligendi sunt propter Deum: Ergò magis diligendi sunt illi, qvi Deo magis conjuncti sunt, & nobis in Deo. 2. qvia diligendi sunt homines, qvatenus imaginem Dei habẽt: At magis conjuncti DEO plus imaginis, seu sanctitatis Dei habent: Ergò illi magis sunt diligendi. 3. qvia, omnis homo diligendus

est, qvatenùs capax est nobiscum beatitudinis æternæ: At magis conjuncti Deo magis capaces sunt beatitudinis æternæ: Ergò illi magis sunt diligendi, qvàm alii.

XVIII. Informatio. Ergò fideles, ut Christiani magis sunt diligendi, qvàm infideles, ut Ethnici, Iudæi, qvia fideles magis sunt conjuncti Deo, & nobis in Deo, qvàm infideles. Refutatio. Ergò errant, qvi omnes proximos æqvaliter diligendos esse putant. Obj. Dicit Augustinus omnes homines æqvaliter diligendos esse: Ergò unus proximus non est magis diligendus, qvàm alius. Resp. Conseq. negatur: qvia etsi ratione objecti omnes homines æqvaliter diligendi sunt, omnibus enim beatitudinem æternam optare debemus; sed ratione diligentis non sunt omnes homines æqvaliter diligendi, qvia his magis optamus salutem animæ, qvàm his propter hanc vel illam conjunctionem. Thom. 2. 2. q. 25. art. 6.

XIX. Obj. Præcè: Paulus magis dilexit Israelitas infideles, qvàm gentes fideles. Rom. 9. 3. Ergò fideles non sunt magis diligendi, qvàm infideles. Resp. Consq. negatur, qvia in tempore præsenti, & immediatè magis diligendi sunt fideles, qvam infideles; sed in tempore futuro, & mediante fide, & resipiscentia, si scil. credant, & resipiscant, æqvè possunt diligi infideles, qvam fideles, vel magis. Iam Paulus modo posteriori diligebat magis Israelitas infideles, qvia ex iis ortus erat, qvam gentes fideles. Sic hodiè conversum Turcam magis amamus, qvam Scytham nondum credentem; sed si convertatur Scytha, magis eum amabi-

703147

amabimus, qvam Turcam conversum, qvia ex Scythis orti sumus. l. 5. cas. c. 7. q. 4. r. 1.

XXI. *Homines Deo vel nobis æqualiter conjuncti sunt ne æqualiter diligendi?*

Sic. Patet. 1. an ita sit. Ioh. 13. 34. & 15. 12. 1. Thess. 4. 9. 1. Ioh. 3. 11. 21. ubi discipuli Christi omnes æqvaliter per fidē Christo cōjuncti æqvaliter se diligere jubētur. Sic. Matth. 22. 39. 1. Ioh. 4. 21. ubi omnes homines, qvâ homines æqvaliter per naturam nobis conjunctos æqvaliter diligere jubemur. 2. cur ita sit patet: qvia causa dilectionis hominum est cōjunctio eorum ad Deum, vel ad nos: qvæ cōjunctio si æqvalis fuerit, etiam dilectio hominū æqvalis erit. Matth. 22. 39. si verò inæqvalis erit conjunctio, etiam erit dilectio hominū inæqvalis. Gal. 6. 10. Informatio. Ergò. 1. omnes verè Christiani æqvaliter sunt diligendi à nobis: qvia omnes verè Christiani æqvaliter conjuncti sunt per fidem Deo in Christo. 2. Ecclesiæ particularis membra omnia vera æqvaliter sunt diligenda: qvia æqvaliter conjuncta sunt per fidem Deo. 3. omnes homines in mundo æqvaliter sunt diligendi à te: qvia omnes homines, qva homines æqvaliter conjuncti sunt tibi per naturam: qvia communionē habent tecum in eadem natura; qvia facti sunt ab uno Deo, & ex uno sanguine. Ioh. 13. 14. 15. Act. 17. 26.

XXI. *Homines Deo, & nobis inæqualiter conjuncti inæqualiter diligendi sunt ne?*

Homines, qvi vel Deo per fidem, vel nobis per naturam, vel aliam relationem magis conjuncti sunt, magis diligendi sunt, qvam alii, hoc est, omnes homines æqvè diligendi sunt; sed cum omnibus prodesse non possis, his potissimum consulendum est, qvi tibi aliqva relatione constrictius junguntur, sicut miles omnes suos commilitones curare debet; sed magis illos, qvi sunt unius ejusdem vexilli, ut vides in Thom. 2. 2. q. 26. art. 6. Patet. 1. an ita sit. Rom. 9. 3. qvi Israelitas magis diligebat, qvam alias gentes, qvia Israelitarum salutem magis ardenter optabat, qvam aliarum gentium: qvia Israelitæ magis conjuncti erant illi per naturam: qvia (ut dicit) fratres ejus facti sunt, & cognati qvoad carnem. Sic. Gal. 6. 10. ubi conjuncti Deo per fidem magis sunt diligendi, qvàm non conjuncti Deo per fidem: Ergò qvi magis conjuncti sunt Deo per fidem, magis etiam sunt diligendi. 2. Cur ita sit, qvia si æqvalis conjunctio hominum facit æqvalem eorum dilectionem: Ergò inæqualis hominum conjunctio facit inæqualem eorum dilectionem. Informatio. Ergò, 1. magis diligendi sunt, qvi religionis & confessionis ejusdem vinculo nobis sunt juncti, qvàm qvi religione à nobis dissident. Gal. 6. 10. ubi per domesticos fidei intellige Christianos orthodoxos, per extraneos præcipuè infideles; sed secundariò etiam Christianos heterodoxos, qvales-

703147

quales sunt pontificii, Lutherani, Seciniani, Anabaptistæ, &c. Magis danda igitur eleemosyna egenti Calviniano, quàm Pontificio, Lutherano, &c. & inter Calvinianos ejusdē nobiscum Ecclesiæ membro, quàm alius Ecclesiæ membro: & inter ejusdem nobiscum Ecclesiæ membro Ecclesiastico, quàm seculari. Vēd. l. 2. c. 4. th. 15. 2. Consanguinei magis sunt diligendi, quàm extranei, &c. ut vides in Authore. th. 21-29.

XXII. Obj. præcc: Si magis conjuncti magis diligendi sunt, tùm magis diligendi sunt in quibusvis nobis: At hoc falsum: Ergò & illud. Resp. Conseq. negatur, quia spiritualiter cōjuncti in bonis spiritualibus sunt magis diligendi, quia spiritualiter sunt magis conjuncti: corporaliter verò conjuncti in corporalibus bonis sunt magis diligendi; quia corporaliter sunt magis conjuncti. Sic, fidelibus media salutis, & ipsam salutem cupimus magis, quia spiritualiter sunt nobis magis conjuncti: cognatis verò corporalia bona cupimus magis, quia corporaliter sunt nobis magis conjuncti. Obj. Præcc: Si spiritualiter conjunctis spiritualia bona desideramus, naturaliter verò conjunctis corporalia bona, tùm non debemus spiritualiter conjunctis bona corporalia cupere, & naturaliter conjunctis spiritualia bona: At hoc falsum: Ergò & illud. Resp. Conseq. negatur, quia cupimus spiritualiter conjunctis spiritualia bona, corporaliter verò conjunctis corporalia, non quod spiritualiter conjunctis etiam corporalia bona, & corporaliter conjunctis etiam spiritualia bona

nō debeamus desiderare; sed quod conjunctio spiritualis, & corporalis, est quasi voluntas Dei, indicans spiritualiter conjunctis spiritualia bona magis, corporaliter verò conjunctis corporalia bona magis, desideranda esse.

XXIII. Qui sunt ergo magis diligendi?

1. Consanguinei cæteris paribus, id est, secundum quid, quoad bona scil corporalia, magis diligendi sunt, quàm extranei, & consanguinei propinquiores magis diligendi sunt, quā remotiores, hoc est, homo consanguineis plus boni corporalis debet desiderare, quàm extraneis, & consanguineis propinquioribus iterum plus, quàm remotioribus. Patet. 1. an ita sit, Gal. 6. 10. Sic ex 5. præcepto honora parentes, id est, plus dilige cognatos, quàm extraneos. Sic. Matth. 22. 39. Dilige proximum? At cognati magis sunt proximi, quàm extranei. Sic Abrahamus plus dilexit Lothum, quàm alios homines. Gen. 14. Iosephus Beniaminem, quàm alios fratres. Gen. 43. 34. Absolon Thamarum, quàm Ammonem, David fratres suos, quàm alios, Psal. 122. 8. Filii Iacobi Dinam, quam Sichemitas. 2. Cur ita sit? quia consanguinei conjunctiores sunt homini quoad vitæ corporalis bona, quam extranei. Refutatio. Errant ergò, qui sanguine conjunctos non magis diligendos putant, quam extraneos. Thom. 2. 2. q. 26. art. 8. Correctio. Peccant ergò, qui bona sua corporalia legant, & dant extraneis magis, quàm cognatis suis, vel ex malitia, vel ex incuria.

2. Amici

703147

2. Amicus insignis magis diligendus est, qvam consangvineus vulgaris, secundum qvid, scil. qvoad officium salvæ vitæ commune, n. cohabitationem convictum, conversationem, communicationem, consilii, recreationem, qvæstionem, peregrinationem, exercitia. Additur. 1. Salvæ: qvia consangvineus vulgaris qvoad bona corporalia potest æqvè, vel magis diligi qvam amicus insignis: Consangvineus enim vulgaris si egeat, sustentandus est, & etiam bona nostra illi leganda sunt, si propinqviorem consangvineum non habeas. 2. insignis, qvia vulgari amico magis diligendus est consangvineus vulgaris, qvia conjunctior est. Hoc est: homo cum insigni suo amico magis debet habitare, & conversari, qvam cum vulgari consangvineo: magis illi consilia communicare debet, qvam huic: magis cum illo qvæstum exercere debet, qvam cum hoc, &c. Patet. 1. an ita sit ex exemplo Davidis, qvi malebat cōversari cum Jonathane, qvam enim fratribus suis, & Christi, qvi etiam magis conversabatur cum discipulis, insignibus suis amicis, qvam cum vulgaribus fratribus suis. 2. Cur ita sit: qvia excellens amicus conjunctior est homini, qvoad officiū vitæ cōmune, qvā cōsangvineus vulgaris. Prov. 18. 24. Est enim amicus conjunctior fratre. Exhortatio. Ergò qvoad officium vitæ commune magis diligamus insignē amicum, qvam consangvineum vulgarem.

3. Parentes magis diligendi sunt, qvàm ullus amicus, secundum qvid, scil. qvoad sustentationem: Additur, qvoad sustentationem, qvia insignis amicus qvoad officium vitæ commune,

mune magis potest amari, qvàm Parentes. Hoc est: Parentes magis debemus alere, sustentare, qvàm ullos amicos. Patet. 1. an ita sit. Exod. 20. Honora Parentes, hoc est, magis ale eos, qvam ullos amicos. Sic. 1. Tim. 5. 4. ubi liberi priùs Parentes debent alere, postea alios, si sufficiant. 2. Cur ita sit: qvia Parentes conjunctiores sunt nobis, qvoad communicationem corporalium bonorum, qvàm ullus amicus. Correctio. Pejores sunt ethnicis, qvi Parentes suos minùs alunt, qvàm amicum saltem vulgarem, vel aliqvem proximum: ex enim Parentes suos ætate confectos & alere, & humeris gestare dicuntur.

4. Parentes magis diligendi sunt, qvàm liberi, secundum qvid, qvoad bona scil. qvæ effectum debet causæ, qvalia sunt honor, gratitudo; sed filii magis diligendi sunt, qvàm Parentes, secundum qvid, qvoad bona scil. qvæ causa debet effecto, qvalia sunt sustentatio, promotio, provisio, hoc est, homo Parentes suos magis debet honorare, & erga eos gratus esse, qvàm erga filios suos; sed filios suos magis debet sustentare, promovere, curare, qvàm Parentes. Patet an ita sit, tùm qvoad primum membrũ. Exod. 20. Honora Parentes, & erga eos gratus sis; tùm qvoad secundum membrum, 1. Tim. 5. 8. ubi vidua priùs liberos suos sustentare jubetur, postea Parentes. 2. Cur ita sit, qvia Parentes qvoad illa bona conjunctiores sunt homini, qvam filii; sed filii qvoad hæc bona cõjunctiores sunt homini, qvam Parentes. Refutatio. Ergò errant qvi dicunt, homini suos filios absolutè magis diligendos

703147

gendos esse, qvàm suos Parentes. Thom. 2. 2. q. 26. art. 9. Correctio. Ergò peccant qvi filiis suis illa bona tribuunt, qvæ Parentes concernunt, qvales sunt, qvi filios suos dominos suos appellant contra illud. Matth. 22. 45.

5. Conjuges magis sunt diligendi, qvàm Parentes, vel liberi, secundum qvid, scil. qvoad bona, qvæ ad vitæ societatem pertinent, qvalia sunt, cohabitare, consilia communicare, curare, custodire, bona acqvirere, &c. Additur, qvoad bona, qvæ ad mutuam vitæ societatem pertinent: qvia vir Parentes qvoad honorem, & gratitudinem magis debet amare, qvàm uxorem, ut dictum, & dicit, Thom. 2. 2. q. 26. art. 11. Hoc est: maritus magis debet cum uxore sua habitare, qvàm cum Parentibus, & liberis: uxori consilia communicare, qvam parentibus, & liberis: uxorem curare, custodire, qvàm parentes, & liberos: uxori thesaurizare, qvam parentibus, & liberis. Patet. 1. an ita fit. 1. ex. Matth. 19. 5. Vir relinqvit parentes suos, & adhærebit uxori suæ. 2. ex exemplo. 1. Saræ, qvæ maluit cum marito suo peregrinari, qvam cum parentibus in Chaldæa manere. 2. Rebeccæ, Rachelis, Leæ, qvæ etiam magis dilexerunt maritos suos, qvã parentes suos. 3. Ruthæ, qvæ maritum suum magis dilexit, qvam parentes, qvia adhæsit soerui suæ, & suam terram deseruit. 4. Channæ, qvæ maritũ suũ magis debebat amare, qvam decem filios. 1. Sam. 1. 8. 2. Cur ita fit: 1. qvia vir uxori, & uxor viro magis conjungitur qvoad officia, qvæ ad mutuam vitæ societatem pertinent, qvam parentib', vel liberis, vir enim

& uxor

& uxor sunt una caro. Gen. 2. 24. sed vir, parentes, & liberi ejus non sunt una caro; 2. qvia homo debet diligere uxorem sicut seipsum. Eph. 5. 28. At homo magis diligere debet se, qvam parentes, & liberos: Ergò uxorem magis diligere debet, qvam parentes, vel liberos. Correctio. Ergò peccant. 1. qvi uxorem repudiat propter parentes. 2. qvi uxorem repudiat propter liberos, ex alia uxore susceptos. 3. qvi magis curat parentes, vel liberos, qvam uxorem. 4. qvi malunt mori conjugem, qvàm parentes, vel liberos.

6. Illos qvi, &c. hoc est, homo benefactoribus suis, seu illis, qvi bona sibi communicarunt, plus boni desiderare debet, qvam illis, qvi nihil boni sibi communicarunt, & inter illos, illis qvi spiritualia bona sibi communicarunt plus boni debet desiderare, qvam illis qvi sibi bona corporalia tantum communicarunt. Patet. 1. an ita sit. Gal. 6. 6. ubi jubentur homines, ut Doctoribus, & Pastoribus pro institutione, tanqvam pro bono spirituali accepto velint, & dent omnia bona. Sic Honora parentes, id est, benefactores, affectu, plus boni illis affectando, opere, plus boni illis conferendo, verbo, honorificētiùs eos cōpellando. 1. Tim. 5. 4. 2. Cur ita sit. 1. qvia homini benefactores cōjunctiores sunt, qvā alii. 2. qvia, nulla major est provocatio ad amandum, qvam prævenire amando. Nimis enim durus est animus, qvi dilectionem etsi non vult impendere, nolit rependere: At benefactores præveniunt nos in beneficio charitatis: Ergò benefactores magis debet homo diligere, qvam alios. 3. qvia,

703147

quia, magis peccat qui contra benefactorem agit, quam qui contra alium agit: Ergò homo benefactorem suum magis debet diligere, quam alium. 4. Maximè diligendus est Deus, & post eum Pater: At hi sunt maximè benefactores: Ergò benefactores magis debemus diligere, quam alios. Refutatio. Ergò errant, qui docent hominem magis debere amare beneficiatum, seu beneficii acceptorem, quam benefactorem. Thom. 2. 2. q. 26. art. 12. Correctio. Peccant ergò, qui benefactores nõ diligunt, vel minùs diligunt, quam alios. Tales sunt. 1. qui parentes suos maerant, non sustentant, persequuntur, deridet, convitiis afficiunt, occidunt. 2. qui præceptores suos vituperant, refutant, traducunt. 3. qui Pastores suos irreverenter tractant, nullo honorario afficiunt, comparant, extrudunt. 4. qui superioribus potestate rebellant, eos contristant, occidunt. 5. qui benefactorum posteritatem pro sua virili non promovent. Talium pœna magna est in 5. præcepto: n. diù non vivunt in terra.

7. Communitatem, &c. hoc est: 1. Homo toti societati, ut Regno, civitati, pago, Ecclesiæ, Scholæ, plus boni cupere debet, quàm cuivis ejus membro, ut Principi, Judici, Duci, Pastori, Magistro, &c. Patet, 1. an ita sit, ex 5. præcepto: Honora parentes, id est, plus boni societatibus cupias, & conferas, quàm cuilibet earum membro: ibi enim per parentes intelliguntur. 1. Societates, regnũ enim dicitur patria, Ecclesia, Schola, mater. 2. Parentes naturales. 3. Superiores potestate, ætate, do-

no. Sic David magis diligebat totum Israelem, qvam paternam suam domum. 2. Sam. 24. 17. Christus etiam magis dilexit mundi electorum, qvis pro eo mortuus est, qvam alius aliqvem. Ioh. 3. 16. Sic Caiaphas magis diligendum dicit populum, qvam unum aliqvem in populo: dicit enim: Ioh. 11. 50. Conducit nobis, ut unus homo moriatur pro populo. 2. Cur ita sit: qvia homo magis conjungitur toti societati, qvàm uni alicui in societate, pars enim magis alligatur toti, qvàm parti alteri totius. 2. qvia qvælibet una res magis ordinata est à Deo ad conservationem universi, qvam ad conservationem unius alicujus rei in universo: unde qvilibet homo dulce putat esse mori pro patria. 3. qvia hominis salus à salute totius societatis pendet magis, qvam à salute alterius partis. Ester. 4. 13. Correctio. Ergò peccant, qvi magis amant aliqvem in societate, qvam ipsam societatem. Tales sunt: 1. qvi mallent societatem perire, qvam aliqvem alium, ut Principem, Iudicem, &c. 2. qvi ex gratia malos præficiunt societati. 3. qvi bona societatis donant aliqvibus. 4. qvi bona societatis cõvertunt in suã utilitatẽ. 5. qvi pro gloriæ suæ vindicatione bellũ suscipiunt, & totã societatem periculo subjiciũt. 6. qvi peccatoribus in societate parcunt, cum illorum peccata totam societatem evertere soleant. 2. Homo in societate Principi, seu Magistratui alicui plus debet boni velle, qvam plebeo alicui, vel etiam sibimetipsi in temporalibus. Additur, in temporalibus: qvia animæ salutem magis debet homo sibiipsi velle, qvam Principi alicui, ut

703147

cui, ut habuimus ad. th. 13. Patet. 1. an ita sit, ex 5. mandato: Honora parentes, id est, omnes homines; sed præcipuè Magistratus. 2. Cur ita sit: 1. qvia in societate homo conjunctior est Magistratui, qvam plebeo. 2. qvia Principis vita, ac salus toti societati necessaria, & utilis est: sed vita, & salus plebei non itē: Ergò. 3. qvia Princeps, seu Magistratus est lucerna societatis. 2. Sam. 21. 17. Sed plebejus non est lucerna societatis: Ergò. 4. qvia sub umbra Magistratus qviescit unus qvisqve. Lam. 4. 20. Esa. 32. 2. 5. qvia, morte dignus est, qvi Regem non custodit. 1. Sam. 26. 16. 6. qvia tua vita qvieta, & tranqvilla à Principibus dependet. 1. Tim. 2. 2. 7. qvia Princeps est pater nutricius, vicarius D E I, columna. Correctio. Ergò peccant, qvi magis amant alium in societate, qvam Principem: ut illi, qvi in gratiam aliorum Principem produnt, inficiant, occidunt; & illi, qvi permittunt, imò svadent, ut Princeps prodeat in prælium.

XXX. *Quot sunt actus charitatis erga proximum?*

Duo: 1. precatio, seu oratio, qva à Deo bonum proximo petimus, & pro bonis proximo à Deo datis gratias agimus. Matth. 5. 44. precamini pro eis, id est, proximo petite bonum à Deo, etsi Deus ipse bonum dederit, ei pro eo gratias agite. 2. operatio, qvâ bonum proximo petitum à Deo pro virili operamur. Ibidem: Benefacite eis, id est, operamini bonum proximi. Vel, charitas erga proximum in hoc consistit. 1. ut bonum proximi

ximi à Deo petamus, & pro eo Deo gratias agamus. 2. ut bonum proximi à Deo petitum operemur v.g. ut proximo petas à Deo sapientiam, vel conversionem, & etiam pro virili petitam sapientiam, & conversionem operetis. Observa ergò. 1. Orare debemus pro omnibus, quos spes est posse nostris precibus juvari, hoc est, omnibus proximis bonum à Deo petere, & Deum de bonis quæ ipsis contulit, laudare tenemur. Patet. 1. an ita sit. Matth. 5. 44. precari debemus pro inimicis nostris: Ergò pro omnib'. Sic. 1. Tim. 2. 1. Iac. 5. 16. 2. Cur ita sit. 1. quia diligere debemus omnes proximos. Matth. 22. 39. Ergò precari debemus pro omnibus. Ratio consequentiæ, quia charitas consistit in precatione pro bono proximorum. Matth 5. 44. Diligite, id est, precamini pro bonis proximorum. 2. quia precatio est medium à Deo institutum, ut adhibeatur ad impetranda sperata non tantum pro nobis, sed etiam pro aliis omnibus proximis, Matth. 7. 7. cum 1. Tim. 2. 1. 3. quia orare pro quibusvis bonum & acceptum est in conspectu Servatoris nostri Dei. 1. Tim. 2. 3. 4. quia Deus quosvis homines vult servari. 1. Tim. 2. 4. Institutio. Ergò. 1. nemo viventium ab orationibus nostris planè est excludendus, nisi constare nobis possit, quod sit omninò desperatus. 2. orandum ergò nobis. 1. pro Regibus, & Magistratibus. 1. Tim. 2. 2. adeóque pro rege nostro: ut servi Davidis, 1. Reg. 1. 47. 48. 2. pro Ecclesia, adeóque pro omnibus fidelibus. Eph. 6. 18. ut Salomo, 2. Chron. 6. 41. David. Psal. 51.

703147

20. præsertim cum mors nostra imminet, ut Moses. Deut. 33. aut illa afflicta jacet, ut. Esa. 62. 1. cum v. 6. 7. Daniel. Dan. 9. 4. ad. 21. Nehemias. Neh. 1. 6. præcipuè verò Pastores tenentur pro Ecclesia orare. Ioel. 2. 17. Amos. 7. 2. Iac. 5. 14. ut Samuel. 1. Sam. 7. 5. 9. & 12. 23. Paulus. Rom. 1. 9. Christus. Ioh. 17. 9. 3. pro Pastoribus Ecclesiæ, ut Deus idoneos ministros mittat in Ecclesiam. Matth. 9. 38. 4. pro liberis nostris, ut Abraham. Gen. 17. 18. Iacob. 48. 15. 5. pro iis qvi persecutionem patiuntur, seu incarcerati sunt pro nomine Christi. Act. 12. 5. 6. pro iis, qvibus Deum valde iratum videmus, ut Moses pro Israelitis. Exod. 32. 11. 12. 7. pro iis, qvi nobis benefecinnt [illegible] (non tamen peccantibus in Spiritum Sanctum) 1. Ioh. 5. 16. Ier. 7. 16. & 11. 14. & 14. 11. adeóqve pro infidelibus, ut convertantur, nominanter pro Iudæis. Rom. 10. 1. & pro impiis pervicacissimis, ut Abrahã pro Sodomitis. Gen. 18. 24. Lot pro Segor. 19. 20. Moses pro Pharaone. Exod. 8. 9. pro murmuratoribus. 32. 11. 2. Omnes homines sive pii, sive impii, tenẽtur expetere pro se orationẽ aliorum præsertim Ministrorum, præcipuè, cum sibi Deum non parum iratum esse sentiunt, ut olim Israelitæ. Num. 21. 7. 1. Sam. 7. 8. Ezechias 2. Reg. 19. 1. Esa. 37. 4. Sedecias. Ier. 37. 3. Simon Magus. Act. 8. 24. Pharao. Exod. 8. 8. 28. Ieroboam. 1. Reg. 13. 6. Ioram. 2. Reg. 3. 12. 13. 2. Pro inimicis nostris injustis singulariter debemus orare, hoc est,

nostris injustis inimicis bona à Deo petere, & eum de bonis, qvæ ipsis dedit, laudare debemus. Patet. 1. an ira sit. Matth. 5. 44. Sic. Ier. 29. 7. Luc. 6. 28. 2. Cur ita sit. 1. qvia singulariter afficimur eorum peccato, ex qvo periculum imminet ipsis, Luc. 23. 34. 2. qvia hac ratione & facimus, & testamur nos facere, qvod nobis est necessarium ad remissionem nostrorum peccatorum. Matth. 6. 12. 14. 15. 3. qvia hac etiam ratione excludimus ex animis nostris illicitam vindictæ cupiditatem. Rom. 12. 19. 20. 4. qvia hoc est Deo causam nostram committere in charitate. Obj. Pro inimicis singulariter tenemur precari: Ergò magis tenemur pro inimicis precari, qvã pro amicis. Resp. Cõseq. negatur: qvia plures sunt causæ pro amicis orandi, qvam pro inimicis. l. 5. cas. c. 8. q. 1. r. 3. Obj. Thomas 2. 2. q. 28. art. 7. dicit: melius est inimicos diligere, qvam amicos: Ergò magis tenemur orare pro inimicis, qvam pro amicis. Resp. Conseq. negatur. Refutatio. Ergò errant qvi pro inimicis non orandum putant. Thom. 2. 2. q. 83. art. 8. Dehortatio. Ergò inimicis nostris ne imprecemur malum, qvâ malum. Exhortatio. Ergò oremus pro iis, qvi nos persequuntur, & injustiâ afficiant, ut Abrahamus pro Abimelecho, qvi uxorem ejus rapuerat, Gen. 20. 17. &c. Moses & Aron pro Pharaone, Exod. 8. 9. 12. 29. 30. & 9. 28. 29. 33. idem pro murmuratoribus adversus ipsos. Num. 16. 45. cum v. seqq. Moses pro Maria. Num. 12. 13. cum v. 2. Vir Dei pro Ieroboamo. 1. Reg. 13. 6. Iob pro tribus amicis ipsum molestantibus.

703147

bus. Iob. 42. 8. 9. David. Psal. 35. 13. Christus. Luc. 23. 34. Stephanus. Act. 7. 60. Rom. 10. 1. 1. Cor. 4. 12. 13.

XXXI. Obj. præoce: Precatio est actus religionis, ut vides supra c. 8. th. 1. cum c. 9. th. 2. Ergò non est actus justitiæ, seu charitatis. Resp. Conseq. negatur: qvia precatio est vox homonyma: precatio enim alia respicit honorē Dei, qvatenùs à Deo petit nō ab alio; vel respicit bonū proximi, qvatenùs petit pro proximo. Illa est actus religionis, & pertinet ad primam tabulam Decalogi, de qva supra c. 9. hæc verò est actus justitiæ, seu charitatis, & pertinet ad secundam tabulam Decalogi, de qvâ hîc agendum est. Est ergò precatio hæc conatus tendens in proximi bonum mediante Deo, seu est primus actus charitatis, qvo pro proximi bono Deum oramus.

XXXII. *Quæ debemus precari proximo nostro?*

Omnia illa qvæ nobismetipsis etiam precari debemus, qvalia sunt illa, qvæ religio imperat, seu, qvæ ad gloriam Dei pertinent, (supra c. 4. th. 7. ratione 2.) & qvæ fides, & spes apprehendunt ipsis à Deo communicanda (supra c. 9. th. 65.) sive illa sint spiritualia, qvalia sunt, regeneratio, fides, resipiscentia, justificatio, adoptio, sanctificatio, glorificatio; sive corporalia, qvalia sunt sufficiens victus, & amictus, sanitas corporis, pax civilis, dignitates, & officia, &c.

XXXIII. Quæ sunt partes precationis, seu orationis pro proximo?

Illæ, qvæ sunt partes orationis pro nobismetipsis: n. petitio, qvâ proximo petimus à Deo id, qvod ipsi deest; & gratiarum actio, qva Deo gratias agimus pro bonis, qvæ proximo dedit. Patet ex exemplo Pauli, qvi DEO gratias agit pro fide Romanorum in toto mundo annunciata, Rom. 1. 8. & petit à DEO, ut possit ad Romanos venire v. 10. Observa ergò, Deum laudare tenemur & propter beneficia, & dona, qvæ proximis nostris communicavit. Patet. 1. an ita sit ex exemplo Pauli, Rom. 1. 8. Sic. 1. Cor. 1. 4. 2. Cor. 8. 16. & 9. 15. Eph. 1. 16. Philip. 1. 3. Coloss. 1. 3. 4. 2. Thess. 1. 3. & 2. 13. Philem. v. 4. 5. 2. Cur ita sit. 1. qvia debemus bona à Deo proximis petere: Ergò & de istis bonis gratias Deo agere debemus. Ratio consequentiæ, qvia finis & petitionis illius est gratiarum actio, ut vidimus supra c. 9. th. 91. 2. qvia hoc Deus mandat. 1. Tim. 2. 1. 3. qvia petentes bonum à Deo pro proximis, Deo vel implicitè, vel expressè promittunt gratiarum actionem de bono isto, qvod petunt. Psal. 51. 21. ut vidimus supra c. 9. th. 92. Correctio. Peccant ergò ingrati erga Deum: qvales sunt blasphemi, qvi Deum de beneficiis nec in se, nec in aliis collatis laudant; sed eum probro afficiunt, seu blasphemant. Blasphemia est species ingratitudinis erga Deum, qvam attigimus etiam supra c. 9. ad th. 84. Sed qvia concio nostra de ea citata ratissima est, placuit hic su-

sus-

703147

sius de ea loqvi. Blasphemia est Deo, Christo, scripturæ. 1. tribuere qvod ipsis non convenit, ut dicere Deum peccatis delectari. Malach. 2. 17. posse mentiri, mori, esse finitum, corporeum, &c. Christum esse merum hominem, Scripturam Sacram esse fabulosam. 2. non tribuere qvod ipsis convenit, ut dicere: Deus non est justus Iudex. Malach. 2. 17. misericors; Christus non est. 1. æternus Deus. 2. solus Mediator. 3. qvoad humanam naturam finitus; Scriptura Sacra non est. 1. verbū Dei. 2. potentia Dei ad salutem. 3. aliis tribuere, qvod ipsis proprium est, ut dicere Diabolum esse creatorem propriedictum, Christū hominem omnipræsentem, omnipotentem, scripta hominum regenerare, fidem in Deum gignere, salvare. Thom. 2. 2. q. 13. Observa ergo. Blasphemia erga Deum est valdè fugienda. Patet. 1. an ita sit. Iob. 2. 9. 10. ubi Iobus damnat uxorē suam ob blasphemiam in Deū. 2. Cur ita sit. 1. qvia pœna blasphemiæ est tùm æterna. Iud. v. 15. tùm temporalis, n. lapidatio. Lev. 24. 23. dilaniatio eorū in membra, redactio domus eorum insterqvilinium. Dan. 3. 29. 2. qvia Michaël Archangelus non ausus est Diabolo maledicere. Iud. v. 9. 3. qvia non licet homini maledicere. Coloss. 3. 8. 4. qvia blasphemia est fatigatio Iehovæ. Malac. 2. 17. 5. qvia Deus est Author, & largitor omnis boni: Ergò non blasphemia, seu convitio, probro, contumelia, sed laude dignus est. 6. qvia blasphemia damnatur in Satana. Gen. 3. 4. 5. Pharahone, Exod. 5. 2. 2. filio Salamith. Lev. 24. 11.

servis

servis Regis Syriæ. 1. Reg. 20. 23. Sedecia 22. 24. Rabsake. 2. Reg. 18. 30. 35. Senacheribo. 32. 10. uxore Iobi. Iob. 2. 9. 10. impio. Psal. 14. 1. Nebuchadnezare. Dan. 5. 14. 15. Antiocho. 11. 36. Iudæis. Malach. 2. 17. & 3. 13. Sacerdotibus. Matth. 27. 41. Latrone. Luc. 23. 39. populo clamante Herodi. Act. 12. 22. Anti-Christo. 2. Thess. 2. 4. Hymenæo, & Alexandro. 1. Tim. 1. 20. Hæreticis. 2. Petr. 2. 2. Sectatoribus Anti-Christi. Apoc. 16. 9. 21. 7. qvia damnatorum proprium est blaspemare Deum. Apoc. 16. 8. qvia Deus hominem ad laudem suam, non advituperium, seu blasphemiam creavit. Correctio. Peccant ergò qvi Deum blasphemant. Tales sunt, 1. qvi Deo tribuunt qvod ipsi non convenit. 2. qvi peccant in Spiritum Sanctum. Marc. 2. 28. 29. 3. qvi blasphemas, & impias doctrinas docent, ut Hymenæus, & Alexander. 1. Tim. 1. 20. cum. 2. Tim. 2. 18. 4. qvi cogunt Christianos suppliciorum atrocitate ad abnegandum Christum, & execrandum, ut faciunt persecutores. Act. 26. 11. Dehortatio. Ergò officium nostrum ne negligamus in blasphemiis erga Deum coercendis, & reprimendis: hoc verò officium concernit. 1. Reges, & Principes, qvi edicere debent, ne nomen Dei blasphemetur; sed ut omnes illud revereantur, ut Nebucadnezar. Dan. 3. 29. Darius. 6. v. 26. 27. 2. Professentes veram religionem, qvi diligenter cavere debent, ne peccatis suis in causa sint, ut infideles Sanctum Dei nomen blasphement, alioqvi gravissimè peccant, & puniuntur à DEO, ut David. 2.

Sam-

703147

2. Sam. 12. 14. Iudæi Rom. 2. 24. ex. Esa. 25. 5. Solent enim infideles blasphemare Deum, cùm vident illos, qvi se Deum scire profitentur, sceleribus nefandis se se polluere, unde, ne blasphemetur nomen, & sermo, seu doctrina Dei, hortatur Apostolus servos Christianos, ut dominos suos omni honore dignos ducant. 1. Tim. 6. 1. & uxores Christianas, ut subjiciant se viris suis. Tit. 2. 5. 3. omnes illos, qvi blasphemias audiunt, ubi notandi sunt hi canones. 1. dolere, & lugere debemus, cum audimus blasphemias impiorum. 2. blasphemas voces non debemus patienter audire, sed eas magna cum indignatione rejicere, ut Christus Luc. 4. 8. collato cum fine vers. 6. alioqvi gravissimè puniemur, ut Herodes. Act. 12. v. 22. 23. atqve adeò, non debemns blasphemias auditas dissimulare. Levit. 5. 1. Sed blasphemos acriter reprehendere, ut Latro conversus socium. Luc. 23. v. 39. 40. attamen ad blasphemias impiorum aliqvando silendum, nec ad dicta apertè blasphematoria semper respondendum est, sed contenti esse debemus ea exsecrari.

XXXIV. *Quid opponitur precationi pro proximo?*

Imprecatio, qvâ proximo malum, qvatenus malum est, hoc est, qvatenus proximo nocet, optamus: qvod patet. Matth. 5. 44. ubi benedicere, id est, bonum precari, & devovere, seu maledicere, imprecari, id est, malum precari: qvia proximo malum optare, qvatenus

malum

malum illud bonum est vel Deo, vel societati, vel privato alicui, vel ipsi cui malum optamus, non adversatur precationi pro proximi bono. Sic non adversatur precationi huic, Regi tyranno privationem imperii optare, qvia hæc bona est Deo, qvatenus justitiam, & misericordiam Dei illustrabit; societati, qvatenus eam à persecutione liberat; privato alicui, qvatenus eũ ab exilio vindicat; ipsi tyranno, qvatenus eum fortè corrigit. Sic licet alicui ægritudinem optare, ut ipse melior efficiatur, vel saltem, ut ab aliorum nocumento cesset. l. 5, cas. c. §. q. z. r. 3. Thom. 2. 2. q. 76. art. 1. Observa ergò. Imprecari proximo malum eo fine, ut ipsi noceat, illicitum est. Patet. 1. an ita sit, Rom. 12. 14. Sic. 1. Petr. 3. 9. Obj. Elisæus maledixit pueris sibi illudentibus. 2. Reg. 2. 24. Ergò licita est maledictio, seu imprecatio. Resp. Eo modo qvo diximus: hæc enim maledictio fuit bona ratione justitiæ Dei, qvatenus punitione illorum gloria justitiæ Dei illustrior reddebatur. Elisæus maledixit, id est, prænunciavit pueris illis pœnam. 2. Cur ita sit. 1. qvia imprecatio hæc adversatur precationi pro bono proximi, ut dictum. 2. qvia imprecatio hæc oritur ex odio erga proximum, qvod adversatur charitati erga proximum. 3. qvia non licet malum facere proximo: Ergò nec optare. 4. qvia vocati sumus ad benedictionẽ. 1. Petr. 3. 9. 5. qvia est peccatum, qvia excludit Regno Dei. 1. Cor. 6. 6. qvia non possumus illi maledicere, cui Deus non maledixit. Num. 23. 7. qvia Michaël Archangelus nec Diabolo maledicto, ausus est maledi-

703147

ledicere. Iud. v. 9. Refutatio. Errant ergò qui imprecationem nullo modo licitam esse putant. Thom. 2. 2. q. 76. art. 1. Dehortatio. Ne ergò maledicamus. 1. benedictis DEI. Num. 22. 12. & 23. 8. 20. 2. maledicentibus nobis. Rom. 12. 14. Matth. 5. 44. 2. Ne metuamus maledictionem illicitam nec piorũ, nec impiorum. 1. Qvia est inefficax: qvia non est obventura. Prov. 26. 2. 2. Qvia Deus maledictionem illicitam convertit nobis in benedictionem. Exemplum maledictiones Balaci, & Balami in Israelitas. Num. 23. 11. & 24. 10. Deut. 23. 5. Iosu. 24. 10. Nehem. 13. 2. inimicorum Davidis in ipsum. Psal. 108. 29. Exhortatio. Ergò maledictiones illicitas patienti animo feramus. Exemplum David. 2. Sam. 16. 10. 11. 12.

XXXV. *Quid est operatio boni erga proximum?*

Est conatus tendens immediatè in proximi bonum, seu est alter charitatis actus, qvo immediatè proximi bonum procuramus. Qui vocatur alias operatio hæc? 1. Benefactum. Matth. 5. 44. Benefacite, id est, operaminĩ bonum proximi. 2. Dilectio in facto. 1. Ioh. 3. 18. Diligamus facto, id est, operemur bonũ proximi. Cur sic vocatur? Qvia operatio hæc est talis charitatis actus, qvo bonum proximi procuramus. Observa ergò. Proximi bonũ non tantum petendum à Deo est; sed etiam operandum. An ita sit patet. Matth. 5. 44. Benefacite, id est, operamini, & precamini, id est, petite bonum inimicorum à DEO. Sic

1. Ioh. 3. 18. Filioli mei ne diligamus tantum verbo, id est, ne precemur tantum pro bono proximorum; sed facto, & veritate, id est, etiam operemur bonum proximi. Cur ita sit patet: 1. qvia diligere debemus proximum: Ergò bonum ejus operari debemus. Ratio consequentiæ, qvia charitas secundo consistit in operatione boni proximi. Matth. 5. 44. Diligite, id est, benefacite, seu operamini bonum inimicorum, adeóqve omnium hominū, 2. qvia sicut fides verbalis sine bonis operibus nulla est. Iac. 2. 14. Sic charitas, seu dilectio verbalis sine facto, seu operatione boni proximi est nulla. 1. Ioh. 3. 17. Exhortatio. Operemur ergò bonum proximi. Ergò. 1. svademus illi bonum, tùm dehortando eum à malo; tùm exhortando eum ad bonum; tùm bonum exemplum ei dando. 2. realiter efficiamus bonum proximi, communicando illi bona, qvæ habemus sive spiritualia, sive corporalia. Hebr. 13. 16.

XXXVI. *Distinguiturne hæc operatio à precatione?*

Sic. Obj. præcc: operatio est conatus tendens in bonum proximi, precatio etiam est conatus tendens in bonum proximi: Ergò operatio hæc non differt à precatione. Resp. Conseq. negatur, qvia operatio immediatè versatur circa proximum; sed precatio primò fertur in Deum, & postea in proximum.

XXXVII. Instantia præcc: Cum bovem proximi errantem reducimus, Deut. 22. 1. vel in puteum cadentem extrahimus, &c. operatio bo-

703147

tio boni proximi primò versatur circa bovem, postea circa proximum. : Ergò operatio boni proximi non semper versatur immediatè circa proximum. Resp. Conseq. negatur, qvia cũ bonum rei proximi operamur, perinde censetur, acsi immediatè bonum ipsius proximi operaremur, qvia operamur bonum rei proximi propter proximum. Perinde ergò est, si bovem proximi ex puteo extraxeris, acsi ipsummet ex laqveis aliqvibus extricasses.

XXXVIII. *Quibus modis operamur bonum proximi?*

Moraliter, seu svadendo; realiter, seu efficiendo.

XXXIX. *Quid est svasio boni proximi?*

Cum proximo proponimus. 1. bonum qvod faciat. 2. argumenta, qvibus ipsum ad faciendum bonum illud impellimus. V. g. cum sic loqvimur: Disce frater Sacra Scripta Biblia: 1. qvia peribit homo, qvi scientiã Bibliorum caret. 2. qvia non poterit minister Dei fieri, qvi scientiam Bibliorum spernit. Hos. 4. 6.

XL. *Quibus modis svademus proximo boni præstationem?*

Admonitione, vel exemplo bono.

XLI. *Quomodo accipitur hîc admonitio?*

Admonitio non accipitur hîc specialiter, pro dehortatione tantũ à peccato, ut. Med. l. 1. c. 35. th. 33. sed generaliter pro qvalibet com-

monefactione verbali, qvâ aliis aliqvid in memoriam adducimus, ut illorum vel bonum procuremus, vel malum propulsemus. Additur verbali: nam ut Deus admonet nos officii nostri realiter per sua judicia, & verbaliter per Scripturam Sacram... 1. Cor. 10. 11. Sic nos commonefacimus alios sui officii verbaliter per verba, realiter per pœnas.

XLII. *Quæ continet in se admonitio?*

Admonitio igitur, &c. hoc est, admonitio accipitur hîc pro qvalibet commonefactione, ut dictum: Ergò admonitio continet in se officium. 1. docendi. Coloss. 3. 16. 2. observandi alios, ut ipsos acuamus ad charitatem, & bona opera. Hebr. 10. 24. 3. exhortandi alios qvotidiè ad bona opera. Hebr. 3 13. 4. consolandi alios adversus tristitiam, & dolorem. 1. Thess. 4. 18. 5. alios si peccarunt fraternè corrigendi, seu dehortandi à peccato, seu malo opere. Gal. 6 1. Lev. 19. 17. Ratio consequentiæ, qvia illis omnibus officiis commonefacimus proximos nostros officii sui.

XLIII. *Quæ requiruntur ad fraternam correctionem, seu quando adhibenda est fraterna correctio?*

Cum malum corrigendum certò scimus esse admissum. Matth. 18. 15. Ergò si suspicamur tantum malum admissum esse qvid agendum? Prudenter insinuemus proximo, qvæ sit suspicio. & qvi debeat removeri. 2. cum fratris prolapsi emendationem speramus, cessandum enim

703147

enim est aliqvando à correctione fraternæ charitatis, qvando peccator eâ vel non emendatur, vel pejor redditur. Prov. 9. 7. 8. Matth. 7. 6. Additur. 1. aliqvando: qvia incorrigibiles sæpè corrigi debent respectu aliorum, ut à simili lapsu eos præservemus. 2. fraternæ charitatis: qvia correctio justitiæ, qvæ ad prælatos pertinet, nunqvam relinqvenda est propter turbationem ejus, qvi corrigitur. Thom. 2. 2. q. 33. art. 6. 3. cum adhibetur, qvando debet, ubi debet, secundum qvid debet. l. 5. cas. c. 9. q. 2. 1. 2. 3. Observa ergò. 1. Qvivis qvemvis fraternè admonere, & corrigere debet. Additur, fraternè: 1. qvia correctio duplex est, n. correctio fraternæ charitatis, vel correctio justitiæ. Illa pertinet ad qvosvis: hæc verò ad solos superiores præsertim authoritate. Thom. 2. 2. q. 33. art. 3. 4. 2. qvia correptio non qvoqvo modo adhibenda est, sed hoc modo: 1. debet perfundi charitate fraterna. 2. Thess. 3. 15. 2. Cor. 2. 4. 2. debet admonitio fundari in sermone Christi. Colos. 3. 16. 3. debet condiri mansuetudine, lenitate. Gal. 6. 1. 2. Tim. 2. 25. 4. roborari debet perseverantia. 2. Petr. 1. 13. Tamdiù admonendus est frater, dùm fructus inde sperari potest. Patet. 1. an ita sit. Matth 22. 19. ubi cuivis dicitur, ut qvemvis diligat, at diligens qvivis debet cuivis bonum velle, & operari imprimis admonendo, & corrigendo, ut dictum. 2. cur ita sit, qvia admonitio, & correptio fraterna est actus charitatis, est enim operatio boni proximi: At actus charitatis qvivis rationis usum habens debet erga qvemvis delinqven-

tem proximum exercere. Matth. 22. 39. Ergò qvivis rationis usum habens qvemvis delinqventem proximum fraternè admonere, & corrigere debet. 2. qvia officium fraternè corrigendi, & admonendi fratrem peccantem qvibuslvis mandatur. Matth. 18. 15. Lev. 19. 17. 18. 3. qvia qvivis servare tenetur animam sui proximi à morte, juxta præceptum, Non occides. At correctio fraterna est medium servandi animum proximi à morte. Iac. 5. 20. Ergò. 4. qvia occidit animam proximi, qvi eum non corrigit. Ezech. 18. 19. & 33. 6. 8. 5. qvia qvivis custos est vitæ non tantum corporalis, sed etiam spiritualis fratris sui. Gen. 4. 9. Refutatio. Ergò errant. 1. qvi correctionem fraternam pertinere dicunt solum ad prælatos. Thom. 2. 2. q. 33. art. 3. 2. qvi dicunt aliqvem non teneri corrigere prælatum suum. art. 4. 3. qvi putant peccatorem non debere delinqventem corrigere. art. 5. Ames. l. 5. cas. c. 9. q. 3. r. 3. Institutio. Ergò admonere, & corrigere debent. 1. alii alios. Rom. 15. 14. Colos. 3. 16. Sic, Abimelech admonet Saram: Gen: 20. 16. 2. parentes liberos. Eph. 4. 6. ubi admonitio parentum erga liberos vocatur admonitio Dei: qvia debet ad gloriam Dei referri. 3. liberi ipsos parentes, ut Ionathan Saulem: 1. Sam. 19. v. 4. 5. 4. ministri Regum Dominos suos. Exod. 10. 7. 2. Sam. 24. 4. 1. Chron. 21. 3. sed pauci sunt qvi hoc exeqvantur. Ier. 36. 24. 25. 5. fideles alios fideles, & ex occasione etiam infideles. Ames. l. 5. cas. c. 9. r. 1. 2. 6. Pastores Ecclesiæ gregem ipsis commissum

Ezech.

703147

Ezech. 3. 17. & 33. 7. 1. Cor. 4. 14. 2. Petr. 1. 13. atqve adeò, unumqvémqve, Act. 20. 31. seu, qvosvis homines. Colos. 1. 28. specialiter autem improbum, ut adducatur in rectam viam: Ezech. 3. v. 18. 19. & 33. v. 8. 9. & hæreticum, ut revocetur ab errore. Tit. 3. 10. item, justum, ut continuatur in timore Dei, vel si incipiat avertere se à justitia sua, maturè revocetur ad studium pietatis. Ezech. 3. v. 20. 21. Admonitio. Ergò qvilibet nostrum fratrem suum peccantem admonere, corrigere ne fugiat; sed eum corrigat, eo modo qvo supra dictum.

2. Ii qvi admonentur & corriguntur admonitores, & correctores magnifaecere, iisqve obtemperare debent. Patet. 1. an ita sit. 1. Thess. 5. 12. ut fratres Iosepho. Gen. 46. 33. 34. (collatis cum c. 47. v. 3.) Israelitæ Mosi: Deut. 1. v. 12. 14. Moses populo: v. 22. 23. Ruth Socrui: Ruth. 2. v. 22. 23. & 3. 5. Saul puero: 1. Sam. 9. 10. David Abigail: 25. v. 32. 33. Naaman ancillæ suæ. 2. Reg. 5. v. 3. 4. 7. & servis suis: v. 13. 4. congregatio Israelis Davidi. 1. Chron. 13. 4. Iudæi Nehemiæ. Nehem. 2. v. 17. 18. Esther Mardochæo: Esth. 2. v. 10. 20. Iudæi eidem: 9. 23. Iohannes Baptista Christo: Matth. 3. 15. Petrus eidem: Ioh. 13. v. 8. 9. Thomas eidē: 20. v. 27. 28. Paulus fratribus Ierosolymitanis: Act. 21. v. 23. 26. & Apostolis: Galat. 2. 10. illi, qvi consilia recta non aspernantur, atqve adeò, liberi parentibus, & parentes liberis, benè monentibus auscultare debent: Regi etiam benè monentibus debent obtempe-

rare, ut Pharao: Gen. 41. 37. (collato cum vers. superioribus) Saul: 2. Sam. 19. 6. Sedecias. Ier. 38. v. 7. S. 9. ec in primis obtemperandum est admonitionibus Dei alloqventis nos per Pastores Ecclesiæ, ut Amazias: 2. Chron. 25. v. 7. &c. Zorobabel, Iosua, & populus. Agg. 1. 2. 2. Cur ita sit. 1. qvia admonitio, & correptio commendatur. Lev. 19. 17. 18. Matth. 18. 15. Luc. 17. 3. Gal. 6. 1. 1. Thess. 5. 14. Exemplum in Lotho. Gen. 19. 2. Pen. 19. 2. Rubeno. 37. 22. Mose. Exod. 2. 13. Act. 7. 26. Ietrone. Exod. 18. v. 13. 14. Phines, Ios. 22. 16. Israelitis. Iudic. 20. 18. Ionatha. 1. Sam. 19. v. 4. 5. 6. & 20. 22. Davide. 24. v. 15. 16. Abigail 25. 37. Abnero. 2. Sam. 2. v. 21. 22. Nathane. 12. v. 1. 7. Elia. 1. Reg. 18. 21. Propheta qvodam 20. 42. Eliseo. 2. Reg. 3. v. 13. 14. Hanani Prophetæ. 2. Chron. 16. 9. Azaria, & reliqvis Sacerdotibus. 26. 18. Esdra. Esd. 10. 10. Nehemia. Nehem. 5. 7. Daniele. Dan. 5. 12. Iohanne Baptista. Matth. 3. 7. & 14. 4. Marc. 6. 18. Christo. Matth. 16. 21. & 17. 18. Luc. 9. 55. altero latronum. 23. 40. Cæco nato. Ioh. 9. 30. Petro. Act. 3. 12. & 5. v. 3. 4. 9. Stephano. 7. 51. Paulo. Act. 13. 10. 1. Cor. 3. 4. & 11. v. 17. & seqq. & 15. v. 12. &c. Gal. 3. 1. 2. Thess. 3. 15. 2. qvia contemptus admonitionum, & correctionum est valdè noxius. Nam. 1. qvi benè monentes respuunt magnū sibi malum accersunt, Exemplum filii Iacobi. Gen. 42. 22. Amazias. 2. Reg. 14. 10. 11. Iosias. 2. Chron. 35. 2. navigantes cum Paulo. Act. 27. 9. 11. cum v. 21. 2. qvia conjicit

in mise-

703147

in miseram conditionem etiam Regem, ut Iehojachim. Ier. 35. 31. & pauperem reddit. Prov. 13. 18. 3. qvia Deus graviter irascitur ob illum contemtum. Zach. 7. 12. unde acriter reprehenditur. Psal. 50, 17. 4. qvia pœna ejus est æterna, Ezech. 3, 18, 19, & 33, 20, 21, 5, qvia contemptores tales cum ad Deum clamant propter mala, qvæ Deus ipsis eventura prædixerat, non exaudiuntur. Prov. 1, 24, & seqq. ut Israelitæ. 1. Sam. 8, 18, Iudæi, Zach. 7, 13, 3. qvia est propriè reprobis, Psal. 50, 17. 4. qvia est signum gravis Dei animadversionis, ut in filiis Eli. 1. Sam. 2, 25. 5. qvia adfert honorem. Prov. 13. 18. 6. qvia spernens correptionem stultus, servans verò sapiens vocatur. Prov. 15. 5. 7. qvia correctio est via vitæ. Prov. 6. 23. Correctio. Peccant ergò. 1. qvi consentiunt cum aliis in eorum peccatis. 2. qvi benè monentibus non auscultant: qvales fuerunt cives Sodomæ. Gen. 19. 7. cum v. 9. Israelitæ: Num. 14. 10. 3. Reges, qvi salutares admonitiones rejiciunt: Eccl. 4, 13. & plerunqve oderunt illos, qvi veritatem ipsis liberè dicunt, nec possunt ferre servos Dei, qvi ex mandato Dei admonent istos, ut Pharaho Mosem. Exod. 5. v. 2. 4. Achab Michæam. 1. Reg. 22. v. 26, 27. 2. Chron. 18. v. 25. 26. Asa Hanani: 16. 10. Ioas Zachariam: 24. v. 20. 21. 22. Amazias Prophetam, 25. 16. Ozias Sacerdotes 26. v. 18. 19. Iehojachim Uriam: Ier. 26. v. 20. 23. Sedecias Ieremiam. 32. 3. 2. Chron. 25. 12. 3. specialiter, qvi protervè contemnunt admonitiones DEI, qvo nomine damnantur Cain: Gen. 4. 7. cū

v. 8.

v. 8. Israelitæ, Nehem. 9. v. 26. 29. 30. Iudæi, Ier. 6, 10. & 7. v. 18. 25. & seqq. Zach. 1. 4. & 7. v. 11. & seqq. atque adeò Ioas, & populus ipsius: 2. Chron. 24. 19. Manasses, & populus. 33. v. 10. 18. Sedecias. 36. 12. Sacerdotes, & omnis populus. v. 14. 15. 16. Ierosolymitani. Soph. 3. 2. Israelitæ decem tribuum, & Iudæi: 2. Reg. 17. v. 13. & seqq.

XLIV. Quid opponitur huic admonitioni, seu correctioni?

Consensus, seu communio cum aliis in eorum peccatis, seu participatio peccatorum alienorum: quod patet, quia argutio, seu correctio peccatorum præcipitur: Participatio verò peccatorum, seu communio cum aliis in eorum peccatis contra prohibetur. Eph. 5. 11.

XLV. Quot modis consentit quis cum aliis in eorum peccatis, seu quot modis participat aliquis aliorum peccata?

Novem modis juxta versus:

Iussio, consilium, consensus, palpo, recursus,
Participans, nutans, nō obstans, nō manifestans,

hoc est, participat aliqvis aliorum peccata novem modis: n. 1. jubendo. 1. Sam. 19. 14. & 22. 17. 2. Sam. 11. 15. 2. Reg. 12, 28, & 21. 8. 2. consulendo, Matth. 14. 8. 8. consentiendo, Rom. 1. v. ult. 4. blandiendo, Prov. 2. 10. 5. suscipiendo, 2. Ioh. v. 10. 6. participando. Ephes. 5. 11. Tob. 2. 21. 7. non corripiendo, Eph. 5. 11. 2. Tim. 4. 2. 8. non resistendo,

703147

resistendo, Gal, 2, v, 11, 9, non-manifestando. Esther, 2, 6, Ames, l, 5, cas, c, 10, q, 1, Binch. mellif, loc, 12, de pecc. Observa ergò, Cõsensus, seu communio cum aliis in eorum peccatis est fugienda. Patet, 1, an ita sit. 1, Ex locis, Eph, 5, 7, 11, Sic. Rom, 1, 32, ubi gẽtes consentientes peccata facientibus damnantur. Apoc, 18, 4, 1 Tim, 5, 22, Psal, 1, 1, 2. Ex exemplis Iacobi, Gen, 49, 6, 7, Eliphaz, Iob, 22, 18, Ieremiæ c, 15, 17, Ioſephi Arimathæi. Luc, 23, 51, 2, Cur ita sit, 1, qvia communio cum aliorum peccatis opponitur admonitioni, seu correctioni fraternæ: Ergò communio illa est vitanda. Ratio consequentiæ, qvia correptio fratena est exercenda, ut dictum. 2, qvia communicans peccatis alienis communicat etiam pœnis alienis. Apoc, 18, 4, 3, qvia in conspectu Dei idem est peccatum facere, & peccato ab alio facto consentire, communicare: communicans enim peccatis aliorum habet velle, qvod coram DEO est facere. Correctio. Peccant ergò qvi aliorum peccatis communicant. Tales sunt, qvi peccatum mandant, consulunt, &c. Peccant ergò omnes ferè homines: nam aliqvo horũ novem modorum omnes ferè homines participant aliorum peccata, ita ut talem confessionẽ edere cogantur. Domine Deus meus, qvod est malũ cujus egò reus nõ sum, vel perpetrando illud opere, vel volendo illud perpetrare? & hoc in memet ipso, ac per memetipsum; vel in alio, volendo scilicet, & consentiendo, ut illud ipse committeret; vel laudando ipsum malum; vel adulando ipsi qvi illud commisisset;

set; vel non arguendo illum, cum hoc ad me ex officio pertineret; vel non compatiendo ipsi peccanti; vel (qvod deterius est) gaudendo de peccato alterius; vel omninò non curãdo, qvod erat infidelitas erga te gravissima. Non enim licere mihi poterat, videre unam ex ovibus tuis pereuntem, & à Lupis infernalibus devorari, & non qvantum potuissem resistere. In simili qvoqve damnatione me esse agnosco de bonis. Qvod enim est bonum, qvod in me non extinxi, vel in alio persecutus non sum, impediendo ne fieret, vel detrahendo jam facto, vel permittendo extignvi, vel gaudendo si extingvebatur in ipso? Domine misericordiæ, qvot bona perierunt, vel me procurante, ut non essent, vel me non juvante ut essent, vel nõ nutriente ea, aut abstrahente eis auxilium meum? Peccavi etiam contra ea Domine Deus, vel non congaudendo eis, vel tibi (qvo Authore fiebant) gratias non agendo pro eis. Adeóqve peccant, qvi dicunt se à Deo propter aliena peccata punites esse, nam proprie puniti sunt nõ propter aliena peccata; sed propter sua, n. illa (sæpissime) qvibus communionẽ aliqvã habent cum alienis, n. propter jussionem, cõsilium, &c. Additur proprie, qvia impropriè dicuntur homines plecti à Deo pro alienis peccatis, sicut dicuntur etiam à DEO benedici propter alienas virtutes. Ergò hoc sensu verum est illud axioma: ut Deus propter unius pietatem multis benedicit: sic propter unius impietatem multos punit. Patet prius membrum. 1. an ita sit, ex exemplo Noachi, ob cujus pietatem familia ejus servata est in diluvio,

703147

vio, Iacobi, ob cujus probitatem aucta sunt bona Labanis, Ioſephi, ob cujus bonitatem multis bonis cumulatus eſt Potiphar. 2. cur ita ſit. 1. Qvia pii ſunt in Chriſto propter qvem benefacit Deꝰ multis. 2. ut oſtenderetur potuiſſe fieri, ut propter unicum Ieſum Chriſtum multi ſalvarentur. 3. ut reſcirent homines pietatem valdè utilem eſſe. 4. Qvia pii Deum etiam pro aliis qvaſi expugnant precibus ſuis, & lachrymis ſuis ignem ita ejus extingvunt. Patet poſteriꝰ mēbrū 1. an ita ſit, ex exemplo Schecem, ob cujus ſtuprum Schecemitæ pereunt; Gen. 34, Chore, Dathan, Abirā, ob qvotum rebellionem multi moriuntur, Num, 16. Achanis, ob cujus ſacrilegium totus Iſrael periclitatur. Ioſ. 7. Eli, ob cujus lentitudinem tota ejus poſteritas ſacerdotio privatur, 1, Sam. 2. Davidis, ob cujus ſuperbam populi numerationem, totus populus peſte punitur. 2. Sam. 24. Achabi, ob cujus homicidium, & rapinā tota ejus poſteritas delenda prædicitur. 1 Reg. 21. 21. 2. Cur ita ſit. 1. qvia unius illius peccatum multi participant. 2. Ut oſtendatur potuiſſe fieri, ut propter unius Adami peccatum omnes homines morerentur. 3. Ut eò magis impellerentur homines ad vitanda peccata. Correctio. Peccant ergò qvi pios in hac vita floeci pendunt: qviqve non flent, cum manifeſtè peccantes vident. Dehortatio. Ergò ne conſentiamus, & communicemus aliorum peccatis, qvamvis illi nos ad ſe pellicere ſtudeant, propoſita utilitate inde ad nos obventura. Prov. 1. à v. 10. ad 20. 1. Qvia communicare cum aliorum peccatis talibus

phrasibus exprimitur in scriptura, qvæ totidem sunt argumenta, qvibus docemur abstinendum esse ab istius modi communicatione: communicare enim cum aliorum peccatis dicitur. 1. non abstrahere se à via improborum. 2. acqviescere furi. 3. adhærere improbis, &c. vide Ravanel. dictione communicare. Num. 2. 2. qvia consensus in malo damnatur. Prov. 1. 10. & seqq. Exemplum in Prophetis 400. Achabi. 1. Reg. 22. 6. 12. 13. Sacerdotibus Israelitarum, qvavis scelera perpetrantibus. Hos. 6. 9. in Iudæis, Luc. 11. 48. &c. Ravan. dictione consensio. Num. 3.

XLVI. *Quid est exemplum bonum?*

Est repræsentatio, &c. id est, bonum exemplum præbere est coram aliis bonum opus facere, ut alii etiam ad simile bonum opus faciendum inducantur. V. g. verbum Dei audire, Sacramentis uti, &c. ut & alii hæc faciant. Observa ergò. Bonum exemplum aliis præbere omnes pii tenentur. Patet. 1. an ita sit. 1. Tim. 4. 12. Tit. 2. 4. 7. Matth. 5. 16. 1. Petr. 2. 12. 2. Cur ita sit. 1. Qvia operandum est bonum proximi, ut dictum: Ergò proximo bonum exemplum præbendum est. Ratio consequentiæ, qvia bonum proximi operamur uno modo svasione boni: svademus autem bonum proximo faciendum admonitione, & exemplo bono, ut dictum, th. 40. 2. Qvia exemplum bonum, seu opus bonum coram aliis factum, valdè impellit alios ad simile bonum præstandum. Sic Principes, & populus liberaliter conferunt in structuram templi exē-

plo

703147

plo Regis Davidis. 1. Chron. 29. 6. 7. 8. 9. Ninivitæ exemplo Regis, & Principum coram Deo se se abjiciunt, Ion. 3. 5. 6. Zelus Corinthiorum complures alios provocavit ad illum imitandum. 2. Cor. 9. 2. Pauli exemplo plerique ex fratribus ausi sunt impavidè sermonem Dei loqvi. Philip. 1. 14. 3. Qvia omnes debent Deum suis operibus glorificare. 1. Petr. 2. 12. 4. Qvia nemo est qvin aliqvid posit in sua vita exhibere, qvo alii in pietate vel promoveantur, vel confirmentur. Nam ex formicæ contemplatione homines possunt ædificari. Prov. 6. 6. 5. Qvia singuli in suis stationibus occasiones habent singulares aliqvid præstandi, qvod alii ex simili occasione debent imitari. Prov. 2. 20. Psal. 34. 7. Exhortatio, Ergò: 1. proximis nostris præbeamus bonum exemplum, id est, coram illis verbum Dei audiamus, Sacramentis utamur, eleemosynam demus, &c. Moveat nos exemplum Christi. 1. Petr. 2. 21. 2. Apostolorum. 2. Thess. 3. 9. 3. Thessalonicensium. 1. Thess. 1. 7. 2. Bonum aliorum exemplum, seu opus bonum aliorum imitemur. Moveat nos. 1. præceptum tùm Christi. Matth. 11. 29. tùm Pauli. Philip. 3. 17. 2. exemplum illorum, qvi opera aliorum bona imitati sunt: de qvibus ratione secunda.

2. Præcipuè bonum exemplum præbere illi tenentur, qvi vel ætate, vel donis, vel munere aliqvo sunt aliis superiores. Patet. 1. an ita sit. Tit. 2. 4. 7. 1. Tim. 4. 17. 2. Thess. 3. 9. 2. Cur ita sit. 1. Qvia cui multum datum est, ab eo exposcitur multum. Luc. 12.

48. 2. Qvia qvo magis qvis eminet, eo magis est spectabilis, & minùs occultatur. Matth. 5. 14. 3. Qvia illi qvi ordine aliis præponuntur, aliis præeundo viam rectam debent monstrare. 1. Thess. 1. 6. 7. 8. 4. Qvia inferiores à superioribus pendere solent, & componere se ad eorum exemplum. Prov. 29. 12. Correctio. Peccant ergò parentes, Domini, Magistratus, Mariti, Præceptores, docti, divites, qvi malum exemplum inferioribus præbent.

XLVII. Quid opponitur bono exemplo?

Scandalum: qvod patet ex. 1. Cor. 10. 32. Estote, &c. id est, Corinthii, ne sitis offendiculo, seu scandalo aliis; sed bono exemplo, ut ego v. 33.

XLVIII. Quid est scandalum?

Est repræsentatio, &c. id est, scandalizare est coram aliis malum opus facere, ut alii etiam ad simile malum opus faciendum inducãtur, vel à bono opere faciendo avocentur, V. g. verbum Dei, Sacramenta contemnere, conviciari, furari, inebriari, &c. ut alii etiam hæc faciant; vel saltē ab eorum contrariis faciendis avocentur. Scandalum, seu malum opus inducens alios ad peccandum vocatur impingendi causa. 1. Cor. 8. 9. 10. qvia efficit ut alii impingant, id est, peccent. Scandalum verò, seu malum opus, avocans alios à bono opere faciendo, vocatur infirmationis causa. Rom. 14. 21. qvia malum opus infirmos reddit alios, ne possint contrarium bonum opus facere, qvia dubios

703147

dubios reddit alios, an scilicet contrarium debeant facere necne. Scandalum, seu malum opus avocans alios à benefaciendo vocatur propriè scandalum, seu offendiculum in via positum, in qvod impingens vel labitur, ut porrò pergere nequeat; vel læditur, & claudus redditur, ut citò pergere eò qvò velit, non valeat.

XLIX. *In quo opere ineſt ſcandalum, ſeu quo opere ſcandalizant alii alios?*

1. omni opere malo, seu illicito, qvod aliis innotescit, (ut idolorum cultu, furto aliis cognito) qvod patet: qvia. Matth. 18. & 7. §. 15. alii alios peccato cognito dicuntur offendere, seu scandalizare. Additur, qvod aliis innotescit: nam occulto peccato, ut idolorum cultu, furto, alius alium scandalizare non potest.

L. 2. Aliqvando opere per se licito, seu actione adiaphorâ (n. carnis, vel sanguinis esu, usurpatione hujus vel illius vestimenti, laboratione in festis anniversariis, &c.) qvæ aliis non expedit: qvod patet, qvia. 1. Cor. 8. 13. dicit Apostolus, si meus carnis esus fratrem meum offendat, id est, fratri meo non expediat, nunqvam carnem edam.

LI. *Actio noſtra adiaphora quando non expedit, vel expedit?*

Actio nostra adiaphora nocet qvando, 1. Deum non glorificat, qvod fit cum ex illa aliqvid maculæ Deo, & religioni aspergi potest, vel cum illâ nec nos Deum laudamus, contra.

1. Cor. 10. 31. nec alios ad eum laudandum inducimus, contra. Matth. 5. 16. Deum glorificare, vel laudare est Deum agnoscere justum, bonum, beneficum, &c. talem ore prædicare, & opere declarare. 2. proximos non ædificat, qvod fit, cum facit, ut infidelis, vel paganus in sua religione permaneat, infirmus verò Christianus aliqvid agat dubitante conscientia, vel si non agat, aliter facientem oderit, vel condemnet, & Ecclesia Dei malè audiat: Contra actio nostra adiaphora non nocet, qvando. 1. Deum glorificat cum scilic. eâ declaramus Deum bonum, beneficum, &c. esse, eâqve alios inducimus, ut Deum bonum, justum, &c. agnoscant, & prædicent. 2. proximum ædificat cum scilicet facit, ut Iudæus, vel Turca ad nostram fidem convertatur, &c.

LII. *Qualis naturæ est actio, quâ proximo scandalum datur?*

Actionem, qvâ proximo scandalum datur, nulla authoritas humana potest licitam reddere, qvia illa est actio mala vel per se, vel per accidens, qvam Deus prohibet, adeóqve illicitam dicit. Additur: 1. datur: qvia actionem ex qva scandalum accipitur, potest humana authoritas licitam dicere, qvia ea est res in se bona, qvam Deus præcepit, adeóqve licitam dicit. 2. humana authoritas: qvia actionem aliqvam, qvâ proximo scandalum datur, Deus potest licitam reddere, ut furtum in Israelitis bona AEgyptiorum auferentibus, homicidium in Pinchaso, violationem Sabbathi in Iudæis septimo die Ierichuntem expugnantibus, &c.

703147

l. 5. caſ. c. 11. q. 6. 1. 6. Peccat ergo Pontifex R. qui multa peccata, quibus proximo ſcandalum datur, ut cultum Dei coram imaginibus, adorationem ſanctorum, venditionem rerum ſacrarum, concubinatum, violationem fidei hæreticis datæ, &c. licita reddere præſumit.

LIII. *Quotuplex eſt ſcandalum, & quidnam ſcandalum datum?*

Duplex: Datum, ſeu activum; vel acceptum, ſeu paſſivum. Quid activum? Tum autem, &c. hoc eſt, ſcandalum eſt manifeſtum malum dictum, vel factum, ſive naturâ ſuâ, ut peccatum, ſive ex circumſtantia, ut adiaphorum, per quod aliquis ad peccandum induci, vel à benè agendo avocari poteſt, ſive hoc intendat, ſive non intendat is, qui male facit, vel loquitur (Thom. 2. 2. q. 43 art. 1. ad 4.) V. g. furari blaſphemare, &c. eſt ſcandalum aliis dare, quia furtum, & blaſphemia poteſt alium inducere ad furandum, & conviciandum. Obſerva ergò. Scandalum datum vitandum eſt, vel, malum opus coram proximis noſtris non faciendum eſt. 1. An ita ſit patet. 1. Cor. 10. 32. 33. Sic. Matth. 17. 27. & 18. 6. 7. Marc. 9. 42. Luc. 17. 1. 2. Cur ita ſit patet. 1. quia ſcandalum datum opponitur exemplo bono. 2. Quia ſcandalum datum eſt peccatum, & quidem aliquando ſpeciale. l. 5. caſ. c. 11. q. 4. Thom. 2. 2. q. 43. art. 2. 3. 3. Quia ſcandalo dato, ſeu malo exemplo homines facilè inducuntur ad peccandum. Exemplum. 1. Lea, ſecuta exemplum ſororis ancillam ſuam Iaco-

bo marito dedit in uxorem. Gen. 30. 9. 2. Israelitæ concupiverunt exemplo turbæ convenarum. Num 11. 4. 3. tribus Israeliticæ, exemplo Benjamitarum pacem dederunt Chananæis. Iud. 1. 21. 4. Discipuli exemplo Iudæ indignantur adversus Mariam. Matth. 26. 8. Ioh. 12. 4. 4. Qvia scandalum datum damnatur in Petro, Matth. 16. 23. Balaco, & Balaamo. Apoc. 2. 14. Filiis Heli. 1. Sam. 2. 24. Davide Sam. 11. 2, & 12. 14. Exhortatio. Ergò ne demus aliis scandalum, seu ne peccemus coram aliis. Qværes. 1. An vivere possimus sine scandalo dato? Resp. l. 5. de eas. c. 11. q. 5. 2. Qvæ regulæ observandæ ne scandalum demus? Resp. Ibidem. q. 6. Dehortatio. Ergò scandalum datum ne accipiamus, seu exemplo aliorum ne peccemus, vel à benè agendo avocemur. Qværes, qvæ regulæ sunt observandæ, ne scandalum datum accipiamus? Resp. Ibidem q. 7.

LIV. *Quid verò est scandalum acceptum?*

Si verò, &c. hoc est, scandalum acceptum est manifestum bonum factum vel dictum, per qvod aliqvis citra nostram intentionem, & facti vel dicti nostri naturam inducitur ad peccandum, ut Pharisæi Matth. 15. 12. 13. 14. v. g. propter veram doctrinam alicui irasci, aliis vituperare, ob illam tristari, est scandalum accipere. Differt ergò ut vides scandalum datum ab accepto. 1. qvia illud est in malo opere; hoc verò in bono opere. 2. qvia illud est peccatum nostrum, & etiam alterius, si pecca-

703147

tum nostrum probet, & imitetur; sed hoc est peccatum tantum alterius. Observa ergò. Scandalum acceptum, seu Pharisaicum est vitandum, seu bonis vel non damnandis factis, dictis aliorum, non debemus induci ad peccādō. An ita sit patet. Matth. 15. 12, 13. 14. Sic. Matth. 11. 6. & 13. 57. Marc. 6. 3. Luc. 7. 23. in qvibus loeis scandalizari in Christo est, ex conditione abjecta, cui Christus ultro se subjecerat, rejiciendi ipsum occasionem accipere. Cur ita sit patet: 1. Qvia boni operis natura est svadere aliis bonum, non offendere, seu ad peccatum alios inducere. Matth. 5. 16. 2. Qvia scandalum acceptum est peccatum: qvod patet ex reprehensione Christi. Matth. 15. 12. 14. Thom. 2. 2. q. 43. art. 2. 3. Qvia pii magnum dolorem percipiunt ex scandalo accepto, qvod præsertim in fide infimi accipiunt ex factis, & dictis ipsorum. 2. Cor. 11. 29. 4. Qvia scandalum hoc acceptum damnatur in Pharisæis. Matth. 15. 12. 14. temporariis, seu apostatis. Matth. 13. 21. & 24. 10. (collato cum v. 9.) Marc. 9. 7. (atqve adeò in illis qvi offenduntur propter afflictiones annexas Evangelii professioni. Ioh. 16. 1. collato cum v. seqq. & cum c. 15. 18—21.) Nazaræis. Matth. 13. 57. Capernaitis, & qvibusdam ex discipulis Christi. Ioh. 6. 61. collato cum v. 52. 60. Iudæis, qvibus Christus crucifixus erat scandalum. 1. Cor. 1. 23. (Hinc scandalum crucis. Gal. 5. 11.) reprobis, qvibus Christus dicitur esse petra scandali, qvatenus scil. ab eis spretus, & repudiatus author est eis exitii. 1. Petr. 2. 7. Christianis ex circumcisione, offensa-

fensis facto Petri, illúdqve ex infirmitate, seu inscitia improbantibus. Act. 11. 2. 3. Dehortatio. Ne ergò scandálum accipiamus, seu ne bonis vel non damnandis aliorum factis, vel dictis inducamur ad peccandum. Si ergò videris qvem sodalem in audiendo verbo, communione cœnæ, eleemosyna danda, &c. nedicas eum hypocritam. Si videris Pastorem negligere in consecratione panis, & vini priorem elevationem, ne tu negligas uti Sacra Cœna. Si videris qvem subinde infirmari, ne putes eum abjectum esse à DEO. Si videris die veneris qvem edere carnem, ne damnes eum.

LV. *Possumusne scandalum acceptum vitare?*

Scandalum hoc acceptum non possumus vitare, qvia bonũ opus propter aliorũ scandalũ non possumus dimittere, ut vides, Thom: 2. 2. q. 43. art. 7. qvia Deus præcipit, ut bona faciamus opera, qvamvis alii illis peraccidens scandalizentur; sed scandalum datum evitare possumus, qvia Deus non præcipit, ut mala opera faciamus, qvibus proximus noster per se scandalizatur, seu offenditur. Additur hoc: qvia scandalũ passivũ aliud sequitur ex malo opere, cum qvis malo facto, vel dicto alicujus inducitur ad malum factum, vel dictum, qvod evitare possumus, qvia fidelis potest per gratiam Dei tàm firmiter adhærere Deo, ut malis aliorum factis, vel dictis non dimoveatur unqvam à bono ad malum. l. 5. cas. c. 1. q. 5. aliud verò sequitur ex recto facto, & dicto, qvod evitare

703147

evitare non possumus (ut dictum) Ergò possumusne vivere sine scandalo activo? Sic. Non possumus vivere sine peccato: Ergò nec sine scandalo activo, quia peccatum suâ naturâ inductivum est ad peccandum. Resp. Conseq. negatur: quia infirmitates omnium piorum communes non habent in se aptitudinem ad alios inducendos in peccatum. Ibidem.

LVI. Obj. præcc: Datur etiam scandalum metaphoricum, quo quis seipsum scandalizat. V. g. cum quis inebriatur seipsum scandalizat, id est, inducit in peccatum, n. adulterium, vel homicidium, vel à benè agendo, n. à cultu Dei avocat: Ergò scandalum non tantum est datum vel acceptum. Resp. Conseq. negatur: quia scandalum illud metaphoricum refertur ad scandalum datum: quia ut justitia propriè est ad alterum, analogicè verò etiam ad nos ipsos (ut dictum ad th. 5.) Sic injustitia cujus pars est scandalum, propriè respicit alium; sed analogicè etiam nosmetipsos.

LVII. *Quid est realis effectio, seu procuratio boni proximi?*

Cum nos, &c. hoc est, realiter efficere proximi bonum, est non tantum svadere bonum proximi, sed etiam efficere. V. g. non tantum dicere nudo, famelico, ut seipsum vestiat, saturet; sed etiam vestire, saturare, dando illi vestem, cibum, potúmque. Iac. 2. 15. 16. Observa ergò. Bonũ proximi nostri non tantum svadendum verbo; sed etiam efficiendum re, & facto. An ita sit pater. Hebr. 13. 16. Beneficentiæ ne obliviscimini, id est, bonum proximo

ximorum vestrorum realiter efficite, procurate bona vestra cum illis communicando. Sic, Lev. 25. 35. Gal. 6. 10. & 6. 6. 1. Ioh. 3. 17. 18. Cur ita sit patet: 1. Qvia bonum proximi est operandum: Ergò bonum ejus est non tantùm svadendum; sed etiam realiter efficiendum. Ratio consequentiæ, qvia operandum bonum proximi non tantùm svadendo; sed etiam realiter efficiendo, ut dictum th. 38. 2. Qvia hoc mandat Deus. 1. Ioh. 3. 18. 3. Qvia charitas qværit bona proximi. 1. Cor. 13. 5. 4. Qvia Deus reali effectione, & procuratione boni proximi delectatur. Hebr. 13. 16. Exhortatio. Ergò bonum proximi efficiamus, & procuremus, id est, bona nostra communicemus eum aliis, & beneficentiam exerceamus erga alios, qvi sunt 1. omnes homines. Gal. 10. 14. 1. Thess. 5. 15. (ut Christus. Act. 10. 38.) atqve adeò etiam indigni ipsi, inimici, & persecutores nostri. Matth. 5. 44. ut David. Psal. 7. 5. Pater cœlestis. Matth. 5. 43. Christus. Luc. 22. 41. 2. Pauperes, & afflicti, erga qvos beneficentia, qvæ exercetur denotatur per gratiam. Dan. 4. 27. & commendatur. Exod. 23. 11. Lev. 19. 9. & 23. 22. Deut. 15. 7. Psal. 112. 5. 9. Prov. 1. 9. 27. ejusqve exempla exstant in Boaz. Ruth 2. 8. 14—17. Iudæis. Nehem. 8. 10. Samaritano, Luc. 10. 34. 35. Zachæo. Luc. 19. 8. 3. illi, qvi nobis utilem operam præstant, ut Moses, & Israelitæ. Num. 10. 29. 31. 32. atqve adeò ii. 1. Qvi nobis benefaciunt, erga qvos & ipsi peccatores beneficentiam exercent. Luc. 6. 33. 2. liberi amicorum nostrorum defunctorum, qvi dum

703147

viverent, nobis benefecerunt, ut David. 2. Sam. 9. 1. 7. & 10. 2. 4. qvi intelliguntur per domesticos fidei. Gal. 6. 10. & per sanctos. Rom. 15. 26. 2. Cor. 8. 4. Per fratres. 3. Ioh. v. 5. atqve adeó Pestores Ecclesiæ. 1. Sam. 9. 7. Gal. 6. 6. præsertim Pestores illi, qvi propter nomen Christi multas gravissimas afflictiones perpetiuntur, ut Philippenses erga Paulum Romæ captivum. Philip. 4. 10. & seqq. Macedones in eundem. 2. Cor. 11. 9. Motivum, præter dictas rationes est, qvia effecta beneficentiæ, seu realis effectionis boni proximi sunt bona, qvæ emanant ex beneficentia, & describuntur. 2. Sam. 2. 5. 6. Prov. 11. 7. 17. 24. & 14. 30. & 22. 9. Gal. 6. 9. 2. Cor. 9. 6. Deus enim amplissimè remunerator. Hebr. 6. 10. Quæres, qvî debet exerceri beneficentia? 1. Spontè non coactè, Philem. v. 14. atqve adeò facilè, non difficulter, ut Christus. Matth. 9. 18. 19. Act. 10. 33. 2. eam differre non debemus. Prov. 3. 28. Gal. 6. 10. 3. perseveranter, constanter. Galat. 6. 9. & sine oblivione. Hebr. 13. 16.

LVIII. *Quotuplices sunt actus justitiæ?*

Dupliees: alii sunt, in qvibus justitiæ natura magis elucet; alii verò sunt, in qvibus charitatis natura magis apparet. Obj. præoce: Omnes justitiæ actus charitatem debent habere conjunctam, ut dictum ad th. 6. Ergò non rectè destingvitur act' justititiæ in eos in qvibus justitiæ natura magis elucet, & in eos in qvibus charitatis natura magis apparet. Resp.

838 EXEGES. LIB. SEC.

Conseq. negatur: qvia etsi absolutè omnes actus justitiæ charitatem debeant habere conjunctam; comparatè tamen in uno actu justitiæ magis apparet justitiæ natura, qvàm charitatis: in altero verò justitiæ actu magis elucet natura charitatis, qvam justitiæ. V. g. reddere

stitiæ, qvi charitatem conjunctam habent, juxta citatam thesin; sed tamen in reddendo debito magis elucet natura justitiæ, qvam charitatis: in danda verò eleemosyna magis apparet natura charitatis, qvam justitiæ, ut ex. th. 60. & 61. apparebit.

LIX. Quæ est causa distributionis officiorum erga proximum in officia justitiæ strictè sumptæ, & in officia charitatis?

Distributio illa, qvâ actus justitiæ distribuuntur in eos, in qvibus justitiæ natura magis elucet, vel in eos, in qvibus charitatis natura magis apparet. Qvis Author distributionis officiorum erga proximos in officia justitiæ, & in officia charitatis? Christus ipse, qvi. Luc. 11. 42. sic loqvitur: præteritis, id est, negligitis, judiciũ, id est, officia justitiæ, id est, debita non redditis; & charitatem Dei, id est, officia charitatis, id est, gratis nihil datis, Marl. in h. l.

LX. Qui sunt actus justitiæ?

Qvi habent, &c. hoc est, actus justitiæ sunt qvibus ex parte nostra id reddimus qvod debemus, ex parte verò aliorum qvibus scil. debemus

703147

bemus tantum reddimus qvantum debemus. Vel, qvib' reddim' debitū, & qvidē tantū, qvātū debem, seu qvib' tantū reddim', qvantū accepimus. Sic reddere pecuniam qvam debes, & qvantam debes, seu qvam, & qvantam accepisti est actus justitiæ. Vel actus justitiæ sunt, qvibus debitum nostrum spectatur magis, qvam bonum alterius. Sic redditio pecuniæ mutuò acceptæ est actus justitiæ, qvia in ea spectatur magis nostrum debitum, qvam alterius bonum, reddere solemus enim pecuniam mutuam nō tàm ideò, ut proximum promoveamus; qvā ideò, ut nos ab obligatione liberemus.

LXI. Qvid sunt actus charitatis?

Qvibus bonum alterius spectatur magis, qvàm nostrum debitum; sic in remissione debiti est actus charitatis, qvia in ea bonum alterius spectatur magis, qvam nostrum debitum, solemus enim remittere debitum non tàm ideò qvod debeamus, qvàm ideò, ut proximum promoveamus. Additur, qvam nostrū debitum, qvia opera charitatis etsi respectu proximi sint gratuita, tamen respectu Dei præcipientis sunt debita. Vel, actus charitatis sunt, qvibus non ex debito, sed ex gratia aliqvid largimur. Sic vestire nudum est actus charitatis, qvia dicimus vestire nudum non ex debito, sed ex gratia.

LXII. Magis tenemurne officium justitiæ facere, qvam charitatis?

Sic.

LXIII. *Magis tenemurne ergò debita nostra solvere, quam gratis ex nostro aliquid largiri?*

Sic: qvia solvere debita nostra est officium justitiæ: aliqvid verò ex nostro largiri, v. g. aliqvem vestire, cibare, alicui aliqvid, ut libros donare, debitum remittere, &c. est officium charitatis. Primò ergò debitum solvas, deinde des eleemosynam, & exerceas hospitalitatem & liberalitatem. Ergò offendens magis tenetur ne reconciliationem qværere, qvam offensus? Sic: qvia offendens, seu lædens ex justitia tenetur reconciliationem qværere: offensus verò, seu læsus ex charitate? Primò ergò lædens veniam delicti petas, postea læsus. Interim si læsus contumax sit, læsus hoc facias, qvia mandatur hoc etiam tibi. Matth. 5. 23. 24.

LXIV. *Quotuplex est hæc justitia quoad modum?*

Iustitia hæc scil. erga proximum, qvoad modum est duplex: n. aliqvando stricta, aliqvando verò mitigata, seu epiikia, id est, æqvitas, mitigatio. Iustitia stricta est virtus, qvæ respicit legis tantum finem proximum, & verba: epiikia verò, seu æqvitas, moderatio est virtus, qvæ respicit legis finem remotum, & mentem, seu sensum: ut hujus legis: n. tempore belli urbis portæ clausæ sunt tenendæ, finis proximus est, ne hostes irruant in urbem, & ei noceant: finis verò remotus est salus, & utilitas civitatis. Iam, cum apertio portarum urbis nociva est urbi, jus

70247

bi, justitia stricta postulat, ut lex illa strictè, & severè retineatur: cum verò apertio portarum urbis utilis est civitati, ut, si ex ingressu aliqvorum hostium victoria certò potest exspectari, epiikia postulat, ut lex illa mitigetur, & portæ urbis eo usqve apertæ teneantur. l. 5. cas. c. 2. q. 3. r. 1. 2. Vel, lex stricta, seu jus strictum, seu exactum est cum leges severè retinentur, cum locus, tempus, personæ, ipsáqve legislatoris mens nullam mitigationem reqviruntur: Epiikia verò est summi, seu strictissimi juris moderatio, seu mitigatio, ut Thomas habet. Vel est, cum leges ob aliqvam utilitatē nō servantur, vel saltē severè nō servātur, cū tempus, locus, personæ, legislatoris mens mitigationē reqvirunt, ut colligere poteris ex Burgersd. Phil. mor. c. 21. th. 15, 16. Sūma summarum, justitia stricta exigit, ut leges strictè serventur, si earum observatio utilis sit: æqvitas verò hoc exigit, ut leges non observentur saltem severè, si earum observatio inutilis sit. Sic lex de reddendo deposito juxta justitiam strictam servanda est, si observatio ejus non noceat; sed si alicui noceat juxta æqvitatem, non est servanda. Sic ergò, si non noceat gladium depositum reposcenti reddere, gladius reddendus est; sed si noceat, non est reddendus. Vel, jus strictum est, qvod pœnas peccatis æqvat: Epiikia verò, seu æqvitas est virtus, qvæ propter causam probabilem pœnas peccatis non æqvat: ut cum propter factum, aut officium, aut propter salutem publicam, aut privatam eorum qvi peccant, aut propter scandalum vitandum, aliqvid remittitur de jure

nostro in peccatis puniendis, aut persqvendis injuriis. Pol. pag. 678. Obj. Epiikia negatur esse virtus, & pars justitiæ. Thom. 2. 2. q. 120. art. 1. 2. Ergò non est virtus. Resp. Consequentia negatur. Observa ergò. Epiikis, seu æqvitas & mitigatio strictissimi juris, est exercenda. Patet. 1. an ita sit. Gal. 6. 1. Philip. 4. 5. Eph. 4. 2. Tit. 3. 2. Isc. 3. 13. Cur ita sit. 1. Qvia maximè decet homines, qvi ex infirmitate variis lapsibus & ipsi sunt obnoxii, 2. Qvia illa unus qvisqve nostrum indigere ab aliis potest. 3. Qvia leges severè servare, cum illæ mitigationem reqvirunt, est summa injuria. Dehortatio. Ergò ne exerceamus. 1. Nimiam indulgentiam, qvæ est peccatum, cum qvis non movetur iis rebus, qvibus oportebat moveri ex officio ad pœnam irrogandam delinqventibus, secundum mandatum Dei; sed impunita qvævis promiscuè peccata finit. 2. Rigorem importunum, qvi est peccatum, cum qvis ergo delinqventes, & lapsos immodicè durus est, censuras, & reprehensiones illorum spiritu mansvetudinis minimè temperans. Exhortatio. Ergò exerceamus æqvitatem, id est, ne pœnas peccatis æqvemus, ut jus strictum postulat; sed aliqvid remittamus de jure nostro in puniendis peccatis, & prosequendis injuriis. Igitur nec nimis indulgeamus peccatoribus, nec nimis rigidi in eos simus.

LXV. *Quotuplex est hæc justitia quæ ad species?*

Justitia hæc scil. erga proximum, seu particularis (nam in hoc capite non est sermo de justitia

703147

justitia universali, seu legali, ut dictum ad th. 2.) qvoad species est duplex, n. distributiva, vel emendativa. Iustitia distributiva qvid? Est qvæ suum unicuíque tradit, hoc est, cum qvis debito præmio (n. munere, honore, reditu) afficit aliqvem non propter falsas causas, n. divitias, nobilitatem, amicitiam, cognationem, formam, affinitatem, dationem, &c. sed propter justas causas, n. pietatem justitiam, fortitudinem, prudentiam, temperantiam, scientiam, &c. Additur, debito: qvia dignis nō ex gratia, & liberalitate confertur præmiū muneris, honoris, pecuniæ, sed ex debito. Vel, justitia distributiva est, qvæ versatur in distributione officiorum, honorum, præmiorum, ut unicuíqve consentanea pro conditione, statu, & dignitate cujusqve præstentur. Vel, per qvā benefactis debita præmia redduntur, ut virtutum studium alatur augeatúrqve. Vel, qvæ efficit, ut præmia hominibus juxta eorum merita distribuantur. Vel, qvæ æqvalitèr dignis æqvalia, inæqvalitèr dignis inæqvalia præmia distribuit. Obj. Iustitia distributiva tradit unicuíqve res communes: Ergò non sua unicuíqve tradit. Resp. Conseq. negatur: qvia id qvod est totius, qvodam modo est etiam partis, ut vides in Thom. 2. 2. q. 61. art. 1. Qvid verò justitia emendativa? Est qvæ suum cuíqve reddit, hoc est, efficit, ut proximus proximo tantum reddat, qvantum ab ipso accepit. Vel, ut proximus proximum tàm puniat, qvàm peccavit; vel ut proximus proximo tantum restituat, qvanto ipsum injustè privaverat, ut elucet ex ejus speciebus. Obj. Iustitia particularis,

sen erga proximum dividitur in distributivam, & commutativam, ut vides in. Thom. 2. 2. q. 61. art. 1. Burgersd. phil. mor. c. 22. th. 6. Ergò Author errat. Resp. Conseq. negatur: qvia justitia commutativa non est species immediata justitiæ erga proximum, ut vides in ipso Authore nostro.

LXVI. *Quæ requiruntur ad rectam justitiæ distributivæ præstationem?*

Hæc: n. 1. Recta dijudicatio rerum, & personarum, hoc est, ut ille qvi præmia distribuit, sciat discrimen facere inter præmium magnum, & parvum, hoc, & illud, & inter personam dignam, qvæ scil. servivit, & servire potest societati, & indignam, qvæ scil. non servivit, nec servire potest societati, magis dignam, qvæ scil. plus servivit, & servire potest societati, & minus dignam, qvæ scil. minus servivit, & servire potest societati. 2. Decens comparatio rerum ad res, personarum ad personas, hoc est, ut ille qvi præmia distribuit sciat præmium præmio, personam personæ præferre: adeóqve in divisione præmiorum servare proportionem Geometricam, hoc est, proportionem rerum ad personas. Ut enim persona se habet ad personam, sic etiam res, qvæ datur uni personæ debet habere ad rem qvæ datur alteri, e. g. sint Ajax, & Ulysses bene de Repub. meriti, ille ut 4. hic ut 3. Cum præmia distribuuntur, præmium Ulyssis ita se debet habere ad præmium Ajacis, ut Ulysses se habet ad Ajacem. Qvare si Ajacis præmium est ut 6. præmium

Ulysse-

703147

Ulyssis debet esse ut 12. Burgersd. idea Philomor, c. 22. th. 10. Thom. 2. 2. q. 61. in axiomate. Observa ergò. Iustitia distributiva est exercenda, hoc est, præmia æqualibus æqualia, inæqualibus inæqualia dari debent. Patet. 1. an ita sit. Rom. 13. 7. 2. ex exemplo Iosephi Patriarchæ, qvi cum fratres suos convivio exciperet, pro ætate cujusqve loca illis designavit. Gen. 44. 33. 2. cur ita fit patet: 1. Qvia justitiam distributivam Deus præcipit. Rom. 13. 7. 2. Qvia justitia distributiva conservat studium virtutis, & pacem inter homines: si enim dispensator unicuiqve secundum dignitatem, statum, conditionem, distribuat officia, honores, præmia, unumqvemqve excitat ad virtutes comparandas, & conservat in tranqvillitate; sed si secùs faciat, studium virtutum & pacem tollit, experientiâ teste. 3. Qvia Deus justitiam distributivam exercet: Dat enim dona sua unicuiqve secundum suam conditionem, statum, naturam, ut videmus. Et qvidem solam: Non enim exercet commutativam, qvia omnia nostra à Deo sunt, nec qvisqvam, qvippiam dederit, pro qvo à DEO sibi retribuatur, Rom. 2. Qvis prior dedit illi, & retribuetur illi. Thom. 1. p. q. 21. art. 1. Exhortatio, & dehortatio: Ergò: 1. doctis majorem honorem, digniorem locum, excellentius officium assignemus: indoctioribus verò secùs. Ne locum habeat illud: Doctus, & indoctus nullo discrimine jacent. 2. ne exaltemus impios, & dejiciamus pios. 3. ne negligamus fortes, & eligamus pusilanimes ad officia.

LXVII. Quid opponitur justitiæ distributivæ?

Acceptio personarum. Quid? Quâ, &c. hoc est, personarum acceptio est peccatum, cũ qvis dignum, id est, virtutibus præditum, adeóqve eum qvi societati utiliter servivit, vel servire potest, debito præmio, n. officio, honore, reditu, non afficit, propterea qvod sit pauper, ignobilis, extraneus, &c. sed indignum, id est, virtutibus destitutum, adeoqve eum, qvi societati nec servivit, nec utiliter servire potest, præmio afficit, propterea qvod sit dives, adeóqve aliqvid dedit, vel dare potest, nobilis, cognatus, affinis, amicus, compater, &c. Observa ergò. 1. Acceptio personarum est peccatum. Patet, 1. ani ita sit. Iac. 2. 1. 4. 9. Deut. 1. 17. Prov. 18. 5. & 28. 21. 2. Cur ita sit. Qvia justitiam, & charitatem in eodem actu excludit. Nam. 1. Privat homines bonis qvæ illis debentur. 2. Qvia res levissimas, & alienas pluris facit, qvàm res magnas ad qvas attendere tenetur, pervertit ordinem societatis humanæ. Eccl. 10. 2. 3. 4. 3. Qvia viam directam, & facilem facit ad omne genus peccati, Prov. 28. 21. 4. Tollit (qvantum in ipsa est) discrimen inter merita bona, & mala. Refutatio. Ergò errant qvi dicunt acceptionem personarum non esse peccatum. Obj. Apud Deum nulla potest esse iniqvitas, vel peccatum. Sed Deus videtur personas accipere, qvia interdum duorum hominum unius conditionis, unum assumit per gratiam, & alterum relinqvit in peccato, secundum illud Matth. 24. Duo erunt

703147

erunt in lecto, unus assumetur, & alius relinquetur: Ergò acceptio personarum nõ est peccatum. Resp. Duplex est datio, una quidem pertinens ad justitiam, qvâ scil. aliqvis dat alicui qvod ei debetur, & circa tales dationes attenditur personarum acceptio: Alia est datio ad liberalitatem pertinens, qvâ scil. gratis datur alicui qvod ei non debetur, & talis est collatio munerum gratiæ, per qvæ peccatores assumuntur à Deo, & in hac donatione non habet locum personarum acceptio: qvia qvilibet absqve injustitia potest de suo dare qvantum vult, & cui vult: secundum. Matth. 20. An non licet mihi qvod volo facere? Tolle qvod tuum est, & vade.

2. Acceptio personarum est fugienda. Patet, 1. an ita sit. Ioh. 7, 24, Iac. 2. 1. 9. Exod. 23. 8. Lev. 19. 15. Deut. 1. 17. & 16. 19. Psal. 82. 2. collato cum v. 3. 4. Prov. 18. 5. & 24. 23. & 28. 21. 2. Cur ita sit. Qvia peccatum est: 1. qvia adversatur justitiæ distributivæ. 2. qvia prohibetur. Deut. 1. 17. 2. Qvia acceptio personarum non est apud Deum. Deut. 10. 17. 2. Chron. 19. 7. Iob. 34. 19. Act. 10. 34. Rom. 2. 11. Gal. 2. 6. Eph. 6. 9. Colos. 3. 25. 1. Petr. 1. 17. 3. Qvia apud Christum non fuit acceptio personarum, seu Christus in docendo non respiciebat ad personas hominũ, ut scil. ad eorum voluntatem inflecteret sermonem suum: libere enim docebat, & redarguebat omnes, qvi redarguendi erant, non solum pauperes; Sed etiam divites, ac potentes, si vel irascerentur, sive acqviescerent. Matth. 22. 16. Marc. 12. 14. collato eum, Luc. 20. 21.

Dehor-

Dehortatio. Ergò. 1. Ad officia Ecclesiastica, vel secularia indignos, id est, scientiâ, probitate, promptitudine, &c. carentes ne promoveamus : qvia hac electione. 1. Deus privatur suo honore, qvem pro officii ratione sustinere debent omnes qvi munere publico funguntur. 2. bonum commune, ad qvod munera publica ordinantur, hac ratione impeditur. 3. injuria fit dignis, qvibus officiorum publicorum honor, tanqvam præmium debetur. 4. injuria fit ipsi virtuti, cujus proprium alimenum honor ipsi negatur, & perversè transfertur ad ejus contemptum fovendum. 2. Ne prætermisso digniore eligatur minus dignus. Ratio est, 1. Qvia dignus in comparatione ad digniorem est indignus. 2. Qvia dignior magis respondet fini, qvi in electione debet spectari. In Ecclesiasticis electionibus hoc palam est : qvia Ecclesia semper debet qvantum fieri potest ædificari per suos ministros. Eph. 4. v. 12. 13. 14. 3. Ne indignis honorem & reverentiam exhibeamus. 4. Propter divitias simpliciter neminẽ honoremus. l. 5. cas. c. 5. & Thom. 2. 2. q. 63.

LXVIII. *Quotuplex est justitia emendativa ?*

Duplex : commutativa, vel correctiva.

LXIX. *Quid est justitia commutativa ?*

Est æqvalitas redditi, & accepti, hoc est, justitia commutativa est justitia emendativa, qvæ hoc exigit, ut in contractibus tantum reddamus, qvantum accepimus. V. g. accepi à te operam

703147

operam unius diei: ergò juxta contractum reddere debeo tibi denarium. Marth. 20. Sic accepi à te 4. ternarios: Ergò juxta pactum reddo tibi justam vini. Justitia commutativa est justitia emendativa: qvia emendat, seu tollit injustitiam commutativam, seu inæqvalitatem redditi, & accepti à contractibus. Vel, justitia commutativa, est justitia particularis, per qvam æqvitatem in acqvisitione rerum, in adeunda hæreditate, in commerciis, seu negotiationibus, & contractib' servamus ex pacto, sic ut cum proximo in omnibus ita agamus, qvemadmodum nobiscum agi cuperemus. Brevius: justitia commutativa, est justitia particularis, qvæ servat æqvalitatem in contractibus, seu in commutatione rerū, & preciorū, operarū & officiorum. Hujus virtutis est, cum proximo bonâ fide agere, cúmqve non circumvenire in contractu ullo, sive mercatorio, qvi tripliciter fit, aut res pro rebus, aut pro pecunia res, aut pecuniam pro pecunia commutando; è qvibus contractus primus permutatio; secundus, emtio, venditio; tertius cambium appellatur: sive alioqvin civili, ut sunt, mutuatio, commodatio, donatio, locatio, conductio, oppignoratio, depositum, societas, emphyteusis, de qvibus infra c. 20. th. 22. 23. Observa ergò. Justitia commutativa est sanctè exercenda. Patet. 1. an ita sit. Gen. 23. 3. & seqq. ubi justitiæ commutativæ in emptione, & venditione exemplum est in Abraham. 2. cur ita sit. 1. Qvia à Deo præcipitur. Exod. 20. Non furabere. Lev. 19. 35. Deut. 25. 15. 2. Qvia accepta est Deo. Prov.

11. 1. 3. Qvia multas utilitates adfert. Nam prolongat vitam. Deut. 25. 15. per totam hanc vitam usqve ad tranqvilissimum securitatis portum deducit. Prov. 11. 3. eripit à morte. Prov. 10. 2. & 11. 4. &c. 4. Qvia melior & præstantior est gemmis, mercibusqve pretiosis, ut & auro pro gemmis, aliisqve mercibus accepto. Prov. 20. 14. 15. Exhortatio. Ergò exerceamus justitiam commutativam, seu servemus æqvalitatem accepti, & redditi in contractu: ut in permutatione, in emptione, venditione, cambio, mutuatione, commodatione, delocatione, conductione, oppignoratione, depositò. Dehortatio. Ergò fugiamus injustitiam commutativam, seu inæqvalitatem in contractibus recensitis. 1. Qvia à Deo prohibetur in Decalogo. Exod. 20. v. 15. Non furaberis. Et cap. 22. v. 21. 22. Levit. 19. v. 11. 13. 35. & Cap. 25. v. 14. 17. Deut. 25. 13. 14. 1. Thess. 4. v. 6. Prov. 23. v. 10. 2. Qvia abominationi est Deo, & ab eo gravitèr punitur. Deut. 25. 16. Prov. 11. 1. & cap. 20. 10. 23. 1. Thess. 4 v. 6. 3. Qvia mala multa eam exercentibus adfert; veluti egestatem. Prov. 10. v. 3. 4. & cap. 19. 15. dolosa anima esuriet vindictam divinam. Exod. 22. v. 21. 24. 1. Thess. 4. v. 6. Et cap. 23. v. 11 exclusionem è regno Dei. 1. Cor. 6. v. 8.

LXX. *Quid est justitia correctiva?*

Correctiva justitia est justitia emendativa, qvæ injustitiam aliqvam corrigit. Qvotuplex est justitia correctiva? Duplex: civilis, vel criminalis.

LXXI.

703147

LXXI. *Quid est justitia civilis?*

Justitia civilis est justitia correctiva, qvæ præcipue injustitiam rei corrigit, seu qvæ corrigit peccatum, non peccantem: corrigitur autem peccatum, cum petitur, ut damnum per peccatum illatum parti læsæ refundatur; sed peccans ne puniatur.

LXXII. *Quid verò est justitia criminalis?*

Est justitia correctiva, qvæ præcipuè injustitiam personæ corrigit, seu qvæ corrigit peccantem: corrigitur autem peccans cum petitur, ut peccans puniatur; sed damnum parti læsæ ne refundatur. l. 5. cas. c. 2. q. 6. r. 4. Additur, præcipuè: qvia in causa damni vi manifesta dati, conjungitur justitia civilis, & criminalis, qvia in ea corrigitur & peccatum, & peccans, in ea enim petitur à Iudice, & damni refusio, & pœna rei, hoc est, & hoc ut bos ablatus restituatur, & hoc, ut ablator puniatur. Ibidem. r. 6.

LXXIII. *Qui sunt actus justitiæ correctivæ?*

Vindicta (seu vindicatio, pœna, ultio) & restitutio.

LXXIV. *Quid est vindicta?*

Vindicta est actus justitiæ correctivæ, qvo pœna infligitur illi, qvi justitiam violavit, seu eam punitur ille, qvi peccavit.

LXXV. Qui sunt fines vindictæ?

1. Ut ille, qui punitur, emendetur, seu cohibeatur, ne deinceps peccare pergat, & audeat. Rom. 13. 4. 2. Ut alii admoneantur, seu à peccatis deterreantur. Deut. 19. 20. 3. Ut parti læsæ & aliis in reliquum securitas præstetur. Rom. 13. 4. 1. Tim. 2. 2. adeóque ut homines erga Deum pii, erga se verò justi sint. Quæres: 1. Qualis vindicta est actus justitiæ correctivæ? Non privata, qvâ privatus læsum lædentem punit; sed publica, qvâ superior potestate alios lædentē punit, ut infra habebimus c. 17. th. 43. 2. Vindicta estne licita? vindicta privata est illicita; & etiam publica, si procedat ex odio, & fiat ob malos fines; sed est licita si oriatur ex charitate, & fiat ob dictos fines: qvia vindictam publicam Deus ordinavit. Rom. 13. Obj. Deut. 32. 35. Mea est ultio: Ergò vindicta publica exercenda per superiorem potestate est illicita. Resp. Conseq. negatur: nam Dei est ultio vel per superiorem potestate irroganda. Rom. 13. vel per semetipsum. De ultione, qvam Deus per se ipsum irrogare solet vide Ravan. sub dictione pœnæ: ubi notatu dignissima documenta offendes. Thom. 2. 2. q. 108. art. 1. 3. Vindicatio publica ad qvam justitiæ speciem pertinet? Ad justitiam emendativam, ut dictum. 4. Obj. Peccata graviora gravius, leviora levius punienda sunt: Ergò vindicta publica pertinet ad justitiam distributivam. Resp. Conseq. negatur: qvia etsi vindicatio illa similitudinem qvandam justitiæ distributivæ habeat; tamen ad eā non pertinet, qvia distributiva justitia circa bo-

703147

ca bona distribuenda versatur, ut ex definitione videz ; sed vindicatio versatur circa inflictionem mali. 2. Obj. Author refert vindicationem ad justitiam commutativam l. 5. cas. 2. q. 1. Ergò sibi contradicit. Resp. Consequentiam negatur. 4. An vindicatio debeat fieri per pœnas in lege DEI determinatas? Sic. Thom. 2. 2. q. 108. art. 3. 5. An vindicta possit juste exerceri in eos, qvi à culpa sunt immunes. Respondet Author. l. 5. cas. c. 3. q. 2. Et Thom. 2. 2. q. 108. art. 4. Observa ergò. 1. Vindicta publica est licita, & exercenda. Patet. 1. an ita sit. Rom. 13. 4. 1. Petr. 2. 14. 2. cur ita sit. 1. Qvia peccata puniri vult Deus. 2. Qvia peccata sunt causa publicarum calamitatum, & ruinæ Reipublicæ, & Regiminis, nisi à Magistratu puniantur: ut testatur diluvium universale, Sodoma, & Gomorrha, Respublica Israelitica sub Iudicibus, & deinceps sub Regibus tot Monarchiæ eversæ, tot urbes devastatæ. Hoc inculcant omnia scripta Prophetarum. Pœnarum qvibus Magistratus peccatores afficit fines th. seqventi enumeratos adde his rationibus. Exhortatio. Magistratus exercete vindictam. At qvî? 1. Severe, id est, sine mitigatione pœnæ, si delictum ita postulet, Exod. 21. 12. Sed nõ crudeliter & tyrannicè, ut Saul jussit Sacerdotes Dei tyrannicè occidi. 2. Clementer, id est, adhibitâ mitigatione pœnæ, si delictum permittat; sed non nimis molliter, ut exemplum præposteræ clementiæ Saulis in Agagum docet. 1. Sam. 15. 9. & Achabi in Benhadadum. 1. Reg. 20. 42.

2. Vindicta privata est illicita, & fugienda. Patet. 1. an ita sit. Rom. 12. 17. & Rom. 13. 4. 1. Petr. 2. 14. 2. cur ita sit. 1. Qvia vindicare alterius maleficium pertinet ad eum, qvi est potestate superior: sed privati omnes sunt jure æqvales. 2. Qvia vindicta est actus judicii, & nemo est idoneus Iudex in sua propria causa, qva etiam ratione fit, ut qvi vindictam petit à Iudice, non rectè petat nisi subista conditione, si (causa cognita) ita fuerit judicatum. 3. Qvia privatus non potest per se, ad proprios fines vindictæ pertingere. Cum enim in alienis injuriis vindicandis, hæc tria spectari debeant à lege, & Magistratu, ut eum qvem punit emendet. Rom. 13. 4. ut pœna ejus, cæteros meliores reddat. Deut. 19. 20. & ut parti læsæ, ac aliis in reliqvum securitas præstetur; Exod. 21. 18. Rom. 13. 4. 1. Tim. 2. 2. nihil horum assequitur ille, qvi privatam vindictam exercet. Adversarium enim magis, magisqve irritat, aliis exemplum præbet scandali plenum; & vexationem sibi, & aliis accersit nullis finibus terminandam. 4. Qvia vindicta est propria Dei. Deut. 25. 35. Rom. 12. 19. Hebr. 10. 30. non igitur suscipienda est, nisi ab iis qvibus est à Deo commissa, qvorum vindicatio est ultio Domini. Num. 31. Institutio. Ergò privati non debent vindictam exercere, seu suos lædentes punire; sed contra illos à Magistratu debent vindictam petere: & exspectare, neqve ex odio, seu delectatione mali proximi, hoc enim est vinci à malo. Rom. 12. sed ex charitate, & ob dictos fines. l. 5. cas. c. 3. q. 1. r. 5. & 7. Thom. 2. 2. q. [illegible] a. 1. c.

LXXVI.

703147

LXXVI. Quid est restitutio?

Restitutio est actus justitiæ correctivæ, qvo qvis alteri restituit id, qvod ab ipso injustè, vel invitè accepit. Obj. Restitutionem dicit Author propriè actum justitiæ commutativæ. l. 5. cas. c. 4. q. 1. r. 2. Ergò sibi contradicit. Resp. Conseq. negatur: qvia restitutio qvatenus tantum debemus restituere, qvantum injustè accepimus, est actus justitiæ commutativæ; sed qvatenus injustam ablationem corrigit est actus justitiæ correctivæ. Observa ergò. Unus qvisqve id, qvod ab alio injustè accepit restituere ei tenetur. Patet. 1. an ita fit. Num. 5. 7. 1. Sam. 12. 3. Nehem. 5. 11. Luc. 19. 8. Hic qvæstiones & objectiones videre poteris in Authore l. 5. de consc. c. 4. & in Thom. S. S. q. 62. art. 2. 2. cur ita fit. 1. Qvia retentio rei alienæ invito Domino, est actio illicita, species furti, & specialiter prohibetur. Rom. 13. 7. 8. 2. Qvia non remittitur peccatum nisi restituatur ablatum: qvia si res aliena propter qvam peccatum est, reddi possit, & non redditur, pœnitentia non agitur, sed simulatur. 3. Qvia restitutio est actus justitiæ correctivæ: Ergò, &c. Ratio consequentiæ, qvia justitiam conservare unusqvisqve tenetur. Exhortatio. Ergò si injustè aliqvando aliqvid alicui eripuisti, restitue. Movent te rationes; præcepta DEI; exemplum Samuelis, & Zachæi.

LXXVII. Quæ actio obligat ad restitutionem, & cui virtuti est contraria?

Actio obligans ad restitutionem est injusta acceptio, ut vides in scholastica Becani. q. 3. p. mihi 719. Iusta acceptio non obligat ad hoc, ut id, quod ab aliquo accepimus, ei restituamus; sed injusta acceptio ita. 2. Injusta acceptio contrariatur. 1. charitati, quæ hoc exigit, ut bonum proximo optemus, & procuremus, ne bonum ejus injustè accipiamus. 2. justitiæ strictè sumptæ, quæ hoc exigit, ut severè retineamus legem de non furando, id est, de bono aliquo, invito possessore, accipiendo.

LXXVIII. Quid opponitur justitiæ huic?

Iustitiæ huic, (quæ scil, complectitur in se officia proximum spectantia, quæ etiam justitia particularis dicitur comparatè ad justitiam universalem, quæ officia erga Deum, & proximum complectitur, & vocatur observantia seu obedientia erga Deum) opponitur injuria, seu injustitia particularis. Quid ergò est injuria, seu injustitia particularis? Est peccatum, quo inclinamur ad debitum officium proximo non præstandum: contrariorum enim contrariæ sunt definitiones. Injuria ergò est lædere famam proximi, occidere, mœchari, furari, mentiri, concupiscere. Observa ergo. Injuriâ alii a lios non debent afficere. Patet. 1. an ita sit. Act. 7. 26. Lev. 19. 18. & 25. 17. Psal. 15. 3. Matth. 7. 12. 1. Thess. 4. 12. 2. cur ita sit. 1. Quia injuria est peccatum, quia adversatur justitiæ, quæ est virtus. 2. Quia injuria afficientes proximum vocantur injusti. Apoc. 22. 11. ubi injustè agere est injuriam facere: videtur enim

703147

enim allusio esse, ad. Dan. 12. 10. 3. Qvia injustiâ afficientes proximum damnantur. Matt. 5. 39. ut iste qvi repulit Mosem benemerentem. Exod. 2. 13. 14. Act. 7. 27. AEgyptius. v. 24. Iudæi, & gentiles Iconientes. 14. 5. qvidam Chorinthiorum. 1. Cor. 6. 8. testis injurius, seu mendax. Deut. 19. 16. 4. Qvia injuriam qvi intulerit, referet injuriam, (id est, meretedem injuriæ) qvam intulerit. Colos. 3. 25. injuriæ enim Authores Deus graviter punit. Psal. 7. 17. ut Abimelechum, & Sichemitas. Iud. 9. 24. 55. 56. Davidem, propter negotium Uriæ: 2. Sam. 12. v. 10. 11. Saulem, qvi occiderat Gabaonitas, & punitus est etiam in posteris. 21. v. 1. 9. Achabum, & ejus uxorem, qvi Nabothum ad supplicium rapi jusserant, ut vineâ ipsius potirentur: 1. Reg. 21. v. 19. 19. Deus siqvidem videt, & novit injuriam, qvâ improbi afficiunt bonos, adeò ut bonorum causam contra improbos agat: Gen. 31. 12. Lam. 5. 59. deniqve, injuria afficientes proximum, seu injusti, non possidebunt Regnum Dei. 1. Cor. 6. 9. Dehortatio. Ergò injuriam nemini faciamus. Moveat nos exemplum Iobi. 31. 34. Davidis, & militum ejus. 1. Sam. 25. 7. 15. item Davidis. 1. Chrō. 12. 17. Psal. 7. 4. Pauli. Act. 25. 10. 2. Cor. 7. 2. Exhortatio. Ergò: 1. Injuriam qvâ proximum affecimus debemus confiteri, & veniam ab eo postulare. 2. Cor. 12. 13. ut præfectus. poculis. Gen. 41. 9. Fratres Iosephi. 50. v. 15. &c. Aron. Num. 12. 9. 10. 11. Semei. 2. Sam. 19. 18——20. amici Iobi. Iob. 42. 7——9. filius prodigus. Luc. 15. 17. 21.

2. Ne-

2. Ne iniuriâ affecti ab aliqvo, eum iterum injuriâ afficiamus. Ergò. 1. Injurias patienter toleremus, ut Moses. Num. 12. 3. David. 2. Sam. 16. 11. 12. Christus. Esai. 53. 7. Luc. 23. 34. Stephanus. Act. 7. 60. Paulus. 1. Cor. 4. v. 12. 13. præsertim injurias nobis ab hominibus neqvam illatas, imprimis autem servi Dei patientes sint in tolerandis hominum adversus ipsos injuriis, & murmurationibus. Ex. Moses. Exod. 14. v. 12. 13. & 16. 8. impatientia enim in ferendis injuriis damnatur: Prov. 12. 16 & 14. 29 & 19. 19. Ex. in moderatoribus filiorum Israelis: Exod. 5. 21. Abisai. 2. Sam. 16. 9. Achitophele: 17. 23. Semei. 20. v. 1. 2. Hamano: Est 3. 6. Nebucadnezare: Dan. 3. 13. Herode. Matth. 2. 13. discipulis: Luc. 9. 54. collato eum vers. 55. Atqve adeò. 1. injuriam nobis illatam non debemus ulcisci. Sed eam Deo committere: Deut. 32. 35. Prov. 20. 22. Matth. 5. 39. Rō. 12. 19. Hebr. 10. 3. qvod Reges imprimis præstare debent, hi enim injurias sibi ab hominibus neqvam illatas debent prudenter dissimulare, & contemnere, præsertim, Regno nondum benè firmato. Ex. Saul. 1. Sam. 10. 27. & 11. v. 12. 13. (& verò, Reges qvi nondum in Regno benè firmati sunt, injurias sibi illatas à subditis, qvi authoritate pollent, ferre coguntur. Ex. Isboseth: 2. Sam. 3. 11. David. v. 39.) deniqve, Reges injurias sibi illatas condonent veniam petentibus. Ex. Idem Davidi 19. v. 19. &c. 2. injurias acceptas oblivisci debemus. Ex. Esau oblitus est tandem injurias, qvibus à fratre Iacobo se affectum fuisse

putaba-

703147

putabat, & de qvibus se ultionem sumpturum prædicaverat. Gen. 27. 47. (collato cum v. 43.) David oblitus est injuriæ ipsi illatæ, à Saule qvi filiam majorem, qvam Davidi promiserat, alteri dedit, & libenter acqvievit, cum Rex alteram filiam promisisset ipsi. 1. Sam. 18. v. 19. 23. 3 injurias nobis illatas condonare debemus, & qvidem ex animo Matth. 6. v. 12. 14. 15. & 18. 35. multoties, & maturè. Eph. 4. 26. ac præsertim, cum mors nostra instat. Luc. 23. 34. Act. 7. 60. sic autem Deus in Christo nobis propitius est. Colos. 3. 13. & è contra Matth. 7. 2. & 18. 15. Marc. 2. 13. itaqve, erga eos qvi nos injuriâ affecerunt, placidi esse debemus, præsertim si nobis satisfaciant, aut veniam à nobis petant. Ex. Abraham. Gen. 20. 17. Ioseph 45. v. 5. & seqq. Moses. Num. 12. v. 11. 12. 13. David. 1. Sam. 25. v. 28. 32. non est tamen illicitum de injuria nobis illata expostulare. Ex. in Sarai Gen. 16. 5. Abrahamo. 21. 25. Abimelecho. 26. v. 9. 10. Iacobo. 31. v. 5. & seqq. Lea, & Rachela. v. 14. 15. 16. & coguntur pii apud Deum qviritari de injuriis qvas patiuntur, qvin etiam nihil prohibet justis adminiculis à Deo subministratis injuriam repellere. Ex. in Paulo. Act. 22. 25. & qvamvis injuriæ non sint retaliandæ. Matth. 5. 39. utendum nihilominus est adminiculis à Deo porrectis ad cohibendam impiorum libidinem, ne saltem aliis similiter noceant. Ex. in eodem. 26. 37. damnantur verò illi, qvi injustè qveruntur, & expostulant de injuria sibi facta. Ex. operarii primi. Matth. 20. 13. (collato cum vers. 12.) interpres legis. Luc. 11. 46.

LXXIX. *Quid opponitur charitati?*

Malevolentia. Qvid? Est peccatum cum qvis malum proximo precatur, & operatur: charitatis enim erga proximum partes sunt precatio pro bono proximi, & ejusdem operatio, ut dictum th. 30. Ergò etiam malevolentiæ partes sunt precatio pro malo proximi, & ejusdem operatio: oppositorum enim oppositæ sunt partes: Obj. Charitati opponitur totum odium: Ergò non tantum malevolentia, qvæ est tertia pars odii, nam ut charitatis partes sunt unio, complacentia, benevolentia: sic odii partes sunt disjunio, displicentia, malevolentia. Resp. Conseq. negatur: qvia in charitate hoc in loco benevolentia consideratur magis, qvàm unio, & complacentia, ut patet ex ejus partibus, th. 30. Qvot modis malè vult qvis proximo? Duobus: 1. formaliter, seu directè, cum qvis intendit proximo malum precari, & operari: ut ille qvi proximũ maledicit, ut Semei Davidẽ, prodit, ut Judas Christum; vel virtualiter, seu interpretativè, indirectè, cum qvis negligit proximo bonum precari, & operari, ut illi qvi pro liberatione exulum nec orant, nec eam pro virili operantur, qviqve nudum non vestiunt, famelicum non cibant, &c.

LXXX. *Quid pertinet ad istam malevolentiam?*

Discordia injusta. Additur, injusta: nam discordia est vel justa, qvâ in malo ab aliis dissentimus, ac proinde est virtus, & sic discordare debent pii ab impiis; vel injusta, qvâ in bono

703147

bono ab aliis dissentimus, adeóque est peccatum, & sic discordare solent impii à piis. Qui vocatur discordia injusta. 1. Discordia injusta, vel manet in corde, vel erumpit, & facit ut unus ab alio secedat. Non illa; sed hæc vocatur schisma, quia schisma dicitur ab scindendo, & est scissio, separatio, disjunctio, & dissolutio unionis illius, quæ debet inter Christianos observari, ut dicit Author noster l. 5. cas. c. 12. q. 1. 2. Secessio unius ab alio, est vel in bono civili, vel in bono religioso: Illa vocatur schisma impropriè: hæc verò propriè. Vel schisma accipitur. 1. pro dissidio in genere. Sic. 1. ne sit schisma in corpore, seu inter membra corporis, Deus curavit. 1. Cor. 12. 25. 2. Schisma ortum est propter Christum in turba. Ioh. 7. 43. inter Pharisæos. 9. 15. inter Iudæos. 10. 19. Sic scissa est multitudo urbis Iconii propter prædicationem Pauli & Barnabæ. Act. 14. 4. & multitudo constans ex Phatisæis & Sadducæis propter verba Pauli. 23. 7. 2. specialiter pro dissidio inter membra Ecclesiæ circa disciplinam externam, ritus Ecclesiasticos, quo sit, ut contentiosi, qui alioqui cum aliis in doctrina consentiunt, tamen se se ab aliis sejungant, sicque Ecclesiam scindunt, & dividunt. Quæres ergo. 1. Quid est hoc schisma? Schisma specialiter acceptũ est discordia, qua quis discordat à vera Ecclesia in vera disciplina, & veris ritibus Deum colendi. Vel, hoc schisma est peccatum, cùm quis non concordat cum vera Ecclesia in bonis, seu non cõmunicat cum vera Ecclesia in actionibus piis, seu una cum vera Ecclesia non exercet actus

communionis sanctorum, id est, una cum vera Ecclesia non audit verbum DEI, non utitur Sacramentis, non frequentat templum, non fovet ministerium, non subjicit se censuræ Ecclesiæ, non precatur & operatur bonum membrorum Ecclesiæ, qvamvis una cum vera Ecclesia in omnibus articulis fidei consentiat. Obj. Thomas. 2. 2. q. 39. Schisma dicit esse peccatum, per qvod qvis Christo & ejus Vicario subesse, & Ecclesiæ membris ei subjectis communicare recusat: Ergò non non rectè definimus schisma. Resp. Conseq. negatur. 2. An & qvomodo schisma proprium ab hæresi differat? Respondetur. l. 5. cas. c. 12. q. 2. ubi, & in Thoma citato loco alias etiam qvæstiones de schismate videbis. Observa ergò Schisma hoc propriè dictum est valdè fugiendum. Patet. 1. an ita sit. Gal. 5. 20. ubi dissidia, qvæ damnantur, notant schisma. Sic. 1. Cor. 1. 10. & 12. 25. 2. cur ita sit. 1. Qvia schisma propriè dictum est gravissimum peccatum. Nam. 1. Adversatur charitati erga proximum & privat eum spirituali bono. 2. Adversatur ædificationi illius, qvi facit separationem, qvatenus privat semetipsum communione in bono spirituali. 3. Adversatur honori Christi, qvatenus unitati corporis ejus mystici suo modo tollit. 4. Viam facit ad hæresin, & separationem à Christo. 2. Qvia emanat ex carne, seu vitiositate nativa: unde schismatici vocantur carnales. 1. Cor. 3. 3. 4. 3. Qvia est malum valdè perniciosum, ut colligitur ex 1. Cor. 1. 13. & 15. 25. & hoc nomine damnatur in Corinthiis. 1. Cor. 1. 10. & 11. 18. Corre-

ctio,

703147

ctio. Peccant ergò schismatici, id est, secedentes ab Ecclesia, qvoad disciplinam veram, & ritus Deum colendi veros, seu qvi non amant concordiam, seu unionem, & communionem sanctorum, adeóqve una cum Ecclesia verbum Dei non audiunt, Sacramentis non utuntur, &c.

CAPUT. XVII.

De honore proximi.

ANALYSIS.

HOnor proximi explicatur. I. A genere tùm remoto, qvod est justitia immediatè proximum afficiens. th. 1. tùm minus remoto, qvod est justitia respiciens gradum conditionis proximi, th. 2. II. A præcepto, qvo præcipitur, th. 3. III. A fundamento, seu subjecto, nempe societate hominum œconomicâ, & Politica. th. 4. qvæ societas. 1. duobus consectariis illustratur. th. 5. 6. 2. ab objectionibus vindicatur, th. 7—8. IV. A definitione. th. 9. ubi ratio redditur. 1. cur honor dicatur simul agnitio, & testificatio alienæ excellentiæ. th 11. unde cõsectarium infertur. th. 12. V. A præstantia. th. 13. VI. A synonymo. th. 14. unde consectarium infertur. th. 15. VII. Ab officio honorandi, qvod omnibus debemus: qvod explicatur. 1. à descriptione. th. 16. 2. ab opposito, qvod est læsio famæ proximi. th. 17. qvæ explicatur. 1. à definitione. th. 18 2. personis, apud qvas fieri solet. th. 19. solet enim fieri læ-

sio famæ: 1. apud nosmetipsos tantum, qvæ describitur, & ejus synonymum indicatur. Ibidem. 2. apud alios etiam cujus læsionis famæ, notantur. 1. media. th. 20. 2. modi. th. 21. 3. nomina, seu species: nam læsio famæ per impositionem mali culpæ, vel pœnæ, si fiat coram proximo, vocatur vel contumelia, vel derisio, vel convitium; si verò fiat clam proximo vocatur detractio. th. 22. qvæ: 1. directè versatur circa malum proximi, & qvidem. 4. modis. th. 23. qvi modi carmine continentur. th. 25. 2. indirectè versatur circa bonum proximi, & qvidem. 4. modis. th. 24. qvi modi carmine continentur. th. 26. 3. ab opposito, n. restitutione famæ læsæ. th. 27. VIII. A distributione in subjecta: honoris enim officia alia sunt imparium, alia parium th. 28. ubi primò de imparibus. qvi sunt. 1. superiores, qvi explicatur. 1. Ab officiis. th. 29. 2. A causis superioritatis qvæ sunt: 1. simplex qvalitas. th. 30. qvæ est. 1. ætas th. 31. ubi superiorum ætate officium notatur. th. 32. 2. bona: ubi superiorum bonis officium describitur. th. 33. 2. potestas, ubi superiorum potestate officium explicatur. 1. à descriptione. th. 34. 2. à modis. th. 35. ii enim exercent officium suum: 1. protectione: cujus notatur: 1. descriptio. 2. adjunctum. th 36. 2. rectione, qvæ: 1. definitur. th. 37. 2. distinguitur in directionem, vel remunerationem. th. 38. qvarum illa: 1. describitur th. 39. 2. ejus adjunctum qvoddam, vel modus notatur. th. 40. hæc verò describitur. th. 41 ex qvo consectarium infertur. th. 42. unde aliud consectarium sequitur. th.

703147

41. 3. à commodis inferiorum, qvibus prospicere debeant. th. 44. 3. A distinctione in privatos, vel publicos. th. 45. ubi 1. de privatis, qvi recensentur. th. 46. eorúmqve potestatis qvalitates indicantur. Ibidem. 2. de publicis, qvi. 1. recensentur. th. 47. 2. eorum veræ differentiæ notantur. th. 48. falsæ verò eorum differentiæ removentur. th. 49. unde consectarium colligitur. th. 50. 2. inferiores, qvorum officium erga superiores suos. 1. respectu rectionis est subjectio. th. 51. qvæ definitur. th. 52. 2. obedientia, cujus notatur. 1. definitio. th. 53. 2. adjuncta limitatio. th. 54. unde consectaria eliciuntur. th. 55——57. 2. respectu bonorum à superioribus acceptorum submissa gratitudo. th. 58. qvæ. 1. describitur. th. 59. ubi genetis ratio redditur. th. 60. 2. ab objectione liberatur. th. 61. 3. ejus modus, qvo exercenda est, notatur. th. 62. 4. synonimum ejus indicatur. th. 63. Secundò de paribus, seu æqvalibus, qvorum notatur. 1. officium erga omnes. th. 64. tùm erga qvosdam. th. 65. 2. principium, seu causa officii hujus præstandi, n. humilitas. th. 66. cujus humilitatis notatur. 1. descriptio. th. 67. 2. oppositum, n. 1. superbia th. 68 qvæ. 1. definitur. th. 69. 2. ejus, vel affectationis inordinatæ synonyma, vel species indicantur. th. 70. 2. invidia, quæ 1. describitur. th. 71. ubi occurrentis rationis, n. quia minuere videtur propriam nostram excellentiam, rationes tres reddunturqvibus probatur aliqvâ tristitiam de bono proximi non esse invidiam; sed vel timorem honestum, vel æmulationem, vel indignationē.

th. 72.—74. quod ab objectione liberatur th. 75.

EXPLICATIO.

I. Quotuplex est justitia erga proximum?

Duplex: 1. afficiens proximum immediate, ut honor, humanitas, castitas, justitia commutativa, de quibus c. 17. 18. 19. 20. vel mediate proximum afficiens, ut veracitas, & contentatio, de qua c. 21. 22.

II. Quotuplex est justitia proximum immediate respiciens?

Duplex: 1. respiciens gradum conditionis proximi, ut honor, vel respiciens absolutam conditionem proximi, ut humanitas, castitas, justitia commutativa.

III. Quomodo vocatur justitia respiciens gradum conditionis proximi?

Vocatur honor. Quotum decalogi praeceptum praecipit honorem proximi? Quintum: Exod. 20. 12. Honora Patrem tuum, & Matrem tuam, id est, honora proximum tuum. Obj. praecc. Honora patrem tuum, & matrem tuam, dicitur praeceptum primum. Eph. 6. 2. Ergò honorem proximi non quintum praeceptum praecipit. Resp. Conseq. neg. quia honora patrem tuum, & matrem tuam dicitur dicto loco primum praeceptum. 2. Quia est primum praeceptum in secunda ta-

bula.

703147

bula decalogi, non in decalogo. 2. Qvia primum, & unicum est in toto decalogo, qvod propriam habet adjunctam, promissionem, n. ut diu vivas in terra, qvam Deus tuus dat tibi. Obj. Etiam secundum præceptum habet adjunctam propriam promissionem. Exod. 20. 6. Ergò non tantum quintum præceptum habet propriam promissionem, adeoque propter propriam promissionem adjunctã non potest dici in decalogo primum præceptum. Resp. Anteced. falsum: nam secundi præcepti promissio communis est omnibus decalogi præceptis, ut verba ostendunt: dicitur enim ibid: Exercens misericordiam in millesimos, qvi observant mandata mea, non mandatum secundum.

LV. *Deus in qvinto præcepto tantum honorem proximi præcipitne?*

Deus in qvinto præcepto expresse tantum honorem proximi præcipit; sed tacitè instituit etiam fundamentum, seu subjectum honoris, n. societatem humanam: ubi enim non est hominum societas, ibi non potest esse honor proximi, nec humanitas, castitas, justitia commutativa, veracitas, contentatio. Qvotuplicem societatem humanam instituit Deus in qvinto præcepto? Duplicem: n. privatam, id est, œconomicam; vel publicam, id est, politicam. Rom. 13. 1. adde & Ecclesiasticam, nec non Scholasticam. Heb. 3. 4. Qvia in his societatibus debent homines ergo se invicem justitiæ officia, n. honorem, humanitatem, &c. exercere, ut sibi invicem o-

stendant, & persvadeant, se veram religionem, n. fidem, spem, charitatem erga Deum habere, Deum audire, & invocare; nam existentiam religionis existentia justitiæ probat, ut dictum supra. c. 16. th. 10. Observa. ergò. Hominum societas est colenda. Pater. 1. an ita sit. Exod. 20, 12. Honora patrem, &c. hoc est, cole societatem hominum, in qva solet esse honor. 2. cur ita sit. 1. Qvia Deus instituit societatem hominum. 2. Qvia extra societatem hominum nec religio, nec justitia esse potest. 3. Qvia benedictionem Dei in hominum societate potest qvis expectare. 4. Qvia omnes sani ab initio in aliqua hominum societate vixerunt. 5. Qvia & bestiæ qvædam amant hominum societatem. 6. Qvia homo dicitur esse symbioticum animal.

V. Correctio. Hinc, &c. id est, societatem hominum in qvinto præcepto Deus instituit: Ergò Eremitæ peccant, qvi vitam solitariam eligunt, seu habitant non in hominum societate, adeoqve in civitate, vel pago; sed in sylvis, in desertis, in campis. Obj. Vita solitaria est vita Angelica: Ergò Eremitæ non peccant, qvod vitam solitariam vivunt. Resp. Anteced. falsum: Angeli enim sociam non solitariam vitam vivunt, simul enim laudant Deum, Esai. 6, 3. Et etiam versantur in Ecclesia hominum tùm in cœlo, tùm in terra. 2. Obj. In vita solitaria magis potest qvis peccata vitare, Deum colere, legere, scribere: Ergò vita solitaria non est damnanda. Resp. Anteced. falsum. 3. Obj. Elias, Christus, Johannes Baptista vitam solitariam vixerunt: Ergò

703147

Ergò Eremitæ benè eligunt sibi vitam solitariam. Resp. Conseq. neg: 1. Quia illi tantum ad tempus vixerunt vitam solitariam. 2. Quia illi extraordinarie vixerunt vitam solitariam; sed Eremitæ perpetuò, & ordinariè volunt vitam solitariam vivere.

VI. Informatio. Quia verò &c. hoc est, Societas hominum est fundamentum, & subjectum totius justitiæ, n. honoris, humanitatis, castitatis, &c. Ergò illa scelera, quæ directè societatem hanc perturbant (ut rebellio, proditio, injustarum legum latio, consuetudinis populi neglectus, schisma) confundunt (ut indepentia) evertunt (ut divisio membrorum, intestinū odium, civile bellū, mutuorū officiorum justitiæ, & charitatis denegatio, bonorum publicorum incuria) graviora sunt peccata, quàm singularium præceptorum violationes, ut vel homicidium, vel adulterium, vel furtum, vel mendacium, vel concupiscentia. Ratio consequentiæ. quia plus peccat qui subjectum v. g. hominem destruit, quàm qui aliquod ejus adjunctum v. g. capillos lædit. Plus peccat qui fundamentum domûs evertit, quàm qui domus fenestram, vel januam destruit. Additur directè: quia indirectè etiam singularium præceptorum violationes, ut homicidium, vel furtum turbant, confundunt, & evertunt societatē: quia peccatū uni in societate nocens, mediante eo, nocet etiam toti societati.

VII. Obj. præcc. In quinto præcepto Deus æquè ordinavit politicam societatem, ac œconomicam, ut habuimus th. 4.

Ergò

Ergò Deus formam societatis politicæ æqvè præscripsit omnibus populis, ac formam œconomicæ societatis: At hoc falsum. 1. Pet. 2. 13. Ergò & illud. Resp. Consequentia nega. Nam Deus formam societatis œconomicæ omnibus populis præscripsit monarchicam, qvia in ea solus parens præest; formam societatis Ecclesiasticæ præscripsit Deus Christianis aristocratico-democraticam, qvia in ea præsunt soli Pastores, & Presbyteri; formam verò societatis politicæ nullam DEUS populis ullis præscripsit, sed eorum libertati reliqvit, ut (si possint) illam formam societatis politicæ instituant, qvæ maximè facit ad religionem, & justiciam inter ipsos constituendam, ita ut, si forma monarchica gubernandæ societati politicæ magis faveat religioni, & justitiæ, illam instituant, ut Angli in Anglia, Transylvani, in Transylvania; si verò forma aristocratica magis faveat religioni, & justitiæ, illam instituant, ut Belgæ (ni fallar) in Belgio; si demum democratica forma magis faveat religioni, & justitiæ, illam instituat, ut Debrecienses in sua civitate, & multi germani suis civitatibus.

VIII. Obj. præcep. In qvinto præcepto tantum parentum fit mentio: Ergò in qvinto præcepto Deus non instituit societatem politicam, Ecclesiasticam, Scholasticam, sed œconomicam tantum: qvia parentes tantum œconomicæ societati præsunt. Resp. Consq. neg. Qvia in qvinto præcepto fit tantum parentum mentio: 1. Qvia sola œconomica societas per omnia secula, & omnes gentes una &

703147

una & eadem erat mansura, quia illa est planè naturalis. 2. Quia œconomica societas est primus gradus in quo fons, & seminarium est societatis politicæ, Ecclesiasticæ, Scholasticæ: quia superiores in societate politica, quales sunt Principes, Iudices, in Ecclesiastica, quales sunt Pastores, Seniores, in Scholastica, quales sunt Professores, Rectores, ideò vocantur Patres, (2. Reg. 2. 12. & 5. 13. & 13. 14. Gen. 41. 8. 43. 1. Sam. 24: 12. 1. Tim. 5. 1.) 1. Quia societas politica, Ecclesiastica, Scholastica oritur ex societate œconomica. 2. Quia alii superiores tám suavitèr & justè tenentur suos inferiores gubernare, quam Parentes suos filios.

IX. *Quid est honor?*

Honor est agnitio. &c, hoc est, honorare est excellentiam, id est, superioritatem in alio corde agnoscere, verbis, & factis testari. Patet 1. an ita sit, ex 5. mandato: Honora Patrem, &c. id est, proximi tui superioritatè agnosce; & eam agnitâ verbo, vel facto testare. 2. Cur ita sit: Quia nec agnitio excellentiæ proximi valet sine ejus externa testificatione, nec externa testificatio excellentiæ valet sine ejus agnitione, ut th. seq. habebitur. Institutio. Ergò honorans honorandum in aliquo, superiorem concipere debet vel se, vel alio. Informatio. Ergò honor respectu honorantis est virtus; sed respectu honorandi est præmium, & testimonium virtutis. Nam aliqui honorantur qvadrupliciter: 1. vel propter virtutem propriam, ut virtuosi; vel propter virtu-

virtutem alterius, v. Dei, seu communitatis, ut superiores; vel propter signum virtutis, ut senes; vel propter participationem divinæ bonitatis, ut Domini, & Parentes.

X. *Quare dicitur honor agnitio, & testificatio superioritatis, seu excellentiæ alienæ, seu meriti alterius?*

Qvia honor proximi 1. non consistit vel in sola externa observantia, id est, in sola testificatione excellentiæ, ut in debita salutatione, resalutatione, compellatione, porrectione dextræ, oblatione muneris, &c. vel in sola interna observantia, id est, in sola agnitione excellentiæ alienæ, ut in agnitione superioris, vel majoris pietatis, sapientiæ, fortitudinis, &c. sed 2. consistit simul in interna, & externa observantia, id est, in agnitione majoris virtutis, & debita testificatione. Testamur autem agnitam alterius virtutem. 1. Verbis, honorificè eum salutando, resalutando, compellando, respondendo, &c. 2. Factis, coram eo assurgendo, capite aperiendo, corpus incurvando, &c. Obj. Testificatio excellentiæ alienæ in scriptura vocatur honor. Lev. 19. 32. ubi assurgere coram sene, est eum honorare. 1. Petr. 3. 6. ubi Sara Abrahamum Dominum vocans, eum honorasse dicitur: Ergò honor consistit etiam in sola testificatione præstantiæ alterius. Resp Consq. neg. qvia etsi externa signa excellentiæ scriptura communiter vocet honorem, tamen testifica-

703147

stificatio externa, qvæ fit verbis, vel factis, (si non sit simulatio honoris) includit in se semper internam dignitatis, & excellentiæ alicujus agnitionem. Lev. 19. 3. Rom. 13. 5. 9. 10. l. 5. cas. c. 13. q. 1. 1. 2.

XI. *Qvare dicis honorem agnitionem, & testificationem superioritatis, dignitatis, seu excellentiæ alienæ?*

Qvia honoris causa impulsiva est excellentia, seu superioritas, qvia nemo nos honorat, seu reveretur, nisi qvi superioritatem nostram agnoscit.

XII. *Qvid notat honoris, & reverentiæ nomen?*

Honoris nomen 1. Vulgariter, seu communiter, & maximè proprie illud officium notat, qvod debetur iis, qvi nobis potestate sunt excellentiores, seu superiores, ut magvia excellentia, seu superioritas, ob qvam alius alium honorat, ut dictum th. 111. priè in superioribus potestate reperitur. 2. Synecdochicè illud officium denotat, qvod debetur iis, qvi nobis sunt æqvales, vel inæqvales. Rom. 12. 10. 1. Petr. 3. 7. & 2. 17. Primò ergò officiū honoris, qvod superiotibus potestate debemus est subjectio, obedientia, submissa gratitudo, qvod verò superioribus æqvalibus, & donodebemus, est eos revereri, imitari, gratias referre; contra officium honoris, qvod

 suge-

superiores potestate inferioribus debent est protectio, rectio, remuneratio, quod verò superiores ætate & dono inferioribus debent, est eis, bono exemplo præire, & dona sua communicare. Deinde officium honoris, quod æqvales æqvalibus debent est eos in exhibendis honoris signis, antevertere, eosqve pro amicis habere, ut vides infra th. 78—85. Observa ergò.

I. Maximè propriè, & plenè honorandi sunt, qvi potestate nobis superiores sunt, ut mariti, parentes, heri, magistratus, ministri Ecclesiastici, Patet 1. an ita sit. Exod. 20. 12. Honora patrem. &c. Hoc est superiores in dignitate, Sic Esth. 1. 20. 1. Tim. 6. 1. Malach. 1. 6. Phil. 2. 29. 1. Tim. 5. 17. Rom. 13. 7. 1. Petr. 2. 17. 2. Cur ita sit, 1. Qvia excellētia, seu eminentia, præstantia, dignitas, ob qvam honoramus aliqvem propriè in illis invenitur. 2. Qvia superioritas propriè est signum virtutis. 3. Qvia propriè illi communicant nobis bona. 4. Qvia illi sunt Dii, & filii Dei. Psal. 82. 6. 5. Qvia propriè illis sumus inferiores. 6. Qvia honoris partes, n. subjectio, obedientia, submissa gratitudo, propriè illis convenit. Exhortatio. Ergò superiores potestate honoremus magis, qvam alios, qvia ob rationes dictas illi sunt magis digni honore. Illis ergò teipsum magis subjice; illis magis obedias; erga illos magis gratus esto, eos consilio, re, precibus juvando.

2. Licet propriè, & plenè potestate superiores honorandi sint, tamē omnes homines hono-

703147

honorandi sunt. Patet posterius membrum. 1. an ita sit. Exod. 20, Honora Patrem, &c. id est, primario honora superiores potestate, sed secundario etiam omnes homines. Sic Rom. 12. 10. 1. Petr. 3. 7. 1. Petr. 2. 17. 2. Cur ita sit. 1. Qvia potest alicujus excellentia considerati non solum per comparationem ad honorantem, ut scilicet sit excellentior eo, qvi honorat, sed etiam per comparationem ad alios, & hac ratione honor debetur à nobis nostris vel æqvalibus, vel inferioribus, qvia sunt aliis superiores. 2. Qvia vix qvisqvam reperitur, in qvo non possimus aliqvid observare, in qvo nobis est superior, si ex humilitate judicium feramus. Phil. 2, 3. 3. Qvia infimi qviqve possunt singularem aliqvam relationē habere ad Deum, cujus respectu sunt honorandi. Matt. 9. 41. 1. Petr. 2, 17. Esa. 39. 9. 4. Qvia in omnibus, & singulis, qvi saltem communionem nobiscum habent in eadem natura, & capaces sunt communionis in eadem gratia, apparet illud qvod prohibet contemtum, atqve adeò aliqvem exigit honorem. Iob. 31. 13. 14. 15. Matth. 18. 6. Obj. Docentur pii contemnere impios. Psal. 15. 4. Ergò, Resp. 1. Contemnendi sunt impii eodem planè modo, qvo sunt odio habendi: sub illa scilicet formali ratione, qva sunt impii. Non sunt igitur honorandi, vel qvia sunt impii, vel ita ut impietas eorum nostro honore alatur, confirmetur, vel armentur. Prov. 5. 9. & 6. 33. & 26. 1. 8. sed qvatenus boni aliqvid habent, justum ejus testimonium non est ipsis denegandum. 1. Tim. 6. 1.

Hinc qvædam signa honoris simpliciter debiti, propter eorum neqvitiam possunt eis jurè denegari. 2. Reg. 3. 14. Qvod tamen intelligendum est de insigniter improbis, in qvibus honoris causæ turpitudine opposita qvasi obruuntur & eum illa moderatione, ut animus monstretur paratus ad omnem honorem exhibendum, si impietatis obstaculum removeatur. Exhortatio. Honoremus ergò omnes homines. Moveant rationes. Dehortatio. Ne ergò lædamus famam proximi ullius. Ne ergò temerè de aliquo judicemus; ne ullum contumeliâ, risu, convitio afficiamus; ne alii honorem detrahamus.

3. Licet omnes homines honorandi sint, tamen præcipuè pii sunt honorandi, patet posterius membrum 1. an ita sit. Psal. 15. 40. Timentes jehovæ honorat, id est, pios magni facit, eos amat, delectatur eorum commercio, nomen, & famam eorum tuetur, eis afflictis opem fert. Sic Prov. 4. 8. & 5. 18. & 11. 16. & 21. 21. & 12. 4. & 29. 23. 2. Cur ita sit. 1. qvia illos Deus magis honoravit, illis enim solis donavit filium suum. Joh. 3. 16. 2. Qvia Christus illos magis honoravit: qvia pro illis solis mortuus est, & pro illis oravit. 3. Spiritus S. eos magis honorat: qvia in illis solis habitat: abest enim ab impiis, & illi dicuntur templâ Spiritûs sancti. 4. Qvia illi placant Deum pro peccatoribus, ut Moses, Samuel. 5. Qvia Angeli boni magis honorant eos, qvam alios, qvia illis ministrant magis. Heb. 1. vers. ult. 6. Qvia Deus propter illos multis benefacit, ut ipsi Segor pro pter

Lothi

703147

Lothum, Labani propter jacobum, Potiphari propter josephum, impiis propter pios. Esai. 1. 9. Matth. 24. 22. Exhortatio. Ergò pios magis honoremus, qvàm alios.

4. Non tantum alios homines; sed & nos ipsos honorare debemus. Patet. 1. an ita sit. 1. Pet. 2. 17. omnes honorate: Ergò & vosmetipsos. Sic Exod. 20. Honora Patrem &c. id est, omnem proximum: Ergò & te ipsum, qvia proximus es primò tibi Qværes. qvi honorare possumus, & debemus nos ipsos? 1. Efficiendo, ut alii nos honorent: qvod sic fit: 1. Si abstinuerimus ab omni peccato, & præcipuè ab eo, qvod turpis dehonestationis notam singularem secum ferat. 1. Thess. 4. 4. 1. Chro. 6. 18. 19. Prov. 5. 9. & 6. 33. 2. Si studuerimus iis omnibus, qvibus Deus verum, ac solidum honorem adjungit. In scripturis autem annectitur honor, 1. generaliter pietati erga Deum. 1. Sam. 2. 30. Prov. 4. 8. & 8. 18. 2. In specie, illis partibus pietatis, qvæ in mundo habentur maximè probrosæ, & cum decore conjunctæ: qvalia sunt admittere correctionem: Prov. 13. 18. desistere à contentione. Prov. 20. 3. 3. Si membra nostra & nostrorum ornaverimus vestibus, lotione, tonsione, tectione &c. Eaqve non mutilaverimus. 1 Cor. 12. 24. Coloss. 2. 23. 2. Prospiciendo commodis nostris qvoad animam, ut habeant media salutis, & qvoad corpus, ut habeant victum, vestitum, habitationem idoneam. 3 Custodiendo vitam nostram à morte violenta. 2. Cur ita sit. 1. Qvia Deus præcipit in citatis locis.

2. Quia justitia exigit, ut quod alteri volumus, & facimus, id & nobis velimus, & faciamus. 3. Quia alios diligere debemus, ut nosmetipsos, Matth. 22. 39. 4. Quia qui se non honorat, nec alios honorare potest: quia à non honorato laudari, est vituperari. Exhortatio & dehortatio. Ergò honoremus nosmetipsos, & ne nostram famam lædamus, juxta illud, Omnia si perdas famam servare memento, Quâ semel amissâ, postea nullus eris.

XIII. Quæ sunt officia nostra erga proximum?

Honor, humanitas, castitas, justitia cõmutativa, veracitas, contentatio. Quodnam horum officiorum primum, seu præstantius, & dignius. Honor proximi. Patet. 1. an ita sit. Exod. 20. 12. Ubi inter præcepta secundæ tabulæ decalogi, præceptũ de honorando proximo est primum. Sic Eph. 6. 1. 2. Cur ita sit. 1. Quia honor proximi proprior est religioni, & pietati, quâ scilicet Deum colimus, quàm humanitas, castitas, &c. Patet hoc, quia honor proximi vocatur religio, aut pietas, (1. Tim. 5. 4. Discant scilicet, liberi, & nepotes, in propriam domum, idest, matres, & avias, pietatem, id est, gratitudinem, (quæ est pars honoris, quem inferiores debent suis potestate superioribus) exercere) ideo, quod propinqvior sit religioni, seu pietati quâ humanitas, castitas, &c. 2. Quia honor proximi est vinculum, & fundamentum aliorum officiorum erga proximum præstandorum, ut

humani-

703147

humanitatis, castitatis. &c. Qvia virtute honoris proximi agunt homines qvietam, & tranqvillam vitam (1 Tim. 2. 2.) id est, per mutuum honorem existunt homines humani, casti, proprio labore bona acqvirentes, veraces, contenti; Deus enim ideò hâc promissione, ut prolongent dies tuos super terram, impellit homines ad mutuum honorem, qvia sine mutuo honore superiorum, & inferiorum, homines nunqvam vivunt vitam qvietam, & tranquillâ, id est, nunqvâ erunt humani, casti, justè bona acqvirentes, veraces, contenti; sed homicidæ, adulteri, fures, mendaces, concupiscentes, adeoqve vitam inqvietam, & turbulentam viventes. 3. Qvia ut Deus universalis; sic parentes particulare sunt vitæ nostræ principium. 4. Qvia ut parentes aliis hominibus anteponuntur; sic officia iis debita officiis aliis debitis anteponi debent. Exhortatio. Ergò ante omnia discamus proximos nostros honorare: qvia posito honore proximi, ponuntur omnia officia proximo præstanda; sed negato honore proximi, negâtur omnia officia proximo præstanda, hoc est, honorans proximum humanus est, adeoqve proximum non occidit; castus est, adeoqve uxorem proximi non sæperit; justè possidet omnia, adeoqve non furatur; verax est, adeoqve contra proximum non mentitur; contentus est sua sorte, adeoqve non concupiscit bona proximi sui: sed contra, non honorans proximum est inhumanus; adeoqve proximum occidit, &c.

XIV. *Qvî vocatur honor?*

Vocatur fama & bona fama vocatur bonũ nomen: qvod patet tum an ita sit. Eccl. 7. 1. Melior est fama, id est, honor, ungvento. Phil. 4. 8. Qvæcunqve boni nominis, id est, bonæ famæ, adeoqve honore digna, reputate: tum cutita sit: qvia honor spectatur. 1. in mente, cum de aliis benè sentimus. 2. in voluntate, cum eos diligimus. 3. in gestu, qvi varius, secundum variarum gentium ritus. 4. in sermone, cum eorum, honorificam mentionem facimus. 5. in rebus cum munera ipsis offerimus, imagines, aliaqve monumenta ponimus. Iam, honor ratione qvarti membri, id est, qvatenus de hónorando honorificam mentionem facimus, id est, de eo bene famur, & ei bona nomina tribuimus, vocatur fama, & bonum nomen. Nam fama à fando dicitur, & est qvicqvid de aliqvo divulgatur, sive in bonum, sive in malum. Unde duplex est fama: bona vel mala. Illa est testimoniũ de virtute, seu est quâ alienas laudes prædicamus, seu alios laudamus: hæc veró est testimonium de vitio, seu est, qvâ vitia aliena prædicamus, seu alios vituperamus.

XV. *Differtne ergò honor à fama?*

Hinc, &c. id est, honor qvatenus de honorando bene famur, seu loqvimur, dicitur fama: Ergò honor qva est hominis bonum externum; non differt realiter à fama, sed ratione tantum. Additur 1. externum: qvia honor duobus modis consideratur, n. vel ut est bo-

703147

est bonum hominis externum, seu alienum testimonium de virtute ejus; vel ut est bonum hominis internum, seu virtus ejus, de qua alii testimonium perhibent. Iam, honor illo modo realiter non differt à fama, qvia ut fama est testimonium alienum de virtute aliena, sic honor; sed hoc modo realiter differt honor à fama, qvia realiter differt virtus aliena à testimonio alieno de virtute aliena perhibito. 2. sed ratione tantum: qvia licet aliqvis habeat honorem, non tamen habet bonam famam, ut sceleratus præsertim prælatus. Observa ergò. Fama bona est curanda, optanda, & qværenda. Patet 1. an ita sit. Eccl. 7. 1. Prov. 22. 1. Phil. 4. 8. 2. Cur ita sit. 1. Qvia fama bona est testimonium de virtute. 2. Qvia honorem nostrum debemus curare, optare, qværere. l. 5 c. 13. q. 8. Ergò & nostram bonam famam. Ratio conseq. qvia honor noster dicitur fama bona, ut dictum. 3. Qvia mala fama est fugienda, & cavenda: qvia est testimonium de vitio: Ergò bona fama est optanda & qværenda. Exhortatio. Ergò curemus, optemus, qværamus bonam famam, id est, ita vivamus, ut alii de nobis bona vulgent, benè loqvantur, bonum testimonium perhibeant, seu nos laudent. Qvi? 1. Abstinendo ab omni peccato præcipuè notabili. 2. Studendo omnibus virtutibus. 3. infamiæ injustæ (si possis) resistendo. 4. nosipsos sine necessitate non infamando. &c. l. 5. cas. c. 14. Moveant 1. exempla Ruth. Ruth. c. 3. 11. David. 1. Sam. 18. 30. Zachariæ, & Elizabethæ. Luc. 1. 6. Simeonis. 2.

nis 2. 25. 2. Ratio. 1. Qvia fama bona pinguefacit ossa, id est, lætificat animum. Prov. 15. 30. 2. est divitiis præstantior. Prov. 22. 1. 3. est melior omnibus bonis corporeis (qvæ intelligũtur perungventũ optimũ) Eccl. 7. 1. 3. Magnam rationem bonæ famæ habeamus. Rom. 12. 17. 1. Petr. 2. 12. & 3. 16. item Phil. 4. 8. ubi jubemur cogitare, Euphema, id est, qvæcunqve sunt bonæ famæ. 3. Bonam nostram famam studiosè conservemus. Rom. 14. 16. juxta illud etiam: Omnia si perdas famam servare memento, ut David, qvi Abnero ad ipsum profecto, perfidè occiso á Joabo, maximè studuit, ut se hujus sceleris insõtem esse ostenderet. 2. Sam. 3. 28. Imprimis autem Pastores Ecclesiæ magnam propriæ famæ rationem habeant. 1. Tim 3. 7. eamqve conservare studeant, ut Paulus. 2. Corinth. 5. 12. & 6. 4. & 8. 20. & 11. 10. 12. & ita qvidem, ut optare debeant potius mori, qvam ut eam amittant, ut Paulus. 1. Corint. 9. 15. 3. Doleamus, si aliqvomodo fiat, ut apud proximum nostrum bona nostra fama pereat, ut Jacob. Gen. 34. 30. 4. Debemus famam bonam & proximi conservare, neqve eam temere ignominiæ exponere, ut Joseph. Matth. 1. 19. Unde laudatur is qvi famam proximi non lædit. Psal. 15. 3.

XVI. *Qvid est officium honorandi, qvod omnibus debemus?*

Officium honorandi est duplex. 1. qvod superioribus potestate debemus tantum, vel qvod omnibus hominibus debemus, ut dictum

ad ha-

703147

ad th. 12. Iam, officium honorandi, qvod omnibus hominibus promiscuè debemus, est illæsum conservare illum statum dignitatis, qvem habent, seu est non lædere famam ullius proximi.

XVII. *Qvæ adversantur officio honorandi, qvod omnibus debemus?*

Omnia illa peccata, qvibus famam, seu honorem proximi lædimus; qvalia sunt, judicium temerarium, contumelia, derisio, convicium, detractio, ut in seqq. vides.

XVIII. *Qvî lædimus famam, seu honorem proximi?*

Cum ejus æstimationem, seu famam, & honorem diminuimus. Sic diminuebatur honor Apostolorũ per vituperium: ut enim laude honor proximi augetur; sic vituperatione diminuitur. 1. Cor. 4. 13. Infamati, &c. id est, etsi homines per vituperium lædant nostram famam, tamen pro eis precamur. Sic 2. Cor. 6. 8. per gloriam, & dedecus, per convitia, & laudes, id est, homines nostram famam nunc augent per laudes, nunc minuunt per convitia.

XIX. *Apud qvos diminuimus famam, seu honorem proximi?*

1. Apud nosmetipsos, cum malè de ipso concipimus sine justa ratione. Male judicare de proximo sine justa ratione temerarium, seu imprudens judicium vocatur. Matth. 7. 1. Ne judi-

Ne judicate, id est, sine ratione justa ne malè judicetis, concipiatis de proximo. Sic 1. Cor. 4. 5. Temeratium igitur judicium est peccatum, cum qvis male judicat, concipit, sentit, cogitat de proximo suo. v. g. cum qvis cogitat te esse hypocritam, avarum, superbum, &c. oblevia argumenta, temere te judicat, & valde peccat. Additur, sine justa ratione: Nam si cogitet qvis te esse superbum ob rationes justas, seu firmas, & sufficientes prudenter te judicat, & non peccat. Author l. 5. cas. c. 14. q. 1. r. 4. Observa ergò, judicium temerarium fugiendum est. Patet 1. an ita sit. Matth. 7. 1. Luc. 6. 37. Ubi Christus monet ne judicate, id est, ne temere, id est, sine justa ratione de proximo malè concipiatis, sentiatis, dicta, facta eius in malam partem interpretantes. Sic 1. Cor. 4. 5. 2. cur ita sit. 1. Qvia judicium temerarium lædit famam proximi, qvia apud nosmetipsos minuit istam æstimationem, qvæ circa ipsum debet haberi: At fugienda est læsio famæ proximi: qvia adversatur illi præcepto: omnes honorate. 1. Petr. 2. 17. Ergò etiam judicium temerarium fugiendum est. 2. Qvia temerarium judicium damnatur. Prov. 14. 12. & 15. 10. Psal. 41. 1. Luc. 7. 51. Rom. 2. 1. Jac. 4. 11. 12. Ut in Heli, 1. Sam. 1. 13. Rege Israelis, 2. Reg. 5. 7. Pharisæis, Mat. 12. 7. qvibusdã ex adstantibus, cum Christus crucifigeretur, Matt. 27. 47. & cum Lazarus suscitandus esset, 11. 37. Judæis, Luc. 7. 33. 34. Joh. 7. 24. qvibusdam ex Pharisæis. 9. 16. Simeone Pharisæo, Luc. 7. 39. Petro

Act. 10.

703147

Act. 10, 14. qvibusdam ex Corinthiis, 2. Cor. 10, 2. improbis, qvi stultos judicant, quos videbant recedere à malo. Esa. 59. 15. illi qvi male de afflictis judicant. 3. Qvia judicium, justum prudens commendatur. Psal. 41. 1. 4. Qvia qvi alios temerè judicant, justo Dei judicio vicissim ab aliis temerè judicabuntur. Matth. 7. 1. 2. Patæus in h. l. Dehortatio. Ergò: 1. Fugiamus judicium temerarium, id est, ne malè sentiamus de proximi dictis, factis, sine justa ratione. Ne ergò ejus bonum dictum, factum, malum putemus fesse. Moveant rationes dictæ. 2. Temerariis hominum judiciis de nobis non debemus moveri, sed sincerè in vocatione nostra ambulare, ut Paulus. 1. Cor. 4. 3. 4.

XX. 2. *Apud alios diminuimus famam, & honorem proximi.*

1. Verbis, cum proximo imponimus vel malum culpæ, ut cum ei dicimus, tu es superbus, fur. &c. vel malum pœnæ, ut cum ei dicimus, tu fuisti hîc, vel illic exsul, captivus, tu es cœcus, niger, &c. 2. factis, cum proximum percutimus, vulneramus, carceramus, degradamus, eiqve honoris signa denegamus. 3. gestibus, & signis aliis, cum alioqve signo proximum vel asinum, vel amentem, vel adulterum demonstramus.

XXI. *Qvot modis diminuimus famam, & honorem proximi apud alios?*

Duobus modis: n. 1. directè, seu formaliter, cùm proximi famam lædere intendimus.

Sic læditur honor proximi per detractionem directam, ut vides th. 23. 2. indirectè, seu virtualiter, cum famam proximi lædere non intendimus. Sic læditur honor proximi per detractionem indirectam, ut vides th. 24.

XXII. *Qui vocatur læsio famæ proximi per impositionem, seu exprobrationem alicujus culpæ, pœnæ, defectus?*

Si fiat coram proximo vocatur vel contumelia, vel irrisio, vel convitium: Si verò fiat clam proximo vocatur detractio. Quid igitur est contumelia, irrisio, convitium? Est cum proximo præsenti malum vel culpæ, vel pœnæ, vel defectûs imponimus, dicentes eum esse superbum, cæcum, claudum, &c. Quid verò est detractio? Est cum absenti proximo coram aliis imponimus malum, vel culpæ, vel pœnæ, vel defectus, dicentes eum coram aliis talem, & talem esse. Aliqvomodo tamē differunt hæc, susurro, detractor, contumeliator, derisor, & convitiator. Susurro intendit discordiam seminare: Detractor bona minuere, vel negare: contumeliator, qvod est contra honorem alicujus deducere in notitiam ejus, & aliorū per signa, & verba: Derisor, malum, vel defectum alicujus personæ, ut erubescat, in ludum, vel risum ponere. Convitiator dicit importantia defectum, sicut contumeliator, importantia culpam. Qvare si qvis dicat alicui injuriosè cæcum esse, vel claudum, cum sit, convi-

703147

convitium dicit, sed non contumeliam. Si autem injuriosè dicat eum furem, non solum convitium, sed & contumeliam dicit. Sæpè tamen unum pro alio ponitur. ut vides apud Szegedinum loc. com. pag. 448. & Thom 2. 2. q. 72. & seqq. Observa ergò. 1. Convitium est vitandum. Patet. 1. an ita sit. Exod. 20. Honora, id est, ne convitio affitias proximum tuum. Sic Psal. 50. 19. Matth. 5. 22. Ubi convitiatores damnantur. 2. Cur ita sit. 1. Quia cõvitium lædit famam proximi: At evitanda est læsio famæ proximi: Ergò. 2. Quia convitiatores gravissimè puniuntur à Deo tum in hâc vita, ut Moabitæ & Ammonitæ propter convitia, & probra, quibus afferebant populum Dei. Soph. 2. 8. tùm in vita altera. Matth. 5. 22. Quisquis dixerit, fatue, tenebitur gehenna ignis, excludentur enim à Regno Dei. 1. Cor. 6. 10. 3. Quia impii solent pios convitiis afficere, ut convitiantur Goliath Israelitis 1. Sam. 17. 10. Saul jonathano filio 20. 30. Semei Davidi. 2. Sam. 16. Iudæi, & Pharisæi Christo. Matth. 10. 25. Epicurei Paulo. Act. 17. 18. Obl. Nehemias convitiatus est Iudæis, Neh. 13. 25. & Paulus Ananiæ Pontifici. Act. 23. 3. 4. Ergò convitium non vitandum est. Resp. 1. Convitium est meritum, vel immeritum. Hoc non illud vitandum. 2. non exemplis, sed legibus vivendum. Dehortatio. Ergò 1. Ne proximum convitiis afficiamus. Moveant rationes. 2. Ne convitiis affecti ab aliis eadem vicissim convitiis afficiamus. 1. Petr. 3. 9. ut Christus c. 2. 23. sed convitiatoribus mode-

ſè reſpondeamus. ut Petrus. Act. 2. 15. Anna Heli Sacerdoti. 1. Sam. 1. 14. 16. vel etiam ad convitia impiorum ſileamus; ut Chriſtus. Marc. 14. 61. imò verò benè precemur, ut Paulus. 1. Cor. 4. 12.

XXIII. *Quotuplex eſt detractio?*

Duplex: directa vel indirecta. Illa verſatur circa malum proximi: hæc verò circa ejus bonum. Seu, Qvot modis detrahimus proximo. Duobus modis: directè, cum circa ejus malũ verſamur, vel indirectè cum circa bonum ejus verſamur. Qvot modis detrahimus proximo circa malum ejus verſando? Qvatuor modis: n. 1. cum ipſi falſum crimen imponimus, v. g. cum eum dicimus furem, cum non ſit. 2. Cum crimen ejus occultum ſine juſta cauſa revelamus; v. g. cum furtum ejus ſoli tibi notum & aliis indicas. Additur ſine juſta ratione: Nam ob bonos fines: n. ad peccatoris emendationem, & aliorum grande periculum cavendum, revelare occultum peccatum, non eſt detrahere, ut vides. l. f. caſ. c: 16. q. 2. 3. Cum verum crimen ejus nimis exaggeramus, v. g. cum ad hilaritatem bibentem maximè ebrium dicimus fuiſſe. 4. Cum factum ejus non improbamus; ſed intentionem ejus vituperamus, v. g. cum dicimus de eo coram aliis, hoſpitalis, & liberalis qvidem eſt, ſed facit gloriæ ſuæ cauſâ.

XXIV. *Qvot modis detrahimus proximo circa*

703147

mo circa bonum ejus versando?

Qvatuor modis: n. 1. Cum negamus bonum qvod proximo est tribuendum. v. g. cum dicimus: hic vel ille non est pius, justus, temperans, sapiens, cum sit. 2. Cum bonum proximi occultamus, seu tacemus, non prædicamus. v. g. cum eum non prædicamus esse pium, justum, sapientem, qvi talis est. 3. Cum bonum proximi minuimus. v. g. cum dicimus eum non esse talem, qvalem audivimus: præsentia minueret famam. 4. Cum frigidè laudamus. v. g. cum dicimus, de eo, fat bonus: potest fieri.

XXV. Qvatuor modi directè proximo detrahēdi qvo carmine cōtinentur?

Hoc: n. Imponens, augens, manifestans, in mala vertens.

XXVI. Ergò modi qvatuor indirectè proximo detrahendi qvo carmine continentur?

Hoc: n. Qvi negat, aut minuit, tacuit, laudatque remissè. Observa ergò. Detractatio, obtractatio, calumnia est fugienda. Patet. 1. an ita sit. Psal. 15. 3. Lev. 19. 16. Jac. 4. 11. ubi detractio prohibetur. 2. Cur ita sit. 1. Qvia detractio est læsio famæ proximi: At læsio famæ proximi est fugienda. 2. Qvia scriptura damnat detractores. Lev. 19. 16 Jac. 4. 11. Exemplum in Ierosolymitanis.

Ezech. 22. 9. Gentilibus. Rom. 1. 30. 5. Qvia obtractatio polluit hominẽ. Marc. 7. 22. cum 23. 4. Qvia obtractator gravissimis pœnis afficitur à Deo. Psal. 52. 4. 7. & 140. 10. & seqq. 5. Qvia obtractatio molestiam causatur proximo, Psal. 140. 10. atqve adeò mala gravissima, qvæ ei importat, propter qvæ detractiones, & calumniæ, tanqvam maximæ noxiæ comparantur in scripturis carbonibus juniperorum, gladio acuto, novaculæ acutæ, sagittis acutis, lingvæ serpentis, veneno aspidis 6. Qvia detractores perdendi sunt à Regibus. Psal. 101. 5. Dehortatio. Ne ergo detrahamus proximo honorem. Ne ergò falsum crimen ipsi imponamus, &c. ut dictum.

XXVII. *Qvid adversatur læsioni famæ?*

Restitutio. Restituitur autem fama 1. per retractionem, seu confessionem mendacii, ut cum dicis; dixi te blasphemum, sed mentitus sum. 2. per veniæ postulationem, ut cum dicis, peccavi, ignosce. 3. per cómpensationem, qvæ fit, 1. in eodem genere, cum infamator prudenter procurat, ut sepeliatur infamia; & ex occasione honorificè loqvitur de persona infamata, sine ulla specie affectationis; 2. in pecunia (ex sententia Judicis, vel viri boni) non propriè pro ipsa fama, qvæ non potest æstimari, sed pro iis damnis, qvæ ex infamia consequuntur, & ad animum lædentem placandum, si sit illius conditionis ut possit eam accipere cum honore. Observa ergò.

Qvi læ-

703147

Qui læsit alterius famam tenetur ad eam restituendam. Patet. 1. an ita sit, Ex 5. præcepto. Honora, id est, ne læde famam proximi, vel si læsisti, restitue. Sic, Matt. 6. 12. & 18. 21. 35. & 5. 23. 24. Luc. 11. 4. & 17. 3. 4. & 6. 37. Eph. 4. 32. Colos. 3. 13. ubi remissio, condonatio reconciliatio, supponit læsionem famæ, & restitutionem ejus per postulationem veniæ. 2. Cur ita sit. 1. quia non remittitur delictum, nisi restituatur ablatum. 2. quia justitia correctiva hoc postulat. 3. quia secus fur eris. Exhortatio. Ergò si læsisti famam proximi vel convitio, vel detractione, restitue eandem illi, vel per retractationem, vel per compensationē. Movent te rationes dictæ.

XXVIII. Quorum est honor?

Est imparium, vel parium.

XXIX. Qui sunt impares, seu inæquales?

Impares sunt superiores (ut senes, majora dona habentes, mariti, parentes, heri, magistratus, ministri) & inferiores (ut juvenes, minora dona habentes, uxores, filii, servi, subditi, auditores.) Quid est honor, qvem superiores debent inferioribus? Est in benè merendo excellere, id est, est inferioribus bene facere. Quid verò est honor, qvem inferiores debent superioribus? Est eos revereri, & pro meritis, & benefactis eorum gratias agere.

XXX. Quæ efficiunt homines impares, id est, superiores, & inferiores?

Simplex aliqva qvalitas vel potestas.

XXXI. Qvotuplex est simplex qvalitas, qvæ homines inæqvales, id est, superiores, & inferiores facit?

Duplex: n. ætas, vel dona.

XXXII. Qvid est honor, qvem superiores ætate, id est, seniores debent ætate inferioribus, id est, junioribus?

Est iis exempli gravitate præire. Observa ergò. Officium senum est junioribus bonum exemplum præbere, id est, coram illis bonum opus facere, ut eos ad simile bonum opus impellant. Patet 1. an ita sit, Exod. 20. 12. Honora Patrem tuum, id est, superiores ætate, seu seniores, qvi scilicet, officium suum faciunt, id est, bono exemplo præcunt tibi. Nam senex virtute carens non est dignus honore, qvia honor est præmium virtutis, non senectutis. Sic Tit. 2. 1. hortantur senes, ut sint sobrii, &c. ut & juvenes eorum exemplo tales evadant. Et v. 3. cum 4. ubi anus hortantur, ut bonum exemplum præbeant adolescentulis, hortantur enim, ut sint habitu, qvi sanctimoniam decet, non calumniatrices; non vino multo addictæ, honestatis magistræ, ut sapere doceant adolescentulas, id est, ut suo bono exemplo impellant eas, ut & ipsæ sint habitu, qui sanctimoniam decet &c. 2. Cur ita sit, tum ex rationibus c. præced. th. 46. obs. 2. tum ex seqq. 1. Qvia juvenes à senibus discun-

703147

discunt benè vel malè vivere: Deut. 32. 7. Psal. 71. 18. Et ut dicitur: A bove majori discit arare minor. 2. Quia senes sunt Patres 1. Tim. 5. 1. At patres bono exemplo debent filiis suis præire. 3. Qvia væ senibus Scandalizantibus juvenes, Matt. 18. 6. 4. Qvia laudatur senex vitam suam piè & justè transigens, adeoqve bono exemplo aliis præiens. Prov. 16. 31. 5. Qvia redarguuntur senes Sodomæ obsidentes una cum pueris domum Lothi, ad violandum hospites ejus. Gen. 19. 4. Salomon, cujus cor post Deos alienos tempore senectutis suæ inclinarunt mulieres alienigenæ. 1. Reg. 11. 4. Asa qui tempore senectutis ægrotans è pedibus suis, non reqvisivit Deum; sed adhæsit Medicis. 2. Chron. 16. 12. atqve adeó senes, qvi non custodiunt mandata Dei, tanqvam prudentiâ destituti damnantur. Psal. 119. 100. & senex peccator maledictus pronunciatur. Esa, 65. 20. Exhortatio. Ergò 1. vos seniores bonum exemplum præbete junioribus, id est, coram illis piè, justè, temperanter vivatis, ut & illi sic vestro exemplo impulsi vivere pergant. 2. Vos verò juniores. 1. Senioribus pro bono exemplo gratias agite. 2. Eos reveremini. 3. Eos in bono imitamini.

XXXIII. *Qvid est honor, qvem superiores donis, id est, docti, & divites debent inferioribus donis, id est, indoctis, & pauperibus?*

Est iis dona sua prompte impertiri. Observa ergò. Qvi donis excellunt debent eadem ad alios

ad aliorum utilitatem prompte impertiri, id est, officium doctiorum, divitiorum est indoctis, & pauperibus doctrinam suam, & divitias suas lubenter communicare. An doctus indoctum docere debeat patet. Rom. 1. 14. Et Græcis, &c. id est, ego Paulus docere debeo, & libenter doceo Christum omnes Christum nescientes. Sic Coloss. 3. 16. Ioh. 4. 3. & 27. 11. & 33. 33. Psal. 32. 8. & 34. 12. & 51. 15. & 105. 22. Gen. 41. 33. & seqq. Prov. 4. 11. & 9. 9. An dives debeat pauperi bona sua communicare libenter patet. Marc. 12. 41. Luc. 16. 8. & 19. 8. Sic Tim 6. 18. Cur ita sit patet. 1. Quia dona illa, quæ accepimus à Deo; non sunt plane nostra, quasi eorum essemus Domini absoluti; sed eorum sumus dispensatores, & in illa dispensatione respicienda est voluntas donatoris, & Domini, qui postulat ut ad ipsius gloriam referantur, in recto ipsorum usu, adversus alios homines. Rom. 1. 14. Debitor sum. 2. Quia occeirans talentum, seu donum Dei, sive donum illud sit animæ, sive fortunæ, damnatur. Matth. 25. 25. & seqq. & divites bona sua pauperibus non communicantes ablegabuntur in ignem æternum. Matt. 5. 41. & seqq. 3. Quia ita tenentur inferiores donis revereri superiores donis, & eis gratias referre, si hi illis bona sua communicaverint, ut colligitur ex th. 29. 4. Quia beatius est dare, quam accipere: quia dantibus facta est promissio; sed accipientibus nulla. Exhortatio. Ergò 1. Docti, & divites communicate dona vestra indoctis, & pauperibus. Moveant vos rationes

703147

rationes dictæ. 2. indocti, & pauperes doctis doctorum, & divitum utentes honorate eos, & erga eos grati sitis. Ames. l. 5. de conscien. c. 19. q. 2.

XXXIV. 1. *Qui sunt illi, qui alios superant potestate?*

Sunt ii, qui jus habent alios gubernandi. 2. Cur vocatur potestas jurisdictio? Quia superiores potestate jus habent alios gubernandi. 3. Quid est honor, quem superiores potestate, ut mariti, parentes, heri, ministri, magistratus, debent suis inferioribus, ut uxoribus, liberis, servis, Ecclesiæ membris, subditis? Est erga eos justitiam, & charitatem (de qua præcedenti capite dictum) eminenti quadam ratione administrare, pro potestate illa, quam habent sibi commissam. Additur eminenti: Quia communi ratione omnes homines tenentur justitiam, & charitatem erga se invicem exercere, ut dictum præcedenti capite. Patet superiores potestate debere justitiam, & charitatem erga inferiores eminenti quadam ratione administrare. 1. Ex exemplo Jobi Principis, qui erga suos subditos magis exercuit justitiam, & charitatem, quàm alii erga se mutuo: sic enim loquitur: justitiam induebam, & induebat me ut pallium, & cidaria judicium meum. Ut oculi eram cæco; velut pedes claudo eram. 2. Ex Coloss. 4. ubi dominis mandatur præcipue, ut jus, & æquum servis suis præstent, & consequenter aliis superioribus potestate, quamvis communiter omnes homines teneantur sibi invicem jus, & æquum præstare.

XXXV.

XXXV. Institia hæc in charitate qvot modis administratur à superioribus potestate, n. maritis, parentibus &c?

Duobus modis: n. protegendo & regendo, hoc est, illi superiores potestate exercent justitiam, & charitatem erga suos inferiores, qvicos protegunt, & regunt.

XXXVI. Qvid est protectio?

Protectio est, &c. hoc est, illi superiores potestate protegunt suos inferiores. 1. Qvi eos defendunt à malis tùm animæ, qvalia sunt insciția, peccata, eaqve svadentes, tùm corporis, qvalia sunt, morbus, nuditas, fames, sitis, mendicitas, captivitas, damnum, occisio, &c. Patet superiores potestate inferiores defendere, vel defendere debere à malis tùm animæ scil. tùm corporis Esa. 32. 2. ubi Rex adeoqve omnis superior potestate dicitur absconsio à vento, & latibulum ab inundatione, id est, à malis dictis animæ, & corporis. 2. Qvi bona suis inferioribus necessaria procurant tùm qvoad animam, qvalia sunt eruditio, & salutis media, ut in genere fides & observantia, seu agnitio Dei, & cultus; tùm qvoad corpus, qvalia sunt, qvieta vita, sanitas, possessiones, victus, amictus, honesta vitæ ratio, commoda habitatio, &c. ut dicetur th. 44. Patet superiores potestate, ea bona procurare, vel procurare debere, qvæ suis inferioribus necessaria sunt ex 1. Tim. 5. 8. Dicit enim

Apostо-

703147

Apostolus: Quod si quis (scil. superior potestate) suis (scil. inferioribus) non providet (scil. de rebus necessariis quoad animam, & corpus) fidem abnegavit, & est infideli deterior. Observa ergò. Superiorum potestate officium est inferiores suos protegere, id est, mariti uxores, parentes liberos, heri servos, ministri Ecclesiam, magistratus subjectos defendere tenentur à malo. Patet. 1. an ita sit. 1. Tim. 5. 8. Coloss. 4. 1. 2. Cur ita sit. 1. Quia Rom. 13. 4. superior potestate, n. maritus, parens, Dominus, minister, magistratus, Dei minister dicitur inferiorum bono: Ergò debet inferiores, n. uxorem, filium, servum, Ecclesiam, civitatem defendere à malo. 2. Quia omnis superior potestate est tanquam absconsio à vento, & latibulum ab inundatione. Esa. 32. 2. 3. Quia omnis superior potestate est pater, custos, pastor, columna, &c. Ergò. Exhortatio. Ergò superior potestate, id est, marite, parens, Domine, minister, magistratus, id est, judex, Princeps, Rex, Imperator. 1. defende inferiores tuos, id est, uxorem tuam, filios tuos, servos tuos, Ecclesiam tuam, civitatem tuam, regnum tuum à malo, tùm animæ, n. morte æternâ, adeoque causis ejus, n. infidelitate, apostasia; adeoque falsis doctoribus; & inobedientia contra Deum; adeoque mala conversatione, & occasione peccatorum: tùm corporis, n. morte immaturâ corporali, & possessionum jacturâ; adeoque ejus causis, n. morbis, hostibus, latronibus, prædonibus, vitam, & possessiones eripientibus. 2. pro-

spice iis de rebus necessariis, De qvibus dictum.

XXXVII. Qvid est rectio?

Rectio est, &c. hoc est, illi superiores potestate regunt suos inferiores, qvi eos in dictis bonis animæ scil. & corporis conservat, & promovent. Patet superiores potestate suos inferiores in bonis conservare, & promovere, ex Rom. 13. 4. ubi Magistratus, & consequenter omnis superior potestate ad nostrum, id est, inferiorum bonum volendum, & procurandum dicitur à Deo ordinatus esse. 2. ex 1. Tim. 2. 2. ubi etiam omnis superioris potestate finis ille dicitur esse, ut efficiant, ut inferiores pii sint erga Deum, justi erga se, & qvietam vitam vivere qveant. Observa ergò. Superiorum potestate officium est, inferiores suos regere, id est, mariti uxores, parentes liberos, domini servos, ministri Ecclesiæ, magistratus cives in bono promovere debent. Patet 1. an ita sit, Rom. 13. 4. ubi superior potestate Dei minister dicitur inferiorum bono. Ergò ejus officium est inferiores promovere in bono. Sic 1. Tim. 2. 2. ubi superiores potestate nobis dicuntur procurare vitam tranqvillam, & qvietam. Ergò eorum officium est nos promovere in bono. Heb. 13. 17. 2. Cur ita sit. 1. Qvia Deus præcipit superioribus omnibus, ut inferiores promoveant in bono. Eph. 6. 4. 2. Qvia superior inferioribus suis non providens infideli deterior est. 1. Tim. 5. 8. 3. Qvia inferiores superioribus debent subjectionem, & obedi-

703147

obedientiam propter rectionem, seu promotionē in bono. Heb. 13. 17. ut dicetur infra th. 51. Exhortatio. Ergò superiores potestate, id est, mariti, parentes, Domini, ministri, magistratus inferiores vestros, id est, uxores, filios, &c. regite, id est, promovete in bono, tùm animæ, n. fide, & observantia, sapientia etiam rerum humanarum: tùm corporis, n. sanitate, victu, amictu, commoda habitatione, honesta vitæ occupatione. Regite, seu promovete in bono autem eos 1. dirigendo, seu proponendo illis rectum, & bonum. Eph. 6. 4. dando illis bonas leges, & easdem subinde promulgando. 2. remunerando, seu bonum facientes præmiando: bonum vero non facientes puniendo. 1. Petr. 2. 14. Sic Rom. 13. Quo præmio, qvâ pœnâ superiores illi inferiores suos afficiant, intelligi, & colligi facilè ab iis potest.

XXXVIII. *Superiores potestate qvos modis regunt, seu promovent in bono inferiores suos?*

Duobus modis: 1. eos dirigendo, & remunerando.

XXXIX. *Qvid est directio?*

Directio est, &c. hoc est, illi superiores potestate regunt, seu promovent inferiores suos in bono, qvi id solum præscribunt, qvod in se bonum, & rectum est, & efficiunt ut illud observent. Patet superiores potestate suis inferioribus præscribere, vel præscribere debere rectū & bonū ex Eph. 6. 4. Patres, &c. id est, superiores

riores potestate vestris inferioribus præscribite rectum, & bonum, & date operam, ut illud observent. v. g. dicite, ut frequentent templū, & etiam eos inducite ut templū frequentent.

XL. *Superiores potestate qui præscribunt inferioribus suis bonum & rectū?*

Eis 1. bonas leges præscribendo, quales sunt leges divinæ, vel eis consentaneæ, quales articulos præscribunt boni superiores potestate suis inferioribus in œconomia, in civitate, in Regno, in Ecclesia, in Schola. 2. bonas leges præscriptas subinde publicādo, seu coram eis legendo, eosque rogando, ut secundum eas vitam suam instituere velint. Sic fecit Moses. Superiores potestate leges ferentes, & non publicantes similes sunt araneis, vel venatoribus clanculum recte pandētibus, & insidiantibus an aliqvid irretiatur, ut protinus occurrant, & occidant.

XLI. *Qvid est remuneratio?*

Remuneratio est, &c. hoc est illi superiores potestate regunt, seu promovent suos inferiores in bono, qvi suos inferiores juxta præscriptas leges viventes præmio afficiunt, & contra eas viventes puniunt, ut eum præceptores discipulos suos pios, & diligentes laudant, & ditant, impios verò otiosos, & eos negligunt, & eliminant. Patet superiores potestate viventes juxta leges præscriptas præmiare, viventes vero contra leges scriptas punire debere. 1. Petr. 2. 24. Tum ad &c. id est, omnes superiores potestate ideò ordinati sūt.

703147

nati sunt à Deo, ut illos qvi leges observant, laudent, seu præmio afficiant: illos vero qvi leges violant puniant. Sic Rom. 13. 3. 4.

XLII. Hîc maxime &c. hoc est, si remuneratio sit officium eorum, qvi potestate superiores sunt, ut maritorum, parentũ, dominorum, ministrorum, magistratuum; tum justitia distributiva & emendativa præcipuè apparet in illis, qvi potestate superiores sunt: qvia in remuneratione apparet magis justitia distributiva, & emendativa: quia præcipuè in remuneratione, seu præmiatione, & punitione traditur, & redditur suum cuiqve, ut vidimus supra c. 16. th. 65. & seqq. Obj. præcep. Justitia distributiva, & emendativa æqvè apparet in aliis hominibus, atqve in superioribus potestate, ut vidimus supra c. 16. th. 65. & seqq: ubi egimus de justitia, qvam omnes homines exercere debẽt: Ergò justitia distributiva & emẽdativa nõ magis apparet in superioribus potestate, ac in aliis hominibus. Resp. Conseq. neg. hoc est, etsi eadem justitia distributiva, & emendativa sit in aliis hominibus, qvæ est in superioribus potestate, tamẽn in his magis elucet, qvam in illis, qvia hi eam cum potestate exercent, sed illi sine potestate.

XLIII. Qvibus convenit ergò jus vindictæ, seu punitionis propriè?

Superioribus potestate, id est, maritis, parentibus, dominis, ministris, magistratibus: qvod patet tùm an ita sit. Rom. 13. 4. 1. Pet. 2. 14. tùm cur ita sit: qvia justitia emendativa, cujus actus est vindicta (ut dictum c.

16. th. 73. cum th. 68.) maximè elucet in superioribus potestate, ut dictum th. præcedente. Correctio. Peccant ergò privati, id est illi, qvi sibi non subjectos puniunt, ut mariti, qvi alterius uxorem percutiunt, parentes, qvi aliorum filios castigant, heri, qvi aliorum servos vexant, ministri, qvi vicinæ Ecclesiæ membra disciplinant; judices, qvi aliarum civitatum, & pagorum incolas incarcerant, & excoriant, &c. Obj. Vindicta propriè Deo Convenit. Heb. 10. 30. Ergò vindicta propriè non superioribus potestate convenit. Resp. Conseq. neg. qvia subordinata non pugnant: qvia vindicta superiorum dicitur vindicta Dei, si ii eam rectè exerceant. 2. Chron. 19. 6. Additur rectè: qvia ut privata vindicta, sic vindicta publica seu superiorum potestate, si exerceatur non rectè, id est, ex odio, cupiditate, crudelitate, in nocumentum peccantis, non potest vindicta Dei dici, sed hominum: quia Deus nunqvam exercet vindictam non rectè.

XLIV. *Superiores potestate, seu mariti, parentes, &c. qvæ commoda inferiorum debent curare?*

Commoda 1. animæ, ut scil. virtutibus inbuantur, salutis media, 2. verbum Dei, sacramenta, disciplinam habeant, & salventur. 2. Corporis ut habeant pacem, sanitatem, medicamenta, victum, amictum, commodam habitationem, honestum vitæ genus; &c. Plurimum peccant ergò dicti superiores, qvi di-

703147

cta commoda suorum inferiorum negligunt, & tamen jus in eos prætendunt.

XLV. Quotuplices sunt superiores potestate?

Duplices: n. privati vel publici.

XLVI. Qui sunt privati?

Maritus respectu uxoris, parentes respectu liberorum, heri respectu servorum. Qualis est potestas mariti, parentum, heri? Potestas maritalis est æqualitate quadam delinita, id est, officium mariti, & uxoris ferè æquale est, sunt enim socii. Potestas herilis est mere imperiosa, id est, officium domini, & servi est inæquale, non sunt enim socii. Potestas paterna est quasi mixta, id est, officium parentum & liberorum est partim æquale, partim inæquale, partim enim sunt socii, partim non sunt socii.

XLVII. Qui sunt publici superiores potestate?

Ministri Ecclesiastici, ut Doctores, Pastores, Presbyteri, Diaconi; vel Magistratus, ut Imperatores, seu Cæsares, Reges, Principes, Capitanei, Duces, Judices. Vidimus th. 36. 44. officia superiorum potestate in genere, & etiam inferiorum officia in genere videbimus; th. 57.—63. sed nunc videamus hic officia mutua in specie singulorum. Observa ergò: 1. Unum officiorum mariti erga uxorem est habere eam pro socia conjunctissima, & quasi parte sui in paritate quadam honoris.

Patet an ita sit, Eph. 5. 28. 29. Qværes, qvæ sunt erga reliqva officia mariti erga uxorem? 1. In omnibus gerere se se debet tanqvam caput uxoris, 1. Cor 11. 3. &c. Hinc 2. debet excellere scientiâ, ac prudentiâ ut possit rectè præire, præesse, & dirigere uxorem à se pendentem. 1. Petr. 3. 7. 1. Cor. 14. 35. Ex qva etiam prudentia cedere sæpè debet suo juri, & consulere uxoris infirmitati, & intolerátia defectuum uxori præire. 1. Petr. 3. 7. 2. Debet eidem pro sua facultate, & conditionis ratione in omnibus necessariis providere. 1. Tim. 5. 8. 3. Debet eam gubernare in eis, qvæ pertinent ad bonos mores & administrationem domus. Num. 30. 14. Informatio. Ergò 1. Socialis & maximè intima dilectio intercedere debet inter maritum, & uxorem. 2. atrox, gravis, aut contumeliosa tractatio uxoris aliena est plane à conjugii natura. Coloss. 3. 19. 3. honor singularis practicè debetur uxori à marito. 1. Pet. 3. 7.

2. Unum officiorum uxoris erga maritum est subjicere se marito tanqvam capiti suo. Patet 1. an ita sit. 1. Cor. 11. 3. Eph. 5. 22. Coloss. 3. 18. 1. Petr. 3. 6. Qværes, qvæ sunt ergò uxoris erga maritum reliqva officia? 1. Debet ita se gerere, ut honorem, & (si fieri possit) emolumentũ adferat suo marito. Prov. 12. 4. & 14. 1. & 31. 10. 11. 12. &c. 2. Debet cum timore, ac submissa reverentia cavere, ne maritum offendat. Eph. 5. 33. 1. Petr. 3. 2. 3. Debet in omnibus ita se gerere, ut maritus in ipsa conqvieſcere possit, tanqvam in altero ipse. 2. Cur ita sit. 1. Qvia ad sub-

703147

ad subjectionem hortatur scriptura uxorem. Eph. 5. 22. Coloss. 3. 18. 2. Qvia nihil est tàm propriùm uxori, qvàm maritus suus: qvocirca ejus gratiâ libenter omnia subire debet, & præstare. 3. Qvia sic decet in Domino, qvi hanc citaxian instituit sibi probatam. Ita subjectionem mulierum confirmat Paulus Coloss. 3. 18. autheritate Dei, ut illæ cogitent, se non hominibus præstare obsequium; sed Deo, quum propter Deum maritis suis obediunt: Ac proinde cavendum, ne dum maritis rebelles sunt, Deo ipsi hujus subjectionis authori resistant. 4. Qvia mulier post virum demum à Deo creata est. 1. Tim. 2. 13. 5. Qvia mulier est ex viro, non vir ex muliere. 1. Cor. 11. 8. 6. Qvia mulier est creata propter virum, non vir propter mulierem. 1. Cor. 11. 9. 7. Qvia mulieris caput vir est. Eph. 5. 23. 8. Qvia mulier primum seducta, causa transgressionis marito fuit Gen. 3. 16. 1. Tim. 2. 14. Sic qvæ prima in defectione à Deo fuit, est postrema in honore. 9. Qvia mulier imitari in subjectione Ecclesiam Dei debet, qvæ se se Christo subjicit. Eph. 5. 23. 10. Qvia, & Sara subjecta fuit Abrahamo, qvæ imitari uxores debent factæ filiæ Saræ. 1. Petr. 3. 6. 11. Ut mulier promtitudine subjectionis suæ maritu si à vera religione alienus sit, Christo lucrifaciat. 1. Petr. 3. 1. 2. Correctio. Ergò peccant uxores his officiis contraria facientes.

3. Unum officiorum parentum erga suos liberos est, eos sustentare victu, & amictu. Patet an ita sit. 1. Tim. 5. 8. Qværes, qvæ

sunt res-

sunt reliqva parentum erga filios officia, 1. liberos educare in doctrina, & disciplina Domini, Deut. 6. 6. 7. Eph. 6. 4. Coloss. 3. 21. Parentum igitur est, liberis opera Dei narrare, delinqventes castigare, Psal. 44. 2. Prov. 1. 8. & 3. 1. & c. 4. 1. & seqq. c. 23. 13. 14. 2. Scandala non præbere liberis idololatriâ, ebrietate, libidinibus, aut aliis peccatis. 3. Moderatè patriâ potestate uti, ne liberos exacerbent, & ad iram provocent. Eph. 6. 4. In castigandis moribus lenitate sanandi potiùs liberi, qvàm auctoritate exasperandi. Castigatio liberorum delinqventium nentiqvam intermittenda: 1. Qvia mandata est divinitus, Prov. 19. 18. & c. 23. v. 13. 14. 2. Qvia est documentum veri amoris erga liberos. Prov. 13. v. 24. 3. Qvia liberis eximit stultitiam, & reddit illos intelligentes, Prov. 22. 15. Prov. 19. 25. & c. 21. 11. 4. Qvia proderit illis per totam vitam. Prov. 22. 6. 5. Qvia eripit liberos è malo in qvod se alioqvin præcipitarent parentum indulgentiâ, Prov. 23. 13. 14. 4. liberis si necesse sit, & nihil obstet, restè, & tempestivè prospicere de conjugio. 1. Cor. 2. 36. 5. Ante excessum ex hac vita disponere domum suam, & præcipere liberis, familiæque suæ, ut in obseqvio Dei fideliter maneant: eosqve gratiæ Dei commendare religiosis precibus, atqve sic eis ultimum valedicere. Id mandatum est Abrahamo. Gen. 18. v. 19. mandatum idem fuit Regi Ezechiæ. 2. Reg. 20. v. 1. Iesaiæ, 38. v. 1. & fecerunt Abrahamus, Isaacus, Iacobus. Gen 48. & 49. David, 1. Reg. 1. & 2. Psal. 72.

Correctio. Ergò

703147

Ergò peccant parentes, qvi hæc officia erga suos filios negligunt.

4. Unum officiorum liberorum erga parentes est honorare parentes. Patet 1. an ita sit. ex 5. præcepto. Qværes, qvæ sunt reliqva officia filiorum erga parentes? 1. Debent parentibus, sicut & parentes ipsis, singularem amorem, cujus privatio astorgia inter vitia maximè detestãda numeratur. Rom. 1. 31. 2. 3. 4. Debent subjectionem, & obedientiam, 1. Tim. Tit. 1. 6. Eph. 6. 1. Coloss. 3. 20. 3. Debẽt singulare tolerantiã in ferendis, & tegendis infirmitatibus parentũ. Prov. 23. 22. Gen. 9. 22. 4. Debẽt timorẽ Lev. 19. 3. 5. Debẽt ipsis cum omni gratitudine vicẽ rependere in benè illis faciendo, qvandó opus est. 1. Tim. 5. 4. Matt. 15. 4. 5. 6. Marc. 7. 12. 2. Cur ita sit. 1. Qvia parentibus Deus mandat honorem exhiberi à liberis, Lev. 19. 3. Prov. 23. 22. 26. 2. Qvia illorum manu Deus liberos vult tueri, ac regere, Eph. 6. 4. 6. Col. 3. 19. 3. Qvia honoris parentibus debiti exhibitio est documentum hominis sapientis, Prov. 10. 1. & c. 15. v. 20. Correctio. Peccant ergò liberi. 1. Qvi parentes contemnunt, Lev. 20. 9. Deut. 27. 16. Pro. 20. 20. 2. Qvi irrident, & subsannant. Prov. 15. 5. & 30. 17. 3. Qvi percutiunt, aut maledicunt. Exod. 21. 15. 17. Lev. 20. 9. 4. Qvi contumaces sunt erga eos. Deut. 21. 18. 5. Qvi magis honorant parentes, qvàm Deum. Matt. 8. 21. 22.

5. Unum officiorum Dominorum erga suos servos est, moderatè uti suo in eos imperio. Patet an ita sit, Eph. 6. 9. Coloss. 4. 1. Qvæ

ergò

ergò sunt reliqva officia Dominorum erga servos, & ancillas? 1. Illa tantum illis imperare qvæ cum divina voluntate consentiunt. Eph. 6. 9. Col. 4. 1. 2. Debent suis servis præstare qvod justum est. Col. 4. 1. id est, omnia qvæ pro labore jurè debentur. Iac. 5. 4. qvalia sunt alimenta servitio, aut famulatui congruentia, quo nomine victus, vestitus, & habitatio comprehenduntur. Prov. 31. 15. 3. Debent etiam istis præstare qvod æquum est. Col. 4. 1. id est, illa qvæ á servis non possint exigi qvasi jure suo debita, sed ex recta ratione debentur, qvalia sunt benevolentiam singularem declarare erga servum fidelem, & prudentem. Prov. 14. 25. eumqve ad honorem promovere. Prov. 27. 18. & 17. 2. Non deserere servum ægrotantem. Matt. 8. 6. 4. Debent insuper curare, ut servi instituantur in doctrina religionis, & assvefiant ad exercitia pietatis, nec non ducere ipsos in via recta, & abducere à peccato. Decal. præc. 4. Prov. 29. 12. 5. Debent servos protervos corrigere. Prov. 29. 19. aut si sint incorrigibiles, expellere domo. Psal. 101. 6. Correctio peccant ergò Domini, 1. qui immoderatè utuntur suo imperio in servos. Tales sunt, 1. qvi animis laboribus gravant servos suos, sicut animos. 2. qui non placidè imperant, & officia sua negligentes objurgant, sed turbulenter & eos crudeliter verberant, vulnerant. 2. qvi &c.

6. Unum officiorum servorum erga suos Dominos est, eos omni honore dignos ducere, & non despicere. Patet an ita sit. 1. Tim. 6. 1. 2. Qvæ sunt reliqva officia servorum erga Dominos

703147

minos. 1. Ex animo imperatos à dominis labores perficere. Eph. 6. v. 5. 2. Esse fideles in commissis sibi à Dominis ut bona eorũ conservent. Tit. 2. 10. 3. Morum integritatem custodire, ne uxor, ne filii & filiæ, vel alii conservi corrumpantur. 2. Cur ita sit. 1. Quia officium illud mandat Dominus, quũ ita ait per Apostolum, Coloss. 3. v. 22. Servi auscultate Dominis vestris. Itaque illi qui serviunt, non tám homines respicere debent, quam Deum. Is enim est, qui illis hoc onus imposuit, quique illis mandat ut dominis auscultent, donec Deo visum fuerit, libertate corporali eos donare. 2. Quia officium illud non præjudicat quicquam libertati Spirituali, nõ illam adimit, imò ne imminuit quidem: quia auscultant in statu suo servili dominis secundum carnem, qui in spiritum ipsorum nullum jus obtinent. Quod est optimum, & præstantissimum, liberum est; servitus tantum est carnis, ac proinde non perpetua, sed ad breve tempus: dominium cui subsunt est secundum carnem, seu carnale, ac proinde temporale, & breve. Quicquid enim est carnale, est caduc um, & non diuturnum. 3. Quia id requirit timor Dei. Qui enim Deum timet, officium sibi injunctum à Deo, studiosè, & non invitus facit. Qui Deum timet, nihil mali facit, etiam si nemo videat. 4. Quia officium illud Domino potius exhibetur, quàm hominibus: quia Domino Christo serviunt. Deum enim & servatorem nostrum Christum servi Christiani honorant, & doctrinam ejus ornant, quũ fideliter Dominis suis serviunt, Tit. 2. 10.

Eph. 6. 5. 6. Coloss. 3. 23. 5. Qvia recepturi sunt à Domino mercedem hereditatis, hoc est, qvam obsequio, & fidelitati ipsorum gratuitò rependet ut filiis, & hæredibus: nam hæc hæreditas ex adoptione est. Col. 3. 24. 6. Qvia qvi injuriam intulerit, referet injuriam qvam intulerit, hoc est, luet pro illa pœnas, nimirum, sive servus sit, sive Dominus. Coloss. 3. 25. Servus enim infert injuriam Domino, fraudulenter opus sibi demandatum faciens, aut intervertens aliqvid qvod heri est. Iam si iniqvè egerit, non solum hominem offendit, sed & Deum qvem in admissa adversus carnalem Dominum fraude contempsit. Herus verò infert injuriam si servum fidelem injustâ sævitiâ premat, & indignis modis tractet, operasqve ejus non compensat benevole. Correctio. Peccant ergò illi servi, qvi hæc officia erga Dominos suos negligunt.

7. Unum officiorum Magistratus erga suos subditos est eos eminenter protegere, seu tutos præstare ab omni perturbatione, metu, impedimento, bene vivendi. Patet 1. an ita sit. 1. Tim. 2. 2. Sic Esa. 32. 2. Qværes, qvæ sunt ergò reliqva officia magistratus erga suos subditos? Resp. 1. Debet ipsis eminentem directionem, prospiciendo scilicet ut suppetant illis omnia media, qvibus possint in benè vivendo promoveri. Psal. 72. 6. 7. 2. prima magistratus cura debet esse, religionem veram promovere, & impietatem prohibere. Esa. 49. 23. Psal. 2. 11. Exempla hujus curæ laudantur in Davide, Salamone, Iosaphat, Hezekia, Josia, &c. Jehovæ, & negotia Regis 23

703147

gis, 2. Chron. 19. 11. non suntita disparata quasi cura, & cognitio eorum qvæ sunt Dei non pertineret ad Regem; sed ita distingvitur, ut in modo procurādi Rex politicè suas partes agat; & sacerdos Ecclesiasticè suas. 3. Debet magistratus fovere etiam, & promovere, externam fœlicitatem subditorum, non exasperare iniqvis perturbare, & evertere ipsorum fortunas, Prov. 28. 15. 16. 4. In istos fines, incumbit magistratui singularis cura legum, & judiciorum, ut cum omni justitia, & æqvitate, tàm constituantur, qvàm executioni mandentur. Esa. 10. 1. Jerem. 5. 1. Deut. 1. 16, 17. 2. Chron. 19. 5. Debet exemplo bono subditis suis præire, eoqve pro ratione muneris eminenti. Psal. 101. 1. 6. In moribus debet se gerere ut fratem reliqvorum, & in officio ut Patrem. Deut. 17. 20. Esa. 22. 21. Correctio. Peccant ergo magistratus. 1. qvi subditos suos non protegunt, seu defendunt á malis, adeoqve improbos non coercent, & reprimunt. Psal. 101. 8. 2. qvi suos subditos non regunt, seu non prospiciunt, ut illis suppetant omnia media benè vivendi. &c.

8. Unum officiorum subditorum erga suum magistratum est pro ipsis singulariter orare. Paret. 1. an ita fit. 1. Tim. 2. 1. 2. Sic Psal. 20. Qværes, qvæ sunt ergò reliqva officia subditorum erga suum magistratum? Resp. 1. Debent ipsi singularem veneratione. Prov. 24. 21. Rom. 13. 7. Hujus autem fundamentum duplex est: 1. ordinatio, & imago Dei, qvæ in ipsorum eminentia elucet. Rom. 13. 2. Benedictiones illæ qvæ ad subditos

derivantur per ipsos, tanqvam per instrumenta Dei. Psal. 72. 2. Debent ex singulari reverentia cavere, ne temerarium judicium ferant de ipsorum administratione. Exod. 21. 28. Eccl. 10. 20. 2. Petr. 2. 10. Jud. 8. Fundamentum hujus cautionis est, 1. Candor ille qvi cum erga omnes debet adhiberi, tûm singulariter erga superiores. 2. Difficultatas explorandi fontes, & causas negotiorum publicorum. 3. Moderatio illa, qva leves infirmitates, & offensiones tolerare debemus, & communi tranqvilitati condonare. 3. Debent ipsis subjectionem, & obedientiam. Rom. 13. 2. 5. Tit. 3. 1. fundamentum hujus est, 1. supereminentia potestatis qvam magistratus acceperunt ad directioem subditorum, qvæ finem suum consequi non potest absqve subditorum obedientia. Rom. 13. 1. 2. Bonum commune qvod ex hoc ordine imperii, & subjectionis emanat. ibid. v. 3. 4. 3. Timor. 4. Conscientia erga Deum. ibid. v. 5. 4. Debent ipsis officia præstare, & solvere tributa. ibid. v. 6. 7. Fundamentum est, 1. cura debita boni communis. 2. Debitum gratitudinis, propter beneficia qvæ ex publica administratione in omnes derivantur. 3. Debitum justitiæ propter operam publicam à Magistratibus navatam. 2. Cur ita sit. 1. Qvia subditorum bonum in ipsorum bono continetur. Jer 29. 7. Sic 1. Tim. 2. 3. 3. Qvia singularis Dei honor ex ipsorum potestate & administratione pendet. 1. Petr. 2. 17. Correctio. Peccant ergo subditi hæc officia magistratui suo denegantes. Tales sunt. 1. qvi pro

703147

suis magistratibus non orant; sed imprecantur. 2. qui suos magistratus nō venerantur &c. Hucrefer & mutua officia ministrorū, & membrorum Ecclesiæ ex l. 3. cas. c. 24.

XLVIII. *Magistratus, & ministri Ecclesiæ differuntne à se invicē?*

Sic. Patet 1. an ita sit. Luc. 20. 25. ubi dominium convenit Magistratibus, sed ministris Christi non item. Sic Rom. 13. 1. ubi magistratus sunt qvibus omnes homines subjiciuntur: ministri verò Ecclesiastici sunt qvi iis subjiciuntur una cum aliis hominibus. Sic 1. Tim. 2. 1. 2. ubi pro magistratibus orandum est: qvi autem orare debent, sunt præcipuè ministri Ecclesiastici. Sic Exod. 4. 16. ubi Aron minister Ecclesiasticus differt à Mose magistratu. 2. Cur ita sit. 1. Qvia magistratus, seu publicos gubernatores hujus potius, qvàm illius generis, id est, quoad formā vel monarchicam, vel aristocraticam, vel democraticam homines instituerunt. 1. Petr. 2. 13. ut dictum supra th. 7. sed ministros Deus instituit. Eph. 4. 11. Additur qvoad formam: qvia in communi Deus instituit ut sint magistratus, seu publici gubernatores. Rom. 13. 1. 2. 3. lib. 5. Cas. c. 45. q. 1. r. 2. 2. Qvia magistratuum causa efficiens est Deus creator, adeoque Deus dedit magistratus omnibus hominibus, qvia omnes homines sunt creaturæ; sed causa efficiens ministrorum Ecclesiasticorum est Christus mediator, seu Redemptor, adeoqve Christus ministros Ecclesiasticos donavit proprie & ordinatio juxta,

eis solis qvi sunt (scil. vel actu, vel potentia) de Ecclesia ejus, qvia illi soli sunt redempti. Additur propriè, & ordinario jurè, qvia impropriè, & extraordinario jure Christus dare solet ministros etiam illis, qvi non sunt de ejus Ecclesia, & redempti, qvales sunt reprobi in ejus Ecclesia. 3. Qvia magistratus imperant aliis, adeoqve ii (si sint summi, ut Imperatores, Reges) possunt leges ferre & abolere, & suum officium vicario committere; sed ministri Ecclesiastici (ut ministri, nã etsi ut servi. 2. Cor. 4. 5. nõ imperẽt. 1. Petr. 5. 3. tamẽ ut legati ita. Tit. 2. 15. l. 5. cas. c. 24. q. 1. r. 1.) nõ imperãt aliis, sed tantũ mãdata Christi aliis annunciãt. adeoqve neqve leges ferre, neqve eas abolere, neqve suũ officiũ loeũ tenenti committere possunt, ut dictum l. 1. c. 33. 4. Qvia magistratus sibi commissorum bonum commune tum spirituale, ut veram Dei agnitionem, & verum ejus cultum, tum corporale, ut pacem, securitatem eundi & intrandi, copiam victus, & amictus, commodamqve habitationem politicis mediis & potestate coercitiva, id est, malos refrænante, reprimente, puniẽte, propulsante, n. Confœderatione, consilio, pecuniâ, armatâ manu, præmio, & pœna corporali procurant, sed ministri Ecclesiastici sibi commissorum bonum spirituale, n. fidem & observntiam mediis Ecclesiasticis, n. verbo, sacramentis, disciplina sacra procurant. Ministri Ecclesiastici procurant sibi commissorum bonum tantum spirituale: illis enim non est mandatum à Christo, ut bonum corporale sibi commissorum procurent. Obj. Magistratus minister

703147

minister Dei dicitur, Rom. 13. 4. Ergò magistratus non distert à ministro Ecclesiastico. Resp. Conseq. neg. qvia magistratus dicitur ibi minister non Ecclesiasticus, sed politicus. Refutatio. Ergò errant Clerici, qvi simul volunt esse & ministri Ecclesiastici, & magistratus politici, volunt enim habere & potestate Ecclesiasticam & civilem, ut vides in Schatpio de Antichristo.

XLIX. *Magistratus, & ministri Ecclesiastici nonne etiam rebus, personis, causis à se invicem differunt?*

Sic aliqvomodo: nam magistratus curant res, personas, causas politicas, Ecclesiastici verò ministri curant res, personas, causas Ecclesiasticas; sed non differunt accuratè, qvia Politicè & magistratus possunt res, personas, causas Ecclesiasticas curare, & ministri possunt Ecclesiastice res, personas, causas politicas curare. Sic magistratus templa, vasa Sacra, administrationem sacrorum, ministros, controversias de fide curare politicè debent: Sic ministri habitacula, possessiones civium, ipsos cives, causas civium de cæde, de fundo Ecclesiasticè curare debent. Mosem enim Aron, & Aronem Moses adjuvare tenetur.

L. *Pontifex, & Clerus exemptus esse à potestate Magistratus?*

Non. Ergò potestne alios à potestate magistratus eximere? Non etiam. Ergò po-

testne illos solvere ab obedientia magistratibus, & parentibus debita, qvi religiosi seu Ecclesiastici, & Clerici volunt fieri? Non etiam: 1. qvia (ut dictum) magistratus, & personas Ecclesiasticas potest politice curare. 2. qvia hoc repugnat perfectæ legi Dei de honorandis parentibus, magistratibus. Observa ergo ex differentia magistratuum, & ministrorum:

1. Efficiens, seu author magistratus est ipse Deus, Patet. 1. an ita sit. Deut. 16. 18. Pro. 8. 15, Dan. 2. 21. Rom. 13. 1. 2. Cur ita sit. 1. Qvia magistratus dicuntur filii Dei. psal. 82. 2. Qvia homines jussu Dei eligunt magistratus. Exod. 18. 21. 3. Qvia Christus jussit date Cæsari, qvæ sunt Cæsaris. Matth. 22. 21. 4. Qvia Deus præfecit populo suo Duces, Iudices, Reges. 5. Qvia Apostoli ubiqve submiserunt se magistratui, cum divinis legibus contraria non præcepit. Refutatio. Ergò errant Anabaptistæ dicentes magistratus in N. T. non esse à Deo. Obj. Homines eligunt magistratum: Ergò magistratus non est à Deo. Resp. Conseq. neg. subordinata non pugnant. Est magistratus à Deo per homines: Vend. l. 1. c. 29. th. 5. Scharp. curs. Theol. de magistratu. Correctio. Peccant ergo 1. qvi magistratum recusant, qvia illi Dei ordinationem recusant. 2. qui magistratus contemnunt: illi enim Deum contemnunt. 1. Sam. 8. 7. 3. qui injustè magistratum acqvirunt per fraudem vel per vim Gen. 36. 31. Judic. 9. 1. Reg. 15. 27. & 16. 11. 2. Reg. 11. Magistratus enim acqvisitus

703147

quiritur vel per electionem, eamque divinam, ut Moses, Josua, David, vel humanam, ut, Homri 1. Reg. 16. Sedechias, 2. Reg. 24. 19. vel per successionem hæreditariam, ut successit Salamon Davidi: Roboam Salamoni, &c. Et hæc adeptio Magistratus est præstabilior, quia est naturalis. Pol. l. 9. c. 64.

2. Christianis licet magistratum gerere. Patet 1. an ita sit. Matth. 22. 21. ubi licet tributum dare magistratui: Ergò etiam licet magistratum esse. Sic 1. Tim. 2. 2. licet pro magistratibus orare: Ergò & magistratum gerere. Sic licuit in V. T. Melchisedecho, Mosi, Davidi, &c. in N. T. Regulo illi. Ioh. 4. 53. Proconsuli. Act. 13. 12. &c. magistratum esse: Ergò & hodie licet. 2. Cur ita sit. 1. Quia magistratus est bona ordinatio: Rom. 13. 1. 2. 2. Quia magistratus est minister Dei, & vicem Dei in hisce terris gerit. Rom. 13. v. 4. unde Principes appellantur Dii, & filii altissimi. Psal. 82. v. 9. 3. Quia magistratus in officio suo potest servire Domino in timore, & osculari filium ejus: Psal. 2. 11. 12. Servite Domino in timore, & osculamini filium. 4. Christiani bona conscientia possunt, & debent obedire magistratui, idque propter Dominum, 1. Petr. 2. 13. Ergò bona quoque conscientia iidem possunt gerere magistratum. 5. Quia facit ad societatem in hac vita conservandam, ad confusionem prohibendam, ad bonos defendendos, & malos puniendos. 6. Quia sub magistratu tranquillam, & quietam vitam possumus agere, cum omni pietate, & honestate; 1. Tim. 2. 2.

Sic,

Sic Scarph. citato loco. Refutatio. Ergò errant Anabaptistæ negantes Christianum bona conscientia posse magistratum gerere. Obj. Christiani liberati sunt à Christo. Gal. 5. 1. Ergò iis nullus Christianus dominari debet. Resp. Conseq. neg. Qvia Christiani liberati sunt à Christo non ab obedientia magistratui debita; sed à dominio Sathanæ, peccati, mortis æternæ. Vend. l. 1. c. 29. th. 6. Scharp. citato loco. 3. Licet summo magistratui leges condere, Patet 1, an ita sit. Prov. 8. 11. 16. Esa. 33. 2. ubi Reges Legislatores dicuntur. 2. Cur ita sit. 1. Qvia magistratus summus, & legislatio conjungitur, qvia concessa jurisdictione, seu summa potestate, ea etiam concedi debent, sine qvibus ea exerceri neqvit. 2. Quia lex est Regis jussio. Ergò si Reges jubere possunt, etiam leges ferre possunt. 3. Qvia Christiani sunt cives reipublicæ: Ergò debent habere regulam civilium suarum actionum. Regestio. Civilium actionum regulæ possunt esse leges forenses Mosaicæ. Resp. Simile simili non repugnat. Refutatio. Errant ergò negantes magistratum summum posse bonas leges ferre de rebus corporalibus. Obj. Adversatur libertati Christianæ populum legibus talibus obligare: Ergò. Resp. Anteced. neg. Qvia libertas Christiana adversatur non servituti talium legum; sed servituti peccati, mundi, diaboli, legis ceremonialis. Correctio. Peccant ergò qvi odio habent Reges propter tales bonas constitiones.

4. Qvamvis ad justas leges hominum justo modo

703147

modo obſervandas obliget Deus homines in conſcientiis ſuis, ipſæ tamen leges humanæ qvæ ſunt leges humanæ, non obligant conſcientiam, ſeu violantes leges humanas peccant; ſed non ideò, qvod eas violaverint, verum ideo, qvod legem Dei, Exod. 20. 12. Rom. 13. 2. &5. poſtulantē, ut leges magiſtratuū ſervemus, violaverint. Patet 1. an ita ſit, Rom. 1. 32. & 2. 15. 1. Cor. 7. 15. ubi ſola lex Dei obligare dicitur conſcientias hominum. 2. Cur ita ſit. 1. Qvia anima, adeoqve conſcientia noſtra ſoli Deo eſt ſubjicienda. 1. Petr. 4. 19. 2. Qvia ſolus Deus poteſt animam, & conſcientiam peccantem punire, Iac. 4. 12. Ergò etiam ſolus Deus poteſt aliqvid ipſi prohibere. 3. Qvia internos conſcientiæ motus ſolus Deus novit: Ergò ſolus poteſt illis legem ponere, aut conſcientiam in illis obligare. 4. Qvia peccatum eſt tranſgreſſio legis divinæ, non humanæ. 1. Ioh. 3. 4. l. 1. Cas. c. 2. & l. 5. cas. c. 25. q 4. Scharp. citato loco. Refutatio. Ergò errant docentes leges à magiſtratu latas obligare conſcientiam, & qvidem non minus, qvàm divinas. 1. Obj. Bell. Cuivis legi eſſentiale eſt, ut obliget conſcientiam: Ergò leges à magiſtratu latæ etiam obligant conſcientiam non minus, ac leges à Deo latæ. Reſp. Anteced. falſum. 2. Obj. Vendelinus contra dicit tibi l. 1. c. 29. th. 11. Ergò. Reſp. Conſeq. neg. Informatio. Ergò violatio legum à magiſtratibus latarum non eſt propriè peccatum, adeoqve propriè non lædit conſcientiam noſtram. Admonitio. Ergò 1, magis metuas leges Dei violare, qvàm humanas

humanas. 2. ne mordeat te conscientia propter violationem legis humanæ, sed divinæ. 5. Bonum commune spirituale, qvod magistratus debet subditis procurare est vera religio. Ad magistratum politicum pertinet ergò veram religionem curare, id est, juxta verbum Dei asserere, & à corruptelis vindicare. Patet 1. an ita sit. tùm ex Esa. 49. 29. ubi Reges nutricii Ecclesiæ dicuntur esse, tum ex exemplis Josuæ, Samuelis, Davidis, Salamonis, Ezechiæ, Josaphati, Josiæ. 1. chr. 13. 5. & c. 23. 2. Chron. 29. Et Nabucadnezaris caventis, ne qvis in sua monarchia Deum judæorum blasphemaret. Dan. 3. 2. Cur ita sit. 1. Qvia magistratus est publicus Dei minister, Rom. 13. 4. 2. Qvia etiam Patresfamilias tenentur enutrire suos in doctrina, & mónitis Domini, Eph. 6. 4. 3. Qvia magistratus in specie jubetur osculari filium, & servire Domino in timore, Psal. 2. 12. 4. Qvia magistratus est custos utriusqve tabulæ Decalogi. Refutatio. Errant ergò qvi docent magistratum debere tantum rempublicam civiliter curare. Obj. 1. 2. Chro. 26. 19. Oziæ Rex leprâ percussus fuit, qvia templum ingressus sacrificare voluit: Ergò cura religionis ad magistratum non pertinet. Resp. jure, at si Sacerdotem in officio errantem reprehendisset, vel aliqvid malè gestum in religione reparasset, exemplo aliorum Regum, id illi non contigisset. Obj. 2. Oza Levita, qvi temere manum arcæ vacillanti imposuit, morte punitus fuit, 2. Sam. 6. 16. 1. Chro. 16. 29. Ergò cura religionis non pertinet ad magistratū. Resp.

703147

Resp. Cons. neg. qvia Oza nō fuit magistratus, Deinde Oza punitus fuit, qvia contra legem ipse cum aliis arcam non portavit, sed plaustro imposuit. Correctio. Peccant ergò magistratus 1. qvi religionem, & cultum Dei non curant. 2. Pastores qvi magistratum ad hoc officium non exstimulant. Admonetur ergò Magistratus, ut religionem veram fideliter curet: qvod sic faciet: 1 Si & ipse religiosus erit, id est, subdat collum suum jugo Christi, id est, doctrinæ & disciplinæ obediat, & admittat ministrorum verbi admonitiones. Religiosus ergò & pius debet esse magistratus; qvod patet. 1, an ita sit, 1. ex Psal. 2. 26. 11. 12. Deut. 17. 16, 20. Josu. 1. 7. 8. 2. ex exemplo Regum Davidis, Josaphati. 2. Chr. 19. 2. Cùr ita sit. 1. Qvia ille etiam est membrum Ecclesiæ. 2. Qvia pietas magistratus magis impellit subditos ad pietatem, qvàm eorum edicta severissima & pœnæ. 3. Qvia propter peccata magistratus Deus totum populum punit. 1. Reg. 17. Gen. 20. 9. Correctio. Peccant ergò magistratus 1. qvi admoniti sui officii irascuntur verbi ministris, ut Asa. 2. Chron. 16. 7. Joas c. 24. 20, 22. 2. qvi pro inimicis habent & odio prosequuntur ministros verbi, ut Achab. 1. Reg. 20, 20. & 22. 2. Qvi eligunt Regem idololatricum. 3. Qvi in talis Regis aula nec ut subditi nec ut vocati vivunt, & aliqvo officio funguntur. Interim impii etiam possunt esse magistratus. 1. Qvia omnibus magistratibus sine exceptione pietatis jubemur obedire, Rom. 13. 1. 1. Petr. 2. 13. 2. Qvia magistratus

impii dicuntur uncti Dei & servi, Esa. 45. 1. Jer. 27. 8. 3. Quia pro impio magistratu est orandum. 1. Tim. 2. 4. Quia dominium habet fundamentum in natura, non in gratia: Ergò cum natura maneat in impiis, dominia exercere possunt. 1. Obj. Hos. 8. 4. Creatunt Regem non ex me. Ergò ℟. Consequens. 2. Obj. Dominium est à Deo: Ergò illud hostibus suis non confert. ℟. Consequens negat: Matth. 5. 45. 2. Si operam dederit, ut subditi in religione vera ex solo verbo Dei instituantur. Et sustulerit & prohibuerit quicquid veræ religioni & in doctrina & in cæremoniis adversatur. 3. Si conventus Ecclesiæ ordinarios, ut conciones sacras, presbyteria authoritate sua tuitus fuerit, & eos contemnentes, deserentes, negligentes ad officium aduxerit. 4. Si extra ordinarios conventus, ut synodos quoties opus erit indixerit, Jos. 23. & 24. 1. Chro. 15. 3. 2. Chron. 29. 4. Si Ecclesias visitari curaverit 2. Chron. 17. 7. & ipse visitaverit, ut Josaphatus 2 Chro. 19. 4. & ministros admonuerit seriò officii sui, ut Josaphat. ℣. 8. 9. & Ezechias c. 29. 5. Si bona Ecclesiastica debito modo colligi curaverit, ut Joas. 2. Chron. 24. 8. 9. 6. Si bona Ecclesiastica rectè administrari curaverit. Cura enim rerum sacrarum jure divino ad Magistratum pertinet. quod arguit Regum institutio Deut: 17. 19. & exemplum Joas, qui cum videret pecuniam sacram non rectè administrari à sacerdotibus, immiscuit se illi curæ, & regia authoritate rem compescuit. 7. Si bona legata in pios usus justè abstulerit abutentibus,

703147

tibus. 8. Si fidos Ecclesiarum ministros Pastores, Presbyteros honoraverit, audiverit, à contributionibus immunes præstaverit. Esdr. 7. 24. eosqve officio suo non satisfacientes deposuerit, & idoneos substituerit. 1. Reg. 2. 26. eosqve defenderit assertâ eorum authoritate, assignatis ipsis stipendiis sufficientibus, honestis, ut David, Ezechias, Joas. 9. Si non invexerit, vel defenderit cultum vero Dei cultui contrarium, qvâ in re peccavit Salamõ Jeroboam, Achab. 10. Si non imperaverit ministris Ecclesiæ verbo Dei contraria, ut Achab. 2. Reg. 16. 10. & seqventibus. 11. Si non officia Ministrorum sibi usurpaverit, ut Uzzias. 2. Chron. 26. 16. & seqq. 12. Si non obtemperaverit Principibus corruptelas religionis svadentibus, qva in re peccavit Joas. 2. Chron. 24. 17. & seqventi. 13. Si diversas Religiones tolerare coactus fuerit, earum assertores dociles institui curaverit, indociles verò inqvietos, blasphemos coercuerit & puniverit. Deut. 13. 1. & seqq. 14. Si instrumenta idololatriæ, & idola amoverit & abolleverit, ut Mojses vitulum aureum, & Asa 1. Reg. 15. 13. Hæc facere tenentur & subditi, si Magistratus non fuerit. 15. Si qva in re ad cultum Dei pertinente erraverit, cognito errore emendationem instituerit, ut David correxit, qvod antea peccatumerat in deportatione arcæ fœderis 2. Sam. 6. & 1. Chron. 15. Aream novo plaustro vehi curaverat præter Dei præscriptum, cum á Sacerdotibus ad id sanctificatis portari debuisset, quod deinde procurante ipso factum. 16. Si Scholas erexerit,

xerit; conservaverit, locupletaverit.

6. Ad magistratum politicum pertinet ergò Scholas erigere, conservare, locupletare. Patet. 1. an ita sit. 1. ex exemplo Josuæ, qui Levitis assignavit civitates quæ erant eorum Academiæ. Iosuæ c. 21. 2. ex synagogis, quæ erant instar Academiarum. Act. 6. 9. quas magistratus erexerat. 3. ex Schola Tyranni. Act. 19. 9. 2. Cur isa sit. 1. Qvia qvartū præceptum reqvirit, ut magistratus scholas erigant, conservent, ditent, ut vides in chartecheſi Palatina. 2. Qvia sine scholis puritas religionis conservari neqvit. 3. Qvia Scholæ Christianæ sunt seminaria Ecclesiæ, qvia in illis fundamenta pietatis, & veræ religionis jaciuntur, & idonei tùm ministri verbi, tùm auditores reddantur. Hinc: 1. Iulianus Apostata nullum invenit efficacius remedium ad extirpandā Christi Ecclesiā, qvàm si Scholæ Christianorum clauderentur. Non absimiles sunt hodie nostri idololatræ & persecutores Iuliano Apostatæ. 2. qvi contemnunt, & negligunt Scholas, non possunt non ipsas qvoqve Ecclesias contemnere, & negligere. Negliguntur Ecclesiæ, & Scholæ, qvando sacri earum reditus in profanos usus convertuntur. 3. Qvia excinditur populus scientia carens. Hos. 4. 6. Ergò etiam scholis carens: qvia scientia non est sine Scholis. 4. Qvia Scholæ reddunt respublicas in toto orbe celeberrimas. 5. Qvia tunc dicuntur esse fœlices respublicæ, cum philosophi Principes eas administrant. Ergò Scholas erigere Principes tenentur, qvia secus philosophi fieri ne-

qveunt.

703147

qveunt. 6. Qvia magistratus ornare tenentur respublicas: At Scholæ sunt ornamenta rerum publicarum, sunt enim earum soles, & sidera. 7. Qvia populus Scholis destitutus est barbaris similis, incultus est enim qvoad mores, sermones, victum, amictum, habitationem. 8. Qvia, ut Ecclesiæ ordinatè esse non possunt sine Scholis; sic œconomiæ, & politiæ piæ justæ absqve scholis esse nequeunt: Correctio' Peccant ergò 1. Magistratus, qvi, 1. Scholas nec ipsi erigunt, nec aliis erigere permittunt. 2. ab aliis erectas destruunt. 3. non locupletant, & ab aliis locupletatas spoliant, ut sæpissimè in afflictissima nostra natione fieri solet. 7. Bonum commune corporale, qvod magistratus debet subditis suis procurare conspicitur. 1. In legibus. Debet magistratus ergo. 1. Generales leges à Deo de rebus corporalibus latas pro norma vivendi & judicandi habere. 2. Novas leges ad ordinem & salutem publicam spectantes condere. 3. Humanas leges divinis contrarias, vel reipublicæ noxias abrogare. 4. Scelerates seu violatores legum impunitos non dimittere.

2. In judicibus. Magistratus ergó constituere debet judices & qvidem Dei timentes, sapientes, prudentes, temperantes, veraces, justos &c. Patet 1. an ita sit. Exod. 18. 21. Sic Gen. 41. 33. 2. Chro. 19. 5. & seqq. Psal. 101. 42. 7. Prov. 16. 12. Dan. 2. 48. 49. & 6. 2. 3. 2. Cur ita sit. 1. Qvia celebertimi Reges etiam nihil sine consilio procerum faciebant, veluti David, Salomon, Asa

sversus. 2. Qvia tales possunt dici fili Dei. Psal. 81. 6. 3. Qvia secus iniqve judicabunt populum. ℣. 2. 4. Qvia Deus secus judicabit illos. ℣. 1. 8. 5. Qvia tales conservabunt & amplificabunt, & locupletabunt populum, ut judices Davidis; Salamonis, &c. Correctio. Damnandi sunt ergò summi magistratus, qvi eligunt judices in Regno, civitate, pago, impios, insipientes, &c.

Judices præcipuè justitiæ studere debent in causis & litibus forensibus cognoscendis decidendisqve: id enim præcipitur Exod. 23. ℣. 6. 7. 8. 9. Deut. 1. ℣. 16. 17. & Cap: 16. ℣. 18. 19. 20. 2. Chron. 19. ℣. 6. 7. Psal. 82. 3. 4. Iesai. 1. ℣. 17. Absit injustitia, absit favor iniquus injudicio, absit rigor injustus & nimius. Injustitia injudicio, est non tantum cum adimitur alicui qvod ipsius est, sed etiam cum processus in dijudicatione causarū à legibus deflectit: veluti si una tantum pars audiatur, altera non item, qvod neqvaqvam faciendum: 1. Qvia lege Dei est vetitum. 2. Qvia justitia causæ cognosci neqvit, nisi utroqve litigantium audito. Prov. 18. ℣. 17. Justus videtur, qvi primus est in lite sua, donec adveniente proximo ejus, pervestiget illum. Favor iniquus in judicio, est peccatum cum judices alteri partium litigantium plus æqvo favent, velut pauperibus misericordiæ specie, vel divitibus ob amicitiam, aut dona, aut metum offensionis, & inimicitiarum, vel ob alias causas. Vocatur etiam personarum acceptio, qvæ est tribuere justa injustis, vel præmia non meritis; veluti si judex relinqvens

causæ

703147

causæ meritum de qva judicat, alteri contra alterum suffragatur, qvia invenit aliqvid in persona qvod honore vel miseratione sit dignum. Vocatur etiam munerum acceptatio. Caveri debet favor iniqvus in judicio. 1. Qvia prohibetur à Deo. Exod. 23. ℣ 3. 6. Levit. 19. ℣. 15. 2. Qvia Deo displicet, ut displicuit in judicibus Iezreelis, qvi Nabothum in gratiam Regis Achabi damnaverant & lapidaverant. 1. Reg. 21. 3. Qvia malus est. Prov. 18. v. 5. 4. Qvia execrabilis est omnibus. Prov. 24. v. 23. 24. 5. Qvia punitur à Principe seu Magistratu summo, aut hoc connivente, vel ignorante, à Deo ipso, ut Haman, qvi injustè morti adjudicaverat Judæos, & in iis Mardocheum, justo supplicio punitus est à Rege Assvero. Esther. 7. v. 9. 10. Huc pertinet qvod dicit Ecclesiastes 5. v. 8. Si oppressionem pauperis, interversionemqve juris ac justitiæ videris in ipsa provincia, ne mireris de ista voluntate, nam altus superior alto observat, imò altissimus superior istis. Caveri ab iisdem debet munerum captatio & acceptatio. 1. Qvia prohibetur à Deo Exod. 23. v. 8. Deut. 16. 19. 2. Qvia coarguitur à Deo Iesa. 1. v. 23. Prov. 17. v. 23. 3. Qvia munera excæcant oculatos (id est, sapientes) & pervertunt verba justorum, Exod. 23. v. 8. Obj. Prov. 18. v. 16. dicitur: Donum hominis in lato collocat eum, & ante faciem magnatum deducet eum: Ergò munerum captatio est licita. ℟. Salamon Prov. 18. v. 16. docet qvid fieri soleat, non qvid sit faciendum. Rigor injustus & nimius

in judicio, est peccatum quum vel insons contra jus damnatur & opprimitur, vel noxens gravius damnatur & premitur, qvàm juri sit consentaneum, etiam si id sub prætextu juris fiat. Caveri debet à judicibus. 1. Qvia Prohibetur à Deo Prov. 17. v. 26. 2. Qvia summum jus summa sæpè injuria est.

3. In domesticis: Magistratus ergò domesticos debet habere pios, justos, temperantes, veraces, synceros, ne domus ipsius malè audiat propter domesticos ipsius. Prov. 16. v. 33. Bono exemplo iis præeat, ut de eo dici possit. 1. Reg. 10. 8. Davidem hic imitetur Psal. 101.

4. In jure dicendo: Magistratus ergo nō debet detractare jus dicere; hoc enim facere expedit, imò debet. 1. Qvia id ei à Deo injunctum & mandatum. 2. Qvia id officium & vocatio ejus reqvirit, hoc fine Princeps, hoc fine Magistratus est. 3. Qvia non alia res imperium magis asserit & ostendit, qvàm hæc in bona vitamqve aliorum protestas. 4. Qvia contra potentes sæpè causæ aguntur, aut potentes deliqverunt: nec minores illi aut delegati judices satis in eos oris, aut roboris semper habent: Princeps autem sua aūthoritate & potentia illos coercere valet. Prov. 20. 8. 5. Qvia sæpè veritas subtiliter & sagaciter inquirenda & eruenda, qvod plerumqve omnium facillimè & dextertime Princeps aut summus Magistratus potest. Prov. 16. 10. ut exemplum ostendit Regis Salamonis. 1. Reg. 3. 6. Qvia Princeps seu magistratus summus habet exempla proba aliorum Regum & Principum,

703147

cipum, qvos imitetur: ut Mosis, Samuelis, Davidis, Salamonis, & aliorum.

5. In exactione tributorum: Magistratus ergò tributa exigere debet sine peccato, sine oppressione subditorum vel peregrinorum: 1. Qvia hæc est voluntas Dei. 2. Qvia idcirco magna tributa & vectigalia minus ad utilitatem Reipublicæ proficiunt, qvia eum peccati aliqva admistione colliguntur. 3. Qvia etsi earum judicium sequentibus, parùm videtur Reipublicæ accedere utilitatis, si exigua tributa & vectigalia colligantur: tamen certum est inde multum Rempublicam adjuvari, si subditi non exhauriantur: Moderata durant. 4. Qvia vectigalium atqve tributorum magnitudo, & auctio alienat tandem subditorum animos & ad rebellionem qvem excitat, ut expertus est Roboamus filius Salamonis.

6. In Publicorum operum curatione. Debent ergò Magistratus munitionem civitatum exædificare, arma omnis generis comparare, ad defensionem subditorum adversus hostes, Docent exempla laudatissima: Davidis, 2. Sam. 5. 9. 10. 11. Salamonis, 1. Reg. 9. v. 15. & seqq. Asæ, 2. Chron. 14. 6. 7. 8. Iosaphati. 2. Cho. 17. 12. 13. Uzziæ, 2. Chron. 26. 14. 15. Ezechiæ, 2. Chron. 32. v. 2. & seqq.

7. In præcavendis aut sedandis motibus publicis. Ad præcautionem ergò & sedationem publicorum motuum requiritur. 1. Ultronea cognitio gravaminum publicorum, qvæ est Magistratui necessaria, ad conservandam seu conciliandam subditorum benevolentiam

& prom-

& promptam obedientiam. Exemplum eius est in Rege illo laudato Aegypti, qui Iosephum proregem constituerat. Gen. 41. 55. In Iosepho. Gen. 47. 15. 18. 2. Onerum publicorum allevatio, qvæ interdum etiam est necessaria: nisi enim subditis communi eam concessu efflagitantibus fiat, animos eorum à Principe seu Magistratu alienat, & mutationi regiminis occasionem præbet, ut exemplum ostendit Roboami filii Salamonis, 1. Reg. 12. Eaqve fit moderando, vel plane remittendo tributa. Exemplum est in Nehemia Principe populi Iudaici. Nehem. 5. v. 14. 15. 18. Tum necessariam alimoniam aut pecuniam aut alia commoda subministrando subditis. Exemplum est in Neehemia. c. 5. 17. 18. Tum liberando pauperiores subditos ab onere servitutis, æris alieni, oppignorationis bonorum, Neche 5. v. 1. & seqq. 3. Patientia & dissimulatio prudens injuriarum, qvæ Principi sæpè est necessaria, ut testatus exemplum Mosis, qvo nullus Principum patientior fuit in dissimulandis injuriis sibi illatis. Exemplum itidem Gedeonis. Iud. 8. 1. 2. 3. & Saulis, 1. Sam. 10. 27. & Cap. 11. v. 12. 13. Davidis. 2. Sam. 19. v. 22. 23. 24. Ejusdem Davidis occiso Abnere, & Amasa à Ioabo, in qvē tum nihil potuit David instituere, qvia totum populum commoveret, & periclitaretur regnum. 2. Sam. 3. v. 28. 39. Cap. 20. 23. 11 Reg. 2. 5. 4. Amnesthia, seu oblivio perpetua injuriarū, qvæ ad motus sedādos perqvàm est utilis. Eam sanxit Rex David post seditionem ab Absalomo filio excitatam. 2.

Sam. 19

703147

Sam. 19. v. 12. 13. 5. Collatio honorum & dignitatum, qvæ magnam ad sopiendas seditiones efficaciam habet. 2. Sam. 19.[v] 14. 15. 6. Clementia Principis, seu Magistratus, qvæ decora est & utilis, & necessaria sæpè ad præcavēdos aut sedādos publicos motus, ut ostēdit exēplū Davidis parcētis illis qvi partes Siba secuti erant, & contenti solius Siba pœnâ, 2. Sam. 20. parcentis etiam illis qvi Absolomo adhæserant. 2. Sam. 19. Hæc clementia populum ad officium & subjectionem reduxit. 7. Fides in servandis promissis, qvæ non tantum conveniens est Principi seu magistratui, verum etiam necessaria ad præcavendam rebellionem, seditionem, & motus publicos subditorum. David Rex factus servavit fidem promissam Ionathani, unde Beniamiitæ & alii Izraelitæ libentius in obsequio ejus fuerunt. Idem servavit fidem filiis Barzillai Gilhatidæ, 1. Reg. 2. 7. 8. Improbatio & punitio scelerum à potentibus perpetratorum, qvæ etiam necessaria est Principi seu Magistratui ad continendos in subjectione voluntaria alios subditos. Exemplo suo id docuit David cum Ioabus Abnerum interfecisset, 2. Sam. 3. 28. & seqq. 1. Reg. 2. 28. ubi pœna Ioabi memoratur. Observa hîc etiam: 1. Magistratus summi reos non debent omnino impunitos dimittere. Patet 1. an ita sit ex exemplo Salomonis puniētis Ioabum, Abietharem, Semei, Adoniam. 1. Reg. 2. 2. Cur ita sit. 1. Qvia leges divinæ & humanæ exigunt pœnæ exequutionem, Gen. 9. v. 6. Levit. 29. 20. Exod. 21. v. 12. Deut. 1. v. 17. &

17. & 13. & 17. 18. & 19. 19. 1. Reg. 20. 42. Rom. 13. 4. & alibi. 2. Qvia in omni scelere puniendo tria sunt, pars læsa, Magistratus, & Respublica perturbata: at etiam si pars læsa condonaret, duo reliqva ultima Magistratum obligant ad pœnam infligendam, qvia illius est jus suum cuiqve tribuere & pacem publicam tueri, qvod fieri non potest nisi scelleratos coerceat. 3. Qvia peccatū qvod nō punitur, ex parte approbatur ab iis qvi punire debent; at author & approbator sunt ejusdem criminis rei. 4. Qvia supplicia sunt justa vel injusta, si injusta abolenda; si justa, tum injustitiæ est ea non infligere. Prov. 17. 15. 5. Qvia exemplum Saulis parcentis Agago 1. Sam 15. qvem Deus mori voluit hoc idem docet, vide etiam, 1. Reg. 20. 42. 6. Qvia judex non debet judicare legem; sed secundum legem, qvia omnis lex justa est à Deo 1. Chro. 19. 7. Qvia qvibus pœnas condonant Magistratus, illi sæpè in eadem vel alia crimina incidūt, & alii illorū exemplo impunè se peccare posse putant. Correctio. Peccant ergò summi Magistratus reos impunitos dimittentes, ut Saul Agagum. 1. Sam. 15. 9. & Achabus Benhadadum. 1. Reg. 20. 42.

2. Possunt tamen summi Magistratus aliqvando pœnas differre aut mitigare, prout Respublica, pax & aliæ circumstantiæ requirunt. Patet 1. an ita sit, ex exemplo Davidis qui pœnam Ioabi distulit, Abiatharis pœnam mitigavit, 1. Reg. 2. 26. Salamonis, qvi pœnam Semei mitigavit, 1. Reg. 2. 36. 2. Cur ita sit. 1. Qvia Magistratus est lex animata

703147

animata: Ergò leges interpretari & moderari potest. 2. Qvia stricta justitia sæpè est summa injuria: Ergò æqvitas, id est, moderatio ratione circumstantiarum aliqvando requiritur. 3. Laudatur clementia prudens in Regibus. 3. Reg. 20. v. 1. & alibi. 4. Reges possunt pro ratione circumstantiarum pœnas legibus constitutas augere. 2. Sam. 12. 5. Ergò & mitigare. 5. Ipsa mandata Dei affirmativa non obligant prout negativa, qvia aliqvando exequutio non est necessaria, vel est impossibilis, vel impedire potest majus bonum: Ergò. Correctio, Peccant ergò summi Magistratus, qvi non diffetunt, vel non mitigant pœnam delinqventium. 8. Subditi, qvi Magistratui subsunt sunt homines, non tantum laici & seculares, sed etiam Ecclesiastici. Observa ergò Magistratui politico subjecti sūt clerici, sem Magistratus jurisdictionē, seu potestatē accepe-rit à Deo etiam in Clericos. Patet 1. an ita sit. 1. Reg. 2. 27. Sic Exod. 4. 16. Act. 25. 11. Ioh. 19. 11. Et ex exemplis Regum Ecclesiasticis impetitantium. 2. Cur ita sit. 6. Qvia expresse jubet Apostolus, Rom. 13. v. 1. omnem animam, seu hominem Magistratui obedire: qvod & Petrus omnibus Christianis præcipit. Epist. 1. c. 2. ℣. 13. 2. Qvia etiā Christus, & Apostoli subjecerunt se Magistratui politico. Et Apostoli qvidem ad politicos vocati Magistratus, exceptionem de hoc privilegio nunqvam opposuerunt. 3. Qvia etiam Imperatorum constitutiones subjecerunt civilibus legibus Clericos in criminalibus. Re-

futatio. Ergò errant pontifici Ecclesiastici Magistratibus politicis subesse negantes. Obj. Clerici non sunt animales; sed spirituales homines: Ergò politico magistratui non sunt subjecti. R. Anteced. neg. Sunt enim Clerici animales, & spirituales: Spirituales ratione vocationis singularis ad officium spirituus: Animales, ratione naturæ: qvam non exuunt. Imò in multis pius est animalitatis, qvàm spiritualitatis. 2. Conseq. neg. Nam & spiritualium cura suo modo ad Magistratum politicum pertinet, ut supra ostendimus. Correctio. Peccant ergò 1. Clerici nullo modo pendere volentes à Magistratibus. 2. Magistratus suo modo non utentes jure suo in Clericos. Vend. l. 1. c. 29. th. 14. Enerv. Bell. tom. 2. pag. 132.

LI. Qvis est honor qvem inferiores, nimirum uxor, filii, servi, Ecclesiæ membra, subditi suis superioribus potestate, nimirum, Marito, Parentibus, Dominis, Ministris, Magistratui debent? Subjectio & obedientia. Inferiores ergò superioribus potestate debent subjectionem & obedientiam, seu agnitionem potestatis, & præstationem legis eorum: qvod patet tum an ita sit, Hebr. 13. 17. obedite &c. hoc est, inferiores superiorum vestrorum in vos authoritatem cognoscite, & eorum mandata facite; tum cur ita sit, qvia superiores potestate regant inferiores, ut dictum, Thes. 37. & seqq.

LII. Qvid est subjectio?

Est an-

703147

Est authoritatis &c. hoc est, subjectio est qua inferiores, ut uxor, filii, agnoscunt, quod sui superiores, n. Maritus, parentes, potestatem in ipsos à Deo acceperint. Observa ergo: Inferiores suis superioribus subjectionem debent. Patet 1. an ita sit. 2. Petr. 2. 18. Sic Eph 5. 22. 24. 1. Petr. 3. 5. Luc. 2. 51. 2. Cur ita sit. 1. Qvia obedientia inferiorum erga superiores non potest esse sine subjectione, seu agnitione potestatis eorum, qvamvis subjectio possit esse sine obedientia. 1. 5. cas: c. 24. q. 2. r. 4. 2. Qvia potestas superioris sine subjectione inferiorum non magis consistere potest actu, qvam relatū unū sine suo correlato, ut maritus sine uxore. 3. Qvia mandatur à Deo Heb 13. 17. Correctio, Damnanda est ergo rebellio, insurrectio, seditio, defectio, qva inferiores suis superioribus se non subjiciunt, id est, eorum potestatem in se nō agnoscūt, vel contēnunt, floccipēdunt, 1. Qvia qvi superioribus rebellāt, Deo rebellāt. 1. Sam. 8. 7. 2. Qvia rebellantes adversus Principem subditi morte sunt afficiendi. Luc. 19. 27. Ios. 1. 18. attamen authoribus rebellionis sublatis non est in populum, qvi eos sequutus est, sæviendum, ut Ioab. 1. Sam. 20. 22. Rex Babyloniæ Ier. 52. 9. 10. 24. 3. Qvia in eos qvi rebellionem movent advers. Principem Deus solet animadvertere gravissimè. Exemplum, Core & socii, Num. 16. 32. 33. 35. Sic, minatur Deus se peste, fame, gladio perditurum Sedechiam, & Populum Iudaicum, aliasqve omnes gentes, qvæ rebellaverint adversus Regem Babyloniæ, cui

eas subjecerat: Ieremi. 27. 8. Vide qvoqve Cap. 41. Deniqve, justo Dei judicio fit; ut qvi rebellant adversus Principem, & ejus regnum occupant, plerumqve & ipsi misere pereant, iisdem pœnis affecti, qvibus alios affecerunt. Exemplum Ierobam. 1. Reg. 15. 29. Bahasa. 16. 9. Zimri ℣. 18. 2. Reg. 9. 31. Athalia, 11. 15. Scallum: 15. 10. 14. Pekach, ℣. 25 30. Hos. 17. 56. 4. Qvia rebellio adversus Parentes, qvæ est magnum peccatum, ut colligitur ex Esa. 1. 2. gravissimis pœnis ulciscenda: nam rebellis filius accusatus à Parentibus, morte mulctandus erat: Deut. 21. 18. 20. Exhortatio. Ergò inferiores vestris superioribus vos metipsos subjicite, seu, agnoscite qvod Deus illis potestatem dedit supra vos.

L. III. *Qvid est obedientia?*

Est præstatio &c. hoc est, obedientia est qva inferiores suorum superiorum præcepta faciunt. Observa ergò. Inferiores n. uxor, filii, suis superioribus potestate, n. marito, parentibus obedientiam debent. Patet 1. an ita sit Eph. 6. 1. Liberi auscultate, seu obedite Parentibus vestris, id est, eorum præcepta facite. Sic Heb. 13. 17. Exemplum est in domesticis Iacobi, Gen. 35. 4. Izraelitis, Det. 34. 9. Rubenitis, Ios: 1. 16.—18. Abimelecho. 1. Sam. 22. 11. Davide, ℣: 24. Michea 1. Reg. 22. 9. 15. Servis Centurionis. Matth. 8. 9. 2. Cur ita sit, 1. Qvia mandatur à Deo, Heb. 13. 17. Tit. 3. 1. 2. Christus obedivit Magistratui Matt. 17. 27. & 22.

21. 30.

703147

21. 3. Qvia Deus graviter punit non obedientes suis superioribus. Ier. 27. 8. & in illo: ut diu vivas in terra. 4. Qvia fine obedientia inferiorum erga suos superiores nec in cœlo, nec in solo potest esse pax. Exhortatio, ergò. obediant 1. Mulieres suis viris, Gen. 3. Col. 3. Eph. 5. Tit. 2. 1. Petr. 3. 2. Liberi parentibus; Exod. 20. Eph. 6. Col. 3. 3. Servi Dominis. Eph. 6. Col. 3. 4. Ecclesia Christi Ministris, Matt. 10. qvi vos audit, me audit. Heb. 13. 17. 5. Subditi Magistratibus justa præcipientibus, Rom. 13. Tit. 3. 1. Pet. 2. Subditi debent Magistratibus singularem subjectionem, vel obedientiam, adeoqve homagium, & fidem constantem in Principem; Quæres hic? 1. Qvid homagium, seu juramentum fidelitatis? Qvo subditi se obstringunt se velle esse, & manere fideles Principi, & Reipublicæ. Hoc omnes subditi debent Magistratui præstare, idqve candide sine æqvivocatione, & mentali evasione, & secreta reservatione. Nec recusari à qvoqvam potest & debet ob Papæ interdictum; de eo enim Papa dispensare neqvit. 2. An principi suo legitimo etiam Ecclesiastici se subjicere & obedire debeant? Sic 1. qvia à Deo mandatum est hoc etiam iis. Rom. 13. 1. — 7. Sic 1. Petr. 2. 13. 2. qvia Christus & ejus Discipuli hoc non recusarunt. Errat ergò Bellarminus contrarium docens l. de Clericis, c. 28. 3. An fideles & reformati debeant se subjicere & obedire Principi infideli & heterodoxo? Sic: si sub eo nati sint, vel in potestatem ejus devenerint, ut Israelitæ Pharaoni,

honi, Iudæi Regi Babyloniæ. Ier. 17. 11. Christiani Romanis Imperatoribus. 4. Recte faciuntne subditi, nolentes Principi homagium præstare, nisi Religionem ipsorum amplectatur? Non; nam si magistratus non debeat urgere subditos ad suam religionem, multo minùs debent subditi Principem cogere ad religionem suam. 5. An Principi à Papa excommunicato subditi se subjicere, eique obedire teneantur? Sic, ut de excommunicatione diximus. 6. An subditi sint rei criminis læsæ Majestatis humanæ, qui Principis sui religionem omnibus imperatam non amplectuntur, & eam firmissimis rationibus freti falsam, hæreticam & Antichristianam affirmant? Non, 1. quia crimen læsæ majestatis humanæ non versatur in religione; sed in negotiis politicis. 2. quia & amici Danielis recusantes adorare idolum aurenm contra Nebuchadnezaris dictum non fuerunt rei criminis læsæ majestatis humanæ. 7. An Evangelici sint rei criminis læsæ majestatis Imperatoriæ & Regiæ, qvia libere tuentur religionem Evangelicam contra calumnias & oppugnationes Iesuitarum & aliorum? Non: 1. qvia crimen læsæ majestatis Imperatoriæ & Regiæ non committitur eo qvod religio verè divina defenditur. 2. qvia Evangelici fideliores sunt Imperatoribus & Regibus, qvàm Romani Pontifices, & eorum asseclæ. Obj. Damnant Imperatorem & Regem Papanæ addictum religioni: Ergò 2. Non damnant: 1. qvia sciunt officium judicandi viros & mortalia non sibi esse demandatum, sed Christo. 2. qvia

703147

qvia tantum demonstrant Iesuitis & aliis Papismi crassos errores, qvibus non tantum populum, sed & Imperatores & Reges seducere audent. 8. An ministri Ecclesiæ peccent contra interdictum Regis Evangelium Iesu Christi annunciantes, & an subditi etiam peccent contra interdictum Regis ad audiendum Evangelium Iesu Christi, & communes preces ad Deum convenientes? Non. 1. qvia faciunt id qvod Deus ipsis mandat, qvod nulla creatura habet jus prohibendi. 2. qvia Daniel contra Regis interdictum qvotidie Deum orabat. Sic etiam Apostoli & alii contra imperatorum interdicta Evangelium Christi annunciarunt, & audiverunt, precesqve ad Deum conjunctim habuerunt, ut ex actis Apostolorum apparet. Si propter hoc, vel aliud tibi Rex irascatur, qvomodo te erga illum gerere debeas? 1. Ora Deum pro Rege irascente, ut ei Deus erga te clementem & benignũ animum largiatur. 2. Modestè te in tua statione contine, neqve rebellato: modestia enim & patientia tua sanabis Principem, & á magnis peccatis avocabis, malum alioqvin tibi eventurum vitabis, gratiam ejus recuperabis, & recuperatam retinebis. 3. Tolera & dissimula infirmitates Principis. Eccl. 8. 3. & 20. 17. 9. Qvid est fides constans in Principem & Rempublicam? Qva qvis juxta fidem Principi datam nihil contra eum facit vel dicit nec alios provirili conta eum facere & dicere permittit, ac proinde omnia mala á Principe & Rapulica avertit, consilia hostium impedit, & detegit, omnia sua consilia & facta ad Prin-

cipis & Reipublicæ conservationem dirigit. Hæc est sedulo præstanda. 1. Qvia hæc bonum civem & virum probum decet. 2. Qvia à Deo mandata est. 3. qvia commendatur, ut in Chuschai, 2. Sam. 15. 32. & seqq. & 17. 7. & seq. 10. An perstandū in fide Regis, si is tyrannus evasit? Si absolutam monarchiam habet est in fide ejus perstandum, etiamsi tyrannus evasit; Daniel enim in fide Nebucadnezaris perstitit, etsi ipse tyrannidem exerceret: sed si Rex monarchiam habet limitatem, id est, adstrictam certis conditionibus, qvas se servaturum promisit, penes status, seu primores regni est, Principis tyrannidem coercere. 11. Qvid repugnat fidei Principi datæ? 1. Perfidia in rempublicam & defectio à Principe seu magistratu, qvæ est scelus, cum qvis prodit Patriam, seu libertatem publicam, sive conspiret in legitimum Principem, sive in veros fidos Reipulicæ administratores & conservatores, qvalis fuit perfidia Achitophelis, & illorum, qvi deserta fide Davidi Regi data, adhæserunt Absolomo, eumqve Regem fecerunt 2. Sam. 15. & 16. qvalis fuit Ziphæorum perfidia Davi optime de Regno meritum & merentem, illudqve conservantem. tyranno prodentium. 1. Sam. 23. 19. & 26. Additur legitimum: qvia perfidia in Rempublicam & defectio non est, cum qvis illegitimum possessorem Reipublicæ deserit, & se adjungit legitimo, ut; Rabab. Ios 2. 3. & seq. Abner. 2. Sam. 3. 9. & seqq. Aut cum qvis conscio legi-

timo

703147

timo Principe hosti se adjungit ad explorandа & impedienda ejus consilia, ut fecit Chusai. 2. Sam. 15. 33 & seqq. 2. Dolosa fidei in Rempublicam simulatio, qvæ est scelus, cum quis præ se fert sinceram curam conservandi Rempulicam, cum tamen longè aliud spectet, ut Ioabus, interficiens Abnerum, 2. Sam. 3. 24. Idem cum Abiathare Regem faciens Adoniam, 1. Reg. 1. 7.

LIV. *Qvalis debet esse obedientia inferiorum erga superiores?*

Non absoluta & independens à voluntate Dei, sed limitata & à voluntate Dei pendens. Patet 1. an ita sit Deut. 17. 18. Eph. 6. 1. Coloss. 3. 22. 2. Cur ita sit, qvia potestas præcipiendi superiorum limitata est; 1. Qvia limitatur à Dei voluntate, Deut. 17. 18. & à voluntate hominum: qvia nec Dei præcipiendi potestas est absoluta; sed limitata; qvia tantum illa potest præcipere, qvæ velle potest. 2. Qvia tyranni usurpant sibi absolutam præcipiendi potestatem; illi enim dicunt: Sic volo, sic jubeo. &c. Ergò inferiorum obedientia etiam debet esse limitata: Talis debet enim esse obedientia inferiorum erga superiores, qvalis est potestas superiorum erga inferiores: At horum potestas non est absoluta, ut omnia præscribant, qvæ volunt; sed limitata, ut tantum illa præscribant, qvæ Deus vult: Ergò etiam eorum obedientia non est absoluta, ut omnia faciant, qvæ à superioribus præscribuntur; sed limites & fines habens, ut illa

tantum

tantum faciant qvæ præscribuntur illis secundum voluntatem Dei. l. 5. cas. c. 25. q. 1. r. 3.

LV. Correctio. 1. Hinc &c. id est, obedientia inferiorum erga superiores debet esse limitata, seu à voluntate Dei dependens: Ergò inferiores non debent obedire superioribus in iis, qvæ sunt 1. Contra Præceptum Dei, seu in malis, qvæ Deus non vult, & prohibuit, v. g. Subditi Regi jubenti idololatriam non debent obedire, ut amici Danielis; quia in iis debent inferiores superioribus obedire, qvæ sunt juxta Dei præceptum: qvia obedire iis debent, 1. in Domino Eph. 6. 1. id est, in iis, qvæ Dominus præcepit. 2. Timentes Deum mala prohibentem. Coloss. 3. 22. At non timent Deum mala prohibentem, qvi faciunt mala à superioribus suis mandata, qvæ Deus prohibuit. 2. Contra præceptum hominum superiorum, seu in iis qvæ superiores nolunt, seu prohibuerunt. v. g. Servi non debent illa præcepta Dominorum suorum facere, qvæ Magistratus in Republica prohibuit. v. g. jubētibus Dominis nō debēt sy[illegible]ān nostrā cædere; qvia hoc magistratus prohibuit & non vult.

LVI. 2. Hinc etiam &c. id est, obedientia inferiorum erga superiores est limitata & à Dei voluntate dependens: Ergò obedientia inferiorum erga superiores non debet esse cæca, irrationalis, id est, inferiores primò examinent mandata suorum superiorum, an conveniant cum præceptis Dei, vel non, & deinde eorum mandata cum præceptis Dei convenientia faciant, ut Apostoli. Act. 4. 19. qvi examinando intelligentes seniorum man-

datum

703147

datū contrarium esse Dei præcepto, non eorum mandatum, sed Dei mandatum observarunt. Contra votum obedientiæ religiosæ, seu cæcæ & irrationalis, qvâ Monachi se suis superioribus in infinitum, sine ulla exceptione, vel in mandatorū causas inqvirendi libertate sibi reservata, obstringunt: cujusmodi votum est iniqvissimum. 1. qvia qvi ita vovent, se faciunt hominum servos, contra 1. Cor. 7. 23. 2. qvia unusqvisqve in animo suo debet plene certus esse. Rom. 18. 5. 3. qvia omnia exploranda, & qvod bonum est, retinendum. 1. Tess 5. 21.

LVII. Objectio præocupatur. Superiores puniunt inferiores, si eorum mandata voluntati Dei adversa non fecerint, ut David Uriam, Achab Micheam, Nebucadnezar amicos Danielis, Darius Danielem, Primores Judæorum Apostolos: Ergò inferiores suorum superiorum mandata voluntati Dei adversa facere debent. R. Negat Conseq. qvia in hoc casu inferiores tolerare debent magis pœnam superiorum, qvàm mala eorum mandata observare: qvia in hoc casu inferiores superioribus suis non faciendo mala eorum mandata obedire tenentur; sed eorum pœnas injustè inflictas patienter tolerando. 1. Petr. 2. 19, 20. Deo verò in hoc casu obediunt inferiores, & non faciendo mandata mala superiorum, & pœnas ob id ab ipsis injustè inflictas tolerando. Observa ergò; 1. Impia servitus in rebus voluntati Dei repugnantibus, ac in primis idololatricis & injustis neqvaqvam præstanda Principi, seu Magistratui politico. 2.

Qvia

Quia injusta est & prohibetur à Deo. Num. 22. ℣. 12. Act. 4. ℣. 18. 19. 2. Quia Deus ad eam provocat. Num. 22. ℣. 22. 23. Quia à Deo reprehenditur in quibusvis, ut Bileamo. Num. 22. ℣. 32. 2. Petr. 2. 15. in Uria sacerdote; 2. Reg. 16. 10 11. Si igitur edicta Principis seu Magistratus voluntati Dei repugnent, ac proinde sunt impia & injusta, tam fideles non tenentur iis obedire propter sequentes rationes: 1. Quia oportet Deo potius obedire, quàm hominibus. Act. 5. 29. Heb. 10. 24. 25. 2 Quia probata aliorum fidelium exempla idem docent, ut obstetricum Aegyptiarum. Exod. 1. 15. 16. 17. Parentum Mosis Exod. 2 ℣. 2. Hebr. 11. v. 23. ministrorum seu apparitorum Saulis nolentium Sacerdotes Iehovæ interficere. 1 Sam. 22. ℣. 17. amicorum Danielis, Dan. 6. 11. Iudæorum contra interdictum Xerxis & Artaxerxis Longimani ædificationem templi resummentium Ezr. 4. & 5. Chagg. 1. Apostolorum Act. 4. 18. 19. Cap. 5. 27. 28. 29. aliorum Christi, fidelium contra edicta Magistratus politici religionem Christianam exercentium, docentium & repugnantium. Heb. 10. 32. Apoc. 2. 13.

2. Injuriæ iniqvorum hominum patienter sunt tolerandæ, 1. Quia ista tolerantia grata est Deo: idqve inprimis si injustis afficiamur propter conscientiam Dei, hoc est, propterea qvod bona conscientia studemus Deo servire, confitentes doctrinam salutis nobis ab ipso patefactam, hoc argumentum continetur 1. Pet. 2 ℣. 19. & 20. 2. Quia ad hoc sumus vocati inprim-

703147

in principio v. 21. id est, qvia tolerantia injuriarum pars est officii nobis à Deo injuncti: ut nimirum ita conformemur capiti nostro Christo. 3. qvoniam & Christus passus est pro nobis, relinqvens nobis exemplar, ut insequeremur vestigia ipsius, reliqua parte v. 21. 4. Qvia non prorsus sumus innocentes, nam etsi innocentes simus coram mundo, nec meriti simus apud homines, ut nos oderint, & malis nos afficiant, tamen non sumus innocentes coram Deo: qvippe apud qvem meriti sumus non solum odium & persequutionem hominum impiorum; sed etiam æternam mortem, hoc argumentum innititur v. 22. à dissimili conditione Christi. 5. Qvia Deus justè judicat, ac proinde suo tempore innocentiam nostram asseret, tolerantiamqve injuriarum remunerabitur: injustos verò nisi maturè resipuerint, æternis pœnis ulturus est.

LVIII. Qvis porro est honor, qvem inferiores suis superioribus, sive ætate, sive dono, sive potestate, debent?

Submissa. seu humilis gratitudo; qvia erga superiores grati debemus esse non simpliciter, ut erga alios, sed submisse, & humiliter.

LIX. Qvid est gratitudo?

Est studiū compensandi beneficia accepta.

LX. Cur dicis gratitudinem studium?

Qvia gratitudo est benevola qvædam affectio proportionem habens ab beneficium alte-

rius, seu æqualis beneficio accepto, grati enim tantum affectant seu desiderant gratificari benefactoribus suis, qvantum ab ipsis acceperunt, ut vides in Szegedino. Obj. præoccupatur: Gratitudo est benevola affectio erga eum, à qvo beneficium accepisti: Ergò sufficit affectu gratum esse erga eum á qvo beneficium accepisti. R. Conseq. neg. qvia reqviritur, ut iste affectus in conatu etiam congruo manifestetur: conatus, seu affectus, qvo grati suum affectum erga benefactores suos declarant, est eorum beneficium apud alios celebrare, pro eo iis gratias agere, iis omnia bona precando, necessitates eorum consilio, re, seu dono, opera, seu servitio sublevare. Gratitudo enim est animi vel facti. Illâ est qvâ beneficium acceptum agnoscimus, & compensare studemus, seu affectamus, desideramus: hæc verò est, qva beneficium acceptum apud alios celebramus, pro eo gratias agimus, omnia bona benefactoribus à Deo precando, eos nostro consilio, dono, officio adjuvamus.

LXI. Obj. præocc: Gratitudo est officium etiam æqvalium & superiorum, qvia & illi possunt ab aliis beneficio affici: Ergò non tantum inferiorum erga superiores, contra th: 58. R. Conseq: neg. qvia gratitudo accipitur generaliter: vel singulariter. Iam, gratitudo generaliter accepta est officium omnium hominum Coloss. 3. 15. qvia omnes homines possunt ab aliis beneficio affici; sed gratitudo singulariter accepta est officium tantum inferiorum erga superiores suos, 2. Tim. 5. 4. 1. Cor. 9. 9.

703147

9. 9. Gal. 6. 6. qvia inferiorum gratitudo vocatur submissa. Submissi enim & humiles proptie inferiores debent esse erga suos superiores. Deinde, qvia inferiores à suis superioribus afficiuntur singulariter beneficio, ut vidisti th. 44. & seqq.

LXII. *Quomodo debemus grati esse erga benefactores nostros?*

Ut dictum: 1. affectu, eorum beneficium agnoscendo, compensare desiderando. 2. effectu, eorum beneficia celebrando, eis pro illis gratias agendo, eos, si egeant vel consilio nostro, vel bonis nostris, vel laboribus nostris, adjuvando, ut Iosephus Patrem suum. Gen. 47. 9. Additur, si egeant: nam cum benefactores nostri non egent nostro consilio, nostra re, nostra opera, tantum reliqvis modis debemus erga illos grati esse.

LXIII. *Qvomodo vocatur ista gratitudo, qvam debemus Parentibus, Patri scilicet & Matri, Patriæ, aut qvi eandem cum illis personam sustinent, v. Tutoribus, Præceptoribus, Patronis, Dominis, Pastoribus, Magistratibus?*

Vocatur pietas: qvod patet tum ita sit. 1. Tim. 5. 4. Qvod si qva vidua liberos habeat, discant prius erga Matres suas pietatem, id est, gratitudinem exercere: tum cur ita sit: 1. Qvia à pietate erga Deum oritur. Iustitia enim ideo vocatur religio, qvia à religione oritur

(ut dictum supra c. 5. th. 8.) Ergò etiam gratitudo nostra erga Parentes ideo vocatur pietas, qvia á pietate oritur. 2. qvia gratitudo nostra erga Parentes proximè accidit ad pietatem, id est, valde similis est pietati, qvia, ut pietas in benevolo affectu consistit (ut vides c. 5. th. 7.) sic etiam gratitudo erga Parentes. Deinde, ut pietas & religio submissionem requirit (ut vides c. 9. th. 17.) sic gratitudo erga Parentes, ut dictum thes: 58. cum 61. Honor erga Parentes proximè accidit ad pietatem, religionē seu honorē Dei (ut dictum th. 13.) seu similis est pietati, religioni, seu honori Dei; qvia, ut honor Dei est testificatio virtutis altetius: sic honor erga Parentes. Ergò & gratitudo erga Parentes proxmè accidit ad pietatis naturam: qvia gratitudo erga Parentes est pars honoris eorum. Qvi vocatur ergò gratitudo nostra erga alios homines; Gratitudo simpliciter sic dicta, seu Justitia, qvia justum est, ut grates fis erga eum, à qvo beneficium accepisti. Observa ergò. Gratitudo erga benemeritos est studiosè declaranda. Patet 1. an ita sit, ex illo: honora Parentes, id est, gratus sis erga eos. 2. Ex exemplo Regis Sodomæ Gen. 14. 21. 24. Abrahami, 18. 7. 12. Iosephi, 39. Pharahonis, 41. 39. 40. Mosis. Num. 10. 29. Iosuæ Ios. 6. 17. 22. 23. 25. Naomi Ruth. 1. 8. 9. Nebucadnezaris Dan. 2. 48. Pauli. Act. 28. 8. 9. cum v. 2. 7. 2. Cur ita sit. 1. Qvia post Deum bene factorum beneficio subsistimus. 2. Qvia est præcepta à Deo, Gal. 6. 6. Communicet autem qvi instituitur in sermone, cum eo qvi se insti-

703147

se instituit, omnia bona. Præcepta est qvibusvis, etiam Regibus & Principibus, sicut David Salomoni Regi præcepit. 1. Reg. 2. 7. Erga filios Barzillai Gilhaditæ exercetо benignitatem, ut sint inter comedentes cibum mensæ tuæ: qvia similiter appropinqvarunt ad me, qvum fugerem propter Absalomum fratrem tuum. Sic 1. Tim. 5. 4. 2. Qvia demonstrat hominem ea præditum, esse veracem & justum. Qvi enim agnoscit & prædicat qvæ & qvanta beneficia ab alio acceperit, verax est; qvi verò voluntatem habet referendi gratiam, justus est. 3. Qvia maximè decet fideles. 4. Qvia ad eam nos invitant exempla laudatissima aliorum: ut Davidis, qvi gratus extitit erga Ionathanem, conservando in vivis & beneficiis afficiendo Mephibosethum filium Ionathanis. 2. Sam. 9. 1. Dixit David an ullus est adhuc qvi relictus sit de familia Saulis, ut exerceam erga eum benignitatem propter Ionathanem &c. Ejusdem Davidis qvi gratus exitit erga Barzillaium qvi sustentaverat eum, recedit Machanajimis pulsus regno ab Absolomo, 2: Sam. 19. v. 34. & seqq. 5. Qvia etiam à Gentilibus ipsis merito commendata fuit. Sic enim Senec: ait 4. de benefic. 16. Nihil tam laudabile, nihil tam acqvalitet in omnium animos receptum, qvàm referre beneficii gratiam. Correctio. Ergo. 1. Ingratitudo erga benemeritos est sedulò fugienda. 1. qvia prohibita est à Deo, 1. Thess. 5. 15. 2. qvia est vitium etiam ipsis Gentilibus exosum, & detestabile. 3. Qvia

2. Damnadi sunt ergò 1. Ingrati erga benefactores suos. Tales sunt, 1. qvi beneficia accepta nec agnoscunt, nec compensare studeant. 2. qvi verbis gratias non agũt. 3. qvi beneficia se accepisse verbis negant. 4. qvi consilio, re, opera benefactores egentes non adjuvant. 5. qvi pro beneficiis malefitia rependũt. 2. Gratificatio etiam pro beneficiis illicita (cum qvis in gratiam ejus, à qvo beneficiis affectus fuit, facit ea, qvæ Deus prohibuit,) est damnanda.

LXIV. *Qvid est honor qvem omnes æqvales sibi invicem debent?*

Est, ut alii alios honore antevertant. Hoc facere æqvales tenentur: qvod patet 1. an ita fit, Rom. 12. 10. Eph. 5. 21. 2. Cur ita fit. 1. Qvia inter inæqvales inferior tenetur superiorem honore antevertere: Ergò inter æqvales, æqvalis æqvalem honore antevertere tenetur. 2. Qvia humilitas æqvalium hoc postulat, ut alii alios honore antevertant. Superbus est qvi inter æqvales anteverti honore, seu primò honorati, postea honorare vult: Ergò humilis est inter æqvales, qvi antevertere honore, seu primò honorare, & postea honorari, cupit. 3. Qvia sic conservatur pax inter æqvales. 4. Qvia Deus postulat, ut æqvales sibi invicem subjiciantur. 1. Petr. 5. 5. Ergò æqvalium alius alium honore antevertere debet. Exhortatio. Ergò æqvalis æqvalem antevertas honore. Signa ergò honoris, ut sunt aperire caput, salutare, dextras societatis dare &c. prius contendas æqvali tuo exhibere.

LXV.

703147

LXV Qvid est honor, qvem aliqvi æqvales, n. amore conjunctiores, sibi invicem debent?

Est amicitia. Amicitia æqvalium, seu socialis est, qvâ duo vel plures ætate & moribus æqvales se mutuo amore, ob boni alicujus amabilis opinionem prosequuntur. Estqve perfecta vel imperfecta. Illa est qva duo vel plures homines probi se mutuo vera benevolentia complectuntur, ob virtutem, ad præstanda sibi invicem officia honesta & possibilia. Qvalis fuit inter Ionathanem & Davidem, 1. Sam. 18, 1. Davidem & Chuschajum 2. Sam. 15. 37. Hæc verò est, qvæ suscipitur propter bonũ non per se bonũ, sed qvod nobis videtur, n. utile & jucundum. De tali amicitia dicitur. Prov. 19. 4. 5. Hinc amicitia est. 1. honesta, cum aliqvi se mutuo amant, & conversantur, propter bonum, honestum, id est, virtutem, ut pietatem, justitiam, temperantiam &c. 2. utilis, cum aliqvi diligunt se, & familiariter conversantur ob bonum utile, n. cibum, potum, pecuniam, de qva illud: Vulgus amicitias utilitate probat. 3. jucunda, cum aliqvi diligunt se, & familiariter conversantur, ob bonum jucundum, seu delectabile, ut colloqvium, lusum, &c. Amicitia colitur inter bonos, vel malos. Amicitia bonorum est cum pii diligunt, se, & familiaritatem colunt ob virtutes. Amicitia impiorum est, cum qvis diligit impios, & cum illis consortium init propter aliqvam commoditatem. Vel cum impii diligunt se, & familia-

riter vivunt propter vitia. Additur æqvalium, vel socialis, qvia propriè amicitia est patium. Amicitia ergò qvæ est inter Deum, & fideles, superiores, & inferiores, impropriè sic vocatur. Observa ergò. 1. Amicitia piorum est valde expetenda, & colenda. Patet 1. an ita sit ex exemplo Davidis, & Ionathanis, Davidis & Chusai, 2. Cur ita sit. 1. Qvia illa mandatur à Deo. Prov. 18. 24. Viro cui sunt amici, colenda est amicitia: Est enim amicus conjunctior fratre. 2. Qvia piorum tota vita est similis luci splendidæ, pergenti lucere usqve ad stabile, seu perfectum diei. Prov. 4. 18. id est, fœlix est, & abundat bonis, præeunte illis semper luce Dei, donec plenam beatitudinem consequantur. 3. Qvia illi tecum amant Dominum tuum, & Regem tuum, de qvo nunqvam erubescet amator ejus, qvia non solum ipse non potest vinci, sed etiam dilectores suos reddet invictos. 4. Qvia amicitia Iobi profuit amicis ipsius, qvos insolentia penè perdiderat, nisi Iobus pro illis sacrificasset. Iob. cap. ult. Exhortatio. Ergò ob rationes dictas piorum amicitiam desideremus, & diligenter colamus.

2. Amicitia impiorum est fugienda. Patet 1. an ita sit ex damnata amicitia Iosaphati cū Achabo & Achazia. 2. Cur ita sit. 1. Qvia prohibetur à Deo. Prov. 1. 10. & seqq. & 3. 31. & 4. 14. 15. & 9. 6. & cap. 23. 17. 20. 1. Ioh. 2. 15. Prov. 24. 1. Eph. 5. 6. 7. 11. 2. Thess. 3. 6. 2. Qvia ejus causa efficiens est odium Christi, & pietatis. ut Pilatum, & Herodem amicos fecit commune odium in Christ-

703147

Christum, Luc. 23. 22. 3. Qvia summè pernicioſa eſt. Eſt enim cauſa multorum peccatorum, & multarum calamitatum, Prov. 1. 16. & ſeqq. 1. Cor. 15. 33. Ne errate, mores bonos commercia corrumpunt mala. 4. Qvia displicet Deo, & reprehenditur asperè, ut in Ioſaphato. 2. Chro. 19. 2. 5. Qvia illam à ſe ſubmoveri, & depelli orant pii, ut David. Pſal. 26. verſ. duobus ultimis & Pſal. 14. 14. 6. Qvia illam á ſe repellunt pii, ut David. Pſal. 101. v. 3. & ſeqq. & Pſal. 119. v. 115. 7. Qvia illi beati ſunt qvi malorum amiſitiam, & conſortium vitant, Pſal. 1. ℣. 1. 8. Qvia amicitia malorum eſt inimicitia adverſus Deum, Iac. 4. ℣. 4. 1. Ioh. 2. 15. 9. Qvia mali non conqviescunt, niſi ipſi perpetravetint maleficia, aut alios ad ea perpetranda adduxerint; anteponunt maleficia cibo, & potui Prov. 4. 16. 17. & c. 16. ℣. 27. 28. 29. 30. & c. 24. 2. 10. Qvia illorum via ſimilis eſt caligini: Neſciunt in qvid impacturi ſint. Prov. 4. 19. hoc eſt, denſiſſimis malis velut tenebris circum fuſa eſt, qvas nulla caliditate poſſunt effugere, qvin juſto Dei judicio corruant, non poſſunt cavere atqve averture judicia Dei. Dehortatio. Ergò ab dictas rationes fugiamus ſedulò amicitiam malorum.

Amicitiæ malorum ſpecies eſt fœdus cum infidelibus, & impiis temerarium, & non neceſſarium: qvod Deo diſplicet; qvale fœdus cum Cananæis inire Deus Iſraelitis prohibuit. Exod. 23. 32. 33. Qvale fœdus fuit Ioſaphati cum impio Achabo. 1. Reg. 22. & cum impio Achazia Rege Iſraelitarum. 2. Chron. 20. 35.

20. 35. & seqq. Qværes, 1. An fidelibus omnia fœdera cum infidelibus sint illicita? Illicita sunt illa fœdera, qvæ fideles cum infidelibus ineunt, 1. Si oriantur ex diffidentia auxilii divini, cupiditate magnarum opum terrenarum. 2. Si fiant ob malos fines, 1. ad placendum infidelibus, ad deprædandos vicinos, ad movenda injusta bella, &c. 3. Si occasiones præbeant corrumpendi puri cultus Dei, vel serpentes corruptelas augendi. Talia fœdera Deus prohibuit Exod. 34. 12. & 15. Talia erant fœdera Israelitarum cum Aegyptiis, Assyriis, Chaldæis; qvæ Deus damnat, Ezech. 16. 26.—29. Tale fuit Iosaphati cum impio Achabo, qvod damnatur, 2. Chro. 19. 2. Licita verò sunt illa fœdera, qvæ fideles cum infidelibus ineunt, 1. Si infideles illi non sint persequutores Ecclesiæ Dei, ne adversus illam injustè invasam ab idololatris, injustè pugnare cogantur, ut hodie Hajdonibus accidit, & olim Davidi prope acciderat, cum se junxisset Philistæis. 2. Si ea ineunt vel ad mutuam defensionem adversus violentiam non tam bellatorum (qvia impiorum auxilia piis, aut raro, aut nunqvam in bellis gerendis fausta sunt) qvàm latronum. Tale fuit fœdus Abrahami cum Eschole & Hannele, Gen. 14. 13. vel ad se mutuo non lædendum. Tale fuit fœdus Abrahami cum Abimelecho. Gen. 21. 27. Salomonis cum Hiramo. 1 Reg. 5. 12. 3. Si ea veram religionem erga Deū nec lædant, nec minuāt. 2. An fidelibus licita sit promiscua, seu indiscreta conversatio cum infidelibus, hæreticis & idolatris?

703147

lolatris? Non. Patet 1. an ita sit. Psal. 26. ℣. 4. 5. & 119. 115. Ierem. 9. 2. & 15. 17. 2. Cur ita sit. Nam qvi conversantur cum impiis & improbis. 1. pravis eorum moribus facile inficiuntur. Prov. 22. 24. 25. Apoc. 18. 4. plurimaqve in gratiam eorum agere coguntur, qvæ recta non sunt, ut Iosephus conversans cum Aegyptiis, jurare per vitam Pharahonis didicit, Gen. 42. 15. Mojses conversans cum populo impatienti & pervicaci ad impatientiam abripitur. Num. 10. ℣. 10. 11. vide qvoqve Deut. 1. 22. David agens apud Philistæos, & qvidem sub eorū potestate contra officium & conscientiam regi Akioperam suam pollicetur adversus Izraelitas. 1. Sam. 31. 12. 13. Iosaphat, cum invisisset Achabum, profectus est cum ipso adversus Syros, etiamsi à Propheta audivisset Deum bellum istud improbare. 1 Reg. 22. 29. Esaias habitans in medio populi polluti labiis, ipse labiis pollutus fit: Esa. 6. 5. Petrus abnegat Christum conversans inter hostes Christi, in ædibus Caiphæ. Matt. 26. 69. 70. Ioh. 18. ℣. 18. 25. 2. iisdem pœnis involvuntur cum ipsis. Apoc. 18. 4. Prov. 13. 20. 2. Qvia prohibetur à Deo. 1. Cor. 5. 9. 10. 11. Exod. 34. 15. 1. Reg. 13. 9. Apoc. 18. 4. 3. Qvia damnatur Rex, qui cum derisoribus, id est, perditis hominibus conversatur. Hos. 7. 5. Correctio. Pecant ergò qvi contra faciunt. Obj. 1. Christus cum publicanis, Pharisæis & peccatoribus est conversatus. Marc 9. 20. 23. Luc. 15. 2. & seqq. Ergó &c. ℞. Consequentia negatur; qvia Christo aliorū malitia non potuit of-

tuit officere. 2. Conjunx fidelis potest consistere & manere cum conjuge infideli. 1. Cor. 7. Ergò. ℟. Consequentia negatur: quia illud Deus jubet, sed hoc non item. 3. Si fidelibus nō liceat conversari cum infidelibus, ita mundo exeundum erit. ℟. Conseq. negatur; quia licet fidelibus cum infidelibus conversari, sed non promiscue, seddiscretè. 4. Abraham versatus est inter infideles, n. Cananeos, & Aegyptios. Ergò ℟. Conseq. negatur; quia fecit hoc ipse ex mandato Dei. 5. Lothus cum improbis Sodomitis conversatus est: Ergò. ℟. Conseq. negatur; quia ille cum illis versatus est, ut eos converteret, quo fine hodie etiam licet constantibus & benè doctis cum improbis conversari. Sic conversabatur & Christus cum Pharisais & pulicanis. 6. Josephus P. cum infidelibus Aegyptiis conversatus est: Ergò. ℟: Conseq. negatur, quia fecit hoc ipse invitus, non voluntariè. 7. Naman Syrus ad suos idololatras rediit: Ergò: ℟. Conseq. negatur.

LXVI. Qua est causa proximos honorandi?

Humilitas est causa proximos honorandi præsertim superiores & æqvales: qvia honorans alium debet eum excellentiorem agnoscere: At facere hoc qvis potest per solam humilitatem. Additur præsertim: qvia honor superiorum & æqvalium oritur magis ex humilitate, qvam inferiorum, qvia humiles esse debemus præsertim erga superiores & æqvales.

LXVII.

703147

LXVII. Qvid est humilitas?

Humilitas est virtus &c. hoc est, humilitas est, cum qvis tantum debitum honorem appetit, debitum honorem oblatum acceptat, se qvoad multos defectus, aliis postponit. Observa. Humilitati erga homines studendum est. Patet 1. an ita sit ex exemplo Iosephi, Gen. 41. 15. 16. Davidis. Psal. 131. 1. Baptistæ Matth. 3. 11. Mosis. Num. 12. 3. Pauli. 1. Tess. 2. 6. 2. Cur ita sit, 1. Qvia est causa proximum honorandi. 2. Qvia nobis à Deo præcipitur: Rom. 12. 3. Iacob. 1. 9. 10. 3. Qvia Christus erga nos humilis fuit. Matt. 11. 29. 3. Qvia est signum animi sapientis, Prov. 11. 2. 4. Qvia est medium per qvod pervenitur ad excellentiam; Luc. 4. 8. Matt. 23. 12. 5. Qvia melior est, qvam jactantia cum egestate coniuncta, Pro. 12. 8. Reliqvas rationes vide in Ravanello de humilitate. Exhortatio. Ergò coram hominibus simus humiles, modesti, id est, 1. honorem convenientem nobis appetamus. 2. honorem debitum & convenientem oblatum acceptemus; adeoqve munus nobis divinitus impositum ne detractemus, id enim non licet nobis, ut nec Mosi. Exod. 3. & 4. 3. Aliis nos, qvoad multos defectus postponamus. Humilitas etiam postulat 1. ne aliorum honorem postulemus. 2. ne officium vites nostras superans appetamus, acceptemus. 3. de nobis nihil fastuose testemur. Prov. 27. 2. 4. in conventibus præpositis cedamus. 1. Cor. 14. 28—32 5. in consultationibus demisse loqvamur, aliorū

sententias (si necesse sit) modeste improbemus, ut Chusai, 2. Sam. 17. 7. 6. Si vocatio ita postulet, etiam in locis obscuris libenter permaneamus, ut Christus. Ioh. 7. 9. 7. Ne agnoscamus laudes, qvibus vel adulatoriè, vel nimium extollimur. 8. Ne ultro nos ingeramus Principum alloqviis: nec ad illos accedamus, nisi vocati simus, & tum qvoqve modeste nos geramus. Humilitas tamen vetat intempestivam humilitatem seu modestiam, qvâ qvis nimis abjecte & demisse loqvitur & agit, officia aliorum temere recusat, nulla habita ratione officii sui & ædificationis aliorum. Voeatur etiam immodesta humilitas seu modestia, qvâ qvis alium, ut ejus favorem nancupetur, magni Prætoris loco habet, se verò nec loco lixæ. Fugienda est hæc immodesta humilitas: 1. qvia illam Christus vitavit, asseruit enim suam innocentiam & authoritatem, cum opus fuit, veluti cum ait. Ioh. 8. 46. Matth. 12. 6. & ℣. 41. & ℣. 42. 2. qvia illam reprehendit Christus in Petro, qvi recusabat officium lotionis pedum, qvod Christus humilitatem commendaturus discipulis suis exhibebat. Ioh. 13. 6.—8. 3. qvia illam fugit Apostolus Paulus, veluti cum authoritatem sui apostolatus asseruit, cum sinceritatem suam professus est, & confirmavit maxime in 2. Epistola ad Corinthios: Idqve tam sedulo fecit, ut necesse habuerit ambitionis suspicionem à se removere, ut 2. Cor. 2. 16. & seqq.

LXVIII. Qvæ adversantur humilitati?

LXIX

Superbia & Invidia,

703147

LXIX. Qvid est superbia?

Superbia est inordinata &c. hoc est, superbia est vitium per qvod qvis indebitum honorem ambit, oblatumqve acceptat, se etiam superioribus æqvat, vel præfert. Additur, inordinata: nam affectatio honoris est 1. ordinata, cum qvis honorem debitum appetit, oblatum temere non recusat, non oblatum vero conveniente modo postulat ad gloriam Dei & proximi salutem. Hoc modo licet fidelibus gloriam & honorem appetere. Patet 1. an ita fit ex exemplo Davidis. Psal. 73. 24. & 4. 3. Pauli 1. Cor. 9. 15. 2. Cur ita sit. 1. Qvia Deus præcepit Phil. 4. 8. 2. Qvia bene agentibus Deus promisit. 1. Reg. 3. 13. Psal. 84. 6. 12. Esa. 61. 9. Ezech. 30. 16. Soph. 3. 20. Rom. 2. 6. 7. & ℣. 10. 3. Qvia est beneficium Dei. Exod. 11. 3. 4. Qvia pro ea Deo gratias agunt fideles. Psal. 8. 6. 5. Qvia est necessaria nobis coram proximis: qvia sine bona fama eos ædificare nequimus. 6. Qvia est pars imaginis Dei: est enim ejus attributum. Psal. 111. 3. 7. Qvia crudelis est (ut Aug: ait) qvi famam negligit. 8. Qvia efficit, ut virtutes, ut causas ejus sectemur: vitia verò infamiæ causas fugiamus. Hæc gloria qvam sic ambire licet est gloria, vera ac divina, qvia oritur à vera & divina causa, n. 1. ex cognitione Dei & operum ejus. Deut. 4. 6. Ier. 9. 24. 2. ex obedientia erga Deum. Deut. 28. 9. 10. — 13. Rom. 2. 10. Prov. 15. 33. & 18. 12. 3. ex Christo, in qvo reperiuntur veræ causæ veræ nostræ gloriæ & gloriationis no-

ſtræ, n. ſapientia, juſtitia, ſanctificatio, redemptio noſtra; 1. Cor. 1. 30. Interim hoc modo etiam non tam honorem & gloriam ambire debemus, qvam veras honoris cauſas, qvibus poſitis honorem non ab hominibus petamus & expectemus, ſed à Deo. Differt hæc gloria à gloria humana, & mundana, qvæ eſt gloriatio extra Chriſtum, in ſapientia mundi, & diſciplinis mundanis, in honoribus hujus ſeculi, in divitiis. Hæc gloria mundana fidelibus non appetenda, ſed contemnenda eſt. Patet 1. an ita ſit ex exemplo eorum, qvi eam contempſerunt, n. Moſis. Heb. 11. 24. Pauli, 1. Cor. 4. 3. 1. Theſſ. 2. 6. 2. Cur ita ſit 1. Qvia impedit veram fidem in Chriſtum, Ioh. 5. 44. & 12. 42. 43. 2. Qvia Chriſtus eam contempſit. Ioh. 1. 41. Matth. 8. 4. & honores mundanos fugiebat. Ioh. 6. 15. & 7. 3—9. 3. Qvia damnatur in Iſraelitis, qvi ut famam compararent inter gentes, earum idololatriam amplexi erant. Ezech. 16. 15. 4. Qvia ei præferenda eſt infamia Chriſti cauſa, Heb. 13. 13. Sic fecit Moſes c. 11. 26. & Apoſtoli. 5. Qvia ônia bona opera ingrata reddit coram Deo Matt. 6. Cor. rectio adverſus eos, qvi hanc gloriam ambiũt. 2. Inordinata, cum qvis honorẽ indebitũ appetit, oblatũ acceptat non oblatũ non ſuo modo poſtulat, ad gloriã, & utilitatem ſuam. Talis honoris affectatio eſt jactantia, arrogantia, &c. Obſerva. Superbia adverſus homines eſt fugienda. Patet. 1. an ita ſit, Prov. 14. 3. Sic 21. 4. 2. Cur ita ſit. 1. Qvia humilitati repugnat. 2. Qvia Deo diſplicet. Prov. 15. 25. &

703147

10. & graviter ab ipso punitur, ut videre est in exemplo Miriami sororis Mosis & Aronis. Num. 12. 2. item in exemplo Corachi, Dathanis, Abirami, Num 16. Item in exemplo Regis Ezechiæ thesauros suos ostentantis vanæ gloriæ causa. 2. Reg. 20. 12. & seqq. 3. Quia illam Christus sumopere fugit. Noluit enim Rex ab hominibus fieri, sed modestiæ & veræ magnanimitatis viam ostendit illis. quos à Deo superbia & ambitio separaverat. 4. Quia illam verè fideles & sancti homines fugerunt, ut David, qui recusabat gener Regis Saulis fieri. 5. Quia in profanis etiam hominibus est detestabilis, ut in Hamane. Est. 6. ℣. 6. 6. Quia excludit regno cœlorum. Matt. 18. 3. Dehortatio. Ergò ne simus adversus homines superbi, id est, ne ab eis appetamus honorem indebitum, honorem abiis indebitum oblatum ne acceptemus; aliis nos, & præsertim superioribusne æquemus, vel præferamus: adeoque jactantiam, arrogantiam, &c. fugiamus.

LXX. *Qui vocatur alias superbia adversus homines?*

Iactantia, arrogantia, inanis gloria, ambitio, præsumptio, 1. Iactantia est, cum quis bona quæ habet, propriæ laudis causâ, magis prædicat, quam in seipso sint, v. g. cum quis insolentius prædicat se esse sapientem, nobilem, potentem &c. ut ab aliis honoretur supra alios. Iactantia hæc est fugienda: quod patet tam an ita sit ex Iac. 4. 16. & ex exemplo damnato Lamec. Gen. 4. 23. Pharaonis, Exod.

nis, Exod. 5. 2. Matris Siseræ. Iud. 5. 28. 30. Goliathi, 1. Sam. 17. 8. Adolescentis, Matt. 19. 20. Pharisæi Luc. 18. 10. 12. Tum cur ita sit. 1. Qvia est peccatum, propriè humilitati oppositum, est enim species superbiæ humilitati adversæ, non veritati, ut Thomas dicit, 2. 2. q. 112. art. 2. 2. Qvia jactans se jurgia concitat, Prov. 28. 25. 3. Qvia jactantia continet in se etiam mendacium. 4. Qvia prohibetur. Eccl. 6. 2. Arrogantia est cum qvis honoris conseqvendi causâ sibi tribuit, qvod non habet, v. g. cum qvis dicit se esse medicum, sapientem, divinum, ut ab aliis honoretur. Arrogantia hæc est vitanda: qvod patet tum an ita sit ex damnato exemplo Pharaonis. Exod. 15 ℞ Goliathi, 1. Sam. 17. 4. 8. Adolescentis. Matt. 19. 20. Pilati, Ioh. 19. 10. Antichristi, 2. Thess. 2. 4. tum cur ita sit. 1. Qvia est species superbiæ. 2. Qvia arrogãs est mẽdax etiam, dicit enim se habere qvod non habet. 3. Qvia arrogans est sapiẽs apud semetipsũ, qvi damnatur. Pro. 3. 7. Rom. 12. 16. 5. Qvia est ex mũdo. 1. Ioh. 2. 16.

3. Inanis, seu vana, & fasa gloria est cum qvis studet comparare, tum bene, tum malefactis, laudem apud homines, ut omnes eum in precio habeant. Hæc inanis gloria est evitanda: qvod patet tum an ita sit ex Gal. 5. 26. Phil. 2. 3. & ex damnato exemplo eorũ, qvi eam venantur Ioh. 7. 18. 1. Thess. 2. 6. 1. Ioh. 5. 44. & 12. 43. tum cur ita sit. Qvia propria est hypocritarũm. Matt. 6. 2. & eorum qvi supra modum superbiunt. 2. Chro. 25. 19. 3. Qvia prohibetur à Christo. Matt. 23. 8. &

703147

23. 8. & ℣ 10. Gal. 5. 26. 3. Qvia cam Christus fugit. Ioh. 5. 31. 34. 41. 4. Qvia eam fideles fugerunt, ut David. Psal. 131. 1. Paulus. 1. Thess. 2. 6. Petrus. Act. 3. 12. 5 Qvia propria laus sordet: adeoqve turpis est. 6. Qvia præcipuè in mendaces cadit Prov. 20. 6. ut docet exemplum senis Prophetæ Bethelani. 1. Reg. 13. 18. 7. Qvia probro afficit Deũ, cõtemnit enim aliũ Pro. 17. 5. 8. Qvia eã pœna comitatur. Prov. 17. 19. Correctio. Peccãt ergo qvi inanem gloriam venãtur, ex qvibus est ille, qvi alios sine legitima vocatione docere cupit, cõtra illud Christi. Matth. 23. 10. Et Iacobi illud. c. 3. 1. 1. Obj. Honor, seu gloria, & fama est virtutis præmium: Ergò ambire ab hominibus possumus ℟. Propter dona Dei honorare tenentur se invicem omnes, sed nemini licet honorem ab hominibus dicto modo ambire. Licet honore afficere, & affici. 1. Petr. 2. 17. sed non licet honorem venari. Ioh. 5. 44. Vide Marlolat: in h. l. 2. Obj. Licet filiis suas virtutes magnifice prædicare, ut Samuli. 1. Sam. 12. 5. Davidi. Psal. 18. & 119. Ezechiæ 2. Reg. 20. 3. Paulo &c. Ergò ℟. Licet justæ apologiæ causâ, sed hoc non est honorem ab hominibus captare; & necessitate hoc exigente. 1. Reg. 18. 12. 13. 4. Ambitio est cum qvis affectat dignitates, id est, officia secularia (ut judicatum, principatum &c.) vel Ecclesiastica (ut Pastoratũ, doctoratum, presbyteratum, diaconatum,) vel immeritò, vel meritò qvidem, sed debitò ardentius, & in fines malos, n. ut inter alios emineat, & amplas divitias consequatur, non

in bonos fines, n. Dei gloriam, & proximi salutem & utilitatem. Hæc ambitio est fugienda: quod patet tum an ita sit ex damnato exemplo Adami & Evæ, Gen. 3. 5. Extructorum turris Babylonicæ. c. 11. 4. Mariæ, Aaronis. Num. 12. 1. Core, Dathani, Abirami. c. 16. 1. Abimelechi. Iud. 9. 1. 5. 7. 8. Ioabi, qui timens ne honore privaretur, occidit Abnerum, & Amasam. 2. Sam. 3. 27. & 20. 10. Absolonis c. 15. 2. 3. Phariseorum, Matth. 23. 6. tum cur ita sit. 1. Quia est species superbiæ fugiendæ, adeoque peccatum, licet aliqui negent in Thoma 2. 2. q. 131. art. 1. 2. Quia damnata fuit in discipulis Luc. 9. 47. 3. Quia suadet exemplum Christi. Ioh. 6. 15. Mosis Heb. 11. 24. & Exod. 3. & 4. ubi & officium immediate à Deo oblatum fugere volebat, licet non bene. 4. Quia qui se extollit, deprimetur. Matt. 23. 12. Correctio. Peccant ergò qui officia injuste n. per machinationes, vel per apertam violentiam invadunt, & adipiscuntur. 5. Præsumptio est cum quis honoris supra alios consequendi causâ, nimium sibi fidens ea agere assummit, quæ vires suas superant, v. g. cum quis perrumpit per castra hostium, ut pro gloriosissimo habeatur. Præsumtio hæc est fugienda: quod patet tum an ita sit. 2. Sam. 23. 16. 17. tum cur ita sit. 1. Quia est peccatum, licet negent quidâ in Thoma. 2. 2. q. 130. art. 1. 2. Quia opponitur spei, ut habitum fuit. 3. Quia est tentatio Dei, & ejus causâ, ut etiam dictum. 4. Quia adversatur humilitati, quia est species superbiæ, quæ huic solitati contrariatur.

LXXI.

703147

LXXI *Qvid est invidia?*

Est tristitia de bono proximi ideo facta, qvia bonum illud nostram propriam excellentiam minuere cogitamus. Sic Num. 11. 29. Iosue invidiam habebat, ideo enim tristabatur de spiritu prophetiæ Eldad & Medad, qvia spiritum illum eorum suum honorem minuere cogitabat. Species invidiæ sunt qvatuor. Prima, est cum qvis dolet alium frui vel fruiturū illo bono, qvo ipse fruitur, sed solus eo frui vellet, ut si qvis invideat alii eundem secum honorem &c. Sic invidebat Saul Davidi regiam dignitatem: Iudæi inviderunt Gentibus qvod & ipsæ populus Dei fieri deberent, cum illi soli populus Dei esse vellent Act. 13. 45. Secunda, est cum qvis ægrè fert, alterum frui bono aliqvo, qvo ipse frui non potest, ut si qvis ægrè fert videns alium se meliorem &c. Sic invidet Diabolus nobis gratiam Dei. Talis invidia fuit in Camo, Gen. 4. 3. 5. in fratribus Iosephi, Act. 7. 9. in Arone & Sorore eius, Num. 12. 2. in Saule 1. Sam. 18. 7. 8. in Samballato & Tobia, Neh. 2. 10. in Proceribus Medis & Persis, Dan. 6. 4. 5. Sadducæis, Act. 5. 17. Tertia, cum qvis molestè fert aliis contigisse à Deo tale bonum, qvale illi habēt, qvos illi diligūt. Talis invidia fuit in Iosua, Num. 11. 27. 28. in discipulis Iohannis, Ioh. 3. 26. in discipulis Christi. matt. 9. 18. Qvarta, est cum qvis destruit bona sua, vel aliorum ne qvisqvam eo fruatur. Talis fuit invidia Philistæorum, Gen. 26. 34. 15.

Diabolī

Diaboli corrumpentis verbum Dei, ne fidelibus prosit. Impiorum, cupientes & alios impios reddere, Diaboli volentis ne alii etiam possint in regnum Cœlorum pervenire. Summorum Sacerdotum, scribarum, &c. Christi: Pilato interficiendum tradentium, ne eo qvisqvam gaudere posset, Matt. 27. Hæc invidiæ species hominem reddit merito exosũ & maledictis aliorum obnoxium, instar stellionis, qvi est animal nimis invidum, cutem enim qvam qvotannis exuit, protinus devorat, ne fieret homini comitialis morbi remedium Plin. l. 30. c. 10.

LXXII. *Qvare additur in definitione invidiæ, qvia minuere videtur propriam nostram excellentiam?*

I. Qvia tristitia de bono proximi ideo facta, qvia exillo bono proximi aliqva mala proventura videmus, vel aliis, vel nobis, non est invidia, sed timor honestus, qvi licitus est, Prov. 28. 28. Iusti non invident evectionem improbis, sed honestè metuent, cum ideo tristantur de orum erectione, qvod multa mala sibi vel aliis piis ex ea oritura vident, & conjiciunt.

LXXIII. II. Qvia tristitia de bono proximi ideo facta, qvia bonum illud proximi & nos non habemus, non est invidia, sed æmulatio, qvæ licita est. Sic Rom. 11. 14. Iudæi non invidiam; sed æmulationem habuissent, si ideo tristati fuissent de bono spirituali gentium, quod bonum illud etiam ipsi non haberent.

LXXIV.

703147

LXIV. III. Qvia tristitia de bono proximi ideo facta, qvod bonum illud indignus habeat, non est invidia; sed indignatio, qvæ licita est. Sic Prov. 29. 2. Populus non invidet; sed indignatur, cum ob impiorũ dominatum suspirat, seu de eo tristatur. Differt ergò (ut vides) invidia à metu honesto, æmulatione. Nam invidia est tristitia de bono proximi, qvia minuere videtur nostram propriam excellentiam; sed timor honestus est tristitia de bono proximi, qvia ex eo aliqva mala nobis vel aliis proventura videmus, & sic deinceps.

LXV. Obj. præoec. Timor honestus, æmulatio, indignatio, invida dicuntur in scripturis, adeoqve peccata, ut Psal. 37. 1. 7. 8. Prov. 3. 31. Ergó non differunt ab invidia, qvæ illicita est. R. Conseq. negatur; qvia etsi metus honestus, æmulatio, indignatio, qvæ sint supra modum dicantur in scripturis invidia; tamen intra modum ab ea distinguuntur, ut vidimus. Si ergò supra modum metuas, æmuleris, indigneris, invidus eris; sed si intra modum hoc facias, non item. Observa. Invidia hæc est sedulò fugienda. Patet 1. an ita sit ex citatis damnatis exemplis. 2. Cur ita sit. 1. Qvia humilitati repugnat. 2. Qvia prohibeturà Deo Psal. 37. 1. Prov. 3. 31. 3. Qvia reprehenditur à Deo. Reprehensa enim fuit in Caino, Gen. 4. 6. in Mirjamo Sorore Mosis & Aaronis, Num. 12. 8. 4. Qvia impellit ad gravia delicta, veluti ad homicidium; imo etiam ad parricidium, ut ostendit exemplum Caini, Gen. 4. & exemplum Iosbi occi-

bi occidentis Abnerem, 2. Sam. 3. 23. & Amasam. 2. Sam. 20. impellit ad obtrectationem, ut ostendit exemplum Mirjami sororis Mosis & Aaronis, Num. 12. Impellit ad seditiones, ut ostendit exemplum Chore, Dathanis & Abirami. 5. Qvia attrahit pœnas: ut docet exemplum Mirjami sororis Mosis. 6. Qvia est veluti rubigo hominem consumens. 7. Qvia efficit inqvietam vitam, & omne opus pravum, Iac. 3. 16. Dehortatio: ne simus ergo invidi, ob dictas rationes, & alias, qvas in Ravanello vides.

CAPUT. XVIII.

De Humanitate erga proximum.

HUmanitas explicatur: 1. A generibus remotis: 2. justitia, 1. respiciente personam proximi. 2. respiciente proximi vitam, th 1. 2. cujus justitiæ notatur nomen, & præceptum th. 3. ubi, justitiam sexto præcepto imperatam recte vocari humanitatem confirmatur ibidem: cujus confirmationis ratio redditur. th. 4. II. A definitione. th. 5. III. A modis eam exercendi. th. 6. IV. A distinctione ejus officii, 1. in officium spirituale. th. 7. qvod 1. definitur th. 8. 2. notantur ejus species 1. omnibus communes. th. 9. qvæ ab objectione liberantur th. 10. & 11. ubi peccata istis opposita vitam spiritualem lædentia enumerantur, & graviora dicuntur esse peccatis vitam corporalem lædentibus, th. 12. 2. aliqvi-

703147

aliqvibus propriæ, th. 13. 2. in officium corporale qvod 1. definitur, th. 14. 2. ejus gradus, seu species in genere & in specie cū suis oppositis enumerantur. th. 15.—31. 2. horum officiorum oppositorum commune nomen, n. homicidium, indicatur, th. 32. qvod explicatur 1. à definitione th. 33. 2. à requisitis. th. 34. 3. specie qvadam, vel potius causa, n. ira temeraria, th. 35. cujus ratio redditur. th. 36. cujus rationis ratio redditur. th. 37. qvæ ratio tribus casibus, seu qvæstionibus conscientiæ, aut exemplis illustratur. th. 38. 39. 40. qvorum ultimus iterū duobus exemplis illustratur. th. 41. 42. unde 1. colligitur belli ex altera parte inhonestas. th. 43. qvæ confirmatur. ibidem, & th. 44. 2. notantur conditiones bellum honestantes. th. 45. & milites licentiantes ad bellum gerendum. th. 46. 4. à casu qvodam. th. 47. qvi ab objectionibus liberatur. th. 48. 49.

EXPLICATIO.

I. *Unde pendet hoc caput, & qvotuplex est justitia respiciens conditionem proximi absolutè consideratam?*

Pendet à Cap. 17. th. 2. & est duplex: respiciens proximi personam, vel externa ejus commoda, diciturqve justitia commutativa, de qva infra c. 20.

II. *Qvotuplex est justitia personam proximi respiciens?*

Duplex: respiciens proximi vitam, vel ejusdem puritatem, diciturque castitas, de qua Capite sequenti.

III. Justitia respiciens vitam proximi qvomodo vocatur, & qvoto præcepto mandatur?

Vocatur humanitas, & sexto præcepto mandatur: n. non occides. Justitia respiciens vitam proximi sexto præcepto imperata rectè vocatur humanitas: qvia sexto præcepto propriè conservatio vitæ humanæ mandatur. Additur propriè:

IV. Qvia in sexto præcepto proprie conservatio vitæ brutorum non imperatur: qvod patet; 1. Qvia licet hominibus bruta occidere. Gen. 9. v. 2. Qvia bruta non habent cõmunem cum homine societatem: Ergò non eriam habent communem cum homine decõservanda vita legem. Additur proprie: Qvia per modum appendicis, seu impropriè, sexto mandato imperatur etiam clementia erga vitam brutorum, seu conservatio vitæ eorum, & prohibetur inclementia erga vitam brutorum, seu occisio eorum: (ut vides, l. 5. cas. c. 34. q. 4.) qvia clemens erga hominem, & alienus ab ob occisione hominis, clemens etiam est erga bestias, & alienus ab earum mactatione: & inclemens erga bruta, & paratus ea occidere, inclemens etiam est vel redditur erga hominem, & paratus eum occidere, in multis enim similis est homo brutis, & bruta in multis similia sunt homini. Sic igitur explicabis

703147

cabis sextum præceptum: Non occides, id est, hominem & bruta recrees, conserves; contra hominem & bruta ne vexes, mactes, scilicet Deo non præcipiente, & necessitate non requirente: secus enim & hominem, & bestias non tantum noxias, sed etiam innoxias occidere licet.

V. Quid est humanitas?

Est vitus &c. hoc est, ille est humanus, qui proximi sui tranquilitatem, & ejus vitam spiritualem, & corporalem legitimis mediis conservat. Sensus ergò respectu hominis sexti mandati hic est: Non occides, id est, proximi tui tranquilitatem ne turbes, vitam ejus spiritualem, & corporalem ne lædas, & tollas; sed eam legitimis mediis foveas, & conserves. Additur 1. tranquilitatem, quia turbulenta vita, quotidiana mors est. 2. legitimis mediis: quia illegitimis mediis, ut mendacio, perjurio, ereptione è manu magistratus &c. non licet tranquilitatem, & vitam proximi conservare. Observa ergò. Humanitas erga proximum est exercenda. Patet 1. an ita sit, Exod. 20. 13. Ne occidas, id est erga proximum tuum esto humanus, id est, pro eo præceptis, eum admoneas, bono exemplo ei præeas, esto mansuetus, patiens, longanimis, placabilis, concors, benevolus, proximum fanes, cibes, vestias: Contra erga proximum tuum ne sis inhumanus, id est, ne ei imprecaris, ne consentias cum ipso in peccato, ne ei scandalum des, ne sis lentus, iracundus, discors, malevolus, eum verberans, fame, siti pre-

meus, cum occidens. 2. Cur ita fit. 1. Qvia eam Deus præcipit, Deut. 22. 1—4. 2. Qvia est signum reverentiæ Dei, Lev. 19. 14. 3. Qvia magis amat eam Deus, qvam jejunium, Esai. 58. 6. Exhortatio. Ergò simus humani ob dictas rationes; & contra ne simus inhumani; Nam inhumanitas 1. prohibetur á Deo. Psal. 62. 4. Prov. 3. 29. Deut. 22. 6. 7. Lev. 19. 14. 2. Non manet impunita Psal. 62. 4. 3. Inhumanitas est pernitiosa. Psal. 7. 15. 16. 17. Prov. 11. 6. 4. Est abominationi Deo. Prov. 6. 16. 5. Est indicium hominis neqvam. Prov. 16. 27.

VI. Qvot modis conservamus legitimis mediis tranquilitatem, & vitam proximi spiritualem, & corporalem?

Duobus modis: 1. Subsidio ferendo, & noxis depellendis, seu omnia illa præstando, qvibus vita proximi spiritualis, vel corporalis, juvatur, & conservatur: qvalia sunt precatio, admonitio, bonum exemplum, mansvetudo, &c. & contra abstinere ab omnibus illis, qvibus vita proximi spiritualis, & corporalis læditur vel destruitur: qvalia sunt imprecatio, consensus cum aliis in peccato, scandalum datum, lentitudo &c. Observa ergò. Nostrum officium est omnia ista præstare, qvibus utraqve vita proximi fovetur, conservatur, & ab omnibus illis abstinere, qvibus ea læditur, destruitur. Patet 1. an ita sit, ex præcepto: Ne occidito, id est, fac omnia illa, qvæ vitam

703147

vitam proximi utramqve juvant, conservant, & ne facilla, qvibus ea lædituꝛ, tollitur, aut ex illo: Diligis proximum tuum, ut te ipsum, Sic etiam Amos. 5. 14, 15. 2. Cur ita sit, 1. Qvia omnes cognati sumus, sumus enim omnes exuno sanguine. 2. Qvia unam societatem & civitatem incolimus. 3 Qvia Deus his officiis glorificatur. Exhortatio. Ergò faciamus illa omnia, qvibus vita proximi utraqve fovetur, conservatur. Exhortamur ergò ad precationem, admonitionem, consolationem, bonum exemplum, mansvetudinem &c. Et contra dehortamur à contrariis peccatis, & etiam ab ebrietate, crapula, impudicitia, qvibus vita nostra utraqve lædituꝛ & tollitur.

XII Qvotuplex est officium humanitatis?

Duplex: n. Spirituale & corporale: qvia vita hominis, qvæ à nobis conservari debet duplex est, n. spiritualis, qvæ in unione & communione cum Deo consistit, (Med: l. 1. c. 16. th. 7.) qvæ fit per fidem & obedientiam (unde etiam fides & observantia erga Deum vocatur vita spiritualis Med. l. 1. c. 2. th. 2.) vel corporalis, qvæ in conjunctione animæ cũ corpore consistit, ut vires, Med. l. 1. c. 12. th: 30.

XIII. Qvid est officium spirituale?

Est omnia illa facere, secundum potestatem nostram, qvæ ædificat onem proximi possunt promovere, id est, pro viribus efficere, ut proximus noster coniunctior tendatur Deo,

adeoque in fide & obedientia erga Deum melior reddatur, seu ut credentior, & obedientior fiat.

IX. Quæ sunt illa officia spiritualia, quibus ædificationem proximorum promovere possumus, seu quibus eos conjunctiores reddimus Deo, adeoque credentiores & obedientiores?

Officia illa sunt vel communia omnibus, vel propria superioribus potestate, de quibus infra th. 13. Officia ergò 1. omnibus communia sunt, 1. precatio, qvâ proximo unionem cum Deo ejusqve media, n. fidem & obedientiam, vel earum augmentum petimus. 2. Admonitio, qvâ proximum ad unionem cum Deo servandam, & ad ejus media, n. fidem & obedientiam, & earum augmentum hortamur, & ab earum contrariis dehortamur. 3. Exemplum bonum, qvo coram aliis credimus in Deum & ei obedimus, ut & illi hoc faciant, ficqve Deo uniantur, vel uniti maneant. Hæc officia omnibus communia dicuntur, qvia fraternè, & charitative omnes homines, id est, & superiores, & inferiores, & æqvales, tenentur his mediis proximi vitam spiritualem conservare & promovere.

XI. Objec: præcce: Precatio, admonitio, bonum exemplum sunt officia charitatis, ut vidimus supra. Cap. 16. th. 30. & seqq. Ergò non sunt officia spiritualia humanitatis, qvibus scilic: vita proximi conservatur. R.

Conseq.

703147

Conseq. neg. qvia etsi immediate & qvoad finem proximum precatio, admonitio, & bonum exemplum sint generalia officia charitatis, tamen mediante charitate, & qvoad finem remotum sunt humanitatis officia spiritualia, qvibus scil. vita spiritualis proximi conservatur: qvod patet, ex Iac. 5. 20. ubi aversens qvis peccatorem à peccato (scil: per precationem, precando pro ejus conversione; admonitionem, dahortando eum à peccato; bono exemplo, beneſactis inducendo eum ad beneagendum,) servare dicitur eum à morte, scil. spirituali, qvæ in separatione à Deo, & variis animæ passionibus consistit. Precationis, admonitionis, boni exempli finis immediatus & proximus, est declaratio dilectionis nostræ erga proximum nostrum: finis verò mediatus & remotus est conservatio vitæ spiritualis proximi nostri. Vel, precatio, admonitio, bonum exemplum in genere sunt officia charitatis; sed in specie sunt officia spiritualia humanitatis, qvæ est species charitatis: Qvæ enim in genere dicuntur de charitate, illa etiam dici debent in specie de ejus speciebus, v. g. honore, humanitate &c.

XI. Sic etiam imprecatio, consensus cum aliis in peccato, scandalum aliis datum, immediate & in genere opponuntur precationi, admonitioni, bono exemplo, ut sunt actus charitatis; sed mediate & in specie opponuntur precationi, admonitioni, bono exemplo, ut sunt officia spiritualia humanitatis: qvod patet: qvia ut precatio, admonitio, bonum exemplum conservant vitam proximi spiritua-

tem, sic imprecatio, confessus cum aliis in peccatis, scandalum aliis datum, lædunt & destruunt semper vitam proximi spiritualem: quod patet ex Ier. 23. 15 ubi, falsi prophetæ consensu cum suis auditoribus in peccatis eorum, & scandalo dato, morte afficere dicuntur animas seorum auditorum. Sic c. 27. 6. 8. Rom. 14. 15. 1. Cor. 8. 11. Vides hic humanitatis officia spiritualia, qvibus vitam proximi spiritualem conserves: & contra actus spirituales inhumanitatis, qvibus eam destruere caveas.

XII. Peccata vitam spiritualem proximi lædentia (in imprecatio consensus cum aliis in peccato, datum scandalum) peccatis corporalem proximi vitam lædentibus, in percussione, tortura occisione, &c. gravora sunine?

Sic: qvia ut anima nobilior est corpore, sic vita spiritualis preciosior est vita corporali. Obj. Præcc: Peccata vitam spiritualem proximi lædentia graviora sunt, qvam peccata vitam corporalem lædentia: Ergò illa magis lædunt proximum qvam hæc: At falsum hoc: Ergò & illud. R. Conseq. negatur, hoc est, qvamvis peccata vitam spiritualem proximi lædentia graviora sint, qvam peccata corporalem vitam proximi lædentia, tamen peccata qvæ vitam spiritualem proximi lædunt, minus lædunt proximum, qvam peccata, qvæ vitam corpo-

703147

corporalem proximi lædunt: qvia peccata hæc lædunt & occidunt corpus nolentis, & realiter, seu manu efficiendo mortem corporalem; illa verò lædunt animam volentis, & moraliter, seu verbo & exemplo, svadendo peccata, unde sequitur spiritualis mors, si peccetur; ac proinde persvadens alicui apostasiam moraliter tantum occidit animam persvasi, seu apostatantis, persvasus verò ipse, seu apostatans animam suam realiter occidit. Sic, Diabolus occidit animas primorum Parentum, moraliter, persvadendo iis apostasiam, unde sequuta est eorum mors, cùm spiritualis, tùm corporalis: primi verò Parentes animas suas occiderunt realiter. Siqve immediata causa occisionis corporalis est homicida; sed immediata causa occisionis spiritualis est non ille qvi peccatum svadet; sed ille qvi peccavit; tua enim peccati svasio meam animam occidere non valet, si juxta tuam svasionem non peccavero. Observa ergo. Maxime abstinere debemus ab illis peccatis, qvibus proximi spiritualis vita læditur. Patet 1. an ita sit ex illo: Non occides, id est, maximè vitam spiritualem proximi ne lædas, tollas. Sic Ezech. 36. 6. 3. 2. Curita sit, 1. Qvia vita spiritualis proximi nobilior est vita ejus corporali. 2. Qvia occisio animæ erit æterna. 3. Qvia privatio vitæ spiritualis privat proximum omni bonorum vitæ corporalis. 4. Qvia vitæ spiritualis læsione læditur directè gloria Dei, qvia non lædetur hæc vita, nisi per peccatum tàm illius qvi lædit, qvàm illius qvi lædetur. qvamvis corporalis vita possit auferri, sine peccato hominis læsi.

nis læsi. Dehortatio. Ergò maximè vitemus illa peccata, qvibus læditur & tollitur vita proximi spiritualis: ut 1. doctrinas hæreticas, 2. Consilia prava, & mores corrumpentis, 3. ab exemplis pernitiosis & scandalosis, &c.

XIII. Officia spiritualia superioribus potestate, n. Magistris, Parentibus, &c. propria sunt illa, qvibus illi pro sua potestate suorum inferiorum, n. uxorum, liberorum &c. salutem promovent, diligenter curando, ut ii habeant media salutis, n. verbum, sacramenta, disciplinam, ut dictum supra c. 17. th. 44.

XIV. *Qvid est officium corporale?*

Qvo vita corporalis proximi tuta & tranqvilla conservatur. Vita corporalis proximi tuta & tranqvilla conservatur mansvetudine, patientiâ, longanimitate, placabilitate, concordiâ, benevolentiâ, victu, amicitia: contra vita corporalis proximi læditur contrariis vitiis, n. lentitudine, iracundiâ, discordiâ, inimicitiâ, privatione victûs, percussione, vulneratione, occisione, vexatione, spoliatione. Vices hic officia humanitatis corporalia, qvibus vitam corporalem proximi conservabis, & contra inhumanitatis vitia corporalia, qvibus vitam corporalem proximi lædere, & tollere cavebis. Observa ergò. Nostrum necessarium officium est abstinere ab iis omnibus, qvæ tendunt ad corporalem vitam proximi lædendam. Patet 1. an ita sit ex illo: Non occides, ubi, dum occisio corporalis prohibetur, prohibentur etiam omnes causæ & occasiones ejus. 2. Cur ita sit. 2. Qvia homo conditus est ad

imagi-

703147

imaginem Dei, Gen. 9. 6. & seq. 2. Qvia Deus solus est Pater spirituum, & Dominus vitæ. 3. Qvia hæc est omnium injuriarum gravissima. Dehortatio. Ergò diligenter caveamus nobis ab omnibus illis peccatis, qvibus proximi vita corporalis læditur: ut 1. à lentitudine, 2. iracundia, &c.

XV. *Qvæ sunt species, seu gradus officii corporalis, qvo vita corporalis proximi tranqvilla, & tuta conservatur?*

1. In genere sunt omnes illæ virtutes, quibus à læsione vitæ corporalis proximi alieni reddimur.

XVI. 2. In specie verò sunt mansvetudo, patientia, longanimitas, placabilitas; peccata enim qvibus propensi reddimur ad lædendam vitam corporalem proximi sunt lentitudo, iracundia, impatientia, illonganimitas, implacabilitas, ut in seqventibus vides.

XVII. *Qvid est Mansvetudo?*

Est virtus, qvæ moderatur, id est, minuit, justam iram, id est, justum appetitum vindictæ, adversus peccantem, & lædentem. Mansvetus ergò est qvi minuit appetitum puniendi & corrigendi peccantem, seu lædentem, ut Moises. Observa ergò. Mansvetudini studendum est, seu pii mansveti esse debent Patet 1. an ita sit. Prov. 17. 27. ubi commendatur vir cohibens sermones suos, id est, vir mansvetus, Sic 1. Cor. 13. 4. ubi, charitas

iram

iram cohibet, id est, hominem mansvetum facit. Sic Num. 12. 3. ubi Moses laudatur à Deo propter mansvetudinem. Gal. 5. 22. ubi, fructus spiritus dicitur esse iræ cohibitio, id est, mansvetudo. 2. Cur ita sit. 1. Qvia mansvetudo illa à Deo præcipitur. Psal. 34. 15. Eccl. 7. 21. Tzephan. 2. 3. Marc. 9. 50. Rom. 12. 17——16. Coloss. 3. 8. & ℣. 12. 13. 2. Qvia mansvetudo fœlicitatem temporalem adfert, efficiens ut ejus sectatores possideant terram hæreditario jure, id est, ut qvietè & pacificè possideant qvæ habent, & inter alios tranqvillè vivant. Psal 37. 11. Matth. 5. 5. 3. Qvia mansvetudo est fructus spiritus, & signũ regenerationis, Gal. 5. 22. & eorum, qvibus beatitudo æterna à Deo promissa est Matth. 5. 9. 4. Qvia mansvetudo necessariò requiritur in iis, qvi preces suas cupiant exaudiri à Deo, ejusqve iram avertit. Tzephaniæ. 2. 3. Exhortatio. Ergó simus mansveti, 1. Qvia ad mansvetudinem invitat nos exemplum: 1. Dei, Matth. 18. 27. 33. Est enim mansvetus, mitis, longanimis. 2. Christi. Matt. 11. 29. & 21. 5. Esa. 53. 7. Matt. 26. 62. 63. & 27. 12—14. 1. Petr. 2. 23. 3. Fidelium. 1. Abrahami, qvi noluit contentiones esse inter se & Lothum, & pastores suos & illius. Gen. 13. 8. Iosephi Patriarchæ, qvi injurias à fratribus acceptas, & venditionem sui in Aegyptum non est ultus. Gen. 50. 19.—21. Mosis. Num. 12. 3. Qviqve ℣. 13. intercessit pro sorore sua, qvæ contra illum obloqvi ausa fuerat. Davidis, qvi Saulem non interfecit, cum potuisset, 1. Sam. 24. 26. Pauli Apostoli, qvi de

se pro-

703147

se profitetur, 1. Tess. 2. 7. Vide plura argumenta excitantia, L. 5. de cas. c. c. 27. q. 3.

XVIII. *Quæ peccata opponuntur Mansvetudini?*

Lentitudo, & Iracundia.

XIX *Quid est lentitudo?*

Est privatio iræ justæ, seu est, defectus, seu nimia diminutio appetitûs puniendi, & corrigendi lædentem & peccantem. Lentus ergò ille est, qvi nullum, vel minimum appetitum, seu voluntarem habet puniendi, & corrigendi peccantem, & lædentem, ut Heli. Observa ergò. Lentitudo, seu lenitas vitiosa, est fugienda, seu non debent pii esse lenti. Patet 1. an ita sit. 1. Sam: 2. 29 ubi damnatur indulgentia Eli ergò suos filios. Sic 1. Reg. 20. 42. ubi indulgentia Achabi erga Benhadadum damnatur. Damnatur etiam indulgentia Parentum erga suos liberos. Prov. 13. 24. & 19. 18. & 23. 13. 14. 2. Cur ita sit. 1. Qvia lentitudo est peccatum, qvia est omissio officii debiti. 1. Cor. 5. 2. cum 2. Cor. 7. 10. At qvale? R. l. 5 de cas. c. 28. q. 1. 2. Qvia stultt hominis est & sensu carentis non irasci, cum oportet. 3 Qvia cū peccatoribus non irascimur, illos supra Deum honoramus, 1. Sam: 2. 29. 4. 4. Qvia ei, qvi non irascitur illi, cui Deus irascitur, Deus valde irascitur, 1. Reg 20. 42. 5. Qvia fœderis natura postulat, ut illi irascamur, cui Deus irascitur. Dehortatio. Ergò lentitudinem, indulgentiam, omissionem iræ fugiamus. Irascamur ergò cum irascendum est,

XX. Qvid est iracundia?

Est inordinata iræ concitatio, seu est excessus, seu nimia auctio appetitûs puniendi & corrigendi peccantem. Iracundus ergò ille est, qui nimium appetitum habet lædentem vindicandi & corripiendi. Qvi sunt effectus iracundiæ? Privata ultio, contentiones & jurgia, lites forenses injustæ. Observa ergò. 1. Iracundia est vitanda, seu pios iracundia non decet. Patet 1. an ita sit. Gen. 49. 7. 2. Cur ita sit. 1. Qvia prohibetur. Eccl. 7. 9. 2. Qvia propria est stultorum & stultorum, furiosorum. Eccl. 7. 9. & Prov. 14. 17. 3. Qvia iræ ingentis exitus furor est: immodica ira gignit insaniam: iracundiæ comes tristitia est. 4. Qvia peccatum est. At qvale? Ex. l. 5. de cas. c. 28. q. 2. Ne simus ergò iracundi, id est, nimium appetitum vindicandi peccantem habentes. Moveat nos exemplum Dei, & Christi, & Moysis sæpe offantium pro suis lædentibus. Inprimis fugiamus iracundiam adversus Pastores. 1. Qvia talis indignatio inprimis à Deo prohibetur. 2. Qvia non tantum in privatis hominibus; sed etiam in Regibus à Spiritu Sancto culparur, ut in Achabo, 1. Reg. 20. 43. 2. Ultio privata (de qva etiam supr. c. 16. ad th. 75.) non est usurpanda. 1. Qvia cuiqve à Deo est interdicta in præcepto Decalogi: Non occides. Matt. 5. 39. Rom. 12. 19. 2. Qvia perturbat rationem ordinis publici, qvæ constantissima esse debet. Frandat enim authoritate sua judices, ad qvos cognitio pertinet.

3. Qvia

703147

1. Quia eius authoribus, svasoribus & Patronis Pharisæis & Scribis Christus ipse restitit. Matt. 5. 38. 39 Pharisæi enim & scribæ talionem unicuique homini permittebant, & privatas ultiones animo cujusque indulgebant, & armabant contra publicum ordinem privatic. jusque manum. 3. Contentio vitari debet ab omnibus. 1. Quia propria est stultorum. Prov. 18 6. & 20. 3. 2 Quia causa est multorum malorum. Prov. 17. 19. Non igitur contendendum cum ullo homine immeritò sive privatis jurgiis, sive litibus in jure. Prov. 3. 25. Imó nec asversus contradicentes veritati divinæ est iracunde agendum; sed contentio fugienda & consulendum ædificationi, qvæ inter rixandum nulla est, donec Deus opportunitatem exhibeat commodam ad ædificandum. 2. Quia sic præcipit Deus Philip. 3. 15. q. d. Si qvi nondum veritatem intelligant, iis turbanom movendæ; sed benignè tolerandi sunt, & ipsi eruditantur à Deo. 2. Quia & alii fideles non contenderunt cum contradicentibus. Exemplo est Ieremias, qvi Chananiæ Pseudoprophetæ protervè in se irruenti cessit. Ier 28. 11. Sic Paulus ait. 1. Cor. 11, 16. Qvod si qvis videtur contentiosus esse, nos ejusmodi consvetudinem non habemus, neqve Ecclesia Dei. 4. Contentio vitari debet in primis à Christianis & propinqvitate junctis. 1 Qvia prohibetur à Deo. Gal. 5. 20. 2. Qvia neqvaqvam decet fratres, id est, qvi religionis ejusdem & sanguinis communione sunt junncti. Sic Abram dicebat Lotho quum esset itemtidem inter Pastores ipsorum conten-

tio. Gen. 13. 8. Ne qvæso sit contentio inter me & te, aut inter pastores meos, & Pastores tuos, nam viri fratres sumus, id est, tum singulare jus sanguinis & religionis communis inter nos, tum ipsa humanitas colere nos pacé jubet. 5. A litibus injustis forensibus (qvas qvis prosequitur habens causam injustam, aut etiamsi justam causam habeat, tamen injusto modo eam prosequitur, nempe vel ex iracundia, cupiditate vindictæ, & studio molestias exhibendi proximo, damnisqve eum afficiendi, vel coram judicibus infidelibus) abstinendum est. 1. Qvia sunt a Deo prohibitæ. 1. Cor. 6. 1, 6, 7. 2 Qvia sunt indicium defectus magni & pudendi fidelibus. 1. Cor. 6. 7. 3. Qvia proficiscuntur ex injustitia, qvæ punietur exclusione è regno Dei, ut Paulus testatur. 1. Cor. 6. 9.

XXI. *Qvi sunt iracundiæ gradus, seu quibus rebus augetur nimis appetitus, seu voluntas vindicandi lædentem?*

Primo irritatione animi, cum læsus multis argumentis impellitur ad appetitum vindicandi lædentem hoc, vel simili modo: Maximum est mea hæc læsio, facta enim est. 1. à beneficiario. 2. coram ofore meo. 3. à vili, &c. Secundo excandescentia, cum læsus istis argumentis impulsus, vehementi ira, seu appetitu vindictæ ardet erga lædentem. Tertio, odio, cum qvis ardentem illum vindictæ appetitum fortiter retinet (odium enim est ira inveterata

703147

terata) & si pote executioni mandat, vehementer scilicet puniendo lædentem. Odium hoc in proximum est fugiendum: de qvo vide supra c. 16. ad th. 16.

XXII. Qvid est patientia?

Patientia erga proximum (loqvuti sumus enim supra de patientia erga Deum c. 6. ad th. 17.) est virtus, &c. hoc est patientia erga homines nos lædentes est, qva qvis proximum se maximis injuriis, n. convitio, detractione, vulneratione, spoliatione, &c. afficientem, si fieri possit, vel non vult punire, vel puniri; vel si secùs fieri neqveat, placide eum punire, vel puniri vult. Vel, qvà qvis pacato & sedato animo tolerat & fert læsionem, & lædenti parcit. Obj. Patientia negatur esse virtus, Thom. 2. 2. q. 136. art. 1. Ergò non est virtus. R. Negatur conseq. Observa ergò. 1. Contumelias, exagitationes, maledictiones, derisiones spernere & æqvo animo ferre decet, cum unumqvemqve tùm in primis Principes & Magistratus, qvi ut contumeliarum, etiam coram factarum patientes esse: ita si qvis absentibus convitiatus fuerit aut in occulto detraxerit, neqve deferentem audire, neqve delatum punire debent. Patet 1. an ita sit, Luc. 21. 19. Sic Coloss. 1. 11. 1. Thess. 5. 14. Iram cohibete, id est, patientes estote. 2. Cur ita sit. 1. Qvia alienos nos reddit à proximi vita corporali lædenda, ut dictum. 2. Qvia providentiâ & justo judicio Dei contingant, qvod agnoscit David maledictis & lapidibus petitus à Semejo, 2. Sam. 16. 20. 11. 3. Qvia

illæ aut merito contingunt, aut immerito. Si merito, corrigere debent ea propter qvæ fiunt; sicut Philippus Rex Macedoniæ dicere solebat gratias se debere Athenienſium oratoribus, qvod convitiis ſuis redderent ſe meliorem, dū illos factis conatur refellere. Sin immerito: diſſimularè debent, nam ultione earum, qvid niſi plures ſermones & plurium provocarent? Ne move, qvod motum magis exhalet: ne move, qvod movendo non ſedes. 4. Qvia illarum patientia ingens inſtrumentum eſt ad tutelam poteſtatis, 1. Reg. 12. 7. 5. Qvia contumeliæ à perditis, profligatisqve hominibus profectæ, nullius gloriam dignitatemqve violant: Illæ potentiam principum & Magiſtratuum lædere, & gloriam (ſi bene agunt) adimere non poſſunt. 6. Qvia illarum impatientes, parum idonei ſunt ad Rempublicam gerendam, ſedatus enim animus decet imperantes. 7. Qvia laudatiſsimi qviqve Principes & Magiſtratus manſveto animo tulerunt. Exempla. Moſes dux & gubernator populi Izraelitici in deſerto fre qenter murmura, coovitia, jurgia, contumelias à rebellibus & ſeditioſis & invidis ſuſtinuit: ſed ut erat manſvetus valde, præ omnibus hominibus, qvi erant in ſuperficie terræ, injuriarum erat patientiſsimus. Num. 12. David Rex Izraelitarum pulſus à filio ſuo Abſalomo & profugus, cum manu tamen fortium virorum, cum Bachurima verſus progrederetur auſus eſt Semei è Saulis cognatis, petere virum non tantum convitiis, ſed & lapidibus, qvos ex alto in eum jecit. Indignati comites, & ex iis

703147

ex iis Abisajus: Itane (inqvit) canis iste mortuus Domino meo Regi maledicat, idqve impunè? Ibo, mi Rex, & recidam ei caput, domicilium protervæ istius linguæ. At mitissimus virorum David: sine eum ut maledicat. En filius qvem genui, sangvis meus, sangvinem hunc qværit: & indignemur, si convitiatur alienus? 2. Non tantum offendentes, sed etiam offensi aliorum qvantumvis frequentibus & magnis injuriis, vel primi reconciliationem qværere debent, & eos, á qvibus offensi sunt omnibus charitatis & humanitatis officiis prosequi. Patet 1. an ita sit, ex exemplo Christi, qvi ad hostes suos venit reconciliandos. Ioh. 1. Et dicit: Diligite inimicos vestros. Mat. 5. 2. Cur ita sit. 1. Qvia Christus Dominus, servator noster id mandat tum offendenti, tum offenso: velut Mat. 5. 23. 24. 25. & Cap. 18. 15. & 21. 22. 2. Qvia Deus à nobis offensus gravissimè, non expectavit dum nos supplices fieremus ipsi & reconciliationem expeteremus, sed ultro nos primus qvæsivit & ingratiam recepit: sic enim fecit in Paradiso quum Adamus & Eva in peccatum lapsi essent. Huc pertinet qvod Paulus ait. Rom. 5. 8. & 10. 2. Cor. 5. 18. & ✱. 19. 20. 3. Qvia etiam gentiles laudatissimi id fecerunt, à qvibus Christianos patientiâ superari turpe foret.

XXIII. *Qvid est longanimitas?*

Est continuatio patientiæ, qvamvis diu fuerit læsa, id est, qvâ qvis tranqvillo animo vel semper, vel diu suffert læsionem, & lædenti

pareit, seu vel nunqvam, vel diu non vult punire, vel puniri peccantem. Observa ergò longanimitatati est studendum, seu erga proximos nostros longanimes debemus esse. Patet 1, an ita sit. 1. Thess. 5. 14. Iram cohibete, id est, longanimes estote, seu patientiam continuate, exemplo Domini, Matt. 18. 27. collato eum versu 26. 2. Cur ita sit. 1. Qvia longanimitas alienos nos reddit à læsione proximi, ut dictum th. 15. 2. Qvia præcipitur à Deo. Eph. 4. 2. Ambuletis cum ira cohibitione, id est, longanimitate. Et commendatur: Prov. 16. 32. præsertim in Ministro Ecclesiæ. 2. Tim. 4. 2. Exemplum in Paulo C. 3. 10. 3. Qvia longanimitas est fructus Spiritus Gal. 5. 22, charitatis, 1. Cor. 13. 4. Prudentiæ, Prov. 19. 11. 4. Qvia longanimis abundat intelligentiâ, Prov. 14. 29. Sedat litem. c. 15. 18. pellicit ductorem c. 25. 15. 5. Qvia Deus est longanimis. Exod. 34. 6. Num. 14. 18. Luc. 18. 7. Rom. 2. 4. atqve adeo Christus. 1. Tim. 1. 16. 6. Qvia longanimitas est virtus, & qvidem distincta à patientia, licet qvidam negent in Thoma. 2. 2. q. 136. art. 5. Exhortatio. Ergò simus longanimes, diuplacide sufferamus eos qvi nos injuriant, ob dictas rationes, & illa, qvæ sunt l. 5. de Cas. c. 27. q. 3.

XXIV. *Qvid est Placabilitas?*

Est virtus, qva injuriam nobis factam facile condonamus, seu qvâ qvis peccata proximo suo remittit libentèr. Observa, ergò Placabilitati est studendum, seu erga proximos nostros gl

703147

stros placabiles debemus esse. Patet 1. ab ita sit. Luc. 17. 2. Remitte ei, id est, placabilis esto illi, id est, injuriam tibi factam cito condones. Sic Matt. 18. 21. 22. 2. Cur ita sit, 1. Quia placabilitas alienos reddit nos ab omni lasione proximi, ut dictum th. 15. 2. Quia placabilitas est virtus: quia inclinat nos ad recte agendum. 3. Quia placabilitas a Deo mandatur. Matt. 18. 21. 22. 4. Quia implacabilitas peccatum est: adeoque vituperatur in gentibus, Rom. 1. 31 & in hominibus, qui victum sunt extremis diebus, 2. Tim. 3. 3. 5. Quia Deus est placabilis erga nos: 1. Quia cum non haberemus quo eum placaremus, ipse proposuit nobis placamentum, quo erga nos placari posset. Rom. 3. 25. 2. Quia vult ut nos placabiles simus: ergò ille est placabilis. 3. Quia condonat facile omnes iniquitates nostras, Psal. 103. 3. Exhortatio. Ergò simus placabiles, id est, facile condonemus proximo injuriam nobis factam ab illo, ob dictas rationes, & illa, quæ sunt l. 5. cas. c. 27. q. 3.

XXV. Quæ porrò sunt species seu gradus officii corporalis, quo vita corporalis proximi tuta, & tranquilla conservatur?

In genere sunt omnes illæ virtutes, quæ proximorum vitam conjungunt, & quæ vitæ conjunctionem fovent: in specie vero sunt concordia, benevolentia.

XXVI. Quid est concordia?

Est vita-

Est virtus, qva cum alijs, in iis qvæ bona sunt consentimus. seu est unio cordium & voluntatum circa bonum appetendum, seu qvâ bonum, ut pacem, uno corde volumus, appetimus. Additur, qvæ bona sunt: qvia concordia laudabilis de qva nos loqvimur, non est in malo; sed in bono, concordia enim in malo non tàm est concordia, qvàm convecordia, l. 5 cas. c. 29. q. 1. 1. Observa ergò. Necessariũ est studium concordiæ. Patet, 1. an ita sit, Phil. 1. 2. uno animo, id est, concorditèr, Sic c. 2. 2. unanimes, id est, concordes, c. 4. 2. idem sapiant, id est concordes sint. 2. Cur ita sit. 1. Qvia concordia vitam corporalem proximi tutam & tranqillam conservat: qvia vitæ conjunctionem fovet. 2. Qvia concordia res parvæ crescunt; qvia virtus unita est fortior. 3. Qvia Apostolus hortatur fideles ad studium concordiæ. Eph. c. 4. 3. studentes servare unitatem spiritus, id est, concordiam; unitas enim spiritus est concordia: cujus hortationis Apostolus varia argumenta adfert v. 4. 5. 6. 1. qvod sint inter se unum corpus, 2. qvod regantur ab uno Spiritu, n. Spiritu Sancto. 3. qvod habeant unam spem, n. vitæ æternæ. 4. qvod habeant unum Dominũ, n. Christum. 5. qvod habeant unam fidem, n. Christi. 6. qvod habeant unum baptisma, n. in nomen Christi. 7. qvod habeant unum Deum & Patrem. Exhortatio. Simus ergò concordes, id est, uno animo bonum appetamus ob dictas rationes, & illas, qvæ l. 5. cas. c. 29. q. 2. habentur.

XXVII.

703147

XXVII. Quid est benevolentia?

Est virtus, qvâ volumus aliis omnia læta, seu bona, ut bona corporalia, & præcipuè spiritualia, seu est voluntas illa, qva cupimus aliis bene esse. Observa ergò: Benevolentiæ est studendum. Patet. 1. an ita sit, 1. Cor. 13. 4. Charitas est benigna, id est, benevolens. 2. Cur ita sit. 1. Qvia vitam corporalem proximi tutam & tranqvillam conservat, qvia vitæ conjunctionem fovet. 2. Qvia Deus mandat. Rom. 12. 15. Inprimis autem mandat Deus, ut Ecclesiæ ipsius bene cupiamus. Iesa. 66. 10. 3. Qvia ad eam nos exemplo suo invitant tùm boni Angeli, tùm sancti homines. Angelorum exemplum est, Luc 3. 10. 11. 12. 13. 14. & Luc 15. 10. Exempla sunt in Iethrone socero Mosis. Exod. 18. 9. in Paulo, Rom. 1. 8. 1. Cor. 1. 4. Phil. 1. 3. Col. 1. 3. 1. Thess. 1. 2. & cap. 3. 6. & seqq. in Iohanne 2. Ioh. 4. & 3. Ioh. 3. 4. 5. 4. Qvia efficit, ut ex aliorum, ac inprimis Ecclesiæ Dei prosperitate ad nosqvoque consolatio redundet, Iesa. 66. 11. 12. 13. 14. 5. Qvia est signum amoris, etenim amorem sequitur. 6. Qvia Deus est benevolus. Exhortatio. Ergò Proximis nostris benevelimus, id est, omnia bona spiritualia & corporalia cupiamus, ob dictas rationes.

Qvæ virtutes adjungantur concordiæ, & benevolentiæ? 1. Comitas, qvæ est virtus, per qvam eos, qvos ad alloqvium admittimus, aut alloqvio dignati sumus, candidâ animi lætitiâ, qvæ ipso vultu & oculis à nobis significatur, &

tur, & ſuavitate ſermonis retinemus, & ea omnia quæ probanda, & ut probanda ſunt, probamus, offendimurque contrariis. Comitati ergò eſt ſtudendum: quod patet tùm antea ſit. Quia vitam corporalem proximi tranquillam conſervat, quia conjunctionem vitæ fovet, concordiam & benevolentiam conſervat. Fugiamus ergò. 1. Severitatem tetricam, quæ eſt vitium cum quis ipſo vultu demonſtrat triſtitiam quandam in colloquio cum aliis, eosque gravatim audit, nec minus gravatim eis reſpondet, atque ſic exceptos aure habet & tractat, præter modum & rationem, nemini ne in iis quidem quæ honeſta ſunt placere volens ſed omnia aliorum dicta & facta improbans & ſuggillans. 2. Comitatem virulentabilem, quæ eſt vitium, quum quis nulla habita ratione perſonarum, locorum & temporum, jucundè cum quovis communicat ſermonem, ſic ut neminem ullâ in re offendere velit, etiamſi neceſſitas & honeſtas id poſtulet, ſed omnibus placere cupit in omnibus. 3. Comitatem ſimulatam, quæ eſt vitium, quum quis comem ſe extrinſecus exhibet ei, à quo tamen animo maximè averſus eſt, & ei nocere cupit.

11. Affabilitas, quæ eſt virtus, per quam libenter, & cum ſignificatione benevolentiæ alios quantumvis pauperes & extraneos & infimæ ſortis, ad congreſſum & colloquium noſtrum admittimus, eosque benignè audimus, aut eosdem benignè alloquimur, ubi opus eſt propter cauſam neceſſariam, vel probabilem. Ergò Affabilitati ſtudendum: quod patet

703147

patet tùm an ita sit. 1. Petr. 3. 8. ubi comis dicitur etiam affabilis, unde comitas & affabilitas à quibusdam pro una & eadem virtute haberi solent: tum cur ita sit. 1. Quia vitam corporalem proximi tranquillam reddit: quia vitæ conjunctionem fovet, quia conservat concordiam; & benevolentiam. 2. quia nobis à Deo mandatur. 1 Petr. 3. 8. 3 Quia jucundam conversationem cum aliis efficit. 4. Quia communi omnium hominum consensu requiritur. Sicut vetus dictum habet. Omnibus te affabilem præbe. Fugiamus ergò. 1. Morositatem, quæ est vitium, quum quis nec visu facilis nec dictu affabilis ulli est nimia & intempestiva gravitate. 2. Caloabilem affabilitatem, quæ est vitium quum quis absque discrimine cuivis se visu facilem & dictu affabilem exhibet, nulla habita ratione gravitatis decentis personam suam aut etiam honestatis: ut si quis se affabilem præbeat scortis aut similibus infamibus personis. 3. Simulatam affabilitatem, quæ est vitium, quum quis affabilem quidem se extrinsecus præbet aliis, quos malet procul à suo alloquio arcere & abesse. 4. Acquanimitas, quæ est ilia moderatio in conversatione cum hominibus, qua concordia, benevolentia & pax conservatur, Phil. 4. 5. Hæc moderatio consistit proprie in summi & rigidi juris relaxatione, prout ratio suadet omnibus circumstantiis rite consideratis. Hæc autem relaxatio, ut virtutis naturam participet, debet moderatum tenorem observare inter duo extrema: ita ut neque nihil, neque tamen omnia sine discretione relaxet aut condo-

net. Observari debet hæc æqvanimitas, 1. in sermone, ne tantum arrogemus nobis verbis, qvantum in rigore est juris nostri. Phile. 18. 19. 2. in factis, ne jure qvidem illo nostro qvod verbis defendimus, reipsa semper utamur. 1. Cor. 9 15. 3. in aliorum infirmitatibus multis, quas sanare non possumus, placide tolerandis. Rom. 15. 1. 1. Thess. 5. 14. 4. in aliorum dictis ac factis interpretandis; ut scilicet bona qvaliacunqve probemus; ambigua in meliorem partem, qvoad fieri potest, accipiamus mala non nimis exaggeremus. 1. Cor. 13. 5. 5. In injuriis manifestis, (qvando vel Dei gloria, vel publicum vel privatum hominum bonum inde potest expectari) dissimulandis & condonandis, 1. Cor. 13. 7. Aequanimitati studendum est: qvod patet tum est ita sit, Phil. 4. 5 tum cur ita sit; qvia concordiam & benevolentiam & pacem conservat. Simus ergó æqvanimes, id est, in conversatione cum hominibus moderatione, seu relaxatione utentes, tum in sermone, tum in factis &c. non rigore vel in sermone vel in factis &c.

XXVIII. *Qvæ peccata opponuntur concordiæ & benevolentiæ?*

In genere qvæ vitam corporalem proximorem à se invicem disjungunt: in specie verò concordiæ opponitur discordia, seu dissidium: benevolentiæ verò opponitur inimicitia, seu malevolentia. Qvid est discordia? Est peccatum, qvo ab aliis dissentimus in iis, qvæ sunt bona, seu est disjunctio cordium & voluntatum circa bona appetenda, seu est cum

unus

703147

unus vult bonum, ut pacem, alius autem non vult. Observa ergò. Discordia hæc est fugienda: qvod patet. 1. an ita sit. Prov. 17. 11. Sic 1. Cor. 14. 33. Exagitationis, id est, discordiæ. 2. Cur ita sit. 1. Qvia discordia tollit vitam proximi corporalem: qvia disjunctionem vitæ efficit. 2. Qvia à Deo prohibetur. 2. Cor. 12. 20. 2. Tim. 2. 23. 3. Qvia discordia est pernitiosa. Luc. 11. 17. Gal. 5. 15. 4. Qvia discordia est opus carnis, Gal. 5. 20. 5. Qvia discordia maximæ res dilabuntur: qvia virtus separata diminuitur. 6. Qvia discordia est peccatum, licet negent qvidam in Thoma. 22 q 37. art, 1. Dehortatio. Ergò discordiam fugiamus ob dictas rationes, & damnata exempla, qvæ extant in Caino contra Abelem, Gen. 4. 8. Pastoribus Abraham & Loth. Gen. 13. 7. Izraelitis & Beniamitis. Iud 20. 10. Absolone adversus Patrem suum. 2. Sam. 15. 10. Qvid verò est inimicitia, seu malevolentia? Est peccatum, qve aliis omnia mala corporalia & spiritualia volumus. Estqve fugienda: qvod patet tum an ita sit: Non occides, id est, ne sis inimicus proximo tuo. 2. Cur ita sit. 1. Qvia inimicitia, ut opus carnis damnatur. Gal. 5. 19. 20. 2. Qvia graviter a Deo punitur Ezech. 35. 5. Gal. 5. 21. 3. Qvia Christus inimicitias, qvæ erat propter diversitatem religionis, politiæ, morum, inter Iudæos & Gentes abolevit, cum morte sua hos duos populos in unum copulavit. Eph. 2. 15. 16. 4. Qvia ne inordinate se gerentem debemus inimicum ducere. 5. Qvia nec inimicis debemus esse inimici: qvia

eos diligere debemus Matth. 5. 44. ut Christus. Rom. 5. 8. non enim odio habendus est inimicus. Matt. 5. 43. inimicis benefaciendum Luc. 5. 27. ii sunt cibandi & potandi. Rom. 12. 20. ut Elizæ 9. 2. Reg. 6. 22. 28. pro iis orandum. Matt. 5. 44. ut Christus. Luc. 23. 34. & Stephanus, Act. 7. 60. Non debemus eos execrari. Num. 22. 6. 11. de eorum afflictione lætari. Prov. 24. 17. 18. morte eorum petere, ut Iob. 31. 30. impium enim est petere mortem inimicorum. Psal. 41. 6. pii enim deflere solent potius mortem inimicorum suorum, ut David. 2. Sam. 18. 33. Correptio. Peccant ergò, qvi inimicitiam & malevolentiam fovent.

XXIX. Qvi porrò sunt gradus, seu species officii corporalis, qvo vita corporalis, proximi tuta & tranqvilla conservatur?

Sunt omnes illi conatus nostri, qvibus vitam corporalem proximi defendimus, promovemus, refocillamus.

XXX. Qvæ officia continet in se noster conatus defendendi, promovendi, refocillandi vitam corporalem proximi nostri?

Omnia illa officia, qvibus causæ conservantes possumus esse humanæ vitæ corporalis, qvæ in genere possunt vocari officiositas, qvæ est honesta nostra officia aliis offerre, & præstare: adeoqve 1. Morbidos sanare. Marc. 7. 32. Matt.

703147

32. Matt. 9. 2. 2. Damna rei familiaris aliorū avertere. Exod. 23. 4. 5. Deut. 22. 1.—4. 3. Famelicos cibare, nudos vestire &c. 4. Bestiis parcere, ut pluribus hominibus serviant. Deut. 22. 6. 7. Prov. 12. 9. 5. Prævenire pericula, in qvæ incidere alii possent, Deut. 22. 8. 6. Pauperi & extraneo spicilegium in messe & racemationem in vindemia relinqvere Levit. 19. 9. 10. 7. Pro aliis curam gerere, pro illis apud alios deprecari. 2. Cor. 8. 4. 8. Commendare pios & bonos aliis, Rom. 16. 1. 9. In servitutem iniqvi redactos liberate donare, onera relaxare. Iesa. 58. 6. 10. Mutuum dare paupēri, Matt. 5. 42. idqve sine usura. Exod. 22. 25, imò & sine pignore, Exod. 22. 26. 27. Observa ergò. Officiositas hæc præstanda, seu hæc officia diligenter exercenda sunt: qvod patet tum ab ita fit ex exemplo Christi, & alicrum sanctorum: tum cur ita fit. 1. Qvia per hæc officia conservamus vitam proximi corporalem. 2. Qvia Deus præcipit. Rom. 16. 1. Gal. 5. 13. Fugiamus ergò. 1. Intempestivam seu imprudentem officiositatem, qvæ est cum qvis officia præstat ei cui non debebat, aut qvalia non debebat, aut non in loco, aut tempore: veluti si qvis spondeat pro qvovis temere, sponsiones seu fide iussiones pro aliis non temere & imprudenter faciendæ. 1. Qvia dissuadetur à Spiritu Dei Prov. 6. 1. & seqq. 2. Qvia noxiæ sunt sponsentibus, illi enim conficiuntur jacturam, & maximam rei suæ familiaris & facultatum detrimentum patiuntur, illo-

rum bona pignoris loco à creditoribus capiuntur. Prov. 20. 16. 3. Qvia indicium sunt hominis stulti & improvidi. Prov. 17. 18. Inopportune officiosus fuit senex ille Prophetа Bethelemis erga virum Dei è Juda missum ad reprehendendū Jerobeam ū sacrificantem Bethele, dum eum reduxit ex itinere Bethelem, 1. Reg. 13 15. & seqq. 2. Inhonestam officiositatē, qvæ est eam qvis ad officia inhonesta & illicita est promptus; qvalis erat officiositas Jonadabi erga Ammonem filium Davidis, 2. Sam. 13. 3. 4. 5. 3. Inofficiositatem, qvæ est vitium, cum qvis debita necessaria atqve honesta officia aliis recusat.

XXXI. *Qvæ opponuntur officiis, qvibus vita corporalis proximi conservatur?*

Illa peccata qvæ vitam corporalem proximi lædunt: qvalia sunt sævitia, crudelitas & similia, qvæ in genere possunt vocari inofficiositas, qvæ est cum qvis officia sua necessaria aliis nec offert, nec præstat: adeoqve proximos morbidos efficere, damnificare &c. Observa ergò sævitia seu crudelitas erga proximi vitam corporalem est fugienda, Patet 1. an ita sit. Non occides, id est, ne sævias in proximum tuum. Sic Deut. 2. 2. 3. Ne peragat numerosiore plaga his cædere eum, id est, ne sæviat, Esa. 47. 6. Supra senem aggravasti jugum tuum valde, id est, crudelis fuisti advertus senem, qvod non probo, 2. Cur ita sit, 3. Qvia crudelitas erga proximos nostros

damno-

703147

damnatus à Deo Prov. 12. 9. Esa. 22. 4. 2. Tim. 4. 8. Iac. 2. 6. & 5. 4. 5. 2. Quia crudelis alios malis afficiendo, seipsum eamdem afficit. Prov. 11. 17. & crudelis crudeliter tractabitur. Exempla. Adonibesec. Iud. 1. 7. Athalia. 2. Chron. 23. 15. atque adeo gravissime puniuntur, qui crudelissime saviunt in afflictos. Matt. 25. 41. 42. 2 Thess. 1. 6. Iac. 2. 13. & 5. 4. 5. 6. Exempla. Abimelec & Sichemitæ. Iud. 9. 56. 57. Israelitæ, 2. Chron 28. 9. 11. Idumæi Ezech. 25. 2. 15. Philistæi Ezech. 25. 11.——17. Sidonii. Ezech. 28. 23 24. Damasceni, Amos. 1 3. Gazæi, ℣. 6. Tyrii, ℣ 9. Ammonitæ. ℣ 13. Moabitæ c. 2. 1. Zachar. 1. 15. 6. 9. 20. 21. 3. Quia crudelitas proprie est, 1. Idololatrarum, qui crudeles solent esse in veros Dei cultores & ministros, qui amant sanguinem effundere eorum. Exempla. Manasses. 2. Reg. 21. 16. Ioram. 2. Chron. 21. 13 Nabucadnezzar, Dan. 3. 19. Bestia seu Antichristus, Apoc. 13. 15. Iezabel, 1. Reg. 19. 2. 3. 2. Hostium seu inimicorum: q. crudelis sumitur pro hoste sævissimo, Iob 30 21. 3. Iratorum: q. crudelitas vocatur excandescentia, Prov. 27. 4. At nos non debemus esse Idololatræ, hostes, irati, Ergò 4. Quia in bestias non est sæviendum: Ergò multo minus in homines. Dehortatio. Ergò ne simus crudeles.

XXXII. Humanitatis efficiorum contraria n, imprecatio, consensus cum

aliis in peccato, malum exemplũ lentitudo, iracundia &c. qvî vocãtur in sexto præcepto?

Homicidium. Non occides, id est, ne impreceris, ne consentias eum aliis in peccato, ne des aliis scandalum, ne sis lentus, iracundus, illonganimis, implacabilis, discors, malevolus, alios fame, siti, frigore, percussione premens, & injuste occidens. Ut vita hominis est Spiritualis & corporalis; sic homicidium etiam est Spirituale, qvo qvis proximum suum á Deo, per consensũ cum aliis in peccato, & scandalum datum separat; vel corporale, qvo qvis per lentitudinem, iracundiam &c. proximi unionem animæ cum corpore laxat, vel interdum ejus animam à corpore separat. Et sextum præceptum hanc animæ separationem à corpore vetat præcipue.

XXXIII. Qvid est homicidium?

Est injusta hominis occisio, id est, cum qvis proximi animam á corpore suo illegitime separat.

XXXIV. Qvæ occisio hominis est injusta, seu illegitima qvæ verò justa, seu legitima?

Illa hominis occisio est injusta, 1. qvæ sit sine justa causa, id est, à Deo non probata in lege; ut cum qvis occiditur propter furtum simplex; vel sine ulla causa, ut occisus est Nabothus ab Achabo, Urias à Davide, Abner & Amasa à Ioabo. 2, qvæ non à publica per-

703147

sona, seu Magistratu; sed á privata aliqva persona fit, ut facta est occisio Abelis à Caino. 3. Qvæ sit sine ordine justo, id est, processu juris neglecto, ut occisio Sacerdotum à Saule facta. 4. Qvæ sit sine intentione recta, nempe ex ira, odio, vindictæ privatæ cupiditate, aut alio aliqvo inordinato effectu, ut facta est occisio Abneris, Amasæ à Ioabo. Hæc hominis injusta occisio, vocatur homicidium, qvod sextum præceptum prohibet, qvod nulli patrare licet. Contra illa hominis occisio est justa, qvæ sit: 1. à magistratu, 2. ex justa causa, 3. ordine justo, id est legitimo juris processu observato, 4. ex recta intentione, nempe ex justitiæ zelo. Talis fuit occisio Adoniæ, Ioabi, Semei, qvia facta est; 1. à Salomone, 2. propter justam causam nempe rebellionem 3. juxta juris processum, 4. ex justitiæ Zelo, sine intenso amore. Hæc hominis justa occisio non vocatur homicidium, nec sextum præceptum eam prohibet, & est licita. Observa ergò. Homicidium neqvaqvam perpetrandum est. Patet 1. an ita sit ex 6. mandato, Non occides, 2. Cur ita sit. 1. Qvia justa Dei capitis supplicio á Magistratu vindicandum, Gen. 9. 6. Exod 21. 12. 14. 2. Qvia violat; imò abrumpit illud arctum fraternitatis vinculum, qvo Deus homines vult esse inter se conjunctos. Gen. 9. 5. 3. Qvia destruit eum, qvem Deus ad imaginem suam creavit, Gen. 9. 6. 4. Qvia vindicatur à Deo etiam in Regibus, ut in Achabo, 1. Reg. 21. 19. & Cap. 22. 38. 5. Qvia est ingens scelus. Series loc. com. R. ex decalogo Brandmylleri.

XXXV.

XXXV. *Ira temeraria continetur ne etiam homicidii nomine?*

Sic qvatenus tendit ad læsionem vitæ proximi. Patet iram temerariam esse homicidium ex Matt. 5. 22. cum 21. ubi eadem dicitur esse pœna homicidii & iræ temerariæ, nr. judicium. Addatur. 1. qvatenus tendit ad læsionem proximi, nam ira temeraria, qvatenus non tendit ad læsionem proximi non est homicidium, ut ira temeraria Patentum non est homicidium. 2. temeraria.

XXXVI. Qvia duplex est ira vel temeraria, seu injusta, cum qvis vel sine justa causa, nr. sine gravi injuria, & obdurationem in peccatis irascitur proximo, ut irascebatur Cain Abeli, Saul Davidi, vel cum qvis irascitur proximo ob justam causam qvidem, sed magis qvam deberet, ut irascebatur Simeon & Levi Sichemitis: vel prudens & justa, cum qvis irascitur proximo ob justam causam, nr. atrocē, injuriam, qvæ vel Deus, vel proximus afficitur; vel ob durationem hominum in peccatis: Et eo modo, qvo debet, ut irascuntur superiores potestate, nr. Patentes &c. suis inferioribus, nr. liberis &c. Iam Christus, Matt. 5. 22. damnat iram temerariam, & eam refert ad homicidium, non iram justam, qvæ in scripturis laudatur ut mox dicemus. Observa ergo. 1. Ira justa exerceri debet. Patet 1. an ita sit ex exemplo Iacobi, Gen. 30. 2. Mosis. Exod. 11. 8. & 16. 21. Elisæi, 2. Reg. 13. 19. Ionathanis, 1. Sam. 20. 33. 34. Davidis, Psal. 119. ℣. 136. ℣. 139. & ℣. 158. Patuli, Gal.

703147

oli, Gal. 1. 9. & ca. 5. 12. 2. Cor. 13. 10. 2. Cur ita sit. 1. Qvia fuit in Christo, Marc. 3. 4. 5. Ioh. 2. 4. cum 2. Sam. 16. 10. Matth. 8. 29. Luc. 8. 28. 2. Qvia acceptæ est Deo, & laudatur à Spiritu Sancto, in Sanctis hominibus, ut in Phinee Sacerdote. 3. Qvia calcar est virtutis. 4. Qvia est Zelus Dei. Zelus domûs tuæ exedit me. Fugiamus ergò. 1. Stupiditatem in tolerandis contumeliis & injuriis, qvibus Deus aut proximus afficitur. 2. Asperitatem nimiam ac turbulentam oppositã justæ iræ qvæ est, quum indignatio qvæ alioqvin justa futura erat, modum transit asperius tractando alios, qvam par est. Illa est vitanda qvia publicum etiam statum perturbare potest: ut factum est, cum Iudæi nimis aspere responderunt Izraelitis ægre ferentibus Davidem à solis Iudæis reductum ad regnum. 2. Sam. 19. & 20. 3. Simulatam iram justam, qvæ est vitium cum qvis præ se fert indignationem & tristitiam propter contumeliam & atrocem injuriam in Deum vel proximum, sed depellere eam nec nititur, an ne vult qvidem. 2. Ira injusta vitari debet, qvod patet tum an ita sit ex 1. Ioh. 3. 15. Qvisqvis odit, id est, qvisqvis sine justa causa irascitur fratri suo homicida est, & ex damnato exemplo Caini, Gen. 4. 5. cum 1. Ioh. 3. 12. Esavi. Gen. 27. 44. Simeonis & Levi 49. 6. 7. Eliabi. 1. Sam. 17. 28. Saulis, 18. 8. Hanani Esth. 3. 5. Nebucadnezaris, Dan. 2. 12. Fratris prodigi, Luc. 15. 28 tum cur ita sit. 1. Qvia damnatur & tum prohibetur Ioh. 5. 2. Prov. 12. 16. Matth. 5. 22. Gal. 5. 20. tum

Psal.

Psal. 4. 5. Et Eph. 4. 26. Agitur hisin locis non de ira justa, ut qvidam volunt, sed injusta, qvia ira justa non est deponenda ante solis occasum, sed perpetuo vigere debet in nobis, tum Iac 1. 20. 2. qvia ira injusta pœnam meretur. Matt. 5. 25. 3. Qvia non decet tenatos Spiritu Christi. Luc. 9. 55. 4. Qvia plus nocet, qvam injuria. 5. Qvia vitanda est sanitatis causa. Peccant ergo iram injustam & odium injustum foventes & exercentes.

XXXVII. Patet posse fieri iram aliam esse temerariâ, seu illicitâ, & à Christo extatoloco damnatam; aliam verò justam, seu licitâ & à Christo probatâ; qvia ira prohibetur sexto, præcepto, peculiare autè seu propriù hoc fere est in sexto præcepto, ut illa qvæ prohibentur alia ratione, seu diverso respectu possint fieri aliqvando non male, aliqvando etiam rectè, & bene ex obedientia erga Deum. Sic occisio hominis sexto præcepto prohibetur, qvæ qvatenus fit contra reqvisita justæ occisionis the 34. enumerata, non potest fieri; sed qvatenus non fit contra illa reqvisita potest fieri: 1. aliqvando non male, ut cum fit ex casu mero, & necessariæ defensionis causâ, ut dicetur thesibus 38, 39. 2. aliqvando verò etiam recte & bene ex observantia erga Deum, ut cum fit ex jussu Dei, ut dicetur thesi 40. Additur 1. fere, qvia hoc aliis etiam præceptis contingit, ut octavo ubi uno respecta licet, alio vero non licet auferre bona aliorum, ut vides Exod. 12. 35. & lib. 5. cas. c. 1. q. 1. 2. 2. alia ratione: nam illa qvæ sexto præcepto prohibentur, sub uno

703147

sub uno respectu non possunt fieri, & non fieri, ut occisio hominis qvatenus est injusta nunqvam potest fieri & non fieri. 3. Non male, & recte, differunt enim non male & recte: nam qvi mero casu & necessariæ defensionis causa occidit hominem, non male facit qvidem; sed tamen recte non facit, qvia non opus præceptum fecit. Rav. de Homicid. num. 2.

XXXVIII. Peccatne, qvi casu mero alium occidit, seu casu mero occidens hominem committitne homicidium, seu estne homicida?

Occidens hominem casu mero, id est, rei licitæ dans operam, ubi & qvando licita est, ut ligna cædens domi vel in sylva, & diligenter curans, utrum aliqvis sit obvius, nec ne, non peccat, seu non est homicida, & non cõmittit homicidiũ, adeoqve non luit homicidii pœnam; qvod patet tum an ita sit Deut. 19. 5. tum cur ita sit: Qvia illa qvæ sexto præcepto prohibentur cum casu mero fiant, possunt non male fieri, ut dictum ad th. præcedentem. Vel casu mero occidit hominem, qvi præter suam intentionem eum occidit. Occidit autem qvis alium præter suam intentionem & in se, & in sua causa. Occidere hominem & in se & in sua causa præter intentionem, est & velle alium occidere, & non agere tale qvid, ex qvo immediate mors alterius sequatur, ut ligna cædere extra frequentiam

hominum; Occidere verò hominem præter intentionem in se, sed ex intentione in causa, est nolle aliqvem occidere; sed interim tale qvid agere, ex qvo immediate mors alterius seqvitur, ut graviter aliqvem perentere: ficarium fovere in domo: sclopetum explodere in confluxu hominum: homicidas tolerare: ex gravi periculo aliqvem qvando fieri potest non eripere. Observa ergò. 1. Qvi occidit hominem præter intentionem tam in se, qvam in sua causa non peccat, seu non est homicida. Patet 1. an ita sit. Exod. 21. 13. Sic Num. 35. 22. 23. Deut. 19. 5. 2. Curita sit. 1. Qvia peccatum debet esse voluntarium. At talis occisio hominis nullo modo est voluntaria, ut patet ex citatis locis. 2. Qvia talis occisio hominis non est homicidium; qvia non fit juxta conditiones homicidii, enumeratas th. 34. Ergò non est etiam peccatum. 3. Qvia talis occisio non prohibetur à Deo præcepto de non occidendo. Institu: Ergò occidens hominem casu, id est, sine intentione & in se & in sua causa, non est occidendus juxta legē. Exod. 21. th. 14. Ravan. de homicid. n. 2. 2. Qvi occidit hominem præter intentionem in se, sed ex intentione in sua causa peccat, seu homicida est. Patet 1. an itasit. 1. Exod. 21. 23. ubi ille qvi inter certandum prægnantē mulierem, ita lasit, ut fœtus mors secuta sit, homicida dicitur, licet non intenderit fœtus occisionem in se. Sic Prov. 24. 11. ubi peccant illi, qvi eos, qvi injustè occiduntur, cum possunt non liberant, licet non intenderint talium mortem. 2. Cur ita sit. 1. Qvia talis homin

703147

minis occisio in sua causa est voluntaria: Ergò est peccatum; qvia omne peccatum aliqvomodo est voluntarium. 2. Qvia talis hominis occisio est homicidium: qvia fit juxta ultimam conditionem homicidii th. 34. Ergò est peccatum. 3. Qvia hominis occisio prohibetur sexto præcepto & in se, & in sua causa: Ergò est peccatum, qvia peccatum est transgressio legis. 1. Ioha. 3. 4. Informatio. Ergò homicidii peccatum committunt. 1. qvi alium ita percutiunt, ut mors ejus ex illa percussione sequatur. 2. Qvi se ebrietate, otio, & luxu conficiunt. 3. Qvi homicidam notam fovent. 4. Qvi explodunt bombardam, projiciunt jaculum, nihil curantes utrum obvius sit aliqvis, nec ne. 5. magistratus, qvi non faciunt officium in homicidis, & eorũ causis, vel occasionibus è medio tollendis. 6. Qvi non succurrunt alteri qvando possunt, in gravi periculo. Mate. 3, 4. Ratio. q. etsi hi nolint occisionem aliorum in se, tamen intendunt eorum occisionem in sua causa, qvatenus volentes talia agunt, ex qvibus immediate sequitur mors eorum. l. 5. cas. e. 31. q. 7.

XXXIX. *Peccatne seu committitne homicidium, seu estne homicida qvi suum invasorem, seu se occidere volentem occidit?*

Qvalis etiam est ratio necessariæ defensionis, id est, sicut ille non est homicida, qui meto casu hominem occidit: sic nec ille est homicida, qvi suum invasorem, seu se occidere

volentem occidit, si silicet 1. absit vindictæ cupiditas, id est, non cupiat invasorem occidere. 2. Si invasio seu aggressio sit proprie dicta & violenta. 3. Si mortis subeundæ periculum, ex probabili conjectura, sit præsens. 4. Si defensio propria & vera sit in ipso aggressionis actu, sine præventione, aut subsequente vindicatione. 5. Si sit plane necessaria & invasio declinari non possit. 6. Si sub specie defensionis nihil fiat, qvod ad finem illum non sit necessarium. Vend. p. 361. ex Amest. Libr. 5. cas. c. 31 q. 4. Patet hoc: qvia illa qvæ sexto præcepto prohibentur necessariæ defensionis causa possunt fieri non male, ut dictum ad th: præcedentem. Deinde, qvia hæc est inculpata tutela cuiqve concessa. Inculpata seu inculpabilis tutela seu defensio nostri est, cum invasorem nostrum, seu occidere volentem, observatis conditionibus dictis occidimus: Culpata verò seu culpabilis tutela, seu defensio nostri est, cum invasorem nostrū, id est, nos occidere volentē neglectis dictis conditionibus occidimus. Qværes, 1. An tantum invasor vitæ occidendus? Occidendus etiam invasor castitatis, qvia castitatis illata injuria æqvivalet morti. Ergò invasor honoris estne oppugnandus, vel verbis contumeliosis, vel factis, ut alapa, vel criminationibus gravibus, vel provocatione ad pugnandum, vel morte. Non 1. qvia honor iste, de qvo agitur magna ex parte est res vana, ex vanorum hominum opinione pendens, nullomodo cum vita hominis comparanda. 2. Honor verus augetur potius qvam minuitur istiusmodi

703147

mmodi injuriarum contemptu. 3. Aliis mediis potest qvilibet honorem suum tueri. 4. Fama sublata non potest recuperari per mortem detractoris. 5. Hâc ratione cædibus vulgaribus aperitur via. 2. An omnem invasorem vitæ occidere deceat ad nos defendendum observatis conditionibus? Non ut Parentes, Magistratum, Pastorem &c. l. 5. cas. c. 31. q. 4. l. 7. Observa erg. Licet aliqvando privatis suum invasorem, seu se occidere volentem occidere. Patet 1. an ita sit. Exod. 20. Non occides, id est, conserves vitam tuam, qvod interdum fieri debet per occisionem hostiliter te invadentis. Sic Est. 8. 11. & 9. 16. 2. Cur ita sit. 1. Qvia in hoc casu privatus qvilibet justitiæ publicæ minister constituitur. 2. Qvia necessaria defensio est inculpata tutela euiqve concessa. Etenim vim vi repellere permittit lex & naturæ, Esth. 8. 11. & Scripturæ. 3. Qvia qvi sic occidit hominem, nolens eum occidit, coacte enim hoc facit, si enim aliter posset vitam suam defendere, hoc non faceret. Informatio. Ergò 1. Violatis conditionibus inculpatæ tutelæ non licet invasorem occidere. 2. Etsi liceat invasorem caritatis occidere, non licet tamen invasorem honoris. 3. Non omnem invasorem vitæ licet occidere, ut dictum.

XL. *Peccatne, seu estne homicida, qvi jussu & impulsu Dei alium occidit?*

Nullus jussu Dei & impulsu hominem occi-

cidens est homicida, Patet 1. an ita sit ex exemplo Mosis, Exod. 2. 12. cum Act. 7. 24. 28. Phinex. Num. 25. 7. 8. Ahod. Iud. 3. 21. Iahel. 4. 21. 2. Cur ita sit. 1. Qvia illa qvæ in sexto præcepto prohibentur, recte & bene ex obedientia erga Deum possunt fieri, si scil. fiant ex jussu & impulsu Dei. 2. Qvia ille est homicida, qvi hominem contra Dei jussum occidit, Ergò ille non est homicida, qvi juxta jussum Dei hominem occidit. Deum autem aliqvando jubere non tantum Magistratibus; sed etiam privatis hominum nocentium occisionem patet, Deut. 13. 9. 1. Sam. 15. 18. 19.

XLI. *Cujusmodi hominem jubet Deus occidere?*

Nocentem: nam illius hominis ex destinato consilio occidendi, cujus innocentiam habet notam, nemo potestatem habet à Deo ex lege communi. Additur 1. ex destinato consilio: qvia 1. licet aliqvando tradere innocentē aliis á qvibus occidatur: ut si tyrānus devastaturus esset urbem, nisi illi tradatur innocens aliqvis: ille innocens tenetur jure naturali, pro totius Reipub. salute, se morti offerre: & Respub: potest eum neqve retinere, neqve defendere, sed urgere eum, ut hac in parte officium suum præstet. 2. Qvia per accidens aliqvando occidi potest innocens absqve peccato. 3. Qvia si nempe necessarium officium reqvirat, ut nocens unus aut plures occidantur, & illi se defendant per innocentis alicujus interpositionem. Aut si qvis fuga necessaria, per iter angustum, consulēs vitæ suæ, non possit vitare

703147

sit vitare, qvin alterum protereret in via. 2. Ex lege communi, qvia ex lege speciali Abrahamus accepit à Deo potestatem innocentem filium occidendi. Sic etiam Israelitæ innocentes liberos Chananæorum occidendi potestatem acceperunt.

XLII. *Ergò Magistratus summus non potestne potestatē sufficientem dare alicui subditorum illum occidendi, qvem innocuum, seu mortis immerentem esse novit?*

Non: 1. qvem Deus non jubet occidere, nec summus Magistratus jubere debet. At Deus non jubet innocentem occidere: Ergò nec summus Magistratus potest hoc jubere, nisi se subjectum Deo esse non intelligat, ut Pharaho: Peccant ergò Principes 1. qvi ob injuriam nullam, vel levem, eamqve præsumptam, subditorum aliqvem occidi curant. 2. Qvi opera rusticorum ad aliqvid utentes, eos lethaliter percuti curant, si ad palatum servire ignorent. 3. Qvi in bello innocentes, ut mulieres, infantes, rusticos, pacificos, plecti curant. Ut supra dixi, Principes possunt aliqvando parcere vitæ mortem merentis, sed non possunt mortem non merentem occidere, nisi se homicidas exhibere velint, ut David aliqvando. Homicidia non minus condemnant Principes, qvam subditum aliqvem vilem, nisi amarulentissime illa defleant, ut aliqvando David.

XLIII. Potestne bellum ex utraque parte esse justum, v. g. bellum hodiernum potestne esse justum tum ex parte Ungarorum, tum ex parte Germanorum?

Bellum igitur &c. hoc est; si (ut dictum thesibus præcedentibus) innocentem nec Deus occidere jubet; nec summus Magistratus eum occidere jubere potest, tum bellum ex utraque parte justum esse nunquam potest (v. g. si hodiernum bellum ex parte Ungarorum justum est, ex parte Germanorum justum non est) & contra: Ratio consequi quia si una pars belli nocentes occidit, altera ejus pars innocentes occidit (v. g. Si in hodierno bello Ungari nocentes Germanos occidunt, Germani innocentes Ungaros occidunt) Ratio rationis 1. quia causa mortis non potest esse utrinque, id est, si una pars belli meretur mortem, altera non item (v. g. si Germani merentur mortem, Ungari non item) Quia si una pars belli justam causam habeat bellum gerendi altera non habet. v. c. Si Ungari habeat justam causam belli gerendi contra Germanos, tum Germani justam causam contra Ungaros belli gerendi habere non possunt. l. 5. cas. c. 33. q. 1.

XLIV. 2. Quia etiam justa pars belli injusta erit, si in belli injusta parte intendat occidere innocentes, id est, illos qui non sunt authores culpæ, propterquam bellum geritur, quales sunt infantes, fœminæ, pacifici homi-

mes;

703147

nes, agricolæ, v. g. hodiernum bellum ex parte Ungarorum justum, injustum erit si Ungari ex parte Germanorum innocentes occidere intendant.

XLV. *Bellum licitum estne Christianis?*

Bellum est qvando per vim certatur. Geriturqve vel inter duos, & vocatur duellum; vel inter plures & vocatur proprie bellum. Bellum est justum vel injustum. Iam 1. bellum justum est licitum Christianis. Patet 1. an ita sit ex exemplo Israelitarum, qvibus bellum justum gerere adversus hostes suos licitum fuit. Sed qværes: qvæ efficiunt bellum justum? 1. Legitima causa, v. g. gravis & atrox aliqva injuria, qvalis est hodierna persequutio, secus illud audiemus ab hostibus: sine causa persequntur me. Neqve gravis injuria erit justa causa belli; nisi post alia omnia media pacis tentata. Deut. 20. Iud. 20. 2. Legitima authoritas. Is cui licet bellum gerere est summus Magistratus, qvalis est Imperator, Rex, Princeps, qvi à superiore non pendet, Subditis enim & privatis, qvi tantum sunt privati, nullo modo licet bella gerere, nisi belli nomine intelligatur justa defensio adversus vim iniqvam, ab eo potissimum illatam, cui fidelitatis juramento non es obligatus. 3. Justa intentio seu finis. Non enim licet bellam gerere, nisi vel 1. Ad purum Dei cultum adversus temerarios, corruptores & violentos oppressores defendendum. 2. Ad compescendos & puniendos eos, qvi publicæ justitiæ contumaciter resistunt. 3. Ad libertatem

& salu-

& salutem publicam adversus hostes ejus defendendam aut recupetandam. 4. Ad vicinos aut veræ religioni addictos, si ob religionem tyrannice opprimantur, liberandos & defendendos. 5. Ad vicinos & præcipue cognatos ex hostium manibus eripiendos. Ad bellum qvi convolant tantum spe prædæ, nulla habita ratione juris & justitiæ causæ, pro armatis in Rempub: latronibus haberi solent. 4. Modus justus. Ex modo bellum justum est. 1. Si infideles in auxilii non facile vocentur. 2. Si mendacia, perjuria pro stratagematis licitis non usurpentur, ut hodie. 3. Si soli nocentes, seu authores causæ belli lædantur & coerceantur. 4. Si nocentes inpudititia non lædantur, ut hodie fit. l. 5. cas, c. 33. q. 4. 6. 7. 8. 5. Si non suscipiatur temere, sed inevitabili urgente necessitate, præeunte exquisita deliberatione. 6. Si militis insolentia & crudelitas severa disciplina coerceatur. 7. Si miles non ex rapto, vel sudore & sanguine innocentium per vim expressо vivat & sustentetur, sed ex stipendio, qvod de suo persolvat, qvi bellum gerit. Civitatem integram in prædam dare militibus, iniquum & crudele est: qvia plurima inde horrenda consequuntur, nullumqve inter nocentes & innocentes discrimen statuitur. 2. Cur ita sit. 1. Qvia Deus olim populum suum Judaicum non jussit tantum bella gerere, sed & modum gerendi præscripsit, Num. 31. 5. 1. Sam. 18 16. & 25. 28. 2. Qvia Magistratus est Dei minister & ultor ad iram ei, qvi malum fecit. Rom. 13, 14. 3. Qvia nec

Christus

703147

Christus, nec Apostoli viris militaribus ad Christi Ecclesiam conversis militia interdixerunt. Unde Iohannes cum milites confitentes baptizaret, non jussit eos à militia abstinere; sed tantum stipendio suo acqviescere. Luc. 3. 14. Refutatio. Ergò errant Anabaptistæ & Sociniani, qvi jus gladii exercendi, & belli gerendi adimunt Christiano Magistratui. Obj. Christiani debent potius injurias pati, qvam judicio contendere, & vindictam petere. 1. Cor. 6. 6. Ergò judicia inter Christianos exerceri non debent, nec injuriæ vindicari per gladium vel bellum. R. Antecedens simpliciter verum non est, nec probatur ex allegato Apostoli loco. Non enim simpliciter negat Apostolus judicio contendendum esse; sed non vult Christianos temerè & levibus de causis decurrere ad Magistratus Ethnicos, eorumqve vindictam adversus fratres implorare. Non autem teneri Christianos qvasvis devorare injurias; sed Magistratus auxilium iisdem implorare permissum esse, vel ipsius Pauli constat exemplo, qvi ad Cæsarem appellavit. Act. 25. 10. 21. Vend. l. 1. c. 29. th. 11. Expli. 5. 2. Duellum, qvod sponte per conventionem suscipitur, est illicitum: qvod patet tum an ita sit ex illo. Non occides, privatim scil. ut sit in duello, tum cur ita sit. 1. Qvia duelli leges (sicut etiam potandi leges) non sunt à Deo scriptæ, sed à Diabolo traditæ in perniciem generis humani. 2. Qvia in duello qvisqve Iudex est in propria sua causa, idqve ira, furore & vindictæ appetitu turbatus & semet una cum adver-

adversario eidem periculo subjicit, in causa levi, & gravi. Correctio. Damnandi sunt ergò. 1. Magistratus, hoc malum ferentes, 2. Duellantes. Obj. 1. David cum Goliatho duellum habuit: Ergò hodie etiam licet, R. Conseq. negatur: qvia duellum illud extra ordinarium fuit. 2. Duellum est medium defendendi honoris: Ergò licitum est, R. Defensio honoris non excusat duellum, qvia conjuncta est cum ignominia Dei: & honor mundanus vanus anteponitur honori Dei, pro qvo solo ad mortem usqve legitime dimicandum est. Honor legitime defendi potest, sine bestiali duello. l. 5. cas. c. 32.

XLVI. Liceatne promiscue cuilibet in bellum ire, & suam operam belli ducibus offerre?

Iisdem etiam conditionibus &c. hoc est, ad bellum justum gerendum, licet iis, qvi armis uti norunt ire, & operam suam legitimis ducibus offerre, & addicere. Ergò 1. In bellum justum euntes, debent scire armis uti, 1. Chron. 5. 18. Psal. 144. 1. 2. 2. Scientibus armis uti licet ire in legitimum bellum, Luc. 3. 14. 1. Cor. 9. 7. Ergò peccant. 1. Qvi imperiti armorum exercendorum convolant ad bellum, ut artifices, agricolæ, Subulci, bubulci. &c. Tales non prosunt in bello, sed plurimum obsunt. 2. Qvi convolant ad bellum injustum, qvale est illud, qvod 1. justam causam non habet. 2. A summo Magistratu non indicitur. 3. ob malos fines suscipitur.

4. Malis

703147

4. malis modis geritur. 3. Qui armis uti scientes operam suam offerunt, & addicunt illegitimis ducibus: qvales sunt injusti, vel injusto bello præfecti: deberent enim milites primum examinare bellum, & deinde militare, & qvidem pie, sub piis ducibus, nisi qvotidie confundi velint, & æternum perire. Obj. Non datur bellum sanctum, id est, non dantur sancti duces & milites, juxta illud: Nulla fides, pietas &c. R. Dari deberet: Sanctum fuit bellum Israelitarum: sanctus Dux belli fuit Iosua, David: Sancti fuerunt eorum milites. Ioh: Baptista etiam sanctos vult esse milites, cum dicit Luc. 3. 14. Qvoties bellum Israelitarum pollutum fuit, toties malum exitum habuit, ut etiam nostrum hodie: qvoties vero à peccatis purgatum fuit, toties victoriam insignem de suis hostibus reportavit.

XLVII. *Interfectio sui ipsius estne licita, seu licetne alicui semetipsum occidere?*

Non licet ex intentione directa. Patet. 1. an ita sit ex illo: Non occides, scil. nec teipsum, nec alium. 2. Cur ita sit. 1. Qvia est à Deo prohibita lege Decalogi: Non occides: qvæ propterea simpliciter absqve additione promulgata est, ut intelligeretur vetitum esse occidere imò & lædere tam seipsũ, qvã aliũ hominem. Augustinus. Lib. primo de Civita: Dei Cap. 20. Chrysostomus in Cap. primum Epist: Pauli ad Galatas. 2. Qvia judicio Spiritus Sancti improbatur in Saule Rege Israelitarum, 1. Sam. 31. in Achitophele. 2. Sam.

17. 23. in Iuda Ischariote. Act. 1. 18. 3. Qvia pœnam etiam civilem meretur legibus humanis. Nam corpus ejus qvi se ipse occidit sepultura indignum judicatur, & carnificis potestati permittitur: bonaqve ejus hæredibus non cedunt. 4. Qvia odium suiipsius non est licitum, cum sit contra naturam, sicut Paulus ait, Eph. 5. 29. At suiipsius occisio profecisceitur ex odio suiipsius. Refutatio. Ergò errant, qui licitam esse docent suiipsius interfectionem. Obj. 1. Saul seipsum occidit. 1. Sam. 31. 4. Et Ionas, qvi jussit se abjici in mare. Ion. 1. Ergò, ℣. Negatur conseq. Qvia Saul graviter peccavit seipsum occidens, Ionas fuit Propheta & vidit voluntatem Dei, & ejus instinctu jussit se in mare projici. Deinde voluit Deus in eo exstare typum Christi, ut qvemadmodum Ionas ultro se in mortem obtulit, ut cæteri qvi in navi erant servarentur, & deinde per tres dies noctesqve in ventre piscis fuit: ita Christus ultro se offerre nobis in mortem debuit, ut nos à morte servaremur, & tres dies noctesqve in corde terræ fuit. Obj. 2. Simson necem sibi peperfivit ipse, Iud. 16. 28. 29. Ergò licitum est alicui seipsum occidere. ℣. Negconseq. Qvia Simsonem impulsum fvisse Spiritu Dei certum est: nam Deus illi restituit vires, qvas antea abstulerat. Deinde Simson moriens invocavit Dominum. Et Epistola ad Hæbræos testimonium illi fert fidei & pietatis, eumqve in albo Sanctorum numerat. Tū Simson fuit typus Christi, ultro se se offerens in mortem ut de hostibus Dei vindictam capere,

703147

ret, ac proinde per fidem morte sua hostes populi Dei morti tradidit, tanquam typus Christi devicturi morte sua hostes populi Dei. Simsonis factum vere heroicum fuit & opus vindictæ divinæ in hostes Dei. Obj. 3. Ioh. 12: 25. Qui odit animam suam in hoc mundo, in vitam æternam custodiet eam: Ergò licet seipsum occidere. R. Christi sententia prorsus alio pertinet, nimirum ne quicquam ac ne quidem hanc vitam ipsam honori Dei præferamus, non ut nos occidamus. Obj. 4. 1. Cor. 13. 3. Si tradam corpus meum ut comburatur, charitatem autem non habeam, hoc nihil mihi prodest: Ergò licet seipsum tradere igni ut combutatur, modo fiat in charitate. R. Verba Pauli sic intelligenda sunt: si aut mors necessario oppetenda sit, aut scelus aliquod admittendum, homini pio multò potius est moriendum; non ita tamen, ut quisquam debeat esse autor mortis suæ, sed ut paratus sit à tyranno & carnifice quidvis perpeti. Exemplum est in sociis Danielis. Tamen si quis vel ita tradat se ut à tyranno comburatur, vacuus autem sit charitate, nihil illi prodezit.

XLVIII. Obj. Præcoc: Licitum est aliquando exponere se tali periculo mortis, ex quo mors est certo secutura, ut miles consistens in sua statione, ut Simson ædificium Philistæorum destruens, ut ille, qui in navi pulverem tormentarium accendit: Ergò licet alicui seipsum occidere. R. Negatur conseq. Quia talis non directe intendit semet ipsum occidere; sed hosti incommodare. l. 5. cas. c. 31. qu. 1. a. 4.

XLIX. Obj. Præocc. Aliqvando potest & debet qvis se morti offerre, Ioh. 10. 15. id est, aliqvando licitum & justum est ut qvis patiatur se occidi, non prohibendo, cum possit, sive sit ad justitiæ satis faciendum; sive in defensionem fidei ac honoris Dei; sive in magnum bonum aliorũ vel publicum- vel privatum: Ergò licita est suiipsius occisio. ℞. Conseq. negatur. Qvia hoc non est facere malum; sed tantum peti, l. 5. cas. c. 31. q. 6. 1. 3.

CAPUT. XIX.

De Castitate.

ANALYSIS.

CAstitas explicatur, I. A genere remoto, th. 1. II. A definitione, th. 2. III. A Partibus, n. verecundia & honestate, th. 3. qvæ explicãtur, 1. à discriptionibus, th. 4. 5. 2. á subjecto, tum interno, & radicali, n. voluntate; tum externo, & significativo, n. externa conversatione, th. 6. ex qvo subjecto externo & significativo consectarium infertur, th. 7. 3. à virtutibus synonymicis n. modestia, & gravitate th. 8. qvarum illa describitur, th. 9. hæc verò, th. 10. IV. A distributione in subjecta, qvod castitas sit alia virginalis, alia conjugalis, alia vidualis. th. 11. cujus distributionis, 1. Species negative, & positive indicatur, th. 12. & confirmatur th. 13. 2. partes de-

703147

ten describuntur. Describitur enim castitas, 1. Virginalis. th. 14. 2. Vidualis, th. 16. 3. Conjugalis, th. 15. cujus qvasi species, n. cōjugium. 1. indicatur, th. 17. & confirmatur, th. 18. 2. explicatur. 1. A Definitione, th. 19. 2. A materia, n. uno viro, & una fœmina. th. 20. qvæ, 1. confirmatur, th. 21. 2. usu qvodam illustratur, th. 22. 3. Ab efficiente proxima, (juxta illud: Consensus facit matrimonium) qvæ 1. est legitimus consensus, th. 23. ad qvem reqviritur, primò, ut personæ conjungendæ sint idoneæ: idoneæ erunt autem 1. si inter illas justa distātia sanguinis erit: qvæ 1. probatur tum an ita sit th. 24. tum est ita sit th. 25. qvod ab objectione liberatur, th. 26. qvæ liberatio ab instantia vindicatur th. 27. 2. usu qvodam illustratur, th. 28. 2. Si matuam ætatem habeant. th. 29. secundò ut consensus iste sit rei naturæ conformis: ad qvem reqviritur: 1. Parentum consensus, th. 30. 2. consensus personarum matrimonium contrahentium. th. 31. 4. A forma, qvæ est individua, seu indissolubilis. Conjunctio conjugum: cujus indicatur. 1. ratio, th. 32. 2. usus, de concubinatu rejiciendo, th. 33. 3. efficientes, th. 34. 4. finis, th. 35. 5. usus de non causis separationis conjugum; qvæ sunt alterutrius conjugis: 1. Levis reatus, th. 36. 2. infidelitas, seu hæresis, th. 37. 3. obstinata desertio in parte deserente, th. 38. 4. A finibus, qvi 1. recensentur: sunt enim 1. communicatio corporum: qvæ 1. confirmatur. th. 39. 2. duobus usibus illustratur, th. 40, 41. 2. mutuum solatium, & auxilium,

omnia officia mutua conjugum, tum communia, tum propria in se continens, th. 42. 2. modus eorum assequendorum indicatur, th. 43. V. Ab opposito, n. luxuria: cujus notantur: 1. Synonyma, th. eadem, 2. Causæ adjuvantes, effecta, signa, th. 45.—47. 3. Species, th. 48. quæ 1. enumerantur, 2. describuntur, th. eadem, 3. adulterii proprium oppositum notatur, th. 49. cujus indicatur effectus proprius, n. divortium, seu matrimonii dissolutio, & quoad usum, & quoad vinculum, th. 50.

EXPLICATIO.

I. Quî vocatur justitia respiciens proximi puritatem?

Vocatur castitas. Castitas vocatur Synecdochicè sanctitas: nam alioqvin sanctitas idem est qvod justitia universalis, de qva supra c. 2. Vocatur etiam sanctimonia, Rom. 12. 12.

II. Qvid est castitas?

Castitas est virtus, &c. hoc est, castitas est continentia ab omni coitu illegitimo, & eomq; mixtione præter fidem datam, & contra præceptum Dei, tum in matrimonio, ut mundicies puritasqve cordis, & corporis tanquam insigne, tum extra matrimonium, decus conservetur. Observa ergò. Castitas est studiosè sectanda. Patet 1. an ita sit, Exod. 20. Non mechaberis, id est, sis castus. Exemplum in Iosepho. Gen. 39. 8. & seqq. Paulo 2. Cor. 6. 6. 2. Cur ita sit. 1. Qvia eam Deus mandat, 1. Thess. 4. 3. Hebr. 12. 14. 2. Qvia

703147

2. Quia per illam Angelis sanctis assimilamur. 3. Quia per illam Deo similes simus, ad cujus imaginem conditi fueramus, ad cujus imaginem renovamur. 4. Quia per illam corpus possidetur in sanctificatione & honore, 1. Thes. 4. 4. 5. Quia ad illam Deus nos vocavit, 1. Thess. 4. 7. 6. Quia illius sectatores Deum videbunt: Matt. 5. 8. Heb. 12. 14. Exhortatio. Ergò 1. Sectemur castitatem ob dictas rationes. 2. Fugiamus simulationem castitatis, qualis est Monachorum, Monialium, Pontificum Romanorum & totius cleri Pontificii.

III. *Quæ sunt partes castitatis, seu in quibus consistit castitas?*

In Verecundia, & Honestate.

IV. *Quid Verecundia?*

Est pars castitatis &c. hoc est, verecundia est, qva qvis abstinet ab impuritate, n. illegitima venere, ejusqve causis, effectis signis, speciebus, de qvibus infra th. 44. & seqq. Qvi vocatur alias verecundia? Pudicitia vocatur, qvæ (ut Polanus dicit) omnia illegitimæ veneris signa tollit, & abolet in nobis, ne ulla appareant. Observa ergó, Verecundiæ est studendum. Patet 1. an ita sit. Non mechaberis, id est, sis verecundus, id est, abstineas ab omni impuritate, ejusqve causis. 2. Cur ita sit. 1. Quia mandatur nobis à Deo, Hebr. 12. 28. Inprimis reqvirit virtus hæc in sexu fœmineo, sicut Paulus ait: 1. Tim. 2. 9. Item in adolescentibus. 2. Qvia est sancta virtus, qvæ turpitudinem

omnem temperantiæ contrariam fugit: id qvod ipso vultus colore, imprimis autem rubore patefacit & declarat. 3. Qvia est testimonium sanæ mentis & sinceri judicii adhuc in nobis permanentis de rebus obscuris. Dehortatio. Fugiamus 1. invereundiam, qvæ est vitium, cum qvis turpitudinis vel nullum, vel hebetem & obtusum sensum habet. Qvæ fugienda est: 1. Qvia prohibetur á Deo. 2. Qvia hominem reddit abominabilem Deo. 3. Qvia est signum deleti in animo rerum honestarum & turpium Spiritualis judicii. 2. Pudorem rusticum, qvi est vitium, cum qvis reprehensionem & ignominiam metuit etiam ab inferioribus, idqve in ea te qvæ per se honesta est; quum eorum pudet qvempiam, qvorum pudere non oportet.

V. *Quid est honestas?*

Est pars castitatis &c. hoc est, honestas est, qva qvis castitate, seu puritate, n. legitima venere, ejusqve causis, n. modico cibo & potu; effectis, ignis, n. pudico aspectu, puris sermonibus, honesto vestitu, ornatu utitur. Observa ergò. Honestati est studendum: qvod patet 1. an ita sit: Non mechaberis, id est, legitima venere utere, ejusqve causas, effecta legitima demonstres. 2. Cur ita sit. 1. Qvia á Deo mandatur, Exod. 20. 26. Sic 1. Cor. 11. 10. Dehortatio. Fugiamus inhonestatem, cujus actus possunt colligi ex contrariis.

VI. *Qvæ sunt subjecta verecundiæ & honestatis?*

Ut

703147

Ut omnis virtus, sic verecundia & honestas interne & radicaliter sunt in voluntate nostra; sed externe, & significative sunt in externa nostra conversatione, hoc est, interne cor nostrũ debet esse verecundũ & honestũ: externe verò cõversatio nostra: cõversatio nostra verecũda & honesta est indicium & signũ cordis nostri verecundi & honesti; qvia ut conversatio inverecunda & inhonesta significat, & ostendit cor nostrum inverecundum & inhonestum esse: sic conversatio nostra verecunda & honesta significat & demonstrat nos habere cor verecundum & honestum.

VII. *Qvo respectu vocatur castitas pudicitia, seu verecundia & honestas?*

Hinc &c. id est, verecundia & honestas significativè sunt in conversatione nostra externa: Ergò castitas vocatur præcipue pudicitia, qvatenus tollit externa signa impuritatis, seu illegitimæ veneris, qvalia sunt impudici aspectus, amplexus, tactus, chorex, &c. vocatur verò præcipue honestas, qvatenus ponit externa signa puritatis, seu legitimæ veneris, qvalia sunt puri aspectus, sermones, &c. Additur præcipuè, qvia castitas nominatur etiam pudicitia, seu verecundia, qvatenus abstrahit ab impuritate ipsa, & honestas, qvatenus ducit ad puritatem ipsam.

VIII. *Qvæ virtutes referuntur ad verecundiam & honestatem?*

Præcipue refertur ad verecundiam modestia, ad ho-

ad honestatem verò gravitas; qvia modestia ita fere definitur ut verecundia; gravitas verò ut honestas, ut vides. Additur præcipuè; qvia communiter verecundus est & modestus, & gravis: & etiam honestus est, & modestus & gravis.

IX. Qvid est modestia?

Qva puritatis decorum observatur, id est, qvâ qvis carnis concupiscentiam refrænat, ne erumpat ad turpes commixtiones, & earum causas, effecta, signa: de qvibus infra dicemus.

X. Qvid est gravitas?

Qva puritatis decorū observatur, hoc est, qvâ qvis cupiditatem carnalem erumpere permittit tantum ad legitimam commixtionem, ejusqe causas, effecta, signa.

XI. Qvotuplex est castitas?

Triplex: n. Virginalis, Conjugalis, Vidualis, seu Virginis, Conjugis, Vidui & Viduæ.

XII. Hæc distributio castitatis, qvæ distributio est?

Non est generis in species; sed adjuncti in subiecta.

XIII. Distributio hæc inqvam castitatis, nec est integri in membra, qvia castitas non constat ex castitate virginis, conjugis, vidui & viduæ, tanqvam ex membris oppositis, ut constat homo ex corpore & anima; membra enim ex qvibus castitas constat sunt verecundia & honestas, ut dictum ad th. 3. neqve est distributio generis in species, qvia castitas virginis non differt specie à castitate conjugis, & vidui

703147

vidui, ut homo differt à bestia; sed est distributio adjuncti in subjecta; qvia castitas virginis tantum subjecto differt a castitate conjugis & vidui, sicut eruditio Theologica Pauli tantum subjecto differt ab eruditione Theologica Petri.

XIV. *Qvid Castitas Virginalis?*

Qvæ à Virgine debet custodiri, donec honeste contrahat matrimonium. Virgo est mas & fœmina rei venereæ expers. Observa ergò, Virgini castitati studendum, qvod patet tum an ita sit: Non mechaberis, id est, virgo ne polluas te illicita venere. Sic 1. Cor. 7. 34. virgo sancta, id est, venere illicita non polluta debet esse: tum cur ita sit, 1. Qvia sine sanctimonia vitæ nec virgo videbit Dominum, Hebr. 12. 14. Sic 1. Cor. 6. 10. 2. Qvia virginis non castæ pœna magna est, Deut. 22. 21. & seqq. Correctio. Peccant ergo juvenes petulantissimi, qvi non contrahunt matrimonium, donec illos vagæ libidinis, & illicitæ veneris non satis superqve tædeat: nec non lascivæ puellæ, qvæ post lupanaria amant matrimonia, qvæqve soli explorato juveni nubere volunt & amant. Hi juventutem suam Diabolo consectantes ambigere possunt, an eorum senectus Deo sit unqvam placitura, nec ne.

XV. *Qvid Castitas Conjugalis?*

Qvæ à Conjugibus, n. marito & uxore observari debet. Observa ergò, Conjuges casti esse debent: qvod patet tum an ita sit. Non mechaberis, id est, conjux ne illicita

venere

venerere polluas, Sic Tit. 2. 5. Ubi juventus adolescentulæ maritatæ castæ esse. 1. Petr. 3. 1. 2. 4. tum cur ita sit. 1. Qvia sine castitate nec Conjuges possunt salvari. Heb. 12. 14. 1. Cor 6. 10. Heb. 13. 4. 2. Qvia Conjugum adulterorum pœna capitalis est. Deut. 22. 22. Correctio. Damnantur ergo Conjuges adulteri.

XVI. Qvid est Castitas Vidualis?

Qvæ a Viduis, n. viduo Viro, & vidua fœmina servari debet. Observa ergò: Vidui casti esse debent: qvod patet 1. an ita sit. Non mechaberis, id est, vidui & viduæ casti sitis: 2. Cur ita sit. 1. Qvia nec vidui & viduæ salvabuntur sine castitate, 1. Cor. 6. 10. 2. Qvia illi etiam punientur à Magistratu nunc morte, si scilicet rem cum persona conjugata habuerint, nunc virgis si cum personis liberis consveverint. 3. Qvia vidua, qvæ lascivit, vivens mortua est. 1. Tim. 5. 6. Correctio. Peccant ergò vidui & viduæ in impuritate viventes. Media castitatis virginalis & vidualis conservandæ sunt inter alia jejunium & preces. Hoc genus dæmoniorũ, n. eõcupiscẽtia virginalis, vidualis non potest ejici, nisi jejunio & precibus.

XVII. Qvid refertur ad Castitatem conjugalem, seu qvid est Conjugalis castitas?

Ad conjugalem castitatem refertur conjugium legitime contractum & observatum, seu castitas conjugalis est conjugum legitime contractum & observatum: & contra. Patet 1. an ita sit,

703147

an ita sit, ex Tit. 1. 6. 8. ubi Paulus jubet Episcopum esse continentem seu castum, qvem tamen nihilominus vult esse virum unius uxoris, Sic Hebr 13. 4. Ubi Paulus conjugium vocat cubile impollutum, seu castum. 1. Pet. 3. 1. 2. 4. Ubi conjuges dicuntur casti, adeoqve, conjugium castum. Qværes, Qvi contrahitur & observatur conjugium legitime? Legitimè conjugium contrahitur, si contrahatur juxta conditiones in definitione requisitas, th. 19. id est, 1. Si unus vir unam uxorem ducat, 2. Si. &c. Legitimè verò observatur conjugium. 1. Si finis ejus non violetur. 2. Si illicite vir cum uxore sua non concumbat. Illicitus concubitus cum propria uxore est, cum maritus cum uxore alioqvin justa atqve legitima, coit injuste & illegitime, nempe vel quum omnino vacandum est animo comparando ad religiosam perceptionem verbi & mysteriorum Dei, vel tempore qvo menses uxori fluunt, vel alioqvin nimis freqventer, vel quum est ebrius vel repletus cibo atqve potu &c. sic, ut non utatur; verum abutatur uxore sua. Am. Sciagr. Dom. 41. Doc. 2. Concubitus illicitus vitari debet. Patet 1. an ita sit non mechaberis, id est, ne illicito modo cum uxore tua concumbas. 2. Cur ita sit, 1. Qvia divino jure est interdictus. Exod. 19. 15. Lev. 15. 19 & seqq. & 18. 19. 2. Qvia noxius est, nam ex concubitu cum menstruata uxore nascitur proles leprosa, aut alioqvin morbosa, & nimis freqventi coitu nascitur mola. 3. Qvia vitatus fuit etiam ab honestioribus Ethnicis: ut Zenobia Palmyreno-

rum regina amans erat Odenati mariti sui, sed ob matrimonii finem liberos, quos ut concepisset, tangi à marito mox abnuebat.

XVIII. 2. Cur ita sit, 1. Quia conjugium à Deo institutum est: Ergò in se est purum seu castum. 2. Quia Deus ita instituit cõjugium, ut sit medium conservandæ puritatis seu castitatis. Resutatio. Errant ergò pontificii negantes conjugium esse castitatem. Obj. 1. Cœlibatus est castitas; Ergò non conjugium. ℣. In cœlibatu debet & potest quidem castitas observari; sed tamen ipse in se, nec est castitas, seu puritas, nec per se est medium castitatis conservandæ. Obj 2. Abstinentia, seu castitas est abstinentia ab uxore, Tit. 1, 8. Ergò conjugium non est castitas. ℣. Antecedens negatur, ut patet ex ℣. 5. Unde conjugium præstantius dicitur esse cœlibatu. Lib. 5. cas. c. 35. q. 1. Observa ex ratione th. 17. Deus est author conjugii, quod patet ex Gen. 2. 18. Sic Matt 19. 4. 5. Prov. 18. 22. & 19. 14. Informatio. Ergò conjugium est res per se bona, 1, quia Christus illud præsentia sua & miraculo in nuptiis Chananæis honoravit. Ioh. 2. 1. & seqq. 2. quia Paulus ait Heb. 13. 4. Honorabile, &c. & eosdem reticis accenset, qui conjugium contrahere prohibent. 1. Tim. 4. 3. quod olim fecerunt Tatiani, Manichæi, Marcionitæ, Encratitæ, & alii, qui conjugii authorem diabolum dixerunt esse, adeoque illud, ut rem malam condemnarunt.

XIX. Quid est Conjugium?

Est unius

703147

Est unius, &c. ubi est, 1. definitum a. conjugium à jugo communi, qvo vir & uxor simul in unam carnem & veluti in unum hominem jungûtur. Dicitur conjugium etiam 1. Matrimonium a fine: nam in hunc finem mulier nubit viro, ut fiat mater liberorum; matrimonium enim a matre dictum est. 2. Connubium & numero plurali Nuptiæ à nubendo, id est, tegendo vel obtegendo, qvia sicuti cœlum interdum nubibus obtegitur: sic antiqvitus virgines, dum ad viros ducebantur, velamine tegebantur: idqve ad testandum, 1. Pudorem & verecundiam. 2. Subjectionem & obedientiam seu alterius potestatem in se. 1. Cor. 11. 5. 10. ut patet exemplo Rebeccæ, Gen. 24. 64. 65. qvæ cum vidisset Isacum maritum suum è camelo exiliit, & accepto pallio se operuit. Cui similis est expansio illa vestimenti Ruth. 3. 9. & Isa. 4. 1. 2. Definitio, ubi iterum est, 1. Genus n. conjunctio, 2. materia, n. unus vir & fœmina una, 3. efficiens causa secunda n. consensus, qvi hoc tes, 1. sint non cognatæ. 2. sint maturæ ætatis. 3. habeant liberum consensum una cum suis Parentibus. 4. Forma, nimirum individualis conjunctio. 5. finis, n. communicatio corporum, & mutuum auxilium: adeoqve conditiones hominum in conjugio copulabilium hæ sunt: n. 1. ut sint duæ tantum personæ, qvarum una sit mas, altera fœmina. 2. ut personæ illæ sint non cognatæ. 3. ut personæ illæ sint maturæ ætatis. 4. ut personæ illæ una cum suis Parentibus legitimum consensum habeant.

5. ut individualiter conjungantur. 6. ut ad finem justos conjugii obtinendos sint idoneæ. Quæres hîc: Conjugium estne sacramentum? Non, quod patet tum an ita sit Matt. 19. 6. ubi conjugium conjunctio dicitur: tum an ita sit, 1. Quia definitio sacramenti non convenit conjugio. Non enim est signum visibile à Deo institutum eo fine, ut promissionem de gratuita peccatorum remissione, per Christum impetrata nobis significet, obsignet & exhibeat. 2. Quia in V. T. conjugium non fuit sacramentum: Ergò nec in N. T. est. Refutatio. Errant ergo Pontificii conjugium sacramentum dicentes. Obj. Eph. 5. 31. Paulus conjugium vocat mysterium, id est, sacramentum: Ergò. R. I. Antecedens negatur: quia Paulus mysterium vocat non conjugium; sed conjunctionem Christi cum Ecclesia; sic enim loquitur: mysterium hoc magnum est: loquor autem de Christo, & de Ecclesia. 2. Conseq. negatur: quia etsi omne sacramentum sit mysterium; tamen non omne mysterium est sacramentum. Enesa Bellar. Tom. 3. l. 7. c. 2.

XX. Quæ est materia conjugii?

Unus vir & una fœmina. Observa ergò. Conjugium constare debet tantum ex uno viro & una fœmina. Patet 1. an ita fit Gen. 2. 22. Ubi Deus Adamo uniçam tantum uxorem adduxit. Sic Matt. 19. 6. ubi Christus de conjugio olim in Paradyso instituto & deinceps conservando ait duos in una carne futuros, non plures, Malac. 2. 15. ubi Propheta

Judæ

703147

Iudæos polygamos reprehendens, dicit Deũ olim in creatione virum & fœminam unum fecisse, non virum & fœminas plures.

XXI. 2. Cur ita sit. 1. Non potest, &c hoc est, quia amor conjugalis debet esse perfectus: At amor perfectus conjugalis non potest esse, nisi inter duos, n. unum maritum, & unam uxorem: maritus enim magis amaret unam, quam aliam, & magis gratificaretur uni, quam alii, ut olim Iacob, David, Elkana. 2. Quia Paulus Episcopum unius uxoris virum vult esse. 1. Tim. §. 2. 3. Quia Deus jubet ut semel una tantum uxor ducatur. Lev. 18. 18. Refutatio. Ergò Conjugium non potest constare 1. ex Viro & Viro, 2. ex fœmina & fœmina. Correctio habetur th. seq.

XXII. *Estne ergo Polygamia licita?*

Poligamia (qvâ vir unus plures simul ducit uxores, vel una fœmina se simul pluribus maritis jungit) est illicita: 1. quia ut dictum materia conjugii sunt duo homines, n. unus vir & una fœmina, 2. quia est species adulterii: nam si mœchatur, qvi uxore dimissa aliam ducit, teste Christo, Matt. 19. 9. Ergò mœchatur etiam qvi uxore retenta, aliam vel plures ducit. 3. qvia polygamia est peccatũ, 1. contra primam conjugii institutionem & legem, Gen. 2. Nam 1. unum virum & unam mulierem fecit & conjunxit Deus: ita, ut qvicqvid supra accedit, sit monstrosum. Malac. 2. 15. 2. Edicto saneivit, ut duo, non tres, aut plures essent una caro: & ut vir adhæreret uxori suæ, non uxoribvs. Matt. 19. §. 2. Est et.

iam peccatum contra legem naturæ, & rationē rectam, nam 1. est contra illud, qvod homini inditum est in prima institutione humanæ naturæ. 2. est contra naturam amoris conjugalis, qvi ita proprius est & singularis, ut tertiam personam non possit admittere ad ejusdem rei communionem: sicut experientia docet in Zelotypia conjugali. 3. Est contra naturam contractus matrimonialis, qvo fit ut conjux corpus suum non habeat in potestate sua: 1. Cor. 7. 4. Unde etiam est qvod injustitiæ & perfidiæ reus peragatur qvi alteri se se jungit. Malac. 2. 14. 15. 4. Est contra unitatem illam prolis cutam, qvam conjugii finis requirit. 5. est contra perfectionem illam, qvæ in brutis qvibusdam animalibus reperitur. Nam volucres inveniuntur variæ, qvæ ex naturæ instinctu, conjunctionem servant unius ad unā, & ratio dictat, majorem requiri continentiam & ordinationem in homine qvam in volucre qvacunqve. 6. Est contra principum illud naturale: qvod tibi fieri non vis, id alteri ne feceris. 7. tollit pacem familiæ, sicut experientia docet, Gen. 4. 23. & 30. 1. Sam. 1. 6. Lev. 18. 18. Obj. 1. Sanctis Patribus Veteris Testamenti usitata fuit polygamia, nec unqvam propter eam à Deo leguntur reprehensi: Ergò licita est polygamia. R. Negatur consequentia, ratio negationis est qvia non exemplis, sed legibus judicandum est: nec qvicqvid in V. T. toleravit Deus, id illico probavit, vel etiam in N. T. Christus concessit. Sic & divortia in V. T. sunt tolerata, & à Mose in specie permissa, qvæ tamen in N.

T. Christ

703147

T. Christus extra causam adulterii, prohibuit. Obj. 2. Deus dedit Davidi uxores plures, 2. Sam. 12. 8. Ergò polygamiam non improbavit, nec ea jam est illicita. R. Negatur consequentia: quia non loquitur Prophetа de traditione uxorum in matrimonium; sed in potestatem Davidis. Quod si verò cõtendas & eviceris, de matrimonio Prophetam loqvi: qvod tamen probari è textu nequit: per traditionem non nisi permissio divina erit intelligenda. Atqvi multa Deus permittit, qvæ tamen non probat.

XXIII. *Qvæ est causa efficiens secunda conjugii?*

Consensus legitimus. Qvæ requiruntur ad hoc, ut consensus sit legitimus? 1. ut personæ matrimonium contrahentes sint idoneæ, 2. ut consensus iste sit rei naturæ, & legi Dei consentaneus.

XXIV. *Qvæ requiruntur ad hoc, ut personæ sint idoneæ?*

1. Justa distãtia sangvinis, id est absentia propinqvitatis carnis, id est, consangvinitatis, seu cognationis, & affinitatis. Propinqvi carne sũt cognati, vel affines. Cognati sunt, qvi ab aliis oriuntur: illi a qvib' alii oriũtur sunt Parentes: qvi verò oriuntur sunt filii & filiæ. Affines verò sunt consangvinei alterius conjugis: qvales affines sunt, 1. Socer & Gener, 2. Socrus & nurus, 3. Vitricus & Privignus, item privigna. 4. Noverca & Privignus, item Privigna, 5. Levir, id est, mariti frater, & Glos,

id est, mariti soror, vel uxoris, soror. &, Sororius, hoc est, Sororis maritus, & fratria; id est, fratris uxor, qvæ etiam glos à qvibusdã appellatur. Ergò propinqvitas carnis, id est cognatio & affinitas, personas matrimonium contrahentes reddunt inidoneas: qvia Lev. 18. 6. & seqq. prohibentur cognati & affines conjugium contrahere: qvibus cognatis verò & affinibus non liceat conjugium contrahere Vendelinus ex citato loco his regulis comprehendit. n. 1. Inter Parentes & liberos perpetua est conjugii prohibitio. Parentes hic apellantur omnes, qvi in eadem linea recta ascendente sunt constituti: ut pater, vel mater, avus vel avia, proavus vel proavia, abavus vel abavia, &c. Liberi omnes, qvi in eadem linea descendente sunt constituti: ut filius, vel filia, nepos vel neptis, pronepos vel proneptis, abnepos vel abneptis &c. Itaqve Adam, primus noster parens, si adhuc viveret, uxorem jam ex humano genere non posset ducere: qvia omnes fœmellæ ipsius sunt filiæ. 2. Inter fratres & Sorores perpetua est conjugii prohibitio. 3. Inter te & Sororem patris vel matris tuæ, omnesqve in linea recta superiores perpetua est conjugii prohibitio. 4. Inter te & filium fratris tui ejusqve neptem, proneptem &c. perpetua est conjugii prohibitio. 5. Inter novercam & privignum, vel vitricum & privignam perpetua est conjugii prohibitio. 6. Inter socrum & nurum, interqve generum & socrum perpetua est conjugii prohibitio. 7. Inter te & uxorem patrui vel avunculi, inter uxorem tuam viduam & patruum

703147

& patruum vel avunculum perpetua est conjugii prohibitio. 8. Inter te & fratriam tuam, & inter te & glotem tuam perpetua est conjugii prohibitio. Matrimonium intra prohibitos hosce gradus contractum incæstus appellatur. Sic Polan: Bucan: Ames: l. 5. cas. c. 35. q. 3. Iust. instit. l. 1. de nuptiis. Observa ergò. Personæ matrimonium contrahentes non possunt & debent esse consangvineæ & affines. Patet 1. an ita sit Lev. 18. 6. & seqq. ubi prohibetur matrimonium inter consangvineos & affines.

XXV. 2. Cur ita sit. 1. propinqvitas enim &c. hoc est. qvia conjugium inter consangvineos & affines tollit singularem reverentiã & verecundiam, qvam cognatis & affinibus naturaliter tanqvam propriis nostris carnibus debemus: retegit enim contra naturalem verecundationem nuditatem consangvineorum, & affinium, contra illud Dei interdictum: Lev. 18. 6. & seqq. 2. Qvia consangvinei tales sunt ab initio qvasi una caro, atqve adeo minus idonei, ut per contractum novum fiant una, ex non una: qvæ est coniugii natura. 3. Qvia familiaritas & consvetudo consangvineorum multis incommodis præberet occasionem si jus haberent matrimonium contrahendi. Vides has & alias rationes in Thom. 2. 2. q. 154. art. 9.

XXVI. Obj. Præcc. Lex illa Lev. 18. 6. & seqq. qvæ prohibet conjugium inter consangvineos & affines non est moralis, seu naturalis, communis, & perpetua, sed ceremonialis, & judicialis, temporalis, & judæis pro-

prin-

pria: Ergò hodie Christianos non obligat. R. Antecedens negatur, qria damnantur gentes, qvod legem illam non observaverint, Lev. 18. 24. 26. 30. Ergò lex illa fuit moralis, naturalis, perpetua, & communis omnibus, non Judæis propria, & temporaria. Ratio consequ. qvia gentes solam legem naturalem tenebantur observare. Paulo teste tenentur hodie Christiani legem illam Leviticam prohibentem conjugium inter consanguineos & affines observare 1. Cor. 5. 1.

XXVII. Instantia prioc. Conjugia inter fratres & sorores in mundi primordio fuerunt usitata: & Deut. 25. 5. jubetur uxor fratris demortui absqve liberis, nubere fratri superstiti: Ergò lex illa Levitica non est moralis, perpetua, communis omnibus. R. Consequ. negatur, qria est moralis, sed ita, ut exceptionem admittat, 1. ex mera necessitate, ut in initio mundi. 2. ex speciali Dei mandato, dispensatione, seu concessione, ut Deut. 25. 5. Gen. 38. 8. & 11. 29. & 29. 16. Exod. 2. 1. & 6. 20. Ener: Bellar: Tom. 3. l. 7. c. 3. Thom. suppl. 3. p. q. 54.

XXVIII. Refutatio. Carnaliter cognati & affines non possunt matrimonium contrahere: Ergò errant Pontificii, 1. dicentes matrimonium non posse contrahere, 1. cognatos spirituales, n. 1. profilios & promatres, nec non profiliat & propatres. 2. compatres & commatres. 2. tutores & pupillos. 2. permittentes, ut consanguinei & affines matrimonium contrahant, Thom. suppl. 3. p. q. 56.

XXIX.

703147

XXIX. 2. Maturitas ætatis, qvalis ætas in masculis est ætas 20. annorum: in fœminis verò ætas 18. annorum. Observa ergò. Personæ matrimonium contrahentes debent esse maturæ ætatis qvod patet tum an ita sit, 1 Cor 7. 36, 40. tum cur ita sit: qvia personæ immaturæ ætatis 1. minora pacta, n. venditionis & emptionis &c. non possunt contrahere. Ergò multo minus grave hoc conjugii pactum. 2. non possunt familiam curare, ut nxor strenua Prov. 31 10, 11. Refutatio. Ergò non possunt matrimonium contrahere, qvi pueritiæ nondum aut vix dum egressi sunt annos, qvales olim à Romanis ad conjugium admittebantur: & etiam ab Ungaris hodie admittuntur.

XXX. *Qvæ requiruntur ad hoc, ut consensus sit naturæ & legi Dei conformis?*

1. Parentum (n. Patris, Matris) & eorum vices gerentium (n. tutorum, dominorum &c.) consensus (qvi est eorum voluntas, qvâ volunt, ut filius hanc ducat, & filia huic nubat) si modo adhuc sint in eorum potestate. Additur: si modo adhuc sint in eorum potestate: nam Parentum consensus ad liberorū à potestate ipsorum liberatorum conjugium saltem ex necessitate non requiritur. Liberantur autem liberi à potestate Parentum nuptiis Num. 30, 6. 9. deportatione, servitute pœnæ, dignitate, emancipatione, adoptione, ut vides in Iust. instit. l. 1. tit. 12. Observa. Consensus Parentum necessario requiritur ad liberorum con-

rum conjugium. Patet 1. an ita sit, ex exemplo Adami ex consensu Dei uxorem ducentis, Gen. 2. 22. nec non Sarx, Rachelis, Lex, ex quarum consensu nubunt ancillæ ipsarum. Gen. 16. & 30. Capp. Agar. 21. 21. Abrahami 24. Bathuelis & Labani 29. 49. & seqq. Isaci, Rebeccæ, 28. 1. 2. & 29. 18. 20. Ietronis. Exod. 2. 21. parentum Samsonis Iud. 14. 2. 10. Ruthæ c. 3. 1. 2. Cur ita sit 1. Quia communicatio & consultatio cum parentibus instituta de contrahendo matrimonio, & obsequium, quod parentibus hac in parte præstatur, est magna pars honoris, qui debetur parentibus ex quinto præcepto: Honora patrem & matrem. 2. Quia puella virgo compressa ab alio in matrimonium nequit duci, refragante patre. Exod. 22. 16. 17. 3. Quia votum factum à puella adhuc in potestate constituta irritum & nullum est, si pater contradicat. Num. 30. 3. 4. 4. Quia jus nuptum dandi filias, Deus ubique in V. T. vendicat parentibus: Filiam tuam non dabis Chananæo, Deut. 7. 3. Idem in N. T. parentibus tribuit Paulus, 1. Cor. 7. 36. 37. 38. 5. Quia liberi parentibus obedire in omnibus jubentur. Coloss. 3. 20. Sic Buc. l. 12. q. 18. L. 5. cas. c. 35. q. 3. 1. 9. & seqq. Refutatio. Errant ergo Pontificii, qui clandestina sponsalia à filiis familias insciis & invitis parentibus contracta vera & rata esse volunt, docentque consensum parentum esse tantum de conjugii liberorum honestate, non autem necessitate. Ener. Bellar. Tom. 3. l. 7. c. 3.

XXXI.

703147

XXXI. 2. Consensus personarū matrimonium contrahentium: isqve voluntarius & liber, non coactus & erroneus. Coactio debet abesse à consensu matrimonium contrahentium: non enim est consensus, nec conjugium, cum persona vi cogitur, ut conjugium promittat. Hæc coactio cum multis malis conjuncta esse solet. Error etiam abesse debet à consensu matrimonium contrahentium, tum personæ, tum castitatis, tum potentiæ, tum sanitatis: non enim est consensus, nec conjugium cum personæ matrimonium contrahentes ex errore in matrimonium consentiunt nisi de novo in defect' hosce cōsentiant, juxta juris consultorum regulam: contractus bonæ fidei, cui dolus dedit causam, ipso jure nullus est. Error personæ est, cum alicui illa tradi tur qvam noluit. Iacobo sic tradita est Lea pro Rachela, Gen. 29. Error castitatis est, cum illa, qvæ pro virgine nupsit, est scortum: de qva extat lex Deut. 22. Error potentiæ est, cum ille qvi pro viro duxit, est spado naturâ vel casu. Error sanitatis est, cum altera pars morbum incurabilem & abominabilem occultavit, qvalis est Lepra, vel similis. Error fortunæ, cum altera pars dixit se divitem esse, vel liberis carentem, cum secus res se habuerit, non dissolvit sponsalia & conjugia; qvia talis error ad essentiam conjugii non pertinet, l. 5. cas. c 37. q. 4. r. 8. Sic etiam Pol. p. 684. Observa ergò. Consensus personarū matrimonium contrahentium necessarius est ad conjugium ipsarum. Patet 1. an ita sit, ex exemplis Isaaci & Rebeccæ, Gen. 24. 57.

58. 67. Davidis & Mical. 1. Sam. 18, 20. 22. 23 ejusdem & Abigail, 1. Sam. 25. 40—42. 2. Cur ita sit. 1. Qvia etiam de illarum cōsensu dicitur illud: consensus facit matrimonium. 2. Qvia in omni contractu partium contrahentium consensus necessarius est. 3. Qvia in matrimonio est mutua traditio corporum: At nulla sit legitima traditio ullius rei, qvæ alterius erat, sine ejus consensu. 4. Qvia nulla humana potestas potest jungere matrimonio aliqvos sine eorum consensu. Refutatio, Errant negantes consensum matrimonium contrahentium necessarium esse ad eorum conjugiū. Errare videtur ergò Ambrosius, qvi lib. 1. de Abrah. c. 9. censet, non de sponsalibus, sed jam desponsatam viro à parentibus cōsultam fuisse Rebeccam de profectionis die: illa enim inqvit judicium spectavit parentum, enm non sit virginalis pudoris eligere maritum; sed debet virgo sponsaliorum suorum curam parentibus relinqvere.

XXXII. Qvæ est forma conjugii?

Conjunctio individua, seu indissolubilis, id est, tamdiu durans, qvamdiu dutat vita conjugum, vel alterius coniugis: qvod patet ex Rom. 7. 1—3. item 1. Cor. 7. 39. Observa ergò. Conjugium est indissolubile, seu perpetuum, id est, usqve ad finem vitæ conjugum, vel alterius conjugis durans. Vel, conjuges ante mortem à se invicem (sine causis scil. à Deo probatis n. adulterio & desertione partis infidelis nolentis habitare cum fideli) homines ex suo arbitrio separare non possunt &

703147

sunt & debent. Patet 1. an ita sit, Rom. 7. 1—3. Ubi mors dicitur solvere conjuges à se invicem. Sic 1. Cor. 7. 39. 2. Cur ita sit. 1. Qvia separatio conjugum extra illas causas prohibetur. Matt. 19. 6. 2. Qvia prohibetur etiam ne uxor à suo viro se separet. 1. Cor. 7. 10. 3. Quia conjuges sunt una caro. Gen. 2. 24. Matt. 19. 6. 4. Qvia separatio conjugum à se invicem damnatur, Malac. 2. 15. 5. Qvia dimissio uxoris ab initio illicita fuit. Matt. 19. 8.

XXXIII. Refutatio. 1. Concubinatus igitur, &c. id est, conjugium (ut dictum) est insolubile, id est, perpetuo, seu usqve ad finem vitæ alterius saltem conjugis durans. Ergò concubinatus non est conjugium. Ratio conseq. qvia concubinatus tantùm ad tempus durat, ad tēpus cōtrahitur enim à luxuriosis. Cōcubinatus ergo est illicitus: qvod patet 1. an ita sit: Non mœchaberis, id est, extra matrimonium ne venere utaris. 2. Cur ita sit. 1. Qvia filii, qvi de concubinatu nascuntur, sunt vituperabiles. 2. qvia viro non licet, qvod mulieri non licet: At nunqvam licuit mulieri ad alium virum accedere dimisso vito proprio: Ergò nec viro unqvam licuit concubinam habere. Errant ergò qvi concubinatum defendunt. Thom. suppl. 3. p. q. 65. art. 3. & seqq. Obj. Abrahamus, Iacobus habuerunt concubinas: Ergò non fuit concubinatus illicitus. R. Conseq. negatur: qvia ut polygamia illorum illicita fuit; sic eorum concubinatus illicitus fuit.

*XXXXIV. Unde oritur, pendet, consti-
tio conjugum individua, seu insolubilis
& perpetuo durans, seu conjugii
insolubilitas perpetuitas?*

1. Oritur ex consensu conjugum, qvi matrimonium contrahunt in perpetuum, id est, usqve ad finem vitæ suæ, sed non tantum; verum. 2. oritur etiam ab institutione Dei, qvi sic instituit matrimonium, ut conjuges a se invicem nunqvam separati possint: qvod patet tum ex Prov. 2.17. ubi conjugium propter suam insolubilitatem dicitur fœdus Dei: fœdus enim Dei est insolubile, firmum, ratum, immobile: tum ex Matt. 19. 3. Additur non tantum: qvia si conjunctio conjugum individua tantum a conjugum consensu penderet, utroqve conjuge consentiente, posset eorum individua conjunctio, dividua reddi, sicut Dominus & servus fœdus suum individuum, possunt iterum dividuum facere, qvia ipsorum individuum fœdus pendet tantum ab eorum consensu. Buc. loc. 13. q. 3. l. 4. cas. c. 22. q. 11. r. 4.

*XXXV. Qvi sunt fines individuæ pa-
rentum conjunctionis, seu conjugii
insolubilis?*

1. Bonum generis humani, qvod conservatur per certam liberorum educationem, qvæ fit per certos parentes, qvales sunt parentes perpetui. 2. Hæreditaria liberorum successio, qvæ ibi potest esse, ubi parentes sunt perpetui. Etenim filii susceptі ex vaga libidine

& cons.

703147

& concubinatu, nec certam educationem habent, nec nomini & paternis bonis succedere possunt, qvia illi à patribus non agnoscuntur pro filiis, experientiâ teste.

XXXVI. Refutatio. 2. Conjugium igitur &c. id est conjugium est (ut dictum) insolubile: Ergò 1. Conjugium licitum non potest solvi ante mortem, sine gravissimo reatu conjugis alterutrius, id est, propter levem defectum conjugis alterutrius, ut 1. propter stetticem. 2. qvia defectus iste plerumqve est occultus, huicqve defectui. Deus sæpè remedium adfert, 1. Sam. 1. 20. 2. propter paupertatem. 3. propter levem morbum matrimonium antecedentem, vel gravem etiam conjugium seqventem, nisi forte sit lepra, Lev. 13. 46. & rabies incurabilis & catenis coercenda. 4. propter mortem civilem, ut perpetuum exilium, perpetuum carcerem. 5. propter morositatem, sorditiem, pigritiam, ebrietatem &c. 6. propter absentiam ob bellum, peregrinationem, captivitatem, &c. si scil. absens conjux se ultra tempus vel qvinqvennii vel septennii à Magistratu & presbyterio præscriptum non absentaverit. Additur, si absens se ultra tempus præscriptum non absentaverit. nam si ultra illud tempus se absentaverit, propter absentiam talem licitum conjugium ante mortem solvitur: mortuus enim probabiliter censetur, qvi tamdiu sine ullo vitæ testimonio abest. Qvid si casu reddeat, qvi mortuus putabatur? Posterius conjugium juxta ignorantia contractum dissolvetur, &

tur, neutriqve imputabitur, qvod neutrius culpa contigisse deprehendetur, & prius conjugium ratum, firmumqve manere debet. Additur 1. Licitum: nam conjugium illicitum, qvod est cognatorum, puerorum, consensu legitimo, & finibus veris destitutum, solvi potest ante mortem etiam sine ullia alia causa. 2. Ante mortem: Nam conjugium licitum per mortem solvitur. Rom. 7. 1. 2. 3. 1. Cor 7. 39. 3. Sine gravissimo reatu: qvia ob gravissimum reatum alterutrius conjugis, n. adulterium & alias impuritates, pertinacem desertionem, 1. Cor. 7. 15. obstinatam savitiam, Matt. 19. 8. coactionem ad apostasiam, Deut. 13. 6: Tit. 3. 10. Luc. 14. 26. Matt. 5. 29. & 19. 29. solvitur conjugium ante mortem.

XXXVII. Ergò: 2. Conjugium licitum ante mortem non potest solvi propter alterutrius conjugis infidelitatem, seu hæresin, qvâ alter conjux non amplectitur veram Christi religionem, v. g. olim in paganissimo Græcus veram religionem amplectens, non poterat separari ab uxore sua Græca veram religionem rejiciente, 1. Cor. 7. 12. 13. Sic nec hodie in Papismo vir reformatus factus, potest separari ab uxore sua reformatam religionem non amante. Obj. Esdras Israelitas separavit ab uxoribus propter infidelitatem. Esd. c. 9. 1. 2. & 10. 19. Ergò etiam in N. T. infidelitas alterius conjugis vera causa divortii erit. R. Benefecit hoc Esdras: nam in V. T. non licuit fideli infidelem in sua infidelitate perseverantem ducere, Deut 7. 3. 4. Nec in N. T. licet fi-

703147

licet fideli infidelem talem ducere, qvia infidelitas talis (ut dicitur) matrimonium contrahendum impedit; sed semper licuit, licet, & licebit conjugi fideli, qvi post conjugium in Ethnicismo contractum, ex infideli factus est fidelis, conjugem suum infidelem tolerare; qvia (ut dicitur) infidelitas conjugium (in paganismo vel hæreticismo scil.) contractum non dissolvit.

XXXVIII. Ergò 3. Obstinata, seu pertinax desertio, discessio, infidelem deserentem, discedentem, à fideli suo conjuge, non solvit à licito conjugio ante mortem. Additur deserentem: qvia obstinata desertio fidelem conjugem desertum solvit á licito conjugio ante mortem. 1. Cor. 7, 15, ubi Apostolus ait; fratrem aut sororem non subjici servituti, hoc est, conjugii vinculo amplius non teneri, si incredulus discesserit, hoc est, conjugem credulum malitiose deseruerit. Summa summarum: Si infidelis conjux habitare velit cum conjuge fideli, fidelis conjux non potest separari ab infideli conjuge, sed si conjux infidelis nolit habitare cum conjuge fideli; sed eum desiderat, fidelis conjux ab infideli conjuge separari debet, id est, ad alias nuptias transmitti; sed infidelis conjux separari, seu ad alias nuptias transmitti non debet. 1. qvia conjugium qvod habuit contemsit. 2. qvia sic injustis divortiis via aperiretur. 3. qvia in aliis nuptiis & se & suum conjugem adulterum redderet, juxta Matt. 5. 32. & Rom. 7. 3. & sic in iis una cum suo conjuge, nisi resipisceret, æternum periret, juxta 1. Cor. 6. 9.

L. 5. cas. c. 38. q. 1. r. 5. Paulus Apost: in causa divortii per infidelem (ut vides) talem infidelem intelligit, qvi in Christum non credit, & veram religionem odit, ut Ethnicus, Pontificius, Socinianus: Nostri vero Theologi per infidelem talem infidelem intelligunt, qvi in Christum qvidem credit, veram religionem amat; sed fidem in conjugio datam non servat. Sic, Paulus, per separationem seu desertionem infidelem, talem desertionem intelligit, qva infidelis, id est, in Christum non credens, & veram religionem non amans, à conjuge suo fideli, id est, in Christum credente, & veram religionem amante, obstinate discedit: Theologi vero nostri, per desertionem infidelem, talem desertionem intelligunt, qva fidelis, id est, in Christum credens, & veram religionem amans, sed fidem conjugalem non servans, à conjuge suo fideli, id est, & in Christum credente, veram religionem amante, & fidem conjugalem servante, injuste discedit. Hane desertionem injustam malitiosam, pertinacem, seu obstinatam idem Theologi in genere vocant infidelitatem, juxta illud: 1. Tim. 5. 8. Qvi suorum curam non habet, fidem abnegavit, & infideli deterior est. Qværes. 1. qvomodo vero desertio malitiosa & pertinax facta esse intelligitur? Si persona disertrix nec verbis nec verberibus ad personam dilectam reduci potest; sed extra territorium aufugit, & legitime evocata ad tempus præscriptum non redit; veram Ecclesiæ cognitionem subterfugit. 2. Qværes, Qvid si, qvo loco sit desertor vel desertrix, ignora-

703147

ignoratur? Hic diligenter inqviratur in istius discessionis causas, ut si forte comperiatur persona, qvæ se desertam conqveritur, & divortium petit, occasionem huic malo præbuisse, non audiatur; qvia iniquum esset eum audire de malo qvod ultro sibi accersivit, adversus alium conqvirentem. Qvod si continentiæ donum se habere neget, hoc sibi ipsi imputet, peccatum defleat, absentem reqvirat, qvo se sua improbitate privavit. Deinde cõstet necesse est, præbito qvoqve si opus est, apud magistratum juramento, bona fide datam esse operam omnem, ut profuga illa persona inveniretur, & de ista in eum expostulatione instituta, certior fieret. Observa ergò: Non licet fideli infidelem ducere in uxorem. Patet 1. an ita sit. 1. Cor. 7. 39. Cui vult nubat tantum in Domino, id est, religiose, & cum timore Dei, Sic 1. Cor. 10. 31. Sive igitur editis, sive bibitis, sive qvid facitis, ut uxorem ducitis, alii nubitis, omnia ad gloriã Dei facite: qvod fieri neqvit, nisi veræ religionis rationem habeatis. 2. Cur ita sit. 1. Qvia conjugium cum infideli persona Deo displiceret, ut videre est, Gen. 6. 1. 2. 1. Reg. 16. 31. vel 33. 2. Ut evitentur impedimenta cultus Deo debiti. 3. Qvia flecteret animum ad idololatriam, seu falsam religionem Deut. 7. 4. non igitur cum ea matrimonium ineundum, ut evitetur seductio à puro cultu Dei. Nam Salomonis Regis alioqvin sapientissimi animum fœminæ inclinarunt ad Deos alienos, 1. Reg. 11. 1. & seqq. Achabum seduxerat Iezabel uxor ipsius, 1. Reg. 21. 25.

4. Ut

4. Ut dissidia & turbæ à conjugio absint. 5. Ut ne liberi etiam & posteri à vero Deo abducantur. Malefecit Iosaphatus qvod filio Ioramo vxorem dedit filiam Achabi, à qva Ioramus fuit seductus, 2 Reg. 8. 18. Et Achazia filius Ioramo, nepos Iosaphati ambulavit in via Achabi, qvia gener domus Achabi erat, 2. Reg. 8. 27. 6. Ut ne calamitates graves familiæ attrahantur. Qvid enim ab Athalia evenerit domui & familiæ Davidis, 2. Reg. 11. 1. item 2. Chron. 22. 10. Correctio. Peccat ergò fidelis, (ut reformatus) matrimonium cum infideli (ut Pontificio, Arminiano, Iudæo, Turca &c.) contrahens. Obj. Iosephus contraxit cum Aegyptia, Ester cum Assvero, Iacob cum filia Labani, Moses cum Aethiopissa: Ergò fidelis cum infideli contrahere potest. R. In V. T. fidelibus cum aliqvibus infidelibus licebat contrahere, Deut. 21. præcipuè qvando non erat timor pertrahendi ad idololatriam, cum aliqvibus vero non licebat, ut cum Cananæis, qvando scil: periculum idololatriæ erat, sed in N. T. cum nullis infidelibus licet contrahere. 2. Cor. 6. 14. nisi veram religionem amplectantur. Thom. suppl. 3. p. q. 59. art. 1.

XXXIX. Qvi sunt fines Conjugii?

Primus finis Conjugii est communicatio corporum mutua: qvod patet 1. an ita sit. Gen. 1. 28. Fœtificate, qvod fit per mutuam corporum communicationem. 2. Cur ita sit. 1. Qvia finis conjugii est procreatio liberorum. Ier. 29. 6. Malac. 2. 15. ubi Deus dicitur virum

703147

virum & fœminam unum effeciſse in matrimonio, ut ſemen Dei qværerent, id eſt, liberos procrearunt. 1. Tim 2. 14. 2. Qvia finis conjugii eſt remedium adverſus cupiditates carnales, & illinc ortas vagas omnes libidines. Qvod patet tum an ita ſit, 1. Cor. 7. 2. Propter vitandas cupiditates carnales, & illinc ortam fornicationem, unusqvisqve habeat uxorem ſuam, & unaqvæqve proprium virum. Sic ℣. 9. tum eur ita ſit: qvia cupiditates carnales jam poſt lapſum, in multis, qvi non habent ſingulare donum continentiæ, ita ſunt efferæ, ut eos (niſi conjugio ipſis occurratur) qvaſi incendant, id eſt, ineptos reddant ad officia pia, & præcipites den. ad illicitas & turpes commixtiones th. 48. notatas.

XL. Inſtitutio. 1. Hinc &c. hoc eſt finis conjugii primus eſt mutua corporum cõmunicatio: Ergò vir uxori, & uxor viro mutuam benevolentiam, ſeu mutuum conjugale reddere debet, id eſt, vir ſuæ uxori ſuum corpus, & uxor ſuo viro ſuum corpus communicare debet. 1. Cor. 7. 3. Ratio 1. Qvia corpus viri eſt in poteſtate uxoris, & corpus uxoris eſt in poteſtate viri, id eſt, qvia corpus viri eſt uxoris, & corpus uxoris eſt viri ℣. 4. 2. Qvia ſi conjuges ſe invicem fraudaverint, id eſt, debitam conjugale ſibi invicem non reddiderint, vel maligne reddiderint, Satanas eos tentabit, id eſt, ad fornicationem ſollicitabit, qvod facile impetrabit, qvia ſunt incontinentes. ℣. 5. poſſunt tamen conjuges à ſe invicem abeſſe, 1. ad tempus ex conſenſu, 1. Cor. 7. 5. 2. ad tempus ex gravi cauſa, qvæ cum mu-

cum mutua præsentia consistere nequit. 2 Sam 11. 9. 10. 3. cum uxor virum sine periculo sequi nequit. Gen. 12. 11. &c. l. 5. cas. c. 37. q. 3.

XLI. Institutio. 2. Hinc etiam &c. hoc est, finis primus conjugii est mutua corporum communicatio: Ergò sine conjugio, adeoque sine mutua corporum communicatione, seu sine venere, vivere nō valentes, non possunt & debent cœlibes esse & cœlibatum vovere. Additur, sine venere vivere nequeuntes: nam donum continentiæ habentes, & ustionem precibus & jejunio evitare valentes propter instantem necessitatem, ut persecutionem, possunt cœlibatum eligere, 1. Cor. 7. 7. 26. l. 5. cas. c. 35. q. 1. r. 4 5. Observa ergò, etiam clericis seu Ecclesiasticis licet matrimonium contrahere. Patet 1. an ita sit. Heb. 13. 4. Honorabile conjugium inter quosvis, & cubile impollutum: Ergò cuivis hominum ordini licet matrimonium contrahere; imò etiam necessarium, & præceptum illis est, qui se cōtinere non possunt. 1. Cor. 7. 2. 2. Cur ita sit. 1. Quia votum cœlibatus, prout inter pontificios obtinet nō est castitatis, sed diabolicæ præsumptionis votum (credunt enim se posse abstinere á concupiscentia carnis, & illicita venere, cum non possint, sicut diabolus, credit se posse alicui dare gloriam mundi, cum non possit) conscientiæ laqveus (qvia cœlibatum voventes sua concupiscentia & venere illicita sæpè suæ cōscientiæ tranqvilitatē turbant) & vinculum impuritatis, qvia votum continentiæ magis sollicitat eam voventes ad inconti-

703147

incontinentiam, & illicitam venerem, juxta illud: Nitimur invetitũ, &c. qvam eam non voventes. 2. Qvia Paulus Episcopis concesit conjugium. 1. Tim. 3. 2. Oportet Episcopum esse unius uxoris virum. 3. Qvia omnibus Apostolis licuit uxores ducere. 1. Cor. 9. ℣. 5. Et in specie Petrus dicitur fuisse uxoratus: Matt. 8. ℣. 13. 14. 4. Qvia veteris testamenti Sacerdotibus licuit esse uxoratis. 5. Qvia prohibitionem matrimonii Apostolus expresè appellat doctrinam dæmoniorum: 1. Tim. 4. ℣. 1. 6. Qvia Paulus expresse, sine ulla exceptione, scribit. 1. Cor. 7. ℣. 2. propter fornicationes, suam qvisqve uxorem habeat. Et ℣. 9. de cœlibibus, & viduis non continentibus: qvod si se non continent, matrimonium contrahant: nam melius est matrimonium contrahere, qvàm uri. Refutatio. Ergò errant Pontificii Cleticos suos arcentes à conjugio. Obj. 1. Conjugium est immundities, & pollutio carnalis: Ergò ii, qvi sacra tractant, conjugium habere neqveunt. ℟. Non potest ergò esse Sacramentum. Dicunt hoc Pontificii contra Heb. 13. 4. Obj. 2. Paulus Tit. 1. 8. Episcopum jubet esse continentem: Ergó vult eum abstinere à matrimonio. Ratio consequentiæ: qvia continentia est abstinentia à matrimonio. ℟. Negatur consequentia: ratio ejus nulla est; qvia male definitur continentia per abstinentiam à matrimonio. Est enim locus cõtinentiæ tam in conjugio, qvam extra id. Unde ibidem ℣. 6. Apostolus vult Episcopum esse virum unius uxoris, qvem tamen nihilominus continentem

qvoqve vult esse ✝. S Hinc in Synodo Nicæna Paphnutius continentiam qvoqve appellavit eum legitima uxore societatem. Vend. l. 1. c. 30. th. 12. expl. 2.

XLII. Secundus finis conjugii est mutuũ auxilium. Gen. 2. 18. Dixerat autem Iehova Deus, non est bonum hominem esse solum, faciam ei auxilium, seu adjutorium commodum ei: conjuges autem adjuvant se se mutuo non tantum in propagatione generis humani, seu in generatione (ut veteres voluerunt) sed in omnibus officiis hujus vitæ, qvæ sunt communia officia mariti & uxoris: qvæ sunt: 1. uno corde Deum colere, 1. Cor. 7. 5. 1. Petr. 3. 1. 2. generare & educare liberos, eosqve instituere in vera fide, & religione. Gen. 1. 28. Psal. 128. 1. Tim. 5. 14. & 2. 15. Eph. 6. 4. 3. familiam curare, 1. Tim. 5. 8. cum Prov. 31. adeoqve bona externa communicare saltem qvoad eorum usum, conjuges enim unionem & communionem carnis habent: Ergó & facultatum habere debent. Eph. 5. 31. 1. Cor. 7. 5. 4. Cohabitare, id est, unã domum, mensam, lectum habere, 1. Cor. 7. 10. 1. Petr. 3. 7. & qvidem pacificè, ne scandalo sint aliis, neve vita eorum sit cum tristitia, aut extranea qværere cogantur, unde infamiam facile possint incurrere, 1. Cor. 7. 15. Prov. 15. 17. & Cap. 17. 1. adeoqve supra omnia Zelotypiam vitare, ne sibi continuam cordis anxietatem pariant, & mutuum incitamentum non servandi fidem conjugalem præbeant. Zelotypia enim est in conjugibus adulterii suspicio, affectus vehementissimus

& chari

703147

& charitati maximè adversans & societatem conjugalem conturbans. 5. Puritatem vitæ custodire; adeoqve debitum conjugale suo tempore sine fraude reddere, sicqve carnis concupiscentiæ mederi, ne illicito coitu se se polluere cogantur. 1. Thess. 4. 3. 4. 5. 1. Cor. 7. 2. 5. 6. Vitã tum spiritualem tum corporalem conservare: Sic Michol conservavit Davidem quum Saul illum interfectum vellet: Sic Abigail studuit conservandæ vitæ Nabalis. 7. Simul in prosperis lætari & in adversis tristari. 8. Aeqvo animo non rigido erga se invicem, uti in tolerandis infirmitatibus, seu defectibus; cum studio eos sanandi. Observa ergò Virginqvam) & fœmina adjuvare debent se mutuo non tantum in generatione, sed & in aliis omnibus recensitis officiis hujus vitæ præstandis, n. in Deo colendo, in generando, &c. Patet 1. an ita sit ex Gen. 2. 18. ubi mulier dicitur facta auxilium commodum homini in omnibus scil. officiis hujus vitæ: Ergò non in generatione tantum, sed etiam in aliis dictis officiis. Et ℣. 24. Vir reliqvit parentes suos; & adhæret uxori suæ, procul dubio non tantum, ut ea eum in generatione juvet, sed ut juvet etiam in iis, in qvibus eum parentes juvabant, si eos non relinqvisset. Obj. Julian: Apost: Mulier non juvit virum, sed decepit: Ergò non facta est auxilium. ℣. Conseq. negatur: qvia hoc fuit facti non juris. 2. Cur ita sit patet prius membrum, n. conjuges nõ tantum in generatione debere se adjuvare; si enim tantum concubitus aut generationis causa data fuisset mulier viro, nondum

fuissent conjuges Adam & Eva in Paradiso ante lapsum, qvando nondum generationi operã dabant. Pareus in Gen. 2. 18. 2. Patet etiam secundum membrum, n. conjuges etiam in aliis necessariis debere se mutuo adjuvare, 1, qvia ideo facti sunt à Deo, 2. qvia unus sine alterius auxilio non potest esse. 1. Cor. 11. 11. Refutatio. Ergò errant illi, 1. qvi dicunt mulierem factam esse viro tantum adjutorium generationis, ut vides in Pareo in h. l. 2. qvi conjugium negant esse necessarium, ut Clerici. Illi sapientiores volunt esse Deo dicente: Non est bonum hominem esse solum, faciam ei auxilium. Correctio. Peccant ergò illi matrimonium contrahentes, qvi ad dictos fines obtinendos non sunt idonei: qvales sunt pueri, impotentes, senes. Exhortatio. Ergò: Conjuges in omnibus vosmetipsos juvate. Juvate ergò vos 1. in Deo colendo, ut Abrahamus & Sara, Isacus & Rebecca, Zacharias & Elisabetha. Luc. 1. 2. in generatione. Gen. 1, 28. 3. in liberis educandis, instituendis &c.

XLIII. An in istis dictis officeis par sit ratio mariti & uxoris, id est, an illa officia vitæ hujus, qvæ communia diximus esse marito & uxori, æqvè debent ab uxore præstari, ac à marito, seu uxor æqvè debetne Deum colere, generatos liberos educare, docere, familiam curare &c. ac maritus?

Sic qvo-

703147

Sic qvoad essentiam, sed non qvoad modum: nam officia illa præstare debet maritus, ut caput, uxor autem ut corpus, capiti obediens & illud imitans: qvod patet, 1. Cor. 11. 3–10, Officia communia conjugum maritus præstare debet ut caput ab uxore agnoscatur: Ergò mariti officia propria sunt, 1. uxorē fovere & nutrire. Eph. 5. 29. 1. Tim. 3. 4. 2. docere uxorem. 1. Petr. 3. 7. 1. Cor. 14. 35. 3. bene præesse uxori, seu bene gubernare vitam & actiones uxoris: 1. Tim. 3. 4. ut caput solet corpus suum. 1. Cor. 11. 3. 4. Uxorem non floccipendere, sed convenienter honorare, id est, sociæ, non ancillæ loco eam habere. 1. Pet. 3. 7. boni capitis est non contemnere corpus suum. Eph. 5. 29. 5. Uxoris infirmitates seu defectus, tanqvam vasis debilioris tegere, regere, & leniter corrigere. Coloss. 3. 19. Qværes ergò: An & qvatenus liceat marito uxorem peccantem coërcere? ℞. Potest ac debet, mediis illis qvæ societati conjugali non repugnāt: ut admonitionibus, reprehensionibus, atqve etiam denegatione qvorundam privilegiorum, qvæ piæ & morigeræ uxori debentur. Plagis autem ac verberibus uxorem castigare, non est mariti. Qvia 1. Provenit á sævitia & amarulentia damnata. 2. Ingenuæ, æqvabili & amicabili conjugii societati adversatur. 3. Affectum conjugalem perimit utrinqve, tam in marito, dum uxorem tractat ut servam, qvam in uxore, dum videt se contemni & tyrannice tractari. 4. Experientia ipsa docet, ad emendationem & pacem familiæ hac ratione non perveniri. 5. Nullis legibus probatur: ne-

qve est in usu, nisi furiosis aut ebriosis. Officia communia conjugum uxor debet præstare (ut dictum) ut corpus, marito suo, ut capiti obediens, eumqve ut caput imitans: Ergò officia uxoris propria sunt: 1, Subjectam se agnoscere marito. Eph. 5. 22. 2. Maritum suum revereri. Eph. 5. ult. 3, discere à marito. 1. Cor. 14. 35. 4. obedire marito suo. 1. Petr. 3. 5. 6. sed in Domino, id est, in rebus à Deo præceptis. Coloss. 3. 18. adeoqve non esse imperiosam, sed marito obsequentē, non esse Xantippen, id est, refractariam, cervicosam. sed morigeram. 5. Verecundiam & taciturnitatem colere. 1. Tim. 2. 9. 11. 6. Sedulo domum custodire: meretricis proprium est domi non posse sedere. Prov. 7. 10. 11. 7. A marito parta & in domum illata diligenter asservare, augere si possit, non dilapidare. Prov. 12. 3. & 14. 1. & 31. 10. 11. 12. &c. Qværes: An uxor possit aliqvid donare absqve consensu mariti? R. In qvibusdam casibus potest: ut 1. Si in qvibusdam bonis habeat liberam administrationem, & usum fructum: qvod in multis regionibus conceditur uxoribus circa bona paraphernalia, & qvæ sua industria acqvisiverunt. 2. Si faciat donationes ac elemosynas secundū consvetudinem aliarū fœminarum suæ conditionis. 3, Si qvantitas non sit notabilis, sed minuta, pro ratione bonorum, qvæ cum marito habet in communi. 4. Si fiat ex præsumta intentione & consensu mariti. 5. Si fiat ad impediendum grave damnum mariti. 1. Sam. 25. 18. 6. Si maritus sit absens, amens aut dissipator suorum bono-

rum

703147

XLIV. Qvid repugnat castitati?

Luxuria strictè accepta: duplex enim est luxuria: latè vel strictè accepta: Luxuria latè accepta est cum qvis corpus suum nimis delicate & molliter curat. Estqve 1. in vestitu, cum qvis gaudet aut utitur vestitu molliori & sumtuosiori. Exempl. In filiabus Sionis, Esa. 3. 18. 19. &c. Aulicis, Matt. 11. 8. Luc. 7. 25. Divite, Luc. 16. 19. Herode, Act. 12. 21. Betniee, 25. 23. qvi luxus fugiendus est piis mulieribus. 1. Tim. 2. 9. 1. Petr. 3. 3. 5. 2. In victu, cum qvis gaudet & utitur largioribus aut lautioribus alimentis. Exempl. illi, de qvibus Esa. 5. 12. Sodomitæ, Ezech. 16. 49. Dives, Luc. 16. 19. qvi luxus damnatur. Eph. 5. 18. 3. In habitatione seu ædificiis, cum qvis gaudet & utitur ædibus splendidioribus & magnificentioribus. Exempl: Israelitæ illi, de qvibus Amos. 3. 15. 4. in re venerea: adeoqve luxuria strictè accepta est, cum qvis illicitæ veneri, seu coitui illicito, ejusqve causis, effectis, signis addictus est, & qvidem nimis. Exempl. est in filia Herodiadis, Matt. 14. 7. Marc. 6. 22. Qværes 1. Cur luxuria latè accepta notat illicitam corporis curam: luxuria verò strictè sumpta notet illicitam venerem? Qvia nimius corporis cultus ad illicitam venerem tanqvam consummatum corporis abusum tendit. 2. Qvî vocatur in S. Sacra luxuria strictè accepta? Vocatur impuritas, mollities, cupiditas mala, Coloss. 3. 5. lascivia, Rom. 13. 13. morbus cupiditatis. 1. Thess. 4. 3.

Observa ergò. 1. Luxuria hæc strictè accepta sua natura gravissimum peccatum est, Patet 1. an ita sit ex illo: Non mechaberis, id est, ne luxuries: ubi luxuriæ prohibitio ponitur inter peccatorum sua naturâ gravissimorum prohibitiones. 2. Cur ita sit. 1. Qvia animam perdit, qvatenus naturam habet ultionis pietatem cordis consumentis, impedientis, & obruentis, 1. Cor. 7. 9. qvo sensu etiam cupiditates hujusmodi pugnare dicuntur adversus animam, 1. Petr. 1. 12. 2. Qvia corpus singulariter polluit & dehonestat, 1. Cor. 6. 18. 3. Qvia est perversa inordinatio rei gravissimæ, qvæ spectat non tantum ad bonum privatum; sed etiam ad commune bonum generis humani. 4. Qvia maximè demergit totum hominem, ut difficillime possit inde liberari, propter concupiscentiæ hujus intimam inhærentiam, assiduam importunitatem, & efrænem impotentiam. Hos. 4. 1. Prov. 2. 18. 5. Qvia ex isthoc peccato plurima alia prodeunt, tanqvam ex radice fœcunda: ut stultiloqvium, turpiloqvium, carnalis dispositio, & omnimoda alienatio à Deo. 6. Qvia infert secum gravissima incommoda vitæ naturalis. 7. Qvia lucem vitæ extingvens, simul peccatis est, & pœna peccati, atqve etiam gravissimarum pœnarum causa. Rom. 1. 24. &c. Cor-rectio. Peccant ergò, Qvi luxuriam non credunt esse peccatum, nedum gravissimum.

2. Luxuria omnis venerea, seu impuritas omnis castitati repugnans, seu illicitus coitus est fugiendus. Patet 1. an ita sit ex illo: Non mechaberis, id est, fugias omnem impu-

703147

ritatem veneream, seu illicitum veneris usum. 2. Cur ita sit. 1. Qvia etiam jure naturali est illicita. Lev. 18. 27. 2. Qvia prohibita est à Deo in S. Scriptura. Eph. 5. 3. 4. 1. Thess. 4. 3. 5. 3. Qvia etiam in gentilibus à Deo punita est. Lev. 18. 24. 25. 4. Qvia certas attrahit pœnas. Lev. 18. 26. 28. 20. Eph. 5. 5. 5. Qvia similes reddit Gentibus infidelibus. 1. Thess. 4. 5. 6. Qvia est signum ignorantiæ Dei. 1. Thess. 4. 5. 7. Qvia ad eam Deus nos non vocavit. 1. Thess. 4. 7. Inprimis fugienda est Principibus & Magistratibus: 1. qvia illis præ cæteris est prohibita. Prov. 31. 3. 2. qvia adimit illis fortitudinem. Prov. 31. 3. 3. qvia evertit Reges & regna Prov. 31. 3. Correctio. Peccant qvi impuritati veneteæ se totos dediderunt.

XLV. *Qvæ sunt causæ adjuvantes, effecta, signa, luxuriæ venereæ, seu illiciti coitûs?*

Impudici aspectus, nutus, oscula, amplexus, tactus, choreæ, spectacula (seu comœdiæ, & ludi scenici) cantica, gestus: qvi sunt 1. Causæ adjuvantes luxuriæ, qvatenus movent ad concupiscentiam carnalem, & eam favent. 2. effecta luxuriæ, qvatenus orinntur à luxuria cordis. 3. signa luxuriæ, qvatenus effecta sunt signa suæ causæ.

Observa ergò, 1. Aspectus impudicus (qvi sit ad illicitas concupiscentias, & delectationes carnales) est fugiendus: qvod patet tum an ita sit ex exemplo Iobi illam fugientis Iob. 31. 1. tum cur ita sit. 1. Qvia prohibetur:

hibetur: Non mechaberis, ne oculis qvidem. 2. qvia damnatur in muliere fatua, Prov. 9. 14. 15. & in falsis doctoribus. 2. Petr. 2. 14. 3. qvia adulterium dicitur esse. Matt. 5. 28. Correctio, Feceant ergò. 1. Qvi & qvæ impudice alios & alias aspiciunt, ut impuræ personæ. 2. Qvi res venereas vel in se, vel in pictura aspiciunt. 3. qvi vel qvæ nudum vel nudam aspiciunt, ut olim David malo eventu. 2. Sam. 11. 2. 4. qvi & qvæ libidinoso aspectui occasionem præbent, qvales sunt lascivum corporis ornatum habentes. 5. qvi animalia cocuntia aspiciunt. Tom. 2. 2. 9. 167. art. 2.

2. Impudica oscula, cantica, spectacula, chorex, nutus, amplexus, tactus, gestus, &c. caveri debent: qvod patet tum an ita sit. Gal. 5. 21. Et similia: ubi libidinosa oscula, cantica, &c. subintelliguntur esse opera carnis, qvæ caveri debent; tum cur ita sit. 1. Qvia prohibentur: Non mechaberis, id est, fugias luxuriam, & ejus causas, effectus, signa, 2. qvia inchoative sunt, ipsa impura corporum commixtio. Rom. 13. 13. Coloss. 3. 5. Correctio, Ergò. Oscula, amplexus, tactus, libidinosi, id est, qvi fiunt vel ad excitandam vel fovendam concupiscentiam carnalem, vel delectationem carnalem inter non-conjuges, sunt illiciti: qvod patet tum an ita sit ex Gal. 5. 21. tum cur ita sit, qvia sunt progymnasmata impudicitiæ, qvia sua natura tendunt ad corporum commixtionem, & sunt ejusdem qvasi inchoatio. Rom. 13. 13: Coloss. 3. 5. Hoc satis indicant luxuriæ Magistri comici, suis

703147

tais illis sententiis: semper tu cito, flamma famo est proxima. Qvi é nucleo nucem esse vult, frangit nucem: qvi vult cubare, pangit saltem suavium. Qvarto deinde illecebram stupri, principio eam suavium posco. Informatio. Ergò, 1. Oscula, & amplexus, qvi ex more patriæ ad benevolentiam honestam significandam adhibētur sunt liciti. Gen. 29. 11.

2. Choreæ vulgares libidinosæ, qvæ inter viros & mulieres haberi solent, sunt illicitæ: qvod patet tum an ita sit ex Gal. 5. 21. ubi choreæ (ut dictum) per verba, & similia, innuuntur esse opera carnis: tum cur ita sit. 1. Qvia in istis adhibentur gressus, motus, incessus indecori, qvi vel insaniam meram produnt, vel toti ad lasciviā compositi sunt, qvales Detuit. Esa. 3. 17. 2. Qvia in istis contrectantur puellæ & matronæ impudicis manibus, seu basiis, meretricibusqve complexibus. 3. Contra, Non mechaberis, 2. Contra, 1. Ioh. 2. 15. & 16. 3. Contra, 1. Thess. 5. 22. 3. Qvia sunt irritamenta libidinis, ut ex dictis patet. 4. Qvia sunt effecta & comites commessationum ac crapularum, ut patet ex Exod. 32. 6. (1. Cor. 10. 7.) 1. Sam. 30. 16. 5. Qvia sunt occasiones amittendi temporis, qvod redimere jubemur Eph. 5. 16. 6. Qvia fiunt plerumqve nulla habita convenientis temporis ratione, n. aut die Dominico, qvo melius esset arare, qvam saltare, ut Augustinus dixit in Psal. 91. aut eo tempore, qvo respublica aut Ecclesia misere afflicta jacet, cum tunc non saltandi; sed lugendi potius tempus sit,

Eccl. 3.

Eccl. 3. 4. 7. Qvia innumera mala pariunt. Hinc enĩ oriũtur rixæ, ex rixis cædes experientia teste. Hinc ortum fuit stuprum Dinæ, cum illa egressa esset ad spectandas puellas Sichemiticas choreas ducentes, ut colligitur ex Gen. 34. 1. Hinc factum est, ut raptæ fuerint à Beniamitis virgines Silonitæ. Iud. 21. 23. & amputatum fuerit caput Iohãni Baptistæ. Matt. 14. 6. & seqq. 8. Qvia damnatur Herodes, qvod saltatio Herodiadis ipsi placuerit. Marc. 6. 22. 9. Qvia saltationes damnantur, Rom. 13. 13. 1. Petr. 4. 3. nam ibi damnatur Komos, qvæ vox significat, non tantum commessationes; sed etiam saltationes, ut vel ex eo patet, qvod Komos dictus sit apud Ethnicos Deus, qvi commessationum & nocturnarum saltationum præses habebatur. Notat Ames. l. 5. cas. c. 39. q. 6. & alias rationes. Correctio. Peccant ergò qvi has choreas defendunt & ducunt. 1. Obj. Admitti possunt istæ choreæ, 1. si in iis teneatur modus, nec nimis freqventétur. 2. si instituantur tantũ delectationis ergò, non ex levitate aliqva, vel libidinis causa. 3. si fiant in præsentia honestarũ personarũ: Ergò non simpliciter sunt damnandæ. R. Conseq. negatur. 1. Qvia frustra modus reqviritur in insolentia & insania, & similibus, qvæ in excessu modi constituunt. 2. Non finis tantum vel intentio operantis, sed & finis operis, & qvid ex eo consequi soleat, in conscientiis nostris debet expendi: præsertim cum res ipsa est nullo modo necessaria. Honestis personis scandala possunt præberi. Et si sint extra periculum scandali, eo majo-

703147

qe majore dignæ sunt reverentia, qvæ prohibet leves & insanas ineptias coram ipsis exercere. Obj. 2. Choreæ illæ sunt conciliatrices benevolentiæ, inter adolescentes & puellas, & sic conjugii contrahendi: Ergò sunt licitæ. R. Conseq. negatur. Qvia non qvælibet occasio conjugiorum est probanda; sed occasio honesta conjugii impolluti. Obj. 3. Saltavit Maria, Exod. 15. 20. Mulieres zraelitæ, 1 Sam. 18. 6. 7. David, 2. Sam. 6. 14. 16. Ergò choreæ vulgares non sunt damnandæ. R. Conseq. negatur. 1. Qvia hæ choreæ non erant 1. vulgares, sed extraordinariæ. 2. libidinis; sed gratitudinis erga Deum declarandæ causa institutæ. 3 Non inter mulieres & viros; sed vel inter solas mulieres; vel inter solos viros. Maria saltavit cum solis mulieribus, David cum solis viris, non cum puellis & matronis. Olim in honorem Dei pii saltabant dicto modo, ut etiam in honorem idolorum idololatræ. Exod. 32. 6. ut etiam hodie idololatræ hoc non negligunt, sed hodie pijs hoc facere non placet.

3. Spectacula, id est, comœdiæ, ut ludi scenici, qvales jam in usu vulgari habentur, sunt prorsus illiciti. Patet 1. an ita sit. Gal. 5. 21. ubi per verba, & similia innumeratur etiam isti ludi esse opera carnis, qvæ prorsus damnanda sunt. 2. Cur ita sit. 1. Qvia sunt luxuriæ causæ adjuvantes, effecta, signa. 2. qvia consistunt in repræsentatione vitiorum, qvæ nec nominare licet, Eph. 5. 3. nedum repræsentare. 3. Qvia in iis actores speciem mali induunt, induunt enim personam peccantium:

Tum At hoc

At hoc facere actoribus est tum illicitum, Thess. 5. 22. tum periculosum, quia inducentes eorum personam & magno studio disponentes se se ad eorum peccata ad vivum exprimenda, disponunt se se ad illa etiam facienda. Experientia teste, quosdam in istis ludis agendis gestus indecentes ita sibi induisse, ut longo tempore non potuerint eos denuo exuere. 4. Quia in istis ludis quædam peccata ita repræsentantur, ut simul etiam re ipsa exerceantur, ut stultiloquia, turpiloquia, dejerationes vanæ, execrationes, &c. 5. Quia ini stis ludis viri induunt muliebria vestimenta, faciem & gestus: quod & verbo Dei adversatur: Deut. 22. 5. & magnum incentivum est impudicitiæ; atque etiam occasionem præbet, rectaque ducit ad illas fœditates, quæ sunt contra naturã. Rom. 1. 27. 6. Quia in comœdia actores & spectatores oblectationem quærunt ex iis, quorum ipsos pudere deberet, Rom. 6. 21. 7. Quia spectatores comœdiarum periculo manifesto se objiciunt. Nam qui modestiores sunt vix & ne vix quidem effugere possunt morosas cogitationes & delectationes de rebus illicitis: qui vero minus modesti sunt discunt facere, quæ sine verecundia consuevêrunt audire & videre. Scivit hoc ex Ethnicis Seneca, qui sic scribit: Nihil est tam damnosum bonis moribus, quam in aliquo spectaculo, (seu comœdia, & ludo scenico) delectare. Tunc enim per voluptatem facilius vitia subrepunt. 8. Quia si qui tam ferreo sunt pectore, ut non moveantur istis ludis scenicis, tamen scandalum præbent aliis, qui eorum exem-

703147

exemplo ad pericula & peccata trahuntur. 9. Quia in comœdia magni sumptus vanè & noxiè fiant, pecuniis enim in unam comœdiam expensis multi pauperes per aliqvot menses possent sustentari. 10. Quia Histriones jure civili sunt infames, & in Ecclesia primitiva fuerunt excommunicati. 11. Qvia olim solenne votum fuit omnium baptizatorum: abrenuncitio diabolo, pompis, spectaculo, & operibus ejus. Correctio. Damnandi ergò sunt comœdias istituentes, & spectantes Obj. 1. Comœdia recreat homines: At recreatio homini est necessaria: Ergò comœdia damnari non debet. ℞. Anteced. falsum: Peccatum enim non recreat homines; sed fatigat. Matth. 11. 30. At comœdia est peccatum, ut probavimus: Ergò. Obj. 2. Comœdia multas utilitates habet, n. juvat intellectum & memoriam in cognitione rerum; vitiorum fugam, & virtutum studium promovet; mores civiliores reddit; linguam promtiorem ad loqvendum efficit; audaciam confert: Ergò non est damnanda. ℞. Anteced. falsum. 1. Si comœdia has utilitetes haberet, probaretur in scriptura: At hoc falsum: Ergó & illud. 2. Si comœdia medium istarum utilitatum esset, sanctificaretur ad istos fines à Christianis verbo & precibus: At inauditum est, ut qvis precibus se paret ad comœdiam vel producendam, vel spectandam. 3. Comœdia intellectum pollait, vitia promovet, virtutes extingvit, ut experientia docet, & mores histrionum clamant. 3. Obj. Comœdia potest habere finem honestum; materiam laudabilem,

ut historiam Bibliam; actores honestos, ab omni levitate & scurrilitate alienos: Ergò non est damnanda. R. Anteced. negatur. 1. Res inhonesta, qvalis est comœdia, non potest honestum finem habere. 2: Non licet comœdiam de rebus sacris instituere, qvia non licet ludere rebus sacris, juxta 3. præceptum. 3. Si levitatem & scurrilitatem à comœdia tollas, ipsam comœdiam tolles, qvia nec actores, nec spectatores habebit. Observavit hoc olim Ethnicus Philosophus, Tusc. Qvæst lib. 4. O, præclaram emendatricem vitæ poëticam, qvæ amorem flagitii, & levitatis auctorem, in concilio Deorum collocandam putet. De comœdia loqvor: qvæ si hæc flagitia non probaremus, nulla esset omnino.

XLVI. Qvæ porro sunt causæ adjuvantes luxuriæ venereæ, seu illicitis coitûs?

Commessationes & ebrietates, de qvibus supra etiam c. 2, ad th. 31. Commessationes & ebrietates, luxuriam seu lasciviam efficiũt: qvod patet tum an ita sit, ex Rom. 13. 13. ubi commessationes & ebrietates ambulare faciũt in lasciviis. Ezech. 16, 49. ubi cibi saturitas dicitur esse causa iniqvitatis seu lasciviæ Sodomi. Prov. 23. 31. 33. ubi respectus vini, qvod inebriat, efficit respectum alienarum, id est, lasciviam qvem efficit: tum cur ita sit qvia sine pane & vino friget venus. Observa ergò: Commessationes & ebrietates vitari debent: qvod patet tum an ita sit ex damnatis exem-

plis ſæ-

703147

plis sacerdotum. Esa. 28. 7. 8. Servi. Luc. 12. 45. Prodigi. 15. 13. 30. Divitis, 16. 19. hominum viventium tempore Noe. 17. 18. tum eur ita fit: 1. Qvia sunt causæ adjuvantes lasciviæ, ut dictum Prov. 23. 31. 2. Qvia earum finis exitium æternum est. Luc. 16. 25. Phil. 3. 19. 3. Qvia pauperes reddunt. Prov. 21. 17. exemplum est in filio prodigo. Luc. 15. 13. 30. cum ℣. 14. & seqq. 4. Qvia prohibentur. Rom 13. 13. Prov. 23. 20. 31. Luc. 21. 34. 5. Qvia noxia sunt ejus effecta: 1. impedit 1. meditationem operū Dei. Esa. 5. 12. 2. cogitationem de adventu Christi. Luc. 21. 34. 3. Preces. 1. Petr. 4. 7. 2. accendit itas & rixas. Prov. 20. 1. & 29. 30. 3. scandalum præbet, ut in Noacho. 4. regno Dei excludit. 1. Cor. 6. 10. Diligenter ergò vitemus commessationes & ebrietates, & studeamus sobrietati. 1. Qvia Deus mandat. 1. Petr. 5. 8. 2. Qvia ad eam vocati sumus. 1. Thess. 5. 8. 3. Qvia precum necessitas & mundi finis hoc exigit. 4. Qvia Satanas insidiatur. 1. Petr. 5. 8. Studeamus etiam vigilantiæ. 1. Petr. 5. 8.

XLVII. *Qvæ porro sunt effecta & signa luxuriæ venereæ, seu illiciti coitūs?*

1. Luxus, in vestitu scil. seu lascivus vestitus: qvi est 1. effectum luxuriæ. Prov. 7. 10. ubi ex luxuria, seu lascivia mulieris ortus est ejus meretricius ornatus, id est, lascivus vestitus. 2. Signum luxuriæ. Prov. 7. 10. ubi luxuriæ mulieris signum est meretricius ejus ornatus, id est, lascivus vestitus. Obser-

va. Luxus in vestitu, seu lascivus vestitus est fugiendus omnibus: qvod patet 1. an ita sit ex damnatis, supra dictis exemplis filiarum Sionis, Esa. 3. 18. 19. &c. Aulicorum, Matt. 11. 8. Divitis, Luc. 16. 19. Herodis. Act. 12. 21. Bernice, 25. 23. 2. Cur ita sit. 1. Qvia à Deo prohibetur. Exod. 20. 26. 1. Tim. 2. 9. 1. Petr. 3. 3. 2. Qvia pœna lascivum vestitum gerentium est tum temporalis, tum æterna, ut apparet ex pœnis filiarum Sionis, Divitis, Herodis. Correctio. Peccant ergò lascivum vestitum gerentes, non tantum pauperes, qvos talis vestitus exhaurit; sed etiam Divites. Luc. 16. 19. ubi Dives ridetur, qvod qvotidie purpuram & byssum induerit. 3. Verborum obscœnitas: qvæ est 1. effectum luxuriæ, impuritas enim sermonis oritur ex impuritate cordis. Luc. 6. 45. 2. Signum luxuriæ, qvia effectum est signum suæ causæ. Observa. Obscœnitas verborum, seu sermones obscœni sunt cavendi: qvod patet tum an ita sit. Eph. 5. 4. Obscœnitas scil. verborum. ne nominator qvidem inter vos. Sic Coloss. 3. 8. tum cur ita sit. 1. Qvia sunt effecta & signa luxuriæ venereæ. 2. Qvia sunt putridi, id est, ædificationi repugnantes. Eph. 4. 29. 3. Qvia adversantur verbo Dei & naturæ, qvia qvæ verbum Dei & natura occulta esse volunt, obscœni sermones impudenter propalant. 4. Qvia audientes corrumpunt, id est, iis venereas cogitationes suggerunt, eosqve ad libidinem accendunt. 1. Cor. 15. 33. Recte Ambrosius, de pœnit. l. 1. c. 14. Pascitur libido convivijs, nutritur delitijs, vino accenditur, ebrietate

703147

etate flammatur. Graviora his sunt fomenta verborum, qvæ vino qvodam Sodomitanæ vitis mentem inebriant. 5. Qvia loqvi de illicito coitu animo oblectandi, est eum ore patrare. 6. Qvia sermones obscœni ex naturali qvodam pudore, non verbis simplicibus explicari, sed per metaphoricas phrases obliqve solēt insinuari: unde fit ut ex occasione similium verborum, ac phrasium, pii sermones ac meditationes, & preces ipsæ, illis imaginationibus se se ingerentibus, sæpe infestentur, polluantur aut impediantur. Hac autem ratione frequentatio sermonum obscœnorum magis noxia videtur pietati, qvam simplex actus fornicationis. 7. Qvia lingva glorificans Deum, non potest turpia loqvi. Iac. 3. 10. &c. Correctio. Peccant ergò. 1. De rebus turpibus, ut pudendis, coitu, &c. loqventes. 2. Amatoria cantica canentes. 3. Obscœna scripta legentes. 4. Gestibus impudicis utētes, illi enim apud lascivos sermonū obscœnorū loco habētur. Prov. 6. 12. 13. 25. 5. Obscœnos sermones, venerea cā tica decantata, & venerea scripta lecta audiētes. Causæ, effecta, signa luxuriæ enumerata inchoative sunt etiamipsa luxuria, lascivia, impuritas ut ex verbis authoris apparet, qvi sic loqvitur: th. 45. & etiam luxuriam veneream distingvit, in luxuriam cordis, sermonis, oculorum, tactus. l. 5. cas. 6, 39. q. 2. & seqq.

XLVIII. *Qvæ sunt species luxuriæ veneræ?*

1. Scortatio, cum solutus, liber seu non conjugatus coit cum soluta, libera seu non con-

jugata. Estqve 1. stuprum, cum non conjugatus coit cum non conjugata, qvæ antea fuit pura persona, n. honesta virgo, vel vidua: ut Sichem cum Dina, 2. Fornicatio, cum non conjugatus coit cum non conjugata, qvæ antea fuit persona impura, n. meretrix, ut filius prodigus cum meretricibus. Luc. 15. 30. Caveri debet scortatio. Non mechaberis, id est, ne scorteris, id est, ne stupes, & fornicemini 1. qvia divinitus prohibita est, 2. qvia est malli lubricum & vix evitabile iis, qvi semel illud barathrum ingressi sunt. Prov. 23. 27. 3. qvia ille tanqvam prædator insidiatur homini, & multos reddit sceleratos, perfidosqve in Deum & homines. Prov. 23. 28. 4. qvia punietur æterna excisione è regno Dei. 1. Cor. 6. 10. Et qvia evitare peccata est vitare occasiones peccati, summopere à puellarum & fœminarum impudicarum, blandimentis suis alios allicientium, colloqviis & conversatione cavendum. 1. qvia puella aut fœmina impudens blanditiis suis alios provocans est qviddam amarius morte. Eccl. 7. 26. Inveni ego amarius qviddam morte, n. fœminam illam cujus in animo sunt retia & plagæ, id est, doli, artes, & technæ omnis generis ad venandum insciendum decipiendum & necandum homines tanqvam feras, volucres, & pisces. 2. qvia miseros homines captivos agit. Obj. Scortatio non est peccatum, qvia numeratur inter res adiaphoras. Act. 15. 29. & dicitur apud Comicum, non est flagitium, erede mihi, adolescentem scortari: Ergò non est cavendo. Resp. Scortatio ideo numeratur inter res à diaphoras

703147

phoras, qvia pro adiaphora à gentibus conversis habebatur. Deinde mentitur ille apud Comicum. 2. Adulterium, cum conjugatus coit cum conjugata, qvæ est alterius uxor, vel sponsa, ut David cum uxore Uriæ, vel cum non conjugatus coit cum conjugata, qvæ est alterius uxor, vel sponsa. Deut. 22. 23. 24. Adulterium est declinandum. Non mechaberis, id est, ne committas adulterium. 1. qvia à Deo interdictum. Lev. 18. 20. Prov. 2. 16. 17. &c. 5. 7. 8. 20. &c. 6. 7. 23. 24. 25. & Cap. 7. 24. 25. 2. qvia ut nullum peccatum, ita nec adulterium Deum latere potest. Prov. 5. 21. 3. qvia gravia judicia Dei attrahit etiam in hac vita. Prov. 2. 18. 19. & cap. 5. 3. 4. 5. 6. 9. 10. 11. 22. 13. 14. 22. 23. & 6. 26. usqve ad finem capitis, item cap. 7. 21. 22. 23. Docet id exemplum Davidis. 4. qvia est indicium fatuitatis & dementiæ. Prov. 7. 4—8. 5. qvia punietur exclusione æterna à regno Dei 1. Cor. 6. 10. 3. Incestus, cum conjugatus vel non conjugatus, consanguineus, vel affinis, coit cum conjugata, vel non-conjugata, consanguinea, vel affine, ut filiæ Lothi cum patre suo: Ammon cum sorore sua Thamara, privignus cum socrus Gen. 35. 22. 1. Cor. 5. 1. Incestus est vitandus: Non mœchaberis, id est, ne committas incestum. 1. qvia divino jure severiter est interdictus. Lev. 18. 6. & seqq. 2. qvia morte capitali plectendus est de jure divino. 4. Raptus, cum conjugatus vel non conjugatus, coit cum conjugata vel non conjugata vim passa, ut Sichem cum Dina. Raptus hic

est fugi-

est fugiendu. Non mechaberis, id est [illegible] coitum aliquam rapias: quia severe punitur. Deut. 22. 5. Concubitus contra naturam, id est, peccata mota: n. 1. Sodomia, cum vir conjugatus vel non conjugatus coit cum viro conjugato, vel non conjugato; vel cum fœmina conjugata, vel non conjugata coit cum fœmina conjugata vel non conjugata. Sodomia est abominanda. Non mechaberis, id est sodomiam vites. 1. quia jure divino est interdicta. Lev. 18 22. 2. quia à Magistratu justu Dei capitali supplicio punitur. 3. quia punitur æterna exclusione è regno Dei. 1. Cor. 6. 10. 2. Bestialitas, cum vir conjugatus vel non-cõjugatus coit cum bestia fœmina; vel fœmina conjugata vel non conjugata coit cum bestia mare. Bestialitas nec cogitanda. Non mechaberis, id est, bestialitatem fugias: 1. quia divinitus est interdicta. Lev. 18, 23. 2. quia mortis supplicio est à Magistratu puniendajussu Dei. Exod. 22,19. 3. Mollities, cum quis per seipsum voluntariè polluitur. Fugienda est mollities. Non mechaberis, id est, ne sis mollis. Ratio. Quia excludit regno Dei, 1. Cor. 6. 9.

XLIX. 1. Quid adversatur conjugio?

Maximè propriè, & essentialiter adulterium adversatur conjugio. Additur, maximè propriè, & essentialiter, quia adulterium (ut vides) communiter castitati repugnat, quia luxuria, cujus species est adulterium, castitati repugnat, sed propriè adversatur saltem castitati conjugali, seu conjugio, ut ex definitionibus

703147

nibus eorum patet. Patet responsio. 1, an ita sit. Matt. 5. 32. & 19. 9. 2. Cur ita sit. 1. Quia adulterium tollit conjugii 1. fœdus, seu consensum in conjugium, seu mutuam conjugii promissionem, qvia vir & fœmina consentiunt in coniugium sub conditione vitandi adulterii, qvâ sublatâ, tollitur consensus in coniugium, juxta illud: Violatis conditionibus violantur pacta. 2. Vinculum, seu fidem & obligationem ad mutua officia matrimonii facienda; qvia sublato contractu tollitur obligatio ad officia mutuo præstanda, in contractu facta. 2. Qvia per conjugium duo fiunt una caro; Gen. 2. 24. sed per adulterium duo fiunt divisa caro. 3. Qvia coniugium est unius viri & fœminæ conjunctio individua; sed adulterium est unius viri & plurium fœminarum, vel unius fœminæ & plurium virorum conjunctio dividua. 4. Qvia in adulterio unus cum duabus fit una caro, n. cum propria uxore & scorto, 1. Cor 6. 16. At fieri non potest, ut unus cum duabus fiat una caro. Gen. 2. 24. 2. Qvæ est propria & justa causa divortii faciendi? Propria & justa causa divortii ante mortem faciendi est adulterium, & similis impuritas nefanda, qvalis est Sodomia, bestialitas: qvod patet tum an ita sit. Matt. 5. 32. & 9. 9. tum cur ita sit: qvia adulterium conjugii fœdus & vinculum ex sua natura abrumpit, ut dictum. 1. Obj. Præcc. Divortium non admittitur ob graviora peccata, n. idololatriam, homicidium, blasphemiam &c. Ergo nec ob adulterium, qvod levius peccatum est, admittendum erit. R. Consequ. negatur qvia a-

qvia adulterium solvit vinculum conjugii, sed dicta illa peccata non item. 2. Obj. Obstinata desertio etiam est justa causa divortii; 1. Cor. 7. 15. Ergò non tantum adulterium est justa causa divortii. R. Justa causa divortii faciendi est solum adulterium; sed justa causa divortii patiendi est etiam obstinata desertio, L. 5. ess c. 18 q. 1. r. 5. Vend. l. 1. c. 30. the 16. Buc. loc 13. q. 15. Pol. l. 10. c. 56. Non tantum ille est autem pro malitioso desertore habendus, qvi conjugem suũ sine causa deserit, sed & ille qvi gravi sævitia conjugem suum abigit. Ames. citato loco. 3. Obj. Mors etiam est justa causa divortii. 1. Cor. 7. 39. Rom. 7. 2. 3. 4. Matt. 22. 30. Ergò non solum adulterium. R. Justa & propria causa divortium faciendi post hanc vitam est etiam mors; sed nos loqvimur de justa causa divortii faciendi ante mortem. Qværes ergò, An videris ad secunda vota liceat transire? Sic: qvod patet tuùm an ita sit ex exemplo Abrahami post mortuam Saram Cethuram ducentis. Gen. 25. 1. tùm certa sit. 1. Qvia ut dictum mors finit & solvit conjugium licet Tertullianus & Hyeronimus olim aliter senserint, ut secundas nuptias damnare possent. 2. Qvia sententia illa Dei perpetuò vera est. Gen. 2. 18. Non est bonum hominem esse solum. 3. Qvia mulieri viduæ licet nubere toties, qvoties mortuus fuerit vir ejus. Rom. 7. 2. 3. 1. Cor. 7. 39. 4. Qvia præcipitur mulieribus viduis nubere, 1. Tim. 5. 14. 5. Qvia melius est nubere, qvam uri 1. Cor. 7. 9. Et Apostolus præcipit etiã cœlibibus ac viduis, ut si se

703147

ut si se non continent, matrimonium contrahant, ℣. 8 9. Et sine causa desertum, vel desertam liberat á vinculo conjugii, id est, ei aliud matrimonium contrahendi facultatem concedit, ℣. 15 Refutatio. Errarunt ergò olim Tertullianus & Hieronymus, qui secundas nuptias in Christianis damnarunt, vel saltem personis Ecclesiasticis prohibitas affirmarũt. 4. Obi. Impotentia, lepra, rabies, & alius morbus consvetudinem conjugalem impediens, præsertim conjugium sequens, sollicitatio ad apostasiam, absentia voluntaria ultra tempus præscriptum, vel moribus constitutum durans, etiã sunt justæ & propriæ causæ divortii faciendi: ergó non solum adulterium. ℣. Verum juxta Theologos. Quæres: 1. Propter adulterium esne in omnibus casibus divortium concedendum? In qvibusdam non videtur concedendum esse. 1. Si qvi divortium petit, ejusdem criminis reus est. Occurrit enim illud: In qvo alterum judicas, teipsum condemnas, qvi facis eadem. Rom. 2. 1. 2. Si maritus uxorem prostituerit, non potest adulteram excludere, eum ipse criminis author existat. 3 Si postqvam cognovit de conjugis adulterio, eum ea rursum consvevit, nam ejusmodi consvetudo pro reconciliatione habetur: vel si eum nocente semel in gratiam redierit. Hic enim ipsa ratio dictat innocentem videri juri suo renuntiasse. 4. Si fornicatio fuerit sine crimine, ut si mulier vim passa fuerit, aut ex ignorantia cum eo rem habuerit, qvem virum suum esse credebat, cum tamen esset alienus, 2. Qvæ sunt injustæ causæ divortii faciendi?

endi? Ut etiam supra diximus: 1. infidelitas, 2. infidelis desertio respectu deserentis, 3. morbus gravis matrimonium consequens, 4. sterilitas. 5. paupertas, morositas, ebrietas, conspurcatio lecti &c. Obj. Deut. 24. 1 &. Lex illa fuit permissiva. Matt. 19. 7. 8. ut etiam Deut 21. 15. non probativa. 6. blasphemia, homicidium, 7. punitio per carnificem facta. 8 voluntaria absentia ultra tempus præscriptum, vel moribus constitutum &c. 3 Divortium & repudium differuntne? Iuxta scripturam non; sed ita juxta Theologos: illi enim repudium dicunt esse inter sponsum & sponsam; divortium verò inter virum & mulierem. Quæ sunt ergò justæ repudii causæ? 1. Cognatio & affinitas. 2. Immaturitas ætatis. 3. Dissensus parentum. 4. Consensus a tertio coactus, vel erroneus. 5. Infamia, in quam post sponsalia propter aliquod flagitium alteruter incidit. 6. Grave vitium corporis vel animi in quod alteruter incidit, quod usum conjugii abominandum vel calamitosum reddit, n. lepra, epilepsia, paralysis incurabilis &c. 7. Voluntaria absentia alterutrius ultra tempus moribus constitutum. 8. Apostasia alterutrius à vera religione. 9. Tanta offensio animorum sponsi & sponsæ, ut conciliari nullo modo possint, ne ex coactis nuptiis aliquid turpe & nefarium sequatur, ita tamen ut levitatis & fidei non servatæ rei pœnas luant. 10. Alterutrius membri mutilatio, quâ persona fœda & deformis redditur. 11. Alterutrius adulterium.

L. Am

703147

L. *An adulterium admissum tantum usum, vel etiam vinculum conjugii solvat?*

Divortium justum, quod fit propter justam causam, n. adulterium, conjugii dissolvit & usum & vinculum. addit. justum: quia divortium injustum, quod fit ob injustas causas, non solvit conjugium, nec quoad usum, nec quoad vinculum, quamvis dissolutio censcies ab Ecclesia pronuncietur, adeoque personæ, quæ sic separantur, & ad secundum conjugium transmittuntur, ad perpetuum adulterium transmittuntur. Matt. 5. 32. Ut ergò ad quæstionem jam respondeam; adulterium solvit cõjugii & usum, id est, officia mutua, quæ supra recensuimus, & vinculum, id est, obligationem ad illa officia. Patet 1. an ita sit, Matt. 5. 32. ubi in adulterii causa totalis dimissio probatur, id est & dimissio quoad usum, n. domum, mensam, lectum, & dimissio quoad vinculum, n. obligationem ad usũ. Sic Matt. 19. 9. ubi etiam dimittens uxorem propter adulterium, & aliam ducens non mœchari dicitur: At hoc dici non posset, si adulterium conjugii vinculum non solveret. Sic 1. Cor. 7. 15. Ubi in causa obstinatæ desertionis pars innocens liberatur à conjugii vinculo: Ergò multò magis in adulterii causa. 2. Cur ita sit. 1. Quia adulterium conjugii contractum (ut dictum) tollit: Ergò & vinculum contractus conjugalis. 2. Quia alienum est ab omni ratione, ut conjugii usus, seu officia omnia matrimonialia, quæ supra recensuimus,

in perpetuum tollantur, & vinculum tamen, seu obligatio ad illa officia continuetur. Refutatio. Etrant ergò Pontificii docentes conjugium, ob adulterium qvoad cohabitationem solubile, qvoad vinculum autem seu obligationem ad cohabitationem insolubile esse, Ener, Bellar: tom. 3. l. 7. c. 2. Qværes 1. An persona innocens ob adulterium separata ad aliud matrimonium transmitti debeat? Sic qvod patet tum an ita sit, Gen. 2, 18. tum cur ita sit. 1. qvia adulterium solvit innocentem à nocente, & qvoad usum & qvoad vinculum, ut dictum. 2. Qvia inqvit Christus D. Matt. 19 9. Si qvis uxorem dimiserit extra causam adulterii, & aliam duxerit, mœchabitur: Ergò contra si qvis dimiserit uxorem propter adulterium, & aliam duxerit, non mœchabitur. Refutatio. Etrant ergò Pontificii personæ innocenti ob adulterium separatæ, qvamdiu vivit nocens novum conjugium denegantes. Thom. suppl. 3. p. q. 62. art. 5. 2. An persona nocens propter adulterium separata, si à Magistratu juxta legem Dei capitis supplicio non afficiatur, ad novam conjugium transmitti debeat? Sic judicant Ames. l. 5. cas. c. 18. q. 2. th. 14. Bucan. loc. 12. q. 16. Et benè. qvod patet tum an ita sit. Gen. 2. 18. tum cur ita sit. 1. Qvia adulterium etiam personam nocentem solvit ab innocente &. qvoad usum & qvoad vinculum, Matt. 5. 32. & 19. 9. Ergò ad novum conjugium transmitti debet. Ratio conseq. qvia propter prioris conjugii vinculum non posset ad novam conjugium transmitti. 2. Qvia per pœnitentiam publicæ

703147

publicam Ecclesiæ membrum sit: Ergò ad novum conjugium transmitti debet. Ratio conseq. quia Ecclesiæ membrum ad novum conjugium transmitti debet. 3. Quia liberatur per pœnitentiam publicam ab adulterio: Ergò etiam à pœna adulterii, n. conjugii novi privatione. 4. Quia per adulterium non solvitur ita matrimonii vinculum, quin possit ex innocentis consensu continuari, ac renovari, 1. Sam. 25. 44. cum 2. Sam. 3. 14. Ratio est, 1. quia divortium est in favorem partis innocentis; potest autem innocens cedere juri suo. 2. quia divortium non est præceptum; sed tantum permissum & probatum, l. 5. cas. 2. 33. q. 2. th 15 5. Quia si persona nocens vita non privatur, nec matrimonio privari debet: indulgentia enim una trahit alteram: cõcesso majori minus concedi debet. Refutatio. Ergò erant Pontificii hoc negantes. Thom. suppl. 3. p. q. 62. art. 5. 1. Obj. Mulier vivente viro mœcha vocabitur, si fiat alterius viri. Rom. 7. 3. Ergò ad novum cõjugium transmitti non debet. R. Conseq. negatur, quia mulier vivente viro mœcha vocabitur, si fiat alterius viri, non absolutè, sed secundum quid, si scil. per adulterium suum, vel mariti, vel per aliam justam causam non sit liberata, a sui viri vinculo. 2. Obj. Qui agglutinatur scorto, unum corpus est cum scorto. 1. Cor. 7. 16. Ergò ducere quis mulierem ob adulterium separatam non debet. R. Conseq. negatur: quia scortum Ecclesiæ per publicam pœnitentiam reconciliatum non potest dici scortum. 3. Obj. Uxor manifestæ causa ad-

serens non potest nubere. 1. Cor. 7. 11. Ergò multò minus uxor adultera, ℟. Conseq. negatur. qvia diversa est ratio obstinatæ desertionis, & adulterii: nam obstinata desertio licet innocentem liberet à vinculo nocentis, tamen nocentem non liberat à vinculo innocentis, sed adulterium liberat & nocentem à vinculo innocentis, & innocentem à vinculo nocentis. Instantia. Si hoc verum sit, tum aliam ducere volens adulter sit magis, qvam desertor, ℟. Nec adulter, nec desertor esse debet: 4. Obj. Si ad novum conjugium transmittatur, adulteriis patrandis lata via aperitur. ℟. Negatur conseq. 1. Qvia non facile debet ad novum conjugium transmitti. 2. qvia conjugium novam finem imponit potiùs adulterio nocentis. 1. Cor. 7. 2. 3 qvia. Si conjuges abusi fuerint Magistratûs indulgentia, adigendus est Magistratus ad hoc, ut eos juxta legem Dei capitis supplicio afficiat. Lev. 20. 10. Deut. 22. 22. Ioh. 8. 5. Obj. Ioh. 8. 11. Ergò in N. T. non licet Magistratui adulterâ supplicio capitis afficere. ℟. Conseq. negatur. qvia Christus ideo non condemnavit adulteram, qvia non fuit judex mundanus. Ideo noluit etiam dividere hæreditatem inter fratres. Luc. 12. 14. 5. Obj. Si qvis adulterio à se pollutam duxerit, non conjugium est, sed adulterii continuatio: Ergò ad novum conjugium transmitti non debet. Ratio conseq. qvia adulter sæpiùs illam vellet ducere, cum qva adulterium commisit. ℟. Cur igitur personæ liberæ seortantes ad conjugia à Magistratibus & Pastoribus transmittuntur? De-

703147

ut etiam cur dicit, Deut. 22. 28. 29. David etiam cur duxit uxorem Uriæ? Dicit hoc D. Volebius; sed non probat. Legitimat Deus tale conjugium, per adulterii conjugum remissionem, 2. Sam. 12. 13. & per eorum in Ecclesiam receptionem, ut conjugium Davidis & Bethsabæ.

CAPUT. XX.

De Iustitia Commutativa, seu de modo acqvirendi, & conservandi bona tùm immobilia, n. domum, agrum, &c. tùm mobilia, n. pecuniam, oves, boves, &c.

ANALYSIS.

Iustitia commutativa explicatur I. A genere remoto, n. justitia respiciente commoda externa proximi th. 1. II. A definitione th. 2. ubi occurrit suum cujusqve, quod describitur th. 3. ubi occurrit dominium, cujus indicatur 1. descriptio. th. 4. 2. partes, n. proprietas, seu res possessa. & rei possessæ usus fructus. th. 5. qvæ partes aliqvando conjunguntur in uno homine, aliqvando verò separantur. th. 6. III. A partibus, n. bonorum externorum acqvisitione, & eorum usu, seu conservatione, th. 7. ubi Primò de acqvisitionis justitia, cujus efficiens est causa Do-

minii. th. 8. cujus causæ Dominii indicatur Synonymum. n. titulus. th. 9. cujus tituli 1. Enumerantur species th. 10. quarum 1. est occupatio justa: cujus notatur 1. definitio. th. 11. ubi res nullius 1. describuntur. th. 12. 2. enumerantur tùm per thesin. th. 13—3. tum per antisin. th. 16. unde consectarium infertur th. 17. 2. species n. captivitas. th. 18. 2. Hæreditas, quæ definitur. th. 19. 3. Donatio, quæ definitur. th. 20. 4. Merces, quæ definitur. th. 21. 5. Contractus, qui 1. definitur. th. 22. 2. ejus species recensentur. th. 23. 2. Adjunctum, n. legitima occupatio, seu vivendi ratio indicatur. th. 24. quæ declaratur. 1. à subjectis. th. 25. 2. à qualitate. th. 26. 3. à signis, ex quibus quis cognoscere queat, cui occupationi se applicare debeat. th. 27. 4. à natu Dei unumquemque huic aut illi vitæ generi assignante. th. 28 qui ab objectione vindicatur. th. 29. quæ vindicatio ab instantia liberatur. th. 30. 3 Effecta, n. bona externa acquisita. quorum defectus & abundantiæ notatur natura, n. paupertas & divitiæ. th. 31. quæ 1. seorsim explicantur nam 1. divitiæ describuntur th. 32. 2. paupertatis notatur 1. descriptio. th. 33. ex quo usus colligitur. th. 34. 2. species; n. spiritualis paupertas, quæ cum divitiis magnis consistere posse dicitur. th. 35. 2. conjunctim distinctionis dominiorum, seu paupertatis & divitiarum. seu illius, quod hoc sit meum, hoc tuum, meum sit parvum tuum multum. efficiens notatur. th. 36. Secundò, de justitia ejus seu conservationis bonorum dictis modis acquisi-

703147

qvistorum, th. 37. 38. cujus notantur media, th. 39. n. 1. parsimonia, qvæ 1. describitur th. 40. 2. opposito suo illustratur. th. 55. 2. frugalitas, cujus notatur, 1. descriptio, th. 41. 2. oppositū th. 55. 3. perfectio, n. liberalitas. th. 42. cujus notatur 1. descriptio, th. 43 2. indicantur species. n. libera donatio, &c. th. 44. 45. 3. indicatur oppositū. th. 56. 4. Oppositū n. furtū in genere consideratū. th. 46. qvod explicatur 1. à definitione. th. 47. ubi occurrit 1. ablatio, qvæ describitur, th. 48. 2. res aliena, qvæ 1. describitur. th. 49 2. casus enumerantur, in qvibus res aliena sine crimine furti auferri potest. th. 50. 2. à distributione 1 in furtum specialiter sic dictum, qvod 1. describitur. th. 51. 2. species ejus notantur. th. 52. 53. 2. in rapinam, qvæ 1. describitur. th. 51. 2. ejus species notantur. th. 54.

EXPLICATIO.

I. Qvod est genus remotū justitiæ commutativæ?

Est justitia respiciens externa commoda proximi, ut patet ex c. 18. th. 1. Vocatur hæc justitia respiciens externa bona proximi per appropriationem qvandam justitia commutativa: qvia præcipuè versatur in commutationibus, seu contractibus. Additur præcipuè, qvia versatur etiam in aliis dominii causis. n. justa occupatione, hæreditate, donatione, mercede: qvia suum externum bonum cuiqve tribuimus non tantum in contractu, sed etiam in justa

justa occupatione &c. qvia non tantum contrahenti tribuimus rem de qua contraxit, sed etiam rem justè occupatam occupanti, hæreditatem hæredi, donum donato, mercedem operam præstanti, vel mercenario.

II. Qvid est justitia commutativa?

Est virtus, qva suum externum commodū cuique tribuitur, vel qva qvis sua nō aliena bona possidet, & suis bonis non abutitur, seu sua bona non dilapidat: secus enim suum externum commodum cuique non tribuit qvis, sed illud ei adimit. Additur suum externum commodum, qvis honor est virtus, qva suum honorem cuique tribuimus. Humanitas est virtus qvâ vitam suam cuique tribuimus. Et sic deinceps.

III. Qvid suum cujusqve dicitur?

Id cujus legitimum habet dominiū, seu qvod juste possidet: justè possidet autem, si possideat, vel justa occupatione, vel hæreditate, vel donatione, vel mercede, vel contractu, v. g. liber hic tuus dicitur, qvia ejus justum dominiū habes, seu eum juste possides, qvia possides ex contractu, n. emptione. Additur legitimum, nam qvod illegitimè qvis possidet, n. furto vel rapina non potest dici suum: ut si librum possidet furto, non potest dici suus.

IV. Qvid est dominium?

Est jus de re perfectè disponendi, qvatenus leges permittunt, seu est potestas, qva qvis potest bonis suis terrenis uti, prout ipsi placet (Matt. 20. 15. Nonne licet mihi in meis face-

703147

is facere qvod volo) verum non absolutè id est, sine lege superioris limitante eorum usum, ut Deus l. [illegible] cas c. [illegible] q. [illegible] sed secundum qvid, juxta legē Dei scil. & hominū eorum usū limitantem. Additur qvatenus leges permittunt: qvia dominus vel possessor non potest bonis suis uti, prout ipsi placet contra legem Dei & hominum, v. g. Dominus vel possessor domus potest eam pro lubitu retinere, vel vendere, qvia id lex Dei & hominum permittit; sed non potest succendere, qvia hoc lex Dei & hominum non permittit.

V. *Qvot sunt partes dominii?*

Dominii perfecti duæ sunt partes, proprietas & usus fructus, seu possessio rei, & possessio usus fructus: qvod patet ex Matt. 20. 9. 10. ubi plantatoris dominium consistit in possessione vineæ, & in possessione fructus vineæ: Sic tu perfectus dominus es libri tui, qvia & librum possides & usum ejus. Additur perfecti: qvia duplex est dominium, n. perfectū, cum qvis & rem possidet, & usum fructum rei, ut ille qvi possidet, & domum, & usum ejus, n. inhabitationem; vel imperfectum, cum qvis possidet usum fructum alicujus rei, sed non possidet rem, ut conductor & commodatarius, qvi possidet usum fructum rei conductæ & commodatæ, sed rem conductam & commodatam non possidet.

VI. Hæ partes dominii aliqvando separāturne, id est, proprietas rei aliqvando estne penes unum, usus fructus verò penes alium? Sic Matt. 20. 9. 10. Proprietas vineæ est penes plan

res plantatorem: usus fructus verò penes operarios. Additur 1. aliquando: quia aliquando & res possessa & usus rei possessæ est penes unum ut penes Adamum erat & paradisus, & fructus ejus. 2 ad tempus: quia usus fructus subinde redire ad proprietarium debet, ne proprietas possessionis longo temporis tractu amittatur.

VII. *In quibus actibus exerceatur justitia commutativa?*

In acquisitione bonorum, & eorum usu, suum enim bonum cuique tribuimus, cum bona juste acquirimus, & juste acquisitis juste utimur; sed bonū suum cuique adimimus, cum bona injuste, n. furto vel rapina comparamus, & bona nostra justè parta dilapidamus. sic enim non poterimus liberalitatem, hospitalitatem, eleemosynam exercere. Vel, partes justitiæ commutativæ sunt justitia acquisitionis & usus; sensus enim octavi præcepti hic est: Non furaberis, id est, facultates terrenas justè acquiras, n. justa occupatione, hæreditate &c. & juste partis justè utere. Observa ergò. Bona corporalia justè comparare debemus: quod patet tum an ita sit ex illo: Non furaberis, id est, bona corporalia justè acquiras: tùm cur ita sit, quia quicquid aliter acquiritur cedit semper in injuriam alienam. Exhortatio. Iustè ergò bona externa & possessiones comparemus, n. 1. justa occupatione. 2. hæreditate. 3. donatione. 4. mercede. 5. contractibus. 6. honestis laboribus, & artibus. Moreamur nos exempla piorum.

VII.

703147

VIII. *Unde pendet acquisitionis justitia, seu quid efficit acquisitionem bonorum externorum justam?*

Acquisitionis justitia pendet à causa dominii, seu acquisitionem bonorum externorum justam efficit causa dominii, seu possessionis, ut, justa occupatio, hæreditas &c. ut mox dicemus.

IX. *Quî vocatur causa dominii seu possessionis?*

Vocatur titulus.

X. *Quî sunt in specie tituli, seu causæ efficientes dominii, & justæ acquisitionis bonorum externorum?*

Justa occupatio, hæreditas, donatio, merces, contractus.

XI. *Quid est justa occupatio?*

Justa occupatio est rerum &c. seu, cum quis res, quæ sunt nullius, & tamen alicujus fieri possunt, appropriat, apprehendit. Sic justè quis appropriat, seu, occupat bestias, volucres, pisces, insulam in mari natam, partes continentis, quæ nunquam fuerunt inhabitatæ, res vacantes: quia nullius sunt, & tamen alicujus fieri possunt. Additur 1. quæ sunt nullius, quia res, quæ sunt alicujus, injustè quis occupat: Sic Achabus vineam Nabothi injustè occupavit. 2. & tamen alicujus fieri possunt: nam res, quæ sunt nullius, nec alicujus fieri possunt, injustè quis appropriat: Sic res sacras, 3. templa, campanas, mappas sa-

cramentales, injustè qvis appropriat, qvia nullius sunt, nec alicujus fieri possunt: Sic res qvoqve communes, n. aërem, aqvam profluentem, mare, littora, ripas, vias, nec non res universitatis, n. theatra, stadia, &c. injustè qvis proprias reddit, qvia nullius sunt in particulari, & nullius etiam fieri possunt in particulari. Iust. l. 2, t. 1. parag. 1 4. 7. 12.

XII. Qværes dicuntur nullius esse?

Qvæ à nullo possidentur.

XIII. Enumeres res, qvæ sunt nullius & tamen alicujus fieri possunt?

1. Omnia in initio mundi, & post diluvium dicuntur fuisse communia, id est, talia, qvæ nullius fuerunt possessione peculiari; sed tamen alicujus fieri poterant possessione peculiari, si occuparentur: qvod patet ex Gen. 1, 29. Implete &c. q. d. ecce terra, & ejus plenitudo nullius est, qvæ vestra propria erit, si occupaveritis. Sic Gen. 9. 11.

XIV. 2. Insulæ maris, & partes continentis, qvæ nunqvam fuerunt inhabitatæ, nullius sunt; & tamen alicujus fieri possunt, si occupentur. Insula dicitur terra, qvæ undiqve aqvis clauditur. Continens fœminini generis sumitur pro terra, qvæ non est insula. Additur maris, qvia insulæ in flumine natæ alia est ratio, ut vides in Instit. Iustin. l. 2, t. 1. parag. 22.

XV. 3. Res vacantes, seu derelictæ à domino, sunt nullius, & tamen alicujus fieri possunt, si occupentur, v. g. Vinea derelicta à possessore nullius est, & tamen alienjus fieri potest,

703147

ri potest, si occupetur, Inst. Iust. l. 2. t. 1. parag. 46. Pro derelicto autem habetur, qvod domin' eâ mẽte abjecerit, ut id in numero rerum suarum esse nolit: ideoqve statim dominus ejus esse desinit.

XVI. Res perditæ, seu amissæ, ut res, qvæ de rhedâ currente non intelligentibus Dominis cadunt, suntne rebus vacantibus seu derelictis annumerandæ, adeoq; suntne res tales, qvæ nullius sunt, & tamen alicujus fieri possunt?

Minimè: quia eas Dominus non abjecit ea mente, ut eas in numero rerum suarum esse nolit, adeoqve ex domino cognito, vel invento restitui debent. Obj. præocc. 1. sæpè rerum perditarum dominum ignoras: ergò aliqvando res perditæ rebus vacantibus annumerandæ sunt, adeoqve sunt res tales, qvæ nullius sunt, & tamen alicujus, n. inventoris, esse possunt. ℟. Si rerum perditarum ignotum dominum diligenter qvæsiveris, & non inveneris, ex rebus vacantibus annumerandæ sunt, adeoqve sunt res tales, qvæ nullius sunt, & tamen alicujus, n. inuentoris esse possunt; sed si rerum perditarum dominum ignotum diligenter non qvæsiveris, ex rebus vacantibus annumerandæ non sunt, adeoqve non sunt res tales, qvæ sunt nullius, & tamen alicujus, n. inventoris. esse possunt, nisi per furtum. 2.

Res perditæ à nullo possidentur: Ergò sunt rebus vacantibus annumerandæ; adeoque sunt tales res, quæ sunt nullius, & tamen alicujus esse possunt, ꝛ. Conseq. negatur: quia res perditæ quamvis corporaliter & facto à dominis suis non possideantur; voluntate tamen & jure possidentur.

XVII. Merces illæ, quæ navis sublevandæ causâ in mare projiciuntur, suntne rebus vacantibus annumerandæ, adeoque, suntne res tales, quæ sunt nullius, & tamen alicujus, n. inventoris, esse possũt?

Minimè: quia etsi res jactæ in mare levandæ navis causâ corporaliter non possideantur ab illis, qui eas in mare jaciunt; tamen ex ab iis animo possidentur; quia palam est eas non eo animo ejici, quod quis eas habere nolit, sed quo magis cum ipsa navi maris periculum effugiat. Quâ de causâ, si quis eas fluctibus expulsas, vel etiam in ipso mari nactus, lucrandi animo abstulerit, furtum committit.

XVIII. Quid refertur ad justam occupationem, seu quæ est species justæ occupationis?

Captivitas, scil. justa. Quid justa igitur captivitas est? Est occupatio facta jure belli juste suscepti, seu est occupatio justa, qua in bello justo, hostes & eorum bona occupamus. Hostes enim eodem loco sunt, quo res nullius, adeo-

703147

ut, adeoqve fiunt primorum occupantium. Iust. ibid. parag. 17. Additur 1. in bello justo: nam in bello injusto hostes, & eorum bona iniustè occupas, adeoqve iis uti bona cō scientia non poteris. Sveci ergò & Ungari nuper bona Poloniæ non justè occuparunt, qvia bellum contra illos susceptum (me scio) justum non fuit. 2. Hostes & eorum bona, i. qvia amici, populares, & eorum bona, in bello justo, vel extra illud, justè non occupantur. Peccant ergò Domini terrestres, potentes, qvi extra bellum pauperes, populares suos, & peregrinos in suis pagis, & locis habitantes, vel commorantes, hatpyarum instar, occupant, captivos, servos, jobbagiones efficiunt. 2. Milites, qvi in bello justo amicorum & popularium bona occupant, ut nostri milites hodie faciunt. Observa ergò: 1. Justa occupatio est, justa causa, via, & modus bona externa acqvirendi: qvod patet tùm an ita fit ex exemplo hominum ante diluvianorū, post diluvianorum, qvi possessiones suas justâ occupatione acqvisiverunt: tùm cur ita fit: qvia Deus eam præcipit tum mandato octavo: Non furaberis, id est, justa occupatione bona terrena acqviras: tum Gen. 1. 29. Correctio. Peccant ergò: 1. qvi res, qvas nemo possidet, possidere tamen aliqvis potest, non occupant. 2. qui res, qvas aliqvis possidet occupant. 3. qvi res, qva nullius fieri possunt occupant, vel qvi homines amicos, & populares occupant, cum homines tales nullius esse possint de jure; qvia Deus ante & post diluvium terram & ejus plenitudinem homini proposuit occupandam,

sed hominem talem alteri homini occupandum nunqvam proposuit. 2. Captivitas etiam est vera causa, & via, bona terrena occupandi: qvod patet túm an ita sit ex exemplo Israelitarum captivitate possessiones in Chananæa, & alibi acqvirentes: tum cur ita sit. 1. Qvia Deus eam ordinavit. 2. Chron. 36. 17. 18. 2. Qvia Iosue ad eam hortatur Israelitas. Ios. 18. 3. 3. Qvia Iephtach possessionem Israelitarum captivitate acqvisitam justam dicit esse. Iud. 11. 28. Correctio. Peccant ergò qvi bello justo bona terrena non acqvirunt, ut olim Israelitæ, qvi malebant in Aegyipto servire, qvám bello justo in Chananæa hostes capere, & eorum bona occupare.

XIX. *Qvid est hæreditas?*

Est successio in bona alterius ex ipsius justa voluntate, seu ex ipsius legitima testatione, qvam fecit ante suam mortem. Additur justa, legitima: qvia in bona injustè & illegitimè ab aliqvo legata, nemini succedere permittit lex divina & humana. Vel si defacto in injustè legata succedat qvis, ea injusto titulo possidebit. Parentes verò justè legant bona sua legitimis liberis, Lev. 25. 46. Gen. 31. 14. Matt. 21. 38. Rom. 8. 17. Gal. 4. 7. iis deficientibus cognatis, iis deficientibus affinibus, iis deficientibus fidelibus servis. Gen. 15. 3. iis deficientibus, amicis singularibus, iis deficientibus vicinis. Num. 27. 8—11. Contra vero injustè. Vel, hæreditas dicuntur bona defuncti, in qvæ aliqvis jure succedit: qvalia sunt: domus, substantia, Prov. 19. 14. Hæredem &

703147

dem enim alicujus esse significat, in alicujus bona post mortem ejus succedere. Observa ergò: Hæreditas, est justa causa, via, modus, bona externa acqvirendi: qvod patet tùm an ita sit ex exemplo Isaci, Iacobi &c. qvi sua cōmoda externa hæreditate, seu successione in bona aliorum, justè acqvisiverunt: tùm cur ita sit: qvia hanc viam bona corporalia acqvirendi Deus mandavit: Non furaberis, id est, bona externa hæreditate acqviras, & ordinavit. Num 27. 8—11. Correctio. Peccant ergò 1. qvi bona sua aliis non legant ante suam mortem, contra illud. 2. Reg. 20. 1. vel injustè legant, 2. qvi in bona justè legata succedere nolunt, ut filii ignavi, contra illud. Rom. 8. 17. 3. qvi hæreditatem abalienant contra, 1. Reg. 21. 3. 4. Lev. 25. 25. Num. 36. & seqq.

XX. *Qvid est donatio?*

Est gratuita boni communicatio. Donatio active est cum qvis alicui bonum mobile, vel immobile gratuitò confert: passivè verò est, cum qvis ab aliqvo bonum mobile, vel immobile gratuitò accipit. Observa ergò, Donatio est justa causa, via, modus bona corporalia aqvirendi: qvod patet tum an ita sit ex exemplo Salomonis, 1. Reg. 10. 1. Schæbæ ℣. 13. filiorum concubinarum, Gen. 25. 5. 6. Davidis, 1. Sam. 25. 27. Amicorum Davidis, 30. 26. Danielis, Dan. 2. 48. tum cur ita sit: 1. Qvia Deus præcipit. Non furaberis, id est, donatione bona corporalia acqviras. 2. Qvia Deus donatione ditat homines 3. Qvia homines præsertim Principes, hac viâ ditarunt

suos inferiores abinitio, ut Pharaho Iosephum. Rex Babyloniæ Danielem. Correctio. Peccat ergò. 1. qui aliis nihil unqvam donat, Talis homo ingratus est hominibus & Deo. Talis item hominum & Dei non potest à se avertere; qvia munera placant hominesqve Deosqve. Talis sæpè periculo se objicit, ut Nabal. 2. qui non impellit homines præsertim Principes, ut dona ab iis accipiat. Obj. Donum non requirebat Paulus Phil. 4. 16. Et dona qvi osit victuras est. Prov. 15. 27. Ergò donatio non est iusta via bona acqvirendi. R. Negatur Conseq.

XXI. *Qvid est merces?*

Est remuneratio operæ præstitæ. Accipiturqve 1. propriè, pro compensatione laboris, officii, aut operæ debita, sive ex pacto sive sine pacto: inter qvam mercedem & meritum est mutuus respectus. Rom. 4. 4. Estqve vel grata, eaqve vel legitima, qvæ promittitur & datur propter operam honestam præstandã, vel præstitam. Gen. 29. 15. Exod. 2. 9. vel illegitima, qvæ promittitur & datur propter operam inhonestam: de qvâ, 2. Petr. 2. 15. Iudæ. v. 11. Act. 1. 18. Gen. 38. 16. vel ingrata, qvæ est pœna propter malum opus inflictum. Psal. 109. 20. 2. Petr. 2. 13. 2. impropriè, qvæ est compensatio seu remuneratio laboris seu operæ indebita, id est, gratuita, seu qvæ nõ datur ex debito, sed ex gratia: inter qvam mercedem & meritum non est mutua relatio. Rom. 4. 4. Talis merces dicitur esse vita æterna Matt. 5. 12. Talis merces etiam

videtur

703147

videtur esse etiam illa, qvam operam suam nobis præstantibus supra pactam mercedem, & eorum meritum dare solemus. Matt. 20. Merces hæc gratuita differt a dicta donatione; qvia donatio gratuita non supponit operam præstitam, vel præstandam, sed merces gratuita supponit. Observa ergò. Merces propria, grata, legitima, & impropria, est justa causa, via, modus bona terrestria comparandi, qvod patet tum an ita sit ex exemplo Iacobi, Gen. 29. 15. Davidis. 1. Sam. 28. 26. operariorum, Matt. 20. qvi bona externa mercede justè acqvisiverunt: tum eur ita sit: qvia Deus præcipit: Non furaberis, id est mercede bona corporalia acqviras. Institutio. Ergò 1. merces reddenda operariis, Lev. 19. 13. Deut. 24. 14. 15. Exemplum Salamon, 1. Reg. 5. 6. 9. 11. Præfecti instaurationi templi. 2. Reg. 12. 11. 12. & re ædificationi ejus. Esdr. 3. 7. Et qvidem statim reddenda merces operariis post opus perfectum, Matt. 20. 8. Ratio. 1. qvia dignus est mercenarius mercede sua. Luc. 7. 1. 1. Tim. 5. 18. 2. qvia qvi mercede fraudant operarios valdè peccant, qvod Deus gravissimè ulcisci solet. Iob. 24. 11. Malac. 3. 5. Iac. 5. 4. Exemplum in Labano. Gen. 31. 7. 41. cum 29. 15.—43. Iehojachimo, Ier. 22. 13. cum ℣. 18. 2. pro mercede laborandum, & merces exigenda.

XXII. *Qvid est contractus?*

Contractus (prout ad istum locum spectat) est communicatio boni ex conventione obligante: cujus formula est: 1. do, ut des, ut do tibi.

tibi. 4. polonicos, ut des mihi justam vini. 2. do, ut facias, ut do tibi denarium, ut hodie mihi metas. 3. facio, ut facias, ut facio tibi rotam, ut fodias pro me fossam. 4. facio ut des, ut facio tibi tunicam, ut des mihi pecuniam. Additur prout ad istum locum spectat, seu qvatenus est modus bona externa acqvirendi, nam contractus, qvatenus non est tantū modus possessiones acqvirendi, non sic definitur, verum aliter, ut vides Cap. seq. th. 16.

XXIII. *Qvi sunt contractus illi in specie, qvibus bona terrestria acqvirimus?*

1. Venditi emptio. Qvid est emptio? Est contractus, cum res vendibilis justo precio emitur, ut cum justa vini, 4. polonicis emitur. Ubi vides emptionis, 1. objectum, ea qvæ emuntur, 2. instrumentum, n. precium, de qvibus vide Ravan. dictione emere. Observa ergò. Venditio & emptio debet esse justa, id est, lege divina, & aliis justis legibus concessa: qvod patet tum an ita sit ex emptione Sanctorum, qvæ justa fuit, n. Abrahami, Gen. 23. 3. & seqq. Iacobi. 33. 19. Davidis. 2. Sam. 24. 21. 24. aliorū, Gen. 41, 47. tum ut ita sit. 1. Qvia Deus præcipit: Non furaberis, id est, justâ emtione bona compares. 2. Qvia damnatur injusta emptio in Achabo, 1. Reg. 21. 1—3. qvia prohibuerat Deus hæreditatem paternam lege mancipii abalienare. Lev. 25. 23. in Simone Mago. Act. 8. 18—20. Correctio. Fugienda ergò est injustitia, qvæ exercetur: 1. In re non vendibili. Act. 8. 18—20.

Argen-

703147

Argentum tuum pereat, qvi donum Dei existimas pecuniis acqviri, ait Petrus ad Simonem Magum. Unde non Simonis Petri, sed Simonis Magi imitatores sunt, & Simoniaci dicuntur, qvi in sacris nundinantur. Qværes 1. Qvæ sunt res non vendibiles? Omnia sacra, n. vocatio ministrorum Ecclesiasticorum, administratio verbi, sacramentorum, proventus Ecclesiasticorum, munera publica secularia: qvæ sunt nō vendibilia, non qvia non sunt bona in se se; sed qvia adeo bona sunt, ut precio non possint æstimari. Hinc peccatum est Simoniæ, emere, aut vendere, aut qvocunqve modo commutare rem sacram vel spiritualem pro temporali, 1. qvia res sacræ Sanctè debent tractari, non pollui aut profanari, qvod tum fit, qvando ut res muneanæ, in temporales contractus deducuntur. Hoc est enim contra religionem & reverentiam debitam sacris, 2. qvia iniustum est illa vendere, qvæ gratis distribui debent, Matt. 10. 8. l. 5. cas. c. 42. q. 2. r. 3. 4. 6. 11. 2. Nonne sunt Simoniaci nostri ministri, pro copulatione, baptizatione, concione eaeqvali pecuniam exigentes? Non: qvia non student illas res sacras vendere: adeoqve non exigunt pretium illarum rerum sacrarum; sed operæ suæ. Homines etiam nostri Pastoribus suis non dant pro illarum rerum sacrarum administratione aliqvid tanqvam mercedis pretium, sed tanqvi necessitatis & subventionis stipendium. l. 5. eat. c. 42. q. 2. r. 9. Thom. 2. 2. q. 100. art. 2. 2. In re vendibili. Peccatur enim 1. à venditore, 1. Corrupta pro puris vendendo;

Velus

Velut cum vino aqva, & tritico paleæ admiscentur. Amos. 8. 6. Ut qvisqvilias frumenti vendamus. 2. mensuras & pondera corrumpendo; Deut. 25. 13. Ne esto tibi in oculo diversum pondus, &c. Amos. 8. 5. Minuendo Epham, majus faciendo pondus & pervertendo lancibus dolosis. 3. rerum pretia citra necessitatem augendo; Amos. 8. 6. Comparando pecunia tenues. 4. merces monopoli instituendi causâ coëmendo; similes sunt, qvi hoc faciunt, ovibus petulcis, qvæ saturatæ reliquum pascuorum calcibus conculcant pesibus. Ezech. 34. 18. 2. Ab emptore verò peccatur: 1. rem venditam dolosè extorqvendo; Prov. 20. 14. Pessimũ est, ait emptor, sed cũ digressus fuerit, seipsũ laudat. 2. non solvẽdo; Psal. 37. 21. Mutuò accipit improbus & nõ solvit.

2. Locati conductio. Qvid est locati conductio? Est cum usus rei certa mercede conducitur, ut cum ab unum annum domûs inhabitatio 12. florenis conducitur. Qværes, 1. An tantum usus rei, ut boris, eqvi, domus, &c. vel etiam personæ opera conduci qveat? Sic. At Author operam personarum retulit ad mercedem, non ad contractum: Ergò, ꝟ. Ita operam non pactam; sed pactam huc debet referre. 2. Merces cõductionis locationis in qvâ re debet consistere? In pecunia numerata, nec in re alia: nam si vicinus rem locet vicino suo; ut iis invicem aliam locet, non est locatio conductio: sed contractus innominatus, qvi vocatur: Facio ut facias. 3. Qvid si velim annulum mihi fieri ex meo auro, certa mercede aurifici constituta, qva-

703147

qvalis est contractus? Est locatio, intercedit enim merces definita. 4. Qvid verò si contrahas cum artifice, ut ex suo auro tibi annulum conficiat certo pretio? Emptio est. 5. Qvid si qvis eqvos suos utendos tibi dederit ad decem dies, ut tamen tuos boves illi vicissim ad decem dies commodares, qvalis est contractus? Neqve est emptio venditio: neqve locatio conductio: neqve commodatum, sed est negotium sive contractus innominatus. Proinde si eqvi aut boves apud alterum culpa alterius perierint: præscriptis verbis agendum erit ex articulo, facio ut facias. Observa ergò: Locatio & conductio debet esse justa: qvod patet tum an ita sit exemplo Patris-familias justè elocantis vineam suam & agricolarum, injustè conducentes vineam. Matt. 21. 33. 34. 41. Sic Marc. 12. 1. 2. Luc. 20. 9. 10. tum cur ita sit: 1. Qvia præcipitur: Non furaberis, id est, justè usum rei tuæ, & operam tuam eloces, & justè usum rei alienæ, & alienam operam conducas. 2. Qvia prohibeturinjusta conductio operarjorum Deut. 24. 14. 15. Correctio. Fagienda ergò est iniustitia in locatione & conductione, 1. Locator peccat, 1. precium exigendo, ubi gratis date debebat: Precium olim à fratribus, exigi Deus noluit, Exod. 22. 25. Sic Christus qvoqve Luc. 6. 35 Mutuum date, nihil inde sperantes, Qvæ regula tum valet, ubinō iis facultatibus est proximus, ut sit solvendo. 2. nimium pretium petendo. 2. Cor. 8. 13. Non ut aliis sit relaxatio, vobis verò oppressio, & contra. 3. rem locatam citiùs, qvam

par est, repetendo: Testatur experientia, qvã noxium sit, hoc injustitiæ genus. 2. Condemnat peccat; 1. pretiũ æquum negando. 2. rem nõ integrã, aut nõ justo tempore restituendo.

3. Mutuatio. Qvid est mutuatio? Cum res accipitur gratuitò, in eodem genere denuò reddenda; seu, mutuatio est contractus, in qvo illa, qvæ pondere, numero, mensura constant (n. vinum, oleum Luc. 16. 6. triticum. Neh. 5. 2. 3. panem. Luc. 11. 5. Vestes. Exod. 3. 22. 5. pecuniam. Neh. 5. 4. argentum, aurum. Exod. 3. 22. 25, fœnum, 1. Reg. 6. 5.) gratuitò ab alio accipis, ita ut ei reddas, non idem individuum, sed æqvivalens. Observa ergò 1. Mutuatio non est denegandæ proximo, etiam inimico, tuo auxilio egenti: qvod patet tùm an ita sit ex exemplo peccatorum mutuum dantium peccatoribus. Luc. 6. 34. cum 35. tum cur ita sit. 1. Qvia mandata est à Deo. Deut. 15. 7. 8, 9. 10. 11. Matt. 5. 42. Luc. 6. 35. 2. Qvia illam requirit charitas, ne per te qvisqvam sit egenus. Deut. 15. 4. 3. Qvia est probatio fidei & obsequii erga Deum. Deut. 15. 5. 4. Qvia illi promissa est dives benedictio Dei, Deut. 15. 4. 6. 10. Correctio, Peccant ergò mutuum nõ dantes egentibus amicis, nedum inimicis. Tales pejores sunt peccatoribus. 2. Mutuatio debet esse gratuita, id est, absqve alicujus lucri exactione, & captatione, aut doni acceptatione: qvod patet tum an ita sit, ex damnato exemplo peccatorum, non gratuitò mutuum dantium. Luc. 6. 34. tùm cur ita sit, 1. Qvia sic fert mandatum Dei, Luc. 6. 35. 2. Qvia

703147

Qvia mercedem amplam habet à Deo. Luc. 6. 35. 3. Qvia est filiorum Dei. Luc. 6. 35. 4. Qvia discernit verè pios ab iis qvi peccato dediti sūt. Luc. 6. 34. Correctio. Peccant ergò 1. qvi propter datum mutuum usuram, lucrum, donum exigit, contra Exod. 22. 25. Psal. 15. 5. Ezech. 18. 8. Luc. 6. 35. 2. qvi in mutuatione injustè agit. In mutuatione sicut is qui mutuò dat justitiæ stu dere debet, ut qvicqvid dat justæ bonitatis sit & absqve dolo: ita & is qvi accipit, mutuum dicto tempore reddere absqve dolo tenetur. Non enim frustra dicitur, Psal. 37. 21. Mutuò accipit improbus; sed non potest reddere. Deinde mutuò dans & mutuò accipiens, si injustè agat, pœnas sibi accersit. Esa. 24. 2. erit perinde mutuò danti atqve mutuo accipienti.

4. Commodatio. Qvid est commodatio? Est cum res accipitur gratuitò in eadem specie denuò reddenda; seu, commodatio est contractus, cum rem aliqvā (n. librum secum, gladium, currum, eqvum, &c.) ad usum ab alio gratuitò accipis, ita ut idem individuum ei restituas. Mutuatio & commodatio differunt: Nam in mutuatione redditur genus, id est, non idem individuum; sed æqvivalens: in commodatione verò redditur species, id est, idem individuū. Observa. Res nostræ proximo egenti, præsertim vicino, cōmodandæ sunt, & qvidem libenter, gratis, justè: qvod patet tùm an ita sit, ex 2. Reg. 6. ubi filii prophetarum securim commodatam habuerunt, Sic: Exod. 22. 14. 15. ex lege de

dato: tùm cur ita fit: Qvia Deus præcipit. Deut. 15. 8. Matt. 5. 42. Luc. 6. 34. 35. Exod. 3. 22. & 11. 2. & 12. 35. 36. Luc. 11. 5. &c. Correctio. Peccant ergò, 1. qvi res ſuas ad uſum non ſolent dare, præcipuè vicinis & amicis. 2. qvi re commodatâ reſtitutâ, licet ſit illæſa, non ſunt contenti. 3. qvi rem commodatam perdunt, vel corrumpunt, maculant. 4. qvi moroſè res ſuas commodant. 5. qvi ſine lucro non commodant.

5. Pignus. Qvid eſt pignus? Eſt res qvæ alicui datur, vel qvam aliqvis accipit, ut ſit Symbolum, qvo certus, & ſecurus fiat ſe accepturum, qvod ei promittimus, qvam accipiens in eadem ſpecie reddere ſuo tempore debet. Obſerva ergò: Pignus licet dare & accipere, ſed juſtè: qvod patet tùm an ita ſit ex exemplo Judæ. Gen. 38. 17. 18. tùm cur ita ſit: Qvia mandatur Prov. 20. 16. & 22. 27. Correctio. Peccat ergò, 1. Pignus dans, 1. qvi rem malam, ut æs, pro auro pignori dat. 2. qvi pignus ſuum, negat eſse ſuũ 3. qvi pignus ſuum furto aufert, ab illo eni pignori dedit. 4. qvi ob rem malam pignus dat, ut Judæ. Gen. 38. 17. 18. 2. Pignus accipiens, 1. qvi pignus vi aufert ab eo, cui mutuum dedit, contra. Deut. 24. 10. 11. 2. qvi pignore accipit neceſsaria, qvibus debitor carere neqvit, ut qvi pignore accipit veſtem, qvâ ſe tegit, Deut. 24. 17. Amos. 2. 9. molam, ſine qvâ cibum non poteſt parare. Ꝟ. 6. aſinum, qvo orphanus agrum ſuum colit, Iob. 24. 3. vaccam, cujus lacte vidua ſibi victũ comparat, ibidem. 3. qvi talia neceſsaria

non mox

703147

non mox restituerit. Ezech. 18. 12. 16. & 33. 15. & nominatim nō restituerit ante solis occasum vestem. Exod. 22. 26. 27. Deut. 24. 12. 13. cum Amos. 2. 8. 4. qui pignus accipit à paupere. Iob. 24. 9. & à proximis immeritò. 22. 6.

6. Depositum. Quid est depositum? Cū quis rem aliquam alicui tradit, ut illam custodiat, asservet, & cum repetit in eadem specie restituat. Observa ergò. Bona nostra mobilia justè sunt deponenda, fideliter custodienda, restituenda: quod patet tum an sit ex Psal. 31. 6. Luc. 23. 46. 1. Petr. 4. 19. Ubi dicimur animas nostras in manum Dei deponere, ut fideliter eam custodiat, & suo tempore nobis restituat. Hinc depositum vocatur: 1. vera Doctrina Evangelii, 1. Tim. 6. 20. qua ministri præsertim eam fideliter custodire debent, & posteritati reddere. 2. dona ad ædificationem proximi pertinentia. Luc. 11. 48. qua Deus ea deponit apud homines, ut ea diligenter custodiant. 3. Hæreditas cœlestis. 2. Tim. 1. 12. qua eam servandam Deo commisimus, & quam Deus fideliter custodiendam gratiosè suscepit: tum cur ita sit. 1. Quia lex de deposito hoc exigit. Exod. 22. 7. 8. Correctio. Peccat ergò 1. depositor, 1. qui melius reposcit, quam deposuit. 2. qui auferre quod non deposuit, quod est magnum peccatum. Luc. 19. 21. 22. 3. qui furto abstulit. quod deposuit. 4. qui plus reposcit, quam deposuit. 5. qui depositarium sine causa subinde traducit. 6. qui depositario nihil boni gratificatur, quamvis enim gratis custodiendum sit depositum

tum, tamen honoratium non est peccatum offerre. 2. depositarius peccat. 1. qvi deposito utitur. 2. qvi depositum consumit. 3. qvi depositum negat. 4. qvi depositum negligenter custodit. 5. qvi depositum non in eadem specie restituit, sed restituit vel æquivalens, vel pejus.

7. Permutatio, qvæ est cum res pro re cõmutatur, ut cum qvis tritticum dat pro vino, pomis.

8. Cambium, qvod est cum pecunia pro pecunia commutatur, ut cum qvis ducatum dat pro polonicis.

9. Emphiteusis, qvæ est contractus, cum res soli seu immobiles sub annua pensione alicui traduntur a Domino, non animo transferendi dominii, sed solum usus. Hic officium Domini est, ut ab Emphyteuta tantam pensionem exigat, qvàtam solum ejus meretur: emphyteutæ verò officium est, ut annuam pensionem Domino fideliter persolvat, & solum ejus diligenter excolat. Ex hujus emphyteuseos abusu ortus est jobbagionatus noster, qvi certe Aegyptiacâ servitute in nõnullis locis, major est.

10. Societas, qvæ est justa ac honesta lucri & damni communicatio ex consensu facta. Vide de his omnibus contractibus fusè agentem Ioh. Decium, Syntag. instit. jur. l. 3. de oblig. Et Inst. Inst. l. 3. de obligationibus. Intellectis his modis bona terrena acqvirendi, examina, an bona terrena justè vel injustè possideas. Si ea possideas vel ex justa occupatione, vel ex hæreditate, vel ex donatione, vel ex

703147

vel ex mercede, vel ex contractu, (emptionis, conductionis, mutationis, commodationis, pignorationis, depositi, permutationis, cambiationis, emphiteuseos, societatis) iuste ea possides; sed si ex his modis non possideas, possides injustè, ea enim possides furto, vel rapinâ, adeoque ea restituere vero Domino teneris: quia tibi Deus non remittet furti delictum, donec restituas furto vel rapinâ ab alio ablatum.

XXIV. Quid versatur circa istas res?

Circa istas res versatur legitima occupatio, hoc est, bona terrena acquirentes justâ occupatione, hæreditate, donatione, mercede, contractu, debent vivere in certa vitæ occupatione, n. agriculturâ, sutoriâ, sartoriâ &c. Ratio, quia secus bona illa istis modis vel acquirere, vel saltem conservare & augere nequeunt. Debentne vivere in certa vitæ occupatione, id est, debentne esse agricolæ, sutores, sartores, pelliones & similes, omnes illi, qui bona terrena justâ occupatione, hæreditate, donatione, mercede, contractu emptionis, venditionis &c. acquirunt & possident? Omnes, præter illos, qui publicis officiis funguntur, quales sunt Magistratus, & Ministri de quibus supra cap. 17. th. 47. Cur verò hi Magistratus & Ministri non debeant vivere in certâ vitæ occupatione, id est, non debeant esse sutores, sartores, & similes, hæc est: quia Magistratus, Ministri Ecclesiastici tantum bonum publicum, seu aliorum curare debent, sed homines in certa vitæ occupatione viven-

tes, seu, aratores, sartores, &c. bonum privatum, seu suam etiam curant. Eph. 4. 28. 2. Thess. 3. v. 12. Additur 1. deqvibus supra cap. 17. th. 47. seu ad 5. præceptum dictũ est: nam alii publicis muniis fungentes (qvales sunt Iudices, Senatores, Capitanei, Decuriones, nostri) possunt & debent vivere in aliqva vitæ occupatione, id est, possunt & debent esse sutores, sartores, &c. ut innuit Author etiam th. seqvẽri. 2. etiã, qvia occupationes vitæ, 3. sutoria, sartoria, &c. sua naturâ spectant etiam bonum publicum, & etiam ad illud debent ab eis exercentibus dirigi. Possunt ergò Magistratus & Ministri dicti bona terrena justâ occupatione, hæreditate, donatione, mercede, emptione, conductione, mutuatione, acqvirere, etsi in aliqva vitæ occupatione non vivant. Legitima occupatio, est honesta vivendi ars, in qva qvis honestis laboribus facultates acqvirit, ut vitæ suæ, suorum & aliorum consulat. Talis occupatio est sutoria, sartoria, mercatoria, &c. de qvibus Amesius in sua Technometria.

XXV. Ad hujusmodi occupationem aliqvam exercendam tenenturne omnes homines, seu tenenturne omnes homines sutoriâ, sartoriâ, & simili arte bona ad victum & amictum pertinentia qværere?

Tenentur omnes homines aliqvam vitæ occupationem exercere, si vires & dona habeant, gra-

703147

ant, præter illos, qvi in amplioribus muneribus versantur, ut Magistratus summi, & Ministri Ecclesiastici, n. Doctores, Pastores, & qvi ad Magistratum & ministerium se præparant, ut filii magnatum, & studiosi. Observa ergò. 1. Omnes privati homines apti aliqvam vivendi artem exercere tenentur, seu aliqvâ arte possessiones qværere debent; qvod patet 1. an ita fit, ex exemplo Adami, qvi horticulturâ, Gen. 2. 15. Kaini, qvi agriculturâ, Abelis, qvi pecuaria facultates acquisivit. Gen. 4. 2. Cur ita fit. 1. Qvia à Deo præcepta est. Eph. 4. 28. 2. Thess. 3. 11. 12. Gen. 3. 19. 2. Qvia vidua otiosa damnatur. 1. Tim. 5. 13. 3. Qvia secus facturo cibus non est dandus. 2. Thess. 3. 10. 4. Qvia hæc est ordinatio Dei, ut in speciali aliqva functione unus qvisqve aliis inserviendo Deum glorificaret. Gen. 2. 15. & 3. 19. 1. Petr. 4. 10. Gal. 5. 13. 1. Thess. 4. 11. 5. Qvia in istum finem qvisqve accipit à Deo suum talentum, aut saltem particulam aliqvam talenti, qvæ sine peccato non potest defodi. Matt. 25. 6. Qvia iners otium fugiendum est, tanqvam mater & nutricula multorum vitiorum, præcipuè malarum cogitationum, cupiditatum, curiositatum, & machinationum malarum. 1. Thess. 4. 11. & 2. Thess. 3. 11. 7. Qvia gloria Dei, utilitas publica, & privata, nec non conscientiæ lætitia ex honesta functione qværi possunt ac debent. Correctio. Ergò 1. Validi mendicantes erroneè non sunt tolerandi. 1. Qvia ex professo opponunt se se ordinationi divinæ. 2. Qvia onerosi sunt aliis absqve ulla necessitate. 3.

Qvia

Qvia veros pauperes ex parte saltem spoliant suis eleemosynis, qvas acciperent nisi àtalibus interciperentur. 4. Non gerunt se ut membra vel Ecclesiæ vel Reipublicæ ullius. 5. Dicta recte se disponunt ad multa genera flagitiorū. 2. Damnandi sunt, qvi nullam vivendi artem discunt, vel exercere volunt. Hi furtò & rapinà vivere coguntur, & vitam suam dimidiabunt. 2. Magistratus summi & ministri Ecclesiastici non tenentur aliqvam artem vivendi exercere, seu sutores, sartores, hortulani, agricolæ esse: qvod patet tum an ita sit ex exemplo regum & sacerdotum. V. T. qvi non exercuerunt aliqvam artem vivendi: tum cur ita sit, 1. Qvia avocarentur à cura eorum, qvi fidei ipsorum sunt commissi. 2. Qvia illis bona terrena tenentur dare illi, qvorum curam gerunt. 1. Cor. 9. 9. 13. 14. Gal. 6. 6. Rom. 15. 27. 1. Tim. 5. 17. Matt. 22. 21. 3. Qvia prohiberi videtur. 2. Tim. 2, 4. Correctio. Peccant ergò Magistratus summi amplissimam mercaturam exercētes, & Ministri Ecclesiastici, qvi simul volunt esse agricolæ & qvæstores. Obj. Apostoli & Evangelistæ habuerunt artem vivendi, & eam exercuerunt. 2. Thess. 3. 8. Ergò ministri Ecclesiastici aliqvam artem vivendi exercere tenentur. R. Conseq. negatur: qvia illi hoc fecerunt extra ordinem, qvando ab auditoribus sustentati non fuerunt. 2. Abraham, Isac, Iacob, Iob, Salamon exercuerunt artem vivendi: Ergò magistratus tenentur aliqvam occupationem vitæ exercere, R. Conseq. negatur.

703147

XXVI. Ubi quæres. 1. qualem vitæ occupationem, seu vivendi artem tenentur homines exercere?

Bonam, seu honestam, id est, talem quæ cum voluntate Dei, & hominum utilitate cõsentit; ut sutoriam, sartoriam, & similem l. 5. cas. c. 46. q. 2. patet 1. an ita sit exemplo Adami, Kaini, Abelis. &. qui honestam vitæ occupationem exercuerunt. 2. Cur ita sit. 1. Quia Deus præcipit: Non furaberis, id est, honestis laboribus, seu honestæ artis vivendi exercitio bona terrena acquiras. Sic Eph. 4. 28. Phil. 4. 8. 2. Quia occupationi honestæ vitæ tenetur Deus benedicere, quia ea est ejus institutio. 3. Quia bruta animalia ut apes, formicæ &c. honestis laboribus acquirunt bona vitæ suæ necessaria. 4. Quia utilia sunt bona honestè comparata. Prov. 10. 15. & 12. 11. 5. Quia finis honestè partorum bonorum, est bonus. Prov. 20. 15. 6. quia à Spiritu Dei laudatur, qui honestis laboribus bona sua terrena acquirunt, Prov. 10. 5. Exhortatio. Ergò honestam vitæ occupationem exerceamus, (seu facultates honestis seu licitis laboribus & artibus acquiramus) & quidem honestè. Quæ verò requirantur ad honestam vocationem honestè exercendam, Vides. l. 5. cas. c. 46. q. 3.

2. Qui exercenda est honesta vocatio, seu qui quærendæ sunt facultates honestis laboribus? 1. Cum quiete: Sic exerceat quis vocationem suam, si ea sit contentus, in ea maneat, alienæ se non immiscat: cum enim quis

aliena

aliena negotia facit, ut Pastor Iudicis, & contra; furor sattoris, & contra, qvietus non est, sed multũ tumultuatur, fibiqve & aliis molestus est. 2. Cum sedulitate, qvæ est virtus, per qvã labores vocationis nostræ alacriter suscipimus, constanter perferimus, & studiosè exeqvimur. Sedulitati in officio faciendo studendum est. Patet 1. an ita sit ex exemplo matrisfamilias. Prov. 31. 10. & seqq. Christi Ioh 8 2. Apostolorum. Act. 5. 21. Pauli. 15. 35. 36. fratris illius, de qvo, 2. Cor. 8. 22. 2. Cur ita sit. 1. Qvia à Deo mandatur Gen. 3. 19. Rom. 12. 8. 1. Thess. 4. 11. 2. Qvia ad eam nos impellere debet brevitas vitæ nostræ, & certitudo mortis, & necessitas comparendi coram tribunali Christi, 2. Cor. 5. 6. & seqq. 3. Qvia etiam in hac vita utilis est: nam facit ad rem parandam & abigẽdam paupertatem. Prov. 10. 16. conciliat gratiam & precium apud Principes. Prov. 22. 29. 4. Qvia hoc præstat, ut nos geramus decenter erga extraneos, & nullius indigeamus. 1. Thess. 4. 12. 5. Qvia ipsis etiam Gentibus sumoperè probata fuit, unde apud illos admonitio, hoc age. Exhortatio. Sedulò ergò vocationem nostram exerceamus.

3. Qvæ opponuntur honestæ occupationi vitæ, & sedulitati eam exercendi? 1. Honestæ occupationi vitæ opponitur. 1. Voluntaria mendicitas: 1. Monachorum. 2. Validorum mendicantium. Additur, voluntaria, qvia mendicitas noluntaria inoptorum ad laborandum non opponitur honestæ occupationi vitæ. 2. Ars 1. futilis, seu ludicra & jocularis, qvalis est ars

703147

est ars funabulorum; aleatorum, histrionum gladiatorum, circulatorum. 2. curiosa, qualis est. 1. Diabolica ars. 1. arcana cognoscendi, 2. futura prædicendi, adeoqve astrologia iudiciaria. 3. ars inutilis. Act. 19. 19. in qvem locum vide Marlolatum. 3. turpis seu illicita, qualis est ars lucrū turpe qværentium ex meretricibus, seu lænonum, cauponum, nugatorum, adulatorum, impostorum, fœneratorum, militum mercenariorum, Eph. 4. 28. in qvem locum etiam vide Marlolatum. Vide de his etiam, Alst. Encycl. pag. mihi 1959. 2. Qvieti vocationē exercendi opponitur polypragmosyne, qvâ laborans dicitur allotrioepiscopos. 1. Petr. 4. 15. Estqve rerū alienarū nō necessaria cura, seu est vitiū cum qvis se officiis alienis & negotiis ad se nihil pertinentibus sponte sua ingerit absqve vocatione legitima. Additur, non necessaria, qvia in necessariis homines diversæ vocationis se mutuo curare tenentur. 3. Sedulitati laborandi in defectu opponitur ignavia, seu pigritia, & remissio laboris: in excessu verò opponitur anxia & perversa sollicitudo bona terrena qværendi. Observa ergò 1. Voluntaria mendicitas est fugienda: qvod patet tum an ita sit: Non farabetis, id est, ne voluntariâ mendicitate vivas: tum cur ita sit. 1. Qvia non est honesta vitæ occupatio. 2. Qvia Deus noluit olim in populo suo esse mendicos, adeoqve mendicitatem sibi displicere significavit, Deut. 15. 4. 3. Qvia Mendicitatem & egestatem deprecatus est sapiens, Prov. 30. 8. 4. Qvia lex Dei vult qvemqve suo pane vesci in sudore vultus,

sui, Gen. 3. 19. Vult igitur proprium cuique esse panem, eumque sudore paratum, adeoque neminem vult renuntiare possessioni boni proprii. 5. Quia votum mendicitatis impedit bonum majus, nempe beneficentiam erga egenos. Correctio. Peccant ergò otiosi Monachi paupertatis, seu mendicitatis voluntariæ votum voventes. Obj. Christus beatos dicit pauperes Spiritu. Matt. 5. 3. Ergò voto paupertatis perducimur ad beatitatem, & proinde non improbandum hoc votum. R. Consequ. negatur, quia per Spiritu pauperes non intelliguntur à Christo egeni, qui egestatem ultro sibi imponunt vel accersunt: sed humiles animis.

2. Lenocinium (quod est peccatum cum quis servit alienis libidinibus sive prostituendo uxorem, aut filiam, aut sororem, aliamve è familia sua, sive conquirendo & adducendo scorta, lucri favorisve turpissimi gratiâ) vitandâ: quod patet tum an ita sit: Non furaberis. id est, lenocinio ne bona terrena quæras: tum cur ita sit: quia prohibetur à Deo, Lev. 19. 29. Correctio. Peccant ergò qui ex meretricibus lucrum quærunt.

3. Polypragmosyne est diligenter fugienda: quod patet tum an ita sit ex exemplo damnato, Oziæ, 2. Cron. 26. 16——19. Samuelis 1. Sam. 13. 9. 13. Korach, Dathan, Abiram, Absolonis & omnium rebellium, qui non contenti vocatione suâ immiscent se alienis: tum cur ita sit. 1. Quia hortamur ad contrarium, n. ut studeamus esse quieti; & res nostras non alienas agere, 1. Thess. 4. 11. 12.

Sic 2.

703147

ic 2 Thess. 3. 12. 2. Qvia dehortamur ab alienarum rerū inspectione, 1. Petr. 4. 15. 3. Qvia in magnas & inextricabiles difficultates, imo & in exitiū conjicit, ut ex citato loco patet. Dehortatio. Ergó fugiamas hanc polypragmosynen, qvâ nos alienæ vocationi immiscemus, & sic eos molestiâ afficimus, ob rationes dictas. Medici promittant medica, tractent fabrilia fabri, ne sutor ultra crepidam. Habeat locum & illud Funecii:

Disce meo exemplo mandato munere fungi.

Et fuge ceu pestem, tam polypragmosynen. Fugiamus autem non tantum illam polypragmosynen, seu curiositatem, qvâ aliena officia curamus, seu facimus, sed & illam, 1. qvâ curamus aliorum facta, rumores, hue & illuc curiositando colligimus, & eorum narratione audire amamus: qvæ damnatur in junioribus viduis, 1. Tim. 5. 11. 12. 13. Thessalonicensibus, 2. Thess. 3. 11. 2. qvâ scire, audire, videre, gustare, tangere, olfacere desideramus, qvæ non debemus, eoqve alios inqvietamus: qvæ damnatur in Eva. Gen. 3. 5. 6. Dina. 34. 1. 2. Bethsamitis. 1. Sam. 6. 19. Davide 2. Sam. 2. 2. Scribis Matth. 12. 38. 17. 20. 21. Agrippa, 25. 22. 23. Uxore Lothi. Luc. 17. 32. ex Gen. 19. Davide qvē tamen falsò curiositatis hujus accusabat frater, 1. Sam. 17. 28. Ephesiis aliqvibus, Act. 19. 19.

4. Ignavia seu pigritia, (qvæ est vitium, cum qvis vocationem suam, cum agendi est tempus, non facit, acsi alto somno dormiret, aut non libenter, aut non integre, aut non as-

siduè facit. Prov. 15. 19. Via pigri est velut sepimentum spinosum, id est, qvicqvid homini pigro ex officio faciendum erat, id adeò molestum & difficile est ei, ac si ei per viam totam spinosā & salebrosā incedendū esset. Prov. 19. 24.) fugiēda est: qvod patet tum an ita sit ex damnato exemplo ignavorum. Ioh. 18. 3. Sic Matt. 25. 26. tum cur ita sit, 1. Qvia opponitur sedulitati in exercenda vocatione. 2. Qvia paupertatem pudendam tandem attrahit. Prov. 10. 5. & Cap. 18. 9. & 19. 15. & 20. 4. 3. Qvia molesta est iis, à qvibus officium demandatum est, Prov. 10. 26. 4. Qvia Deo sumoperè displicet, inprimis in Ministris verbi divini. Lev. 19. 7. 8. 5. Qvia virtutem enervat, qvæ tempore angustiæ eniterè debebat. Prov. 24. 10. 6. Qvia tandem ad desperationem rerum suarū adducit desides, sic ut infideles & hostes fidei sectentur, illisqve adulētur, aut etiā prorsus apostatæ fiant, qvo miseræ hujus vitæ subsidia obtinere possint momētanea.

5. Anxia & perversa sollicitudo de sustentatione vitæ hujus corporalis, de corporali victu & amictu, est fugienda: qvod patet tum an ita sit ex damnato exemplo Marthæ. Luc. 1. 41. Gentiū. Matt. 6. 37. tum cur ita sit. 1. Qvia adversatur sedulitati, 2. Qvia vet ita ast nobis à Christo. Matt. 6. 25. & 31. 34. Luc. 12. 22. 29. 3. Qvia ab ea nos revocant beneficia multò majora à Deo percepta: qvalia sunt anima & corpus, qvæ certò præstantiora sunt alimentis & vestimentis. Mat. 6. 25. Si Deus animam & corpus nobis dedit: multò magis dabit nobis alimenta & vestimenta.

703147

stimenta. 4. Quia ab ea nos dehortatur ipsa volucrum sustentatio. Si Deus volucres Cœli sustentat: multò magis nos homines sustentabit. Matt. 6. 25. 5. Quia anxia illa sollicitudo est inutilis & vana. Matt. 6. 27. 6. Quia ab ea nos dehortantur ipsa etiam lilia agrorum. Nam si Deus liliis aliisque herbis augmenta & ornatum tribuit: quantò magis nos homines vestiet & alet? Matt. 6. 28. 29. 30. 7. Quia est indicium incredulitatis in Deum. Matt. 6. 30. 8. Quia est vitium proprium Gentilium, qui Deum non noverunt, quibus nequaquam similes esse debemus. Mat. 6. 32. 9. Quia ab ea nos meritò avocare debet consideratio providentiæ Dei, cui sustentatio nostri cura est. Matt. 6. 32. 10. Quia illa crassum & socordem animæ, cœlestisque vitæ neglectum arguit. Matt. 6. 33. 11. Quia non necessarias & diuturnas molestias hominibus creat, ita ut sponte efficiantur ante tempus miseri, dum seipsos curis macerant, somno naturali privant, ita ut sanam etiam mentem amittant. Matt. 6. 34. Prov. 15. 15. Dehortatio. Ergò ob rationes dictas fugiamus nimiam sollicitudinem circa res mundanas.

XXVII. *Ex quibus signis intelligere potest quis ad quam singularem speciem occupationis vitæ se applicare debeat, seu unde quis intelligere potest, an debeat fieri Compactor vel Sartor?*

1. Ex donis & inclinationibus à Deo ac-

ceptis. 1. Petr. 4. 10. Si scilicet amet Compactoriam, non Sartoriam, & etiam videat se aptiorem esse ad exercendam compatoriam, non Sartoriam.

2. Ex circumstantiis externis, si scilicet conversetur cum Compactoribus, non cum Sartoribus, subinde libros compingat, non tunicam faciat. &c.

XXVIII. Rectè diciturune unusquisq; quasi nutu ipsius Dei huic aut illi vitæ generi assignari. v. g. rectè dicitne Compactor se Compactorem Dei voluntate, separatione, impulsu factum esse?

Sic: qvia singularis qvædam providentia Dei in istiusmodi rebus dirigendis versatur, id est, á Dei singulari voluntate est, qvod qvis Compactoriam amet, vires illam exercendi se habere sentiat, illiusqve rudimenta subinde exerceat. Additur singulari: qvia Deus aliter inducit te ad Compactoriam, qvam bestiam ad hoc vel illud.

XXIX. Obj. præcc. Theologi respectu hujus providentiæ divinæ, à qva pendet, qvod qvis compactoriam amet, vires illam exercendi habere se sentiat, & principia ejus subinde tractet, vel ejus vestigia edat, occupationem vitæ specialem, vocationem hominis appellant: Ergò æqvè separat Deus hominem vulgarem ad suam occupationem, ut compactorem ad Compactoriam, ac hominem fidelem ad benè vivendum, seu credendum in

Christ-

703147

Christum, & Ministrum Ecclesiæ ad ministrandum: At hoc non potest dici, ut ex doctrina de vocatione hominis ad Christum, vel ministrandum Ecclesiæ, patet: Ergò nec illud: ℟. Consequ. negatur, qvia Theologi vocant specialem occupationem vitæ, vocationem hominis, analogicè seu impropriè, non propriè, 1. qvia ad occupationem vitæ specialem, n. Compactoriam nullibi dicitur qvis in scripturis æqvæ vocatus esse, ac homo fidelis ad benè vivendum, & minister Ecclesiæ ad ministrandum, 2. qvia vocationis nomen nusqvam in scripturis occupationi alicui vulgari, n. Satoriæ, Sartoriæ, Compactoriæ, simpliciter & propriè tribuitur.

XXX. Instantia præcoc. 1. Cor. 7. 20. Unusqvisqve in qva vocatione, id est, occupatione vitæ, vocatus est, in ea maneat: Ergò occupatio vitæ alicubi in scriptura dicitur vocatio simpliciter & propriè. ℟. Cons. negatur: qvia citato loco Apostolus nec occupationem aliqvam vitæ, n. Sartoriam, Compactoriam, nec statum seu conditionem vitæ, n. coelibatum, conjugium, servitutem libertatem, circumcisionem præputium, appellat vocationem; sed vocationem hominum ad Christum distribuit in subjecta, dicit enim ℣. 22. vocationem hominum ad Christum aliam esse servorum, aliam liberorum: & hortatur non ut qvis maneat in sua occupatione, n. sartoria; vel conditione, n. servitute, nam nimis durum esset sartorem necessitate postulante non posse fieri agricolam, & servo permittit ad libertatem aspirare. ℣. 21, sed ut vocationem

nem suam ad Christum, qvæ cui in hac vel illa occupatione, vel conditione vitæ contigit, ne deseratur, putans eam ob vilem occupationem vel conditionem vitæ, n. sutoriam, servitutem, indigniorem futuram esse, qvia in vocatione ad Christum servus non differt à libero, seu servus pro libero, & liber pro servo habetur, ℣. 22.

XXXI. *Qvæ sunt effecta titulorum dominii & justæ acqvisitionis, n. justæ occupationis, hæreditatis, &c?*

Possessiones seu bona terrena. Qvid est horum terrenorum justâ occupatione, hæreditate &c. acqvisitorum defectus? Est Paupertas. Qvid eorum abundantia? Divitiæ: Contra, paupertas est defectus bonorum justa occupatione &c. acqvisitorum; Divitiæ verò sunt abundantia bonorum rursus justa occupatione &c: acqvisitorum. Ioh. 3, 17. ubi habens victum mundanum ex justa occupatione, hæreditate &c. dives: non habens verò pauper dicitur.

XXXII. *Qvid porro sunt divitiæ?*

Divitiæ sunt partæ vel legitimè, n. justâ occupatione, hæreditate &c. vel illegitimè, n. furto, rapinâ, avaritiâ. Iam divitiæ legitimè partæ sunt suâ naturâ bona Dei dona; sunt enim præmium virtutis, n. masvetudinis & reverentiæ Dei. Prov. 22. 4. & 10, 22. At qvalia dona? Non moralia seu spiritualia, ut virtutes n. fides, spes &c. sed corporalia, qvia

703147

quia citato loco dicuntur præmium bonorum spiritualium. Additur 1. seâ naturâ: quia respectu corruptionis & infirmitatis humanæ, tanto cum periculo conjuncta est possessio magnarum, divitiarum, ut contineat in se malum gravis & periculosæ tentationis: ita ut difficile admodum sit diviti intrare in regnum cœlorum, Matt. 19, 23. Quo respecta comparantur denso luto aggravanti & inquinanti tenentem. Hab. 2. 6. Spinis quæ pungunt & lacerant eos, à quibus tractantur, & sementem omnem spiritualem strangulant ac suffocant. Matt. 13. 22. laqueo irretienti, & sagittæ animam transfigenti. 1. Tim. 6. 9. 10. Speciales autem tentationes divitiarum sunt ad superbiam; ad fiduciam vanam & idololatriam in eis collocandam; ad mundi amorem; ad luxum deniqve & qvaslibet cupiditates prosequendas, cum Dei contemptu. 1. Tim. 6. 17. Eph. 5. 5. Prov. 30. 9. Luc. 16. 9. Observa ergò. Divitiæ partæ illegitimè, vel legitimè, ratione infirmitatis nostræ non sunt congerendæ, & appetendæ. Patet 1. an ita fit Prov. 23. 4. 5. 2. Cur ita fit. 1. Qvia impedimento sunt præstandis charitatis in proximum, & pietatis in Deum officiis, ut ostendit exemplum divitis illius adolescentis. Matt. 19. 21. 22. epulonis item illius, Luc. 16. 2. Qvia plerisqve sunt satanæ tendiculæ, qvibus capti retinentur ne introeant in regnum Cœlorum, sicut Christus testatur. Matt. 19. 23. 24. Marc. 10. 24. 1. Tim. 6. 9. 3. Qvia illarum possessores doloribus & curis multis undiqvaqve seipsos transfigunt. 2. Tim. 6. 10.

4. Qvia

4. Qvia illas jubet Christus deprecari in Oratione Dominica in petione qvarta: Panem nostrum qvotidianum da nobis hodie. 5. Qvia illas fideles deprecantur, ut Propheta Agur filius Iake. Prov. 30. 8. 6. Qiva facile possit hominem adducere ad abnegandum Deum, sicut ait Propheta Agur. Prov. 30. 9. 1. Tim. 6. 10. 7. Qvia illæ potius relinqvendæ, si necessitas reqvirat, ut expediti simus ad sequendum Christum & tolerantiam crucis. Matt. 19. 21. 8. Qvia corruptibiles sunt. Matt. 6. 8. 9. Qvia amitti multis modis possunt, vel per furtum. Matt. 6. 19. vel per incendium, vel per bellum, vel per tyrannidem superiorum, vel per speciem juris, vel per eorum, á qvibus census empti sunt infidelitatem, aut eversionem, vel per mortem corporalem, qvam ne Reges quidem evitare queunt. 10. Qvia impediunt, imminuunt aut etiam tollunt desiderium thesaurorum cœlestium, qvos præstabat colligere, Matt. 6. 20. 11. Qvia asperos reddunt pauperibus. Prov. 18. 23. Hortatio. Ne absolute divitias appetamus, Prov. 23. 4. 5. 1. Tim. 6. 8. 9. 10. Obj. Malum est ergò opes habere. R. 1. Habere simpliciter non est malum; sed malum est malè habere. 2. Non est malum in se, sed malum est in nobis. qvos ad multa peccata sollicitat, ut dictum, & inducere potest.

XXXIII. *Qvid porro est paupertas?*

Paupertas est simulata, qvalis est paupertas magnæ partis Monachorum, qvi voce & habitu paupertatem profitentur; sed re ipsa sunt ditissimi,

703147

tissimi, qvia fundos amplissimos, maximos redditus, summasqve opes possident. Obj. Conventus, vel fratres in conventu, in communi, & indivisim possident ista bona, ita ut singuli nihil inde vendere, vel alienare, vel etiam accipere pro arbitrio suo possint: Ergò vera est Monachorum paupertas. R. Conseq. negatur. Nam 1. si conventus sit dives, Monachi in conventu illo non possunt esse pauperes. Si enim unusqvisqve eorum pauper est, & conventus dives, tum eadem ratione singulæ partes alicujus corporis possunt esse albæ, & totũ corpus nigrum. 2. Hæredes alicujus Principis, aut prædivitis hominis qvamvis indivisim possideant hæreditatem, & prohibiti sint aliqvid vendere aut alienare, pro pauperibus non solent aut possunt haberi. 3. Si duo vel plures homines seculares, bona sua simul conferant alicui procuratori, eâ lege aut conditione, ut unicuiqvè necessaria prout opus fuerit, vel seorsim, vel conjunctim ministraret, isti certe divitias non deponerent, sed onus, curam & sollicitudinem earum: qvemadmodum Potiphar Aegyptius seorsim fecit. Gen. 39. 5. & aliqvo modo Pharaho, Cap. 41. 4. Unusqvisqve Monachus habet jus petendi portionem suam congruam, ita ut si denegetur ipsi absqve justa causa, injuria æstimetur, & habeat actionem adversus conventum coram judice competente persequendam. 5. Notum est, multos ingredi monasteria, ut fugiant paupertatem, qvia non habent alias unde ociosè vivere possint: & multos à parentibus & propinqvis in claustra detrudi, ut certius ipsis de victu

victu necessariò prospiciatur, 6. Multi denique ingrediuntur monasteria, ut gradum, & viam sibi faciant ad Papales dignitates, aut munera ex qvibus & ipsi ditescere, & suos ditare possint. 2. Vera, eaqve 1. voluntaria. qvæ 2. ex eo oritur, qvod qvis sine speciali Dei mandato bona sua abjicit & deserit: qvæ paupertas est insania damnanda: qvod patet tum an ita sit. Ioh. 6. 12. tum cur ita sit. 1. Qvia talis pauper non prospicit sibi & suis ex ordine naturæ à Deo approbato. 2. Qvia eligit & qværit malum pœnæ. 3. Qvia variis tentationibus semetipsum temere exponit. 4. Qvia inhabilem se reddit ad officia multa, qvæ proximo debentur ab eis, qvi habent externas facultates. 5. Qiva hoc est Deum tentare, si qvis habens unde possit sustentari, illud abjiciat, expectans à Deo sustentationem. 6. Rejicit illud qvod qvotidie petit à Deo, id est, panem suum qvotidianum. 7. Absqve ulla necessitate gravat eos, à qvibus accipit, & pauperes alios fraudat, qvi eadem accepissent, nisi ille intercepisset. Correctio. Peccant ergò illi Monachi, qvi tantum ex eo vivunt, qvod mendicatione de die in diem qværunt. Obj. Discipuli Christi bona sua deseruerunt, & voluntariè facti sunt pauperes: Ergò. 2. Conseq. negatur, qvi hoc illi fecerunt ex speciali, seu ipsos solos concernente mandato Christi, qvod Monachos vel alios non obligavit, vel obligat. 2. ex eo, qvod qvis nō laboret, vel somnolenter laboret: qvæ paupertas est culpa pudenda, & paupertas probrosa, qvæ est deprecanda: qod patet tum an ita sit

703147

ita fit ex exemplo Agur. Prov. 30. 8. tum cur ita fit. 1. Quia illam jubet Christus ipse deprecari in Oratione Dominica hac petitione: panem nostrum quotidianum da nobis hodie. 2. Quia illam vere fideles sunt deprecati, ut Propheta Agur filius Iake. Prov. 30. 8. 3. Quia impellit ad furtum & nominis divini abusum, sicut Propheta Agur ait. Prov. 30. 9. 4. Quia illam spiritus Sanctus jubet vitare. Prov. 20. 13. 5. Quia est debita pœna pigritiæ & scelerum, ut dicitur: Prov. 19. 15. Correctio. Peccant ergò qui sic fiunt pauperes, & pudeat eos suæ paupertatis. 2. Nonvoluntaria, quæ oritur ex amissione frequenti bonorum, ineptitudine ad laborandum, & simili alia causa: quæ paupertas non est culpa pudenda, & paupertas probrosa, sed pœna, vel afflictio à Deo immissa piis ob peccata eorum, propter salutares fines. Prov. 22. 17. ubi paupertas dicitur esse pœna amantis lætitiam; vinum. Talis est paupertas hodie nostrorum popularium, & mendicantium infirmorum. Observa ergò: Paupertas hæc piis æquo seu patiēti animo est ferēda: patet tum an ita sit ex exemplo Ruth. c. 2. 2. Lazari. Luc. 16. 20. Pauli. 2. Cor. 6. 4. 10. & 12. 10. tum cur ita sit. 1. Quia cedit illis bono, nimirum ad fidei probationem, cœlestis vitæ meditationem, festinam resipiscentiam, & ad mundi hujus odium & abrenuntiationē meditandam Rom. 8. 28. 3. Quia paupertas veras divitias non adimit piis, repositas in cœlo, ut exemplum docet Lazari mendici. Luc. 16. 4. Quia illam etiam alii fideles experti sunt, ut David fugiens

Saulem & famelicus, 1. Sam. 21. 5. Qvia est omnibus hominibus connata. Nullus enim non hominum nudus egressus est ex utero Matris in mundum. Iob. 1. 21. Eccl. 5. 15. Admonitio. Ergò 1. Istiusmodi pauperes caevere debent, inprimis ne animum nimis abjiciant. Prov. 10. 15. 2. Ne murmurent adversus providentiam divinam, neve illicitis mediis abutantur ad semetipsos sublevandos. Prov. 30. 9. 3. ut ab omni inviâta liber gerant se prout pauperem decet. Prov. 18. 23. 4. cavendum est & aliis ne pauperes irrideant, & contemnant, averseniur, aut etiam juvare recusent. Prov. 14. 10. & 17. 5. & 19. 4. 7. 17. Iac. 2. 34. Refutatio, habebitur thes. seq.

XXXIV. *Estne aliqva perfectio in abdicatione, aut desertione facultatum?*

Est, eum specialis Dei vocatio illud requirit: qvod tunc fit. 1. Cum Deus id mandat, ut Discipulis. Luc. 12. 33. 2. Cum illud gloria Dei postulat, (qvando scilicet Deum seqvi juxta suum præscriptum colere nequimus) ut à Levitis & Sacerdotibus: 2. Chron. 11. 14. peregrinis. 3. Ioh. 7. Discipulis. Matt. 19. 29. Luc. 18. 29. sed non est, cum illud specialis Dei vocatio non requirit, qvia (ut dictum th. præced.) paupertas, qvæ oritur ex abdicatione & desertione facultatum, est pœna & afflictio, qvæ non perficit qvemqvam, sed destruit. Obj. Pontif. Matt. 19. 21. Si vis perfectus esse, vende qvæ habes, & da

703147

& da pauperibus, id est, fis pauper: Ergò in desertione bonorum est aliqva perfectio, adeoqve votum desertionis bonorum, seu paupertatis, voluntariæ mendicitatis improbandum non est. ℞. Cònseq. negatur: qvia præceptum illud fuit probationis, & qvidem personale, ut arrogans ille confunderetur, non universale, alias omnes Christiani deberent facultates suas vendere & pauperibus dare, & mendicantes Monachi fieri. Vide D. Arnold. Luc. in Ten. de voto paupertatis.

XXXV. Obj. Pontif. præcoce. Beati sunt pauperes. Matt. 5. 3. Ergò in desertione bonorum seu in paupertate est aliqva perfectio, seu beatitudo. ℞. Conseq. negatur, qvia agitur hic non de paupertate corporali, voluntaria Monachorum; qvæ in desertione, facultatum consistit, qvam nulla perfectio, seu beatitudo cœlestis, seu spiritualis comitabitur, qvia est pœna, cui Deus nullam unqvàm beatitudinem promisit; non de paupertate & mendicitate Evangelica, seu spirituali; qvæ in egestate & emendicatione bonorum spiritualium, n. regenerationis, justificationis, adoptionis, sanctificaionis, glorificationis consistit, qvam beatitudo æterna comitabitur, & etiam potest consistere cum magnis divitiis, seu cum possessione magnarum facultatum, n. fundorum, proventuum, opum, ut in Abrahamo, Iobo &c. Unde Monachi etiam si veri Christiani essent, possent simul esse pauperes spirituales, & divites corporales.

XXXVI. Patet nullam esse perfectionem in voluntaria Monachorum paupertate, men-

dicitate, seu facultatum abjectione, qvia Deus ordinavit olim, & hodie etiam probat proprietatem & distinctionem, seu divisionem dominiorum, seu bonorum terrestrium, id est ut hoc sit meum, illud vero tuum, vel, ut unusqvisqve proprias facultates qværat, habeat, & possideat: qvod patet. Prov. 22. 2. ubi Deus dicitur fecisse & divitem, id est, hoc, ut unus multa propria bona terrena habeat, & pauperem, id est, hoc, ut alius panca habeat. Luc. 21. 1. 2. Sic 2. Thess. 3. 12. ubi jubet Deus, ut unusqvisqve pane suo vescatur: Ergò etiam jubet, ut unusqvisqve panem proprium habeat. Obj. Anabapt. Act. 2. 44. Qui credebant habebant omnia communia: Ergò nemo debet propria bona habere. R. Consq. negatur: qvia communio illa bonorum nemini fuit ab Apostolis præcepta, sed liberè additionibus susceptæ, ut patet ex seq. c. 6. 4. Ex præcepto enimde furto & eleemosyna patet bona non communia, sed divisa & propria debere fieri. Nam furari, est bonum alterius eo nolente auferre: eleemosynam verò dare, est de bono tuo in pauperes erogare. Vide reliqvarum objectionum solutiones in Cl. Arnold. Luc. in Tes. de communione omnium bonorum.

XXXVII. Vidimus primam partem justitiæ commutativæ, n. justam acqvisitionem bonorum terrenorum; sequitur jam ut videamus alteram ejus partem, n. justam conservationem, seu usum bonorum justè acqvisitorum. Patet 1. justitiæ commutativæ primam partem esse justam acqvisitionem bonorum, qvia

703147

qvia justitiæ commutativæ summa est, ut nostra non aliena possideamus, eaqve sine aliorum incommodo, id est, ut illa bona possideamus, qvæ nos ipsi justè acqvisivimus, non illa qvæ alius; eaqve sine proximorum damno, v. g. ut possideamus vineam, qvam nos ipsi plantavimus, non illam, qvam alter, possideamusqve eam sine aliorum injuria, qvod sic faciemus, si vicinorum vineis non incommodaverimus, earum circummunitionem destruendo, vites eradicando, ridicas auferendo, &c.

XXXVIII. Patet 2. justitiæ commutativæ secundam partem esse justam conservationem bonorum acqvisitorum; qvia justitiæ commutativæ fundamentum est, ut bona, qvæ habemus justè conservemus, id est, ut bona qvæ justè acqvisivimus, juste etiam conservemus.

XXXIX. Qvæ virtutes reqviruntur ad justam bonorum justè acqvisitorum conservationem, seu qvæ sunt media conservandi bona justè acqvisita?

Parsimonia & frugalitas: qvod patet. Prov. 21. 15. Lætitiæ est justo facere jus, id est, bona justè, n. justa occupatione &c. qværens, lætatur ea justè, n. parsimoniâ & frugalitate conservare: contra bona injustè, n. furto, rapinâ qværens, lætatur ea injustè, n. prodigalitate, avaritiâ, conservare, juxta illud: Malè parta malè dilabuntur.

XL. Qvid est parsimonia?

Parsimonia qvasi parcimonia (à parcendo, pepercì, parsum dicta,) est virtus, qvâ honestos tantum & necessarios sumptus facimus, seu cum bona, qvæ habemus, tantum in res necessarias, seu qvibus planè carere nequimus, impendimus; v. g. 1. cum pecunia nostra tantum necessaria esculenta, potulenta, vestimenta, supellectilia, ædificia, jumenta &c. emimus. 2. cum bona necessaria, n. vinum, frumentum &c. tantum pro re necessaria commutamus. 3. cum tantum necessariam familiam alimus. Ille potest autem parsimoniam exercere, seu tantum honestos sumptus facere, & bona sua ad res tantum necessarias impendere. 1. qvi bona sua necessaria ad res nõ necessarias, n. luxoriosum funeris ornatũ, solenniora convivia, qvotidianas comessationes, compotationes, aleam, & similes, non profundit. Prov. 21. 17. Qvi amat vinum & unguentum, id est, qvi profundit vinum & unguentum, dives non erit. 2. qvi bona sua etiam minima, ut fragmenta, stramina, paleas, qvæ in res necessarias convertere potest, diligenter curat, ne pereant, exemplo Christi Ioh. 6. 12. 3. qvi bonis suis fruitur qvidem ut oportet, ut temperanter edit, bibit, honestè se vestit, convenienti loco habitat, juxta Eccl. 6. 1. 2. sed tamen ea non absorbet, ut stultus, juxta, Prov. 21. 20. Nam ut Parcus alicubi loqvitur, qvi secundum naturam vivit, nunqvam pauper erit; sed qvi contra eam, nunqvam dives erit: natura enim paucis contenta est. 4. qvi bonis suis sic parcit non ex avaritia erga bona sua, sed ex amore erga Deum, cujus

703147

cibus bonis uti, non abuti, debet, & ex studio prospiciendi sibi, & benefaciendi aliis. Contra facit prodigus, ut ad th. 55. dicemus. Observa. In bonorum nostrorum consumptione parsimoniâ utendum est. Patet 1, an ita sit Eccl. 1. ℣. 27. & 6. 2. ubi damnatur ille qvi bonis suis ut oportet debito modo non fruitur. Sic c. 5. 18—20. ubi laudatur ille qvi bonis suis, ut oportet, fruitur. 2. Cur ita sit. 1. Qvia mandatur à Deo: Non furabere, id est, bonis tuis cum parsimonia utere: & à Christo. Ioh. 6. 12. 2. Qvia est medium conservandi bona acqvisita, ut dictum. 3. Qvia eam svadet Christus, cum jubet petere panem qvotidianum. Matt. 6. 11. 4. Qvia remedium est adversus inopiam optimis: alioqvin ad inopiam redactis, qvamvis etiam non suo vitio, omnes ignoscunt, nemo succurrit. 5. Qvia præcavet ne qvid donorum Dei pereat. Ioh. 6. 12. 6. Qvia conservat & auget rem familiarem, parsimoniæ enim Deus benedicit. Ioh. 6. 13. 7. Qvia illius exemplis præluceant nobis homines laudatissimi: velint. Apostoli. Ioh. 6. 13. Admonitio. Ergò 1. In consumptione bonorum nostrorum utamur parsimoniâ. Bono autem tempore parsimoniâ utendum: nam sera parsimonia in fundo est. Non enim tantum minimum in imo, sed etiam pessimum remanet. 2. Fugiamus, 1. Sordities, seu avaritiam, & tenacitatem, qvæ est tam parcè opibus uti, ut nec vitæ generi suo honor deferatur: nec qvicqvam ferè ex facultatibus nisi molestiam & durum laborem exigere. Salomon suadet hoc nobis, Eccle-

2, 22. & seqq. 2. Luxuriam, seu prodigalitatem, qvæ est, cum qvis opes suas non necessario & immodico vitæ splendori impēdit, in nimis sumptuoso vestitu, & victu, ædificiis, supellectili domesticâ, hortis &c. Fugienda hæc est & vitis & fœminis: 1. qvia à Deo prohibitur. 1. Petr. 3. 3. 2. qvia Deo sumopere displicet, 3. qvia certas pœnas luxuriosis attrahit, nam & privatim illorum opes qvantumvis maximas sensim dissipat, & tandem perdit: & publicis judiciis Dei punitur, veluti bellis, per qvæ luxuriosi delicias suas amittunt, malis gravissimis durissimisqve afficiuntur, & sui erigendi facultatem nullam neqve viri, neqve mulieres deinceps consequuntur. Esa. 3. 17. & seq. 4. qvia in divitibus etiam culpatur: ut in divite illo, Luc. 16. 19. ut supra etiam diximus.

XLI Qvid est frugalitas?

Frugalitas, seu utilitas (dicitur enim à frugi, qvi idem significat, qvod utilis, fructuosus) per qvam res nostras cum fruge, seu utilitate collocamus, seu eum bona nostra in res utiles tantum impendimus, v. g. eum pecuniâ nostra agrum, vineam, panem, vinum, &c. emimus. Ille igitur frugaliter seu utiliter fruitur bonis suis, 1. qvi non emit pecuniâ suâ res nullam utilitatem adferentes, ut eibum inutilem, qvi neqvit saturare, ut cupedias, Esa. 55. 2. & ludicras, ut marmora, chartas pictas, aleam &c. 2. qvi non amat lætitiam, id est, qvi bona sua non impendit in res ad delicias, luxum, voluptatem pertinentes, ex iis enim nulla utilitas ad eum redundat, Prov. 21. 17.

Luc.

703147

Luc. 16. 19. 3. qui pecuniâ suâ emit res solidum usum habentes, ut lanam, agrum, vineam, panem, &c. Prov. 31. 13. 16. 4. qui bona sua in usum scholarum, Ecclesiarum, nonnullorum impendit. Hoc enim certissimus fructus comitabitur. Prov. 11. 24. & 19. 17. Contra facit prodigus, seu infrugalis, ut ad th. 55. videbimus. Quidam frugalitatem nō distingvunt à parsimonia; sed latis distingvitur ut vides. Nam omnia quidem necessaria sūt etiam utilia, sed non omnia utilia sunt necessaria: nam nullo necessario possumus carere, sed multis utilibus carere possumus. Observa ergò. In bonorum nostrorum consumptione frugalitate utendum est: quod patet tum an ita sit. Prov. 21. 17. ubi damnatur ille, qui amat lætitiam, id est, bona sua in res ad luxum, non ad utilitatem facientes impendit: tum cur ita sit. 1. Quia est medium conservendi acqvisita. 2. Quia damnatur indivite infrugalitas. Luc. 16. 19. 3. Quia promissionem habet. Prov. 19. 17. 4. Quia ab ea dehortatur Deus Esa. 55. 2. Exhortatio. Studeamus ergò frugalitati ob dictas rationes.

XLII. *Qvæ est perfectio frugalitatis?*

Est liberalitas, qvæ propriè ex charitate erga Deum & proximum fluit. Additur, propriè: qvia liberalitas magis fluit ex charitate, qvā alia officia justitia, ut vidisti supra. c. 16. th. 58. & seqq.

XLIII. *Qvid est Liberalitas?*

Est virtus, quâ inclinamur ad bona nostra cum aliis ex voluntate Dei gratuitò communicanda.

eanda; Postulat ergò hæc definitio, ut bona nostra communicemus. 1. cum aliis, scil. sive egentibus. Prov. 25. 35. sive non egentibus. Gen. 14. 21. & 33. 10. 2. Sam. 24. 23. 1. Reg. 10. 11. 2. ex voluntate Dei, tum qvatenus hoc mandat, Luc. 6. 38. tum qvatenus hoc facere debemus ita, ut voluntas Dei postulat. 3. gratuitò, nihil illinc expectantes, Luc. 6. 35. Observa ergò. Liberalitas est exercenda. Patet 1. an ita sit ex exemplis liberalium, n. Zachæi, Luc. 19. 6. 8. Viduæ pauperculæ. Luc. 21. 2. 3. Ecclesiæ Antiochenæ. Act. 11. 29. Lydiæ. 16. 15. Barbarorum 28. 2. Publii. ℣. 27. Pauli, 2. Cor. 12. 15. 2. Cur ita sit. 1. Qvia liberalitas erga libe-ralem conciliat multorum amicitiam & benevolentiam. Prov. 19. 6. 2. Qvia à Deo mandata est. Gal. 6. 10. 1. Thess. 5. 15. 3. Qvia est fructuosa. Gal. 6. ℣. 7. 8. 2. Cor. 8. 10. 4. Qvia est documentum sinceræ charitatis. 2. Chor. 8. 8. & ℣. 24. 5. Qvia in sanctis hominibus à Spiritu Sancto commendatur, qvorum exempla nos decet æmulari; ut in Macedonibus 2. Cor. 8. 6. Qvia facit ad ipsius Dei gloriam. 2. Cor. 8. 19. 7. Qvia facit ad cõprobandum promptum animũ in obsequio Dei. 2. Cor. 8. 19. 8. Qvia est res expetenda, Prov. 19. 22. Exhortatio. Simus ergò liberales erga qvosvis, sed præcipuè erga egentes, ob dictas rationes.

XLIV. Qvæ sunt species liberalitatis?

Sunt. 1. Libera donatio (de qvâ supra) cujus

703147

cujus species est debiti remissio. 2. mutuatio libera, de qva etiam supra. Ergò 1. libera donatio, est liberalitas, per qvam bona nostra aliis dono damus. Et debiti remissio est donatio libera, per qvam creditor debitori suo debitam condonat. 2. mutuatio libera est liberalitas, per qvam egenti bona nostra gratis mutuamus. 3. hospitalitas, qvæ est liberalitas, per qvam peregrinos & advenas, ac præcipuè exulantes propter veritatis divinæ professionem, publicam patriæ calamitatem, hospicio excipimus, & officiis hospitalibus pro facultate nostra complectimur, prout in Domino convenit sanctis, absqve murmurationibus, ut consolationem à nobis hoc pacto accipiant, & in veritate cœlesti confirmentur, conserventurqve, Rom. 16. 2. 3. epist. Ioh. ℣. 5. 6. 1. Petr. 4. 9. Observa ergò. Hospitalitas est exercenda. Patet 1, an ita sit ex exemplis laudatis. Abrahami. Gen. 18. 1. &c. Lothi. Gen. 19. 1. 2. 3. Phoebes. Rom. 16. 2. Gaji. 3. Ioh. 8. 5. 6. 2. Cur ita sit, 1, Qvia à Deo mandata est. Rom. 12. ℣. 13. 1. Petr. 4. 9. Esa. 16. 3. 4. 2. Qvia Deo magnopere placet. Esa. 58. 7. 3. Qvia multam utilitatem adfert, Esa. 58. 8. Hebr. 13. 2. Exhortatio. exerceamus ergò hospitalitatem ob dictas rationes. Et fugiamus 1. inhospitalitatem: qvia gravitet reprehenditur in Diotrephe, 3. Ioh. ℣. 10. 2. Inconsideratam hospitalitatem, qvâ sic profunduntur sumptus in hospites, ut fons beneficentiæ exhauriatur, & nobis nostrisqvè necessaria non supperant.

XLV. 4. Eleemosyna, qvæ est liberalitas, per

tas, per qvam bona nostra communicamus miseris, pauperibus, ex misericordia erga illos. Misericordia ergo est laudabilis sympathia, seu commiseratio, compassio, adeogrè virtus, per qvam miseriam aliorum miseramur, & qvidem ita, ut eam tam consolando, tum adjuvando lenire aut tollere studeamus. Misericordiæ officium ergò est. 1. visitare orphanos & viduas in calamitatibus, easqve consolari. Eccl. 7. 2. 2. Errata atqve peccata proximi tegere qvantum bonâ conscientia licet. Prov. 10. 12. 3. Egenos & mendicantes cibare, potare, vestire, hospicio excipere. 4. Condolere cum lugentibus: ita amici Iobi initio luxerunt eum Iobo, sedentes cum eo humi septem diebus, & septem noctibus, & commiseratione tantæ calamitatis Iobi adeò afficiebantur, ut verba eis intereiperet, & consolandi facultatem adimeret. Iob. 2. 13. Consolari lugentes tum verbis, tum factis. Sic olim fideles in populo Dei, quum funus alicujus prosequuti fuerant, conficiebant silicernium, id est, cœnam, qvâ funus exsequuti utebantur ad consolandos proximos & necessarios mortui, ut videre est Ierem. 16. 7. Ezech. 24. 17. Tob. 4. 18. Non solebant lugentes ipsi convivium exhibere, sed amici lugentium eos convivali munere consolari, sive ad monumentum ipsum, sive in loco præ-dioqve religioso illius. Observa ergò 1. Misericordiæ studendum: qvod patet tum ab ita fit ex exemplo Dei & Christi, Luc. 6. 36. Iobi. 30. 25. Ionathanis. 1. Sam. 20. 14. 15. Pauli, Rom. 9. 1. 2. 3. tum cur ita sit. 1. Qvia

703147

1. Qvia & nos circumdati sumus infirmitate. 2. Qvia mandata est nobis à Deo. Luc. 6. 36. Rom. 12. 15. Thess. 5. 4. 3. qvia est donum Dei. 1. Reg. 8. 50. 4. Qvia misericordes sunt beati, Matt. 5. 7. Psal. 41. 2. Exhortatio. Exerceamus ergò misericordiam hanc veram; sed fugiamus. 1. Immisericordiam, qvæ est peccatum, cum alicui miseria aliorum, atqve in primis fidelium persequutionem Christi causa patientium afflictorum, egenorum, cordi non est, sic ut officium qvod præstare eis commodè possit, recuset. 1. qvia à Deo prohibetur. Prov. 3. 27. 28. 2. qvia est documentum injustitiæ & improbitatis, Luc. 16. 10. Prov. 12. 9. 3. qvia est argumentum infidelitatis in donis nostræ fidei à Deo commissis adhibitæ. Luc. 16. 4. Qvia privat hominem æternis bonis, Luc. 16. 12. 5 Qvia meretur damnationem absqve misericordia. Iac. 2. 13. 6. Qvia est argumentum animi vacui charitate Dei. 1. Ioh. 3. 17. 2. Simulatam misericordiam, qvæ est peccatum, qvũ qvis verbis præstitit commiserationem alterius, qvem tamen oppressum cupit, aut saltem ope suâ sublevare non vult: ut Herodes Rex, qvum Herodias caput Iohannis Baptistæ in disco sibi dari petiisset, præ se tulit commiserationem Iohannis. Talis est commiseratio Crocodili, qvi lacrymas fundit hominem devoraturus. Exemplum fictæ commiserationis est Iacob. 2. 15. 16. Item Iudæ proditoris Christi fuit simulata misericordia in pauperes. Ioh. 12. 4. 3. illicitam misericordiam, qvæ est, cum qvis condolet eis, qvi malitiosè con-

tinenter, prafracte & elato animo Deo & verbo ejus restiterunt & incorrigibili contumaciâ suâ commeritas pœnas sibi accersiverunt. Talis misericordia minimè commendanda: quia à Deo prohibita est. Ier. 12. 1. 2. 3. 4. 5.

2. Eleemosyna est conferenda: quod patet tum an ita sit ex exemplo Cornelii. Act. 10. 2. Abdiæ. 1. Reg. 18. 13. Iob. 31. 16. Zachæi. Luc. 19. 8. Christi. Ioh. 13. 29. fidelium Ierosolymitanorum. Act. 2. 4. Antiochenssium. 11. 29. Macedonum. Rom. 15. 26. Mulieris strenuæ Prov. 31. 10. Tobitæ. Act. 9. 36. viduæ pauperculæ. Marc. 12. 42. 2. Cur ita sit: 1. Quia à Deo singulariter & strictè præcipitur, Deut. 15. 7. & seqq. Eccl. 11. 1. 2. 6. Lev. 19. 9. 10. Luc. 6. 38. 2. Quia Deo inprimis placet. Esa. 58. 6——8. 3. Quia eleemosynæ collatio est singulare Dei beneficium erga illos, qui illam conferunt. 2. Cor. 8. 1. 4. Quia eleemosynæ collatio est testimonium munditiei cordis per fidem. Luc. 11. 41. 5. Quia eleemosynam accipientes pro nostra eleemosyna gratias Deo agunt. 2. Cor. 9. 11. 12. & pro nobis orant, & nos amant. ℣. 14. Act. 9. 39. nobis benedicunt. Iob. 31. 20. Prov. 22. 9. Contra maledicuntur qui non sunt benefici in pauperes. Prov. 28. 27. 6. Quia eleemosynæ collatio acceptos, gratos reddit nos Deo. 2. Cor. 8. 12. adeoque Deus eam remuneratur gratiosè bonis corporalibus & spiritualibus. Deut. 15. 10. Psal. 112. 9. Prov. 11. 18. 25. & 19. 17. & 21. 22. & 22. 9. & 28. 27. Eccl. 11. 1. Ezech. 18. 7. Matth. 6. 4. & 10. 42. & 19. 21. & 25. ℣. 31. & seqq. Marc.

703147

Marc. 10. 21. Luc. 6. 38. & 16. 9. & 18. 22. & 19. 8. (collato cum ℣. 5. 9.) Act. 9. 39. 40. & 10. ℣. 4. 31. 2. Chor. 9. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 7. Qvia eleemosynam dantes sunt beati. Act. 20. 35. 8. Qvia in eleemosynæ collatione erimus similes Deo. Luc. 6. 36. 9. Qvia charitas erga Deum, sine eleemosyna erga pauperes non potest consistere 1. Ioh. 3. 17. neqve ulla vera religio. Iac. 1. 27. 10. Qvia Deus in Christo flagitat eleemosynam à nobis per pauperes. Matt. 25. 11. flagitat autem tantum portiunculam exiguam eorum, qvæ nobis dedit. 2. Chron. 29. 11. 12. Qvia est signum veræ resipiscentiæ in eo, qvi ante rapinæ deditus erat, ut in Zachæo. Luc. 19. 8. Dan. 4. 27. 13. Qvia & ipsam vitam debemus proximis impendere. 1. Ioh. 3. 16. 17. Ergò multò magis pecuniam, panem, vinum. 14. Qvia bona corporalia ideo qværimus, & petimus à Deo, ut possimus egentibus dare. Eph. 4. 28. 15. Qvia bonorum, qvæ habemus, respectu Dei non Domini; sed tantum dispensatores sumus. Luc. 16. 12. 16. Qvia sine misericordia erga pauperes, nec sensum vel certitudinem misericordiæ Dei erga nos habere possumus, nec dispositi sumus ad eam vel petendam, vel recipiendam. Matt. 5. 7. Luc. 7. 6. 1. Tim. 6. 17—19. Exhortatio. Conferamus ergò eleemosynam. Ubi qværere poteris. 1. Qvorum est misericordiam exercere? 2. Qvibus danda est eleemosyna? 3. Qvis ordo servandus est in eleemosyna danda? 4. Qvomodo eleemosynæ sunt dandæ?

5. Quanta eleemosyna sit danda? 5. Lib. 5. cas. c. 49. q. 1. 2. 3. 4.

XLVI. Quid opponitur justo dominii titulo, n. justæ occupationi, hæreditati &c.?

Furtum generaliter acceptum, qvatenus scil. continet in se & furtum specialiter acceptum, & rapinam, ut th. 51. habebitur. Furtum opponitur justo dominii titulo, n. justæ occupationi, &c. Ergò qvicqvid non qvæsiisti justa occupatione, hæreditate, donatione, mercede, contractu, honesto labore, id totum acqvisivisti furto.

XLVII. Quid est furtum generaliter acceptum?

Est ablatio injusta rei alienæ invito Domino, id est, furtum est, cum qvis proximum nescientem, & nolentem bonis suis externis privat; sensus enim octavi Præcepti hic est: Non furaberis, id est, proximum nescientem, & nolentem bonis suis externis ne prives, & contra bona ejus externa conserves, procures, promoveas. Observa ergò. 1. A furto abstinendum est, sen proximum nostrum bonis suis externis privare non debemus: qvod patet tum an ita sit, 1. ex damnato exemplo Isralitarum. Ose. 4. 2. & 7. 1. Iudæ, Iohan. 12. 6. & illorum, de qvibus Apoc. 9. 21. tum cur ita sit. 1. Qvia prohibetur Exod. 20. 15. sic Lev. 19. 11. Deut. 5. 19. Matt. 19. 18. Rom. 13 9. Eph. 4. 28. 2. Qvia pollutit hominem Matt. 15, 20. Marc. 7. 20. cum

22. 23.

703147

22. 23. 3. Qvia fur deprehensus magnam confusionem reportat. Ierem. 2. 26. & 48. 27. & honorem amittit, ut colligitur ex Prov. 6. 30. 4. Qvia pœna furti est temporaria, n. hodie suspensio, vel æterna, n. exclusio è regno Dei. 1. Cor. 6. 10. 5. Qvia possessor execratur furem. Iud. 18, 23, & omnes vociferantur post furem. Iob. 30. 5. Admonitio. Fugiamus ergò furtum, ejusqve tum causas, n. amorem divitiarum, & cupiditatem cõmodi nostri eum proximi damno: tum species, n. furtum clandestinum, & violentum.

2. Proximi nostri bona externa qværere & promovere debemus: qvod patet tum an ita sit: Non furaberis, id est, bona proximi tui qvære & promove: tum cur ita sit. 1. Qvia Deus prospici vult per nos omnibus de bonis ad hanc vitam pertinentibus. 2. Qvia in hoc apparet charitas nostra erga proximum. Ioh. 3. 17. 3. Qvia membra sumus unius & ejusdem societatis. 4. Qvia Dominus monet, ut comparemus nobis amicos ex usu mammonæ. Exhortatio, Ergò bona externa proximi procuremus, promoveamus. Hinc. 1. nihil nobis acqvirumus nisi mediis honestis & titulo justo: qvicqvid enim aliter acqviritur cedit semper in injuriam aliorum. 2. Versemur in honesta vitæ occupatione, qvæ in se licita, nobis apta, & aliis utilis, non nobis tantum. Qvi enim sine honesta vocatione vitæ vivunt, ut validi mendici, otiosi qvidam divites, & nobiles, illi inter alia in eo peccant, qvod non suscipiant illum vitæ statum, qvo aliis prodesse possent. 3. Diligentia adhiben-

da est in illa occupatione vitæ, sine qva non possumus conservare ea, qvæ habemus, neqv augere, & conferre aliqvid in aliorū bonū commune. 4. Ne profundamus bona nostra, secus enim proximos nostros refocillare & iuvare non possumus.

XLVIII. Qvæ comprehendit in se hæc ablatio?

Acceptionem, detentionem, damnificationem. Furtum igitur est, cum qvis rem alienam invito Domino aufert, id est, 1. accipit, ut cum Achan accepit fielos & lingulam. Ios. 7. 21. 2. detinet, ut cum qvis vestigal depositum, commodatum, apud se aliter relictum detinet, non restituit. 3. damnificat, ut cum qvis proximi vestimenta, instrumēta, bruta, vineam, sepimenta, acervos, segetem, &c. damno afficit.

XLIX. Qvæ dicitur res aliena?

Qvæ alterius est, vel qvoad proprietatem, potestatem, id est, essentiam; vel qvoad possessionem, id est, usum. Furtum igitur est, cum qvis aufert librum, & ab illo nesciente & nolente, qvi ipsum librum possidet, & ab illo nesciente & nolente, qvi usum tantum libri habet.

L. Qvinam sunt casus, in qvibus res aliqva aliena auferri potest sine crimine furti?

1. Si probabilis sit consensus, vel ratihabitio illius à qvo aliqvid aufertur: ut qvando tam exigui momenti est qvod aufertur Patri à filio,

703147

filio, viro ab uxore &c. ut communiter pro nihilo habeatur. Deut. 23. 24. 25. 2. Si qvis rem alienam furripiat, sine animo, vel rem ipsam sibi retinendi, vel usum, aut possessionem ejus pecuniâ æstimabilem: ut sæpè inter amicos per jocum fieri contingit. 3. Si ablatio rei alienæ fiat in pœnam, ab eo qvi potestatem habet pœnam talem infligendi. 4. Si (absqve fraude & scandalo) fiat in commodum & utilitatem ejus à qvo aufertur: ut cum auferitur ensis ab amente, vel pecunia viri prodigi ab uxore provida, in familiæ ejus necessarium usum. 5. Si fiat ex charitate, adversus qvam injustè alter stomacharetur: ut si qvis aleas alterius abjiciat, aut chartas corrumpat, ne ille suo lusu vel peccaret. vel in periculum aliud incurreret. 6. Si fiat in recompensationem certi & liqvidi debiti, qvod ordinariâ viâ juris recuperari non potest, modo ita fiat, ut damnum, infamia, & scandalum proximi vitetur. 7. Si irrationabiliter censeatur Dominus invitus: ut in eis, qvæ accipit aliqvis ex alieno, ad extremam & præsentem suam necessitatem sublevandam, cui alia ratione succurrere non potest, hoc enim videtur esse jure naturali, divisione rerum antiqviore, & superiore, qvod jure humano, qvo facta est divisio rerum, non potuit abrogari: qvo sensu non malè dicitur, omnia fieri communia in extrema necessitate.

L I. Qvot sunt species furti?

Duæ: n. furtum specialiter dictum; vel rapina. Ratio divisionis: Qvia res aliena

dinobus modis aufertur, n. occultè, vel per vim, seu violentiam apertam. Furtum ergò specialiter dictum, sive clandestinum, est furtum, cum res aliena à Domino nesciente, & nolente, id est, occultè aufertur: qvod damnatur Exod. 22. 1. Luc. 18. 20. 1. Cor. 6. 10. Rapina verò, seu furtum aliis violentum, est furtum, cum res aliena à Domino sciente & nolente, id est, apertè, & per vim manifestam aufertur: qvod damnatur. Hos. 6. 8. 9. 1. Cor. 6. 10. Furto speciali laborantes dicuntur fures & effractores ostiorum, parietum, serarum, arcarū: rapinâ verò laborantes appellantur latrones, raptores, vastatores, prædatores, spoliatores: iiqvè vel privati, ut vias obsidentes; vel publici, ut milites per agros palantes, disciplinam non habentes, qvi populates suos magis vastant, quam iurati eorum hostes. Observa ergò. Rapina est fugienda: qvod patet tum an ita sit ex damnato exemplo Ninive. Nah. 3. 1. Achabi, 1. Reg. 21. 15. 16. Principum Iudæorum. Esa. 3. 14. Soph. 3. 3. Iudicum & Magnatum decem tribuum. Amos. 2. 6. & 5. 12. Filiorum Heli. 1. Sam. 2. 16. Sacerdotum Ierosolymitanorum. Ezech. 22. 25. Soph. 3. 4. tum cur ita sit. 1. Qria prohibetur, Non furaberis, id est, non rapies bona aliorum. Sic Lev. 19. 13. 2. Qria Deus punit raptores, vastatores, Esa. 33. 1. Nah. 2. 13. Matt. 23. 25. cum Luc. 11. 39. 1. Cor. 6. 10. 3. Qria gratus est Deo qvi rapinam non rapuerit. Ezech. 18. 7. 16. & è contra. ỳ. 12. 18. rapinam enim odit Deus, etiam in holocaustum, Esa. 61. 8. unde

damna-

703147

damnantur vocantes Deum in partem rapinæ suæ, ut colligitur ex Amos, 2. 8. 4. Qvia est species furti. Correctio. Pecant ergò 1. raptores. 2. qvi rapaces tolerant.

Qvæ sunt species furti clandestini?

Ad furtum &c. id est, juxta Authorem, clandestini furti species sunt fraudulenta, 1. occupatio. 2. hæreditas. 3. donatio. 4. merces. 5. conventio. 6. occupatio vitæ: juxta alios verò species ejus sunt: stellionatus, peculatus, annonæ flagellatio, abigeatus, sacrilegium, usura lucratoria, solutionis debitæ recusatio, aut malitiosa dilatio, plagium, manticularia, ludus lucri causâ instituturus, emptio ab eo, qvi jus vendendi non habeat.

Qvid est stellionatus? Est furtum fraudulentum, qvando qvis alterum callidâ qvapiam imposturâ defraudat in contractibus, ut si qvis duplici pondere & duplici mensurâ utatur: si qvis pro bonis mercibus malam pecuniam solvat, sive ea adulterina sit, sive justo leviori pondere: si qvis rem alicui obligatam, dissimulatâ obligatione per calliditatem alii vendiderit, vel obligaverit, aut si qvis merces corruperit.

LIII. Qvid est Peculatus?

Cum bona reipublicæ Iudex, vel alius furatur.

Qvid verò est annonæ flagellatio? Cum qvis frumenta, & alias res, n. vinum, oleum, fructus, carnes &c. debito charius vendit: qvod facit qvis. 1. per monopolium, quum unus solus aliqvod genus mercaturæ univer-

sum e-

sum emit, ut solus vendat, pretium suo modo statuens. 2. per similes artes, n. 1. quum qvis jurat coram emptoribus se multo pluris istam rem emisse. 2. cum qvis cum aliqvibus contrahit, ut plurimo emat, ut hoc alii intelligentes fic emant. 3. cum qvis disseminat maximam hujus & hujus mercis penuriam esse in vicino regno; vel interceptam esse viam hanc vel hanc rem ex vicinis regnis hoc anno in nostrum regnum inferendi. Annonæ flagellatio, adeoqve monopolium non est admittendum. 1. qvia est species furti. 2. qvia non ad commodum reipublicæ; sed ad labem, detrimentaqve pertinet. Peccant ergò Magistratus 1. qvi ipsimet flagellant annonam, habentqve monopolium. 2. qvi illud in republica admittunt, ut apud nos, ubi aliqvibus pecuniosis permittitur, ut frumenta, fructus &c. soli emant, & postea aliis pro suo lubitu vendant. Nam Magistratus est providere annonæ. Ex. Gen. 41. 24. & seqq. Defectus enim annonæ solet populum ad murmurationes & seditiones concitare. Exod. 17. 2. & seqq. Num. 20. 2.

Qvid est Abigeatus? Cum qvis greges, vel armenta clam surripit.

Qvid est Sacrilegium? Est furtum, cum qvis res Deo & Ecclesiæ sacras ad se injustè transfert: qvale erat peccatum Ananiæ & Sapphiræ. Act. 5. Qvod peccatum committunt; qvi res in usus pios legatas, seu bona Ecclesiastica in usus suos eosqve prophanos convertunt. Sacrilegium summopere cavendum: 1. qvia directe in Deum committitur, quum Ecclesiastica

703147

clesiastica bona sint Dei ipsius. 2. qvia Ecclesiam Dei fraudat mediis ad conservandum & propagandum parum cultum Dei destinatis. 3. qvia à Deo punitur gravissimè: ut ostendit exemplum Achanis, qvi sacrilegio suo cladem populo Israelitico, ubi & familiæ suæ, & facultatibus suis interitum accersivit. Iosue. 7. Imò Deus etiam punit donatores ipsos bonorum Ecclesiasticorum, si qvicqvam ex iis interverterint, ut ostendit exemplum Ananiæ & Sapphiræ. Act. 5. multò magis puniet illos qvi è bonis Ecclesiasticis, qvæ alii consecrarunt, & legaverunt sacris usibus.

Qvid est usura lucratoria? Est furtum, qvod committitur, cum qvis lucrum accipit solius mutuationis causâ, nullo damno accepto culpâ ejus qvi mutuo sumsit. Sed ut recte de usura judicetur, paulò plenius de ea agendum: Usura est fructus qvem rei suæ causâ in usum alienum versæ dominus percipit, sive ea res à domino sit mutuo data, sive ab altero in rem suam versa, qvem fructum percipit dominus vel ex pactione, qvæ ipsi apertè cum debitore intercedit, vel ex intentione habitâ in contractu, vel exactione post contractum addita. Usuræ tres sunt species, Lucratoria, compensatoria, & punitoria. Lucratoria, qvæ etiam mordens rodensqve dicitur, est qvæ ex mero mutuationis officio contra naturam contractus, lucrum facit. Hujus species est usura usurarum, qvæ etiam Gentilium judicio infamis est: item omnis usura, qvæ pauperes opprimit aut paupères facit. Compensatoria est, qvæ præstatur, ut compenset justum interesse, qvod habet cre-

bet creditor, eo qvod pecuniâ caret, ad hanc referenda usura nautica. Punitoria est, qvæ non propter lucrum petentium, sed propter moram non solventium, pro pœna, aut à lege aut ab homine infligitur. Usura lucratoria & præsertim à proximo egente & paupere exacta pro solius mutuationis officio, est improba atqve illicita, ut seqventia argumenta ostendunt. 1. qvia prohibita est à Deo. Exod. 22. 2. Lev. 25. 35. 36. 37. Psal. 15. 5. Ezech. 18. 8. 13. 17. Luc. 6. 34. 35. 2. qvia pugnat cum officio humanitatis, qvæ vetat pro eo qvod gratis erat præstandum, exigere mercedem. 3. qvia usura lucratoria seu fœnus non est legitimus modus, jure Gentium aut Civili approbatus, acqvirendi dominii, sed planè improbatum consensione omnium populorum artificium, cum sit lucrum de alieno sine causa justa factum, 4 qvia pugnat cum natura mutui, qvod debet esse gratuitum. 5. qvia adversatur naturæ promiscui usus numi, qvi inventus est ad sublevandas permutationum difficultates, non ut fructum faciat. aut mercede locetur. 6. qvia est iniqva, quum per eam usurarius qværat lucrum ex ea re, cujus damnum aut periculum ad eum non spectat, sed ad debitorem. Injustum est ex alterius damno lucrum captaret, Usura compensatoria, qvæ intra modum publicis legibus definitum consistit, non est interdicta & illicita, propter seqventia argumenta, 1. qvia non est lucrum supra sortem exactum propter officium mutuationis, sed precium aut æstimatio usus sortis consumptæ cum damno creditoris. Potuisset e-

703147

isset enim creditor pecuniâ suâ aliis in rebus lucrum legitimum qværere & commodum aliqvod percipere, qvo privatus est, propterea qvod alius pecuniâ ipsius sit interea usus. 2. qvia est consentanea officio humanitatis, qvæ jubet sic alium juvare, ut te serves indemnem. 2. Cor. 8. 13. 3. qvia Christianorum Imperatorum constitutionibus est permissa. 4. qvia eam communis necessitas requirit, & utilitas negotiatinū. 5. qvia compensat damnum creditoris, qvod nulla ratio prohibet. Usura punitoria improbari non potest. 1. qvia sarcit damnum qvod creditor sensit, eo qvod suo die pecunia non fuit soluta. 2. qvia est justa pœna moræ, qvæ pro delicto reputatur, ideo meritò debitori infligitur.

Qvid est solutionis debitæ recusatio? Est furtum, eum qvis pecuniam mutuò datam aut censum debitum aut mercedem debitam vel recusat solvere, vel malitiosè differt, ut suum commodum eum alterius detrimento capiat: Qvæ cavenda est. 1. qvia prohibetur à Deo. Deut. 24. 14. 15. Lev. 19. 13. 2. qvia noxia est. Iac. 5. 4.

Qvid est solutionis debitæ malitiosa dilatio? Est furtum, eum qvid ex eo qvod debetur vel fraude vel sub specie juris intervertitur, aut res corrupta seu pecunia improba traditur.

Qvid est plagium? Est furtum, quum qvis hominem furatus est. Cavendum. 1. qvia prohibetur à Deo præcepto: Non furtum facies. 2. qvia ei pœna capitalis à Deo indicitur. Exod. 21. 16.

Qvid est manticularia? Est furtum, quum

qvis alicujus manticam (eu crumenam astu qvodam surripit. ut faciunt manticulatii, crumenarum sectores.

Qvid est ludus lucri causâ institutus furtum, cum qvis ludit propter pecuniâ spectatoribus exigendam, ut funâbulo, histrio, circulator, vel cum qvis ludit depositâ pecuniâ aut re alia qvam pecunia comparati necesse est, ut alterius pecuniam aut rem faciat, suam. sibiqve habeat priore & legitimo possessore privato, ut aleator, & chartis pictis ludens. Talis lusus est illicitus Christiano homini & fugiendus. 1. qvia vetitus est legibus duarum tabularum, lege octava: Non furaberis, Exod. 20. 2. qvia est illegitimus modus acqvirendi dominium alicujus rei: nam à nullis legum-latoribus inter legitimos & concessos modos acqvirendi, contractusve recensetur. Unde etiam lucrum qvod in ludo fit, damnatum est jure civili, atqve etiam prohibitum ne exigatur. Augustinus Epist. 54. Peccant ergò qvi ludos funambulorum, histrionum, circulatorum spectant, & pro eo pecuniam expendunt: 1. qvia ludus lucri causâ institutus est furtum (ut omnes Theologi docent) furtum autem. ut & homicidium, adulterium, cum gaudio & risu spectare, est illud approbare, adeoqve Deum ad iram provocare. 2. qvia sæpe-tepi, histriones, circulatores &c. sunt fures: Ergò nullius spectamine probari & laudati debent. 3. qvia ludus cum periculo ludentium, & spectantium damno conjunctus, à Christianis Magistratibus prohibitus semper fuit. 4. qvia Chrisostomus

703147

Thomas in Matheum homilia sexta inqvit: Dedum non inveniſse ludum, ſed Diabolum. Sedit enim populus ad manducandum, & bibendum, & ſurrexerunt ad ludendum in honorem turpiſſimi idoli: nam cum adoraſſent vitulum, hoc á Diabolo videntur præmium conſecuti, ut luderent. 5. qvia dicit Auguſtinus: Cohibeat ſe á ludis & ſpectaculis ſeculi, qvi perfectam vult conſeqvi remiſſionis gratiam. 6. qvia ſpectantes prohibitum illũ luſum non faciunt omnia ad gloriam Dei. 7. qvia non imitamur ludo & riſu Chriſtum & Apoſtolos, nam eos nunqvam luſiſſe aut riſiſſe legimus. 8. qvia nunc tempus eſt plangendi, lugendi, pœnitendi. Beati qvi lugent, cum tempus eſt lugendi. Deus ludentibus & ridentibus tempore flendi, lugendi, mortem minatur ſub juramento, Eſa. 22. 14. 9. qvia ſuo ſpectamine alios ſcandalizabũt, id eſt, ad peccaminoſam ſpectamen excitabant, vel in eo confirmabant: At væ ſcandalizantibus. Vide & Ames. l. 5. cas. c. 46. q. 2.

Qvid eſt emptio ab eo qvi jus vendendi non habebat? Eſt itidem furtum: ſicut Joſephus Patriarcha ait ſe furto ablatum è terra Hebræorum. Gen. 40. 15. etſi Iſmaelitæ cum emiſſent á fratribus Joſephi, ſed illi jus vendendi eum non habebant. Gen. 37. 35.

LIV. *Qvæ referuntur ad rapinam, ſeu qvæ ſunt ſpecies vel ſynonyma rapinæ?*

Eſt. 1. oppreſſio, qvâ Magiſtratus, vel potentes, bona ſubditorum, vel tenuium, vel

per magnorum tributorum exactionem, vel per manifestam violentiam, eripiunt. Patet oppressionem hanc esse rapinam ex Esa. 3. 13. ubi Principes opprimentes explicantur per rapientes ℣. 15. Mich. 2. 2. Ut omnis, sic hæc oppressio est evitanda: qvia est rapina, qvæ vitanda est, ut dixi. 2. Extorsio, qvâ Magistratus, potentes, milites præsertim, bona civium præcipuè divitum extorqvent 1. tormẽtis, jurumentis, ut faciunt latrones; vel verbis tum piis, ut Monachi; tum impiis, ut puer sacerdotis. 1. Sam. 2. 16. & famuli magnatum. 2. dolo, n. 1. calumniâ, de qva Ioh. 3. 14. ubi Iohannes B. militibus dicebat: medena sycophantesete, id est, nulli bona per calumniam extorqvete: milites enim non solum apertâ vi injurii sunt in alios; verum etiam cum in præsidiis agunt, solent per calumniam læsæ majestatis crimen imponere civibus, ut perdant eos, aut eripiant bona eorum. nec dubium est qvin milites Romani vel milites Herodis, è qvibus erant isti qvos Iohannes alloqvebatur, talibus artibus utetentur, sicut etiam cõstat ex historia Iosephi: Cæterum sycophantein. Luc. 19. 8. ponitur qvoqve pro bona alicujus per calumniam eripere. 2. prætextu juris, vel necessitatis publicæ, piæ causæ. 3. Comminatione, ut faciunt hostes nostri. 4. impositione, alicujus oneris intolerabilis, ut subinde faciunt Principes Ethnici. 5. Mutui petitione &c. Fugienda est hæc extorsio, qvia est rapina, qvæ vitanda est.

LV. Qvid opponitur parsimoniæ & frugalitati?

Profu-

703147

Profusio, seu prodigalitas. Qvid est profusio? Est immoderata eorum, qvæ habemus, communicatio, seu est peccatum, 1. cum qvis bonis suis non parcit, sed ea ad res non necessarias expendit. Non parcit autem bonis suis, 1. qvi bona sua necessaria, n, pecuniam, vinum, frumentum, &c. ad res non necessarias, at, n, ad luxum in vestitu, victu, vel ludum impendit. 2. qvi res suas, qvæ usui possunt esse non curat, sed perire finit. 3. qvi bona sua absorbet intemperanter edendo, bibendo. 2. cum qvis bona sua infrugaliter, seu inutiliter expendit, seu bonis suis utilibus res inutiles comparat, ut ille: 1. qvi pecuniâ sua res nullum usum habentes emit. 2. qvi bona sua impendit in res oblectantes. 3. qvi pecuniâ suâ emit res solidum usum non habentes, ut pepones, poma, pyra, &c. 4. qvi bona sua non expendit in pios usus, unde fructum certum posset expectare; sed in usus profanos, & voluptates, unde nullum unqvam fructum expectare potest. Observa ergò: Profusio seu prodigalitas est fugienda: qvod patet tum an ita sit ex damnato exemplo filii prodigi. Luc. 15. 15. & Domini disperditionis. Prov. 18. 9. tum eur ita sit. 1. Qvia prohibetur. Prov. 5. 10. & in illo: Non faraberis, id est, ne profundas bona tua temerè, hoc faciendo farabetis à te, à tuis, ab egenis. Sic Prov. 5. 10. 2. Qvia prodigalitas est perditio vitæ ipsius prodigi, dissipando enim bona sua, qvæ sunt media vitæ sustentandæ, sibi ipsi vitam eripit, unde prodigus dicitur mortuus esse & periisse, Luc. 15. 32. 3. qvia prodi-

galitatem seqvitur paupertas, Exempl. in filio prodigo, Luc. 15. 14. cum ℣. 13. 2. immisericordia, qva nemo malis prodigi compatitur, & inopiæ ejus miseretur (qvi enim omnia disperdere solet nihil videtur ei erogandum) Exempl. in eodem, Luc. 15. 16. Dehortatio. Fugiamus ergò diligenter bonorum nostrorum profusionem.

LVI. Qvid opponitur liberalitati?

Avaritia. Qvid est avaritia? Est immoderata &c. seu est peccatum cum qvis 1. bona sua ab egenis nimis cohibet, Prov. 11. 24. 2. bona aliorum nimis cupit, 1. Tim. 6. 9. Vel avaritia est peccatum, cum qvis non est contentus iis qvæ Deus dedit ad sustentationem hujus vitæ temporalis, sed qvo plus habet, eo plus appetit, & cumulat & tenaciter asservat, nec in suos [illegible] in aliorum usus necessaria impendens ex [illegible]dentia de providentia Dei, & fiducia bonorum terrenorum, qvasi sine abundantia illorum vivere non posset, & à Deo sustentari. Observa ergò. Avaritia est fugienda: qvod patet tum an ita sit ex exemplo damnato Achabi. 1. Reg. 21. 2. Gehazi. 2. Reg. 5. 20. Labani. Gen. 31. 41. Achanis. Ios. 7. 1. Dalilæ. Iud. 15. 5. 6. Nabalis. 1. Sam. 25. 11. Iudæ proditoris. Matt. 26. 15. tum cur ita sit. 1. Qvia á Deo prohibetur. Matt. 6. 19. Luc. 19. 15. Heb. 13. 5. 2. Qvia est idololatria, Coloss. 3. 5. avarus est idololatra, Eph. 5. 5. qvi confidit opibus suis. Marc. 10. 24. 3. Qvia neqvit cum veri Dei famulatu & cultu consistere, Matt. 6. 24. Luc. 16. 13. 4.

703147

ij. 4. Qvia est radix omnium malorum; nam ad multa scelera detestanda impellit, velut ad apostasiam, ad iniustitiam, ad proditionem etiam optimè meritorum, ad mendacia. 1. Tim. 6. 10. Id ostendit exemplum Iudæ Ischariotæ, qvi avaritiâ inductus prodidit Dominum & Magistrum suum Christum. Milites qvi sepulchri Christi custodes fuerunt, avaritiâ impulsi pecuniam acceperunt, & à Discipulis Christi corp' furto sublatum mentiti sunt Mat. 28. 12. 13, 14. 15. Gehazi minister Prophetæ Elisæi mentitus est ex avaritia Naamani. 2. Reg. 5. 22. 5. Qvia nullius vita ex iis qvæ ipsi supperunt, in eo sita est ut redundet. Luc. 12. 15. 6. Qvia avaritia est malum insatiabile, ut Ecclesiastes ait. c. 5. 10. 7. Qvia est seriò deprecanda. Psal. 119. 36. 8. Qvi sibi deditos efficit socios Gehazi & Iudæ Ischariothæ proditoris Christi. Imò pleriqve avari sunt deteriores Iudâ Ischariotâ: hic enim triginta argenteos non retinuit, sed reddidit, Illi autem qvæ per nefas aliis ademerunt, non restituunt, sed retinent. 9. Qvia comitem habet pœnam certissimam, tam in hac vita. tum post hanc vitam. Prov. 15. 27. 1. Tim. 6. 10. Dolor & cura sunt avaritiæ messis, animum qvodammodo perfodientes, sic avari se ipsos excarnificant. De pœna avaritiæ æterna legitur. Eph. 5. 5. Qvod avaritia impediat ingressum in vitam æternam docet Christus. Matt. 19. 21. & seqq. Exempla Gehazi ministri Prophetæ Elisæi propter avaritiam divinitus ipse cum posteris leprâ percussus fuit. 2. Reg. 5. 20. & seqq. Iuda Ischariotes seipsum strangulavit.

Matt. 27. 5. Dehortatio. Fugiamus ergò avaritiam cuncti ob dictas rationes, sed eam fugiant præcipuè Magistratus & Ministri verbi Dei 1. qvia illis præcæteris prohibetur, Matt. 10. 9. 10. Exod. 18, 21. 2. qvia in illis maximè reprehenditur, utin Biliamo, Num. 22. 2. Petr. 2. 14. 15. Iesa. 56. 11. Ierem. 6. 13. Antiqvitus cleriei nihil ultrà decimas appetebant, iisqvè contenti vivebant: nunc Papa clericorum caput, non nisi tertia civium & bonorum ac fundorum parte, in omnibus Regnis & provinciis acceptâ, acqviescit, sic in Magistratibus reprehenditur, 1. Sam. 8. 3. Qværes. 1. Qvæ sunt signa avari hominis? 2. Qvæ remedia possunt ex homine expellere avaritiam. ℣. l. 5. cas. c. 51. q. 2. 4.

CAPUT. XXI.

De Veracitate.

ANALYSIS.

VEracitas testimonii, seu verborũ nostrorũ explicatur. I. A genere remoto, th. 1. II. A definitione, th. 2. III. A præcepto, qvo præcipitur. th. 3. qvod confirmatur th. eadẽ. & th. 4. ex qva consectarium colligitur th. 5. IV. A sensu qvo adhiberi debent testimonii verba. th. 6. V. A distinctione, qva 1. veritas testimonii distingvitur. th. 7. & applicatur th. 8. 2. veracitas testimonii distingvitur in veritatem assertionis vel promissionis, th. 9. ubi 1. De assertionis veritate, ubi 1. assertio-

703147

assertionis veritas secundo modo dicitur esse semper necessaria. th. 10. 2. ipsa assertio seu dictio & prolatio veritatis dicitur esse necessaria aliquando, cum scil. justitia id à nobis postulat, vel charitas th. 11. ubi indicatur, ubi & quando à nobis postulet, justitia & charitas ut veritatem asseramus, loquamur, proferamus, th. 12. 13. 2. De promissionis veritate: cujus notatur synonymum, n. fidelitas, th. 14. quæ 1. definitur th. 15. 2. porro describitur, th. 16. VI. Ab oppositio veritatis testimonii & assertorii, & promissorii, n. mendacio th. 17. quod explicatur 1. A definitione th. 18. unde duo consectaria colliguntur, th. 19. 20. 2. Ab actionibus, in quibus non consistit natura mendacii. th. 21. 22. 3. Ab actione, in qua consistit natura mendacii. th. 23. 4. A speciebus mendacii, quæ sunt 1. asseveratio rei incertæ pro certa. th. 24. 2. taciturnitas aliqua th. 25. quæ expl. th. 26. unde imparitas mendaciorum infertur. th. 27. unde consectarium colligitur th. 28. 3. Simulatio, quæ est modo impropria, modo propria species mendacii, th. 29. unde consectarium infertur. th. 30. quod explicatur th. 31. VII. Ab oppositio veritatis testimonii promissorii, seu fidelitatis, n. perfidia, & infidelitate, th. 32. quæ ab objectione liberatur. th. 33. VIII. Ab adjunctis testimonii, quæ sunt 1. juramentum. th. 34. quod ab objectione liberatur. th. eadem: ex qua vindicatione consectarium colligitur. th. 35. 2. Asseveratio: cujus notatur, 1. descriptio, 2. Synonymum. th. 36. unde consectarium infertur, th. 37. cujus ratio red-

tio red-

tio redditur. th. 38. qvæ ab objectione vindicatur. th. 39. 40.

EXPLICATIO.

I. Qvæ sunt species justitiæ mediatè proximum afficientis?

Veracitas & contentatio. Honor, humanitas, castitas, Iustitia commutativa nostra immediatè afficit proximum, seu prodest proximo fine ejus vel nostra alia actione, ut dictum supra. C. 17. & seqq. sed nostra veracitas & contentatio afficit proximum mediatè: 1. qvia veracitas nostra afficit proximum, seu prodest, vel nocet proximo intercedente ejus actione, n. fide: si enim proximus veracitati nostræ non credat, illa ei nec prodest, nec nocet. 2. qvia contentatio nostra afficit proximum, seu prodest proximo intervenientе aliqva nostra actione ad antecedens aliqvod præceptum spectante, n. honore, humanitate, castitate, justitia commutativa, qvatenus scil. suâ sorte contentus proximi honorem, vitam, putitatem, bona externa non lædit, sed potius conservat, & promovet.

II. Qvid est Veracitas scil. testimonii, seu sermonis, & verborum nostrorum?

Est virtus, qvâ inclinamur ad veritatem observandam in testimonio dicendo, seu veracitas est constans animi propositum ad veræ perpetuò amanda & dicenda, tum in rebus divinis

703147

divinis, tum in rebus humanis. Veracitas qvæ in rebus divinis dicitur, vocatur Orthodoxia, qva veras de Deo, ejusqve voluntate & operibus fovemus sententias tum intus in corde, tum extus in ore: Veracitas verò, qvæ in rebus humanis dicitur, dici solet 1. in publicis judiciis, 1. à judice, cujus est secundum leges jus dicere. 2. ab Actore, cujus est justam accusationem sine calumnia prosequi, 3. à Reo, cujus est judici ad qvæsita verè respondere. 4. à teste, cujus est perielitanti proximo vero testimonio succurrere. 5. à Causidico, cujus est nō nisi justæ causæ patrocinari, 2. extra judicia publica in vita cōmuni. Vel veracitas est dictio veri testimonii, qvæ est cum qvis de omnibus rebus verè, id est, ita sicut in corde sentit, loqvitur, testatur. Non enim agitur hîc propriè de veritate speculativa, aut de sententia vera in genere, sed de veritate morali, id est, illa qvæ pertinet ad mores, vel conscientiam hominis, id est, de veritate illa verborum nostrorum, qvâ fit ut verba consentiant cum mente, & mens etiam cum re ipsa, qvantum vel scire tenemur, vel profitemur. Observa ergò. Veracitas hæc est sectanda, & magnifacienda. Patet 1. an ita sit ex testimonio Christi. Ioh. 18. 17. cum Ioh. 7. 7. Iohannis. 5. 33. 2. Cur ita sit: 1. Qvia mandata est nobis à Deo. Zach. 8. 16. Eph. 4. 25. 2. Qvia eâ præcipuè sumus similes Deo, qvi veracissimus imò veritas ipsa est. 3. Qvia ad eandem alii qvoqve pii exemplo suo nos invitant. 4. Qvia testimonium est veræ ingenuitatis, qvæ lucem amat, ac neqvaqvam reformidat.

formidat. Ioh. 3. 21. 5. Qvia habitatores efficit regni Dei, Psal. 15. 2. Sciagr. Dom. 41. doc. 2. Exhortatio. Ergò 1. Fugiamus ejus contrarium, n. mendacitatem, de qvâ infra. 2. in omni conversatione nostra cum hominibus dicamus veritatem, observemusque in veritate ista dicenda studium bona & salutaria loqvendi, candorem, sinceritatem, constantiam, affabilitatem, comitatem, urbanitatem, parrhesiam, gravitatem, taciturnitatem.

Nota 1. studium loqvendi bona & salutaria est virtus, per qvam ea qvis loqvitur, qvæ scit Deo placere & hominibus prodesse, Prov. 10. 31. Virtus hæc sectanda est: qvod patet tum an ita sit. Non dices falsum testimonium, id est, bona & salutaria studeas loqvi: tum etiam ita sit, 1. qvia à Deo mandatur. Eph. 4. 29. Coloss. 4. 6. 2. Qvia à spiritu sancto laudatur, Prov. 10. 11. & 18. 4. 3. Qvia utilis, & salutaris est humano generi. Prov. 10. 32. & 12. 14. De fructu oris sui vir saturabitur bono, id est, sermonis sui fructum amplissimum & optimum percipiet, & v. 18. Lingva sapientum est medicina, id est, oratio sapientum est salutaris ipsis & aliis. Prov. 15. 20. 21. 4. Qvia signum est justi hominis. Dehortatio. Fugiamus ergò ejus contrarium n. maledicentiam, qvæ est vitium, cum qvis ea loqvitur qvæ Deo displicent & hominibus obsunt.

2. Candor, qvi est virtus, per qvam ingenuè veritatem dicimus, judicando de singulis ex rerum veritate, reprehendendo, qvæ reprehendenda sunt, & laudando qvæ laudanda sunt, profitendo qvæ profitenda sunt, communicando qvæ

703147

do qvæ communicanda sunt ad aliorum institutionem, credendo & admittēdo de aliis qvæ bonæ famæ sunt, nec temerè credendo aut admittendo de aliis mendacia & falsos rumores. Candori huic in dicenda veritate & judiciis est studendum: quod patet tum an ita sit ex exēplo Pauli, qvi in Corinthiis laudat laudanda, 1. Cor. 11. 2. & vituperat dissidia & abusus in coetibus Ecclesiasticis introductos, 1 Cor. 11. 17. 18. 20. 21. 22. Christi. Ioh. 8. 16. tum cur ita sit: 1. Qvia mandatur à Deo legibus duarum tabularum, Lege nona, Non dices falsum testimonium. Ioh. 7. 24. 2. Qvia vera in proximum charitatis est indicium. Dehortatio. Fugiamus ergò candoris opposita, 1. 1. calumniam, qvæ sit: 1. mendacia de proximo spargendo. Exod. 23. 1. 2. verba proximi malitiosè interpretando. Matt. 26. 61. 3. vera qvidem memorando, sed in detrimentum proximi. 1. Sam. 22, 9. Calumnia hæc summopere detestanda: quod patet tum an ita sit ex exemplo satanæ, qvi ob calumniam Diabolus, hoc est, calumniator dicitur. Satanas enim calumniatus est æternum Filium Dei & ab obsequio ejus multos Angelos avertit. Idem Satanas abusus serpente in Paradiso calumniatus est Deum apud Evam, qvasi Deus invidus esset. Gen. 3 5. Idem accusat nos in conspectu Dei nostri dies ac noctes. Apoc. 12. 10. tum cur ita sit. 1. Qvia à Deo prohibetur. Exod. 23. 1. Psal. 4. 3. Matt. 7. 1. 2. Qvia ab eo nos dehortatur exemplum Christi. 3. Qvia arguit calumniatorem majoribus vitiis laborare, qvam eos

qvos culpat. Matt. 7. 3. 4. 4. Qvia unusqvisqve seipsum prius iudicare & vitia sua corrigere, qvam alios carpere debet. Matt. 7. 5. Luc. 6. 42. 5. Qvia bonus est non qvisqvis novit alium carpere, sed qvi integritatem suam tum verbis tum factis probat. Luc. 6, 43. 6. Qvia calumniantes alios & illi calumniabuntur. Matth. 7. 1. 2. 2. Suspicacitatem, qvæ est vitium eam qvis mala suspicetur de bonis, inductus, aut falsis suspicionibus haustis ex rectè vel ambiguè dictis, aut factis qvæ siniſtrè accipit, aut etiam veris suspicionibus, qvibus nimium indulget. Suspicacitas hæc est vitanda: qvod patet tum an ita sit ex damnato exemplo Saulis, qvi falso suspicabatur conjurationem adversus se initam, & insidias vitæ suæ & regno à Davide structas, 1. Sam. 22. 7. 8. 13. Iudæorum. Ioh. 5. 45. tum cur ita sit. 1. Qvia est à Deo prohibita. 2. Qvia à Spiritu Dei vituperatur in omnibus in qvibuscunqvè est. 3. Qvia impellit ad pessima & scelerata consilia nocendi proximo, ad crudelitatem, ad homicidia, ut ostendit exemplum Saulis Regis 1. Sam. 18. 7. 8. 3. Adulationem, qvæ est vitium qvum qvis probat & laudat qvod malum est, vel vituperat qvod bonum est, sive id apertis verbis aut nutu & gestibus faciat, sive ea qvæ mala sunt, studio nolit reprehendere, ut aucupetur bona & gratiam alicujus. Adulatio hæc est fugienda: qvod patet tum an ita sit ex exemplo Christi. Is enim testatus est de mundo, qvod opera eius mala sint. Ioh. 7. 7. Pauli, qvi etsi infidelibus laudaverit laudanda, tamen nunqvam ser-

mone

703147

mone aſſeneratorio uſus eſt. 1. Theſſ. 2. 5. tum cur ita ſit. 1. Qvia à Deo eſt nobis prohibita præcepto duarum tabularum: Non dices falſum teſtimonium. 2. Qvia fatalis eſt magnatum poteſtatum peſtis. 3. Qvia eſt deprecanda. Prov. 27. 6. Obj. 1. Loqvi ad gratiam aliorum non dedecet fideles. Coloſſ. 4. 6. Adulatio eſt loqvi ad gratiam aliorum: Ergò adulatio non dedecet ℞. Loqvi ad gratiam aliorum; ſcil. non ſimulatè, aut fictè, & ut eos lucrifacias Chriſto, vel Chriſto lucrifactos confirmes, non dedecet fideles: Aſt adulationem eſſe loqvi ad gratiam aliorum hoc modo, negatur: qvia adulator accommodat ſe dictis factisqvè ad alterius voluntatem, idqvè fictè non verè, ut aliqvid ab eo temporarii commodi conſeqvatur. Obj. 2. Paulus Apoſtolus aliis adulatus eſt: Paulus Apoſtolus fuit fidelis: Ergò fideles adulatio decet. Major probatur; qvia Paulus ipſemet fatetur, ſe omnibus omnia factum eſſe, 1. Cor. 9. 19. 20. 21. 22. ℞. Major negatur, & verba Pauli ad eam probandam adducta ſecundū qvid intelligenda. Paulus eſt omnibus omnia factus: 1. non fictè; non ſimulatè, ſed vere: 2. non ut reportaret ab illis aliqvid temporarii commodi; ſed ut omnino aliqvos lucrifaceret Chriſto. Inſt. Paulus laudavit eos ad qvos ſcripſit, velut Romanos & Theſſalonicenſes & alios: Ergò eſt adulatus ℞. Major omiſſa eſt falſa: nempe. Qvis qvis laudat eos ad qvos ſcribit & loqvitur, is adulatur. Nam aliud eſt eum veritate & ſincere alios laudare boni illorum causâ: aliud adulari. Obj. 3. David eſt adulatus Achi Regi Phi-

gi Philistæorum: David fuit fidelis: Ergò fideles adulatio nõ dedecet. 1. Sam. 28. 2. & 29. 8. R. Exemplum vitiosum adducitur: ideo nihil probat. David enim peccavit, cum ita turpiter adulatus est Achiseo Regi, idque astutissimo adulationis genere. Is enim est astutissimus adulator, qui cum maximè adulatur, tamen eam præ se fert speciem libertatis, ut possit videri non adulari, sed refragari.

3. Simplicitas prudens, seu sinceritas, est virtus, per quam vera tum in religione divina, tum in disciplinis, quæ sunt in communi vita, propriè & perspicuè dicimus & facimus absque ambiguitate. Simplicitas hæc est colenda: quod patet tum an ita sit ex damnato exemplo Herodis, Matt. 2. 8. tum cur ita sit. 1. Quia à Deo nobis mandata est. Philip. 2. 15. Eph. 4. 15. 2. Quia signum est veri civis cœlorum. Psal. 15. 2. Dehortatio. Fugiamus ergo. 1. Diploën in sermone & moribus (cum quis aliud ore loquitur & forinsecus agit, aliud verò in corde habet ad alios decipiendos) 1. Quia detestabile est fidelibus. Psal. 12. 2. 2. Quia à Deo interdictum est. 3. Quia detestabile est ipsis etiam infidelibus. 2. Simplicitatem imprudentem in veritate (quæ est cum quis sive ultro, sive subdolè, & ironice interrogatus dicit veritatem, de re aut persona quapiam, non loco & tempore debito, aut coram illis qui vera dicentem ludos habent, aut in discrimen adducere cupiunt, vel quod ægrè ferant veritatem de re aut persona quapiam dici, vel quod alioquin veritatem oderint) 1. Quia à Christo prohibetur,

Matth.

703147

Matth. 7. 6. qvia occasionem præbet ut veritas ludibrio habeatur, qvod ne fiat procurandũ, sicut Christus dicit. Matt. 7. 6. 3. qvia irritat hostes veritatis ad crudelitatem, ut Dominus dicit, Matt. 27. 6. 4. qvia & Christus Dominus eam cavit, nam interrogatus à Pharisæis & Scribis non semper ad interrogata respondit. 3. Simulatam simplicitatem, qvæ est peccatum, cum qvis præ se fert studium ingenuæ simplicitatis in dicenda veritate, quum tamen plus à simplicitate deflectat, qvàm virum bonum decet. Exemplum est in Davide. 1. Sam. 28. 10. qvi interroganti Achischo Regi Gathi, in qvem irruisset, (traductus infirmitate carnis, & metuens sibi ab Achischo,) respondit, se irruisse in meridianum tractum Judæ, aut in meridianum tractum Ierachmeelis, aut in meridianum tractum Kenzi: Nam intelligebat Achisch Davidem in Judæam irrupisse, contra vero sentiebat David, se involasse in tractus Judæ conterminos.

4. Constantia in veritate, est virtus in agnita & approbata veritate contra omnes tentationes, oppugnationes & persequutiones ad finem vitæ usqve perseverans, à recto judicio animi per Spiritum Sanctum illustrato confirmatoqve profiscens. Constantia hæc inprimis in vera religione & fide est unicuiqve nostrorum probanda: qvod patet tum an ita sit ex exemplo Mechaihu Prophetæ, qvi non evasionibus cubicularii Regis Achabi, non cõsensu Prophetarum ejusdem Achabi, non indignatione ejusdẽ potuit dimoveri à constantia in dicenda veritate, 1. Reg. 22. 13. & seqq.

tum cur ita sit. 1. Qvia a Deo nobis præcepta est lege Decalogi; Non dices falsum testimonium contra proximum tuum, item Eph. 4. 15. 1. Thess 5. 21. Heb. 6. 11. 2. Qvia est à Deo indefinenter petenda. 3. Qvia illius præmium est salus æterna. Matt. 24. 10. 4. Qvia est signum firmæ spei in Deo. Hebr. 6. 11. 6. Qvia constantiâ ipsi infideles præstant in falsa sua religione & idololatria: sicut Deus ait Ier. 2. 10. 11. Dehortatio. Fugiamus ergo ejus contraria, n. 1. inconstantiam in veritate (qvæ est peccatum, cum qvis mutat aut deserit veras sententias præter rationem) qvia prohibita est à Deo in præcepto nono Decalogi: Non dices falsum testimonium. Eph. 4. 14. 2. Pertinaciam in errore (qvæ est peccatum, cum qvis etiamsi de errore convictus sit, tamen cedere non vult de sententia, sed rigidè perseverat in falsis opinionibus aut injustis & inutilibus actionibus, cui origo à superbia, nimio pretio sui, & gloriæ, ostentationisqve vento) 1. qvia prohibita est à Deo: Non dices falsum &c. 2. qvia reprehenditur à Spiritu Dei, Prov. 18. 1. 3. qvia est index animi stolidi, Prov. 18.

5. & 6. Affabilitas & comitas, de qvibus supra C. 18.

7. Urbanitas, qvæ consistit in dexteritate dicendi veritatem cum ironiâ aut joco decente, & audiendi eandem absqve offensione, qvæ ex ironiâ aut joco accipi poterat. Joci enim sunt duplices? liciti & illiciti. Joci liciti, sunt qvi possunt audientes non solum oblectare, sed etiam erudire: veluti sunt joci honesti,

703147

hesti, liberales, eonditi sale sapientiæ, & convenientes personis, locis atqve temporibus, loci illiciti, sunt qvi possunt auditorem justè offendere: qvales sunt joci illiberales, obscœni, lascivi contumelioſi, comparati & directi ad ludibrium, qvi facile possunt præbere occasionem rixis & contentionibus, Eaqvandoqve utendum. Qvia à fidelibus Deo probatis laudabiliter adhibita fuit, veluti à Propheta Elia 1. Reg. 18. 27. à Iobe, Cap. 12. 3, à Paulo Apostolo ad Corinthios scribente. 1. Cor. 8. 1. & 2. Cor. 11. 19. Dehortatio. Fugiamus ergò ejus adversa. n. 1 Rusticitatem (qvæ est vitium cum qvis neqve ipse commodè jocos proferre, neqve aliorum jocos æqvo animo audire potest) 1. qvia reddit hominem plane ineptum ad jucundam conversationem cum aliis. 2. qvia est stupiditas in fatuis, immanitas in barbaris, agrestitas in omnibus. 3. qvia est indicium inhumanitatis: est enim honestæ recreationis animi & refocillationis vitium corporis recusatio, & fuga. Qvi risum omnem & remissionem animi aversantur, & molestè ferunt, nihilqvè ludicri & jocularis admittere possunt, sunt tum in seipsos sævi, tum etiam in alios agrestes & duri. 2. Scurrilitatem (qvæ est vitium, cum qvis & modum & decorum excedit, non habita ratione aut honestatis aut personarum, aut loci aut temporis, aut gestuum & motus corporis, aut aliarum circumstantiarum. Hoc vitium non tantum in verbis, & facetiis ineptis & inurbanis infacetisqve; sed etiam in gestu motuqve corporis indecoro, qvem qvis ad risum aliis

excitandum adhibet, versatur) 1. qvia expresse verbo Dei est prohibita, Eph. 4, 29. 2. qvia non convenit sanctis - Eph. 5. 4. 3. qvia est mentis perversæ character & index latentis malitiæ: sicut Dominus ait. Matt. 12. 34. & 35. 4. qvia est impudentia in audacibus, molestia in histrionibus, vanitas in omnibus, 5. qvia de ea reddenda erit ratio Christo judici vivorum & mortuorum. Matt. 12, 36. 37.

8. Parrhesia, seu ingenua libertas in dicendâ veritate, est virtus per qvam pro ratione officii, qvantum tempus, locus & necessitas postulat, veritatem liberè atqve intrepidè profitemur, aliorumqve flagitia & peccata pro officii nostri ratione reprehendimus debita severitate, & objurgamus errantes peccantesqve, nec metu periculorum abstinemur. Brevius, parrhesia est virtus per qvam citra periculi metum veritatem loqvimur, & peccantes corripimus. Parrhesia est tempestivè adhibenda: qvod patet tum an ita sit ex exemplo commendato Samuelis, 1. Sam. 12. & Cap. 13. 13. 14. viri Dei contra altare Bethelanum vaticinantis, 1. Reg. 13. 2. 3. Eliæ, 1. Reg. 18. 18. Iohannis Baptistæ, Christi Domini nostri. Pauli Apostoli in reprehendendo Petro. Gal. 2. in reprehendendis Corinthiis, 2. Cor. 11. & Galatis, Gal. 1. 6. & 3. 1. & seqventibus, Petri & Iohannis, Act. 4. 8. tum cur ita sit. 1. Qvia à Deo petenda est, ut docet Paulus, Eph. 6. 20. 2. Qvia divinitus est præcepta. Lev. 19. 17. Act. 18. 9. 3. Qvia utilis est

703147

lis qvi corripiuntur. Prov. 19. 25. Dehortatio, Fugiamus ergò eius opposita, n. 1. præpositeram timiditatem, qvâ propter periculi metum veritatem non loqvimur, vel peccantes nõ corripimus. 1. Sam. 3. 15. 2. Libidinem, seu cupiditatem alios temere judicandi (qvæ est vitium, cum qvis curiosè in alienos mores, alienaqve facta ac dicta inqvirens, atqve aliorum seu rectè facta, seu vitia rigidè examinãs, temere illos reprehendit, ac perversa censurâ percutit, ex odio qvodam illorum, idqve ut sanctior videatur) 1. Qvia prohibetur à Christo, Matt. 7. 1. Ioh. 7. 24. 2. qvia pœna talionis à Deo punitur, Matt. 7. 1. 2. 3. Qvia est vitium hypocritarum proprium, qvi in videndis, judicãdis, & reprehendendis aliorum moribus, dictis & factis sunt lyncei & rigidi, in suis autem vitiis cernendis, cognoscendis & corrigendis sunt talpâ cœciores & nimis blandi, atqve sibi ipsis indulgentes. Matt. 7. 2. 3. 4. 5. 4. Qvia gravitez à Christo reprehenditur. Matt. 11. 7.

9. Gravitas in sermone, est virtus, per qvam qvis nonnisi probè ponderata, Christianam sapientiam redolentia, & ad ædificationem faciẽtia profert, ex studio retinendi bonam suam famam. Gravitati huic in sermone est opera danda: qvod patet tum an ita sit ex exẽplo Christi, Apostolorum, Prophetarum: tum ut ita sit. 1. Qvia mandatur è Deo, Coloss. 3. 5. 6. 2. Qvia laudatur à Spiritu Dei, Prov. 10. 20. 21. 3. Qvia est justi hominis indicium, Prov. 10. 31. 4. Qvia alios informat ad disciplinam, Prov. 16. 23. 24. 5. Qvia vitam conser-

conservat suis discipulis, Prov. 16. 22. Dehortatio. Fugiamus ergò ejus contrariа, n. 1. levitatem in sermone (qvæ est vitium, cum qvis dat sine mente sonum, & vana, turpia & stulta loqvitur, ex negligentia retinendi bonam suam famam, existimationem, dignitatem personæ suæ) 1. Qvia prohibetur. Isa. 3. 3. &c. Et nullus sermo corruptus egrediatur ex ore vestro. 2. Qvia est noxia, Prov. 10. 13. 14. parit contemptum, Prov. 10. 20. animus improborum, sermone ipsorum explicatus, nihili fit: mortem denique accersit, Prov. 10. 21. & 16. 22. 3. Qvia est signum dementiæ, Prov. 10. 21. & 18. 13.

10. Taciturnitas, est virtus, qvum reprehensionem recte judicantium incurrentia tacemus. Estqve triplex: n. 1. taciturnitas modestiæ, qvæ est cum à sermone abstinemus, qvando nobis non convenit loqvi, vel ob interdictum superioris, vel ob ætatem & reverentiam aliorum, vel aliam ob causam justam, 2. Reg. 18. 36. Esa. 36. 21. Præcipitur Prov. 10. 14. & 30. ✱. 32. 2. Taciturnitas prudentiæ, qvæ est qvum à sermone prudenter abstinemus, vitandarum inimicitiarum & periculorum gratiâ. Tali taciturnitate usi Iabeshitæ, curantes nunciari Ammonitis, se eras exituros ad illos, sed retinentes adventum Israelitarum, ut Ammonitæ imparati opprimerentur. 1. Sam. 11. 10. 3. Taciturnitas necessitatis, qvæ est cum silemus coram iis, coram qvibus aliqva loqvi non expedit, ut qvum à Deo prohibitum, vel periculosum vel infructuosum, vel cum citra læsionem gloriæ Dei & nostræ sor-

703147

stræ conscientiæ reticemus res arcanas, imprimis fidei nostræ concreditas, ne in perniciem nostram vel aliorum unqvam divulgentur, vel saltem donec tempus sit eas retegendi. Exemplo est Samuel veniens Bethlehemum, & interrogatus de causa adventus, non aperuit præcipuam sui adventus causam apud cives; sed eam dissimulavit jussu Dei, 1. Sam. 16. Sic Apostoli & alii Christiani de mysterio salutis non loquuti sunt coram qvibusvis, atqve etiamnum de iis non loqvendum coram qvibusvis, qvia fert mandatum Christi, Matt. 7. 6. Paulus & Silas prohibiti sunt à Spiritu Sancto loqvi sermonem Dei in Asia, Act. 16. 6. Sic de forma administrationis Reipublicæ non conqværendum apud qvosvis, ut monet Eccles. 10. 17. Mich. 7. 5. Taciturnitati studendum: qvod patet tum an ita sit ex exemplo Nehemiæ, qvi non indicavit cuiqvam, qvid Deus indidisset animo ejus ad faciendum Ierosolymis. Neh. 2. 12. 16. Christi & Sanctorum: tum cur ita sit. 1, Qvia est mandata divinitus, Prov. 25, 9. 2. Qvia est signum intelligentis animi, Prov. 10. 19. Dehortatio. Fugiamus ergò ejus dissentanea, n. 1. loqvacitatem seu garrulitatem præsertim illam, qvâ infamia effertur proximi, vel arcana concredita propalantur, vel alioqvin tacenda profitentur; 2. Qvia prohibita est à Deo. 2. Qvia est documentum stoliditatis, Prov. 10. 18. 3. Qvia est occasio multorum peccatorum, Prov. 10. 19. adeoqve ejus speciem, n. proditionem seu propalationem arcanorum, 2. Silentium intempestivum & impium (quũ qvis

qvis silet tum, cum loqvendū erat ad Dei gloriam, & aliorum ædificationem, seu conservationem, & avertendam ab innocentibus injuriam) 1. qvia à Deo prohibitum est, Ezech. 24. 27. Prov. 24. 11. 2. qvia displicet Christo, ejusqve iram provocat, Marc. 3. 4. 5. 3. qvia etiam in Gentibus reprehenditur, ut in Gallione, Act. 18. 17. 3. Silentium ex hesitatione ortum, qvod fuit Izraelitarum, 1. Reg. 18. 21. 4. Silentium hypocriticum, cū qvis continuè tacet propterea qvod existimet in continuo silentio cultum Dei esse positum. 5. Silentium coactum, cum quis veritatem oppugnans & innocentibus insidians, vi veritatis victus ad metam silentii adigitur. 6. Silentiū impositum pœnæ loco, qvale erat silentium Zachariæ, Luc. 1. Obj. Silentium refertur ad spē, ut dictum supra c. 6. th. 18. Ergò hic de eo loqvendum non est. R. Consequentia negatur, qvia silentium qvidem patientiæ refertur ad spē, sed silentiū hic definitū pertinet ad veracitatē.

III. *Qvotum præceptum agit de veracitate testimonii, seu sermonis, & verborum nostrorum?*

Nonum propriè, sensus enim noni præcepti hic est: Ne proferto contra proximum tuum falsum testimonium, id est, de rebus divinis & humanis, ne mentiatis, seu ne aliter loqvere, qvam in corde sentis. Additur propriè & directè, qvia impropriè & indirectè nonum præceptum agit etiam de fama proximi, qvatenus veritatem loqvi tenemur etiam circa famam proximi. Obj. Nonum præceptum

703147

ceptum propriè agit de fama proximi, ut dicit D. Velebius Theol. l. 2 c. 13: Ergò propriè agit non de veracitate testimonii. Ex. Antecedens negatur, id est, nonum præceptum propriè, directè tantum, & præcipuè nō agit de fama proximi: quod patet. 1. Quia de fama quintum præceptum agit, ut vidimus supra c. 17. th. 14. 2. Quia si nonum præceptum propriè de fama proximi ageret, fama postponi deberet divitiis, seu bonis externis, quia de illis præceptum octavum agit: At fama non debet postponi divitiis amplis, Prov. 22. 1. 3. Quia si nonum præceptum propriè de fama proximi ageret, homines testimonium verum vel falsum tantum de fama proximi proferrent: At hoc falsum, quia testimonia verum vel falsum proferunt homines etiam de possessionibus & vita proximi. Prov. 30. 14. ubi damnātur impii falso testimonio perdentes pios & bona eorum eripientes.

IV. 4. Quia verba noni præcepti, ne proferto falsum testimonium contra proximum tuum, maximè directè sonant de publicis judiciis, seu forensibus, quia Deus. Num. 35. 30. Deut. 17. 6. & 19. 15. testimonia duorum aut trium testium ad publica judicia requirenda dicit, exigitque consequenter, ut in publico judicio verax sit, non mendax, & judex, & actor, & reus, & testis, & caudidicus: At in judiciis publicis, seu forensibus non tantum de fama agitur, sed etiam de aliis multis rebus, n. de multis peccatis, ut de apostasia, de furto, de cæde; de bonis externis; de vita: Ergò &c. Additur maximè directè, seu præcipuè,

cipue, & primariò, qvia verba noui præcepti, minus directè, præcipiè, & secundariò extendi debent non tantum ad publica judicia seu testimonia vera forensia; qvalia Iudex, Actor, reus, testis, cautidicus ferre tenetur; sed etiam ad alia omnia testimonia, tum publica, qvalia qvis coram multis de aliqva re dicit; tum privata, qvalia proximus proximo dicit; tum politica, qvalia proximus proximo in rebus profanis profert; tum sacra, qvalia Ecclesiæ Pastor, Academiæ Professor, proximus proximo in rebus ad fidem & obedientiam pertinentibus loqvitur, 1. Cor. 15. 15. 1Joh. 1. 7. 8. 15. 19. 32. 34.

V. An Iudicia publica, seu forensia sint licita inter Christianos, seu an coram Iudice Civili Christiano litigare liceat?

Sic, servatis his conditionibus, 1. ne judicibus confidens Deo diffidat. Ierem. 17. 5. Psal. 146. 3. 2. ut charitatem minus latam servet, nec hostis loco adversarium ducat. 3. ne animo perturbatus spiritum mansvetudinis remittat. 4. ut in se & aliis humanam infirmitatem consideret. 5. ne studio contendendi se & alios in expensas inutiles conjiciat protrahendo judicium vel aliter. 6. ne sub qvovis Iudice, ut sub injusto, religionis hoste, si aliter fieri potest, causam agat. Licere ergò Christiano litigare: patet tum an ita sit ex exemplo Pauli, qvi ad Cæsarem appellavit. Act. 25. 24. tum cur ita sit. 1. Qvia Deus publica judicia,

703147

judicia & approbat, qvia jubet in nono præcepto, ut ubiqve, sed præsertim in publico judicio, testimonium non falsum, sed verum ferramus, ut ad th. præced. diximus: & dixit, qvia præcipit, ut judicium publicum nitatur duobus, vel tribus testibus idoneis. Num. 35. 30. Deut. 17. 6. & 19. 15. his autem deficientibus vim & locum idoneorum testium habet evidentia facti, confessio propria, non ex forte, instrumenta scripta: his etiam deficientibus vim & locum idoneorum testium habent præsumtiones, si non sint temerariæ, aut leves, sed planæ violentæ & convincentes. 1. Reg. 3. 16—27. ubi Salomon juxta violentam præsumptionem definivit controversiam inter duas mulieres de filio vivo excitatam. 2. Qvia Christus ipse hoc approbat. Ioh. 18. 28, 3. Qvia Magistratus ad hunc finem à Deo institutus est, ut sit justitiæ minister, injustitiæ vindex, & ut suum uniquique tribuat. 4. Qvia si non liceret litigare, tum cædes rapinæ, & alia malefitia impunè grassarentur. 5. Qvia Apostolus, 1. Cor. 6. vult, ut Christiani constituant ex fratribus judices: Ergò voluit & Christianos coram illis litigare. 6. Qvia Deus ipse præcipit, ut à judicibus judicium qværamus. Esa. 1. 17. & dicitur judicia esse Dei, 2. Cron. 19. 6. Deut. 1. 10. Psal. 82. 1. Refutatio. Errant ergò Anabaptistæ hoc negantes. 1. Obj. Matt. 5. 39. Ne obsistite improbo: Ergò judicia publica Christiano sunt illicita. R. Conseq: negatur, qvia citato loco privata obsistentia vetatur. 2. Obj. Matt. 7. 1. Ne judicate. Ergò, &c. R. Conseq.

negatur, quia prohibetur hic judicium præsumptum, idque temerarium, superciliosum, injustum, ut apparet ex verbis oppositis, Ioh. 7. 24. §. Obj. 1. Cor. 6. 6. Paulus lites omninò damnat: Ergò, &c. R. Consequentia negatur: quia Apostolus non damnat omnia judicia; sed contentionem tantum cum scandalo conjunctam, qualis erat illa fidelium coram judicibus infidelibus, cum offensione tum fidelium, tum infidelium. Scarp. Carl. Theolog. tom. 2. de Magistr. Amos. l. 5. cas. c. 5 4. q. 1.

VI. *Quo sensu adhibenda sunt verba testimonii?*

Semper eo sensu, quo intelliguntur, vel intelligi putantur ab iis, quibus testis fidem facere conatur, verba enim testimonii juramento confirmata ita debent adhiberi, ut dictum supra c. 10. ad th. 29. non illo sensu, quo tectant per æquivocationem, vel mentalem reservationem intelligit, nam ut in juramento, sic in simplici testimonio, æquivocatione & mentali cautione uti, est mentiri, ut dictum supra. c. 10. ad th. 15.

VII. *Quotuplex est Veritas respectiva suiipsius in testimonio?*

Triplex: 1. prima, cum testimonium conformatur rei, de quâ agitur: qualis veritas est in omni enunciato vero Logico, quatenus ordinatur ad fidem faciendam, quæ est natura testimonii. Secunda, cum testimonium conformatur menti, seu judicio testantis: qualis veritas est in illo testimonio, quod quis de aliqua re secundum suum judicium fert, ut cum

703147

cum qvis aliqvid suum esse judicans, suum esse testatur; qvamvis non sit suum, ut dictum supra C. 10. ad th. 18. qvalis veritas videtur fuisse in testimonio Discipulorum. Matt. 14. 26. & congregatorum Act. 12. 15. Tertia, cum testimonium conformatur & menti, seu judicio testantis, & rei, de qva testatur: qvalis veritas fuit in illo Psuli testimonio: Deus suscitavit Christum, 1. Cor. 15. 15. In testimonio ergò nostro est veritas. 1. Logica, cùm verba cum re consentiunt: definitur enim axioma verum, qvod pronunciat uti res est. 2. Theologica, seu ethica, cum verba consentiunt vel cum mente; vel cum mente, & re simul. Veritas Metaphysica in testimonio nulla est, qvia ipsa nulla datur; & veritas testimonii est virtus, sed veritas, qvæ metaphysica dicitur, non tam est virtus; qvam objectum virtutis, ut Tilenus ad hoc præceptum loqvitur.

VIII. *Qvæ, vel qvota veritas spectatur in testimonio, & veracitate, seu dictione veri?*

Et prima secundariò, & secunda primariò, & tertia in iis rebus, qvarum certam scientiam, vel tenemur, vel profitemur, habere. Tenemur autem & profitemur habere scientiam certam rerum præcipuè Theologicarum, l. 5 cas. c. 58. q. 1. r. 5. Nonum ergò præceptum hoc requirit, ut testimonium nostrum consentiat vel cum re, de qva testimonium dicimus; vel cum mente nostra; vel cum mente nostra & re, de qva testimonium ferimus.

IX. Quotuplex est veritas in testimonio respectu ipsius testimonii?

Duplex: 2. testimonii vel assertorii, vel promissorii. Ut enim juramento (ut dictum supra c. 10. th. 15.) utimur vel in assertione, vel in promissione, sic etiam veritatem debemus dicere vel in assertione, vel in promissione.

X. Veritas assertionis, seu testimonii esne semper necessaria?

Sic veritas secunda: nam etsi fieri semper non possit, ut testimonium nostrum conformetur vel rei, vel menti & rei simul; tamen semper fieri potest, ut menti, & judicio nostro conformetur.

XI. Ergò ipsa veritatis assertio, seu proloquutio esne semper necessaria?

Non semper, sed aliquando, quando scilicet à nobis postulat vel justitia, vel charitas. Selag Dom. 41. doc. 2. in usu.

XII. Ubi postulat justitia, ut veritatem asseramus, seu loquamur?

2. In Judiciis publicis, in iis enim justitia postulat: 1. ut Judex veram sententiam ferat, 2. ut Actor justè accuset. 3. ut Reus judici ad quæsita vere respondeat. 4. ut Testis veram testimonium dicat. 5. ut advocatus, seu procurator, & causidicus, causas clientum suorum vere dicant, & agant, 6. ut Notarius judicio-

703147

judiciorum processum verè describat. 2. Extra judicium publicum: extra illud enim infetiores à suis superioribus interrogati verum testimonium dicere singulari jure tenentur, vel necessitate postulante, etiam ab iis non interrogati. Quæres hic: 1. De Iudice: 1. An Iudex possit aliquem judicare, condemnare, etiamsi non sit aliquis accusator? Negatur: quod patet tum an ita sit ex exemplo Christi, qui Iudam, cum fuisset fur, quia non est accusatus, minimè abjecit: tum cur ita sit, 1. Quia judicium respicit litem: At nulla potest esse lis, nisi inter duos, n. accusatorem, & accusatum. 2. Quia Iudicis officium est cõstituere mediũ justitiæ: At hoc non habet locum, nisi ubi sunt duo, (n. accusator, & reus) inter quos constituatur. Deut. 17. 8. & 25. 1. Act. 25. 16. Refutatio. Ergò errant contradicentes. Obj. Sæpè nemo est, qui peccatum admissum accuset, sæpè peccatum admissum judex scit, sæpè Iudex cognoscere debet peccatum admissum per inquisitionem generalem, (quâ 1. quæritur de criminibus adversus leges admissis in Ecclesia, vel in Republica Act. 15. 36. Deut. 13. 14. & 21. 1. 2. &c. 2. quâ quæritur, quis sit criminis admissi author. Ios. 7.) vel specialem, (quâ quæritur, an hic vel ille sit criminis admissi author. Deut. 22. 14. &c. Ergò Iudex potest aliquem judicare absque accusatore. R. Conseq. negatur; tunc enim Iudex tenere debet locũ accusatoris per se, vel per alium. Thom. 2. 2. q. 67. art. 3. 2. An Iudex semper debeat judicare secundum allegata, & probata?

Sic: qvod patet tum an ita sit. Deut. 17. 9, ubi litigantes ideo consulere debebant judicē, ut litem inter eos decideret, juxta ea, qvæ sibi proponerent. Sic ℣ 6, ubi judices debent sententiam ferre juxta probationem testium: Ergò non ex arbitrio suo judicare debent, sed juxta probata. Sic Act. 25, 16. tum cur ita sit. 1. Qvia Iudex judicat, ut persona publica: Ergò judicare debet juxta sententiam publicam, qvæ ex allegatis, & probatis litigantium exsurgit, non juxta privatam suam scientiam. 2. qvia, si judices non juxta allegata, & probata, seu scientiam publicam, ex illis ortam, judicare deberent, sed juxta privatam suam scientiam, iniqvi judices sub prætexto scientiæ suæ privatæ, ab allegatis & probatis dissentientis innocentes facilè condemnarent, nocentes verò absolverent. 3. qvia secus Reipublicæ non posset satis fieri, ut in tranqvillitate permaneat. Refutatio. Errant ergò secus sentientes. Obj. Si Iudex judicare debet secundum scientiam publicam, qvam ex allegatis & probatis litigantium acqvirit, tum sæpè capitis condemnare deberet eum, qvem innocentē esse evidenter novit. ℣. Conseq. negatur: qvia in hoc casu judicii faciēdi juxta allegata & probata vel impediat, vel ab officio Iudicis abstineat. Tom. 2. 2. q. 67. art. 2. 3. qvæ sunt peccata Iudici præcipuè cavenda? 1. Iniqvas leges vel ferre, vel in judicando seqvi: qvod patet tum an ita sit. Esa. 10, 1. tum cur ita sit. 1. Qvia omnis Iudex veram justitiam debet administrare: At vera justitia non potest juxta iniqvas leges, id

703147

est, legibus divinis contrarias, administrari. 2. qvia Iudex ex officio suo est minister Dei, & legis ejus custos. Deut. 1 17 2. Cron, 19, 6. 7. Ergò secundum illam iudicare debet. Peccant ergò Iudices judicantes juxta leges legibus Dei adversas. Examinari possent hic publica judicia Ungariæ & Transylvaniæ 2. Personas accipere, id est, in judicando respicere aliqvam conditionem in hac aut illa persona, qvæ nihil facit ad causam dijudicandam: qvod patet tum an ita sit. Deut. 16, 19. Exod. 23, 3. Lev. 19. 15. tum cur ita sit: Hoc enim est directe contra judicis professionem. 1. Qvia Iudex constituitur ut medium & mediator inter eos, qvorum causam judicat. Sicut igitur medium æqvaliter se habet ad utrumqve extremum, ita affectus judicis in neutram partem debet propendere. 2. Iudex nihil aliud est, qvam justitia animata. Non magis igitur debet in hanc aut illam partem inclinare, qvam ipsa justitia causæ inclinat. 3. Iudex sustinet personam Dei, qvi omnis passionis est expers. Correctio. Peccant ergò judices personas in judicio accipientes, respicientes, adeoqve qvi pauperes, nõ cognatos, nõ affines, non compatres, non dantes condemnant, divites verò, cognatos, affines, compatres, dantes absolvunt. 3. Recipere munera: qvod patet tum an ita sit. Deut. 16. 19. tum cur ita sit. 1. Qvia hoc tendit ad animum inclinandum in hanc aut illam personam: & est extra causam: atqve ideireo personæ acceptionẽ inducit. 2. Qvia hac ratione vel corrũpitur vel corrupatur judiciũ, ut sit injustũ, vel ver-

venditur judicium justum; qvorum utrumqve est abominandum. Ad judices igitur & alios judicii administros spectat præcipuè illa descriptio hominis justi. Esa. 33. 15. Correctio. Peccant ergò judices, qvi à litigantibus munera accipiunt, & munera offerentium causam justam eitò finiunt, injustam justificant: non offerentium verò causam vel nunqvam assumunt, vel ejus decisionem in longum tempus differunt. 4. Dilationes & moras non necessarias vel injicere causæ, vel pati ut ab aliis injiciantur: qvod patet tum an ita sit. Luc. 18. 3. 4. tum cur ita sit. 1. Qvia hoc est negare justitiam ex parte, qvamvis non ex toto. 2. Hoc est efficccem occasionem præbere damni, vel utriusqve partis, vel saltem alterius litigantis: dum enim causa protelatur, sumptus in dies accrescunt, ita ut sæpè sortem & caput excedant. 3. Qvia fit ut incommoda tanta judiciis adhæreant, ut tam aliis pacis amantibus, qvam pauperibus ac miserabilibus personis, in qvorumrum gratiam sunt præcipuè constituta, noxia, & formidabilia fiant, & improbis cavillatoribus maximè faveant: ita ut qvi justam causam habent, sæpè judicia fugiant, & injusti oppressores eadem qværant: qvæ est manifesta perversio & constupratio judiciorum. Istiusmodi abusibus convertuntur judicia in absynthium. Amos. 5. 7. & 6. 12. & in molestiam. Esa. 10. 1. 2. Correctio. Peccant ergò Judices hoc facientes.

2. De Accusatore: 1. An homo teneatur ad accusationem? Homo peccatum, vel Deum, vel alios, vel se graviter lædens, præsertim

703147

sertim si possit probare, tenetur Iudici deferre, significare: quod patet tum an ita sit ex illo: Ne profer falsum testimonium contra proximum, id est, peccatum, Deum, alios, te graviter lædens die Iudici. Sic 1. Tim. 5. 19. Lev. 5. 1. tum cur ita fit. 1. Quia accusatio illa facit ad bonum Dei, aliorum, & suum procurandum: At homo ad procurandum bonum Dei, aliorum & suum saltem ex charitate tenetur: Ergò & ad accusationem tenetur. Additur 1. graviter lædens: quia peccatum non pernitiosum non est deferendum Iudici, sed fraternè corrigendum. d. 5. cas. c. 54. q. 7. r. 5. 2 præsertim si probare possit: nam homo pernitiosa peccata deferre tenetur judici aliquando, etiam si probare non possit, hoc fine, ut judex vigilet, inquirat. Tantùm ille tenetur ad probationem, qui peccatum tale defert judici per accusationem perfectam: defertur enim judici peccatum. 1. per querelam, (in qua quæri solet privatum bonum partis offensæ) 2. per denunciationem evangelicam (quâ intenditur bonum fratris denunciati) 3. per denunciationem judiciariam (qua intenditur bonum commune aut alterius innocentis, per judicis inquisitionem) 4. per accusationem perfectam, quâ idem bonum quæritur per probationes deferentis procurandum. Refutatio. Errant ergò contradicentes. Thom. 2. 2. q. 68. art. 1.

2. An accusatio reddatur injusta propter calumniam, prævaricationem, & tergiversationem? Sic: quod patet tum an ita sit ex illo: Ne profer falsum testimonium, id est, accusa-

ses fal-

ses alium sine calumnia, prævaricatione, & tergiversatione: tum cur ita sit. 1. Qvia calumnia, prævaricatio, tergiversatio sunt species injustitiæ, ut ex objectionibus apparet, Refutatio. Errant ergo secus sentientes. Obj. 1. Calumniati est falsum crimen alicui imponere: sed qvandoqve aliqvis alteri falsum crimen objicit ex ignorantia, qvæ excusat: Ergò calumnia non semper reddit accusationem injustam. R. Calumniari, est falsum crimen alicui imponere ex malitia, qvæ nunqvam excusat. 2. Obj. Prævaricari, est vera crimina abscondere: At hoc non est illicitum; qvis homo non tenetur ad omnia crimina detegenda: Ergò prævaricatio non reddit accusationem injustam. R. Non qvicunqve abscondit vera crimina, prævaricatur, sed solum qvi fraudulenter abscondit ea, de qvibus accusationem proponit, colludens cum reo propriis probationes dissimulando, & falsas excusationes admittendo. 3. Obj. Tergiversari, est ab accusatione omnino desistere: At hoc non est illicitum. Ergò tergiversatio non reddit accusationem injustam. R. Tergiversari, est ab accusatione omnino desistere sine ulla vera causa. Thom. 2. 2. q. 68. art. 3.

3. An Accusator, qvi in probatione defecerit, teneatur ad pœnam talionis? Acqvi est, ut si qvis accusator in criminis probatione defecerit, & in periculum gravis pœnæ aliqvem induxerit, similem seu talionis pœnâ patiatur: qvod patet tum an ita sit ex illo: Non dices falsum testimonium, id est, ne accuses qvempiam tali crimine, qvod probare neqvis

703147

nequis: tum cur ita sit: Quia ita vult Deus. Exod. 21. Oculum pro oculo &c. Deut. 19. 16. &c. Refutatio. Errant contradicentes Thom. 2. 2. q. 68. art. 4.

3. De Reo. 1. An Accusatus seu reus teneatur Iudici ad quæsita verè respondere? Sic, Si Iudex eum juxta juris ordinem interroget; sed secus non tenetur ei respondere, verum responsionem per appellationem ad superiorem, vel aliter licitè subterfugere tenetur: mendacium tamen dicere non licet: quod patet tum an ita sit ex illo: Non dices falsum testimonium: tum cur ita sit. 1. Quia secus non obediret judici, contra quintum præceptum. 2. Quia peccatum divinâ providentiâ manifestatum negare, est contra gloriam Dei. Ios. 7. 19. 3. Quia reus denegando crimen justè objectum dicit indirectè eum, qui objecit calumniatum esse, eum gravi injuria ipsius. 4. Quia reus justè accusatus tenetur judicem conscientiam tranquillare. Refutatio. Errant ergò contradicentes. Thom. 2. 2. q. 69. art. 1. 2. An accusato liceat se calumnioſè defendere? Non licet accusato se defendere calumnioſè, astutè, falsitatem dicendo, vel veritatem, quam confiteri tenetur, tacendo, &c. sed licet prudenter veritatem, quam confiteri non tenetur, occultando, &c. quod patet tum an ita sit ex illo: Non dices falsum testimonium, id est, ne defende te mendacio, fraude, dolo, astu, sed veritate: tum cur ita sit. 1. Quia non est faciendum malum culpæ ut veniat bonum. 2. Quia Deo magis indulgere tenemur, quam nobis. Refutatio.

Errant ergò contradicentes Thom. 2. 2. q. 69. art. 2. 3. An liceat Reo judicium per appellationem declinare? Superiorem appellare in causa justa, ubi qvis à judice nimium gravatur Reo licet, appellare autem injustè, causâ afferendæ moræ, ne sententia proferatur, minimè licet: qvod patet tum primo membrum ex exemplo Pauli, qvi Cæsarem appellavit: Act. 25. tum posterius membrum, qvia qvi injustè appellat, calumniosè se defendit Refutatio. Errant ergò contradicentes. Thom. 2. 2. q. 69. art. 1. 4. An liceat condemnato ad mortè se defendere, si possit? 1. Injustè condemnatus ad mortem potest se licitis mediis defendere, & tenetur: qvod patet tum ex ipso fit ex illo: Non occides, id est, subsidio ferendo, & noxis depellendis conserves vitam tuam: tum eur ita fit: 1. Qvia talis scientia nulla est, in foro conscientiæ. 2. Qvia jure naturali, unusqvisqve jus habet semetipsum tuendi adversus injurias, qvæ ipsi intentantur, Refutatio. Errant secus sentientes. Thom. 2. 2. q. 69. art. 4. 2. Injustè condemnatus ad mortem, tenetur ad mortem patiendam, sed non tenetur ad eam procurandam. Patet prius membrum. Rom: 13. 2. patet etiam posterius membrum: qvia secus homicida fieret: Licet ergò juste condemnato ad mortem, fugere: pecunia se redimere &c. De aliis pœnis etiam non multo secius est cogitandum.

4. De teste. 1. An homo teneatur ad testimonium ferendum? In manifestis criminibus, & in iis, de qvibus infamia præcessit, homo petenti suo superiore testimonium ferre tenetur,

703147

tenetur, & ad liberationem rei, & ad ejus condemnationē; in aliis verò (n. in occultis, & in iis, de quibus infamia non præcessit) aut petente eo, qui non esset superior, aut nemine petente etiam, ad liberationem quidem rei, non autem ad ejus condemnationem tenetur qvis testimonium in judicio dicere: patet ultimum qve membrum ex illo: ne proferto testimonium falsum, id est, superiore legitimè petente, vel alio petente, vel non petente, cum grave proximi malum avertendum est, dicas verum testimonium: tum cur ita sit patet tum prius membrum, 1. Qvia postulat hoc tam obedientiæ Judici debita, qvàm justitiæ promovendæ, vel saltem non impedienda cura. 2. Qvia hoc ordo juris postulat: tum posterius membrum: 1. qvia hoc præcipitur. Psal. 82. 4. Sic Prov. 24. 11. 2. qvia secus faciens dignum se efficit morte. Rom. 1. 32. ubi digni dicuntur morte non solum qvi faciunt peccata; sed etiam qvi consentiunt facientibus: At periclitanti proximo non succurrens reus testimonio, consentit illis, qvi proximo periculum procurant. 3. qvia si citra condemnationem hominis veritas occultetur, nulli ex hoc speciale damnum nascitur; vel si imminet periculum accusatori, non est curandum, qvia ipse in hoc periculum sponte se ingessit. Alia autem ratio est de Reo, cui periculum imminet eo nolente. 4. qvia hoc ordo juris non postulat. Refutatio. Errant ergò secùs sentientes Thom. 2. 2. q. 70. art. 1. 2. An necessarium sit & sufficiat duorum, vel trium testimonium? In causis gravibus & criminali-

bus in judicio publico ex ordine duo vel tres testes necessarii sunt, & etiam sufficiunt: qvod patet tum an ita sit Num. 35. 30. Sic Deut. 17. 6. & 19. 15. 1. Tim. 5. 19. tum cur ita sit, 1. Qvia unus facile corrumpi potest, & non potest facile convinci: duo verò aut plures testes falsi difficilius corrumpuntur, & qvia vix possunt per omnia concordes esse, aut conformiter loqvi, idcirco facilius convincuntur, 2. qvia feniculus triplex difficilè rumpitur. Eccl. 4. Additur 1. in gravibus & criminalibus causis: qvia non impedit, qvin in causis levioribus, præsertim qvando non agitur de condemnatione alicujus, sufficiat unus testis eximiæ authoritatis, 2. ex ordine, qvia inqvibusdam etiam criminibus, circa qvorum probationem ex natura rei, non possunt moraliter loqvendo, expectari aut inveniri duo testes, ut in nocturnis flagitiis, in adulterio & similibus, sufficere possunt probationes aliæ, qvamvis non sint duo testes, idem singulare factum testantes. Ratio est, qvia natura rei, & necessitas publica exceptionem hanc facit à regula universali. Refutatio. Ergò errant in judicio nunc 7, nunc 50. testes requirentes. Thom. 2, 2. q. 70. art. 2.

5. De Advocato. 1. An Advocatus peccet si injustam causam scienter suscipiat & defendat? Sic: qvod patet tum an ita sit ex illo: non dices falsum testimonium, id est, nõ nisi justæ causæ patrocinare. Sic Rom. 2. 22. 2. Chron. 19. 2. tum cur ita sit. 1. Qvia Advocati & procuratores constituti sunt ad supplendas vices eorum, qvi justam causam habent,

ses, vel

703147

tes, vel ob imperitiam, vel propter absentiam, non possunt suas proprias causas agere sicut oportet. 2. Qvia hoc esset mentiri, & contra conscientiam peccare. 3. Qvia hoc esset fraudem facere proximo, contra Lev. 19. 13. & perversitatem exercere in judicio, ibid ℣. 15. 4. Qvia hoc esset non tantum communicare peccatis judicis, & aliorum iniqvè facientium, sed etiam eisdem occasionem efficacem aut causam præbere. Refutatio. Errant ergò secus sentientes. Thom. 2. 2. q. 71. art. 3. Institutio. Ergò causidicus injustam causam suscipere non debet. 2. causam, qvã cum suscepit putavit justam, sed postea injustam esse intellexit, 1. deserere debet. 1. qvia postqvam ad illam scientiam pervenit, non potest progredi, nisi contra conscientiam facere velit. 2. qvia si cliens ejus intelligit causam suam injustam esse, tenetur desistere: Ergò & advocatus, qvi est ejus adjutor. 2. in causa capitali & gravi aliqva (si sine scandalo possit) adversarium suum testimonio suo & consilio juvare debet, charitas enim postulat, ut unusqvisqve paratus sit occurrere gravi damno proximi sui. 2. An Advocato liceat pro suo patrocinio pecuniam accipere? 1. Sic moderatè ab illis, qvi habẽt: qvod patet tum an ita sit. 1. Cor. 9. 7. tum cur ita sit: Qvia advocatus non semper debet aliis consilium præstare. Refutatio. Errant ergò secus sentientes. Thom. 2. 2. q. 71. art. 4. Sed 2. non ab illis, qvi non habent: qvod patet tum an ita sit ex æqvitate legis. Exod. 23. 4. & Matt. 7. 12. tum cur ita sit: Qvia hæc est eleemosy-

emolumenta advocati, quatenus est talis. Refutatio. Errant ergò secus sentientes. Thom. 2. 2. q. 71. art. 1. 8. Advocatus differtne à procuratore? Apud nos non, sed olim apud alios differebat, ut vides in Decio. l. 4. de Act. & in Calepino.

XIII. Quando verò postulat charitas, ut veritatem asseramus, seu proloquamur?

Cum ex veritatis assertione, seu proloquutione bonum proximo accedit, sine nostro vel alterius æquivalente malo. Sic, testis, à judice interrogetur, ex justitia tenetur periclitanti proximo vero testimonio succurrere; sed si à judice non interrogetur, ex charitate. Non semper tenetur autem quis à judice non rogatus periclitanti proximo vero testimonio succurrere; sed tantum tunc, cum testando sibi, vel alteri tantum non nocet, quatum illi prodest: ex charitate enim non tenetur quis testimonio suo proximum à morte ita liberare, ut se, vel alterum in mortem inducat. Additur tantum: quia tenetur quis periclitanti proximo vero testimonio succurrere ex charitate tunc, cum testando illi multum prodest, v. g. vitam illius conservat; sibi autem, vel alteri parum nocet, v. g. se in aliorum odium, vel in jacturam bonorum suorum conjicit. 1. 9. cas. c. 54. q. 7. 1. 2. & q. 8. 1. 1. Aliud est ex justitia teneri ad verum testimonium dicendum, aliud ex charitate; ex postulato enim justitiæ testimonium ferimus ex debito, & tendens vel ad nocumentum, vel ad emolu-

703147

emolumentum proximi; sed ex charitatis postulato, testimonium ferimus ex gratia, & tendens tantum ad emolumentum proximi.

XIV Qui vocatur veritas promissionis?

Veritas promissionis vocatur fidelitas. Testimonium enim duplex diximus esse th. 9. n. assertorium, cum nos, vel alios, ita, vel non ita egisse testamur; vel promissorium, cum nos ita, vel non ita acturos testamur. Ut ergò testimonium assertorium verum esse debebat; sic testimonium etiam promissorium verum, seu fidele esse debet, ut colligere licet ex Matt. 23. 22. ubi Christus D. Væ dicit Scribis & Pharisæis omittentibus fidem, id est, fidelitatem & veritatem promissionis.

XV Quid est fidelitas promissionis?

Fidelitas promissionis, seu testimonii promissorii (nam non agitur hic de fidelitate fidei, cui opponitur infidelitas, de qva loqvuti sumus supra C. 5.) est virtus, qvâ inclinamur ad fidem datam constanter servandam, seu per qvam id, qvod alicui promisimus, immutabiliter præstamus, implemus. Synonyma sunt enim fidem datam servare, & promissionem præstare. Observa ergò. Fides seu fidelitas, veritas, constantia, in promissis & pactis servandis est colenda: qvod patet tum an ita sit ex exemplo aliorum. 2. Tim. 3. 10. Rahab, & explotatorum. Ios. 2. 12 & 6. 17. 22. 23. Principum Israelis C. 9. 18. Iosuæ C. 10. 7. eum C. 9. 15. Ionathanis. 1. Sam. 19. 2. & 20. 32. 35. Davidis, 22. 23. Eliæ. 1. Reg. 18. 35. cum ℣. 18. 17. tum cur ita sit. 1. Qvia

enim hæc virtus cæcis queruntur Sancti. Psal. 12. 2. Ier. 5, 1. 2. Qvia nobis à Deo ipso mandatur. Matt. 23. 23. 1. Tim. 4. 12. & c. 6. 11. 2. Tim. 2. 22. 3. Qvia est documentum regenerationis Spiritualis: est enim inter fructus Spiritûs, Gal. 5. 22. 4. Qvia in primis placet & probatur Deo, Ier. 5. 1. 5. Qvia à Deo præmia eximia habet. 1. Sam. 26. 23. Psal. 15, 1. 2. & 24. 4. 5. Correctio. Peccant ergò 1. Pontificii fidem nobis datam non servantes, seu promissionem nobis factam, nō præstantes. 2. Mercatores & alii, fidem in contractibus non servantes. 3. Secreta contra fidem datam, seu promissionem factam explicitè, vel implicitè, sine ulla vera causa, revelantes. l. 5. cas. c. 55.

XVI. Qvid porro est fidelitas promissionis, seu fides, constantia in promissis & pactis servandis?

Est fundamentum 1. justitiæ civilis, seu veritatis politicæ (qvæ scil. in negotiis politicis, 2. in contractibus & pactis maximè requiritur) qvia absqve fidelitate, seu constantiâ servandorum promissorum, nulla potest exerceri justitia inter eives qvoad negotia politica. Adeoqve 2. omnium pactorum & contractuum: qvia absqve fidelitate servandorum promissorum, nulli possunt fieri inter eives contractus, seu promissiones reciprocæ, id est, promissiones, & repromissiones. Qvis enim contrahat, seu alieni aliqvid promittat & repromittat, si fideliter, seu constanter & immu-

703147

mutabiliter contractus, seu promissione, non servantur & impleantur? 3. Societatis humanæ, qvia absqve fide in promissis & pactis servandis societas humana omnis turbatur, & tollitur. l. 5. cas. c. 53. q. 2. l. 9.

XVII. *Qvid opponitur veritati testimonii?*

Ut testimonio vero assertorio, & promissorio adversatur testimonium falsum assertorium & promissorium: sic veritati testimonii assertorii & promissorii, opponitur falsitas testimonii assertorii & promissorii, seu mendacium. Patet mēdaciū opponi testimonii veritati. Eph. 4. 25. ubi jubet Apostolus, ut veritatē dicamus, & vetat, ut mendaciū ne loqvamur. Obj. Opposita non possunt esse simul: At mendacium simul potest esse cum veritate, qvia (ut Augustinus ait) qvi verum loqvitur, qvod falsum esse credit, mentitur: Ergò mendacium non semper opponitur veritati testimonii. ℟ Assumptio negatur. Tom. 2. 2. q. 110. art. 1.

XVIII. *Qvid est mendacium?*

Mendacium propriè est testimonium, cum qvis aliter pronunciat, qvam in corde sentit. Mendaces aliter loqvuntur & gestu declarant, qvam sentiunt & sciunt rem se habere. ut Ananias, qvi intervertit ex præcio prædii, & interim ramen videri voluit deponere apud Apostolos totum. Act. 5. 3. Mendaces. Psal. 12. 3. cor duplex habent, unum in sensu, alterum in ore, qvia aliter sentiunt, & aliter loqvuntur. In Priore corde fel habent, in posteriore mel: prius ergò eorum cor semper malum est: po-

Stetian-

sterius vero semper bonum videtur esse. Additur propriè: qvia testimonium est vel verbale, vel reale. Iam, mendacium est testimonium verbale propriè, cum scil. qvis aliter loqvitur, qvam in corde sentit: impropriè vero est testimonium reale, cum qvis factis aliter declarat, qvam scit rem se habere, ut tacentes, simulantes, hypocritæ. Hinc Ravanellus sic definit mendacium: Mendacium est vitium, qvo scientes, volentes, ex fallendi proposito falsum significamus gestib., actionibus, verbis. Vel mendacium est falsum testimonium; sensus enim noni præcepti est: Ne proferas falsum testimonium, id est, non debes mentiri. Mentiri ergò est falsum testimonium dicere: falsum testimonium autem dicere est mentiri: mentiri vero est, cum qvis aliter loqvitur, qvam sentit in corde. Qværes hic 1. An testimonium falsum, seu mendacium differat ab axiomate falso? Ut axioma verum differt à testimonio vero: sic axioma falsum differt à testimonio falso: qvia axioma falsum potest esse error solius mentis; sed testimonium falsum debet esse semper peccatum sermonis, vel rei sermoni æqvivalentis. Hinc in Thoma mendacium definitur esse falsa vocis significatio, cum voluntate fallendi. 2. Testimonium falsum seu mendacium differtne ab enunciatione falsa axiomatica? Ut enunciatum axiomaticum verum differt a testimonio vero: sic enunciatio axiomatica falsa, differt à testimonio falso, id qvia enunciatio falsa potest non ordinari ad fidem alicui faciendam; sed testimonium semper ordinatur ad fidem alicui faciendam. 2. qvia

703147

quia enunciatio falsa potest consentire cum mente, ut cum intendens verum dicere, falsum dicit, sed falsum testimonium, seu mendacium nunquam potest consentire cum mente. Hinc 1. qui verum dicere intendit, sed tamen falsum dicit, ille mentitur tantum materialiter. 2. qui intendit dicere falsum & tamen verum dicit, ille mentitur formaliter. 3. qui intendit dicere falsum, & etiam dicit falsum, ille mentitur & materialiter & formaliter, id est, perfectè. Qui tamen in iis rebus, quas scire potest & tenetur & etiam scire se profitetur, ut in rebus fidei & obedientiæ, intendit verum dicere, & tamen falsum dicit, ille mentitur perfectè, ut falsi Doctores l. 5. cas. Co 58. q. 1. 2. 1. 2. 3. 4. 5.

XIX. Idem pronunciatum, quod uno sensu verum est, alio sensu sine mendacium?

Sic: quod patet tum an ita sit, Matt. 26. 61. ubi pronunciatum illud: n. possum destruere templum Dei, & triduo ipsum ædificare, sensu Christi, intelligentis de templo corporis sui, verum fuit; sed sensu falsorum testium, intelligentium de templo Hierosolymitano, mendacium fuit: tum cur ita sit: Quia mendacium (ut vides in ejus definitione) est pronunciatum: pronunciatum autem non tantum consistit in externis verbis, sed præcipuè in eorum sensu, quo variato, variatur pronunciatum, qui enim dicit te aliquid dixisse tuo sensu, verum dicit, sed qui dicit te aliquid dixisse nō tuo sensu, mentitur. Mendax est (ut dicit Pa-

cius

reus in h. l.) non tantum is, qvi contra alium, qvod non dixit, confingit; sed etiam is, qvi qvod alius dixit, malignè torqvet in alienum sensum. Obj. Pronunciatum falsorum testium non fuit idem cum pronunciato Christi, ut patet ex ch. 2. 19. Ergò ex Matt. 26. 61. Author non potest inferre: Verba eadem qvæ uno sensu vera sunt, alio sensu mendacia sunt, seu pronunciatum idem, qvod uno sensu verum est, alio sensu mendacium sit. R. Conseq. negatur: qvia etsi falsi testes in dicto pronunciato Christi omnia verba retinuissent; tamen pronunciatum illud Christi, eorum sensu, mendacium fuisset.

XX. Ironiæ, fabulæ, joci & recitationes verum falsarum, & similia, suntne mendacia?

Non sunt: qvia mendacia sunt testimonia, ut dictum ad th. 18. At Ironiæ, fabulæ &c. non sunt testimonia, qvia testimonia fide & authoritate dicentis confirmantur; alias enim pro veris non haberentur, ut vidimus in Logica: sed ironiæ, fabulæ, &c. fide & authoritate dicentis non confirmantur, qvia non asseverantur ad fidem alicui faciendam; sed dicuntur, narrantur, referuntur tantùm ad alium aliqvem finem.

XXI. Qvid non constituit mendacium?

1. Intentio fallendi non constituit mendacium, nec necessariò requiritur ad mendacium: qvia qvamvis qvis noverit illum, cum qvo agit, non posse suo mendacio falli; si tamen intentionem falsum asserendi habeat in dicendo, nig

703147

do, nihilo minus mentitur, qvam si fallendi spem haberet. Obj. Augustinus, Ravanellus ad essentiam mendacii dicunt intentionem fallendi pertinere, ut ex datis eorum definitionibus apparet: Ergò intentio fallendi est de essentia mendacii, vel necessariò ad mendacium reqviritur. ℟. Conseq. negatur: Qvia ideo illi mendacium sic definiverunt tantum, qvia intentio fallendi semper fere comitatur mendacium.

XXII. 2. Intentio nocendi non constituit mendacium; qvia mendacium officiosum, jocosum nec intentionem nocendi habet, nec nocet aliis; sed tamen est verum mendacium. Additur, aliis, qvia mendacium officiosum, jocosum nocet authori suo, seu ipsi qvi officiose & jocosè mentitur: talis enim pœnam habet & æternam: Matt. 12. 36. & temporariam, qvia amittit omnē fidem & authoritatē, ut vides in adulatoribus, jactabundis, delectātibus, monstrosis fabulis & fictionibus suis apud alios confirmandis. Idea Phil. mor. Burgersdi. c. 19. th. 16. l. 5. cas. c. 53. q. 2. r. 10. Qværes hic 1. An mendacium dividi possit in mendacium officiosum, jocosum, perniciosum? Sic ratione finis, ut probat Thomas 2.2. q. 110. art. 2. sed non ratione naturæ suæ, qvia omne mēdaciū est perniciosū, est enim omne mendacium mortale peccatum, juxta Matth. 12. 2. Qvid sunt mendacia illa? Mendacium 1. Officiosum est, qvo qvis utitur ad se vel alium juvandum. 2. jocosum est, qvo qvis utitur ad se vel alium oblectandum. 3. perniciosum est, qvo qvis utitur ad sibi vel aliis nocendum, n.

ad lædendā famam aliorū vel suam. 3. Quod horum mendaciorum majus? Pernicioſum, qvia in mendacio pernicioſo eſt intentio nocendi aliis, qvæ auget mendacii noxam ſeu malitiam, ſed in officioſo, jocoſo mendacio non eſt intentio nocendi, ſed juvandi, oblectandi, qvæ minuit mendacii malitiam. 4. An omne mendacium ſit peccatum? Non tantum mendacium pernicioſum eſt peccatum; ſed etiam officioſum & jocoſum: qvod patet tum an ita ſit ex illo: Non dices falſum teſtimonium ullum, id eſt, nec officioſum, nec jocoſum, nec pernicioſum mendacium committas. Et ex damnato exemplo 1. officioſè & jocoſè mentientium, n. Rebeccæ Gen. 27. Joſeph. 43. 3. Obſtetricum. Exod. 1. 18. Rahab Joſ. 2. 4. 5. 6. Michol. 1 Sam. 19. 16. 17. Jonathanis, 20. 6. 7. 28. 29. Chuſai. 2. Sam. 1. 15. 16. 17. Abrahami. Gen. 12. 13. Iſaci. 26. 7. licet horum aliqui excuſentur à Polano, ſyntagmate Cap. de veracitate. 2. pernitioſe mentientium, n. Diaboli, Gen. 3. 4. 5. cum Joh. 8. 44. Caini. Gen. 4. 9. Sarræ. 18. 15. Uxoris Potipharis. 39. 14. Petri. Matt. 26. 70. 71. tum cur ita ſit: 1. Qvia nullum mendacium eſt ex veritate, 1. Joh. 2. 21. in omnibus autem veritatem dicere jubemur. Zach 8. 16. Eph. 4. 25. & ab omni mali ſpecie, qvā mendacium officioſum & jocoſum non caret, abſtinere. 1. Theſſ. 5. 22. 2. Qvia ne in Dei qvidem favorem & gloriam mentiendum eſt, Job. 13. 7. 10. Prov. 18. 17. 3. Qvia non ſunt facienda mala, ut eveniant bona. Refutatio, Errant ergò ſecuſentientes. Obj.

703147

Obj. Mendacio officioso & jocoso proximus sæpè juvatur: Ergò mendacia illa non sunt peccata. R. Anteced. negatur, Homines proprie non juvantur mendacio, imò potius lædantur, qvia eo ita Dei provocatur; sed qvod mendacium aliqvando cedit in proximi commodum, fit summâ Dei misericordia, qvi factum hominis malum, ipse pro admiranda sapientia sua in bonum convertere novit. Vide plura in Polan. Syntag. de Veracitate. Amesi. l. 5. cas. c. 58 q. 2. Sciag. Dom. 43. Doc. 1. Thom. 22. q 110. art. 3.

XXIII. *Qvid constituit ergò mendacium, si illud nec intentio fallendi, nec intentio nocendi constituat?*

Intentio falsum asserendi constituit mendacium, qvamvis illud, qvod dicitur, sit verissimum. Sic Dovgh. Psal 52. 5. cum 1. Sam. 22. 9. Diabolus Matt. 4. 6. cum Psal. 91. 11. mentiti fuerunt: qvia verum qvidem dixerunt, sed non verè. qvia intenderunt & voluerunt illud dicere, non ut verum, sed ut falsum.

XXIV. *Qvæ sunt species mendacii?*

1. Mendacium est asseveratio rei incertæ pro certa, qvamvis putemus esse veram: Sic mentitur qvi rumores hodiernos incertos, veros esse asseverat, qvamvis eos putet esse veros.

XXV. 2. Mendacium est taciturnitas illa, qvâ qvis non dicit verum, cum vel pietas, vel justitia, vel charitas requirit, ut verum dicat. Mentitur ergò qvi tacet 1. cum veras Dei cul-

tus est asserandus & defendendus. 2. cum Iudex legitimè interrogat, 3. cum innocens à morte liberandus est.

XXVI. Additur, cum vel pietas, vel justitia, vel charitas requirit: qvia non est mendacium taciturnitas illa, qva qvis non dicit verum, cum neqve pietas, neqve justitia, neqve charitas requirit, ut verum dicat. Christus ergò non est mentitus cum verum celavit; seu non dixit. Matt. 26. 61. Marc. 14. 61. Luc. 23. 9. Ioh. 19. 2. Nec Ieremias, cùm partem veri dixit, partem verò celavit. Ier. cc 38. 26. 27. Obj. Si aliqvando tacens veritatem non mentitur, tum Pontificii non mentiuntur, veritatem ob certas rationes per mentalem reservationem, & æqvivocationem verbalem tacentes, R. Conseq. negatur, id est, tacere veritatem per mentalem reservationem & æqvivocationem verbalem, est mentiri: qvod probat Author noster & defendit l. 5. cas. 6. §. 1. q. 3. 1. 4. & seqq. qvod fecit & supra l. 4. cas. c. 22. q. 5.

XXVII. *Mendacia sunt ne pavia?*

Non: alia enim sunt graviora, alia leviora, graviora mendacia illa sunt, in qvibus testimonium est magis solenne: testimonium autem magis solenne est 1. in mendaciis commissis in judiciis forensibus, ubi justitia vetat ne qvispiam mentiatur: ut in mendaciis judicis, actoris, rei, testis, advocati, notarii. 2. in mendaciis commissis in rebus sacris: ut in mendaciis professorum, pastorum, hæreticorum Sacras literas malè explicantium. 3. in men-

703147

in mendaciis commissis in rebus arduis: 2. in pactis, contractibus, fœderibus, legationibus, conservatione vitæ & famæ: ut in mendaciis fœdifragorum, fidem datam non servantium, legatorum, famam lædentium &c. Leviora mendacia illa sunt, in qvibus testimonium est minus solenne: testimonium autem est minus solenne: 1. in mendaciis commissis extra judicium: ut in communi colloqvio. 2. in mendaciis commissis in rebus profanis: ut in Philosophia, emptione, venditione. 3. in peccatis commissis in rebus levibus, ut in jocis & ludis.

XXVIII. Subscriptiones, testimonia, literæ commendatitiæ contra notam veritatem datæ suntne graviora mendacia?

Sic: qvia in illis est testimonium magis solenne.

XXIX. §. Simulatio aliqva propriè est mendacium. Qværes hic 1. Qvid est simulatio? Cum aliqvis per aliqva signa externe significat tibi contrarium ejus, qvod in eo est, vel cum qvis per aliqva signa externa non talem se exhibet qvalis est; ut cum qvis ostendit se lætum, amicum pium esse, cum in se sit tristis, inimicus, impius. 2. Estne omnis simulatio mendacium? Sic dicit Thomas. 2. 2. q. 111. art. 1, sed sic habe: Simulatio est duplex: 1. Consistens in verbis, cum qvis per verba externa alium se ostendit, qvam in se est, ut Absolon. 2. Sam. 15. 6. 8. Ge

hizi 2. Reg. 5. 22. Samballat & Gesem. Neh. 6. 2. Herodes, Matt. 2, 8 Felix, Act. 24. 26, Ioabus. 2 Sam. 3. 27. Iehu. 2. Reg. 10, 18. 19. 2. Consistens in factis, cum quis per facta aliqua externa alium se ostendit, qui in se est. Estque duplex: 1. 1. Consistens in factis externis talibus, quæ tam certo significant aliquid, quam verba: idque vel ex natura sua: ut vultûs serenitas lætitiam, ejus torvitas, tristitiã, oblatio muneris amorem, signare valvas, demittere salivam in barbam, insaniã. 1. Sam. 21. 14, externum opus pietatis & justitiæ internam pietatem & justitiam; vel ex certo aliquo instituto, ut factum Ionathanis significabat amorem vel odium Saulis, 1 Sam. 20. 20. 21. 22. & Iudæ proditoris osculum significabat Christum prehendendum Matt. 26. 49. Ceremoniarum sacrarum usurpatio etiam tam certò indicat te hujus vel hujus religionis hominem esse, ac ipsa tua oralis confessio. 2. Consistens in factis externis talibus, quæ vel ex sua natura, vel ex certo aliquo instituto, non habent tàm certam significationem, quam externa verba: ut fuga metum, Ios. 8. 5. magnus strepitus multitudinem militũ Iud. 7. 16. occultatio militum eorum discessum, c. 20. 29. &c. Compositio ad abitum, ipsam voluntatẽ discedendi, Luc. 24. 28. nõ tam certo significat, quam verba externa. Iam, 2. simulatio, quæ fit per externa verba, propriè est mendacium, quia mendacium propriè est testimonium verbale. 2. Simulatio, quæ fit per talia facta externa, quæ tàm certo significant aliquid, quàm verba, est propriè mendacium,

703147

cium, qvia mendacium propriè est testimonium verbale: at facta talia similia sunt testimonio verbali: sed 3. simulatio illa, qvæ fit per facta externa, qvæ tam certo aliqvid non significant, qvàm verba, non est propriè mendacium, qvia mendacium propriè est testimonium verbale: at talia facta externa non æqvipollent testimonio verbali.

XXX. *Simulatio estne ergò aliqvando licita?*

Hujusmodi simulatio, id est, simulatio qvæ fit per talia facta externa, qvæ certam significationem vel ex sua natura, vel ex aliqvo certo instituto, non habent, adeoqve vim testimonii, seu sermonis & verborum habere non possunt, est licita aliqvando, qvia talis simulatio (ut dictum) non est propriè mendacium. Talis simulatio fuit stratagema á Deo præceptum, Ios. 8. 2. Tali simulatione usi sunt Israelitæ stratagematis bellicis utentes. Iud. 7. 16. & 20. 29. Tali simulatione usus est & Christus gestu se longius iturum exhibens. Luc. 24. 28. Vide plura ejusmodi simulationis exempla in Ravanello de dissimulatione num. 2.

XXXI. Additur aliqvando: qvia simulatio illa licita, illicita redditur, cum finis aut modus ejus est malus, id est, religioni, justitiæ, charitati repugnat: contra ergò simulatio illa tunc est licita, cum finis aut modus ejus bonus est, id est, gloriæ Dei, justitiæ, & charitati non repugnat. Simulatio enim hæc est actio media: actio autem media si fiat bono

fine & modo, bona seu licita erit: si verò fiat malo fine & modo, mala seu illicita erit, ut dictum supra C. 3. ad th. 9. & seqq. licet ergò per hæsionem in lecto ostendere ægritudinem ob bonum finem, n. ne cogaris ire ad colenda idola, ad dicendum falsum testimonium, ad nocendum proximo; sed non licet ob malum finem, n. ne cogaris venire ad colendum verum Deum, ad verum testimonium dicendum, ad proximum á gravi periculo liberandum. Vide plura ejusmodi simulationis exempla in Ravanello de dissimulatione, num. 1. Obj. Thomas 2. 2. q. 111. art 1. omnem simulationem dicit esse mendacium, & in factis tantum consistere: Ergò Author non bene docet. R. Conseq. negatur. Vide plura de simulatione & dissimulatione in Polani Synt. g. Theol. l. 8. c. 8. Omnis etiam hypocrisis est simulatio illicita, ut dicit Thomas 2. 2. q. 111. art. 2. Estque hypocrisis, vitiū cum qvis qvamvis in se sit impius & injustus, tamen per externa opera pietatis & justitiæ ostendit se pium & justum esse. Observa ergò. 1. Simulatio illicita est fugienda: qvod patet tum an ita sit ex supra damnatis exemplis: tum cur ita sit. Qvia est species mendacii, qvod fugiendum est. Peccant ergò illicita simulatione utentes. 2. Simulatione licita sæpè utendum est: qvod patet tum an ita sit ex probatis supra exemplis: tum cur ita sit: Qvia non est mendacium: & est officium prudentiæ, ut vides citato loco apud Polanum: eamqve gloria Dei, justitia & charitas postulat. Peccant ergò qvi licita simulatione hunqvam utuntur. Obj. Simulatio etiam

703147

iam haec repugnat sinceritati & candori veritatem dicendi. Ergò ea utendum non est. R. Antecedens negatur, tantum illicita simulatio, quæ est species mendacii adversatur sinceritati & candori veritatis dicendæ. 3. Stratagematis, seu insidiis (quæ fiunt nec per verba, nec per talia facta vel signa, quæ certam significationem vel ex sua natura, vel ex aliquo instituto non habent, adeóque usum sermonis & testimonii habere non possunt) licet in bello iusto uti: quod patet tum an ita sit ex exemplis supra probatis, Israelitarum, insidiis, seu simulationibus bellicis utentium: tum cur ita sit. 1. Quia stratagemata bellica Deus mandavit, Ios. 8. 2. 2. Quia talia stratagemata non sunt mendacia, sunt enim simulationes licitæ, ut dictum. 3. Quia est officium bellicæ prudentiæ. Peccant ergò milites nostri. 1. qui nullis talibus stratagematibus uti volunt, vel sciunt. 2. qui pro stratagematis mendaciis & periuriis abutuntur: maledicta via hostes vincendi: 3. quia semper injustum est fidem vel illicite dare, vel licite datam non servare, 2. quia si mendacia stratagemata erunt, nunquam bellum iniri potest. 4. Hypocrisis est fugienda: quod patet tum an ita sit ex damnato exemplo Achazi. Esa. 7. 12. Iudæorum. Ioh. 1. Herodis. Matt. 2. 8. Scribæ 8. 19. Scribarum & Phariseorum, Matt. 12. 34. 38. Iudæ proditoris, Ioh. 12. 6. Pastoris Sardinensis. Apoc. 3. 1. tum cur ita sit. 1. Quia est species mendacii, est enim (ut dictum) species illicitæ simulationis. 2. Quia hypocrita habent novem fugiendas proprietates: illi enim [illegible] ita-

iram Dei in se concitant, à qvo gravissime puniuntur. Iob. 15. 34. & 20. 5. 7. Matt. 23. 13. & 24. 51 Apoc. 21. 8. 2. omnia opera, qvæ &c. ut vides in Ravanello dictione hypocrisis. Dehortatio. Fugiamus ergò ob dictas rationes hypocrisin, adeoqve tales simus intus & nocte qvales extus & die.

XXXII Qvid adversatur veritati testimonii promissorii seu fidei & fidelitati in promissis & pactis servandis?

Perfidia, seu infidelitas, qvæ est cum qvis non servat promissa, pacta, conventa, nulla justâ ex causa, seu cum qvis id, qvod alicui promisit, sine ulla justa causa non præstat, & implet. Fugienda est: qvod patet tum an ita sit ex qverela Davidis Psal. 12. 3. & damnatis exemplis eorum, qvi promissa in contractibus, pactis, & fœderibus non servarunt: tum cur ita sit. 1. Qvia directe facit ad societates omnes evertendas, turbandas, & pacta, contractus, fœdera è medio hominum tollenda. 2. Qvia prohibita est à Deo Lege decalogi: Non dices falsum testimonium. 3. Qvia summopere Deo displicet. Hos. 4. 1. 2. 4. Qvia pœnam habet comitem., Hos. 4. 3. Dehortatio. Fugiamus ergò sedulo perfidiam & infidelitatem hanc ob dictas rationes.

XXXIII. Obj. præcc. Promissorii testimonii veritati adversatur mendacium, ut dictum supra th. 18. Ergò non perfidia, seu

infideli-

703147

infidelitas: ℞ Conseq, negatur: qvia in promissione &c. hoc est qvia qvi alicui aliqvid promittit & voluntatem implendi non habet, is mentitur: qvi verò alicui aliqvid promittit, & actu non implet, is infidelis est. Mendacium igitur & infidelitas & conjungi & separari qveunt? Sic est; qvia qvi alicui aliqvid promittit, qvod nec implere vult, nec actu implet, is simul mendax & infidelis est: qvi verò alicui aliqvid promittit, qvod implere vult, sed actu non implet, is tantum infidelis est.

XXXIV. Qvæ sunt adjuncta testimonii erga proximum?

1. Iuramentum: testimonium enim erga proximum sæpè juramento confirmandum est. Obj. præcæ Iuramentum est adjunctum testimonii erga proximum: Ergò juramentum non solum Deum respicit, sed etiam proximū, adeoqve non est tantum actus religionis, sed etiam justitiæ: At hoc falsum. ut supra ex c. 10. patet: Ergò & illud. ℞ Conseq, negatur: qvia qvamvis juramentū respectu usus, n, cōfirmationis nostri testimonii erga proximū, respiciat etiā proximū, & etiam sit actus justitiæ; tamen in se sea respectu invocationis divinæ, solum Deum respicit, ut ex juramenti definitione patet.

XXXV. Perjurium ergo in testimonio juramento confirmato admissum, violatne religionem Deo debitam, vel justitiam proximo debitam?

Directè & immediatè violat religionem erga Deum; sed indirectè & mediate violat etiam ju-

iam justitiam erga proximum. Ratio, quia juramentum in se est actus religionis, respectu usus vero justitiæ: Ergò etiam perjurium est in se vitium religionis, respectu abusus vero est vitium justitiæ. De perjurio fusius supra c. 10. th. 30

XXXVI. 2. Asseveratio est adjunctum testimonii erga proximum. Ubi quæres: 1. Quid est asseveratio ista? Est modus testimonii erga proximum, quo testans declarat se sincere testari, seqve rem, de qva testatur, certo cognoscere: adeoqve asseveratio est, qva testimonium nostrum sincerum & certum esse declaratur: cujus notæ sunt vere, certò profecto, omnino, nihil dubites, crede mihi &c. quibus etiam subjiciuntur sæpè argumenta. Sic Luc. 22. ℣. 5. 8. in illis verbis, & tu ex ipsis es, est testimonium: versu verò 59. in illis verbis, verè & iste cum illo erat, etenim Galilæus est, asseveratio continetur. 2. Asseverationem qui aliqui vocant? Protestationem. Cur? Quia asseveratio testationem producit explicando, seu declarando, illustrando, ut ex definitione ejus, & ex loco subjecto apparet.

XXXVII. *Differtne ergò asseveratio à juramento?*

Sic, quia in asseveratione non est secunda & nova testatio, sed est unius & ejusdem testationis, seu testimonii explicatio, declaratio, illustratio; sed in juramento est secunda & nova testatio: cujus ratio redditur thes.

XXXVIII.

703147

XXXVIII. Qvia in mera asseverationè non est invocatio Dei; sed in juramento est invocatio Dei, ea enim soli juramento convenit, ut ex ejus definitione patet.

XXXIX. Obj. præcc. In asseverationè mera non est invocatio Dei: Ergò convenit etiam levioribus testimoniis. R. Conseq. negatur: hoc est, qvamvis in mera asseverationè non sit invocatio Dei, tamen in levioribus testimoniis, seu in communi sermone, cum vera necessitas non postulat, 1. abstinendum est ab omnibus asseverationibus, qvia omnis asseveratio est qvasi gradus intermedius inter simplex testimonium, & juramentum, cum enim simplici nostro testimonio non creditur, pergimus ad asseverationem, cum verò asseverationi nostræ non creditur, descendimus ad juramentum. Simpliciter testatur sic loqvens: tu es ex illis: asseverat sic inqviens: verè tu es ex illis: jurat sic loqvens, tu es ex illis, Deus novit.

XL. 2. Abstinendum est maximè ab illis asseverationibus, qvæ aliqvam speciem juramenti habent. Speciem juramenti habent graves asseverationes, qvales sunt: Gen. 42. 15. Ita vivat Pharaho, 1. Sam. 1. 26. Vivit anima tua Domine mi sum mulier illa. Asseveratio à Christo usurpata, Amen, amen. Item in fide, in veritate, in conscientia, l. 4. eas. c. 22. q. 3. Speciem juramenti verò non habent leves asseverationes, qvales sunt: omninò, non dubites, crede mihi, &c. Additur in levioribus testimoniis: qvia in gravioribus testimoniis, cum vera necessitas postulat, licet no-

bis uti asseverationibus, ut Christo, & aliis Sanctis. Observa ergò. Nulla asseveratio est ordinatiè usurpanda: quod patet tum ex ita fit ex Iac. c. 5. 12. Sit autem vestrum est, est, non, non: tum cur ita fit. 1. Quia secus in cõdemnationem incidit quis Iac. 5. 12. 2. Quia ab omni asseveratione, ad juramentum facile quis descendit. 3. Quia quædam asseverationes non multum differunt a juramento. Institutio. Rectè faciunt ergò qui ab asseverationibus omnibus abstinent, & ab iis suos etiam arcent,

CAPUT. XXII.

De Contentatione.

ANALYSIS.

Contentatio explicatur. I. A definitione th. 1. II. A præcepto, quo præcipitur th. 2. quæ ab objectione vindicatur thesi eadē, quæ ab instantia liberatur th. 3. III. Ab adjuncto, 1. gaudio th. 4. IV. A proprietate, vel effecto. th. 5. unde consectarium infertur. th. 6. quod confirmatur. th. 7. quæ ab objectione liberatur, th. 8. V. Ab opposito, 1. concupiscentia. th. 9. cujus notatur. 1. propria significatio; concupiscentia enim contentationi opposita, significat concupiscentiæ originalis primos motus th. 10. qui ab objectionibus liberātur th. 11. 12. 13. 2. Reprobatio eorum, qui præceptum de hac concupiscentia in duo dissecant. th. 14. 3. causa, inordinatus amor nostrûm, th. 15. cujus notatur

703147

latur, nomen græcum. ibid, 2. descriptio. th. 16. 4. distributio à Iohanne facta. th. 17. VI. A gaudii cõtentationis, oppositio, n. lætitiæ de malo proximi. th. 18. VII. A proprietate vel postulato ejus præcepti. th. 19. unde infertur impossibilitas legem Dei in hac vita perfectè implendi. th. 20. qvæ 1. confirmatur thesi eadem & 21. 2. ab objectione liberatur. th. 22.

EXPLICATIO.

I. *Qvid est contentatio?*

Est virtus, qvâ animus acqviescit in sorte à Deo concessa. seu contentatio est, cum qvis bonis suis à Deo datis (n. sua domo, sua uxore, suo servo, sua ancilla, suo bove, suo asino, sua vocatione, &c.) contentus est, & plura, vel aliena injuste non expetit. Observa ergo. Contentationi studendum est, vel singuli contenti esse debent illis bonis, qvæ à Deo acceperunt. Patet 1. an ita fit ex exemplo. Iacobi. Gen. 28. 20. Agurii, Prov. 30. 8. Pauli. Philipp. 4. 11. 12. 2. Cur ita fit. 1. Qvia à Deo mandata est, Heb 13. 5. 2. Qvia illa præditos Deus nunqvam destituet, Heb. 13. 5. 3. Qvia virtute hac præditis pietas, qvæ magnus qvæstus est, omnia suppletur, 1. Tim. 6. 6. 4. Qvia vitam efficit jucundam, Prov. 15. 15. id est, iis qvi acqviescunt læto animo in sua sorte tam sunt jucundi dies, tam svavis vita, qvâ semper lautissimis epulis alerentur. 5. Qvia melius est parvũ cum reverentia Iehovæ, animũ hominis tranqvillante; qvam thesaurus amplus

cum vexatione animi, cujus possessor animo fluctuat & seipse excrutiat, Prov. 15. 16. 17. & Cap. 16. 8. vide & alias rationes l. 5. cas. c. 57. q. 2. Sciagr. Dom. 44. doc. 2. Correctio. Peccant ergò qvi contentationi non studeut, ut fures, raptores, adulteri, officia aliorum accipientes, &c. Exhortatio. Simus ergò contenti portione opum & honorum nobis à Deo gratis communicata: contentatio enim est veræ pietatis comes. 1. Tim. 6. 6. 7. &c.

II. *Qvoto præcepto mandatur contentatio?*

Decimo, R. Non concupiscetis domum proximi tui, &c. id est, bonis tuis justè partis contentus esto, & bona alia, vel aliena injustè ne expetas. Obj. præcc. Justitia originalis præcipitur decimo præcepto: Ergò non contentatio. R. Antecedens negatur: id est, decimo præcepto immediate non præcipitur justitia originalis. 1. Qvia, justitia originalis non præcipitur generaliter in uno aliqvo præcepto; sed in omnibus: qvia justitia originalis est conformitas cum tota lege: sicut peccatum originale est deformitas toti legi Dei repugnans: adeoqve. 2. Qvia justitia originalis non magis pertinet ad 2. tabulam Decalogi, ad qvam decimum præceptum pertinet, qvam ad primam. Additur, immediatè, generaliter: qvia decimum præceptum mediatè & particulariter præcipit justitiam originalem: qvia contentatio, qvam decimum præceptum imperat, est particula justitiæ originalis.

III.

703147

III. Infantia præcep. Tilenus & alii quidam Theologi sub decimo præcepto agunt de justitia originali: Ergò justitia originalis decimo præcepto mandatur. R. Conseq. negatur: quia hoc ideo faciunt quidam Theologi, quia justitia originalis magis apparet in contentatione, quam in alia qualibet sua parte, in secunda tabula Decalogi imperata.

IV. *Quid adjungitur contentationi?*

Gaudium de bonis proximi, quod est, cum quis de proximi bonis (tum animi, qualia sunt sapientia, justitia, &c. tum corporis, qualia sunt sanitas, pulchritudo, fortitudo, &c. tum fortunæ, qualia sunt opes, & honores) sine ære lætatur. Observa ergò, De bonis proximorum sincere gaudere & lætari debemus: quod patet tum an ita sit ex exemplo Hiram. 1. Reg. 5. 7. Christi, Luc. 10. 21. tum cur ita sit. 1. Qvia est signum contentationis. 2. Qvia est perfectio, fastigium charitatis erga proximum, & erga Deum, ut vides apud Authorem. 3. Qvia præcipitur, Rom. 12. 15. Gaudete cum gaudentibus. Institutio. Ergò 1. lætari debemus de alacritate hominum in iis, qvæ ad cultum Dei pertinent, ut David 1. Chro. 29. 9. 17. Ezechias & populus 2. Chron. 29. 36. & 30. 8. sic lætari debent etiam Doctores cum vident discipulos suos magnos in sapientiæ & pietatis studio progressus facere. Prov. 23. 15. 16. 2. latendū est de beneficiis, qvibus Deus afficit Ecclesiā. Esa. 66. 10. &c. Soph. 3. 14. &c. Exemplum lethrunæ Exod. 18. 9. 10. populo. 2. Reg. 8. 66. 1.

Chron. 7. 10. Ieremias, Ier. 20. 13. Nebucadnezare Dan. 3. 28. Dario. 6. 23, 26. 27. Rode puella, Act. 12. 14. ipsis rebus inanimatis, qvæ dicuntur lætari ob liberationes admirandas, qvas Deus largitur piis. Esa. 44. 23. & 49. 13. & 52. 9. & 55. 12.

V. Qvæ est proprietas contentationis, & gaudii ei adjuncti?

1. Contentatio & gaudium ei adjunctum est fastigium & perfectio omnis charitatis erga proximum, seu perficit & completam reddit omnem charitatem erga proximum, v. honorem, humanitatem &c. Primus gradus enim charitatis erga proximum est, eum diligere facto, qvi inchoat charitatem erga proximum, præcipiturqve 5. 6 7. 8. præceptis; secundus est diligere eum verbo, qvi provehit charitatem erga proximum, mandaturqve 9. præcepto; tertius est, diligere eum cogitatione, qvi perficit charitatem erga proximum, imperaturqve 10. præcepto. 2. Contentatio & gaudium ei adjunctum, est perfectio pietatis erga Deum aliqvo modo. Additur aliqvo modo, qvia contentatio & ei adjunctum gaudium aliter est perfectio charitatis erga proximum, qvam erga pietatem erga Deum: nam contentatio dicitur perfectio charitatis erga proximum, qvatenus ejus perfectionem producit; sed contentatio dicitur perfectio pietatis erga Deum, qvatenus pietas producit perfectionem contentationis, sicut dicuntur opera perfectæ fidei, supra C. 7. th. 36. 1. Tim. 6. 6. Magnus qvæstus est pietas cum contentatione, id

est, ma-

703147

est, magnus quæstus est pietas, quæ contentationis perfectionē producit.

VI. Contentatio cur ultimo præcepto mandatur?

Quia contentatio est perfectio charitatis, adeoque contentatio est perfectius officiū charitatis erga proximum, quam reliqua ejus officia, n. honor, humanitas &c. Ergò ultimo præcepto mandatur. Ratio Conseq: quia ordo postulat, ut imperfectius & notius primo, perfectius vero & ignotius ultimo tractetur.

VII. Patet contentationem perfectius officium esse charitatis erga proximum, quam reliqua: quia contentationis officium est, ut quicquid cogitamus & volumus, id conjunctū sit cum proximorum bono: At hoc officium contentationis, ut quicquid cogitamus, seu volumus, id cum proximorum bono sit conjunctum, est perfectius, & à natura ignotius charitatis erga proximum officium: Ergò contentatio est perfectius & á natura ignotius charitatis erga proximum officium. Additur á natura: quia hoc officium contentationis ex Scriptura Sacra est æque notum charitatis erga proximum officium, ac reliqua ejus officia.

VIII. Obj. præcc. Contentatio est fundamentum reliquorum officiorum charitatis erga proximum, quia officium contentationis est, ut quicquid cogitamus & volumus, id cum proximorum bono sit conjunctum: Ergò non ultimo præcepto mandari debet; sed primo. R. Conseq. negatur: quia etsi ob eam rationem primo præcepto mandari de-

beat; tamē qvia in homine corrupto ultimo exi-
stit, ultimo non primo præcepto mādari debet.

IX. Qvid opponitur contentationi?

Contentationi opponitur concupiscentia: qvod patet 1. ex Hebr. 13. 5. ubi præcipitur, ut præsentibus simus contenti: Estote præsentibus contenti, & contra prohibetur concupiscentia: sint mores vestri alieni ab avaritia, seu aviditate, & concupiscentia rerum alienarum, ut dictum supra C. 20. th. 56. 2. ex decimo mandato: ubi affirmative præcipitur contentatio, seu hoc ut nostris contenti simus, negative vero prohibetur concupiscētia alieni, seu ejus, qvod est proximi nostri, qvodqve alienare vel non vult, vel per legem non potest. Decimum enim præceptum non prohibet simpliciter qvamvis concupiscentiam alieni: est enim & bona, seu licita concupiscentia alieni, quando cupimus & appetimus, qvod per naturam & legem Dei licet appetere, qvod nempe nobis debetur, qvodqve alienare proximus & ad nos transmittere certa lege vult & potest: ut constat è contractu emptionis & venditionis, permutationis, commodationis, mutuationis, &c.

X. Qvid intelligitur per concupiscentiam decimo præcepto prohibitam?

Non intelligitur 1. naturalis facultas concupiscendi, qvâ qvis potest naturaliter aliqvid, n. cibum, potum, qvietem, somnū appetere, hæc enim concupiscentia licita & bona est, qvia fuit in homine ante lapsum etiam. 2. naturalis illius facultatis naturalis operatio, qvâ qvis

703147

qvis actu naturæ suæ necessaria, n. eibum, potum, &c. appetit, hæc enim concupiscentia est licita, fuit enim & in integro homine. 3. Concupiscentia inhærens, qvæ est peccatum originale, inclinatio, propensio, proclivitas ad appetenda ea, qvæ sunt lege Dei prohibita, & fomes omnis peccati actualis; illa enim in tota lege damnatur, non in uno aliqvo præcepto, sicut justitia originalis ejus oppositum in tota lege præcipitur, non in uno aliqvo præcepto. 4. Cõcupiscentiæ originalis actuales cupiditates primæ, seu involuntariæ, inordinatæ, qvæ religioni adversantur, & primâ tabulâ damnantur. 5. Concupiscentiæ originalis actuales cupiditates voluntariæ, qvæ justitiæ adversantur, & secundâ tabulâ damnantur, ex enim in variis aliis præceptis secundum sua genera prohibentur, sicut Christus ipse docet de viro mulierẽ aliqvam inordinate concupiscente, qvam cõcupiscentiam dum adulterium appellat, in septimum præceptum eandem incurrere docet; sed 6. intelligitur propriè illa cõcupiscentia qvæ est rerum ad proximum pertinentium inordinatus appetitus, qvamvis consensus plenus eidem non præbeatur, neqve illegitimis mediis eandem implere volimus, seu intelligitur concupiscentiæ originalis actualis cupiditas prima, seu involuntaria, cum qvis res proximi, qvas abalienare vel non vult, vel non potest, cupit, qvamvis eas nondum velit appropriare. Talis concupiscentia damnatur in Achabo. 1. Reg. 21. 2. & prohibetur, Marc. 10. 19. ubi prohibemur, ne aliũ damnificemus vel cogitatione, vel voluntate, vel facto.

facto. Dicitur hæc eppiditas concupiscentiæ originalis primus motus: nam triplex dicitur esse actus illius concupiscentiæ: n. 1. primus, qvi est in voluntarius, qvem Pontificii nô agnoscunt esse peccatum. 2. secundus, qvi est imperfecte voluntarius, qvem Pontificii dicunt esse peccatum veniale. 3. tertius, qvi est perfecte voluntarius, qvem Pontificii credunt esse peccatum mortale. Becan. Schol. secs. part. trac. 2. de pecc. c. 5. q. 3. Observa ergò. Omnes motus concupiscentiæ circa rem illicitam. prævenientes libertatem & consensum voluntatis, sunt peccata mortalia: qvod patet tum an ita sit ex illo: non concupisces, ubi motus concupiscentiæ circa rem illicitam, prævenientes voluntatem damnantur, ut videre in Polano Synt. Theol. l. 6. c. 10. de decimo præcepto: tum est ita sit, 1. Qvia adversantur isti motus perfectioni imaginis Dei, qvam tenemur omni modo in nobismetipsis, qvantum fieri potest, integram conservare. 2. Qvia istiusmodi motus repugnant charitati illi, qvâ Deum tenemur diligere toto corde, & proximum sicut nos ipsos: si enim ista charitas in nobis esset perfecta, nullus locus relinqveretur in nobis istiusmodi motionibus affectuum vel contra Deum, vel contra proximum. 3. Qvia in istis motibus est principium qvoddam consensus in malum, qvamvis non sit plenus, ac perfectus, qvod apparet ex occulta qvadam delectatione, aut titillatione, qvæ solet istiusmodi motus comitari, anteqvam serio reprimantur. Refutatio. Errant ergò Pontificii, qvi primos istos motus concupiscentiæ non ha-

703147

non habent pro peccatis, atqve adeo Spiritualem profunditatem peccati non agnoscunt: atqve hac ratione resipiscentiæ, & humiliationis spiritualem efficacitatem magnâ ex parte tollunt. Admonitio. Admonemur ergo ut cum omni diligentia corda nostra custodiamus, ut, qvamvis in totum non possimus immunes esse ab istiusmodi motionibus, qvantum tamen fieri potest, caveamus nobis ab ipsis; idqve duplici nomine. 1. qvia in se habent aliqvid peccati, atq e etiam trahunt ad graviora peccata promovenda 2. qvia pollunt aliqvo modo mentem nostram, eamqve minus aptam reddunt ad sanctas motiones exercendas & conservandas.

2. Proximi bonum debemus velle, æqvè ac nostrum: qvod patet tum an ita sit ex illo: non concupisces bona proximi, id est, non tantum linqve ipsi sua, sed etiam, qvod perfectius est, velis ipsi sua, & non tibi: tum cur ita sit. 1. Qvia qvamvis magis naturale sit bene velle nobis ipsis, magis tamen divinum & perfectum est bene velle aliis in reb' istis externis. 2. Qvia charitas erga proximum debet fluere ex charitate nostra erga Deum: Deus autem æqvè honorari potest in iis, qvæ confert proximo nostro, atqve in iis, qvæ confert nobis. 3. Qvia bene aliis volendo nobis etiam bene volumus, qvatenus hujus officii exercitio nostram salutem promovemus. Redargutio. Redarguitur ergo communis omnium nostrûm imperfectio. Hinc enim sequitur; sicut ex præcepto diligendi Deum supra omnia, legem istam moralem à nemine perfecte servari in

vari in hac vita. Si nempe illam perfectionem intelligimus, qvæ in obedientia completa versatur, alias enim in omnibus fidelibus reperitur perfectio vel integritas illa, qvæ opponitur simulationi, & illa, qvæ opponitur claudicationi, qva qvædam officia curari solent, & non omnia, & illa etiam perfectio, qvæ opponitur tepiditati: Omnes enim fideles & sincere Deum colunt, & in omnibus præceptis ejus ambulare studeant, & ad completam etiam obedientiam aspirant. Non frustra tamen proponitur nobis ipsa lex, qvamvis impares ipsi simus: Inde enim intelligimus. 1. Qvid sit officium nostrum. 2. Qvænam sint vitia & defectus, qvibus laboramus. 3. Qvid à Deo nobis sit postulandum, ut scil: à vitiorum reatu liberemur, & ad officia præstanda renovemur. 4. Ut metam habeamus, ad qvam in omnibus conatibus nostris collimemus. 5. Ut perfectionem illius vitæ ex parte hic sciamus, qvam victuri sumus in mundo futuro.

3. Contra omnem inordinatam concupiscentiam est strenuè luctandum: qvod patet tum an ita sit ex illo: Non concupisces. Sic Prov. 6. 25. 1. Cor. 10. 6. Gal. 5. 6. 20. Col. 3. 5. 1. Thess. 4. 5. tum cur ita sit: 1. Qvia cupiditatibus deditus Deum non amat, 1. Ioh. 2. 15. 16. 2. Qvia cupiditates in regenitis turpes sunt. Gal. 5. 16. 17. 3. Qvia accendunt iram Dei. Col. 3. 5. 6. 4. Qvia adversus eas nos Apostolus Dei panopia instruit. Eph. 6. 5. Qvia cupiditatum ignis nocentissimus est, & in tristissimos lapsus erumpit. Exemplis Scriptura plena est. Nolumus,

703147

lem unqvam peccatum admissum est, cujus featurigo non fuerit prava concupiscentia. Exhortatio. Strenuè luctemur ergo adversus omnem concupiscentiam inordinatam, ob dictas rationes.

XI. Obj. præcc. Concupiscentiæ inhærentis, originalis, habitualis primi motus non distinguuntur ab ipsa concupiscentia inhærente: Ergò per concupiscentiam contentationi oppositam & decimo præcepto damnatam intelligitur concupiscentia in hærens. ℣. Anteced. negatur. Multi quidem concupiscentiam inhærentem à primis suis motibus non distinguunt, qvia magna est cognatio inter cõcupiscentiã inhærentẽ, & ejus primũ actũ, qvia ut illa nos sine cõsensu volũtatis inclinat, titillat, solicitat ad male agendũ, sic hic: reipsa tamẽ cõcupiscentia originalis differt à primis suis motibus: qvod patet 1. Qvia concupiscentia inhærens, est: 1. habitus vitiosus innatus (at dictum supra C. 2. th. 8.) 2. in hac vita in nobis sẽper perseverans, permanens; sed primi ejus motus, sunt actus 1. ex illo habitu innato proficiscentes. 2. transeuntes, desinentes: 2. Qvia concup. inhærens est, 1. peccatum originale. 2. principium generale omnium actuum vitiosorum, qvi respiciunt & Deum & proximum; sed primi ejus motus 1. sunt peccata actualia. 2. respiciunt tantum proximũ, ut verba decimi præcepti ostendunt.

XII. 3. Qvia Apostolus Rom. 7. decimum præceptum explicans, distinguit primos motus concupiscentiæ inhærentis, seu peccati originalis, 1. ab ipsa concupiscentia inhærente,

sen peccato originali: qvia concupiscentiam decimo præcepto prohibitam cujus ℣. 7. facit mentionem, nō explicat de cōcupiscētia habituali, sed actuali, explicat enim de affectib' peccati originalis, ℣. 5. & de cōcupiscētia à peccato originali effecta ℣ 8. 2. à secundis cōcupiscēnæ inhærentis actibus, & motib', qvia decimū præceptū explicat de actibus peccati originalis per synecdochen, explicat enim de operationibus peccati originalis in genere, & intelligit tantum de primis ejus motibus, actibus, appetitibus: nam duo sunt cupiditatum genera, qvarum aliæ sunt voluntariæ, aliæ repentinæ & improvisæ: illas Christus ad superiora præcepta revocat, ut videre est, Matt. 5. 28. has Paulus ultimo præcepto prohiberi docet. Quum enim ait Rom. 7. ℣. 7. se nescivisse cupiditatem esse peccatum, nisi lex dixisset, Non concupisces, de alia cupiditate loqvitur, qvam voluntaria & deliberata: nam voluntarias cupiditates etiam Philosophi fatentur esse vitiosas.

XIII. Obj. Pharis. & Pontif. præcep. Concupiscentiæ inhærentis primi motus, seu actus non sunt peccata, sunt enim involuntarii: Ergò per concupiscentiam cōtentationi oppositam, & decimo præcepto prohibitā non intelligūtur primi cōcupiscentiæ inhærentis actus, seu motus. ℣. Antecedens negat Apostolus Rom. 7. 7. Probatio non valet: qvia non voluntas nostra, sed lex Dei est recti, & non recti regula. Regestio. Apostolus citato loco per legem decimam concupiscentiæ non primum motum, sed secundum & tertium agnovit

703147

gnovit esse peccatum: Ergò ex citato loco non sequitur primum concupiscentiæ motum esse peccatum. ℞. Anteced. negatur, ut dictum. Prohibet ergò lex decima explicante Apostolo propriè non concupiscentiam habitualem, nec actualem concupiscentiam voluntariam, quæ dicitur actus secundus concupiscentiæ habitualis; sed concupiscentiam actualem involuntariam, quæ dicitur actus primus concupiscentiæ habitualis. Concupiscentia habitualis est, quâ quis proclivis est ad habenda bona proximi prohibita, vel non prohibita illegitimè. Primus motus concupiscentiæ habitualis est, quo quis cogitat habere res proximi prohibitas, vel non prohibitas injustè. Secundus motus concupiscentiæ habitualis est, quo quis imperfectè vel perfectè vult habere res proximi prohibitas, vel non prohibitas illegitimè. v. g. in Davidis adulterio concupiscentia habitualis fuit Davidis proclivitas ad uxorem proximi habendam: primus motus concupiscentiæ habitualis fuit ad adulterium suaviter titillans, sollicitâs fuit hæc prava cogitatio: suave esset frui hâc formosâ muliere: Quid si eam potiar? Secundus vero motus concupiscentiæ habitualis fuit consensus, quo adulterium voluit, dicens: volo ea potiri. Theologi concupiscentiæ habitualis primum motum vocant suggestionem, seu cogitationes, quæ aut ascendentes sunt, ex concupiscentiæ fomite, aut descendentes aliunde suggestæ. Priores vitio non carent: posteriores, si maximè à Satana injiciantur, sed prætervolent, & à te non recipiantur, peccata non sunt. Vo-

eant vero Theologi secundum concupiscentiæ habitualis motum imperfectè voluntarium delectationem, qva cum delectatione pravas cogitationes fovemus: perfectè voluntarium vero consensum, qvo pravas cogitationes volumus, actuamus, & in eo perseveramus. Unde Becanus citato loco & Volebius ad decimum præceptum tres dicūt esse concupiscentiæ gradus, n. suggestionem, delectationem, consensum: Vendelinus vero concupiscentiæ gradus qvinqve esse docet, n. suggestionem, delectationem, consensum, ipsum actum, in peccato perseverantiam. Si primum gradum concupiscentiæ vitare non possumus, reliqvos ejus gradus declinemus: qvod faxit Deus in filio suo per Spiritum Sanctum. Concupiscentiæ primus motus autem sollicitat nos vel præcipuè ad hoc (ut ex scopo decimi præcepti constat) ut res proximi, qvas non vult, vel non potest abalienare habere velimus; vel secundario etiam ad hoc (ut to. th. offendere videtur) 1. ut proximi illas res, qvas vult & potest abalienare, vel res nullius, ut sanctionem aliqvam, illegitimè habere velimus. 2. ut nostris rebus inordinate utamur, uti vides in explicatione dubiorum. Parei in c. 7. ℣. 7. ad Romanos. Obj. 1. Pareus, Polanus citatis locis docent prohiberi decimo præcepto concupiscentiam & habitualem, & actualem, non tantum involuntariam; sed etiam voluntariam: Ergò Author noster errat. R. Decimum præceptum proprie prohibet tantum concupiscentiam involuntariam, communiter vero etiam habitualem & voluntariam, ea enim

tota

703147

tota lege damnatur: ergò & decimâ. Obj. 2. Pontif. Decima lex tantum concupiscentiam formatam damnat: Ergò non informem, adeoqve primum concupiscentiæ motum. R: Decima lex damnat concupiscentiam non tantum formatam, sed etiam informem, Informem voeant Sophistæ cogitationes malas, sensum & voluntatem stimulantes qvidem, sed absqve voluntatis deliberato assensu. Formatam verò cogitationes malas cum pleno assensu voluntatis. Hanc solam volunt esse peccatum; sed & illa peccatum est, qvia lex Dei dicit: Non concupisces, omnis enim illegalitas est peccatum. Lex etiam cogitationes malas vult abesse: dum bonas reqvirit. Cogitatio mali seu de malo datur sine peccato, ut cum boni cogitant de Satana, mundo & pravis exemplis fugiendis. At cogitatio mala peccatum est; qvia oppositæ cogitationi bonâ lege postulatur.

XIV. *Qvid sentiu de Papanis & semipapanis qvi decimum præceptum de concupiscentia in duo dissecant, ut nonum sit de concupiscentia domûs, decimum verò de concupiscentia uxoris, & sequentium; n. servi, ancillæ bovis, asini, &c.*

Illi: 1. ab omni ratione hac in re deseruntur. 2. hoc facere coguntur, qvia sensus, cum secundum præceptum omittunt, vel cum primo copulant, ut suas imagines retinere qveant, non decem præcepta, sed tantum novem habe-

berent, 3. qvod nonum, qvod decimum præceptum sit, non possunt certo designare, qvia in repetitione legis, Deut. 5. 21. concupiscentia uxoris anteponitur concupiscentiæ domûs. 4. distinctam injustitiam inter concupiscentiam domûs, & concupiscentiam uxoris, & sequentium, n. servi, ancillæ, bovis, asini, &c. nullam ostendere possunt: qvod inde patet, qvod ipsimet præceptum nonum de concupiscentia domus, & decimum de concupiscentia uxoris, servi &c. conjunctim explicant & exemplis declarant, David Chytræus de Regulis vitæ, & Hondorffius in promptuario. 5. violant decimum præceptum, illud enim prohibet, 1. unum actum: Non concupisces, 2. unum objectum commune: qvicqvid est proximi tui. Obj. Pont. & Lutherus: Secundum præceptum de imaginibus est pars primi mandati: Ergò est omittendum, & decimum præceptum in duo secandum. R. primò negatur antecedens. Deinde dato, sed non concesso, partem esse primi præcepti, non debuit tamen omitti: qvia continet prohibitionem particularem toties iteratam in Scriptura sacra. Vide Polanum, Parenum jam citatos, & Volebium de ultimo præcepto.

XV. *Qvæ est causa concupiscentiæ illicitæ alieni hîc damnatæ?*

Est inordinatus amor nostrum ipsorum, seu philautia, qvæ est, cum qvis se suaqve omnia, vel corporis, vel animi bona plutis facit, qvam illa vel in se sint, vel æstimare oporteat, sibi vehementer placet, sapiens est judicio suo, sa-

gezbus-

703147

gerbus, contemnens alios: Itaqve hic amor cum vera animi demissione & humilitate pugnat, atqve adeo, cum qvis ita se diligit, ut neminem alium vere diligat, qværens tantum qvæ sunt sua, & se suamqve vitam magis diligens, qvam gloriam Dei. Patet inordinatum nostrum amorem esse causam concupiscentiæ illicitæ alieni ex 2. Tim. 3. 2. ibi enim inordinatus nostrum ipsorum amor dicitur causa avaritiæ seu concupiscentiæ illicitæ alieni; qvæ est causa superbiæ, hæc iterum sequentium peccatorum, (ut Marlolatus in h. l. ostendit) vel dicitur causa omnium peccatorum; adeoqve & concupiscentiæ illicitæ alieni, qvæ est omnium peccatorum causa, causa enim causati, est etiam causa causæ. Additur inordinatus: qvia ordinatus amor nostrum ipsorum, qvi ex naturæ instinctu oritur, qvo qvis se & suam vitam diligit, non damnatur, ut patet ex Eph. 5. 28. & ex illo: Diliges proximum tuum, ut teipsum, adeoqve non est causa concupiscentiæ illicitæ alieni. Observa ergo. Inordinatus amor nostrûm ipsorum est fugiendus: qvod patet tum an ita sit ex 2. Tim. 3. 2. ubi inordinate se amantes damnantur: tum cur ita sit. 1. Qvia est causa concupiscentiæ illicitæ alieni. 2. Qvia est origo aliqvomodo omnium peccatorum, tum in Deum, tum in homines. 3. Qvia superbiam in se complectitur, ut ex definitione apparet. 4. Qvia vocatur amor carnalis, qvia ex corruptione nostra promanat. Dehortatio. Ergò ob dictas rationes fugiamus diligenter philautiam.

XVI. Qvid porro philautia, seu inordinatus nostrum ipsorum amor?

Est fons & origo aliqvo modo omnium peccatorum & in proximum, & in Deum. Additur, aliqvomodo: qvia propriè fons & origo omnium peccatorum, est peccatum originale, ut dictum th. 11. Patet responsio tum an ita sit ex 2. Tim. 3. 2. ubi sui amantes peccare dicuntur & in hominem, ℣. 2. 3. & in Deum, ℣. 4. tum eus ita sit. 1. Qvia omne peccatum provenit ex inordinato appetitu boni alicujus, qvi provenit ex inordinato amore nostûm ipsorum. 2. Qvia complectitur in se superbiam, qvæ est causa ob aliqvas rationes omnium aliorum peccatorum, ut dictum supra C. 8. th. 24. Refutatio. Errant secus sentientes. Thom. 1. 2. q. 77. art. 4.

XVII. Qvotuplex est concupiscentia hîc damnata, juxta Iohannem, 1. Ioh. 2. 16?

Triplex: n. 1. concupiscentia carnis, qvâ præcipuè juvenes illa concupiscunt, qvæ ad victum & libidinem pertinent, ut comessationem, compotationem, venerem. 2. Concupiscentia oculorum, qvâ præcipuè senes illa concupiscunt, qvæ ad externam delectationem & utilitatem pertinent, ut divitias, & opes. 3. Concupiscentia superbiæ vitæ, qvâ præcipuè Reges, Magnates illa concupiscunt, qvæ ad gloriam & pompam hujus mundi pertinent, ut celebrem famam, amplitudinem honoris, opum,

703147

opum, dignitatis, authoritatis, potentiæ, splendorem vestiũ, epularum, ædiũ, vasorũ, multitudinẽ procerũ, & ministrorũ ministrãtiũ. Observa ergò, Concupiscentia & carnis & oculorum, & superbiæ vitæ fugienda est: quod patet tum an ita sit ex 1. Ioh. 2. 16. ubi damnantur homines his concupiscentiis dediti: tum cur ita sit. 1. Quia prohibetur decimo mandato. 2. Quia hæc mundi cupiditas præteribit, adeoqve beare non poterit. ℣. 17. 3. Quia hæc concupiscentia non est à Patre. ℣. 16. 4. Quia non potest consistere cum amore Dei. ℣. 15. 5. Quia omnis peccati causa est concupiscentia carnis, concupiscentia oculorum, & superbia vitæ, ut vides in Thom. 1. 2. q. 77. art. 5. Dehortatio. Mundo ergò addicti relinqvant amorem mundi, & rerum mundanarum, id est, voluptatum, opum, & honorum.

XVIII. *Qvid opponitur gaudio contemplationis?*

Lætitia de malo alieno, cum qvis de proximi culpa, infamia illinc orta, & pœna, ut ægritudine, exilio, paupertate, morte, &c. gaudet, & pro ea Deo gratias agit. Observa ergò: De malis proximi nostri sincere tristandum est: qvod patet tum an ita sit ex exemplo Ieremiæ, Lament. 1. & seqq. Davidis, 2. Sam. 1. 12. Iob, 30. 25. tum cur ita sit. 1. Qvia lætitia de malo proximi prohibetur. Obad. ℣. 12. Mich. 7. 8. & tristitia de malo ejus præcipitur. Rom. 12. 15. 2. Qvia aliqvando nec de malo inimici est lætandum. Prov.

24. 17. ut Iob 31. 29. 30. David. Psal. 35. 13. Idem luxit Saulem inimicum occisum. 2. Sam. 1. Additur aliquando: quia aliquando pii lætari solent de malo hostium Ecclesiæ, Prov. 11. 10. Nahum. 3. 19 & alibi, ut videre in Ravan: dictione. Judicium. num. 9. Quia lætantes de afflictione aliorum puniuntur. Iob. 31. 29. Prov. 17. 5. & 24. 17. 18. Mich. 7. 10. præsertim autem illi gravissime puniuntur, qui lætantur de afflictione piorum Ecclesiæ: ut Ammonitæ, Ezech. 25. 3. ad 8. & 35. 15. Moabitæ, Ier 48. 27. 28. Idumæi, Lam. 4. 21. 22. Philistæi, Ezech. 25. 15—17. Tyrii, C. 26. 2. &c. 4. Quia impii solent lætari de afflictione piorum, ut hostes Davidis. Psal. 22. 18. & 35. 15. 21. & 40. 15. inimici Ecclesiæ. Mich. 7. 8. hostes Ierosolymæ, Lament. 1. 1. 21. quod pii ægerrime ferunt, ut David. 2. Sam. 1. 20. ac propterea orant Deum, ut eos pudefaciat, ne lætentur de malo suo, ut David. Psal. 6. 8. cum ℣. 11. & 70. 3. 4. 5. Quia beatus est, qui tristatur de malo proximi. Psal. 41. 2. Dehortatio. Ergo ob dictas rationes de malo proximi nostri serio tristemur.

XIX. Quid præcipit ultimum præceptum secundæ tabulæ?

Sicut primum præceptum primæ tabulæ totam religionem (id est omnia religionis officia, & interne mente, & externe corpore præstanda) aliquo modo imperat, sic ultimum præceptum secundæ tabulæ totam seu perfectam justitiam (id est, omnia officia justitiæ non exter-

703147

externis tantum actionibus, sed & intimis affectibus præstanda) aliqvo modo præcipit. Patet primum membrum: nam epitome primæ tabulæ, diliges Deum extoto corde, totam religionem imperat: At epitome ista præcipue in primo primæ tabulæ præcepto continetur, hoc enim præcipit charitatem erga Deum, ut vidimus supra. Patet & posterius membrum: nam compendium secundæ tabulæ, diliges proximum tuum, ut te ipsum, totam justitiam præcipit: At compendium istud præcipue in ultimo secundæ tabulæ præcepto continetur: hoc enim præceptum affirmative præcipit, ut bonum proximi velimus, & operemur, qvod est eum diligere, ut supra vidimus. Additur, & aliqvo modo: nam & ultimum secundæ tabulæ præceptum totam justitiam, & primum primæ tabulæ præceptum totam religionem imperat tantum seminaliter, generaliter, qvatenus dilectio Dei & proximi semen & genus est omnium officiorum pietatis & justitiæ, non formaliter, & particulariter; alias enim reliqva utriusqve tabulæ præcepta supervacanea essent. 2. præcipuè: qvia secundario, diliges Deum ex tota corde, & in aliis primæ tabulæ præceptis, & diliges proximum tuum, ut teipsum, & in reliqvis secundæ tabulæ præceptis, continetur: Dilectio enim Dei, pietatis, dilectio vero proximi justitiæ officiorum genus est, (ut dictum supra C. 5. th. 1.) genus autem in singulis suis speciebus continetur, vel magis, vel minus: Ergò secundario & reliqva primæ tabulæ præcepta totam religionem imperant, & alia secundæ tabulæ mandata perfectam justitiam

tiam præcipiunt. Ames. Sciagr. Dom. 44. sub. doc. 2.

XX. *Estne impossibilis etiam fidelibus integra & accurata legis impletio, ex illa gratiæ mensura, quam Deus iis in hac vita communicat?*

Sic: quod patet tum an ita sit. Psal 143. 2. 1. Reg. 8. 46. Ioh. 7. 19. Act. 15. 28. Gal. 3. 10. Iac. 2. 10. & 3. 2. 1. Ioh. 1. 8. tum out ita sit. 1. Quia unum quodque Dei præceptum perfectam obedientiam erga Deum nobis impossibilem exigit, ut patet ex dictis summa primæ & secundæ tabulæ. 2. Quia hoc præceptum, diliges ex toto corde, quod est regula præcipiens omnes virtutes, & hanc prohibitionem, non concupisces, quæ est regula prohibens omnia peccata, non possumus per gratiam Dei in hac vita perfectè implere: Ergò nullam legem Dei possumus in hac vita per ejus gratiam perfectè præstare. Ratio conseq. quia sublatâ regulâ, causâ, tollitur regulatum & causatum.

XXI. 3. Quia in hac vita fideles legem Dei tantum ex parte cognoscunt, 1. Cor. 13. 9. Ergò eam tantum ex parte implent, non perfectè. 4. Quia fideles in hac vita tantum primitias Spiritus accipiunt, id est, imperfectè tantum à Spiritu Sancto regenerantur & sanctificantur: Rom. 8. 23. Ergò legem plane Spiritualem, id est, vitam Angelicam, & divinam integritatem præscribentem, Rom. 7. 14. non possunt perfectè implere. 5. Quia fideles ge-

703147

les gestant in hac vita carnem adversus spiritum concupiscentem, id est, in fidelibus in hac vita remanet pars corrupta, qvæ partem renovatam sæpè trahit ad violationem legis, & semper legis observationem inficit (ut dictum l. 1. med. c. 29. th. 34.) Ergò legem Dei perfectè implere non possunt. 6. Qvia fideles in hac vita non sunt perfecti, seu non habent perfectam unionem & communionem cum Christo, seu non sunt perfectè regenerati, justificati, adoptati, sanctificati, & glorificati: Ergò in hac vita non possunt legem Dei perfectè implere. 7. Qvia qvotidie opus habent fideles in hac vita, illâ petitione: Remitte nobis debita nostra: Ergò perfectè legem Dei implere non possunt.

XXII. Refutatio. Errant ergò Pontificii seeus sentientes, qvorum objectionum unam (reliqvas enim eorum objectiones refutatas vides in Altingio pag. 691. Enerv. Bellar: tom. 4. pag. 185 Ursf. explic catech. pag. 828. & seqq.) Author noster præoccupat, qvæ hæc est: Iugum Christi est facile, atqve onus ejus leve. Matth. 11. 30. & mandata ejus non sunt gravia. 1. Ioh. 5. 3. Ergò fideles in hac vita gratiâ Dei adjuti legem Dei possunt perfectè implere. R. Consequentia negatur, qvia dicitur ibi lex Dei facilis, levis, non gravis 1. qvatenus fideles delectantur legis Dei observatione, adeoqve volut & amat legē Dei observare, volentibus enim omnia sunt facilia. An fideles delectentur observatione legis divinæ, patet Psal. 119. 14. Rom. 7. 22. Cur vero fideles delectentur observatione legis divinæ patet:

paret: qvia observatio legis Dei requiem adfert animabus eorum, Matt. 11 29. 2. respectu Spiritûs, seu partis regenitæ, qvæ non difficultat legem Dei implere, non respectu carnis, seu partis irregenitæ, qvæ difficultat legem Dei implere: qvod patet ex Matt. 26. 41. Spiritus qvidem promptus est, at caro infirma, id est, pars regenita alacres & fortes reddit vos ad legem Dei observandam; sed pars irregenita vos ad eam servandam segnes & infirmos reddit. 3. qvatenus peccatum, qvod observationi legis Dei adhæret, a Deo fidelibus remittitur, 4. comparatè ad literam legis occidentem, id est, ad legem nudam extra Spiritum Christi consideratam. Lex enim Dei duobus modis consideratur, vel sine Spiritu Christi, sine qvo est valde difficilis, eam enim nemo sine Spiritu Christi servare potest, qvæ non servata occidit; vel cum Spiritu Christi, cum qvo est facilis valde, eam enim per Spiritum Christi facile servare fideles possunt, qvæ servata vivificat, 2. Cor. 3. 6. 5. comparatè ad mercedem imperfectæ legis impletioni à Deo constitutam, sicut enim afflictiones in se graves comparate ad magnam seu gravem gloriam, qvæ eas comitatur, leves dicuntur, 2. Cor. 4. 17. sic observatio legis Dei in se gravis cõparate ad magnũ seu grave præmiũ à Deo ei promissũ levis dicitur, 6. Nõ levis dicitur, respectu virium nostrarum, per qvas nihil boni possumus vel cogitare, vel facere; sed respectu gratiæ D. nostri Iesu Christi, & charitatis Dei una cum communicatione Spiritûs Sancti, per qvam fideles in hac vita im-

703147

ta imperfectè legem Dei implere possunt. Summa summarum: 1. Lex Dei facilis est fidelibus volentibus eam implere; sed difficilis infidelibus ejus impletione non delectantibus. 2. Lex Dei facilis est fidelibus juxta partem regenitam, ea enim inclinat eos ad legem Dei observandam, sed difficilis juxta partem irregenitam, ea enim eos à lege implenda abstrahit. 3. Lex Dei facilis est fidelibus cum remissione imperfectionis impletioni legis adhærentis, sed difficilis infidelibus sine ea. 4. Lex Dei facilis est fidelibus cum Spiritu Christi; sed difficilis est infidelibus sine Spiritu Christi. 5. Lex Dei facilis est fidelibus comparatè ad magnum & grave præmium promissum à Deo legem Dei pro virili observantibus; sed in se ipsa difficilis est. 6. Lex Dei fidelibus difficilis est respectu virium suarum; sed facilis respectu charitatis Patris, gratiæ Filii, communicationis Spiritus Sancti, quæ sit enim omnibus legem Dei perfectè observare volentibus, 2. Cor. 13. 13.

INDEX.

Præcipuarum controversiarum in Exegesi Secundi libri Medullæ Amesianæ occurrentium & breviter tractatarum.

CAPUT. I.

De observantia, seu obedientia in genere: ubi de cognitione voluntatis Dei, humilitate erga Deum, sinceritate, zelo, hilaritate, seu alacritate.

Contro. Pag.

1. An regula obedientiæ nostræ erga Deum sit voluntas Dei arcana? N. 5.
2. An obedientia nostra erga Deum possit vocari servitus? A. 7.
3. An irregeniti habeant veram obedientiam erga Deum, seu veras virtutes? N. 14.
4. An obediamus Deo variarum humanarum traditionum observatione? N. 15.
5. An Lex Decalogi sit perfecta? A. ibid.
6. An Lex Decalogi, seu moralis sit abrogata? N. 19.
7. An obedientia nostra erga Deum consistat in conformitate ad voluntatem hominum? N. 21.
8. An plebs arcenda sit à lectione Bibliorum, seu à cognitione voluntatis Dei ab ea implendæ? N. 28.
9. An metus pœnæ sine meta offensæ cognitioni hujus Dei voluntatis conjunctus sit servilis, seu vitiosus? A. 24.
10. An obedientia nostra erga Deum sit meritoria vitæ æternæ? N. 27.

11. An

703147

11. An promissio obedientiæ fidelium facta sit Evangelica. A. 28.
12. An, ut superbia erga Deum late adversatur toti obedientiæ erga Deum, strictè verò religioni, & auditioni verbi: Sic subjectio seu humilitas erga Deum latè subserviat toti obedientiæ erga Deū, strictè verò religioni & auditioni verbi? ut vides in erratis. A. 29.
13. An obedientiæ nostræ erga Deum subjectum primarium sit voluntas nostra? A. 32.

CAPUT. II:

De virtute: ubi de 7. donis, 9. gratiis, 12. fructibus, 8 beatitudinibus, justitia, prudentia, fortitudine temperantia.

1. An virtus & actio ejus sint species obedientiæ nostræ erga Deum? N. 19.
2. An concedatur hominibus in hac vita completus habitus, perfecta virtus, seu perfecta inclinatio ad rectè agendum? N. 42.
3. An bona opera, ut orare, verbum Dei audire, Sacramento uti, elemosynam dare &c. sint virtutes? N. 43.
4. An Subjectum virtutis sit voluntas nostra? A. 44.
5. An virtutes intellectuales sint acceptæ loquendo virtutes? N. 53.
6. An regula virtutis sit judicium virorum prudentum, recta ratio, Ethica? N. 55.
7. An virtutem disciplina sit Ethica? N. 59.
8. An virtus opponatur dono, gratiæ fructui, beatitudini? N. 62.
9. An septem sint Spiritus Sancti dona? Ibid.

10. An novem sint gratiæ Dei? N. 61.
11. An duodecim sint fructus Spiritus Sancti. N. 64.
12. An octo sint beatitudines? N. 65.
13. An justitia prudentia, fortitudo, temperantia constituant qvatuor genera virtutum? N. 67.
14. An forma virtutis sit mediocritas inter duo extrema vitia? N. 89.
15. An virtutes admittant gradus? A. 94.
16. An benè distingvatur virtus in humanam & heroicam? A. 98.
17. An virtutes rectè distingvantur in purgatorias, purgatas, exemplares? A. ibid.
18. An virtuosi rectè distingvantur in Infantes & Adultos? A ibid.
19. An virtutes omnes simpliciter necessariæ sint connexæ? A. 99.

CAPUT. III.

De bonis operibus.

1. An Ethnicorum seu integenitorum virtutes, seu bona opera sint peccata? A. 107.
2. An præstationes eorum, qvæ homines præcipiunt, sint bona opera? N. 108.
3. An eorum bonum opus, qvi illud intuitu lucri, inanis gloriæ, meriti faciunt, sit bonum opus? N. 109.
4. An forma bonorum operum sit proprium naturalis rationis judicium &c? N. 117.
5. An bona opera Sanctorum in hac vita sint imperfecta? A. 130.
6. An bona opera Sanctorum in se se placeant Deo? N. 131.

703147

7. An bona opera tenatorum mereantur aliquid à Deo? N. 138.
8. An dentur opera supererogationis, seu Deoi ndebita? N. 152.
9. A fidelium bona opera sint ipsa peccata? N. 156.

CAPUT. IV.

De Religione, seu pietate: ubi de profanitate, seu impietate, & idololatria absoluta.

seu impietate, & idololatria absoluta.
1. An Author recte dicat obedientiam erga Deum religionem & justitiam? A. 159
2. An Deus mediantibus imaginibus, Sanctis, Angelis colendus sit religiosè; N. 160.
3. An Angeli, Sancti religiosè sint colendi? N. ibid.
4. An bene distingvantur actus religionis in actus respicientes Deum, ut supremum Dominum vitæ; vel in actus respicientes Angelos & homines, ut secundarios Dominos vitæ? N. 171.
5. An igitur distinctio latrias, dulias, hyperdulias admittenda sit? N. 172.
6. An Pontificiorum religio sit vera? N. 173.
7. An Pontificii ex ceremoniis Scripturæ ignotis constantes suam religionem errent? A. 175.
8. An modus vivendi Monachorum sine injuria reliqvorum Christianorum vocetur religio, & Monachi religiosi? N. 182.
9. An vera religio sit multiplex? N. 184.

10. An nostra religio differat à Pontificiorum, Socinianorum, Iudæorum, Turcarum, &c. religione? A. 186
11. An Pontificiorum religio sit antiquissima? N. 190.
12. An religio Pontificiorum, Socinianorum, &c. sit Sancta. N. ibid.
13. An religio sit cogenda? N. 192.

CAPUT V.

De Fide: ubi de confessione fidei, martyrio; nec non de oppositis fidei n. infidelitate, dubitatione, errore, hæresi & apostasia.

1. An primum præceptum tantum internum cultum naturalem imperet? N. 201.
2. An fides possit esse sine notitia? N. 204.
3. An fides sit solus assensus? N. ibid.
4. An fidei natura consistat in notitia, & assensu? N. 206.
5. An Subjectum primarium fidei sit intellectus? N. 209.
6. An propositio Ecclesiæ sit absolute necessaria ad faciendam rem credendam saltem quoad nos? N. 210.
7. An objectum fidei materiale sit tantum incomplexum aliquod? N. 212.
8. An fides divina sit partim implicita? A. 218.
9. An commune principium, in quo implicite credenda continentur, sit Ecclesia N. 219.
10. An implicita fides Pontificiorum sit per se sufficiens & vera? N. 220.

703147

INDEX.

11. An nihil fide explicita credendum sit? N. 222.
12. An omnes teneantur omnia explicite credere? N. 223.
13. An necessaria sit fidei confessio? A. 224.
14. An aliqvis salvâ conscientia damnato cultui adesse possit, si alienam ab eo mentem conservet? N. ibid.
15. An causa martyrii sit semper confessio fidei, adeoqve Christiani occisi ab Ethnicis vel Hæreticis ob aliam aliqvam causam sint martyres? N. 229.
16. An infidelitas negativa sit peccatum? A. 231.
17. An erret Cartesius dubitationem in sua Philosophia adornans? A. 232.
18. An error Chiliastarum, Paresistarum, locum dispensationis credentium, sit ligamen, fœnum, stipula fundamento superstructa? A. 233.

CAPUT VI.

De Spe: ubi de patientia, silentio, nec non de oppositis spei, n. metu mali pœnæ, desperatione, præsumptione, pudore faciei.

1. An spes sit virtus? A. 238.
2. An objectum spei sint creaturæ? N. 240.
3. An liceat aliqvid sperare ab ulla creatura, ut a causa principali? N. 241.
4. An beatitudo sit proprium objectum spei? A. 244.
5. An vera sit illa Pontificiorum distinctio; fideles certos posse esse de sua salute certi-

certitudine spei; sed nunqvam certitudine fidei? N. 246.
6. An spes Angelorum & beatorum in eo differat à nostra spe, qvod illorum spes sit certa, nostra vero incerta? N. 249.
7. An fides & spes aboleantur in cœlo? N. 250.
8. An fiducia Christiana pertineat ad spem? A. 251.
9. An metus mali sit oppositum spei? A. 261.
10. An desperatio sit peccatum? A. 264.
11. An præsumptio sit peccatum? A. 266.

CAPUT. VII.

De charitate erga Deum: ubi de metu qvi cruciatum habet ex præsentia Dei & formidine pœnæ ab ipso infligendæ, odio Dei, amore hujus mundi.

1. An Charitas erga Deum sit virtus? A. 271.
2. An Charitas erga Deum sit prior fide & spe? N. 278.
3. An Charitas erga Deum sit prima inter virtutes? N. 274.
4. An Charitas erga Deum sit amicitia inter Deum & fideles? A. 282.
5. An Deus primatio diligendus sit propter nos? N. 284.
6. An Deus sit magis diligendus, qvam proximus? N. 287.
7. An simpliciter verum sit illud axioma aliqvorum Theologorum: solus Deus est diligendus? N. 289.
8. An habentes metum formidine pœnæ à Deo infligendæ cruciantem, diligant Deum? N. 290.

703147

INDEX.

9. An charitas noſtra erga Deum in hac vita ſit imperfecta? A. 298.
10. An poſsit qvis Deum odio habere? A. 296.
11. An charitas erga Deum ſit propria forma aliarum virtutum? N. 299.
12. An charitas erga Deum ſit forma fidei? N. 300.

CAPUT. VIII.

De Auditione verbi: ubi de Superbia, Conſultatione cum mundo & carne, Conſultatione cum diabolo.

1. An auditio verbi & oratio ſint virtutes? N. 307.
2. An Concionatores debeant verbum humanum verbo Divino miſcere, & eodem modo cum illo proponere? N. 310
3. An ſuperbia adverſus Deum formaliter adverſetur auditioni verbi Dei? A. ibid.
4. An ſuperbia erga Deum ſit eliqvo modo omnium peccatorum cauſa? A. 315.
5. An ars diabolica divinandi ſeu futura prædicendi ſit illicita A. 333.
6. An Aſtrologia judiciaria ſit licita? N. 334.
7. An Samuel, qvem Pythoniſſa evocavit, fuerit verus Samuel? N. 337.
8. An artes diabolicæ arcana cognoſcendi ſint condemnandæ? A. 338.
9. An curatio morborum, qvæ fit per incantatorum preculas, item menſuratione cinguli, faſionem plumbi, &c ſit licita? N. 341.
10. An curatio morborum, qvæ fit verbo Dei, vel ſcipto & citea collum ſuſpenſo, vel ægro,

ægrotanti insufurato sit licita? N. 344.

CAPUT. IX.

De oratione: ubi de voto, petitione, jejunio, gratiarum actione.

1. An non habens Spiritum Sanctum possit benè orare? N. 348.
2. An Filius Dei, sit religiosè adorandus? A. 348.
3. An Spiritus Sanctus religiosè invocandus sit; A. 354.
4. An Angeli, & Sancti defuncti invocandi sint? N. 365.
5. An Deus per Sanctos sit invocandus? N. 367.
6. An pii V. T. Deum per Christum invocaverint? A. 367
7. An Deus invocandus sit? A. 369.
8. An nunquam ab orando cessandum sit? N. 374.
9. An horæ canonicæ orandi sint approbandæ N. ibid.
10. An auriculatis cófessio damnanda sit? A. 378
11. An possint Pontificii omnia sua peccata in confessione auriculari enumerare? N. 382.
12. An liceat rem impossibilem, continentiam, immunitatem ab omni peccato vovere; N. 386.
13. An liceat rem malam, ut mendicitatem, obedientiam sine exceptione præstandam, cœlibatum vovere? N. ibid.
14. An liceat rem vanam, ut adiaphoram,

703147

n. non-bibitionem vini &c. vovere? N. 386.
15. An rem præceptam & prohibitam, & etiam rem adiaphoram bono fine debeamus vovere? A. ibid.
16. An vovendū sit Angelis & Sanctis? N. 387.
17. An res bonas vovere possimus sine eorū consensu, sub qvorum potestate sumus? N. 388.
18. An malum votum Deo reddendum sit? N. 390.
19. An damnanda sit adnumeratio precum qvæ fit Sphærulis precatoriis & monachorum beatus templicus? A. 398.
20. An piis orandī sit caput detegēdo, stando, genu flectendo, manus attollendo, oculos elevando, pectus tundēdo, lacrymando? A. 400. & seqq.
21. An cantus sit oratio utilior oratione, qvæ sit sine cantu? A. 407.
22. An minus consentaneum sit, ut Decalogus, Symbolum Apostolicum, Passio Christi &c. vertantur in metrum, & loco psalmorum cantentur? A. 409.
23. An Christus locum publicis precibus destinatum fuerit? N. 412.
24. An privatim coram hominum frequentiâ orandum sit? N. ibid.
25. An damnandæ sint votivæ peregrinationes Romam ad Sepulchrum Petri, Paulī &c? A. 414.
26. An etiam diaconi & presbyteri in precibus publicis voce cœtui possint præire? A. ibid.

27. An Sacra omnia latine administranda sint, adeoque latine orandum sit? N. 417.
28. An musica sacra, seu artificialis, ornatu usum obtinere debeat in templis? N. 418.
29. An preces mereantur exauditionem? N. 425.
30. An Deus exaudiat nos propter suam justitiam? N. 426.
31. An Salutatione fidelibus utendum sit? N. 431.
32. An debeamus pro mortuis orare, seu petere? N. 432.
33. An aliis imprecantes semper peccent? N. 440.
34. An jejunii statum, nominanter quadragesimale, sit observandum? N. 443.
35. An jejunium consistat in abstinentia à certis cibis & præsertim à carnibus? N. 443.
36. An jejunium mereatur beneficia temporalia, & æterna? N. 445.
37. An jejunium sit cultus Dei? N. 446.
38. An jejunii dies possit esse dies Dominicus? N. 447.
39. An salutatio Angelica, quæ habetur Luc. 1. 28. sit gratiarum actio? N. 450.

CAPUT X.

De juramento: ubi de adjuratione, seu exorcizatione.

1. An juramento utendum sit sine magna necessitate? N. 460.
2. An juramentum ante lapsum necessarium fuerit? N. 469.
3. An liceat per ullam creaturam ullo modo jurare? N. 474. 4. An

703147

INDEX.

4. An bene distingvatur juramentum in simplex & compositum? N. 478.
5. An liceat in juramento æqvivocatione verbali vel mentali uti? N. 479.
6. An juramentum sit dispensabile? N. 484.
7. An jutamentum Christianis sit licitum? A. 492.
8. An amen, amen dico, sit formula juranti? N. 495.
9. An liceat dæmones adjurare? N 510.
10. An liceat baptizandos exorcizare? N 511.
11. An res inanimatæ sint exorcizandæ? N, 513.

CAPUT. XI.

De Sorte: ubi de ludo alearum, charta-rum, taxillorum.

1. An sors sit medium lucrandi, ludendi, qvæstum faciendi? N. 518.
2. An sors sit fortuitus alicujus rei eventus seu effectus? N. 520.
3. An Deus dirigat sortem hanc vel illuc? A. 521.
4. An sorte, sine necessaria & justa causa utendum sit? N 526.
5. An sorte in rebus ludictis utendum sit? N. ibid.
6. An sorte utendum sit in rebus leviculis? N. ibid.
7. An sors consultatoria semper sit illicita? A. 527.
8. An sors divinatoria ordinariè sit illicita? A. ibid.
9. An sors divisoria possit esse licita vel illicita? A. 528.

10. An natura sortis sit Sancta? A. 532.
11. An sors sit adiaphora? N. 536.
12. An sortem semel missam iterare liceat? N. 536.
13. An ludus aleæ sua natura pugnet cum religione? A. 537.
14. An etiam ludus chartarum, taxillorum suâ naturâ pugnet cum religione? A. 538.

CAPUT. XII.

De tentatione Dei, qvâ nos Deum tentamus: ubi de tentatione etiam Dei, qvâ nos Deus tentat, & tentatione diaboli, qvâ diabolus nos tentat.

1. An tentatio Dei communiter adversetur toti religioni? A. 545.
2. An tentatio Dei sit peccatum? A. 546.
3. An mittentes sortem divinatoriam, consultatoriam, insoriâ expresse Deum tentent? A. 554.
4. An sanitatem sine medicina, vitam æternam sine fide a Deo expectantes, vanam gloriam mortem contemnendi ambientes, peccati occasiones & irritamenta amantes & qværentes, tacitè Deum tentent? A. 555.
5. An signum petere à Deo possit esse licitum & illicitum? A. 561.
6. An probationes vel purgationes alicujus maleficii suspecti per experimenta ferri candentis, aqvæ ferventis &c. sint tentationes Dei? A. 565.
7. An probatio vel purgatio criminis occulti per even-

703147

per eventum sponte susceptí duelli sit tentatio Dei? A. 566.
8. An tentatio inductionis omnimodè differat à tentatione probationis? N. 567.
9. An tentatio seu probatio Dei semper sit illicita? N. 569.

CAPUT. XIII.

De Dei institutocultu, n. publica verbi prædicatione, Baptismi & cœnæ Dominicæ celebratione, precatione fidelium combinatione in certos cœtus, seu Ecclesias, ministrorum à Deo institutorum electione, ordinatione, ministratione, Ecclesiasticæ disciplinæ cura; & de ejus opposito, n. cultu voluntario ab hominibus instituto, seu superstitione, n. institutione per imagines, traditionum traditatione, ceremoniis mysticis, Missa, nervis quinq; Sacramentis, relativo imaginum usu, seu cultu Dei coram imaginibus, Ecclesiis œcumenicis, provincialibus, diœcesanis, hierarchia, religiosorum ordinibus, eorumq; functionibus & censuris.

1. An cultum instituturn dictet liber naturæ, & sit absolutè necessarius & immutabilis? N. 581.
2. An illa regula, n. ubi ratio legis redditur moralis, ibi lex ipsa est moralis, sit semper vera? N. 585.

3. An

3. An illis mediis tantum colendus sit Deus, qvibus ipsemet se in suo verbo coli præcepit? A. 587.

4. An cultus à Deo instituti sint tantum publica verbi prædicatio, baptismi & cœnæ D. administratio, precatio, combinatio fidelium in Ecclesias parochiales, verorum ministrorum (n. doctorum, pastorum, presbyterorum, diaconorum) electio, veræ disciplinæ ecclesiasticæ cura? A. 591.

5. An hi cultus à Deo institui augeri vel minui possint? N. 594.

6. An cultus voluntarius ab hominibus institutus (n. institutio populi per imagines, ceremonias mysticas, traditiones variarum regularum de modis Deum colendi &c.) sit illicitus & damnandus? A. 595.

7. An institutio populi per imagines ab hominibus excogitatas adversetur prædicationi & auditioni verbi? A. 602.

8. An traditiones humanæ, qvatenus proponuntur, ut regulæ Deum colendi, adversentur prædicationi & auditioni verbi Dei? A. 605.

9. An institutio populi per ceremonias ad religiosam significationem ab hominibus introductas sit damnanda? A. 605.

10. An in N. T. proprie dicta sacrificia sive cruenta, sive incruenta dentur? N. 607.

11. An missa Cœnæ Dominicæ adversetur? A. 608.

12. An missa sit verum, propriè dictum & divinum sacrificium? N. 609. 13. An

703147

13. An missæ sacrificium sit contumeliosum Christi sacrificio? A. 615.
14. An missæ sacrificium sit expiatorium? N. 616.
15. An quinque Pontificiorum sacramenta adversentur sacramentis à Christo D. ordinatis? A. ibid.
16. An relativus imaginum usus adversetur precationi, adeoque Deus colendus sit coram imaginibus? N. 619.
17. An relativus imaginum usus, seu cultus Dei coram imaginibus vocetur idololatria? A. 621.
18. An idololatria relativa æquè fugienda sit, ac idololatria absoluta? A. 629.
19. An imagines sive Dei, sive hominum, Sanctorum, & Angelorum in templis sint ferendæ? N. 625.
20. An imagines Christi, Angelorum, Mariæ, & Sanctorum à Papanis fabricatæ vera sint idola? A. 631.
21. An Trinitatis imaginem fabricare liceat? N. ibid.
22. An ut fabrica idolorum, sic eorum retentio damnetur à Deo? A. 632.
23. An templa idololatrarum, cum veniunt in potestatem illorum, qui vere Deum colunt, diruenda sint? A. 635.
24. An bona idolis consecrata fugienda sint? A. 636.
25. An combinationi fidelium parochiali adversetur combinatio fidelium visibiliter & organicè universalis & provincialis? A. 637.
26. An ministerio à Deo instituto adversetur hierar-

hierarchia? A. 638.
27. An ministris à Christo institutis adversentur Pontificii Ecclesiastici? A. ibid.
28. An ministrorum á Deo institutorum vocationi, ordinationi, functioni adversetur ministrorum Pontificiorum vocatio, ordinatio, functio? A. 639.
29. An disciplinæ à Christo institutæ adversetur Pontificiorum censuræ? A. ibid.
30. An decalogi distributio à Lutheranis & Pontificiis usitata approbanda sit? No. 641.

CAPUT. XIV.

De Modo cultus divini: ubi de virtutibus in tractatione rerum sacrarum requisitis, n. de desiderio rerum sacrarum, & præparatione ad eas tractandas; reverentia rerum, & devotione in iis præstandis; retentione saporis tractatarum rerum sacrarum, & conatu earum fructum optinendi; ordine & decoro res sacras tractandi: & de peccatis his oppositis in tractatione rerum sacrarum fugiendis, n. de acedia seu fastidio rerum sacrarum, & pigritia seu fuga præparationis ad eas tractandas; contemptu & abusu rerum sacrarum, & evagatione mentis in exercitiis earum; temeritate, seu non conatu obtinen-

703147

INDEX,

obtinendi fructum rerum sacrarum, & oblivione saporis earum; confusione, & indecentia res sacras tractandi.

1. An cultûs Dei modus & tempus sint etiam secundarius Dei cultus? A. 646.
2. An modus Deum colendi insuper habendus sit? N. 650.
3. An tertio præcepto essentialis modus Deum colendi præcipiatur? N. 652.
4. An ante precationem privatam brevem requiratur aliqua præparatio? N. 658.
5. An omnis reverentia Dei sit circumstantia concomitans, modum cultus divini constituens? N. 659.
6. An aliqua reverentia deferenda sit rebus, quæ pertinent ad cultum Dei, ut scripturæ verbis, aquæ baptismi &c? A. 661
7. An devotio sit actus religionis? A. 663.
8. An templa munda, vasa pura, habitus Pastorum decori esse debeant? A. 667.
9. An cum Cantore tota Ecclesia canere debeat? A. ibid.
10. An tota Ecclesia ante cantum concionem antecedentem in templum ingredi, & finito cantu concionem consequente templo egredi teneatur? A. 668.
11. An Pastor finito cantu concionem consequente Ecclesiæ benedicere debeat? A. ibid.
12. An eleemosyna pro foribus templi clamose pauperum gregi præfanda sit? N. ibid.
13. An copulandis & eorum convivis fervente con-

te concione in templum ingredi liceat? N. ibid.

14. An tempus cultus divini tertio præcepto imperatum, differat à tempore quarto præcepto mandato? A. ibid.

15. An templa soli Deo dicanda sint? A. 669.

16. An Papistica templorum dedicatio sit damnanda? A. ibid.

17. An in templis privatim precari sit melius, quam domi? N. ibid.

18. An peregrinationes religiosæ ad hæc vel ille templa sint illicitæ? A. ibid.

19. An Pastores hodie vestes suas in sacrorum administratione mutare debeant? N. ibid.

20. An vasa sacra hodie possint esse lignea vitrea? A. ibid.

21. An circumstantiæ externæ cultus, n. locus, tempus, sint ceremoniæ religiosæ? N. ibid.

22. An circumstantiæ externæ cultus Dei sint arbitrariæ N. 673.

23. An igitur cultores Dei nocte convenire, templum ter circumire, pectora percutere, indefinenter procumbere & surgere, mussitare, oculos claudere, aperire, coram imaginibus se incurvare, peccata sua sacrificulo confiteri debeant? N. ibid.

24. An sacrificuli sacras vel potius histrionicas vestes induere, auditores suos aquâ lustrare, edere, bibere, altaria circumire, auditoribus se nunc obvertere, nunc

703147

re, nunc ab iis se avertere, nunc mussitare, nunc loqvi debeant? N. ibid.

25. An tempore cultus campanæ, tympana, cytharæ, organa, tibicines sonare debeant? N. ibid.

26. An templa auro, argento, statuis, imaginibus ornari debeant? N. ibid.

27. An baptizandi exorcizari, aqvæ baptismi oleum, sal, sputum misceri, eucharistiæ vinum dilui, panis azymus esse debeant? N. 674.

28. An canones Ecclesiarum, qvibus multæ externæ circumstantiæ ad ordinem & decorum cultus Dei pertinentes determinari solent, recte vocentur ab optimis Theologis partim divinæ, partim humanæ? A. 675.

29. An juramentum ad tertium præceptum sine ratione à qvibusdam referatur? N. 677.

30. An acedia sit peccatum? A. 678.

31. An rebus sacris, ut verbo, nomine Dei, baptismo &c. in rebus turpibus, ludicris, levibus, seu in peccato, lude, communi colloqvio, abutentes sint damnandi? A. 681.

32. An verbum Dei prædicare in emporio Sutorum, Græcorum, horâ nocturnâ, in vestitu brevi, lacero, rubro, sacramenta in privatis domibus administrare sit decorum? N. 688.

CAPUT XV.

De tem-

INDEX X.

De tempore cultus: ubi de die septimo, die primo, seu Dominico, festis.

1. An quartum præceptum etiam ipsum externum cultum Dei præcipiat? N. 690.
2. An septimus cujusque septimanæ dies sit in N. T. tempus cultus Dei maxime solennis? N. 692.
3. An tempus aliquod cultui divino destinare, sit morale, seu perpetuum? A. ibid.
4. An certum aliquem diem solenniori Dei cultui destinare sit morale? A. 693.
5. An unum tantum diem in septimana cultui Dei solenniori destinare sit morale? A. 694.
6. An igitur institutio unius diei in septimana ad cultum Dei solenniorem, fuerit ceremonialis, seu typica, id est, Christum adumbrans, adeoque mutabilis, & usque ad Christi adventum durans? N. ibid.
7. An septimus dies, vel unus è septem cultui Dei ab initio creationis fuerit consecratus & observatus, non tantum à plurione manna? A. 697.
8. An Judæis licuerit cibos præparare die septimo, ut etiam hodie Christianis? A. 720.
9. An Judæis licuerit die Sabbathi ignem accendere, ut etiam hodie nobis? A. 731.
10. An ut olim Judæi, sic hodie Christiani propter superbam Sabbathi violationem lapidandi sint? A. 735.
11. An diem septimum in primum non Christus per se, vel per Apostolos, sed meri homi-

703147

homines, n. Ecclesia primitiva & Christiani Imperatores mutaverint? N. 727.
12. An dies Dominica incipiat mane, & desinat altero mane? A. 736.
13. An dies Dominica observanda sit non ex libertate; sed ex necessitate? A. 738.
14. An cessatio ab operibus nostris significet cessationem à peccatis? N. 740.
15. An nulla servilia vel liberalia opera possimus die Dominico facere? N. 743.
16. An Deus septimum diem sanctificaverit, eum typum Christi venturi faciendo, & in eo Christum mundo redimendo destinando? N. 748.
17. An populus die Dominico bis ad Deum publice colendum convocari debeat? A. 752.
18. An Sacramentorum administratio sit cultus diei Dominicæ proprius? A. 753.
19. An festa à Pontificiis instituta institutioni diei Dominicæ repugnent? A. 756.
20. An vero festa à Reformatis instituta diei Dominicæ institutioni adversentur? N. ibid.
21. An negotiationes, mercatū frequentationes, exercitia artium & armorum, convivia nuptiarum, venationes, ludi, piscationes, aucupia, comediæ, tripudia, compotationes &c. observationi diei Dominicæ repugnent? A. 759.

CAPUT. XVI.

De Iustitia & charitate erga proximū:

ubi de præcatione pro bono proximi, morali effectione boni proximi, adeoq; admonitione, exemplo bono, consensu cum aliis in eorum peccatis, scandalo, reali effectione boni proximi, epikia, personarum acceptione, vindicta, restitutione injustè ablati, injuria, malevolentia, discordia injusta,

Schismate.

1. An rectè definiatur justitia perpetua constansque voluntas jus suum cuique tribuendi N. 764.
2. An hîc justitia generaliter accipiatur? N. ibid.
3. An objectum justitiæ sint peccantes in spiritum Sanctum, homines damnati, & diaboli? N. 767.
4. An justitia semper sit ad alterum? N. ibid.
5. An justitia erga proximum vocanda sit charitas erga eum? a. 769.
6. An in charitate erga proximum sit amor misericordiæ? a. 770.
7. An debeamus homini id, quod religioni repugnat? N. 771.
8. An sit vera religio inter illos homines, inter quos non est justitia? N. 772.
9. An Deus magis sit ailigendus, quam proximus? a. 778.
10. An homo magis diligere debeat Deum, quam seipsum? a. 779.
11. An homo absolutè magis debeat alium amare,

703147

amare, qvam seipsum? N. 782.
12. An diaboli, damnati, peccantes in Spiritum S. sint diligendi qvoad naturalia? A. 784.
13. An omnes homines viventes ordinarie sint diligendi? A. ibid.
14. An inimici sint diligendi? A. 786
15. An ordinarie omnes mortui sint diligendi? A. ibid.
16. An luctus moderatus pro mortuis sit per se illicitus? N. 787.
17. An mortui nostri ibi sepelliendi sint, ubi infideles & scelerati? N. 788.
18. An charitas erga mortuos collocanda sit in precatione pro illis? N. ibid.
19. An gratiarum actio pro mortuis sit pietati consentanea? A. 789.
20. An justa voluntas defunctorum sit executioni mancipanda? A. ibid.
21. An mortuos honore privent, qvi eos invocant, qvi pro iis salutem petunt, qvi non permittunt eorum res gestas populo legere &c? a. ibid.
22. An Angeli religiosè invocando diligendi sint? N. 791.
23. An unus homo magis diligendus sit, qvam alius? A. ibid.
24. An secundum qvid cognati magis diligendi sint, qvam extranei? A. 796.
25. An amicus insignis secundum qvid magis diligendus sit, qvam consanguineus vulgaris? A. 797.
26. An parentes secundum qvid magis diligendi sint, qvam ullus amicus? A. ibid.

27. An parentes secundum qvid magis diligendi sint, qvam filii? a. 798.
28. An secundum qvid magis diligendi sint conjuges, qvam parentes & liberi? a. 799.
29. An homo magis debeat amare beneficiatum, qvam benefactorem? N. 801.
30. An communitas ut regnum, magis amandum sit, qvam qvodlibet ejus membrum, etiam Princeps? a. ibid.
31. An homo in societate Principi plus boni velle debeat, qvam plebejo alicui, vel etiam sibimet ipsi in temporalibus? a. 802.
32. An ordinarie pro omnibus viventibus hominibus orandum sit? a. 804.
33. An pro injustis nostris inimicis singulariter orare debeamus? a. 805.
34. An blasphemia sit species ingratitudinis erga Deum? a. 808.
35. An dicere diabolum propriè dictum creatorem, in Spiritum sanctum peccare &c. sit blasphemare? a. 809.
36. An imprecari malum proximo eo fine, ut ipsi noceat, sit illicitum? a. 812.
37. An correctio seu admonitio justitiæ pertineat ad solos prælatos & intermitti debeat propter turbationem ejus, qvi corrigitur? N. 817.
38. An improprie dicantur homines pro alienis peccatis puniri? a. 814.
39. An scandalum datum sit peccatum, & qvidem aliqvando speciale? a. 824.
40. An vivere possimus sine scandalo dato? a. 828.

41. An

703147

41. An scandalum acceptum sit peccatum? A. 833.
42. An scandalum acceptum vitare possimus? N. 834.
43. An scandalum metaphoricum differat à scandalo dato? N. 835.
42. An magis teneamur officium justitiæ facere, qvam charitatis, v. g. an magis teneamur debitum solvere, qvam gratis aliqvid largiri? A. 840.
45. An epiikia sit virtus & pars justitiæ? A. 843.
46. An acceptio personarum sit peccatum? A. 847.
47. An vindicta publica legitima sit licita? A. 853.
48. An vindicta publica pertineat ad justititiam distributivam? N. ibid.
49. An vindicatio debeat fieri per pœnas in lege Dei determinatas? A. 854.
50. An unusqvisqve ie, qvod ab alio injustè accepit restituere ei teneatur? A. 857.
51. An injuriam nobis illatam ulcisci debeamus? N. 800.
52. An Pontificii rectè definiant Schisma? N. 834.

CAPUT. XVII

De Honore proximi: ubi de læsione famæ, judicio temerario, contumelia, derisione, convitio, detractione, protectione, rectione, seu directione & remuneratione, marito, parentibus, heris,

ministris Eccl. Magistratu, subjectione obedientia, gratitudine amicitia, humilitate, superbia, jactantia, arrogantia, inani gloria, ambitione, præsumptione, invidia, timore honeste, æmulatione, indignatione.

1. An Deus in quinto præcepto etiam societatem Ecclesiasticam & Scholasticam instituerit? A. 869.
2. An vita solitaria, seu eremitica sit damnanda? A. 871.
3. An Deus omnibus populis certam formam societatis politicæ præscripserit? N. 872.
4. An honorans honorandum in aliquo superiorem concipere debeat vel se, vel alio? A. 873.
5. An omnes homines honorandi sint? A. 877.
6. An præcipue pii sint honorandi? A. 878.
7. An nosmetipsos honorare debeamus? A. 879.
8. An convivium sit vitandum? A. 889.
9. An privatis concessum sit jus vindicandi? N. 904.
10. An Clerici volentes esse simul Ministri Ecclesiastici, & magistratus politici erant? A. 917.
11. An Christianis liceat Magistratum gerere? A. 919.
12. An liceat summo Magistratui leges condere? A. 910.

703147

INDEX.

An leges á summo magistratu latæ obligent hominum conscientiam, & quidem æquè ac divinæ? N. 912.

An magistratus tantum rem publicam civiliter curare debeat? N. 922.

An etiam impii possint esse Magistratus? A. 923.

An scholas erigere, conservare, locupletare ad Magistratum politicum pertineat? A. 926.

An summus Magistratus constituere debeat oppidatim, pagatim Judices, & quidem Deum timentes, sapientes, prudentes, temperantes, veraces, justos? A. 927.

An in judicio altera tantum pars audiri possit? N. 928.

An in judicio personarum acceptio abesse debeat? A. ibid.

An in judicio munerum captatio abesse debeat? A. ibid.

An in judicio rigor nimius abesse debeat? A. ibid.

An Magistratus domesticos pios, justos &c. habere debeat? A. 930.

An Magistratus jus dicere detrectare debeat? N. ibid.

An Magistratus tributa sine oppressione exigere debeat? A. 931.

An Magistratus debeat publica opera curare? A. ibid.

An Magistratus publicos motus præcavere & sedare debeat; A. ibid.

An Magistratus reos omnino impunitos dimit-

dimittere non debeat? A. 932.
28. An summus magistratus pœnas aliquando differre & mitigare possit? A. 934.
29. An Magistratus potestatem etiam in Clericos a Deo acceperit? A. 936.
30. An rebellio præcipuè adversus Principem sit damnanda? A. 937.
31. An Principi suo legitimo etiam Ecclesiastici obedire debeant? A. 939.
32. An fideles & reformati debeant obedire Principi infideli & heterodoxo? A. ibid.
33. An rectè faciant Subditi, nolentes Principi homagium præstare, nisi religionem ipsorum amplectatur? N. 940.
34. An Principi a Papa excommunicato obediti obedire teneantur? N. ibid.
35. An Subditi fiant rei criminis læsæ majestatis humanæ, quia Principis sui religionem omnibus impiatatem, non amplectuntur, & eam firmissimis rationibus fieri falsam, hæreticam, & antichristianam esse affirmant? N. ibid.
36. An Evangelici fint rei criminis læsæ majestatis regiæ, qvia libere tuentur religionem Evangelicam, contra calumnias & oppugnationes Jesuitarum & aliorum? N. ibid.
37. An Ministri Ecclesiæ peccent contra interdictum Regis, Evangelium Jesu Christi annunciantes, & etiam Subditi ad audiendum Evangelium Jesu Christi, & communes preces ad Deum convenientes? N. 941.

703147

38. An perstandum sit in fide limitato Regi data, si is Tyrannus evasit? N. 942.
39. An Subditi, Regi peccatum, ut idololatriam jubenti, obedire teneantur? N. 944.
40. An servi Dominis obedire debeant in iis, qvæ Magistratus probibuit? N. ibid.
41. An votum cæcæ obedientiæ sit iniqvissimum? A. 945.
42. An fidelibus omnia fœdera cum infidelibus sint licita? N. 956.
43. An fidelibus licita sit promiscua seu indiscreta conversatio cum infidelibus, hæreticis, & idololatris? N. ibid.
44. An fidelibus gloriam & honorem ordinate appetere liceat? A. 961.
45. An mundana gloria fidelibus sit appetenda? N. 962.
46. An inanis gloria sit evitanda? A. 964.
47. An timor honestus, æmulatio, indignatio sint species invidiæ, adeoqve sint peccata? N. 968.

CAPUT. XVIII.

De Humanitate erga Proximum: ubi de mansvetudine, iracundia, patientia, longanimitate, placabilitate, concordia, benevolentia, comitate, affabilitate, æqvanimitate, discordia, dissidio, inimicitia, sævitia, erudelitate, homicidio, bello.

1. An

1. An sextum præceptum aliqvomodo imperet etiam conservationem vitæ brutorum? A. 972.
2. An precatio, admonitio, bonum exemplum sint etiam officia humanitatis? A. 979.
3. An peccata vitam spiritualem proximi lædentia graviora sint peccatis vitam ejus corporalem lædentibus? A. 978.
4. An patientia sit virtus? A. 987.
5. An sponsiones pro aliis temere sint faciendæ? N. 999.
6. An propter furtum simplex justè qvis occidatur? N 1002.
7. An omnis ira temeraria ad homicidium revocari debeat? N. 1004.
8. An ira justa damnetur & ad homicidium revocanda sit? N. ibid.
9. An hominem mero casu occidens sit homicida? N. 1007.
10. An vitæ suæ invasorem servatis insulpatæ tutelæ conditionibus occidens sit homicida? N. 1009.
11. An castitatis suæ invasorem occidens sit homicida? N 1010.
12. An honoris invasor verbis contumeliosis, percussionibus, criminationibus gravibus, provocatione ad pugnandum morte oppugnandus sit? N. ibid.
13. An summus Magistratus possit sufficientem potestatē dare alicui subditorum, illum occidendi, quem innocentem esse novit? N. 1015.
14. An ergo bellum ex utraqve parte justum esse pos-

703147

esse possit? N. 1014.
15. An bellum justum gerere Christianis sit licitum? a. 1015.
16. An ad bellum tantum spe prædæ convolantes pro armatis in republica latronibus haberi debeant? a. 1015.
17. An infideles facile à Christianis in bellum vocari debeant? N. ibid.
18. An in bello innocentes lædi possint? N. ibid.
19. An in bello noecentes in pudicitia lædi possint? N. ibid.
20. An integram civitatem in præam dare militibus iniqvum & crudele sit? a. ibid.
21. An duellum qvod sponte per conventionem suscipitur sit illicitum? a. 1017.
22. An liceat armis uti sedentibus, ut opificibus, agricolis, subulcis, bubulcis ad bellum convolare? N. 1018.
23. An liceat in bellum injustum ire? N. ibid.
24. An bellum sanctum esse debeat? a. 1019.
25. An liceat alicui ex intentione directa semetipsum occidere? N. ibid.

CAPUT. XIX.

De Castitate: ubi de verecundia, honestate, modestia, gravitate, conjugio, polygamia, concubinatu, cœlibatu, luxuria, impudicis aspectibus, nutibus, osculis, amplexibus, tactibus, choreis, spectaculis, canticis, gestibus, commessationibus, ebrietatibus, ornatu lasci-

Vo, verborum obscœnitate, scortatione stupro, fornicatione, adulterio, incestu, raptu, concubitu contra naturam, divortio.

1. An illicitus concubitus cum propria uxore vitandus sit? a. 1032
2. An conjugium sit castitas? a. 1033
3. An Author conjugii fuerit Diabolus? N. ibid.
4. An conjugium possit constare ex viro & viro, ex fœmina & fœmina? N. 1036
5. An polygamia sit licita? N. ibid.
6. An carnaliter cognati & affines possint matrimonium contrahere? N. 1038
7. An cognati spirituales possint matrimonium contrahere? a. 1041.
8. An pueri possint matrimonium contrahere? N. 1042
9. An parentum consensus necessario requiratur ad liberorum conjugium? a. ibid.
10. An consensus personarum matrimonium contrahentium necessarius sit ad conjugium ipsarum? a. 1044
11. An concubinatus sit conjugium? N. 1046
12. An conjugium licitum propter levem defectum alterius conjugis solvi possit N. 1048
13. An ergo conjugium licitum propter alterius conjugis infidelitatem, seu non conversionem, solvi possit? N. 1049
14. An propter infidelem desertionem conjugium licitum ex parte desertentis solvi poss

703147

possit, seu infidelis conjunx à fideli conjuge separari; & ad alias nuptias transmitti debeat? N. 1050.
15. An liceat fideli infidelem in uxorem ducere? N. 1052.
16. An etiam clericis liceat matrimonium contrahere. A. 1055.
17. An mulier facta sit viro tantum adjutorium generationis? N. 1059.
18. An conjugium sit necessarium? V. ibid.
19. An maritus uxorem verberare & castigare debeat? N. 1060.
20. An uxor imperiosa esse debeat? N. 1061.
21. An uxor in nullo casu possit aliquid donare sine mariti consensu? N. ibid.
22. An impudica oscula, cantica, nutus, amplexus, tactus, gestus, aspectus caveri debeant? A. 1065.
23. An choreæ vulgares sint illicitæ? A. 1066.
24. An comœdiæ sint illicitæ? A. 1068.
25. An commessationes & ebrietates vitari debeant? A. 1071.
26. An lascivus vestitus sit fugiendus? A. 1073.
27. An sermones obscœni sint cavendi? A. ibid.
28. An scortatio sit peccatum? A. 1074.
29. An propria & justa causa divortii faciendi sit adulterium? A. 1078.
30. An viduis ad secunda vota transire liceat? A. 1079.
31. An propter adulterium in omnibus casibus divortium concedendum sit? N. 1080.
32. An adulterium annullet & vinculum & usum conjugii solvat? A. 1082.
33. An persona nocens propter adulterium

separata, si à Magistratu capitis supplicio non afficiatur, ad novum conjugium transmitti debeat? A. 1088.

CAPUT. XX.

DE justitia commutativa: ubi de dominio, ejusq; causis, n. justa occupatione, captivitate hæreditate, donatione, mercede, contractu, n. emptione, venditione locatione conductione, mutuo, commodato, pignore, deposito, permutatione, cambio, emphyteusi, societate, legitima occupatio e vitæ, divitiis paupertate, divisione dominiorum, seu rerum terrestrium, parsimonia, frugalitate liberalitate, debiti remissione, mutuatione libera, hospitalitate, misericordia, eleemosyna, furto clandestino, ejusq; speciebus, n stellionatu peculatu, annonæ flagellatione, abigeatu, sacrilegio, usura lucratoria, solutionis debitæ recusatione, aut malitiosa dilatione, plagio, manticularia, ludo lucri causa instituto, emtione ab eo, qui jus vendendi non habet, rapinâ, seu latrocinio, oppressione, extorsione, profusione, avaritiâ.

1. An res, quæ sunt alicujus, injustè quis occupet? A. 1091. 2. An si

703147

INDEX.

2. An res sacras & communes injustè quis occupet? A. ibid.
3. An res perditæ sint rebus vacantibus annumerandæ? N. 1094.
4. An merces, quæ navis sublevandæ causâ in mare projiciuntur, sint pro rebus vacantibus habendæ? N. 1095.
5. An Sveci & Hungari nuper Poloniæ bona justè occupaverint? N. 1096.
6. An amici populares, & eorum bona in bello justo, vel extra illud, justè occupentur? N. ibid.
7. An ergo Domini terestres, paupercs populares, & peregrinos in suis pagis habitantes vel commorantes, captivos, servos, jobbagiones efficere justè possint? N. ibid.
8. An hæreditas legitimis liberis sit legenda? A. 1097.
9. An hæreditatem abalienare liceat? N. 1098.
10. An donatio sit justa via bona acquirendi? A. 1099.
11. An merces operariis reddenda sit, & quidem statim post opus perfectum? A. 1100.
12. An sacra, ut concionem, sacramenta, munera Ecclesiastica, & secularia &c. vendere & emere, sit damnata simonia? A. 1102.
13. An merces conductionis, locationis in sola pecunia numerata consistere debeat? A. 1103.
14. An mutuatio non sit deneganda proximo, etiam inimico tuo auxilio egenti? A. 1105.
15. An mutuatio gratuita esse debeat? A. ibid.

16. An res nostræ proximo egenti, præsertim vicino commodandæ sint, & quidem libenter, gratis, justè? A. 1106.
17. An pignus justè dare & accipere liceat? A. 1107.
18. An bona nostra mobilia justè deponenda, fideliter custodienda, restituenda sint? A. 1108.
19. An ex emphyteuseos abusu ortus sit nostri jobbagionatus? A. 1109.
20. An omnes homines privati, apti, aliqvam honestam videndi artem exercere teneantur? A. 1112.
21. An Magistratus summi, & Ministri Ecclesiastici aliqvam artem vivendi, ut agriculturam, qvæstuam, medicinam, &c. exercere debeant? N. 1113.
22. An voluntaria mendicitas Monachorum, validorum mendicantium sit honesta & licita vivendi ratio? N. 1115.
23. An ars jocularia funambulonum, aleatorum histrionum, &c. sit honesta vitæ occupatio? N. ibid.
24. An arte curiosâ seu diabolicâ arcana cognoscendi, futura prædicendi, adeoqve astrologiâ judiciaria, & inutili liceat bona terrena qværere? N. 1116.
25. An ars turpis lenonum, canponum, nugatorum, adulatorum, impostorum, fœneratorum, militum mercenariorum &c. sit licita via victum & amictum qværendi? N. ibid.
26. An polypragmosyne, ignavia, anxia solicitudo bona terrena qværendi sit damnanda? A. ibid.

703147

27. An rectè dicatur unusquisque quasi nutu ipsius Dei huic aut illi vitæ generi assignari? A. 1121.
28. An divitiæ absolutè sint appetendæ? N. 1125.
29. An paupertas Monachorum sit simulata, non vera; voluntaria, adeoque insania damnanda? A. 1126.
30. An paupertas non voluntaria piis æquo & patienti animo sit ferenda A. 1128.
31. An absolutè sit aliqua perfectio in abdicatione & dessertione facultatum? N. 1129.
32. An divisionem bonorum terrestrium Deus olim ordinaverit, & hodie probet? A. 1131.
33. An rem alienam invito Domino auferre semper sit furari? N. 1147.
34. An monopolium sit admittendum? N. 1149
35. An usuræ compensatoria & punitoria sit licita? A. 1151.
36. An usus lucri causâ institutus Christiano homini sit illicitus? A. 1153.
37. An ergo ludos funambulorum histrionum circulatorum spectare, & pro iis pecuniam expendere liceat? N. ibid.

CAPUT. XXI.

DE veracitate testimonii assertorii vel promissorii: ubi de virtutibus in veritate dicenda observandis (in studio bona & salutaria loquendi, candore sinceritate, constantia, affabilitate, comitate, urbanitate, parrhesia, gravitate, silentio)

lentio) publicis judiciis, Judice, Actore Reo, Teste, Advocato, Notario, Procuratore, fidelitate, mendacio ironiis, fabulis, jocis, recitationibus rerum falsarum, taciturnitate, subscriptionibus, testimoniis aut literis commendatiis, simulatione, stratagematis bellicis, perfidia vel infidelitate, perjurio, asseveratione, aut protestatione.

1. An adulatio sit fugienda? A. 1165.
2. An joci aliquando sint liciti? A. 1170.
3. An silentium hec adversitatem pertineat? A. 1175.
4. An nonum præceptum proprie de fama proximi agat? N. ibid.
5. An judicia publica seu forensia inter Christianos sint licita? A. 1177.
6. An judex possit aliquem judicare, condemnare, etiamsi non sit aliquis accusator? N. 1182.
7. An judex semper debeat judicare secundum allegata & probata? A. idid.
8. An judex iniquas leges ferre, vel in judicando sequi, personas accipere, munera recipere cavere debeat? A. 1183. & seq.
9. An homo aliquando teneatur ad accusationem? A. 1185.
10. An accusatio reddatur injusta propter calumniam, prævaricationem, tergiversationem? A. 1186. 11. An ac-

703147

11. An accusator, qui in probatione defecerit, teneatur ad pœnam talionis? A. 1187.
12. An accusatus, seu reus aliquando teneatur judici ad quæsita vere respondere? A. 1188.
13. An accusato liceat se calumniose defendere? N. ibid.
14. An aliquando liceat reo judicium per appellationem declinare? A. 1189.
15. An injustè condemnatus ad mortem justè se defendere teneatur? A. ibid.
16. An justè condemnatus ad mortem teneatur ad eam patiendam? A. ibid.
17. An ergò justè ad mortem condemnatus ad eam procurandam teneatur? N. ibid.
18. An homo aliquando teneatur ad testimonium ferendum? A. ibid.
19. An in causis gravibus ex ordine necessitatis sit, & sufficiat duorum vel trium testimonium? A. 1190.
20. An advocatus peccet, si injustam causam scienter suscipiat, & defendat? A. 1191.
21. An advocato liceat pro suo patrocinio pecuniam moderate accipere ab iis, qui habent? A. 1192.
22. An advocato liceat pro suo patrocinio pecuniam accipere ab iis, qui non habent. N. ibid.
23. An advocatus differat à procuratore? A. 1193.
24. An Pontificii peccent fidem nobis datam seu promissionem nobis factam non servantes? A. 1195.
25. An peccent secreta contra fidem datam, seu

seu promissionem factam explicitè vel implicitè, sine ulla vera causa revelantes? A. ibid.

26. An testimonium falsum seu mendacium differat ab axiomate falso? A. 1197.

27. An testimonium falsum, seu mendacium differat ab enuncietione falsa axiomatica? A. ibid.

28. An ironiæ, fabulæ, joci, recitationes rerum falsarum, hyperbolæ, &c. sint mendacia? N. 1199.

29. An intentio fallendi constituat mendacium? N. ibid.

30. An intentio nocendi constituat mendacium? N. 1200.

31. An mendacium ratione finis dividi possit in mendacium officiosum, jocosum, pernitiosum? A. ibid.

32. An omne mendacium sit peccatum? A. 1201.

33. An intentio falsum asserendi constituat mendacium quamvis illud, quod dicitur, sit verissimum? A. 1202.

34. An asseveratio rei incertæ pro certa, quam vis putemus esse veram, sit mendacium? A. ibid.

35. An taciturnitas aliquando sit mendacium? A. ibid.

36. An tacere veritatem per mentalem reservationem & æquivocationem verbalem, sit mentiri? A. 1203.

37. An subscriptiones, literæ commendatitiæ

contra

703147

contra notam veritatem datæ sint graviora mendacia? A. 1204.
38. An omnis æmulatio sit mendacium? N. ibid.
39. An mendacia & perjuria stratagemata bellica esse possint? N. 1208.
40. An juramentum respectu usus respiciat proximum, & sit actus justitiæ? A. 1210.
41. An nulla asseveratio sit ordinariè usurpanda? A. 1215.

CAPUT. XXII.

De contentatione: ubi de lætitia de bono proximi, pravâ concupiscentiâ, inordinato amore nostrûm ipsorum, lætitiâ de malo proximi, ultimi præcepti dissectione, legis impossibilitate.

1. An decimo præcepto propriè justitiæ originalis præcipiatur? N. 1215.
2. An decimum præceptum quamlibet concupiscentiam alieni prohibeat? N. 1219.
3. An decimo præcepto propriè concupiscentiæ inhærens, quæ est peccatum originale, prohibeatur? N. 1220.
4. An decimo præcepto concupiscentiæ originalis actuales cupiditates primæ seu involuntariæ, quæ religioni adversantur, damnentur? N. ibid.
5. An de-

5. An decimo præcepto concupiscentiæ originalis actuales cupiditates voluntariæ, quæ iustitiæ adversantur, damnentur? N. ibid.

6. An decimo præcepto damnetur illa concupiscentiæ originalis actualis cupiditas prima, seu involuntaria, cum quis cogitat habere proximi res prohibitas, vel non prohibitas illegitime, sed eas habere, vel illegitime habere non vult? A. ibid.

7. An concupiscentiæ inhærentis primi motus differant ab ipsa concupiscentia originali? A. 1223.

8. An concupiscentiæ originalis primi motus seu actus & appetitus sint peccata? A. 1224.

9. An decimum præceptum de concupiscentia in duo dividendum sit? N. 1227.

10. An in ordinatus nostrûm ipsorum amor sit aliquo modo omnium peccatorum & in Deum, & in proximum fons & origo? A. 1230.

11. An impossibilis sit etiam fidelibus integra & accurata legis implenio, ex illa gratiæ mensura, quam Deus iis in hac vita communicat? A. 1234.

FINIS.

Errata sic corrigantur.

PAgina 29. linea 16. post humilitate adde, erga Deum. l. 18. & l. ult. 19. recipit, facit. l. recipiat, faciat. l. 20. p. humilitas 2. erga Deum ibidem. p. strictè accepta pertinet ad 2. tabulam Decalogi & docetur in-

703147

fra C. 17. th. 67. l. est modus proprius religionis, ut vides infra C. 5. th. 25. & auditionis verbi, ut vides infra C. 8. th. 13. cum 22. p. III. l. 24. p. obtinendum a. l. 31. militiam l. malitiam p. 115. l. disseminarunt. p. 126. l. 4. p. voluntatius a. seu p. 137. l. 4. p. eodem a. in. p. 173. l. 13. dele religiose l. 17. d. religiosum. l. 20. d. religiose l. 28. d. religiose. p. sed a. etiam p. 30. d. religiose. p. 201. l. 22. p. verò a. tantum. p. 197. l. 21. 22. d. vel ex illo honore, qvem vi creationis Deo debemus p. 198. i. 22. 23. d. idem. p. 200. l. 19. 20. d. idem. p. 206. l. 8. l affectione. l. 17 Fœci l. Fidei. p. 210. l. ult. l. probavimus. p. 22. l. 20. d. Qvia. l. 23. d. Qvia p. 219. l. 29. utilitatem l. utilitatem. 292. l. 31. p. omnis a. pertinent, ad 2. tab. Decalogi: Theologicæ enim virtutes pertinent ad 1. tab. Decalogi: intellectuales verò ad observantiam in genere. p. 290. l. 24. Pauli & aliorum l. Paulus & alii p. 304. l. antepen: fideles l. fides p. 333. l. 12. p. consultatio a. cum p. 379. l. 15. i. aliqvid p. 412. l. 3. p. ubi a. privatim l. 12. p. freqventia a. privatim l. 22. l. presbyterio. p. 415. l. 18. p. LII. a. Damnanda estne ergo precum alternatio, distributio, repetitio? Sic, ut ex thesi præcedente patet. Qvid est precum alternatio? p. 449. l. 6. p. Patet a. ex concione nostra de blasphemia. p. 452. l. 15. p. speramus, a. At gratiarum actio de iis, qvæ credimus & speramus. l. 17. p. ergo, a. non omnis. p. 455. l. 32. p. Psal. 33. 3. a. Canendum vero Deo cantieum novum. p. 577. l. 19. l. qvod. p. 647. l. 15. p adjungitur: a. Deus jussit enim modum & tempus Deum colendi. p. 330. l. 20. propior l. similior. l. 29. propinqvior l. similior. p. 387. l. 19. p. cum a. coram aliis.

p. 1087. l. 6. tum per thesin th. 13. 15. tum per arsin l. th. 13 15. à quarum ultima quædam excipiuntur. l. 19. qui l. cujus ratio ex thesi præcedenti illata. l. 26, 1. 4. l. 27. 2. species; n. spiritualis &c. l. qui 1. ab objectione liberatur th. 35. 2. confirmant th. 36. p. 1100. l. ult. cujus formula est, l. eam alicui aliquid boni promittimus & damus, ut & ille nobis aliquid boni vicissim promittat & det: contrahentes enim de bono communicando ex mutua obligatione sic loquimur: p. 1116. l. 5. 3. l. 2. p. 1155. l. 4. p. institutus a. § l. 5. d. § p. 1202. l. 28. p. veros a. Sic falsi doctores asseverantes sententiam falsam pro vera, quamvis eam putent esse veram, mentiuntur, quia tertia veritas testimonii requiritur in iis rebus, quarum certam scientiam vel tenemur habere, vel profitemur, u. d. sup. ad th. 3. eum l. 5. cas. c. 53. 1. 5. ut cita. sup. p. 1198. lib. 1. Med. p. 26. l. 6. p. &c. add. objectum fidei pro ut est prima pars Theo: est Deus: Ergo Deus à nobis produci potest. Ratio conseq. quia objectum Theol: à nobis produci potest, est enim disciplina practica. R. objectum Fidei quatenus est prima pars Theol: non est Deus ut in se consideratur, sed quatenus ipsi per ipsum benè vivimus, i. e. prout ipsi obedimus, seu præcepta ejus (ipso adjuvante) servamus, sicque eum colimus, & glorificamus. Etsi ergo Deus in se produci à nobis non possit, est enim ens simpliciter immutabile; tamen ejus glorificatio, seu obedientia erga ipsum, propter quam in Theo: credendus, seu cognoscendus proponitur, produci à nobis potest. & debet. Vene. Theol. prol. 5. c. 1. th. 2. expl. 4. Ibid. l. 9. post Christus adde, quâ redemptor (nam quâ Deus est objectum fidei ultimum)

Reliqua errata Benevolus Lector corriget.

1856 = 1433
gyarapodási napló szám.

703147

703147

703147

RMK II/1354

Debrecen 1670

1. kötet

703.023

